TAPINAK ŞÖVALYELERİNİN TARİHİ

YENİ ŞÖVALYELİK

MALCOLM BARBER

KABALCI

MALCOLM BARBER

YENİ ŞÖVALYELİK

TAPINAK TARİKATININ TARİHİ

KABALCI YAYINEVİ: 263
İnceleme Dizisi: 48

Malcolm Barber
The New Knighthood
A History of the Order of the Temple
© Camridge University Press, 1994

Yeni Şövalyelik
Tapınak Tarikatının Tarihi
© Kabalcı Yayınevi, 2003

Birinci Basım: Şubat 2006

Kapak Düzeni: Gökmen Ekincioğlu
Teknik Hazırlık: Zeliha Güler
Yayıma Hazırlayan: Mustafa Küpüşoğlu

KABALCI YAYINEVİ
Himaye-i Etfal Sok. 8-B Cağaloğlu 34110 İSTANBUL
Tel: (0212) 526 85 86 Faks: (0212) 513 63 05
yayinevi@kabalci.com.tr www.kabalciyayinevi.com.tr

KÜTÜPHANE BİLGİ KARTI
Cataloging-in-Publication Data (CIP)
Barber, Malcolm
Yeni Şövalyelik – Tapınak Tarikatının Tarihi
1. Tarih 2. İnceleme 3. Tarikatler

ISBN 975-997-022-8

Baskı: Yaylacık Matbaacılık San. Tic. Ltd. Şti. (0212 5678003)
Litros Yolu Fatih San. Sitesi No: 12/197-203 Topkapı-İstanbul

MALCOLM BARBER

YENİ ŞÖVALYELİK

TAPINAK TARİKATININ TARİHİ

Çeviren:
Berna Ülner

KABALCI YAYINEVİ

Bernard Hamilton'a

İÇİNDEKİLER

KISALTMALAR 7
KRONOLOJİ 9
TAPINAĞIN BÜYÜK ÜSTATLARI 11
RESİM LİSTESİ 12
ÇİZİM LİSTESİ 14

ÖNSÖZ 15
TEŞEKKÜR 16

1. KÖKENLER 17
2. TASARIM 73
3. TAPINAKÇILARIN XII. YÜZYILDA DOĞUDA YÜKSELİŞİ 113
4. HATTİN'DEN LA FORBIE'YE 183
5. TAPINAKÇILARIN FİLİSTİN VE SURİYE'DE SON YILLARI 235
6. TAPINAK HAYATI 281
7. TAPINAK AĞI 352
8. TARİKATIN SONU 426
9. MOLAY'IN LANETİNDEN *FOUCAULT SARKACI*'NA 479

KAYNAKLARA DAİR 507
YARARLANILAN ESERLER 515
DİZİN 543

KISALTMALAR

AOL	*Archives de l'Orient latin*
BEC	*Bibliothèque de l'Ecole des Chartes*
BEFAR	*Bibliothèque des Ecoles françaises d'Athènes et de Rome*
BN	*Bibliothèque Nationale, Paris*
Cart.	*Cartulaire général de l'Ordre des Hospitaliers de Saint-Jean de Jérusalem, 1100-1310,* 4 cilt, yay. haz. J. Delaville Le Roulx, Paris, 1894-1905
CG	*Cartulaire général de l'ordre du Temple 1119?-1150. Recueil des chartes et des bulles relatives à l'ordre du Temple*, yay. haz. Marquis d'Albon, Paris, 1913
Cont. WT	*La Continuation de Guillaume de Tyr (1184-1197)*, yay. haz. M. R. Morgan, Documents relatifs à l'histoire des Croisades publiés par l'Académie des Inscriptions et Belles-Lettres 14, Paris, 1982
DOP	*Dumbarton Oaks Papers*
EHR	*English Historical Review*
Eracles	*L'Estoire d'Eracles Empereur et la Conqueste de la Terre d'Outremer, RHCr. Occid.* içinde, cilt I, II, Paris, 1859
Ernoul-Bernard	*Chronique d'Ernoul et de Bernard le Trésorier,* yay. haz. L. de Mas Latrie, Paris, 1871
JMH	*Journal of Medieval History*
MGH SS	*Monumenta Germaniae Historica, Scriptores*
MS	*I Templari: Mito e Storia. Atti del Convegno Internazionale di Studi alla Magione Templare di Poggibonsi-Siena, 29-31 Maggio 1987,* yay. haz. G. Minnucci ve F. Sardi, Siena, 1989
MSB	*Mélanges S. Bernard, 24e Congrès de l'Association Bourguignonne des Sociétés Savantes,* Dijon, 1953
NAL	*Nouvelles Acquisitions Latines*
OR	*Obituaire de la Commanderie du Temple de Reims,* yay. haz. E. Barthélemy, *Mélanges historiques. Collection des Documents*

	inédits içinde, cilt IV, Paris, 1882, s. 301-41
PL	*Patrologiae cursus completus. Series Latina*, yay. haz. J. P. Migne, cilt 214-16, Paris, 1890-1
Potthast	*Regesta Pontificum Romanorum*, yay. haz. A. Potthast, Berlin, 1873-5
Procès	*Le Procès des Templiers*, yay. haz. J. Michelet, 2 cilt, Paris, 1841
Provins	*Histoire et cartulaire des Templiers de Provins*, yay. haz. V. Carrière, Paris, 1919
RCI	Regestum Chartarum Italiae
RHCr.	*Recueil des Historiens des Croisades*
RHCr. Lois	*RHCr. Les Assises de Jérusalem*
RHCr. Occid.	*RHCr. Historiens Occidentaux*
RHCr. Or.	*RHCr. Historiens Orientaux*
RHG	*Recueil des Historiens de Gaul et de France*
Règle	*La Règle du Temple*, yay. haz. H. de Curzon, Société de l'histoire de France, Paris, 1886
RIS	Rerum Italicarum Scriptores
ROL	*Revue de l'Orient latin*
RRH	*Regesta Regni Hierosolymitani*, yay. haz. R. Röhricht, 2 cilt, Innsbruck, 1893-1904
RS	Rolls Series [Ölüm Kaydı Tomarları]
TG	Tirli Guillaume, *Chronique*, yay. haz. R. B. C. Huygens, Corpus Christianorum. Continuatio Mediaevalis 63, 63A, Turnhout, 1986
TOI	*Templari e Ospitalieri in Italia. La chiesa di San Bevignate a Perugia*, yay. haz. M. Roncetti, P. Scarpellini ve F. Tommasi, Milano, 1987
TRHS	*Transactions of the Royal Historical Society*

KRONOLOJİ

1099	İlk Haçlı Seferiyle Kudüs'ün fethi
1119 civarı	Tapınak Tarikatının kuruluşu
1129	Troyes Konsili. Tapınağın "Latince Kanun"unun ihdası
1130'ların başları	Clairvaux'lu Bernard'ın "Yeni Şövalyeliğe Övgü"sü
1135	Pisa Konsili
1136-7 civarı	Tapınakçıların Antakya'nın kuzeyine, Amanos dağlarına yerleşmeleri
1139	*Omne datum optimum*
1144	*Milites Templi* (orijinali muhtemelen 1135 civarı)
1145	*Militia Dei*
1148-9	İkinci Haçlı Seferi
1149-50	Gazze'nin Tapınakçılara bağışlanması
1153	Askalon'un Frankların eline geçmesi
1160'ların ortaları	"Kanun"a hiyerarşi kurallarının *–retrais–* eklenmesi
1160'ların sonları	"Kanun"a manastır hayatı, ruhani meclis toplama ve cezalarla ilgili kuralların eklenmesi
1173	Haşşaşin elçisinin Tapınakçılar tarafından öldürülmesi
1187	Hattin savaşı, Kudüs'ün düşüşü
1189-92	Üçüncü Haçlı Seferi
1191	Tapınakçıların Akkâ'da yeni karargâhlarını kurmaları
1191-2	Tapınakçıların Kıbrıs'a yerleşmeleri
1191-1216	Amanos dağlarında Tapınakçılarla Ermenistan Prensi Levon arasında sürüp giden kesintili savaş
1217-21	Atlit'in inşası
1218-21	Beşinci Haçlı Seferi
1228-9	II. Friedrich'in haçlı seferi
1239-40	Champagne'lı Thibaud'nun haçlı seferi
1240-1	Cornwall'lu Richard'ın haçlı seferi
1240	Safed'in yeniden inşasının başlaması
1244	La Forbie çarpışması

1248-54	Aziz Louis'nin haçlı seferi
1250	Mansure savaşı
1257-67	"Kanun"a cezalarla ilgili ek maddelerin konması
1266	Safed'in Memlukların eline geçmesi
1268 sonrası	Tapınakçıların "Katalanca Kanun"u
1271-2	İngiltere Kralı Edward'ın haçlı seferi
1274	Lyon Konsili
1277	Antakyalı Maria'nın Kudüs tahtındaki haklarını Anjou'lu Charles'a satması
1291	Akkâ'nın Memlukların eline geçmesi. Tapınakçıların Tortosa ile Atlit'i tahliyesi
1302	Ruad'ın kaybedilmesi, Tapınak askerlerinin katli
1307	Fransa'da Tapınakçıların tutuklanması
1310	Paris yakınlarında elli dört Tapınakçının iflah olmaz sapkın nitelemesiyle yakılması
1311-12	Vienne Konsili
1312	*Vox in excelso*'yla Tapınağın ilgası. *Ad providam*'la Tapınak mallarının Hayırseverlere nakli
1314	Molaylı Jacques ile Charney'li Geoffroi'un idam edilmesi
1571	Osmanlıların Kıbrıs'taki Tapınak arşivini imha etmesi

TAPINAĞIN BÜYÜK ÜSTATLARI

Payns'lı Hugues	1119-1136c.
Craon'lu Robert	1136c.-1149
Barres'lı Everard	1149-1152
Trémélay'lı Bernard	1153
Montbard'lı André	1154-1156
Blanquefort'lu Bertrand	1156-1169
Nabluslu Philippe	1169-1171
Saint-Amand'lı Odon	1171c.-1179
Torroja'lı Arnaud	1181-1184
Ridefort'lu Gérard	1185-1189
Sablé'li Robert	1191-1192/3
Gilbert Erail	1194-1200
Pleissez'li Philippe	1201-1209
Chartres'lı Guillaume	1210-1218/9
Montaigu'lü Pierre	1219-1230/2
Périgord'lu Armand	1232c.-1244/6
Sonnac'lı Guillaume	1247c.-1250
Vichiers'li Renaud	1250-1256
Thomas Bérard	1256-1273
Beaujeu'lü Guillaume	1273-1291
Thibaud Gaudin	1291-1292/3
Molaylı Jacques	1293c.-1314

RESİM LİSTESİ

1. Kudüs-Eriha yolu. Richard Cleave'in slayt koleksiyonundan, Kudüs.
2. Bagras'ın havadan görünümü. P. Deschamps, *Les Châteaux des Croisés en Terre Sainte*, cilt III, yay. Librairie Orientaliste Paul Guethner, Paris, 1973.
3. Chastel-Blanc, iç hisar. W. Müller-Wiener, *Castles of the Crusaders*, çev. J. M. Brownjohn, Thames and Hudson, Londra, 1966.
4. Tapınak bölgesi, Kudüs. Richard Cleave'in slayt koleksiyonundan.
5. Tapınak tepesinin altında Süleyman'ın ahırları. Kudüs patriğinin izniyle.
6. Latinlerle Harizmliler arasındaki çarpışma, Parisli Matthew. Cambridge, Corpus Christi College 16, var. 170v.
7. Blanquefort'lu Bertrand'ın mührü, 1168: (a) yüz; (b) ters. M. L. Bulst-Thiele, *Sacrae Domus Militiae Templi Hierosolymitani*, Vandenhoeck und Ruprecht, Göttingen, 1974.
8. Laon'daki (Aisne) şapel.
9. Castilla, Segovia'daki şapel.
10. San Bevignate, Perugia. M. Roncetti, P. Scarpellini ve F. Tommasi (yay. haz.), *Templari e Ospitalieri in Italia: La Chiesa di San Bevignate a Perugia*, Electa, Milano, 1987.
11. Tapınak gemisi, San Bevignate, üçüncü sanatçı, batı duvarı. Roncetti, Scarpellini ve Tommasi (yay. haz.), *Templari e Ospitalieri in Italia.*
12. Tapınak manastırı, San Bevignate, üçüncü sanatçı, batı duvarı. Roncetti, Scarpellini ve Tommasi (yay. haz.), *Templari e Ospitalieri in Italia.*
13. Londra Tapınak Kilisesindeki fahri Tapınak mensubu heykelleri, fotoğraf son savaştaki kısmi hasardan önce çekilmiştir. İngiltere Kraliyet Tarihi Anıtlar Kurulu, Ulusal Yapılar Arşivinin izniyle.
14. Miravet, Aragón. M. Cocheril, "Les Ordres militaires," *Les Ordres religieuses. La vie et l'art*, yay. haz. G. Le Bras, Flammarion, Paris, 1979.

15. Almourol, Portekiz. W. Anderson, *Castles of Europe*, Elek, Londra, 1970. Fotoğraf: Wim Swaan.
16. Tapınakçılara atfedilen Coffret d'Essarois. J. Loiseleur, *La Doctrine secrète des Templiers*, Slatkine, Paris ve Orléans, 1872, yeni basım Cenevre, 1975.
17. Tapınakçı'nın Rebecca'yı kaçırışı, *Ivanhoe*. Ahşap gravür, Waverley Novels, cilt IV, Robert Cadell, Edinburgh, 1844.

ÇİZİM LİSTESİ

1. Haçlılar çağının gözde hac merkezleri.
2. Batıdaki Tapınak idare merkezleri ve kaleleri, 1150'ye kadar.
3. Suriye ve Filistin'deki belli başlı Tapınak kaleleri.
4. Tortosa Kalesiyle kasabasının planı, P. Deschamps, *Les Châteaux de Croisés en Terre-Sainte*, cilt III, *La Défense du Comté de Tripoli et de la Principauté d'Antioch*, Librairie Orientaliste Paul Geuthner, Paris, 1973.
5. Chastel-Blanc'ın planı, Deschamps, *La Défense du Comté de Tripoli*.
6. El-Arimah'ın planı, Deschamps, *La Défense du Comté de Tripoli*.
7. Kudüs'te Tapınak bölgesi, 1187'den önce.
8. Askeri tarikatlarla Haşşaşinler, Deschamps, *La Défense du Comté de Tripoli*.
9. Atlit: (i) çevresi, P. Deschamps, *Les Châteaux des Croisés en Terre-Sainte*, cilt II, *La Défense du Royaume de Jérusalem*, Paris, 1939; (ii) planı, C. N. Johns, *Guide to 'Atlit*, Kudüs, 1947.
10. Montsaunès'deki (Haute-Garonne) Tapınak ocağının planı, F. Laborde, "L'église des Templiers de Montsaunès (Haute-Garonne)," *Revue de Comminges*, 92 (1979).
11. XIII. yüzyıl ortalarında Akkâ'nın planı, D. Jacoby, "Crusader Acre in the Thirteenth Century: Urban Layout and Topography," *Studi Medievali*, 20 (1979).
12. XIII. yüzyıl sonlarında Tapınak ocaklarının dağılımı.
13. Provence'ta Tapınakçılar ile Hayırseverler, E. Baratier, G. Duby ve E. Hildesheimer, *Atlas Historique. Provence. Comtat Venaissin. Comté de Nice. Principauté de Nice. Principauté de Monaco*, Librairie Armand Colin, Paris, 1969.
14. Douzens (Aude) idare merkezindeki Tapınak mülkleri, 1132-1180, *Cartulaires des Templiers de Douzens*, yay. haz. P. Gérard ve E. Magnou, Collection de documents inédits sur l'histoire de France 3, Bibliothèque Nationale, Paris, 1965.

ÖNSÖZ

Bu çalışma, İngilizcede Tapınak Tarikatının tarihine dair özlü, çağdaş, tanıtıcı bir incelemeye duyulan ihtiyacı karşılamak, ayrıca –biraz geç kalmış olsa da– *Tapınakçıların Yargılanması* (*Trial of the Templars*, Cambridge Üniversitesi Yayınları, 1978) kitabıma eşlik edecek bir rehber sunmak üzere yazıldı. Tam kuşatıcı bir çalışma değil elinizdeki; özellikle de kitapta yeterince yer veremediğimiz özel bölgeler konusunda incelemeye açık gayet geniş bir alan kaldı geriye. Yargı aşamasından farklı olarak tarikatın ilk dönem tarihi, belge yokluğundan kaynaklanan sorunlarla dolu; en aşikâr gedik de ana arşivin –büyük bir olasılıkla XVI. yüzyılda– yitip gitmesiyle açılmış durumda. Yine de bilmek isteyip de öğrenemeyeceğimiz şeylere fazlaca takılıp kalmaksızın, eldeki malzemeyle kurulmuş tutarlı bir tablo sunmaya gayret ettim.

Kitaplar dostların yardımı olmaksızın tamamlanamaz ve ben de özellikle Michael Biddiss, Gary Dickson, Bernard Hamilton, George Hintlian, Denys Pringle, Louise Robbert, Elizabeth Siberry, Frank Tallett, Jan Troska ve Judi Upton-Ward'a tavsiye ve teşvikleri için minnettarım. Ayrıca British Library, Bibliothèque Nationale, Archivo de la Corona de Aragón ve Reading Üniversitesi Kütüphanesi çalışanlarına da teşekkürlerimi sunmak isterim. Reading Üniversitesi Araştırma Heyetinin sağladığı kaynağın, mikrofilm masraflarını karşılamaya büyük bir katkısı oldu. Hepsinden önemlisi, British Academy Araştırma Okutmanlığının 1989-1991 arası verdiği burs, derlenmesi yıllar almış dev bir malzeme yığınını başa çıkılabilir bir bütün haline getirmekle uğraşmama fırsat tanıdı, bunun için müteşekkirim.

TEŞEKKÜR

Yazar, *Jerusalem Pilgrimage 1099-1185*'ten (yay. haz. J. Wilkinson, 1988) alıntılara izin verdiği için Hakluyt Society'ye; *The Rule of the Templars*'tan (çev. J. Upton-Ward, 1992) aktarılan kısımlar için Boydell Press'e; U. Eco'nun *Foucault's Pendulum*'undan (çev. W. Weaver, 1989) alınan parçalar için de Secker & Warburg'a müteşekkirdir.

Çizim 4, 5, 6 ve 8 P. Deschamps'ın *Les Châteaux des Croisés en Terre Sainte*'ındaki (cilt III, Librairie Orientaliste Paul Guethner, Paris, 1973); çizim 9 (i) C. N. Johns'un *Guide to 'Atlit*'indeki (Filistin Eski Eserler Dairesi yayını, 1947); çizim 9 (ii) Deschamps'ın *Les Châteaux des Croisés en Terre Sainte*'ındaki (cilt II, 1939); çizim 10 F. Laborde'un "L'église des Templiers de Montsaunès (Haute-Garonne)" başlıklı makalesindeki (*Revue de Comminges*, 92, 1979); çizim 11 D. Jacoby'nin "Crusader Acre in the Thirteenth Century: Urban Layout and Topography" başlıklı yazısındaki (*Studi Medievali*, 20, 1979); çizim 12 de E. Baratier, G. Duby ve E. Hildersheimer'in yayıma hazırladıkları *Atlas Historique. Provence. Comtat Venaissin. Principauté d'Orange. Comté de Nice. Principauté de Monaco*'daki (Harita 68, Librairie Armand Colin, Paris, 1969) çizimlere dayanılarak hazırlanmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

KÖKENLER

1340 civarı bir tarihte, Kutsal Topraklarda hacca çıkmış bir Alman rahip, Sudheim'lı Ludolph, Lut gölü sahillerinde iki ihtiyara rastladı. Sohbet etti onlarla ve bu adamların 1291 Mayısında Akkâ şehri Memlukların eline geçtiğinde esir düşmüş, o zamandan beri de dağlarda yaşamış eski birer Tapınakçı olduklarını anladı – Latin Hıristiyan cemaatiyle tüm bağları kopmuştu ihtiyarların. Karıları, çocukları vardı, sultanın hizmetinde çalışarak hayatta kalmışlardı; Tapınak Tarikatının 1312'de lağvedildiğinden, bundan iki yıl sonra da büyük üstatlarının iflah olmaz bir sapkın diye nitelenip yakıldığından haberleri bile yoktu. Biri Bourgogne'lu, diğeri Toulouse'luydu; bir yıl içinde aileleriyle birlikte yurtlarına dönmeleri sağlandı. Tarikatın ilgasıyla kopan skandala rağmen papalık sarayındaki kabulde taltif edildiler, ömürlerinin kalanını huzur içinde geçirmelerine izin verildi.[1] Bu iki Tapınakçı, çok çok bir kuşak önce Hıristiyanlığın en güçlü manastır tarikatları arasında yer alan bir tarikatin neredeyse unutulup gitmiş kalıntılarıydı. XIII. yüzyılda tarikatın 7000 kadar şövalyesi, yaveri, hizmetli biraderi ve rahibi olmuştu muhtemelen – geçici üyelerinin, mahmilerinin, görevlilerinin ve bendelerinin sayısı ise bu rakamı kat kat aşıyordu. Tarikat

---

[1] Sudheim'lı Ludolph, *Liber de Itinere Terrae Sanctae*, yay. haz. F. Deycks, Stuttgart, 1851, böl. 41, s. 89. Bu tür kaybolma hikâyelerinin yegâne örneği bu değildir, bkz. J. A. Brundage, "The Crusader's Wife Revisited," *Studia Gratiana*, 14, Collectanea Stephan Kuttner 4, Roma, 1967, s. 234-51.

1300'lere değin en az 870 kale, idare merkezi ve yan ocaktan oluşan bir ağ kurmuştu; bunlara batıdaki Hıristiyan ülkelerin neredeyse hepsinde rastlamak mümkündü. Tapınak imparatorluğunun ne kadar geniş olduğu, 1318'de Fransa'daki yirmi dört piskoposluk bölgesinde, York, Londra, Canterbury, Dublin, Tournai, Liège, Camin, Köln, Magdeburg, Mainz, Castello, Asti, Milano, Bologna, Perugia, Napoli ve Trani'de, Kıbrıs Nicosia'da, Aragón ile Mallorca krallıklarında eski Tapınakçılara düzenli olarak para ödenmesinden de çıkarılabilir.[2] Bu ağ, o dönemin en heybetli, en etkileyici kalelerinden bazılarının yanı sıra Filistin, Suriye, Kıbrıs ve İberya'daki kutsal savaşlara katılacak muharip güçleri de besliyordu. XII. yüzyılın sonları ile XIII. yüzyılın büyük kısmında tarikatın doğuda aktif hizmette 600 şövalyesi ile 2000 yaveri olmuştu muhtemelen;[3] 1230'larda İspanya, İtalya, Mora ve Outremer'e –denizaşırı topraklara– insan ve levazım taşıyabilecek bir Akdeniz donanması kurulmuş durumdaydı. Dahası uluslararası yapısı ve engin kaynakları tarikatı ideal mali aktör haline getirmişti; papalar, krallar, soylular Tapınakçıların uzmanlığından ve sermayesinden istifade ediyorlardı.

Bu dünyanın faniliğinden, uçucu, yanıltıcı başarı hülyasından söz açmaya düşkün ortaçağ vakanüvisleri için Tapınakçıların yükselişi ve

---

2 Bkz. G. Mollat, "Dispersion définitive des Templiers après leur suppression," *Comptes rendus des Séances de l'Académie des Inscriptions et Belles-Lettres*, Paris, 1952, s. 378. Tapınak ocakları için verilen sayı, özellikle Fransa'daki birtakım şüpheli durumlar hariç tutulduğu için benim tahminimden yüz ocak kadar azdır. Pratikte toplam sayı daha fazlaydı muhtemelen.

3 Bu rakamlar için bkz. M. C. Barber, "Supplying the Crusader States: The Role of the Templars," *The Horns of Hattin*, yay. haz. B. Z. Kedar, Kudüs ve Londra, 1992, s. 317-19. Ayrıca bkz. A. J. Forey, *The Military Orders. From the Twelfth to the Early Fourteenth Centuries*, Londra, 1992, s. 77-90.

çöküşü mükemmel bir örnekti; zira bu dev teşekkülün kökeninde, Sudheim'lı Ludolph'un rast geldiği iki adamınki kadar mütavazı hayat koşulları vardı. 1095'te Auvergne, Clermont'da Papa II. Urbanus Hıristiyanları, doğuda –iddiaya bakılırsa– Selçuklu Türkleri namlı yeni bir barbar ırkının taciz ettiği, zulmettiği, öldürdüğü din kardeşlerine yardım etmek üzere silaha sarılmaya çağırmıştı. Bu çağrıya, Birinci Haçlı Seferi ordularını oluşturacak binlerce savaşçıdan, köylüden cevap gelmişti. Pek çok zorluğun, feci tecrübenin ardından, haçlılardan iyi teçhizatlı olanları, güç bela Küçük Asya'yı aşmayı, Suriye'ye, buradan da daha güneye, Haziran 1099'da korkunç bir katliam yaparak ele geçirecekleri Kudüs'e ulaşmayı başarmışlardı. Ne ki Latinler doğuda baştan beri sayı ve donanım bakımından ciddi zaaflarla maluldüler, pek çoğunun Kudüs alındıktan sonra orada kalmaya niyetinin olmaması da bu zaafları pekiştiriyordu. Dahası haçlı kuvvetleri, parçalı yapıları yüzünden, acil idari ve dini sorunlar karşısında *ad hoc* [*bu sorunlara özgü*] çözümler benimsemeye mecbur kalıyordu. Ama yine de XII. yüzyılın ilk yirmi yılı geride kaldığında pek çok şey başarılmış durumdaydı: Kıyıda Antakya, Trablus ve Kudüs'te, içlerde de –Antakya'nın kuzeydoğusunda– Urfa'da Latin devletleri kurulmuştu; Müslümanların elindeki Tir ile Askalon hariç, hayati öneme sahip kıyı şehirlerinin çoğu fethedilmişti; kardeşi Bouillon'lu Godefroi'nın genç yaşta ölümünün ardından 1100'de iktidara geçen güçlü kral I. Baudouin'in yönetimi altında sağlam bir monarşik yönetim doğmuştu.

Ancak asal düzen belirlenmiş olsa da pek çok sorun kalmıştı geriye; fatihlerin, Frank egemenliğinde olduğu farz edilen bölgelerde seyyahlar ile hacıların güvenliğini sağlayamaması bu sorunların en açık tezahürüydü. I. Baudouin'in vaizi ve Birinci Haçlı Seferinin katılımcılarından olan Fulcherius Carnotensis, Outremer'i yurt tutmaya karar

vermiş, onun güvenilir, özenli vakayinamesi de doğuda ilk yerleşimci kuşağı dönemindeki koşullara dair paha biçilmez veriler sunmuştur. 1100 ile Fulcherius'un öldüğü 1127 civarı arasında, Kudüs'ün etrafındaki yollar ile yakınlardaki kutsal yerler güvenli olmamıştı hiç. 1100'de Ramla-Kudüs hattı, yol boyundaki mağaralarda saklanıp Yafa limanından gelen hacıları avlayan soyguncuların istilası altındaydı. Kaldı ki bundan çeyrek yüzyıl sonra da, Kudüs civarındaki müstahkem mevkilerden uzaklaşmaya cüret edenler ya güneyde Mısırlılar ile Etiyopyalıların ya da kuzeyde Türklerin kurdukları pusulara düşme tehdidiyle karşı karşıya kalıyorlardı. Fulcherius'a göre halk, tehlikeyi haber veren boru seslerine karşı hep tetikte, daimi bir güvensizlik içinde yaşıyordu.[4]

Krallığın ziyaretçileri tabii ki derin endişeler duyuyorlardı (ziyaret yerleri için bkz. çizim 1). 1106-7'de hacca giden Daniel adlı bir Rus manastır başrahibi, hac seyahati sırasında karşılaştığı tehlike ve güçlükleri anlatanlardan biriydi. Daniel görülebilecek her şeyi görmekte kararlıydı ve bu hırs onu daha da büyük tehlikelere maruz kılmıştı. Lod'daki Aziz Georgius Kilisesi Yafa'dan yalnızca altı mil kadar uzaktaydı, ama Askalon'dan gelen Mısırlıların saldırılarına karşı gayet savunmasızdı. "Burada pek çok pınar vardır; seyyahlar su kıyısında dinlenir, ama büyük de bir korku duyarlar, zira burası ıssız bir yerdir ve bu yollarda ani hücumlar düzenleyip seyyahları öldüren Sarazenlerin sığınağı Askalon kasabası yakınlardadır. Buradan uzaklaşıp tepelere çıkmak da gayet korkutucudur." Seyyah Kudüs'e ulaştıysa ardından Ürdün nehrine de gitmek isteyebilir, ama "bu çok zorlu bir yoldur, hem de tehlikeli ve susuzdur; zira tepeler yüksek ve kayalıktır ve bu

[4] Fulcherius Carnotensis, *Historia Hierosolymitana*, yay. haz. H. Hagenmeyer, Heidelberg, 1913, 2.4, s. 373-4; 3.42, s. 763.

korkutucu tepelerle vadilerde pek çok eşkıya vardır" (bkz. resim 1). Başka bir seferinde, Kudüs'ün yirmi üç mil kadar güneyindeki Hebron'dan [el-Halil] şehre dönerken şunları söyler: "Burada çok yüksek, kayalık bir dağ var, tepesinde de gür gümrah bir orman; bu korkunç dağı aşan bir yol mevcut, ama oradan geçmek güç, zira Sarazenlerin burada büyük bir hisarı var, oradan çıkıp saldırıyorlar. Küçük bir ekiple bu yoldan geçmeye kalkışan bunu başaramaz, neyse ki Tanrı bana iyi ve kalabalık bir refakatçi ekibi bahşetti de bu feci yeri yolumdan alıkonmadan geçebildim." Hatıratın en çarpıcı kısmı, başrahibin, Beisan kasabasının yakınından geçmesini gerektiren Celile yolculuğu hakkındaki sözleridir. Burada, kendisi gibi hacıların savunmasızlığının dokunaklı bir göstergesi olan gizli tehdit duygusunu açığa vurur:

> Burası gayet ürkütücü ve tehlikeli. Bu Beisan kasabasından yedi nehir geçer, nehir kıyılarında geniş sazlıklar, kasabanın etrafında da gür bir orman gibi duran uzun palmiyeler vardır. Bu korkunç yere yaklaşmak zordur, zira buralarda vahşi, putperest Sarazenler yaşar ve nehirlerin sığlık yerlerinde yolculara saldırırlar. Ayrıca bir sürü aslan vardır. Ürdün nehrine yakındır bu yer, Ürdün ile Beisan kasabası arasında geniş bir bataklık [?] uzanır, nehirler Beisan'dan Ürdün'e akar, oralarda da pek çok aslan vardır.[5]

Tapınak Tarikatının kurulmasının ardında böylesi hacıları koruma isteği yatıyordu. O çağda hiç kimse tarikatı, ortaya çıkışını kayda geçirecek kadar önemsememişti; ancak tarikatın sonradan önem kazanmasıyla birlikte, XII. yüzyılın ikinci yarısında eser vermiş üç va-

---

[5] Daniel. "The Life and Journey of Daniel. Abbot of the Russian Land," *Jerusalem Pilgrimage 1099-1185*, yay. haz. J. Wilkinson, Hakluyt Society 167, Londra, 1988, s. 126, 136, 145, 156.

kanüvis, Tir Başpiskoposu Guillaume (ö. 1186 civarı), Antakya Yakubi Patriği Suriyeli Mikhael (ö. 1199) ve Oxford Başdiyakozu Walter Map (ö. 1208-1210 arası) kuruluşa dair yorumlarını sunmuşlardı.[6] Bu vakanüvisler arasında en önemlisi hiç kuşkusuz Guillaume'dur. 1130 civarında doğuda doğmuştu Guillaume, ama yaklaşık 1146-1165 arası orada değil batıdaydı. Bununla birlikte kendi zamanından önce olup bitenleri titizlikle, kaynakları okuyarak ve bir şeyler bilebilecek kimseleri sorgulayarak incelemiştir. Ne ki Tapınakçıların o dönemde sahip oldukları imtiyazları hileyle idare edip çıkarları için kullandıklarını düşünmüş, tarikata ilişkin görüşü de bu düşünceden kaynaklanan keskin bir hoşnutsuzluğun etkisi altında kalmıştır. Suriyeli Mikhael, Tirli Guillaume'da bulunmayan ayrıntılar sunmuştur; ancak yazdıkları kendi dönemi ve tecrübesi haricindeki meseleleri anlattığı yerler bakımından Guillaume'unkilerden daha az güvenilir addedilir genelde. Bu üçü arasında olaylara en uzak kişi Walter Map'tir ve iyi bir hikâyeyi tarihsel araştırmaya yeğlemesiyle tanınır.

Guillaume, 1118'de, en önemli ikisi Payns'lı (Champagne) Hugues

---

[6] TG, 12.7, s. 553-5; Suriyeli Mikhael, *Chronique de Michel Le Syrien, Patriarche Jacobite d'Antioche (1166-99)*, yay. haz. ve çev. J.-B. Chabot, cilt III, Paris, 1905 (yeni basım 1963), 15.11, s. 201-3; Walter Map, *De nugis curialium*, yay. haz ve çev. M. R. James, düz. C. N. L. Brooke ve R. A. B. Mynors, Oxford, 1983, s. 54-5. Vakayinamesi günümüze ulaşmayan Ernoul dördüncü bağımsız kaynaktı belki de. Kuruluş hikâyesi, Ruth Morgan'ın *abrégé* [*özet*] diye andığı, burada ise *Ernoul-Bernard* diye atıfta bulunulacak olan 1232 tarihli anonim eski Fransızca derlemede de verilmiştir; ancak bu kaynakta gayet yoğun bir özet sunulmuştur, *Chronique d'Ernoul and de Bernard Le Trésorier*, yay. haz. L. de Mas Latrie, Société de l'Histoire de France, Paris, 1871, s. 7-9. Bkz. M. R. Morgan, *The Chronicle of Ernoul and the Continuations of William of Tyre*, Oxford, 1973, s. 128, 134, 178. Kayıp vakayinamenin Tapınakçıların tarihiyle ilgili kısmı için bkz. bu kitapta, s. 177-178.

ile Saint-Omer'li (Picardie) Godefroi olmak üzere, "şövalye takımından kendini Tanrı'ya adamış, dindar, Tanrı korkusu bilir birtakım soylu adamlar"ın, Kudüs Patriği Picquigny'li Warmund'un huzurunda yoksulluk, erdenlik ve itaat yemini ettiklerini söyler. Bu kimseler kendilerini rahiplik usulü uyarınca Tanrı'nın hizmetine adamaya söz verdiler; 1118'in Paskalyasında kuzeninin yerine tahta geçen Kral II. Baudouin onlara sarayında, Kubbetüssahra'nın –Frankların verdikleri adla Tanrı Tapınağının– güneyinde bir üs verdi. Bu dönemde krallar Kudüs'te Tapınak tepesinin –Haremi Şerif'in– güney kısmındaki Mescidiaksa'da ikamet ediyorlardı, zira Haçlılar buranın Süleyman'ın Tapınağının kurulduğu alan, dolayısıyla kralın ikametine uygun bir yer olduğuna inanıyorlardı. Ayrıca Tanrı Tapınağı rahipleri Tapınakçılara, Mescidiaksa yakınlarında ayinlerini düzenleyebilecekleri bir yer sağlamış, bu arada kral ve soyluları ile patrik ve diğer önemli din adamları birtakım arpalıklar bağışlamış, bunların gelirinin de iaşe ve giyime harcanması öngörülmüştü. Ancak bu kardeşliğin ayırıcı özelliği, "günahlarının affedilmesi için efendimiz patrik ile diğer piskoposların onlara verdikleri" görevdi: "Bilhassa hacıların güvenliği için geçitleri ve yolları hırsızlar ile mütecavizlerin kurdukları pusulara karşı ellerinden geldiğince koruyacaklar"dı.

Tapınakçıların başlangıçta sadece bir tür laik kardeşlik cemiyeti çerçevesinde nedamete dayalı bir hayat tarzını hedefledikleri, ama sonradan kendilerine daha etkin bir rolün önerildiği anlaşılsa da, Guillaume'un anlatımından bu kimseleri bu işe koşmanın ilk kimin aklına geldiği çıkmamaktadır. Suriyeli Mikhael, otuz yoldaşıyla birlikte Payns'lı Hugues'ü, "yalnızca kendi ruhunu kurtarmak için keşiş olmaktansa, kendisine bağlı olanlarla birlikte şövalyelik hizmetine girmeye ve oraları hırsızlara karşı korumaya" ikna edenin, askeri teşkila-

tın zaaflarını gayet iyi bilen kral olduğunu söyler. Walter Map ise, Kudüs yakınlarındaki bir at sulağında sık sık saldırıya uğrayışlarına tanık olduğu hacıları koruma işini üstlenen, Bourgogne'un bir köyünden gelme, Paganus adlı bir şövalyeye dair bir hikâyecik uydurur. Paganus, düşmanların sayısı tek başına yetişemeyeceği kadar arttığında Tanrı Tapınağı rahiplerinin kendisine bir bina tahsis etmesini sağlar ve Kudüs'e hacca gelmiş şövalyelerden adam devşirmeye koyulur. Hayatları tutumlu, erdenlikli, gösterişsizdir. Son olarak, olaylara bu vakanüvislerin üçünden de daha yakın bir belge mevcuttur: Saint-Omer Kalesi kumandanı, muhtemelen de Godefroi'nın akrabası olan Guillaume'un, "takdiri ilahinin, Patrik Warmund ve baronların nezaretinde Kudüs topraklarını savunmak ve hacıları korumakla görevlendirdiği Tapınak şövalyeleri"ne 1137'de verdiği berat.[7]

Kral da patrik de hacılar için daimi bir muhafız alayı kurmayı, hacılara barınak ve tıbbi bakım sağlayan Hayırseverlerin faaliyetlerinin ideal tamamlayıcısı olarak görmüştü kuşkusuz. Hayırseverler Tarikatı 1080 civarında Santa Maria Latina Manastırının bir uzantısı olarak kurulmuştu, 1099'daki Frank fethinin ardından kısa süre içinde kraliyet desteği ve mülk bağışları sağlandı, 1113'te de tarikat papalık tarafından tanındı. Nasıl 1130'larda Tapınakçıların Hayırseverleri askeri bir rol üstlenmek konusunda etkiledikleri kesin gibi görünüyorsa, başlangıçta Hayırseverler Tarikatının Payns'lı Hugues ile Saint-Omer'li Godefroi'ya hacılara nasıl yardım edilebileceği konusunda etkili bir örnek sunmuş olması da aynı derecede muhtemeldir. Nitekim Tapınakçılar 1128'den önce Kudüs Krallığında yalnızca dört beratta anılmışlardır ve bunlardan ikisi Hayırseverlerin işleriyle ilgilidir. 1120 Aralığında Payns'lı Hugues, II. Baudouin'in Hayırseverlerin imtiyazlarını onayla-

[7] *CG*, no. 141, s. 99.

masına tanıklık etmişti; "Tapınak şövalyesi" Robert de, Nasıra Piskoposu Bernard'ın, Ekim 1125 tarihli, Hayırseverler Tarikatını kendi piskoposluk bölgesinde aşar ödemekten muaf tutan beratının tanıkları arasındaydı.[8] Kudüs Krallığını gayet iyi tanıyan Anjou Kontu Foulques'un, Saumur'da verilmiş, 22 Eylül 1127'nin hemen sonrasına tarihlenebilecek bir beratında, en azından o dönemde yaşayanların varsaydıkları bağlantılara dair başka bir dolaylı veri de bulunabilir. Beratta "Kudüs Aziz Stephanus askeri Rotbertus Burgundio" da tanıklar arasındadır. Bunun, 1136 civarında Payns'lı Hugues'ün ardından tarikatın üstadı olan Craon'lu Robert olduğu hemen hemen kesindir. Ancak bu belgede, Kudüs'ün dışında, Şam Kapısı yakınlarında bulunan ve aslında Santa Maria Latina'ya bağlı olan Aziz Stephanus Kilisesiyle ilişkilendirilmiştir.[9]

Tapınak Tarikatının kuruluş tarihi konusunda daha net bir şey söylemek de mümkündür. Tarikatın kabul ettiği ilk bağışlar arasında, Flandres Kontu Thierry'nin 13 Eylül 1128 tarihli, tarikatın kuruluşunun dokuzuncu yılına ait olduğu belirtilen bağışı da yer almaktadır.[10] Bağış fiilen Payns'lı Hugues'ün huzurunda yapıldığına göre, olup biteni yarım yüzyıllık bir aradan sonra yazan ve kronoloji hatalarıyla tanınan Tirli Guillaume'un verdiği 1118 tarihinden daha güvenilir bir veri olmalıdır bu.[11] Kaldı ki Guillaume'un sözleri tutarlı da değildir;

---

[8] *Cart.*, cilt I, no. 53, s. 145; no. 71, s. 68. *RRH*, cilt II, no. 90 (a), s. 6; cilt I, no. 106, s. 25. *Ernoul-Bernard*, s. 8'de de böyle bir bağlantıya değinilir, ama pek değer taşımayacak kadar kısa bir atıftır bu.

[9] J. Chartrou, *L'Anjou de 1109 à 1151*, Paris, 1928, *pièces justificatives*, no. 37, s. 364-7.

[10] *CG*, no. 16, s. 10-11.

[11] Bkz. P. W. Edbury ve J. G. Rowe, *William of Tyre, Historian of the Latin East*, Cambridge, 1988, s. 26-31.

çünkü söz konusu pasajın devamında, Tapınakçıların papalık tarafından resmen tanındıkları Troyes Konsilinin, tarikatin kuruluşunun dokuzuncu yılında toplandığını söyler. Konsilin tutanaklarını kaleme alan kâtip Jean Michel, kayıtlarını 1128 senesi Aziz Hilaire Yortusuna (13 Ocak), "yukarıda sözü edilen şövalyelerin ortaya çıkışının dokuzuncu yılı"na tarihler; Kont Thierry'nin kâtibi gibi o da bu bilgiyi Payns'lı Hugues'den almış olmalıdır, zira Payns'lı Hugues bu konsile katılmıştır.[12] Rudolf Hiestand'ın gösterdiği üzere, bu tarihin, seneyi 25 Martta başlatan eski Fransız usulü dikkate alınarak, Ocak 1129 diye düzeltilmesi gerekir;[13] bizzat Tapınakçılardan edinilen malumata göre tarikat 14 Ocak 1120 ile 13 Eylül 1120 arasında bir tarihte resmen kurulmuş olmalıdır.

Hiestand'ın da söylediği gibi, Tapınakçıların doğuda kabul edilmeleri için en uygun vesile, 1120 Ocağında Nablus'ta dini ve laik önderleri bir araya getiren ve o ayın 23'ünde bir dizi kararın çıkmasıyla sonuçlanan toplantıydı. Outremer'deki Hıristiyan yerleşimcilerin o sıra ağır bir buhran dönemi geçirmiş, Nablus toplantısının da tövbe ve nedamet yüklü bir ortamda düzenlenmiş olması bu varsayımı desteklemektedir.[14] Patrik Warmund ile Kutsal Kabir Başkeşişi Gérard'ın bu sıralarda kaleme aldıkları dokunaklı bir mektupta, olabildiğince çabuk adam, para ve gıda yardımı gönderilmesi için Compostella Başpiskoposu Diego Gelmirez ile halkına ricada bulunuluyordu.

---

[12] *Règle*, mad. 3, s. 14.

[13] Bkz. R. Hiestand, "Kardinalbischof Matthäus von Albano, das Konzil von Troyes und die Entstehung des Templeordens," *Zeitschrift für Kirchengeschichte*, 99 (1988), 295-325. Hiestand konsilin geleneksel eğilimin öngördüğü üzere 1128'e değil, 1129'a tarihlenmesi gerektiği konusunda ikna edicidir.

[14] TG, 12.13, s. 563. Bkz. H. E. Mayer, "The Concordat of Nablus," *Journal of Ecclesiastical History*, 33 (1982), 531-43.

Warmund her taraftan, Bağdat, Askalon, Tir ve Şam'dan Sarazenlerin saldırısına uğradıklarını söylüyordu. Krallık öylesine güvensiz hale gelmişti ki, hiç kimse silahlı refakatçiler olmaksızın Kudüs surlarının dışına çıkmaya cesaret edemiyor, bu arada Sarazenler de şehrin kapılarına dayanacak kadar cüretkâr davranabiliyorlardı.[15] Tapınakçı topluluğunun bir önceki yıl, belki de sarsıcı bir olaya –Paskalya zamanı Kudüs ile Ürdün nehri arasındaki çorak, dağlık arazide yaklaşık 700 kişilik büyük bir hacı grubunun saldırıya uğramasına– tepki olarak kurulmuş olması da pekâlâ mümkündür. Bu hacılar, Kutsal Kabir Kilisesindeki meşhur kutsal ateş mucizesine tanıklık ettikten sonra, Alman manastır vakanüvisi Aachen'li Albert'in deyişiyle "neşe ve gönül ferahlığıyla" yola koyulmuşlar, ama ıssız bir yere vardıklarında pusuya düşmüşler, silahsız oldukları, oruç ve seyahatten ötürü takatten kesildikleri için kolay bir hedef haline gelmişlerdi. Üç yüz kişi öldürülmüş, altmış kişi de esir düşmüştü. Kral Baudouin hızla silahlı şövalyelerden oluşan bir birlik yolladıysa da bu birlik karşısında kimseyi bulamamıştı, zira saldırganlar çoktan Tir ile Askalon'a çekilmişlerdi.[16]

Ne ki, Tirli Guillaume'a göre, kral ile patriğin açık desteğine rağmen ilk Tapınakçılar başlangıçta pek de kayda değer bir başarı sağlayamamışlardı, Troyes Konsilinin toplanmasına değin yalnızca dokuz üye edinebilmişlerdi, o kadar yoksullardı ki giyim kuşam için dindarların ianesine bakıyorlardı, bu da kendilerine özgü, "uğraşlarını gösteren" ayırıcı bir kıyafetlerinin olmaması anlamına geliyordu. Dahası

---

[15] Bkz. J. Richard, "Quelques textes sur les premieres temps de l'Eglise Latine de Jérusalem," *Recueil Clovis Brunel*, cilt II, Paris, 1955, s. 427-30. Richard mektubun neredeyse kesinlikle 1120 tarihli olduğunu ortaya koyar. Zaten Tir'in ele geçirildiği Temmuz 1124'ten sonraya ait olamaz.

[16] Albertus Aquensis, "Historia Hierosolymitana," *RHCr. Occid.*, cilt IV, 12.33, s. 712-13.

Fulcherius Carnotensis'e göre, Frankların "Süleyman'ın Tapınağı"nı gereğince çekip çevirmeye yetecek kaynakları yoktu ve Tapınak bakımsızlıktan harap olmuştu;[17] dolayısıyla Tapınakçıların barınmasına tahsis edilen bitişik bölge de muhtemelen giysiler kadar perişan durumdaydı. Tapınakçılar aslında zorlu, ıstıraplı bir iş üstlenmişlerdi ve bu dönemde, görevlerinin meşruluğu konusunda –gayet ciddi güçlüklere işaret eden– bir inanç ve moral kaybına uğradıklarına dair emareler belirmişti. Mühürlerindeki simgesel yoksulluk tasvirinden, "aynı ata binmiş iki şövalye"den de anlaşılabileceği gibi (bkz. resim 7), tarikatın başlangıçta mütevazı ve yoksul olduğu konusunda duyulan geleneksel inanç zamanla hakikatin ifadesi sayılmıştı kuşkusuz – ancak ünlü Clairvaux Başrahibi Aziz Bernard kanalıyla ulaşan Cistercium çileciliğinin de bu özimgeye katkıda bulunmuş olması mümkündür. Aynı şey, XIII. yüzyılın ortalarında bile tarikatın kolektif belleğinde yerini koruyan "dokuz asli kurucu" fikri için de geçerlidir. Perugia'daki, inşası ile süslemesi 1256-1262 arasına ait önemli Tapınakçı kilisesi San Bevignate'nin absida yuvarlağında, üst silmeye yapılmış üç haçın çevresinde dokuz yıldız bulunmaktadır.[18]

Ancak bu tasvirlerin nerede, niye kullanıldığı da önemlidir. Tirli Guillaume'un başlangıçtaki mütevazılığın üzerinde durmak için kendince gerekçeleri vardır; zira bu ilk hali, kendi döneminin –iddiasına bakılırsa– "kibirli" tarikatıyla karşılaştırarak bir ahlak dersi çıkarır. Ona göre Tapınakçılar özgün işlevlerini uzun süre yerine getirmiş olsalar da, neticede "tüm erdemlerin teminatı diye bilinen" mütevazılığı

---

[17] Fulcherius Carnotensis, *Historia*, 1.26, s. 291. Kudüs'ün nüfusu bu dönemde de azdı.

[18] Bkz. P. Scarpellini, "La chiesa di San Bevignate, i Templari e la pittura perugina del Duecento," *TOI*, s. 102 ve şekil 50, 51.

elden bırakmışlardır. Ayrıca dokuz yılda dokuz üye motifinde de şüphe uyandırıcı bir simetri vardır; bu sayı hem Suriyeli Mikhael'in verdiği otuz sayısıyla çelişmekte, hem de papalığın ancak dokuz kişi toplayabilmiş yeni bir tarikatın onaylanmasına izin vermesi gibi temel bir imkânsızlıkla yanlışlanmaktadır. Tapınakçıların az da olsa düzenli gelirleri bile vardır: 1160 tarihli bir Kutsal Kabir beratında, Tapınakçıların kilise idaresi tarafından düzenli olarak ödenen 150 *besant*'lık yıllık tahsisatlarıyla üç *casal* [köy] aldıkları söylenir.[19] Kısa süre içinde, krallığa gelen güç sahibi ziyaretçilerin ilgisini çektikleri de açıktır – Anjou Kontu V. Foulques 1120'deki hac seyahati esnasında Tapınakçıların bir tür fahri üyesi haline gelmiş, Champagne Kontu Hugues de muhtemelen 1125'in sonlarında tam üye olarak fiilen tarikata katılmıştır. Saint Evroult vakanüvisi Ordericus Vitalis'e göre Foulques yurduna dönerken Tapınakçılara yıllık 30 *livre angevine*'lik bir irat bağlamış, bazı Fransız beyleri de onu örnek almışlardır.[20] Champagne Kontuyla kurulan bağlar daha da güçlüdür, zira Payns, Troyes'nın yalnızca sekiz mil kuzeyindedir ve Hugues'ün 1113'te buranın beyi olduğunu göstermek mümkündür. Hugues kontluğun "eski aristokrasi"sine mensuptu; kontun beratlarına tanıklık ediyor, verdiği görevleri üstleniyor, onun meclislerine, seferlerine katılıyordu.[21] Öte yandan Cham-

---

[19] *Le Cartulaire du Chapitre du Saint-Sépulchre de Jérusalem*, yay. haz. G. Bresc-Bautier, Documents relatifs à l'histoire des croisades publiés par l'Académie des Inscriptions et Belles-Lettres 15, Paris, 1984, no. 63, s. 157-8; *RRH*, cilt I, no. 364, s. 95.

[20] Ordericus Vitalis. *The Ecclesiastical History of Orderic Vitalis*, yay. haz. ve çev. M. Chibnall, cilt VI, Oxford, 1978, s. 308-11; Foulques'un hac seyahati için TG, 14.2, s. 633.

[21] Hugues 1104'te kontla birlikte haçlı seferine katılmış, 1114'te de kontla birlikte doğuya gelmiş olabilir. Payns'lı Hugues konusunda bkz. M. L. Bulst-

pagne'lı Hugues'ün de Clairvaux'lu Bernard'la sıkı ilişkileri vardı. Bernard kontun desteğinden ve bizzat kendisinden yoksun kalmalarına yazıklanmakla birlikte, kontluktan vazgeçip sıradan bir şövalye olmasından, zenginliğini yoksul olmak için harcamasından ötürü onu tebrik etmişti.[22] Kont kadar önemli olmasa da yine yüksek bir toplumsal konumda bulunan bir diğer ilgili kişi, Aşağı Provence'taki Valentinois kontları ailesine mensup Poitiers'li Guillaume'du. Yaşlı akrabalarından destek alan bu genç adam, muhtemelen 1124 tarihli ve yine muhtemelen batıda Tapınakçıların anıldığı günümüze ulaşmış en eski beratta, La Motte-Palayson Aziz Bartholomé Kilisesini Palayson Azize Meryem Kilisesi ile Aziz Victor keşişlerine bağışlarken kilisenin gelirlerinden sekiz *setier* hububatı tarikata yıllık irat olarak alıkoyarak Tapınakçıları gözetmişti. Bu işlem belki de, doğudaki Tapınakçıların o tarihte böyle bir kiliseyi ellerinde tutamayacaklarını düşünmelerinden ötürü yapılmıştı.[23] Bu etkili bağlantılar, tarikatın ilk zamanlarda Tirli

---

Thiele, *Sacrae Domus Militiae Templi Hierosolymitani Magistri: Untersuchungen zur Geschichte des Templeordens 1118/9-1314*, Göttingen, 1974, s. 19-29; ve M. C. Barber, "The Origins of the Order of the Temple," *Studia Monastica*, 12 (1970), 221-4. Kapsamlı genel bilgi için bkz. T. Evergates, *Feudal Society in the Bailliage of Troyes under the Counts of Champagne, 1152-1284*, Baltimore, 1975, s. 101-13. Evergates, bu beyliğe ait toprakların 1140'ta kontun malikânesine katılmış durumda olduğunu gösterir. Muhtemelen Hugues babadan kalma topraklarının o kadar büyük bir kısmını Tapınakçılara bağışlamıştı ki, bu mülklerin bağımsız bir beylik oluşturması imkânsız hale gelmişti. Bir oğlu vardı (Thibaud), ama o da 1139'da Saint-Colombe-de-Sens'ın başrahibi olmuştu; dolayısıyla Hugues'ün, topraklarının ele geçirilmesini engelleyecek bir mirasçısı olmamıştı muhtemelen.

22 Clairvaux'lu Bernard, *Epistolae, Sancti Bernardi Opera*, cilt VII, yay. haz. J. Leclercq ve H. Rochais, Roma, 1974, mek. 31, s. 85-6.

23 *CG*, no. 2, s. 1-2. *Cartulaire de la Commanderie de Richerenches de l'ordre du*

Guillaume'un varsaydığından daha büyük bir destek gördüğünü akla getirir.

Kudüs'te ise Kral II. Baudouin güçlü bir destekçi oldu hep, çünkü Tapınakçıların hedefleri kralın tasarılarına uygun düşüyordu. Kral en azından 1126'dan beri belli bir gayretle iki temel acil sorunun –yerini alacak bir erkek mirasçının yokluğunun ve krallığın askeri bakımdan zayıflığının– üstesinden gelmek üzere geliştirilmiş bir "batı siyaseti" gütmekteydi. Dört kızı olan Baudouin'in oğlu yoktu; muhtemelen 1127'nin başlarında toplanan bir mecliste Baudouin ile baronlar, Anjou'lu Foulques'a kralın en büyük kızı Mélisende ile evlenmesini önermeye karar verdiler. Celile Prensi Bures'lü Guillaume ile Beyrut Beyi Brisbarre'li Gui, kontla müzakereleri yürütecek heyetin başına getirildiler.[24] Tirli Guillaume'a göre kral ayrıca Şam'a düzenlenecek bir sefer için *potentes*'ten[Ψ] asker toplamak üzere Payns'lı Hugues'ü batıya yolladı.[25] Outremer'de Hugues'ün anıldığı son kayıt Akkâ'da Mayıs 1125'te tutulmuştur; buna göre Hugues, Tir'de Venediklilere evvelce –II. Baudouin Müslümanların elindeyken– Patrik Warmund tarafından

---

Temple (1136-1214), yay. haz. Marquis de Ripert-Monclar, Documents inédits pour servir à l'histoire du Département de Vaucluse, Paris, 1907, s. xxxiii-iv. Bu belge, Fréjus Piskoposu Berengar'ın öldüğü tarihten, 5 Temmuz 1131'den sonraya ait olamaz. 1120'lere ait Tapınak belgelerinin tarihlenmesi konusunda bkz. A. J. Forey, *The Templars in the Corona de Aragón*, Londra, 1973, s. 6-9.

[24] Bkz. H. E. Mayer, "The Succession to Baldwin II of Jerusalem: English Impact on the East," *DOP*, 39 (1985), 139-47; ve R. Hiestand, "Chronologisches zur Geschichte des Königreiches Jerusalem um 1130," *Deutsches Archiv*, 26 (1970), 22.

[Ψ] Derebeylik düzeninde, küçük toprak sahibi özgür kişilerin koruması altına girdikleri "güçlüler" –çn.

[25] TG, 13.26, s. 620.

bağışlanmış imtiyazlara dair son derece önemli bir kraliyet onayına tanıklık etmiştir. Payns'lı Hugues ilk kez bu belgede "Tapınak üstadı" unvanıyla anılır.[26] Bures'lü Guillaume da Payns'lı Hugues de 1128 Nisanında Le Mans'da bulunduğuna göre, muhtemelen Foulques'a gönderilen heyet ile Tapınakçı grubu deniz yolculuğunu 1127 sonbahar seferinde birlikte yapmıştı.

Bu, kralın daha önce de başvurduğu bir siyasetti. Nasıl patrik Başpiskopos Diego Gelmirez'e yazdıysa, Antakyalı Roger'nin Haziran 1119'da "Kan Tarlası"nda (Antakya ile Halep arasında, Esarib yakınlarında) bozguna uğrayıp ölmesinin ardından 1120'de Baudouin de Papa II. Calixtus ile Venediklilerden yardım istemiş, bunun ödülü – Fransa, Almanya ve Bohemya'dan ufak çaplı bir haçlı akışının yanı sıra– 1124'te Tir'in alınması olmuştu.[27] Ancak haçlı devletlerinde insan gücü hep kıt kalmıştı. Baudouin bile Nisan 1123 ile Haziran 1124 arasını esaret altında geçirmiş, bu arada stratejik öneme sahip Halep şehrine yönelik üç aylık kuşatması yıl sonunda sayıca üstün Müslüman ittifakı karşısında başarısızlığa uğramıştı.[28] Aynı şekilde, 1126 Ekimi öncesinde Clairvaux'lu Bernard'a yazmak suretiyle Payns'lı Hugues'ün asker toplama kampanyasına zemin hazırlamış olması da olasıdır. Bu mektupta Clairvaux'lu Bernard'a, Tapınak biraderlerinin "papalığın onayını almak ve belirli bir hayat nizamı edinmek istediklerini" anlatmış, "tarikatlarına papadan muvafakat almak, tarikata bir tahsisat bağlamaya ve inanç düşmanlarına karşı kendilerine yardım etmeye meylini sağlamak üzere" iki şövalye –André ile Gondemar– gönderdiğini söylemişti. Söz konusu düşmanlar, "krallığımızı ele geçirmek ve

---

[26] *RRH*, cilt I, no. 105, s. 25.

[27] Bkz. J. Riley-Smith, *The Crusades. A Short History*, Londra, 1987, s. 91-2.

[28] TG, 13.15, s. 603-4; Fulcherius Carnotensis, *Historia*, 3.38-9, s. 749-56.

yıkmak için" harekete geçmişlerdi. Baudouin, Avrupa'nın laik hükümdarları nezdinde de nüfuzunu kullanabilmesi durumunda Bernard'a minnettar kalacağını eklemişti mektubuna.[29] Kralın Bernard'dan duygudaşlık beklemesini sağlayan bir dayanağı vardı muhtemelen. Bernard, 1124'ün sonları ya da 1125'in başlarında Papa II. Calixtus'a yazdığı bir mektupta, Morimond Cistercium Ocağı Başrahibi Arnaud'nun Kutsal Topraklara gitme tasarısına muhalefetini bildirmiş, çeşitli itirazların yanı sıra şunu da dile getirmişti: "Eğer, bize anlatıldığı gibi, tarikatımızın o topraklardaki etkinliğini artırmak ve bu nedenle beraberinde kalabalık bir biraderler topluluğu götürmek istediğini söylüyorsa, orada ilahi okuyup ağlaşan keşişlere değil savaşan şövalyelere ihtiyaç duyulacağını anlamamak mümkün müdür?"[30]

Yani Troyes'daki toplantı yardım toplamaya, yeni üye devşirmeye ve diğer haçlıları çekmeye yönelik etkin bir kampanyanın ardından düzenlenmişti. Payns'lı Hugues ile yoldaşları tabii ki servetlerini tarikata bağışladılar; Troyes Konsiline katılan Soissons Piskoposu Joscelin'in deyişiyle, "yalnızca babalarından devraldıklarını değil ruhlarını

---

[29] *CG*, no. 1, s. 1. Bu mektubun hem II. Baudouin'e ait olup olmadığı hem de sahiciliği sorgulanmıştır, mesela bkz. M. Melville, *La Vie des Templiers*, Paris, 1951, s. 272, n. 19; ama hedeflenenler II. Baudouin'in o dönemdeki stratejisine uygun, olgusal içerik de doğru gibi görünmektedir. Konuya ilişkin tartışma için ayrıca bkz. P. Cousin, "Les Débuts de l'Ordre des Templiers et Saint Bernard," *MSB*, 49-51. Cousin, sahiciliğinden son derece kuşkulu olmakla birlikte mektubu Kral Foulques'a atfetme eğilimindedir. Tapınakçıların Aziz Bernard'la ilişkisi konusunda bkz. M. L. Bulst-Thiele, "The Influence of St Bernard of Clairvaux on the Formation of the Order of the Knights Templar," *The Second Crusade and the Cistercians*, yay. haz. M. Gervers, New York, 1992, s. 57-65.

[30] Clairvaux'lu Bernard, *Epistolae*, cilt VIII, 1977, mek. 359, s. 305.

da Hıristiyanlığın savunulmasına" adadılar.[31] Bu arada Tapınakçıların batıda sağlam bir arazili üssün temellerini atmalarını mümkün kılan bir ilişki ağı da kuruldu. Daha 1127 Ekiminde, Champagne'da Kont Hugues'ün halefi ve yeğeni olan Blois Kontu Thibaud Tapınakçılara Provins'de bir ev, bir çiftlik ve bir otlak, ayrıca Provins'in kuzeydoğusunda, Sézanne yakınlarındaki Barbonne'da bir *carucata* toprak bağışlamış, vasallarına da –hizmette kayıp yaratmamak koşuluyla– kendi topraklarından Tapınakçılara bağışta bulunma hakkı tanımıştı.[32] Yaklaşık aynı dönemde Flandres Kontu Guillaume Clito da Tapınakçılara kendi topraklarında feodal fazlalıkları[Ψ] toplama hakkını vermişti.[33] Anılan kontların ikisi de Kuzey Avrupa siyasetinde önemli birer simaydı; zira iki büyük fiefi olan Thibaud, Capet'lere mensup önemli mülk sahiplerinin en güçlüsüydü,[34] eski Normandiya Dükü ve Birinci Haçlı Seferinin önde gelen katılımcılarından olan Robert Curthose'un oğlu Guillaume Clito da Flandres'a dair hak iddialarında bizzat Kral VI. Louis tarafından desteklenmişti. Guillaume Clito bağışından sonra ancak bir yıl kadar daha yaşadı –27 Mayıs 1128'de savaşta öldürüldü– ama halefi Alsace'lı Thierry de tarikata karşı aynı derecede lütufkârdı; kısa süre içinde, Eylül 1128'de o da benzer bir fazlalık bağışında bulundu.[35] Payns'lı Hugues ise Anjou'ya gidip orada Bures'lü Guillaume'la birlikte 31 Mayısta Foulques'un haç törenine katıldı. Bu arada

---

[31] *CG*, no. 59, s. 42-3.

[32] *CG*, no. 9, s. 6.

[Ψ] Derebeylik düzeninde mirasçı olabilmek için senyöre teslim edilmesi gereken hak –çn.

[33] *CG*, no. 7, s. 5.

[34] Kont Thibaud'nun önemi konusunda bkz. E. M. Hallam, *Capetian France 987-1328*, Londra, 1980, s. 49.

[35] *CG*, no. 16, s. 10-11.

kontun önemli vasallarından Amboise'lu Hugues ile Marmoutier keşişleri arasındaki bir ihtilafta arabuluculuk görevini üstlendi, böylelikle de Amboise'lu Hugues'ün haçlı seferine katılmasını kolaylaştırdı.[36] Üstat ayrıca Poitou'da çeşitli kişisel bağışları kabul etti –Beauvoir limanında iki mark[Ψ] gümüş, atlar ile zırhlar ve bir tuz gölü– ancak bu bağışların nereden geldiği belli değildir.[37]

Foulques'un büyük oğlu Geoffroi'un, I. Henry'nin mirasçısı Matilda'yla evlenmesi vesilesiyle Hugues'ün 17 Haziranda hâlâ Le Mans'da bulunuyor olması olasıdır. Bu evlilik Normandiya, Anjou ve Kudüs'teki geniş çaplı düzenlemelerin bir parçasıydı ve bazı başka girişimlerin sonuçlarıyla birlikte, Foulques'un gelecekte Kudüs tahtına çıkmasını olanaklı kılacaktı. Hugues bu tarihlerde I. Henry ya da onun temsilcileriyle irtibata geçmiş olmalıdır, zira "Anglosakson Vakayinamesi"nde kralın "onu büyük bir itibar göstererek kabul ettiği, altın ve gümüşten mürekkep büyük hazineler verdiği" söylenmektedir. Hugues başka yardımlar toplayacağı İngiltere'ye de gönderilmiş, İskoçya'ya bile gitmişti. "Kudüs'e götürmek üzere adam topladı; yanı sıra ve ardı sıra o kadar çok insan gitti ki, Papa Urbanus zamanındaki ilk seferden beri böylesi görülmemişti."[38] Hugues'ün seyahatlerinin kronolojisi tam olarak bilinmemektedir, ama İngiltere ile İskoçya'ya muhtemelen 1128 yazında gitmiş, Eylül ortalarında Flandres'daki Cassel'e dönmüş, burada Saint-Omer'li Godefroi'nın eşliğinde Flandres'lı Thierry ile vasallarının bağışlarını kabul etmiştir.

---

[36] *CG*, no. 8, s. 5-6; no. 12, s. 8-10. Bu olayların kronolojisi için bkz. Mayer, "The Succession to Baldwin II of Jerusalem," s. 146-7.

[Ψ] 244,75 grama denk ağırlık birimi –çn.

[37] *CG*, no. 14, s. 10; no. 15, s. 10.

[38] *The Anglo-Saxon Chronicle*, çev. D. Whitelock, Londra, 1961, s. 194-5.

Ocak 1129 tarihli Troyes Konsili bu seferberliğin zirvesi oldu. Genellikle Ocak 1128'de toplandığı söylense de, Rudolf Hiestand, konsile başkanlık eden papalık elçisi Albano Başpiskoposu Remois'lu Matthieu'nün seyahat programının 1129'a uygun düştüğünü kuşkuya yer bırakmaksızın ortaya koyar. Ayrıca toplantının 1128'in başında yapılmış olması halinde gündemin hazırlanmasının ve protokollerin zamanında gönderilmesinin neredeyse imkânsız olduğunu gösterir. Troyes'da kaleme alınan "Kanun"da Chartres'lı Etienne'in Kudüs patriği unvanıyla anılması da aynı sonuca işaret eder, zira Chartres'lı Etienne'in selefi Picquigny'li Warmund Temmuz 1128'e değin yaşamıştır.[39] Dahası toplantının 1129'da yapılması halinde, tarikata ilişkin haberlerin yayılması, tarikatın batıda faaliyete geçmesinde hayati bir rol oynayacak önemli dini önderler ve laik beylerle bağlantı kurulması için zaman daha geniş olacaktır. Konsile katılanların seçkinliği de bu durumu yansıtır. Aziz Bernard, yüksek ateşten mustarip olmasına rağmen konsile katılması konusunda büyük baskı gördüğünü söyler.[40] Toplantıda, Kont Thibaud ile Nevers Kontu II. Guillaume'un yanı sıra yedi manastır başrahibi (Cîteaux'lu Stephen Harding de aralarındadır), iki başpiskopos (Sens ve Reims başpiskoposları) ve on piskopos hazır bulunmuştur.

Payns'lı Hugues 13 Ocakta, Aziz Hilaire Yortusunda toplanan konsilde yaptığı konuşmada *militia*'sının [şövalyeler] "yaşayış tarzını ve

---

[39] *Règle*, mad. 4, s. 15. Bkz. Hiestand, "Kardinalbischof," 302-11; ve "Chronologisches," 229. Hiestand ("Kardinalbischof," 309), D'Albon'un Payns'lı Hugues ile dört Tapınakçının "huzurunda" yapılmış, bir ocak, araziler, çayırlar ve bağlar içeren tarihi belirsiz bir bağışı Ocak 1129'a tarihlediğine işaret eder; görünüşe bakılırsa bunun nedeni onun da konsilin o tarihte toplandığına inanmasıdır, *CG*, no. 22, s. 16.

[40] Clairvaux'lu Bernard, *Epistolae*, cilt VII, mek. 21, s. 71-2.

âdetlerini" anlatmıştı. Temelde birkaç yalın kaideye bağlıydılar: Rahiplerle birlikte koro ayinlerine katılmak, yemekleri hep birlikte yemek, sade giysiler giymek, gösterişsiz olmak, kadınlarla ilişki kurmamak. Ancak bir konuda rahiplerden ayrılıyorlardı: Görev gereği sık sık dışarıya çıkmalarından ötürü şövalyelerin birer atı –sonraları atların sayısı üçe yükselecekti– ve birkaç hizmetkârı olmasına izin veriliyor, böyle görevler sırasında ayinlere katılamadıkları için belli sayıda *paternoster* okuyorlardı. Tarikat genel olarak Kudüs patriğinin hükmü altında olsa da, tüm şövalyeler üstada itaatle yükümlüydüler.[41]

Bu gayri resmi düzenlemeler, yetmiş iki maddelik "Latince Kanun"un ham malzemesini oluşturdu. Kendisini "bu sayfaların mütevazı yazarı" diye tanıtan Jean Michel'e göre, konsile katılan Kilise ileri gelenleri üstadın anlattıklarını eleştirel gözle değerlendirip, duruma göre övgü ya da yergiyle karşılamışlardı. Bu, Jean Michel'in "okuryazar olmayanlar" diye nitelediği laiklerin de katıldıkları, "en iyisinin ne olduğunu büyük bir dikkatle irdeleyerek (ve) abes bulduklarını kınayarak" katkıda bulundukları bir süreçti.[42] Dolayısıyla yeni "Kanun"un taslaklarında, içeriğinde ve yer yer açıkça görüldüğü üzere fiilen ya-

---

[41] Bkz. *Die ursprüngliche Templerregel*, yay. haz. G. Schnürer, Freiburg, 1903, s. 135-53; ve G. de Valous, "Quelques observations sur la toute primitive observance des Templiers et la *Regula pauperum commilitorum Christi Templi Salomonici*, rédigée par saint Bernard au concile de Troyes (1128)," *MSB*, s. 32-40.

[42] *Règle*, mad. 6, s. 8. 1129 tarihi kabul edilirse, G. Schnürer'in "Giriş" ile "Kanun"un konsilden sonra yeniden yazıldığı iddiası ("Zur ersten Organisation der Templer," *Historisches Jahrbuch*, 32 (1911), 514) savunulamaz hale gelir. Jean Michel'in konsilin işleyişi hakkında söyledikleri bile Schnürer'in tespit ettiği çeşitli değişiklikleri açıklamaya yeter. Bkz. Hiestand, "Kardinalbischof," 312.

zımında Aziz Bernard belirleyici olsa da,[43] metin önce gayet zorlu bir komite tartışmaları sürecinden geçmişti. Engin bir dinsel hayat tecrübesinin ağırlığı vardı "Kanun"da; ne ki doğuda sefere çıkmanın gerekleri konusunda izan pek kıttı. Sonuçta ortaya çıkan şey, XI. yüzyıl sonunun reform görmüş tarikatlarını, özellikle de Cistercium'u yaratmış çilecilik saiki ile maddiyatçılık aleyhtarlığını gayet iyi yansıtan, ama bu düsturları Tapınakçıların inançsızlarla mücadelesine uyarlamakta aynı başarıyı gösteremeyen bir manastır kanunu olmuştur. "Kanun"un – Tapınakçıların kutsal ayinlere katılmaları gerektiğini anlatan– girişi, başta Aziz Bernard olmak üzere bu kimselerin halini mükemmelen özetler:

> Burada meramını bildiren sizler ve sizinle birlikte yüce kral adına ruhların emniyeti için at binip silah kuşanarak savaşan diğerleri, gece ayinleri ile tüm mukaddes hizmetlere, kutsal şehrin din büyüklerinin usullerine ve Kilise kanunlarına uygun olarak, dini ve saf bir muhabbetle daima katılmaya gayret etmelisiniz. Zira bu bilhassa sizin vazifenizdir, saygıdeğer biraderler; bu hayatın ışığını hakir, vücudun azabını hor gördüğünüz için Tanrı sevgisi adına ebediyyen adi dünyevi işlerle uğraşmaya söz verdiniz: Hz. lsa'nın etiyle sıhhat bulan, Efendimizin emirleriyle takdis ve kabul edilip aydınlanan, ilahi muammada yok olan kimse savaşmaktan korkmaz, bilakis taca hazır olmalıdır.[44]

Laik şövalyeler, ciddiyetlerini kanıtladıktan sonra, "üstadın saygınlıklarını dikkate alarak kararlaştıracağı" bir deneme süresi talep edebilirlerdi. Ne ki çocuklar, eski Benedikten tarikatları usulünce tarikata peylenemiyorlardı; ebeveynler, çocukları "lsa'nın Kutsal Topraklardaki düşmanları" karşısında silah taşıyacak çağa gelene dek beklemek

---

[43] Bkz. P. Cousin, "Les Débuts de l'Ordre des Templiers et Saint Bernard," *MSB*, s. 43, n. 2.

[44] *Règle*, mad. 9, s. 21-2.

zorundaydılar. Kabul olunmuş tüm şövalyelere beyaz biniş verilmişti; bunlar, geride kalan "karanlık hayatın" ve başlayan ebedi bekârlığın simgesiydi – "zira Aziz Paulus'un da ispatladığı üzere, bir şövalye erdenlikte sebat göstermezse eğer, ne ebedi huzura erebilir ne de Tanrı'yı görebilir." Ama genel hayat tarzları eski göreneklerin mütevazılığını yansıtıyordu: Sade ve birörnek giyim, tepe tıraşı, uyumak için her birine birer şilte, birer battaniye, birer örtü, kutsal metinlerin okunduğu sessiz, ortak öğünler. Bernard'ın şövalye kılık kıyafetinde beğenmediği şeyler konusunda (fazla saç, fazla uzun giysi, sivri burunlu, işlemeli pabuçlar – Bernard'ın sonraları geri döneceği bir izlekti bu) özel bir rahatsızlık dile getiriliyordu. Şövalyeler üzerlerinde gömlek ve paçalı donla uyuyacaklar, karanlık saatler boyunca hep bir ışık bulunduracaklardı. Beslenmeleri de sıkı sıkıya düzenlenmişti. Günde iki öğün yeniyordu: Kuşluk vakti ve akşamüzeri – ancak üstat günbatımında, yani manastır saatlerinin sonuncusunda okunan akşam duasından önce de hafif bir yemek yenmesine izin verebilirdi. "Vücudu bozacağı bilindiği" için –önemli yortular ile resmi oruç dönemleri hariç– ete haftada yalnızca üç kez izin vardı. Bunun dışında "türlü" denen sebze yemeklerinin yeterli olduğu düşünülüyordu. Yemeklerden sonra Tanrı'ya şükran sunulacak, sofradan artanlar uşaklarla yoksullara dağıtılacak, ama dokunulmamış somunlar saklanacaktı. Bu gayri resmi iaşe yardımlarının yanı sıra "Kanun"da günlük ekmeğin onda birinin muhtaçlara verilmesi de emrediliyordu, zira "Tanrı'nın Krallığında öncelik yoksullarındı." Konuşma konusunda sıkı bir işlevsellik kısıtlaması vardı, "küfürlü, ayıp sözler" ve gülmek zaten yasaktı: "Kanun"da sürekli işlenen bir izlekle –kızgınlık, kötü niyet ve şikâyet edip durmayı, eski cinsel başarıların hatırasını sergilemekten kaçınma gerekliliğiyle– ilintili düzenlemelerdi bunlar. "Boş lafların günah do-

guracağı malumdur."

Tarikata katılmak iradeden vazgeçmek anlamına geliyordu, dolayısıyla bireysel eylem özgürlüğü iyice sınırlanmıştı: Tarikattan olmayanlarla sohbet etmek, özel eşya sahibi olmak, mektup ya da hediye gönderip almak üstadın iznine bağlı eylemler arasındaydı. Disiplin, üstatla halledilebilecek ufak tefek kabahatlerden, tarikattan kovulmaya neden olabilecek eylemlere uzanan manastır usulü bir ceza sistemiyle pekiştirilmişti. "Kanun"da, "kusurlu koyunların sadık biraderler cemaatinden uzaklaştırılması gerekir," deniyordu. Ama böylesine katı bir yapılanmada bile takdir yetkisine yer vardı, zira deneyimli başrahip Bernard bir parça esnekliğin gerekli olduğunu teslim etmişti. Güçten düşmüş, hasta ya da yaşlı biraderlere tahsisat sağlanıyordu; önemli meseleler üstadın başkanlık ettiği meclislerde tartışılıp karara bağlanıyordu; ocak dışına çıkmak mecburiyetinde olan biraderlerin " 'Kanun'u güçleri elverdiğince korumaya gayret etmeleri" gerekiyordu. Tapınakçıların üstadı kısa süre içinde Kudüs Krallığındaki askeri teşkilatın en önemli üyelerinden biri haline gelecek olsa da, "Kanun"u tarafından her konuda itidal göstermekle yükümlü kılınmış üstattan 1129'da geleneksel Benedikten başrahiplerinden biriymiş gibi söz edilmekteydi: "Üstat, diğerlerinin zaaflarına dayanmasını sağlayacak asayı ve kusur işleyenlerin fena huylarına doğruluk aşkıyla darbe indirmesini sağlayacak değneği elinde tutmalıdır."

Bu gibi konularda Bernard ile meslektaşlarının kendi tecrübelerine dayanmaları mümkündü, ancak tarikatın askeri görevlerine ilişkin düzenlemeler yeni bir alana girmek demekti onlar için; bunların ağır sorumluluklar olduğunu bilseler de, pratik askeri emirler konusunda öneri getirecek durumda değillerdi pek. Her şövalyeye üç at ile bir silahtar tahsis ediliyordu, ama teçhizatını altın, gümüş ya da şık örtüler-

le süsleyemezdi şövalye, "zira renklerle süslemelerin göz alıcılığı, başkalarınca kibir addedilmemeli"ydi. Asillere özgü geleneksel sporlar, av ve bavlı av yasaktı, kötülüğün simgesi sayılan aslanların avlanmasına izin veriliyordu yalnızca. Aziz Bernard tüm hayatını bu tür dünyevi faaliyetlerin azaltılmasına vakfetmiş, ama yine de Tapınakçılığın şövalyelik ile dini bir araya getiren "kutsal yerlerdeki yeni bir tarikat çeşidi" olduğunu ve Cistercium Tarikatından farklı olarak Tapınakçıların ocak, arazi, serf ve aşarlarının olması gerektiğini, bu şövalyelerin "Kanun"un "kutsal Kilisenin aleyhine çalışan sayısız zalim" diye adlandırdığı kimselere karşı yasal koruma yetkisi taşıdıklarını kabul etmişti.

Belli ki Bernard'a göre tarikatta esas olan kabul edilmiş şövalyelerdi, zira "Kanun"da tarikatın diğer unsurları görece az anılıyordu. Ancak şövalyeler için *ad terminum* [*sınırlı süreyle*] hizmet, yani –Anjou'lu Foulques'un tarikatın kuruluşunun hemen ardından gayri resmi olarak yapmış olduğu gibi– laik hayata dönüşten önce belli bir süreliğine hizmet imkânı sağlandığı da açıktır. *Fratres conjugati*, yani evli biraderlerin de katılımına izin veriliyordu – ama evli bir biraderin karısından evvel ölmesi halinde, kadın sahip olduklarının bir kısmını kendi geçimi için alıkoyma hakkına sahipti. Bu iki gruptakiler beyaz biniş giyemiyorlardı, bunlar için kahverengi ya da siyahın daha uygun olduğu düşünülmüştü; belli manevi kazanımlar sağlamak üzere tarikata bağlanan, "Kanun"un *famuli* [uşaklar] diye adlandırdığı kimseler de böyleydi. "Kanun"un bir maddesinde tarikata hizmet eden vaizlere iaşe ve giyim tedarikinden söz edilir, ancak bunların o tarihte tam üye olarak kabul edilmedikleri anlaşılmaktadır. İki kez de söz arasında, Fransızca metinde *sergens* diye çevrilmiş olan *clientes*'e [yanaşmalar], gelecekte tarikatın gayet önemli bir unsuru haline gelecek olan yaver-

lere ya da hizmetli biraderlere atıfta bulunulur. Bunlar da kahverengi ya da siyah biniş giymekte ve şövalyeler gibi tarikata *ad terminum* katılabilmekteydiler. Kadınlar ise tarikata giremiyorlardı, "çünkü kadim düşman birçoklarını Cennet'in doğru yolundan kadınlar cemaati vasıtasıyla uzaklaştırmıştı."[45]

Papalık onayı sağlama bağlandığına ve "Kanun"un yazımına girişildiğine göre Payns'lı Hugues de Kudüs'e dönebilirdi artık. 1129 baharında Kont Foulques'a eşlik etmişti muhtemelen, eğer böyleyse Yedinci Pazar (2 Haziran) öncesi Kontun Mélisende ile evlenmesine tanıklık etmiş olsa gerektir.[46] Kasım 1129'da krallığa dönmüş olduğu ise kesindir – bu tarihte, yanında getirdiği adamlarıyla birlikte Şam kuşatmasına katılmıştır.[47] Tapınakçıların batıda teşkilatlanması, haçlı devletlerine taze kuvvet, düzenli gelir, gıda, giyim ve silah sağlayacak düzenli bir destek ağı kurma ihtiyacının açıkça kavrandığını gösterir. 1120'ler ile 30'larda doğudaki Latinler, Birinci Haçlı Seferi çapında bir harekâtın bir daha gerçekleşmeyeceğini ve mevcut yerleşimlerinin haçlı galeyanlarına değil kalıcı lojistik destek düzeneklerine ihtiyacı olduğunu düşünmüşlerdi büyük ihtimalle. Birinci ve İkinci Haçlı Seferleri arasında geçen yarım yüzyıl boyunca doğuya ulaşan haçlılar genelde görece küçük birimlerin üyeleri, muhtemelen belli beylere veya

---

[45] *Règle*, mad. 9-71, s. 21-70.

[46] TG, 13.24, s. 618-19.

[47] TG, 13.26, s. 620. Huntingdon'lı Henry (*Historia Anglorum*, yay. haz. T. Arnold, RS 74, Londra, 1879, s. 250, 251), Foulques'u oğlu Geoffroi'la karıştırsa da, Payns'lı Hugues'ün 1129'da Anjou kontuyla birlikte döndüğünü söyler. Torignili Robert bu kısmın suretini çıkarmış ("Chronicle," *Chronicles of the Reigns of Stephen, Henry II, and Richard I*, yay. haz. R. Howlett, cilt IV, RS 82, Londra, 1889, s. 113), bu arada söz konusu hatayı da düzeltmiştir; bu, Hugues'ün Foulques'la birlikte seyahat etmiş olması ihtimalini güçlendirir.

akraba topluluklarına bağlı ya da belirli bir coğrafi bölgeden çıkma kimselerdi.[48] Ayrıca haçlılar ile silahlı hacılar arasında net bir ayırım yapıldığı, hatta bu farkın kavrandığı pek nadirdi. Böylesi haçlı/hacıların belli bir süre hizmet vermek üzere tarikatın levazım teşkilatına katılması, çağın gereklerinin kabullenilip böylesi güçlerle kişilerin daha sistemli bir yapı çerçevesinde işe koşulmaya çalışıldığını gösterir. Tarikatın 1129'da Troyes'da kabul edilmesi Tapınakçıların erken dönem tarihinin en önemli olayıydı, ama aynı zamanda II. Baudouin'in doğu siyasetinde Anjou'lu Foulques'un davet edilişi kadar önemli bir yere sahipti. •

Batıda bağışlar, bağımlı halkıyla birlikte toprak ve binalar, bir de salahiyetle ilgili ve mali imtiyazlar şeklinde yapılıyordu. Bunlar, sonraki yirmi yıl içinde giderek gelişecek bir görevliler hiyerarşisi çerçevesinde biçimlenen il teşkilatının temellerini oluşturmuştu. Tarikat 1138'de Roma'ya yerleşmiş,[49] XIII. yüzyılda İtalya'daki idare merkezleri giderek önem kazanmış, ayrıca Almanya, Dalmaçya ve Mora'da da mülk edinmişti, ama bu toprak sahibi gücün merkezi, ilk zamanlardaki görevlilerin unvanlarından da anlaşılabileceği gibi Francia, Provence, İberya ve İngiltere'deki ilk kuruluş bölgeleri olmuştu hep. Askeri tarikatlar için yerleşik bir "Kanun" bulunmadığı gibi, Tapınakçıların benimseyebilecekleri bir örgüt modeli de yoktu; zira erken ortaçağın manastırları müstakil ocaklardı, uzaklardaki mülklerde yan manastırlara sahip olabilirlerdi, ama Tapınakçılar gibi birleşik bir tarikat saymazlardı kendilerini. XI. yüzyılın sonlarında Cluny'nin çok büyük bir manastır imparatorluğu haline geldiği doğrudur; ne ki bu teşkilat öy-

---

[48] Bkz. *The Crusades. Idea and Reality 1095-1274*, yay. haz. ve çev. L. ve J. Riley-Smith, Londra, 1981, s. 15.

[49] Clairvaux'lu Geoffroi, *Vita S. Bernardi, PL*, cilt 185 (i), Paris, 1855, 4.1, s. 325.

lesine gelişigüzel kurulmuştu ki, kuramsal olarak Cluny merkezli olmasına rağmen ocakları arasındaki karmaşık ilişkiler tarife gelmiyor, Tarikatçılara bir örnek sunmuyordu. Cistercium ise daha derli topluydu, zira manastırlar ile yan ocakları arasındaki bağlantı sistemleri geniş bir yapı çerçevesinde ayrı "aileler" oluşturmuştu. Bu bakımdan Tapınakçılar üzerinde belli bir etkileri olmuştur muhtemelen, zira mülklerinin artmasıyla birlikte Tapınakçıların da ocaklarını gruplar halinde kurduklarını gösteren veriler vardır. Bununla birlikte Cistercium sistemi bütünüyle benimsenmeye pek uygun değildi, zira ana ocaklar yan ocakların epeyce uzağında kalıyordu genelde. Bu da, kurumlarını Outremer ve İberya'da İslamla doğrudan temas halinde olan bölgelerin ihtiyaçlarını karşılamayı sağlayacak kanallar halinde örgütlemesi gereken bir tarikat için hiç de elverişli bir sistem değildi.[50]

İlk liderler kuşağında Tapınak görevlilerinin unvanlarıyla vazifeleri kimi zaman tutarsızlık ve belirsizlik gösterse de, daha başlangıçtan bu tarikatın –büyük ölçüde jeopolitik koşullar gereği– il temelinde örgütlenmesine karar verildiği açıktır. Bu konuda da Hayırseverler Tarikatı etkili olmuştur; zira o dönemde Tapınakçılar açısından örnek alınmaya uygun bir yapısı olan yegâne tarikat, ilk il teşkilatı 1120 civarında kurulmuş olan Hayırseverlerdir.[51] Payns'lı Hugues'ün ilk eşlikçilerinden ve Troyes Konsilinin katılımcılarından Montdidier'li Payen, 1130'da, "o tarihte, Tapınak şövalyelerinin üstadı Hugues'ün bu

---

[50] Bkz. C. H. Lawrence, *Medieval Monasticism*, 2. basım, Londra, 1989, s. 95-7, 186-9; ve Forey, *The Templars in the Corona de Aragón*, s. 88.

[51] Bkz. J. Riley-Smith, *The Knights of St John in Jerusalem amd Cyprus c. 1050-1310*, Londra, 1967, s. 40-1, 353. Tarikatın ilk zamanlarındaki unvanlar konusunda bkz. *Records of the Templars in England in the Twelfth Century. The Inquest of 1185*, yay. haz. B. A. Lees, *British Academy Records of the Social and Economic History of England and Wales* 9, Londra, 1935, s. lxiii-lxv.

taraflardaki mülkleri emanet ettiği, Tanrı Tapınağının sadık bir şövalyesi" diye anılmıştı.[52] Bağışlanan arazi Ile-de-France'ın kuzey sınırındaki Noyon'daydı (Oise) ve anlaşıldığı kadarıyla yukarıdaki cümlede geçen "bu taraflardaki" ifadesi, o zamanlardan beri olageldiği üzere "Fransa"ya, yani Loire'ın kuzeyine işaret ediyordu. 1133'te tarikatın "vekili" diye nitelenen Rigaud'lu Hugues'e, güneyde, Provence, Toulouse ve Aragón'da birçok başka bağış da yapılmıştı.[53] Rigaud'lu Hugues, tarikat adına daha 1128 Kasımında, Carcassonne'un doğusunda, Aude vadisindeki Douzens'da mülk bağışı kabul etmiş, 1132'de de Robert adlı, tarikatın "kethüdası" ya da "kâhyası" diye anılan bir diğer Tapınakçıyla birlikte çalışmaya başlamıştı.[54] 1136'da Rigaud'lu Hugues'ün yerine, üstat, nazır ya da *bailli* diye anılan ve 1139'a değin Barselona, Toulouse ve Provance kontluklarında birçok bağış kabul eden Bedocio'lu Arnaud geçmiş gibi görünmektedir.[55] Bu ikisinin, 1132'den sonraya ait olamayacak bir bağışta "Tapınak üstadı" diye anılan Baudement'lı Guillaume ve Champagne Kontluğunda Provins yakınlarındaki bir köyün bağışlanma belgesinde "denizin ötesindeki Tapınak şövalyeliğine yapılan bağışların" muhafızı diye nitelenen[56] Guillaume Falco'yla ilişkisi hiç mi hiç açık değildir. Bununla birlikte Kuzey Fransa ile Provence ve Kuzeydoğu İspanya arasında kaba bir yetke

---

[52] *CG*, no. 31, s. 24. Yayılım örüntüsü için bkz. V. Carrière, "Les Débuts de l'Ordre du Temple en France," *Le Moyen Age*, 18 (1914), 308-35.

[53] *CG*, no. 62, s. 45.

[54] *CG*, no. 18, s. 12; no. 47, s. 36; no. 48, s. 37.

[55] Bu unvanlardan bir veya birkaçıyla anıldığı beratlar için bkz. *CG*, no. 121, s. 85; no. 132, s. 92; no. 144, s. 101; no. 150, s. 105; no. 156, s. 109; no. 165, s. 115; no. 169, s. 118; no. 170, s. 118; no. 172, s. 120; no. 184, s. 127; no. 198, s. 138.

[56] *CG*, no. 27, s. 19; no. 60, s. 43.

bölüşümü doğar gibidir. 1141'de Bretagne'da yapılan bir bağışta Guillaume Falco "Tapınak üstadı" haline gelmiş ve muhtemelen Montdidier'li Payen'in görevini üstlenmişti. Payen ise 1138'den itibaren İngiltere'de faaliyet göstermişti – buradaki tarikat mülklerinin oranı, 1135'te Blois'lu Stephen'ın tahta çıkmasının ardından büyük ölçüde artmıştı.[57]

Bu dönemde genel kuzey-güney taksimi gayet nettir artık ve Fransa üstadının tarikatın batıdaki amiri sayıldığı anlaşılmaktadır. Barselona Kontu ve Aragón Hükümdarı Ramón Berenguer'in Kasım 1143'te Gerona'da yaptığı büyük bağış, "Fransa Üstadı Efendi Everard ve Provence ile İspanya'nın bazı kısımlarının Üstadı saygıdeğer Rovira'lı Pierre eliyle" kabul edilmişti.[58] Barres'lı Everard 1149'da, İkinci Haçlı Seferi sırasında büyük üstat olana kadar bu görevde kaldı; Rovira'lı Pierre ise 1158'e değin Provence, Aragón ve Barselona üstadı sıfatıyla pek çok faaliyet gösterdi – anlaşıldığı kadarıyla yetke alanı, 1137'de kurulan Aragón-Katalonya siyasi birliğince belirleniyordu kısmen.[59] Ne ki unvanlardaki belirsizlik de sürüyordu: 1146'da Rovira'lı Pierre ile kardeşi Berengar "şövalyeliğin denizin bu yanındaki üstatları" diye nitelenirlerken, Oliver adlı bir birader de İspanya'daki üstat sıfatıyla anılıyordu.[60] Üstelik de üstat, nazır ve *bailli* gibi terimler çokça kullanılıyor, ama özel bir sorumluluk bölgesini göstermiyorlardı. Uygulamaya bakılırsa bu şekilde nitelenen Tapınakçılar belli ocakların yöneticilerinden daha büyük sorumluluğa sahiplerdi, ama hiyerarşide Barres'lı Everard ve Rovira'lı Pierre gibi il üstatlarının altında yer alıyorlardı. Tarikatın daha 1128'de bağış toplamaya başladığı Portekiz'de

---

[57] *CG*, no. 232, s. 157-8; no. 158, s. 111; no. 200, s. 140; no. 210, s. 150.

[58] *CG*, no. 314, s. 205.

[59] Bkz. Forey, *The Templars in the Corona de Aragón*, s. 420, 89.

[60] *CG*, no. 408, s. 256; no. 409, s. 257; no. 390, s. 246.

1145'te Suerio adlı bir birader "nazır," 1148'de de Galdinus "üstat" diye anılmıştı.[61] Rovira'lı Berengar, farklı tarihlerde nazır, *bailli*, yaver, "denizin bu yanındaki üstat" ve "şövalyelerin üstadı" diye nitelenmiş olsa da, neredeyse sadece kendi memleketi olan Barselona Kontluğu ve Douzens'de faaliyet göstermişti.[62]

1130'ların sonlarında mahalli ocaklar ve manastırların yöneticileri de sahneye çıkmaya başladılar. Bu dönemde mesela Sens'ın doğusuna düşen Bourgogne'daki Coulours'da bir ocak kurulmuş, buranın yöneticisi de ağdalı bir dille "Tapınak şövalyelerinin gönderdiği ve yukarıda anılan yerin yetkilisi kıldığı Raimond" diye nitelenmiştir.[63] Bu da, bir bölgede yeterince mülk biriktiğinde daimi bir idareci atandığını düşündürür. 1139 ile 1150 arasında Tours yakınlarındaki Marmoutier'de; yukarı Loire'da Orléans'da; Châlons-sur-Marne piskoposluk bölgesindeki La Neuville'de; Orange'ın kuzeydoğusunda, Provence'taki Richerenches ve Roaix'te; Toulouse Kontluğundaki Rodez'de; Aragón'da, Ebro nehri kıyısındaki Novillas'da; Barselona yakınlarındaki Palau'da ve Portekiz'deki Braga'da idare merkezleri kurulmuştu.[64] Tarikatın İtalya'da da varlık gösterdiğine dair benzer veriler mevcuttur; bu belgelerdeki terminoloji fazlasıyla arkaik olmakla birlikte, Tapınak temsilcilerine tam yetki verildiği kesindir. Sözgelimi Cenova'nın batı-

---

[61] *CG*, no. 364, s. 233; no. 520, s. 320.

[62] Mesela *CG*, no. 228, s. 154 (*bailli*); no. 408, s. 256 (denizin bu yanındaki üstat); no. 464, s. 289 (şövalyelerin üstadı); no. 594, s. 356 (nazır ve hizmetli).

[63] *CG*, no. 113, s. 80.

[64] *CG*, no. 329, s. 214; no. 510, s. 315; no. 50, s. 39; no. 357, s. 229; no. 527, s. 324; no. 583, s. 359; no. 177, s. 122; no. 202, s. 140; no. 520, s. 320. Ayrıca özel olarak yerel bir idareci anılmamakla birlikte, başka birtakım yerlerdeki bağışların üslubu, Tapınakçıların 1130'lar ve 40'larda diğer yörelerde de ocak kurabildiğini düşündürür. Bkz. çizim 2.

sında, Liguria kıyısındaki Albenga yakınlarında, Kudüs Tapınağının *missus*'u [*elçi*] diye nitelenen Oberto, 1143 Nisanında, Legenolu Oddo'nun kızı Lombarda'dan bir rahip malikânesinin yarısını satın almıştır. Bu alımın bir idare merkezinin çekirdeğini oluşturduğu anlaşılmaktadır; zira tarikat bu bölgede başka mülkler de satın almış ve 1145'te iki temsilcisi, Hugues ve Guillaume Normanno, *missi de casa Templi* [*Tapınak ocağının elçileri*] olarak görevlendirilmiştir (bkz. çizim 2).[65]

Görevliler arasında nüve halinde bir hiyerarşinin doğması da kaçınılmazdı, çünkü bu yeni tarikat hem toplumsal hem coğrafi bakımdan geniş bir destek zemini sağlamıştı. Başpiskopos ve manastır başrahiplerinden sıradan rahiplere değin ruhban kesiminden gelen destek bunun önemli bir örneğidir. Reims Başpiskoposu Raimond, Thérouanne Piskoposu Milon'a muhtemelen 1131'in sonlarında yazdığı mektupta, Milon'un piskoposluk bölgesinde tarikata tanınan yardım amaçlı bir haktan söz etmiştir:

> Muhterem biraderlerimizle piskoposlarımızın, Clairvaux başrahibi ve diğer birçok din adamının tavsiye ve rızasıyla geçenlerde Reims'de toplanan bir konsilde [19 Ekim 1131], Ypres Şapelinde, Obstal denen yerde, her yıl üç Yakarma Günü[ψ] ve müteakip beş gün mukaddes kudas ayini düzenlenmesine ve bu sekiz gün zarfında adak olarak sunulan ne varsa hepsinin Kudüs Tapınağı şövalyeliğinin olmasına karar ve muvafakat verdik; fakat sair zamanlarda, Ypres Aziz Martin Kilisesi ra-

---

[65] *Instrumenta Episcoporum Albinganensium*, yay. haz. G. Pesce, Documenti del R. Archivo di Stato di Torino, *Collana Storico-Archeologica della Liguria Occidentale* 4, Albenga, 1935, no. 45, s. 64-5; no. 51, s. 70-1 (Ağustos 1144); no. 47, s. 66-7; no. 48, s. 67-8. Oberto Ekim 1143'te Tapınak *conversus*'u [*dönme, başka tarikattan gelen kimse*] diye de nitelenmiştir, no. 43, s. 63.

[ψ] Ağma Gününden önceki pazartesi, salı, çarşamba –çn.

hiplerinin hükmettiklerinden başka ilahi ayin yapılmayacaktır.[66]

Soissons ve Angers piskoposları da defin imtiyazları tanımışlardı Tapınakçılara. 1133'te Soissons'lu Joscelin, Tapınakçıların Cerches'deki kilisenin önünde, "buradaki kutsanmış atriumda, kilise hükmü istenmeksizin serbestçe defnedilmeleri"ni kabul etmiş, ayrıca bu kilisenin gelirinden piskoposlara verilen iki ayrı *cens*'i (yıllık ödenti) tarikata tahsis etmişti. Angers Piskoposu Ulger ise, tarihsiz olmakla birlikte 1144-1149 arasına tarihlenebilecek bir bağışta, kendi piskoposluk bölgesinde Tapınakçıların hem kutsal ayin düzenlemek hem de ölülerini gömmek için yılda bir kez ayin yasağını delmelerine izin verdi. Tapınakçılara arpalık bağışlayanların, itiraf edilmiş günahlar için verilen cezalarının beşte birini affetmek suretiyle başkalarını da tarikata bağışta bulunmaya teşvik etti.[67] Bunlar mevcut kiliselerin bağışladığı imtiyazlardı; Pas-de-Calais'daki Saint-Vaast'ın başrahibi Gautier ise, 1141-1147 arası yürüttüğü başrahipliği sırasında verilen bir beratla, Tapınakçıların Hesdin'deki manastır arazisinde yeni bir kilisenin yapımını da gerektiren bir yerleşim projesini gerçekleştirmelerini sağladı. Tasarı ufak bir köyün kurulmasıyla bir şapelin inşasını içeriyordu – burada "onlar ve bendeleri, yani dünyevi hayata sırt çevirmiş kimseler, Hesdin kilise bölgesinde geçerli tüm diğer hakları da mahfuz olarak, hem ölüm ve definin hem de hayatın icabı olan mukaddes ayinleri düzenleyebilirler"di.[68] Bu bağış, müstakbel bir Tapınak ocağının te-

---

[66] *CG*, no. 41, s. 31.

[67] *CG*, no. 59, s. 42-3; no. 21, s. 15-16. Piskopos Ulger bu imtiyazı, 1129 Troyes Konsili ile öldüğü yıl olan 1149 arasında herhangi bir tarihte tanımış olabilir. Ancak bunun, papanın tıpkı böyle bir sınırlı ayin yasağı muafiyeti getirdiği 1144 tarihli *Milites Templi* tebliğini izlemiş olması muhtemeldir.

[68] *CG*, no. 226, s. 153.

mellerini atmıştı. Ruhban hiyerarşisinin diğer ucundan Barbonne'lu (Provins yakınları) Wither adlı bir rahip de, "tüm asmalarıyla arazisini ve Cleeles çayırını, kitaplarını, yani günlük dua ve kudas ayini kitaplarını, ölümünden sonrası için de eviyle rahip malikânesini" Tapınakçılara bağışlamıştı. Anlaşılan Barbonne'lu Wither neticede bizzat tarikata katılmayı da düşünüyordu, o gün geldiğinde tüm varlığını bağışlayacaktı; bu arada, gelecekteki rabıtasının nişanı olarak bir altın sikke bağışlamıştı Tapınakçılara.[69]

Laiklerden gelen bağışlar da aynı ölçüde geniş bir toplumsal yayılım gösteriyor, krallardan başlayıp aşağılara uzanıyordu. Sözgelimi İngiltere'de I. Henry ilk katılımları kolaylaştırmış, Tapınakçıların topraklı mülklerinin temellerini atansa Kral Stephen (1135-54) olmuştu.[70] 1139'da Oxfordshire'deki Cowley'de, bitişik ormanlık arazinin irtifak hakkıyla birlikte verilen kraliyet arazisi tipik bir bağıştı.[71] Benzer çapta bir diğer bağış da 1141'de Bretagne Dükü Conan tarafından yapılmış, dük, Tapınakçılara Lannia adasını, ayrıca Nantes şehrinde topladığı kiralardan 100 *solidus*'luk bir gelirle kendi ocaklarını kurmaları için bir arazi vermişti.[72] Cowley ile Nantes'taki Tapınak idare merkezleri bu soyluların cömertliği sayesinde ortaya çıkmıştı. Sıradan laikler bu kadar büyük bağışlarda bulunamıyorlardı, ama yine de XII ve XIII. yüzyıllarda Tapınakçılar yüzlerce bireysel bağışın sağladığı birikimden is-

---

[69] *CG*, no. 29, s. 23.

[70] J. Walker, Stephen ile eşi Matilda'nın katkısının ne kadar önemli olduğunu ortaya koyar ("The Patronage of the Templars and the Order of Saint Lazarus in England in the Twelfth and Thirteenth Centuries," doktora tezi, St Andrews Üniversitesi, 1990, s. 156-7, 278-9). Stephen ile Mathilda Anjou cephesinden çok daha faaldiler.

[71] *CG*, no. 178, s. 122-3.

[72] *CG*, no. 232, s. 157.

tifade ettiler. Bunlar, 1128-1132 arasına tarihlenen Toulousain beratındaki gibi bağışlardı.[73] Bu bağışların en önemlisi belgenin en başında yer alıyordu: Toulouse'lu Raimond Rater ailesi "yolun başındaki Delbate Azize Meryem Kilisesinden Aziz Rémi Kilisesinin önünde çatallanan diğer yola dek" sahip olduğu tüm imtiyazları bağışlamıştı. Ancak bunu, küçük küçük araziler, bir *denier* gibi ufak miktarlarda paralar, atlar, silahlar, gömlek, tuman ve binişler içeren, kırk üç kişiden gelme bağışlar izliyordu. Mesela Rorritus adlı biri on iki *denier* vermişti, ölümünden sonra bu paraya en iyi atı ile silahları da eklenecek, şayet atı yoksa onun yerine otuz *solidus* ödenecekti. Bu tür hibeleri teşvik eden şövalye kültürü, kentleşme düzeyinin yüksekliğine rağmen İtalya'da da aynı derecede güçlüydü.[74] 1140'ta Treviso'da, piskoposun vekili Bertaldo Bozzolino, savaş atını, atının dizginini, bacak zırhlarını, mahmuzlarını, miğferini ve mızrağını oradaki Tapınağa bağışlamıştı.[75]

Tapınakçılara bağışta bulunan herkesin haçlı davasını desteklemek gibi genel bir yönelimi olduğu varsayılabilir, ama kimi bağışların haçlı seferleriyle dolaysız bağıntısı da vardır. 1134'te, bir diğer Toulousain sakini Guillaume Pierre mülkünün bir kısmını Douzens'li Tapınakçılara bağışlamış, mülkün tamamının tarikata geçmesi için de "orada ölmesi halinde veya başka bir suretle Kudüs'te kalma"sı şartını getirmişti.[76] Buradaki "başka bir suretle" ifadesi Guillaume Pierre'in doğuda tarikata katılma niyeti güttüğüne işaret ediyor olabilir, zira aynı be-

---

[73] *CG*, no. 20, s. 13-15.

[74] Şövalye değerlerinin İtalya'da taşıdığı önem konusunda bkz. J. Larner, *Italy in the Age of Dante and Petrarch 1216-1380*, Londra, 1980, s. 95-102.

[75] Bkz. F. Bramato, "L'Ordine dei Templari in Italia. Dalle origini al pontificato di Innocenzo III (1135-1216)," *Nicolaus* 20 (1985), fas. I, 195.

[76] *CG*, no. 85, s. 64-5.

ratta geri dönüp dönmemesine bağlı olarak Tapınakçılara birtakım bağışlarda bulunup varisleri için bazı hükümler getirir. Benzer bir düşünce –muhtemelen 1147 baharında– Bouzonville'li Gérard ve Garin kardeşleri de harekete geçirmiş, çıkmaya hazırlandıkları haçlı seferinden ikisinin birden ya da yalnızca birinin sağ dönmesi halinde iade edilmek üzere Rispe ve Bouzonville'deki (Metz'in kuzeydoğusu) arazilerini tarikata emanet etmişlerdi. Bu belgede Clairvaux'lu Bernard'ın "İsa'nın ordusu" vaazlarının etkisi açıkça görülür; bu da Tapınakçıların krallık topraklarında belli bir ağırlık kazanmalarının İkinci Haçlı Seferi dönemine denk geldiğini ve Aziz Bernard'ın desteğinin hayati önem taşıdığını düşündürür.[77] VII. Louis'nin 1149 yazında haçlı seferinden döndüğünde Savigny kasabasını Tapınakçılara bağışlamasını sağlayan da bu harekât sırasında edindiği tecrübeler olmuştu. Tapınakçılara özel bir bağlılığı olduğunu (onların mali ve askeri yardımı bu seferin meşakkatlerine dayanmasını sağlamıştı) ve doğuda Kilise uğruna gördükleri işler için büyük bedeller ödediklerini teslim etti. Bu nedenle de, kraliyet malikânesinde, Melun'un hemen güneyindeki Savigny'yi, Etampes'daki *cens*'inden alınacak yıllık bir gelirle birlikte Tapınakçılara bağışladı. Saptanan miktardan fazlası gelirse iade edilecek, açık çıkarsa Etampes kraliyet *prévôt*'su[ψ] bu açığı kapatacaktı.[78]

Tarikata ilgi duyan yalnızca erkekler değildi.[79] VII. Louis'nin karısı ve büyük bir *fief*'in sahibi olan Aquitaine'li Eleanor, hızla gelişen La

---

[77] *CG*, no. 396, s. 249.

[ψ] Subay ya da yargıç –çn.

[78] *CG*, no. 561, s. 347-8.

[79] Ayrıca bkz. A. J. Forey, "Women and Military Orders in the Twelfth and Thirteenth Centuries," *Studia Monastica*, 29 (1987), 63-6; ve M. Barber, "The Social Context of the Templers," *TRHS*, 5. dizi, 34 (1984), 42.

Rochelle limanında çok önemli bir Tapınak ocağının temellerini attı. 1139 tarihli beratında, vasallarından birinin Tapınakçılara değirmenler bağışlamasına onay verdi; La Rochelle'de Tapınakçıların mevcut bina ve duvarla çevrilmiş arazilerinin "tüm baçlardan, kanun ihlallerinden, *tolte* ve *taille*'den (senyörlerin keyfi adam ve para toplama hakkı), bize geçiş parası ödeme konusu hariç görevlilerimizin cebrinden tamamen azade ve münezzeh" olacağını bildirdi; vasallarına da, kendisinin bir hizmet kaybına uğramaması koşuluyla, tarikata istedikleri her şeyi bağışlama serbestliği tanıdı. Son olarak en önemli katkısı da, La Rochelle gibi bir limanda Tapınakçıların her çeşit mallarını kendisine ait toprakların tamamında "baç ve haraç ödemeksizin, ister karadan ister denizden, serbestçe ve güvenle" nakletmelerine imkân vermesiydi.[80] Bunların yanında mütevazı kalmakla birlikte 1140'larda Bayan Ermentrude da, Laon Piskoposu Bartholomé'nin himayesinde, Laon'da Azize Geneviève Kilisesinin yanında bulunan Tapınak kilisesinin dua rahibine arpalık oluşturacak ufak mülkler bağışlamıştı.[81]

Faal bir haçlı hattı olan Iberya'daki durum, Fransa ile İngiltere'dekinden çok farklıydı; burada, özellikle Aragón, Katalonya ve Portekiz'de, muharip bir güç olarak Tapınakçıların taşıdıkları bariz potansiyel –tarikat bunu henüz fiiliyatta askeri bir role dönüştürememiş olsa da– neredeyse hemen kabul görmüştü. Yakın zamanda "Savaşçı" I. Alfonso (1104-34) Aragón'da durumu toptan değiştirmiş, onun askeri becerileri ile haçlılık ülküsü sayesinde Aragón gücünün merkezi Pire-

---

[80] *CG*, no. 194, s. 135-6.

[81] *CG*, no. 221, s. 151-2. Hem kadınlar hem erkekler tarafından yapılmış benzer bağışlar için bkz. *Cartulario del Temple de Huesca*, yay. haz. A. Gargallo Moya, M. T. Iranzo Muñio ve M. J. Sánchez Usón, Textos Medievales 70, Zaragoza, 1985, no. 116, s. 118 (1189) ve no. 165, s. 176-8 (1215).

neler ve Yukarı Ebro vadisinden güneye kaymıştı. 1118-1120 arası gibi kısa bir sürede Zaragoza, Tudela, Tarazona, Daroca ve Calatayud'u almıştı.[82] Alfonso yönetiminin son yirmi yılında Aragón'un hızla genişlemesi, kral açısından büyük egemenlik sorunları yaratmıştı. Bu sorunları, güçlü baronlara toprak bağışlayarak (ve bunun kraliyet gücünü zayıflatması ihtimalini göze alarak) hafifletmek zorunda kalmıştı bir bakıma; ama bu konudaki özgün katkısı, kendilerini Mağribilerle savaşa adamış şövalyelerden oluşan kardeşlik cemiyetlerini kurmuş olmasıdır: 1122'de Belchite kardeşlik cemiyetini kurmuş, kısa bir süre sonra da (muhtemelen 1128-30 arası) bunu Monreal del Campo'da oluşturulan benzer bir askeri teşkilat izlemişti. Belchite'nin üyeleri farklı sürelerle hizmet veriyor fakat and içmiyorlardı, statüleri tam anlamıyla kabul olunmuş şövalyelerden çok Tapınağın laik üyelerininkine benziyordu. Bununla birlikte Hıristiyan egemenliğine girmedikleri sürece "kâfirlerle asla barış yapmamaya" söz veriyorlardı.[83] Monreal için öngörülen işlev, Alfonso'nun ne düşündüğünü gayet iyi açığa vuruyordu. 1120'lerin sonlarında bir tarihte Auch Başpiskoposu Guillaume (1126-1170 civarı) bu askeri teşkilata üye oldu, aynı zamanda da şövalyelere aylık bir *denier* katkıda bulunanlar için kırk gün cezasına af çıkardı. Sonuçta bu kardeşlik cemiyeti kök salamamış olsa da, başpiskoposun ilgili belgedeki sözlerinden Alfonso'nun niyetinin gayet ciddi olduğu ve cemiyete gelir sağlamakta büyük güçlüklerle karşılaş-

---

[82] Bkz. T. N. Bisson, *The Medieval Crown of Aragon. A Short History*, Oxford, 1986, s. 15-16.

[83] Bkz. E. Lourie, "The Confraternity of Belchite, the Ribat, and the Temple," *Viator. Medieval and Renaissance Studies*, 13 (1982), 159-76; ve P. Rassow, "La Cofradía de Belchite," *Anuario de historia del derecho español*, 3 (1926), 200-26. Bu iki yazar, Castilla Kralı VII. Alfonso'nun *cofradia militar*'lara [*askeri hayır cemiyeti*] verdiği onayı yayımlayıp çözümlemiştir.

tığı açıkça anlaşılır. Kral, "fethedilmemiş, tarım yapılmamış, oturulmaz yerler" olan Daroca ile Valencia arasındaki topraklarda Monreal adlı bir şehir kurdu, "burası semavi kralın –Tanrı'nın şövalyelerinin de kendilerine bir yer bulabilecekleri– yurdu"ydu. Bu ihsan, nakit ve sair iratla, ayrıca kralın "Kudüs kardeşlik cemiyetindeki gibi kati bir serbesti ve muafiyet olması" isteğiyle pekiştirilmişti – alıntılanan sözler, Tapınakçıların Aragón'a yerleşmiş olduklarına, Monreal teşkilatının da bundan etkilendiğine işaret eder.[84]

Bu çerçevede Alfonso'nun Ekim 1131 tarihli meşhur vasiyetinde Kutsal Kabir Kilisesi rahipleri, Hayırseverler ve Tapınakçılara gösterdiği cömertlik açıklanabilir hale gelir. Bu vasiyetin şartları yanında o dönemde askeri tarikatlara yapılan diğer bağışlar pek önemsiz kalır; dolayısıyla da vasiyetin hazırlanma koşulları, benzersiz bir olayı açıklamak isteyen tarihçiler tarafından enine boyuna incelenmiştir. Vasiyetin özü şudur:

> Bu nedenle, ölümümden sonra mirasçım ve halefim, Kudüs'teki Efendimizin Kabri ile orada Tanrı'yı gözeten, savunan ve ona hizmet edenlerdir, Kudüs'te yoksulların Hayırseverleridir ve Hıristiyanlığın namını korumak için orada nöbet tutan şövalyeleriyle birlikte Süleyman Tapınağıdır. Tüm krallığımı bu üçüne bağışlıyorum. Krallığımın topraklarında, babamın ve benim şimdiye kadar riayet ettiğimiz, riayet etmek mecburiyetinde olduğumuz türden kanunların eşliğinde hem halk hem ruhban üzerinde, piskoposlar, başrahipler, rahipler, keşişler, nüfuzlu kimseler, şövalyeler, kent ahalileri, köylü ve tacirler, erkek ve kadınlar, küçük ve büyükler, zengin ve fakirler, ayrıca Yahudi ve Sarazenler üzerinde sahip olduğum egemenliği de bağışlıyorum.

[84] *CG*, no. 6, s. 3-4.

Üç mirasçı krallığı eşit paylaşacaktı.[85]

Kralın birinci dereceden varisi yoktu; Castilla'lı Urraca'yla evliliği, Castilla ile bir birlik kurma ihtimalini de ortadan kaldırarak 1114'te sona ermişti. Bundan sonra evlenmemişti; aslında kısırdı belki de, zira bilinen bir çocuğu yoktu.[86] Dolayısıyla ölümünün ardından gerçekleşebilecek muhtemel bir dış müdahaleyi, özellikle de 1126'da iktidara geçen Castilla'lı VII. Alfonso'dan gelebilecek müdahaleyi hesaba katması, ayrıca Mağribilerle aralarındaki sınırın korunup topraklarının daha da genişletilebilmesi için şartları hazırlaması gerekiyordu. Ne ki, I. Alfonso 1134 Eylülünde öldüğünde, vasiyeti ölümünden kısa süre önce teyit etmiş olmasına rağmen, ilgili taraflar kendi konumlarını sağlama almak üzere hızla harekete geçtiler.[87] Castilla Zaragoza'yı işgal etti; Navarra'nın soyluları kendi hükümdarlarını seçtiler (Navarra kraliyet ailesinin gayri meşru çocuğu García Ramírez'di bu), böylece Navarra ile Aragón arasında 1076'dan beri var olan birliğe son verdiler; Alfonso'nun San Pedro de Huesca'da keşiş olan küçük kardeşi Ramiro ise manastırdan ayrıldı, evlendi ve bir kızı (Petronilla) oldu. 1137'de Petronilla ile Barselona Kontu ve Katalonya Hükümdarı IV. Ramón Berenguer arasında söz kesildi (evlilik ise 1150'de gerçekleşti). Petronilla yetişkinliğe ulaşacak kadar yaşamayacaktı, ama Ramiro Aragón'u Ramón Berenguer'e bırakıp, böylelikle de Aragón ile Katalonya arasındaki kalıcı birliğin temellerini atıp manastırına geri döndü. Castilla'lı VII. Alfonso bir baskı kaynağı olmayı sürdürdü: 1135'te León'da impa-

---

[85] S. A. García Larragueta, *El Gran Priorado de Navarra de la Orden de San Juan de Jerusalén*, cilt II, Pamplona, 1957, no. 10, s. 15-18; *CG*, no. 40, s. 30-1.

[86] E. Lourie, "The Will of Alfonso I, 'El Batallador,' King of Aragon and Navarre: A Reassessment," *Speculum*, 50 (1975), 639-41.

[87] García Larragueta, *El Gran Priorado de Navarra*, no. 13, s. 21.

rator oldu, García Ramírez de Ramón Berenguer de onun vasalları haline geldiler. Bununla birlikte II. Ramiro ile Ramón Berenguer'in icraatı, Castilla'nın doğrudan doğruya Aragón'a el koymasına engel oldu.

Ne ki, bu manevralarla varisleri fiilen safdışı edilen asıl vasiyetname bir sorun olarak kaldı hep. Bunu halletmek Ramón Berenguer'i 1143'e dek uğraştırdı, Tapınakçılara da yeni bir siyasi birlik olan Aragón-Katalonya'da büyük kazançlar sağladı. II. Ramiro da Ramón Berenguer de vasiyetin şartlarını yerine getirmeye yönelik herhangi bir çaba göstermedi; ama yeniden fetih hareketine büyük katkılarda bulunabilecek bir tarikatı küstürmeyi de istemiyorlardı. Bu nedenle Ramiro, ağabeyinin ölümünün üzerinden bir ay geçmeden Grisenich kasabasını "Zaragoza *cavaleatores*'ine [*şövalyeler*]" bağışladı.[88] Katalonya'da ise Ramón Berenguer'in babası III. Ramón Berenguer, muhtemelen Haziran 1131'deki ölümünden kısa bir süre önce, "Sarazen sınırlarında yer alan çok iyi tahkim edilmiş Grañena adlı bir kaleyi" de Tapınakçılara bağışlayarak fiilen tarikata katıldı.[89] IV. Ramón Berenguer de 1134'te (muhtemelen Nisanda, I. Alfonso'nun ölümünden önce) fahri üye olarak bir yıllığına tarikata katıldı – bu arada sürekli olarak tarikatın on şövalyesinin masrafını karşılamayı vaat etmiş, yirmi altı Katalan soylusu da onu örnek almış ve her biri süre kaydı olmaksızın bir Tapınak şövalyesinin geçimini üstlenmişti.[90] Ramón Berenguer'in,

---

[88] *CG,* no. 91, s. 68. Tapınakçılar ismen anılmazlar, ama bu erken tarihte isimleri ve görevleri pek çok farklı biçimde belirtiliyordu, bkz. bu kitapta, s. 93-384. Ramiro'nun, belki Zaragoza'nın güneyindeki Belchite biraderleri hariç, bir başka teşkilata atıfta bulunabileceğini düşünmek güçtür.

[89] *CG,* no. 33, s. 25. D'Albon'un değişkesinde bu belge 1130'a tarihlenir, ama gayet kuşkuludur bu, bkz. Forey, *The Templars in the Corona de Aragón*, s. 8-9.

[90] *CG*, no. 72, s. 55. Nisan denmesinin nedeni, Ramón Berenguer'in 15 Nisan-

1137'de II. Ramiro'yla yaptığı anlaşma ertesinde vaadini tuttuğu anlaşılmaktadır, zira bu sıralarda büyük üstada yazıp krallık kaynaklarınca beslenecek on şövalyeyi Aragón'a göndermesini istemişti. Ayrıca tarikata, sair iratlar ve salahiyet haklarının yanı sıra Daroca şehriyle Osso ve Belchite kalelerini teklif etmişti. Ek bir teşvik vesilesi olarak da gelecekteki tüm fetihlerden onda birlik bir pay bağışlamıştı tarikata.[91]

Bu tasarıların fayda sağladığını gösteren hiçbir veri yoktur elimizde; ancak yukarıda anılan teklif, Ramón Berenguer'in 1143'te Gerona'da giriştiği çok daha kapsamlı bir Tapınakçı iskânının habercisidir.[92] Bu tarihte artık sabık varisler vasiyetin yerine getirilmeyeceğini kabullenmiş durumdaydılar. Hayırseverler ile Kutsal Kabir rahipleri 1140'ta resmen kabul etmişlerdir bunu; Ramón Berenguer'in 1143 tarihli beratı Tapınakçılarla da nihai bir anlaşmaya varıldığını gösterir.[93] Bu belgede, Payns'lı Hugues'ün 1133 ile 1136 arası bir tarihte ölmesinin ardından büyük üstat olan Craon'lu Robert tarikatın hak iddialarından vazgeçtiğini vurgulamış, karşılığında da tabi arazileriyle birlikte altı büyük kalenin –Monzón, Mongay, Chalamera, Barbará, Belchite, Remolins ve "Tanrı bahşetme lütfunu gösterdiğinde" Corbins'in– mülkiyetini "baki hak" olarak kabul etmişti. Ancak bunlardan biri – Belchite– kalenin beyi Lope Sanchéz'le yapılan anlaşmayla tarikata bağlanmıştı zaten;[94] bir diğeriyse –Barbará– daha 1132'de, burayı Bar-

---

da Tapınakçılara başka bağışlar da yapmış olmasıdır, *CG*, no. 71, s. 53-5.

[91] *CG*, no. 145, s. 102.

[92] *CG*, no. 314, s. 204-5.

[93] Bkz. Forey, *The Templars in the Corona de Aragón*, s. 20-3; Bisson, *The Medieval Crown of Aragon*, s. 32.

[94] Bkz. Forey, *The Templars in the Corona de Aragón*, s. 67, n. 43.

selona kontlarından almış olan Urgel kontu tarafından tarikata bağışlanmış durumdaydı.[95] Tapınakçılara kalelerin yanı sıra kraliyet iratlarının onda biri, Zaragoza'dan 1000 *solidus*'luk bir yıllık tahsisat ve İspanya'daki *chevauchées* [*akınlar*] ya da seferlerden gelen kazancın beşte biri bağışlanmış, Ramón Berenguer'in arazilerinde geçiş parası ve gümrük mecburiyetlerinden muafiyet tanınmıştı. Geleceğe yönelik imtiyazlar da vardı: Fethedilecek toprakların beşte biri ve Mağribilere karşı kale inşa etme izni. Bu sorumlulukların kabul edilmiş olması, Tapınakçıların mali ve sayısal bakımdan *reconquista*'daΨ başat bir rol üstlenmek için yeterli güce sahip olduklarını düşündürür – muhtemelen 1130'larda talip olamayacakları bir roldür bu.[96] Mesela III. Ramón Berenguer Grañena'yı "benim namıma bu kalenin sahibi olan şövalyeler ve orada yaşayan ahaliyle" birlikte bağışlamıştı, bu da o tarihte Tapınakçılardan –kalenin resmi hâkimi olsalar da– burayı kendi garnizonları haline getirmelerinin beklenmediğine işaret eder. Kaldı ki, İberya'daki durum doğudakinden tamamen farklı olsaydı, 1143'ten sonra da kabul olunmuş asli tarikat üyeleri kalelerdeki insan gücünün küçük bir kısmını oluşturabilirdi ancak.[97]

Alfonso'nun vasiyetinden kaynaklanan sorunların çözülmesi neredeyse on yıl aldı, ama kralın bu düzenlemeyi yapmaktaki saikleri bir tartışma konusu olarak kaldı hep. I. Alfonso çetin, becerikli bir hükümdardı ve krallığı otuz yıl başarıyla yönetti. Bu süre zarfında, bü-

---

95 *CG*, no. 47, s. 36. Bağış Ramón Berenguer tarafından 1134'te onaylanmıştı, *CG*, no. 70, s. 53.

Ψ İspanya'nın Müslümanlardan geri alınması –çn.

96 Forey, *The Templars in the Corona de Aragón*, s. 16-17, 24.

97 Celile'deki Safed'in 1240'larda yeniden inşa edilmesinden sonraki hali konusunda verilen rakamlar için bkz. bu kitapta s. 261.

yük ölçüde Aragón nehrinin kuzeyindeki bölgeyle sınırlı kalmış bir Pirene beylikleri toplamından ibaret krallığını, *reconquista*'da pay kapma mücadelesinde Castilla-León'a rakip çıkacak kadar güçlü, büyük bir İberya hükümdarlığı haline getirmişti. Bu nedenle tarihçiler Alfonso'nun vasiyetini yalnızca metne bakarak anlamlandırmanın zor olduğunu, zira vasiyetname hükümlerinin benzersiz bir siyasal toyluğun ürünü gibi göründüğünü düşünürler. Bu bariz çelişkiyi açıklamaya çalışanlardan biri olan Elena Lourie, kralın bu vasiyetnemeyi Castilla'lı VII. Alfonso'nun hak iddialarını engelleyecek, bu arada da kardeşi Ramiro'nun dinden uzaklaşıp iktidar safına geçmesine zaman tanıyacak bir hile niyetine tertiplediğini ileri sürmüştür. Bağışın dini nitelik taşıması, büyük ihtimalle Aragón'un bir papalık fiefi olmasından kaynaklanan papalık müdahalesinin gücünü azaltmıştı.[98] İncelikli, parlak bir iddiadır bu, ama büyük ölçüde kurgusaldır da. Altmıştan fazla tanığın yeminiyle desteklenmiş, kralın ölümünden kısa bir süre önce tasdik edilmiş, açık, belirsizlikten uzak bu bağışın ciddiyetini gereğince gerekçelendiremez. Alfonso'nun deyişiyle vasiyet babasıyla annesinin ruhlarının selameti ve kendi günahlarının affedilmesi için, "böylece ebedi hayatta bir yer edinebilme"si için hazırlanmıştı. Haçlı davasına büyük bir bağlılık sergileyen ve zaten iki askeri kardeşlik teşkilatı kurmuş olan bir kralın, öte dünyayı işe koşan böylesi karmaşık bir siyasi manevra tertiplemeye kalkışıp da ölümsüz ruhunu tehlikeye atması pek mümkün değildir. Kuşkusuz Papa II. Innocentius vasiyetnamenin sahiden kralın isteklerini yansıttığını düşünmüştü; zira o dönemde İspanya'da olağan uygulama ata mirasının ortak varisler arasında bölüşülmesiyken, 1135/6'da vasiyetnamenin uygulanması konu-

[98] Lourie, "The Will of Alfonso I," 635-51.

sunda baskı yapmıştı.[99] Dolayısıyla emin olmak mümkün olmasa da, veriler arasındaki denge I. Alfonso'nun bön ya da riyakâr olmadığını, dindarlığını o dönemin –birçok başka bağış sahibinin de açığa vurduğu– fikir eğilimlerine gayet uygun bir biçimde dile getirdiğini düşündürür. Diğer bağışlarla Alfonso'nunki arasında ölçekten başka fark yoktur.[100]

I. Alfonso'nun ardında kendi nesebinden varisler bırakamamasının bir diğer sonucu, Aragón ile Navarra arasındaki birliğin çözülmesiydi. Dolayısıyla Navarra kralları Tapınak Tarikatına komşularınınkilerden bağımsız özel bağışlarda bulundular – ne ki XII. ve XIII. yüzyıllarda, Navarra'nın giderek Castilla, Aragón ve Portekiz egemenliğindeki sınır bölgesinden ayrı düşmesiyle birlikte tarikatın krallıktaki potansiyel askeri değeri de azalacaktı. En önemli bağış (muhtemelen de ilk bağışlardan biri) 1135'te García Ramírez tarafından yapıldı ve Novillas Kalesi ve kasabası Hayırseverler ile Tapınakçılara bırakıldı.[101] Bir önceki yıl, Zaragoza Piskoposu García (1130-6) Novillas'taki kilise üzerinde sahip olduğu tüm piskoposluk haklarını Tapınakçılara devretmişti, "yalnız konsilimize gelip kutsal yağ alacaklar ve Zaragoza piskoposluğunu tanıyacaklar, öyle ki söz konusu şövalye teşkilatı her yıl Aziz Mikâil Yortusunda bize ve haleflerimize, düzenli aralarla yukarıda anılan piskoposluğa teslim edilmek üzere on iki *denier* verecek-

---

[99] *CG*, Bullaire, no. 2, s. 373. Bkz. Forey, *The Templars in the Corona de Aragón*, s. 18-20.

[100] Kralın saikleri hakkındaki tartışma sürüp gitmektedir, zira sorunun kesin bir çözümü yoktur. Bkz. A. J. Forey, "The Will of Alfonso I of Aragon and Navarre," *Durham University Journal*, 73 (1980-1), 59-65; ve E. Lourie "The Will of Alfonso I of Aragon and Navarre: A Reply to Dr. Forey," *Durham University Journal*, 77 (1984-5), 165-72.

[101] *CG*, no. 100, s. 73.

ler"di.[102] 1139'da Tapınakçılar burada bir idare merkezi kurmuş durumdaydılar,[103] 1140'larda da güçlerini bağış ve alımlarla, en önemlisi de –muhtemelen kendilerine özel bir bölge oluşturmak için– suriçi binalar arası takaslarla pekiştirdiler. 1132'de iki tarikat I. Alfonso'nun bağışıyla yakınlardaki Mallén köyünü de ortak mülk edinmişti; 1149'da haklarından karşılıklı olarak feragat ettiler ve anlaşma gereği Novillas Tapınakçılarda, Mallén de Hayırseverlerde kaldı.[104] Pas-de-Calais bölgesinde Saint-Vaast'ın başrahibinin yaptığı gibi Kral García da tarikatı yerleşim alanları oluşturmak için kullanmıştı. Olsa olsa Kral García'nın hükümranlık dönemine, 1134-1150 arasına tarihlenebilecek bir beratta kral, Villa Vetula denen yerde "oturan ve oturacak olanlara" da kanuni ve ticari imtiyazlar tanımıştı, burası Tapınakçılara bağışlanmış topraklarda yer alıyordu ve halkı tarikata *cens* ödemekle yükümlüydü.[105] Belli başlı din adamları da benimsemişlerdi bu yaklaşımı: Pamplona Piskoposu Lope (1142-59) 1149'da tarikata Ancessa'da, buraya yerleştirdikleri nüfus için bir kilise inşa etme hakkı tanımıştı. Kilisenin özerk sahibi Tapınakçılar olacak, yalnız piskopos *cens*'in dörtte birini alacak ve rahipler üzerindeki salahiyetini koruyacaktı.

---

[102] *CG*, no. 94, s. 70.

[103] *CG*, no. 177, s. 122.

[104] *CG*, no. 553, s. 339-40. Forey bundan çok daha önce de bir takas yapılmış olabileceğini savunur, *The Templars in the Corona de Aragón*, s. 74-5. Özellikle de Tapınağın Novillas'ta hiç değilse 1139'dan beri bir idare merkezine sahip olduğu göz önüne alınırsa, gayet akla yakındır bu iddia.

[105] *CG*, no. 92, s. 69. Navarra'daki kraliyet bağışlarının çoğu, belli köylerle ahalisi üzerinde haklar tanıma şeklini almıştı, mesela no. 211, s. 146; no. 386, s. 244; no. 404, s. 254. Aragón'da arazilerin yeniden iskânı Tapınak mülklerinin değerini artırmanın başlıca yoluydu, bkz. Forey, *The Templars in the Corona de Aragón*, s. 212-21 ve Ek I, no. 2, s. 368-9.

Ama kilisenin inşa edilebilmesi için ilk iki sene gelirden alacağı çeyrek hisseden feragat etmişti.[106]

Bu sırada Barselona kontu yeni bir birliğin, Aragón-Katalonya'nın oluşum sürecini başlatmıştı, yani yarımadanın öte tarafında tamamen yeni bir siyasi yapı biçimlenmekteydi. 1128'de Afonso Henriques annesi Kraliçe Teresa'yı Miño nehrinin güneyindeki toprakların egemenliğini bırakmaya zorladı; uzun ve başarılı hükümranlık döneminin başlangıcı oldu bu, 1185'te öldüğünde bağımsız bir Portekiz Krallığı kurulmuş durumdaydı. Teresa, 1085'te Toledo'yu fetheden ve hükümranlığının son yıllarındaki sorunlara rağmen yarımadanın en güçlü hükümdarı addedilen Castilla'lı VI. Alfonso'nun (ö. 1109) kızıydı. Teresa 1094'te Bourgogne'lu Henri ile evlendiğinde, Alfonso merkezi Miño ile Duero arasındaki bölge olan toprakların beyliğini bağışlamıştı Henri'ye; buranın daha da güneye uzanmak için bir üs olmasının amaçlandığı açıktır, ama Castilla'ya bağımlı olmasının öngörüldüğü de aynı derecede aşikârdır. Teresa ile Bourgogne'lu Henri'nin oğlu Afonso Henriques bu yönelimlerden ilkine adadı kendini, ikincinin yani bağımlılığın süregitmesine göz yummak gibi bir niyetiyse yoktu; 1130'larda Tagus vadisi hattında Müslüman kuvvetlerini dağıtmaya başladı. Hatta 1139'da epeyce güneyde, Ourique'de Murabıtları bozguna uğrattı; bu zaferin ardından da kendisine kral demeye başladı. Ramón Berenguer gibi o da 1135'te VII. Alfonso'nun imparatorluk iddialarını kabul ettiyse de, 1143'te papalık vasalı olmak suretiyle Castilla kralının dolaysız müdahalesinden ustalıkla korundu. Dolayısıyla askeri tarikatların, özellikle de Tapınak Tarikatının buraya yerleşmesi, Ramón Berenguer için olduğu gibi onun için de önemliydi; nitekim haçlı davasına bağlılıkları nedeniyle Tapınakçılar Mağribi sınır boyun-

[106] *CG*, no. 545, s. 334.

daki kalelerle yeni iskân edilmiş toprakların ideal alıcısı haline gelmişti.

Kraliçe Teresa, Afonso Henriques'nin iktidarı ele geçirmesinden hemen önce, Mart 1128'de, Mondego nehrinin güneyinde, Coïmbra'nın hemen aşağısında bulunan Soure Kalesini Tapınakçılara bağışlamış ve bu bağış bir yıl sonra bizzat Afonso tarafından onaylanmıştı; Afonso bunu, kendisinin ve soyundan gelenlerin ruhlarına deva olsun diye ve "sizler [Tapınakçılar] için gönlümde yatan sevgiden, kardeşliğinizin bir biraderi olmamdan ötürü" yaptığını söyler.[107] Doğu İspanya'dakiyle buradaki durum arasında çarpıcı koşutluklar vardır. Ramón Berenguer gibi Afonso'nun da tarikatın fahri üyesi olduğu ve Tapınakçıların tıpkı Grañena ile Barbará kaleleri gibi –daha Troyes Konsilinden önce bağışlanmış olan– Soure'yi de kendi garnizonları haline getiremedikleri anlaşılmaktadır. Ama 1145'te, Afonso daha da güneye inmek üzere harekete geçtiğinde durum değişmiş olabilir. O yıl Afonso'yla akrabalık bağı olan Fernand Menendiz, kralla birlikte, düşük nüfuslu Estremadura bölgesindeki Longroiva kalesini almıştı.[108] Ancak ana hedef hâlâ Tagus vadisiydi ve Afonso 1147'de Santarém'i, ardından da Ekim ayında haçlıların yardımıyla, Outremer yolunu açan Lizbon'u almayı başardı. Kralın özenli hazırlıkları arasında Tapınakçılara yapılacak müstakbel bağışlar da yer alıyordu; dini bağışlar aracılığıyla Tanrı'dan içtenlikle yardım dilemek suretiyle, mevcut kaynaklara da dokunulmaksızın tarikatın desteği sağlanmıştı. Afonso'nun Nisan 1147 tarihli beratında bu şöyle dile getirilmiştir:

> Santarém denen kaleye doğru yola koyulduğumda içimden bir niyet tutmuş, bir yemin etmiştim; eğer merhametli Tanrı burayı bana bah-

[107] *CG*, no. 10, s. 7; no. 24, s. 17.

[108] *CG*, no. 359, s. 230-1.

şederse, tüm kiliselerini Tanrı'ya ve Kutsal Kabri korumak için Kudüs'e yerleşen, bir kısmı da burada benimle aynı kontlukta yaşayan Süleyman Tapınağı asker biraderlerine vakfedeceğim, demiştim. Tanrı bana bu şerefi bağışladığına ve isteğimi tamı tamına yerine getirdiğine göre, karısı Matilda'yla birlikte yukarıda anılan kral, yani ben Afonso, İsa'nın yukarıda anılan şövalyelerine Santarém'deki tüm kiliselerin beratını veriyorum, bu beratla onlar ve halefleri bu kiliselere ilanihaye sahip ve malik olacaklar, öyle ki hiçbir din adamı ya da laik kişi bu kiliselerde herhangi bir şeyi sorgulayamayacak. Ama eğer bir gün talihin lütfuyla merhametli Tanrı bana Lizbon denen şehri bahşederse, benim tavsiyem uyarınca piskoposla anlaşmaya varacaklar.[109]

Bu tarihte tarikat daha kuzeyde, Braga'da önemli bir ocak kurmuş durumdaydı, başpiskoposlardan da özel yardımlar almıştı. 1145'te, Başpiskopos Braga'lı Juan döneminde (1138-75) önemli bağışlar yapıldı; ama Braga'lı Juan'ın beratları, büyük ölçüde selefi Pelagius'un (ö. 1137) isteklerini yerine getirdiğini ortaya koyar. Başpiskopos Juan Ağustos 1145'te tarikata, aslında Pelagius'un yoksullar hastanesi olarak yaptırmış olduğu bir binayı bağışladı, maddi destek sağlamak için de başpiskoposluğun şehrin içinde ve dışında sahip olduğu tüm panayır alanlarıyla iratlardan gelen aşarın yarısını tarikata bıraktı.[110] Aynı dârülacezenin kastedildiği kesin olmamakla birlikte, ertesi yıl verilen ve kralın kendisini mülkün yeniden işlerlik kazanması için öncülük eden kişi olarak sunduğu bir berattaki açıklama bu ocağa ilişkindir. Buna göre Pelagius,

kendisinin ve ana babasının ruhlarına deva olsun diye, Braga adlı başpiskoposluk şehrinde bir ocak, yani hacılar için bir han inşa ettirdi ve buranın maişetini bağlar, bir arazili mülk, birçok arpalık (ve) birçok

[109] *CG*, no. 439, s. 275.

[110] *CG*, no. 363, s. 232-3; no. 364, s. 233.

gelirle cömertçe karşıladı. Fakat onun ölümünden sonra, bu dünyanın geçici zenginliklerine göz diken ve bunun sebep olduğu gerçek suçları unutanlar, yukarıda söylenen yerin haklarını, mesela arazili mülkü gaspedip geriye neredeyse hiçbir şey bırakmaksızın burayı yakıp yıktılar. Ne ki sonradan ben Portekiz Kralı Afonso, yukarıda anılan ocağın mahvolmuş, harap halini gördüm, burayı düzeltip eski haline getirmek istedim; Tanrı'nın huzurunda Braga Başpiskoposu Juan ve Kutsal Kabri korumak için Kudüs'e yerleşmiş Süleyman Tapınağı şövalyeleriyle birlikte bir ahit hazırlayıp buranın durumunu bir karara bağladım. Ocağı, halihazırda ve evvelce –yukarıda anılan Başpiskopos Pelagius öldüğünde– mevcut olan tüm müştemilatıyla birlikte Tapınakçılara veriyor ve bırakıyorum; buraya sahip ve malik olabilirler, Tapınağın hizmetinde burada ne yapmak istiyorlarsa yapabilirler.[111]

Tapınakçıların uzun vadede Aragón ile Portekiz'de kazanacakları ağırlık, bu bölgelerdeki ilk yerleşimlerinin semeresiydi; 1308'deki duruşma sırasında bile bu krallıkların hükümdarları Tapınakçılara cephe almayı gerektiren papalık emirlerine uymakta gönülsüz davranmışlar, tarikat 1312'de lağvedildikten sonra 1319'da Portekiz Kralı Dinis tarafından kurulan yeni İsa Tarikatı da büyük ölçüde Tapınakçıların mülkleriyle insan gücünü kaynak edinmişti. Tapınakçılar, Calatrava, Alcántara ve Santiago'nun –sırasıyla 1164, 1175 ve 1176'da onay alan– bölgesel askeri tarikatlarının kuruluşunda dikkate değer bir dolaylı etkileri olmasına karşın, Castilla-León'da hiçbir zaman Aragón ile Portekiz'deki kadar önemli bir konum elde edememişlerdi. Bununla birlikte diğer hükümdarlar gibi VII. Alfonso da, sık sık *reconquista* seferlerinin ortasında kalan az nüfuslu bölgelerin beyleri olarak Tapınakçılara değer veriyordu. 1146'da sarayında İspanya hükümdarlarını bir araya getiren büyük bir toplantıda, Soria ile Almenar de Soria arasındaki

[111] *CG*, no. 381, s. 241.

rüzgârlı yaylalarda bulunan, terk edilmiş Villa Sicca köyünü Tapınakçılara bağışlamıştı.[112]

Fransa, İberya ve İngiltere'de bu çapta gelişmeler olurken, özellikle de Payns'lı Hugues'ün adam devşirmedeki başarısı ve II. Baudouin ile 1131'de öldüğünde onun yerine geçen Kral Foulques'un aleni desteği dikkate alınırsa, tarikatın Outremer'de de hızla ağırlık kazandığını düşünmek mümkündür. Ancak bu fikri destekleyecek veri pek azdır. Henüz Mısırlıların elinde bulunan Askalon limanını tehdit etmek üzere yakın zamanda, 1136'da yapılmış olan Beytcibelin Kalesinin savunmasını almalarına bakılırsa, Hayırseverler Kudüs Krallığında önemli askeri sorumluluklar konusunda en güvenilir topluluk sayılıyordu.[113] 1149-50'de Tapınakçıların bu türden ilk bağışı, yine Askalon'a yönelik baskıyı artırmak için kurulmuş Gazze Kalesini almalarından neredeyse on dört yıl önce olmuştu bu.[114] Benzer şekilde Trablus'ta da II. Raimond 1144'te Hayırseverlere, Krak des Chevaliers dahil beş hisar ve iki kasaba içeren büyük bağışlarda bulunmuş, bu da Hayırseverleri kontluğun doğu savunmasında temel öğe haline getirmişti.[115] Ama Hayırseverler, Tapınakçıların henüz bir askeri güç olarak ortaya çıkmadıkları bu dönemde fazlasıyla yavaş askerileşiyorlardı.[116] Tapınak-

---

[112] *CG*, no. 410, s. 257-8.

[113] TG, 14.22, s. 659-61; *Cart.*, cilt I, no. 116, s. 97-8; *RRH*, no. 164, s. 40-1. Bkz. S. Tibble, *Monarchy and Lordships in the Latin Kingdom of Jerusalem 1099-1291*, Oxford, 1989, s. 10-11. Tarih 1136 sonu veya 1137 başıdır.

[114] TG, 17.12, s. 775-7.

[115] *Cart.*, cilt I, no. 144, s. 116-18.

[116] Bkz. Riley-Smith, *The Knights of St John in Jerusalem*, s. 52-9; ve A. J. Forey "The Militarisation of the Hospital of St John," *Studia Monastica*, 26 (1984), 75-89. Hayırseverlerin 1128'de krallığın kuzeyinde bulunan Beytşan Beyliğindeki Calansue müstahkem mevkiini, askeri sorumluluğa işaret eden

çıların kuzeyde çok daha önce istihkâmlar edindikleri anlaşılmaktadır – Kilikya'dan, Amanos dağları üzerinden Antakya'ya uzanan geçitlerin korunması sorumluluğu 1136-7 civarında Tapınakçılara verilmiştir.[117] Tarikatın faaliyetlerine dair başka pek bir veri de yoktur elimizde. Tirli Guillaume, 1148'de İkinci Haçlı Seferi birliklerinin gelişinden önceki dönem çerçevesinde Tapınakçıları sadece iki askeri faaliyetle bağlantılı olarak anar: 1129 Şam kuşatması ve on yıl sonra Hebron yakınlarında girişilen küçük bir çarpışma. Bunların ikisi de başarısızlıkla sonuçlanmıştı: 1129'da, Payns'lı Hugues'ün devşirdiği anlaşılan önemli bir birlikten birçok kişi, bilmedikleri bir arazide atlarına yem ararken öldürülmüş, 1139 çarpışmasının bedeli ise ünlü Tapınakçı Montfaucon'lu Odon'un ölümü olmuştu.[118] Batılı bir tarihçi, Ordericus Vitalis, Tapınakçıların 1137'de Trablus Kontluğundaki Montferrand'ı Musul Atabeyi Zengi'ye karşı korumak için düzenlenen sefere katıldıklarını söyler. Burada da bozguna uğramışlar, Franklar ağır kayıplar

---

daha eski bir bağışla edinmiş olabilecekleri de ileri sürülmüştür, Tibble, *Monarchy and Lordships*, s. 136-9. Eğer böyleyse, çeşitli ihtimaller ve birbiriyle pek bağdaşamayacak iki fikir çıkacaktır ortaya. Öncelikle, eğer Hayırseverlerin Tapınağın kurulmasından sonra askeri roller üstlendiği kabul edilirse, Tapınakçıların 1149'dan epey önce de krallıkta istihkâmlara sahip olduğu görüşü desteklenmiş olur. Öte yandan ilk Tapınakçıların Hayırseverlerle yakın ilişki içinde oldukları, hatta Hayırseverlerden türemiş olabilecekleri imalarının, Tapınakçılar gibi Hayırseverlerin de 1120'lerde veya 1130'ların başlarında askeri sorumluluklar edindiklerine işaret ettiği düşünülebilir.

[117] Bkz. J. Riley-Smith, "The Templars and the Teutonic Knights in Cilician Armenia," *The Cilician Kingdom of Armenia*, yay. haz. T. S. R. Boase, Edinburgh ve Londra, 1978, s. 92-5.

[118] TG, 13.26, s. 620-1; 15.6, s. 683. Huntingdon'lı Henry (s. 251) 1129'daki felaketlerden haberdardı ve bunları Tanrı'nın suçlarından ötürü Hıristiyanlara verdiği ceza diye görüyordu.

vermişlerdi. Kurtulanlar arasında on sekiz Tapınakçı bulunuyordu.[119] 1129 ile ikinci büyük üstat Craon'lu Robert'in Haziran 1148'de Akkâ yakınlarında toplanan haçlı savaş konsiline katılması arasındaki dönemde, günümüze ulaşmış haçlı devleti beratlarında yalnızca dokuz Tapınakçı anılmıştır: Büyük Üstat Craon'lu Robert (1137/8); Tarikat Kethüdası Guillaume (1130); Goscelin (1137/8, 1140), Drogo (1140), Raoul Caslan (1143), Guillaume Falco (1144), Geoffroi Fulcher (1144), Saint-Omer'li Osto (1145) ve Patingy'li Raoul (1145) biraderler.[120] 1140 atıfıyla Goscelin ile Drogo (Antakya) ve Raoul Caslan (muhtemelen Trablus) hariç bunların hepsi de Kudüs Krallığındadır. Tirli Guillaume'un atıfta bulunduğu Montfaucon'lu Odon ile Aziz Bernard'ın mektuplarında andığı dayısı Montbard'lı André de bunlara eklenebilir.[121] Batıda aynı dönemde ismen atıfta bulunulan Tapınakçı sayısı –210– ve İkinci Haçlı Seferi için yola çıkılmazdan önce, Nisan 1147'de Paris'te toplanan ruhani meclise katılmış şövalyelerin sayısıyla –130– karşılaştırılırsa bu sayı çok düşüktür.[122]

---

[119] Ordericus Vitalis. *Ecclesiastical History*, cilt VI, s. 496-7; TG, 14.26, s. 665-7. Konunun tamamı için bkz. S. Runciman, *Haçlı Seferleri Tarihi*, cilt II, Ankara, 1998 (3. basım), s. 201-5 [*A History of the Crusades*, c. 2, Cambridge, 1952, s. 202-5].

[120] *RRH*, no. 133, s. 33; no. 173, s. 43; no. 194, s. 48; no. 195, s. 48; no. 217, s. 55-6; no. 226, s. 57; no. 237, s. 60. Ayrıca bkz. *CG*, no. 141, s. 99; no. 328, s. 213, n. 1. VII. Louis'nin ordusuyla birlikte doğuya daha pek çok Tapınakçı gelmiş olsa gerektir, dolayısıyla 1148 konsili makul bir dönüm noktası gibi görünmektedir. Kudüs'te Aziz Lazaros Tarikatına yapılan, Nisan 1148'den önceye ait olamayacak bir bağışa, evvelce doğudaki beratlarda anılmamış yedi Tapınakçı tanıklık etmişti, *RRH*, no. 252, s. 63.

[121] Clairvaux'lu Bernard, *Epistolae*, cilt VII, mek. 175, s. 393; mek. 206, s. 65.

[122] Bu 210 kişi arasında, o dönemde hem doğuda hem batıda faaliyet gösteren üç Tapınakçı da yer alırken (Guillaume Falco, Geoffroi Fulcher ve Saint-

Ancak bu sayının 1130'lar ve 40'larda tarikatın doğudaki durumunu doğru yansıtmadığını düşünmek mümkündür. Anjou'lu Foulques tarikata karşı selefi kadar lütufkârdır; Payns'lı Hugues muhtemelen 1136 yılının 24 Mayısında öldüğünde[123] yerine Foulques gibi Anjou'lardan olan Craon'lu Robert'in seçilmesi de şaşırtıcı değildir. Tarikata 1127'de katıldığı anlaşılan Robert, 1113'ten beri Foulques adına yürüttüğü faaliyetlerle sahnededir; tarikatın başına getirilmesi de, Foulques'un krallıktaki önemli görevlere kendi adamlarını yerleştirme siyasetine uygun düşer.[124] Tirli Guillaume Craon'lu Robert'in kabataslak bir portresini sunar; Kudüs'e Antakya'dan 1139'da geldiğini söyler ve onu "Tanrı nezdinde dindarlığıyla hatırlanacak bir adam; bileğine sıkı mükemmel bir şövalye, vücudu ve tavırları itibariyle kişizade" diye betimler.[125] Foulques 1136'da Beytcibelin'i Hayırseverlere emanet edebildiğine göre, Tapınakçılardan da aynı biçimde yararlanmış olduğunu düşünmek mümkündür. Ayrıca bu dönemde Hayırseverlerin ara-

---

Omer'li Osto), iki büyük üstat yer almaz. Bu döküm D'Albon'un siciline dayanır. Paris'teki 130 şövalye kaydı için bkz. *CG*, no. 448, s. 280.

[123] Ay ve gün konusunda *OR*, s. 321. Hugues son olarak, 14 Nisan 1134'ten sonraya ait olamayacak bir belgede anılır, *CG*, no. 59, s. 42-3. Robert'in büyük üstat sıfatıyla anıldığı ilk belge Eylül 1137 ile Nisan 1138 arasına tarihlenebilir, *CG*, no. 141, s. 99. Dolayısıyla Hugues 1134, 1135, 1136 veya 1137'de ölmüş olabilir. Craon'lu Robert konusunda bkz. Bulst-Thiele, *Magistri*, s. 30-40.

[124] *Cartulaire de l'abbaye de Saint-Aubin d'Angers*, yay. haz. A. de Bertrand de Broussillon, cilt II, Paris, 1903, no. 430, s. 38; Chartrou, *L'Anjou de 1109 à 1151, pièces justicatives*, no. 44, s. 375-6. Foulques'un genel siyaseti için bkz. H. E. Mayer, "Angevins *versus* Normans: The New Men of King Fulk of Jerusalem," *Proceedings of the American Philosophical Society*, 133 (1989), 1-25, özellikle 6-7.

[125] TG, 15.6, s. 682-3.

zili mülklerinde görülen artış dikkate alındığında, Tapınakçıların da benzer bir gelişme kaydettiğini varsaymak akla yakın olur,[126] özellikle de Fransa ile İngiltere'de yapılan bağışlar, Aragón ile Portekiz'deki önemli kalelerin egemenliğinin verilmesi ve Ramón Berenguer'in geleceğe yönelik hibeleri düşünülürse – bunlar, Tir gibi önemli limanların ele geçirilebilmesi için doğuda denizci İtalyan şehir devletlerine önerilenlerden hiç de farklı değildir. Buradan hareketle batıda belli çevrelerde Tapınakçıların öneminin gayet iyi kavrandığını söylemek şaşırtıcı olmasa gerek; daha XII. yüzyılın ortalarında Cluny'den Poitou'lu Richard'ın yazdıklarına bakılırsa, kimileri eğer Tapınakçılar olmasaydı Frankların Kudüs ile Filistin'i uzun zaman önce kaybetmiş olacaklarını söylüyorlardı.[127]

Dolayısıyla sorun belge yokluğundan, hem o döneme ait haçlı vakayinamelerinin bulunmamasından hem de Tapınakçılar ve Kudüs asillerininkileri de içeren birçok beratın kaybolmuş olmasından kaynaklanmaktadır.[128] Tirli Guillaume sonradan araştırdıysa da söz konusu dönemde henüz çocuktu; ancak Tapınakçılar, 1140'larda Mescidiaksa'daki durumlarını anlatan Şamlı vakanüvis Üsame bin Munkiz gibi o dönemin Müslümanları tarafından gayet iyi tanınıyorlardı.[129] Tapınak-

[126] Mesela Caesarea Beyliğinde Hayırseverlerin elindeki mülklerin oranı 1123'te yüzde 3,5 iken 1154'te yüzde 8,9'a yükselmiştir, Tibble, *Monarchy and Lordships*, s. 110-111. Tapınağın yan dallarından küçük bir teşkilat olan Aziz Lazaros Tarikatı bile bu dönemde Kudüs Krallığında –arşivi eksikli olsa da– teyitleriyle birlikte kayda geçmiş altı bağış almıştır, "Fragment d'un cartulaire de l'ordre de Saint-Lazare en Terre Sainte," yay. haz. A. de Marsy, *AOL*, cilt II, Paris, 1884, s. 123-7.

[127] Poitou'lu Richard, *Chronica, MGH SS*, cilt xxvi, s. 80.

[128] Tapınağın merkez arşivinin yok olmasına dair bkz. bu kitapta, s. 477-479.

[129] Üsame bin Munkiz (Usamah Ibn-Munqidh), *An Arab-Syrian Gentleman*

çıların ismen anıldıkları, 1129-1148 arasına ait yedi berat vardır yalnızca ve bunların altısı Kutsal Kabir rahiplerinin faaliyetleriyle ilgilidir. Yalnızca bir berat doğrudan Tapınağın işleriyle ilgilidir; bunun, Saint-Omer'li Guillaume'un Sclippes ve Leffinges kiliselerini bağışlama beratı olduğu ve bu nedenle de batıda muhafaza edildiği düşünülürse, Tapınak belgeleri konusunda ne kadar büyük bir boşluk olduğu kolayca anlaşılabilir. Toulouse Kontu Alphonse Jourdain'in 1134'te tarikata yaptığı bağış, Tapınakçıların doğuda ulaştıkları konuma dair bir ipucu sunar. Alphonse Jourdain doğu konusunda çoğu hükümdara göre daha bilgiliydi muhtemelen, zira Birinci Haçlı Seferinin önderlerinden Toulouse'lu Raimond'un oğluydu ve üvey kardeşi Bertrand'ın soyundan gelen Trablus kontlarıyla akrabaydı. Babasının 1105'teki ölümünden kısa bir süre önce doğuda doğmuştu; 1108'de annesi tarafından Toulouse'a getirilmiş ve burada kont kabul edilmiş olmasına rağmen, yetişkinliğinde Outremer'le hep ilgilenmiş, hatta belki de Trablus'un kendisine iadesini talep etmek istemişti.[130] Dolayısıyla Tapınakçıların haçlı devletlerindeki durumuna dair sözleri belli bir ağırlık taşımaktadır. Tapınakçılara teklifi şudur:

> bana ait tüm topraklarda, doğuda Kudüs kralı, Antakya prensi ve Trablus kontundan aldıkları türden bir yetki ve izin [sunuyorum], yani bana ait tüm illerde isteyen herkes, insan, para, arazi, kasaba, kale, hatta şehir ya da benden fief (*feualiter*) olarak aldığı her şeyi Tapınakçılara kayıtsız şartsız verebilir, onlar da bunları serbestçe kabul edebilirler, öyle ki Kudüs'teki şövalye ocağı, Tanrı'dan başka kimsenin hizmetine girmeden, haleflerine bırakmak suretiyle bunlara ilanihaye sahip olabilir.[131]

---

and Warrior in the Period of the Crusades, çev. P. K. Hitti, New York, 1929 (yeni basım 1987), s. 163-4.

[130] Alphonse Jourdain Nisan 1148'de haçlı seferinde öldü.

[131] *CG*, no. 87, s. 66.

İKİNCİ BÖLÜM

TASARIM

İkinci Haçlı Seferi dönemine gelindiğinde, askeri manastır tarikatı fikri Latin Hıristiyanlığının hayat düzenince özümsenmiş durumdaydı. Tapınakçıların başlangıçta gayet sıkı ortaklıklar kurdukları Hayırseverler de yeri geldiğinde –hiçbir zaman Tapınakçılar gibi öne çıkan işlevleri bu olmasa da– askeri işlev üstlenmişlerdi. Bunları, 1160'lar ile 1170'lerde Castilla'da kurulan yerel askeri tarikatlar izledi; 1198'de de Akkâ'da, "Kanun"ları konusunda Tapınakçıları örnek alan Töton Şövalyeleri teşkilatı kuruldu. Muhtemelen 1130'larda Kudüs'te, hem cüzamlı hem sağlıklı biraderler için kurulmuş çok daha küçük bir teşkilat olan Aziz Lazaros Tarikatının da Tapınakçılarla sıkı bağlantıları vardı. Tapınağın cüzamlı biraderlerinin Aziz Lazaros'a geçmesi mümkündü; Aziz Lazaros biraderleri de 1230'larda doğuda –genellikle Tapınakçılarla birlikte– askeri faaliyetlerde rol alıyorlardı.[1]

Bu fikir, esas itibariyle o dönemin göreneklerine uygun olması sayesinde kabul görmüştür. XI. yüzyıl sonuyla XII. yüzyıl başlarında pek çok kimse, etrafındaki dünyanın yozlaştırıcı etkileri diye gördüğü şeylerden kendisini azade kılacak yeni bir hayat yolu tutturmaya davet edilmişti. Bunlar, XI. yüzyılın ortalarından itibaren Kiliseyi –X. yüzyılda ve XI. yüzyıl başlarında yaygın olan– din istismarı ve ruhbanın iffetsizliğinden arındırmaya ve mensuplarıyla mülklerini laiklerin nüfu-

[1] Bkz. S. Shahar, "Des lépreux pas comme les autres. L'ordre de Saint-Lazare dans le royaume latin de Jérusalem," *Revue Historique*, 267 (1982), 19-41.

zundan kurtarmaya girişmiş olan papalığın etkisi altındalardı. Bu hareket, rahatsız edici liderlik tarzıyla batı toplumunda ruhban teşkilatına yeni bir nitelik kazandırmış olan Papa VII. Gregorius'la (1073-85) bariz bir özdeşleşme içerisindeydi. Ayrıca sayılara dökmek mümkün olmamakla birlikte, nüfus artışından kaynaklanan iktisadi değişimin emareleri de aynı derecede açıktı – çok daha etkin bir para dolaşımı, çok daha güçlü ve yaygın bir piyasa iktisadı getirmişti bu değişim. Buna bağlı olarak papalık makamındaki liderlerin ahlaki buyrukları güdümünde reform geçiren Kilise, iktisadi kargaşadan ileri gelen ve zaten kendi başına da istikrarsızlık yaratan sorunları titizlikle ön planda tuttu. Bu suretle tırmanan gerilimler yeni yönelim arayışlarını teşvik etti ve o dönemin büyük manastır reformlarının en güçlü gerekçesi oldu – başka yeniliklerin yanı sıra Chartreuse ve Cistercium gibi yeni tarikatların ortaya çıktığı, Augustinus ve Premonstratensius rahipleri gibi manastır teşkilatlarının reform geçirip yerleşiklik kazandığı, papalığın 1113'te Hayırseverleri bağımsız bir tarikat olarak tanıdığı bir dönemdi bu.

Ancak Hayırseverlerin uğraşı –kökleri Kilisenin ilk zamanlarına ve ilk hac seyahatleri çağına uzanan– hayır faaliyetleri çerçevesinde tam anlamıyla kabul görmüş olsa da, kendisini Hıristiyanlık adına güç kullanmaya adamış keşişlerden oluşan bir tarikat hiç de kabul görmüş bir fikir değildi ve Birinci Haçlı Seferine destek sağlayan kanaat ortamı olmaksızın Tapınakçıların ortaya çıkması da mümkün olamazdı. XI. yüzyılda Kilise hangi koşullar altında olursa olsun şiddete başvurulmasına karşı çıkan güçlü kişilikler barındırsa da, bizzat Aziz Augustinus bir Hıristiyanın birtakım özel durumlarda güç kullanmasının gerekebileceğini kabul etmişti.[2] Ayrıca ortaçağın başlarında savaşçı ve

[2] F. H. Russell, *The Just War in the Middle Ages*, Cambridge, 1975, s. 16-39.

saldırgan Cermen kabilelerinin Hıristiyan halklar ailesine kabul edilmesi, Kiliseyi kaçınılmaz olarak bu konuda bir uzlaşma sağlamaya zorladı; şiddetin –tamamen ortadan kaldırılması gibi imkânsız bir hülyaya kapılmaktansa– denetlenip yönlendirilmesine gayret edildi. X. yüzyılın sonlarından itibaren bu uzlaşma çabası bazen –özellikle de asillerin kanunsuzluklarından etkilenilen bölgelerde– barış hareketleri halini almış, bu hareketler çerçevesinde önde gelen din adamları silah kullananlara birtakım kısıtlamalar getirilmesi için halk desteği sağlamaya, savaşma yükümlülüğü süresini sınırlandırıp nüfusun belli kesimlerini korumaya çalışmışlardı. Bu barış hareketleri pratikte pek etkili olmasalar da halkın duyarlılığını artırmış, böylece kimi durumlarda söz konusu girişimler, barış için seferber olanları desteklemek üzere ortak faaliyeti hedefleyen laik kardeşlik cemiyetlerinin kurulmasıyla sonuçlanmıştı. 1050 sonrasının reformcu papaları, insanların savaşma isteklerini kendi "yüksek amaçlarına" yönlendirmek bakımından seleflerinin hepsinden daha etkili adımlar atmışlardı. VII. Gregorius, Kilisenin davası uğruna savaşacak "İsa'nın askerleri"nden söz ederken, geçmişte olduğu gibi şer güçlerine karşı yürütülen bir manastır mücadelesini değil, savaşı düz anlamıyla, fiziksel bir şey olarak kavrayan laik savaşçıları kastediyordu.[3] II. Urbanus'un Türklerle mücadele çağrısı da bu düşüncenin daha gelişkin bir değişkesiydi; hem idrak edilmiş bir Müslüman tehdidiyle başa çıkmaya çalışmak hem de içteki yıkıcı savaşçılığı azaltmak gibi çift yönlü bir faydası vardı bunun. İlk Tapınakçılar yemin ettiklerinde "mukaddes şiddet" büyük ölçüde genel kabul görmüş durumdaydı, ayrıca laiklerin böyle bir davaya katılmakla selamete ulaşabilecekleri düşüncesi de iyice yer-

[3] Bkz. I. S. Robinson, "Gregory VII and the Soldiers of Christ," *History*, 58 (1973), 169-92.

leşmişti. Kaldı ki haçlılar papalık tarafından kendilerine tanınan kısmi ceza affının, savaşta öldürülenler veya seyahatin güçlüklerine dayanamayanlar için doğrudan Cennet'e giriş izni anlamına geldiğine inanıyorlardı. Bu koşullar ilk bakışta tuhaf görünen bir şeyi, yani barış yanlısı olduğu varsayılan bir dini temsilen bir savaşçı keşişler tarikatının gelişmesini anlaşılır kılmaya yardımcı olmaktadır.

Dolayısıyla haçlı hareketi gibi askeri tarikatların da oluşturucu öğelerini, XI. yüzyıl sonuyla XII. yüzyıl başında batı Hıristiyan toplumunda hüküm süren eğilimlere bakarak saptamak mümkündür. Ama haçlı seferleri papanın Fransa'daki bir konsilde verdiği vaazla başlamış, oysa Tapınakçılar Outremer'de, her gün Müslümanlarla yüz yüze geldikleri bir sınır toplumunda kök salmışlardı – ayrıca yabancı teşkilatlardan, İslamın *ribât*'larından etkilenmiş olabilecekleri de ileri sürülmüştür. *Ribât*'lar, iman gereği yürütülen askeri faaliyetlerle ibadet hayatını birleştirmek isteyen sofu Müslümanlar için VII. yüzyıldan itibaren Müslüman topraklarının sınır boylarında kurulmuş merkezlerdi. Buralarda ömür boyu değil, belli bir süre hizmet ediliyordu.[4] *Ribât*'lardan esinlenildiği fikri şaşırtıcı ihtimalere işaret eder, özellikle de İberya'daki *ribât*'lar ile Aragónlu Alfonso'nun 1122'de kurduğu[5] – Tapınak Tarikatıyla da birtakım benzer yönleri olan– Belchite kardeşlik cemiyeti arasındaki açık koşutluklar düşünülürse. Başka kültürlerden etkilenme, ortaçağ İspanyol toplumunun tipik özelliğiydi; ancak *ribât*'lar ile Kudüs'teki ilk Tapınakçıları bağlantılandırmayı sağlayacak dolaysız bir veri yoktur elde, keza haçlı kaynakları da Frankların bu Müslüman topluluklarından haberdar olduğuna delalet etmez. Kaldı ki bir iddiaya göre XII. yüzyıl başlarında Müslüman

[4] Bkz. Lourie, "The Confraternity of Belchite," 159-76.

[5] Bkz. bu kitapta, s. 54-54.

dünyasının haçlı devletlerine komşu olan bölgelerinde *ribât*'ların bulunup bulunmadığı bile belli değildir;[6] o dönemde Filistin ve Suriye'deki Müslüman güçlerinin *cihat* çerçevesinde Franklara karşı birleşmeyi başaramamış olması da bu görüşü destekler. Ne ki, yukarıda ele alınan Hıristiyanlık dünyasına ait etkiler konusunda da böylesi sıkı kanıt ölçütleri uygulansaydı aynı olumsuz sonuca varılırdı; neticede – birtakım belli koşullara dair tartışmalardan farklı olarak– tarikatın içinden doğduğu koşullar bütününe dair uslamlamalar, somut bağlantılardan çok bir olasılıklar dengesine dayanır.

Ancak görünürdeki dayanaklar ne olursa olsun, askeri tarikat fikrinin Hıristiyan toplumunca özümsendiğini varsaymakta acele etmemek gerekir. XII. yüzyılın ortalarında Tapınakçılar artık genel kabul görmüş durumda olsalar da, bu tarihten önce kimi çevrelerde derin endişeler duyulmuştu, hatta 1150 sonrasında da kuşkularını dile getirmekte ısrar eden birkaç kişi vardı hâlâ. Ünlü Cluny başrahibi Muhterem Pierre gibi Tapınakçıların değerini teslim edenler bile zaman zaman bu konuda belirgin bir tedirginlik gösteriyorlardı. Muhterem Pierre Tapınakçıları "Orduların Efendisinin askerleri" diye överek onlara duyduğu "özel ve benzersiz muhabbeti" dile getirse de, bu tarikatı hiçbir zaman geleneksel keşiş ve rahip tarikatlarıyla eşit statüde saymamış gibidir.[7] Keşişlerin haçlı seferleri ya da hac seyahatlerine katıl-

---

[6] Bkz. A. J. Forey, "The Emergence of the Military Order in the Twelfth Century," *Journal of Ecclesiastical History*, 36 (1985), 178-81. *Ribât* etkisi görüşüne şiddetle karşı çıkar Forey.

[7] Muhterem Pierre. *The Letters of Peter the Venerable*, yay. haz. G. Constable, cilt I, Cambridge, Mass., 1967, no. 172, s. 407; no. 173, s. 411. Ayrıca bkz. V. G. Berry, "Peter the Venerable and the Crusades," *Petrus Venerabilis (1156-1956): Studies and Texts Commemorating the Eighth Centenary of his Death*, yay. haz. G. Constable ve J. Kritzeck, Roma, 1956, s. 144.

ması fikrine karşı köklü bir düşmanlığın beslendiği –her nasılsa bizzat Aziz Bernard'ın da paylaştığı bir düşmanlıktı bu– ve III. Innocentius'un XIII. yüzyılın ilk on yılı içerisinde keşişlerin tabi olduğu kısıtlamaları gevşetmesinin kilise veya hukukun bu konudaki yaklaşımını pek değiştirmediği de açıktır.[8] Dolayısıyla o dönemde toplumsal örgütlenmede işlevsel ayrışmaya inandırılmış kimselerin Tapınakçılardaki ikiliği çok garip bir fikir addedeceklerini düşünmek güç değildir. 1145 civarında Huntingdon Başdiyakozu Henry, Winchester Piskoposu Blois'lu Henri'yi "saflık ile bozulmuşluğun, yani bir keşişle bir şövalyenin bileşimi olan yepyeni bir ucube" sözleriyle betimlemiştir.[9] Tapınakçılardan söz etmiyor olsa da çıkarım açıktır: Böyle bir bileşim doğaya aykırıdır.

O dönemde Tapınakçılar arasında bile kuşkular yaratacak kadar güçlü bir eleştirinin var olduğunu gösteren en açık kanıt, doğrudan biraderlere hitap eden bir vaaz ya da mektup metninde bulunmaktadır. Yazar şöyle söyler:

> işittik ki, aranızdan bazıları bilgelikten nasibini alamamış kimselerce tedirgin ediliyormuş; hayatınızı vakfettiğiniz meşgale, Hıristiyanları iman ve barış düşmanlarına karşı korumak için silah taşımak güya haram veya zararlıymış, güya günah veya daha büyük bir başarıya köstekmiş.

Ne yazarın kimliği ne de tarih bellidir burada. Yazarın bizzat Payns'lı Hugues olduğu düşünülmüştür, ancak hem içerik hem de üslup bakımından pek olası değildir bu. Bir diğer namzet de, Augustinusçuların

---

[8] Bkz. J. A. Brundage, "A Transformed Angel (X 3.31.18): The Problem of the Crusading Monk," *Studies in Medieval Cistercian History presented to Jeremiah F. O'Sullivan*, Cistercian Studies Series 13, Spencer, Mass., 1971, s. 55-62.

[9] Huntingdon'lı Henry, "Epistola ad Walterum de Contemptu Mundi," yay. haz. T. Arnold, *Historia Anglorum*, RS 74, Londra, 1879, s. 315.

Paris ocağından ilahiyatçı St Victor'lu Hugues'dür; zira elyazmasının başlığında "*Prologus magistri hugonis de sancto victore*" ["Üstat Sancto Victore'li Hugo'nun önsözü"] ibaresi yer alır – ne ki metinde yalnızca *Hugo peccator*'a [*Günahkâr Hugo*] atıf vardır, St Victor'lu Hugues'ü Tapınakçılarla bağlantılandırmak için özel bir sebep de yoktur.[10] Bu metnin, Aziz Bernard'ın tarikata ilişkin meşhur risalesi *De laude novae militiae*'nin ["Yeni Şövalyeliğe Övgü"] ve "Latince Kanun"un kopyalarıyla birlikte Saint-Gilles'deki Hayırsever ocağında muhafaza edildiği anlaşılmaktadır – 1312'de lağvedilmelerinin ardından Tapınakçıların malları Hayırseverlere devredildiğinde bu belgeler de Saint-Gilles Hayırsever ocağına aktarılmıştı muhtemelen. Mektubun içeriğinin yanı sıra anılan metinlerle birlikte ortaya çıkması da 1130 civarı bir tarihe ait olabileceğini düşündürür. Ayrıca mektubun "Kanun" ile *De laude*'nin arasında bulunmasına dayanılarak bir kronolojik düzenlemenin söz konusu olduğu sonucuna da varılabilir, ama bu konuda sağlam bir kanıt yoktur.

Yazar biraderleri Şeytan'ın entrikalarına karşı tetikte olmaları ko-

---

[10] Çözülememiş bir sorundur bu. Konuya ilişkin eşzamanlı iki makale vardır: "Un document sur les débuts des Templiers," yay. haz. J. Leclercq, *Revue d'Histoire Ecclésiastique*, 52 (1957), 81-91; ve "Lettre inédite de Hugues de Saint-Victor aux Chevaliers de Temple," yay. haz. C. Sclafert, *Revue d'ascétique et de mystique*, 34 (1958), 275-99. Leclercq yazarın Payns'lı Hugues olduğunu savunur, Sclafert ise başlığın özgün olduğuna, dolayısıyla yazarın da St Victor'lu Hugues olması gerektiğine inanır. Başlangıçta Leclercq'in uslamlamasını inandırıcı bulmuş olsam da, mevcut metnin Payns'lı Hugues'ün donanımına sahip birinin elinden çıkmış olmasını pek akla yakın bulmuyorum artık. Ayrıca bkz. J. Fleckenstein, "Die Rechtfertigung der geistlichen Ritterorden nach der Schrift 'De laude novae militiae' Bernhards von Clairvaux," *Die geistlichen Ritterorden Europas*, yay. haz. J. Fleckenstein ve M. Hellmann, Sigmaringen, 1980, s. 9-10.

nusunda uyararak başlar söze, "zira Şeytan'ın asli işi bizi günaha sürüklemektir." İyi işler üstlenmiş kimselerin saiklerini yozlaştırarak, ardından da bu iyi işleri tamamlama kararını zayıflatarak yapmaya çalışır bunu; fakat biraderler "Herkes çağrıldığı halde kalsın," diyen havariye ("Paulus'un Korintoslulara Birinci Mektubu," 7:20) kulak vermelidirler. Ruhbanın bildik işlevsel toplum görüşü üzerinde duran yazar (tarikatın sahiden de bilinen kategorilerden hiçbirine uymamasına dayalı itirazlara maruz kaldığını düşündürür bu), organların hepsinin birden aynı işlevi görmeye kalkması halinde vücudun bütünlüğünü nasıl koruyabileceğini sorar. "Kendinizi kandırmayın: Herkes gördüğü işin hakkını alır. Yağmuru, doluyu, rüzgârı damlar görür; peki damlar olmayaydı duvarlar nasıl korunacaktı?" Üstelik Şeytan mahir bir ayartıcıdır, zira biraderlerin doğrudan erdemlerine saldırmanın işe yaramayacağını bilir; bunun yerine, öldürürlerken nefret ve öfke, yağmalarlarken açgözlülük esinleyerek en mahrem düşüncelerini yozlaştırmaya çalışır. Ama onların nefreti insana değil haksızlığa yöneliktir, faaliyetleri sırasında edindikleri şeyler de fedakârlıklarının mükâfatıdır. Şeytan Tapınakçıları faaliyetlerinin fenalığına inandıramazsa faziletlerini zımnen kabul edecek, ama bu defa da "daha yüce bir iyi" hayaletinin peşinden koşmak üzere görevlerinden vazgeçmelerini sağlamaya çalışacaktır. Bu da bir hiledir, zira Tanrı kabul edilmiş ihsanların sebatla sahiplenilmesini ister. "Mevkiler esirgeyici olaydı Şeytan Cennet'ten kovulmazdı. Ama öte yandan lanetli olaydı, gübre yığının üzerindeki Eyüp Şeytan'ı yenemezdi. İmdi bunu iyice düşünün, zira Tanrı'nın gözünde ne mevkinin ne de görünüşün hükmü vardır."

Buradan hareketle yazar, Tapınakçıların dış dünya karşısında afallamayı bırakıp kendi iç durumlarını gözden geçirmelerinin önemi

üzerinde durur. Ancak bu daha ziyade, düşünsel etkinliklere yönelmiş bildik tarikatların üyeleri için geçerli olabilecek bir öğüttür ve böylesi bir düşünceye karşı, Tapınakçıların işlerinin onları içe bakıştan uzaklaştırıp zorunlu olarak dünyevi dertlerle uğraştırdığı itirazı getirilebilir. Yazar böylesi bir itirazı karşılamak üzere, insanın İsa'nın yanında bir mevki edinebilmek için hayatını kazanması gerektiğini hatırlamalarını öğütler. Böyle olmayaydı Tanrı'nın Kilisesi de ayakta kalamazdı zaten: Çöldeki münzevi bile dünyevi hayatın asli ihtiyaçlarını karşılamak zorundadır. "Havariler İsa'ya deselerdi ki: 'Biz tefekküre çekilmek istiyoruz, oraya buraya koşturmak, çalışmak istemiyoruz, insanların çekişmelerinden, mücadelelerinden uzak kalmak istiyoruz,' şayet havariler İsa'ya böyle söylemiş olsalardı, Hıristiyanlığın hali şimdi nice olurdu?" Dolayısıyla Tanrı'nın gerçek hizmetkârı kısmetine rıza göstermenin gerekli olduğunu anlayıp kendisine biçilmiş görevi asude bir zihinle yerine getirecektir. Bu sıradan ölümlüler için kolay bir şey değildir elbet, çünkü Şeytan saldırılarında direşkendir. Önderlik sorumluluğu taşıyanlar, görevlerini bırakmazlarsa kurtulamayacaklarına inandırılırlar; alt kademede kalanlarsa tüm işi gördükleri halde hiçe sayıldıkları söylenerek kışkırtılırlar. Tüm bunlar dalaveredir: İsa'nın uğraşına katılan herkesin mükâfatını alacağına kuşku yoktur. "Değerli biraderler, eğer hissiyatınız bu olursa ve sulh içinde cemiyetinize hizmet ederseniz, sulhün Tanrısı da yanınızda olur."

Bu nasihatlerin kaleme alınmasını gerektiren koşullar bilinmiyor – yaratmış olabileceği etkiler de öyle. Tapınağın 1129 sonrası topladığı bağışlardaki artışın ve adam devşirmedeki başarısının bu korkuları büyük ölçüde gidermiş olduğu düşünülebilir – bu durumda metin 1120'lerin ortasına ya da en fazla Troyes Konsilinin öncesine tarihlenecektir. Ancak Kudüs Krallığının dar bir bölgesinde hacıları koruyan

görece küçük bir şövalye topluluğunun bu mektubun delalet ettiği türden bir tartışmaya konu olması pek mümkün değildir. Diğer taraftan bakılırsa, Troyes'daki gelişmeler Tapınakçıların daha yaygın bir ilgi toplamasını sağlamış, bu da eleştirilerin doğmasına neden olmuş olabilir. Ayrıca içteki kuşkular (ve muhtemelen dışardan gelen eleştiriler de) 1129 sonrasında bile yatışmamış olabilir, meğerki Aziz Bernard'ın mektuba kıyasla çok daha meşhur risalesi *De laude novae militiae* de mektup kadar erken tarih olsun.[11] Bernard *De laude*'nin önsözünde, bu vaazı Payns'lı Hugues'ün üç kez istekte bulunması üzerine kaleme aldığını söyler. "Çok gerekli" saydığı bu çalışmayı –yazmak istemediği suçlamasına maruz kalmaksızın– daha fazla erteleyemez, ancak gecikmenin asıl nedeninin bu işi gereğince yapmak konusunda yeteneklerine güvenmemesi olduğunu belirtir. Bu açıklamalar tarihçileri, risalenin Payns'lı Hugues'ün öldüğü varsayılan 1136 yılına kadarki bir tarihte yazıldığı kanısına vardırmıştır. Ancak salt retorik icabı sayılıp göz ardı edilmedikleri takdirde bu sözler, böyle melez bir tarikat için hiçbir ciddi varlık gerekçesi olamayacağını söyleyen muarızların bulunduğunu göstermekle kalmaz, aynı zamanda bizzat Bernard'ın da bu iddianın doğruluk payı taşımasından kaygı duyduğunu düşündürür. Ayrıca görünüşe bakılırsa "Kanun," "Hugo peccator"un mektubu ve *De laude*'nin bir Tapınak ocağında bir arada saklanmış olması, biraderlerin bu üç elyazmasını gerekli hallerde danışmak üzere korunacak birer meslek kılavuzu saydıklarını akla getirir. O halde *De*

[11] Clairvaux'lu Bernard, "Liber ad Milites Templi de Laude Novae Militiae," *S. Bernardi Opera*, cilt III, *Tractatus et Opuscula*, yay. haz. J. Leclercq ve H. M. Rochais, Roma, 1963, s. 205-39. Ayrıca bkz. "In Praise of the New Knighthood," *The Works of Bernard of Clairvaux*, cilt VII, *Treatises*, 3, çev. C. Greenia, önsöz R. J. Z. Werblowsky, Cistercian Fathers Series 19, Kalamazoo, Mich., 1977, s. 115-71.

laude, "Hugo peccator"un mektubunun yazılmasını gerektirmiş koşullara benzer koşullar altında yazılmış olmalıdır ve salt bir tanınırlık sağlama aracı olarak değil, tam anlamıyla bir tinsel rehber ve vaaz olarak görülmelidir, zira risalenin yazıldığı tarihte Tapınakçıların zaten gayet iyi tanındıkları anlaşılmaktadır.

De laude, haçlı seferi çağrısına zemin hazırlayan ve dolayısıyla Tapınak Tarikatının kurulmasını da mümkün kılan düşünce akımlarını zekice kullanan Aziz Bernard'ın alışılmış ustalığı ve edebi yeteneğiyle donanmış incelikli bir çalışmaydı. Sonuçta –temel amaç Tapınakçıların tinsel gelişimini sağlamak olsa da– risalenin ilk kısmı Tapınakçılara methiye görünümüne bürünmüş, hem o çağın hem de sonraki kuşakların zihinleri üzerinde doğrudan ya da dolaylı olarak esaslı bir etki yaratmıştı. İncelemenin bu bölümünün başarısı bir imge kurmasından kaynaklanıyordu. Laik dünyanın evvelce tanımadığı yeni bir şövalyelik türüdür bu, diyordu Bernard, beşerin tabiatına ve kötülüğün görünmez güçlerine karşı çift yönlü bir mücadele yürütüyordu bu şövalyeler. Bir yanda güçlü savaşçılar, öte yanda şerre ve kötü ruhlara savaş açmış keşişler, görülmedik şey değildi bu; ama ikisinin bileşimi benzersiz bir şeydi ve korku bilmez adamlardan oluşmuş bir cemaat yaratmıştı. Saf ve temiz bir vicdanla dövüştükleri için ölüm korkusu yoktu bu adamlarda, Tanrı'nın nazarı altında onun şehitleri olacaklarını bilmenin güvenini duyuyorlardı.[12] O dönemin öfke ve tamahkârlık saikleriyle hareket eden, yüzeysel görünümlerle baştan çıkmış laik şövalyeleriyle bunlar arasındaki uçurum apaçıktı, yeryüzündeki kısa misafirlikleri son bulduğunda belirecek kaderleri arasındaki fark da öyle. Tapınakçılar sayesinde kutsal yerlerdeki murdarlık

[12] J. Leclercq, "Saint Bernard's Attitude toward War," *Studies in Medieval Cistercian History* 2, yay. haz. J. R. Sommerfeldt, Kalamazoo, 1976, s. 24.

temizlenebilecek, Hıristiyanlar gerçek yuvalarına dönebileceklerdi. "Sevin Kudüs," diye haykırıyordu Bernard, "ve bil ki ziyaret vakti geldi artık." Bernard'ın anlatımına bakılırsa, Tapınakçıların davranışları bu kutsal misyonla tam bir uyum içindeydi: Disiplinli, sofu, ölçülü, çalışkandılar. Rütbelerin hiçbir önemi yoktu, zira gerçekten önemli olan kişinin asli niteliğiydi. Dahası Tanrı'nın Hıristiyanlara sunduğu bu tarikat öyle büyük bir ihsandı ki, Tapınakçılara günahkârları doğru yola döndürme gücü bile bağışlanmıştı, zira evvelce suçlu ve toplum düşmanı sayılan kimseler Tapınak cemaatinde inançlı muhafızlara dönüşmüşlerdi.[13] Metinde temel izlek, Tapınakçıların Tanrı'ya hizmet uğruna laik hayatın yüzeysellik ve kışkırtmalarından uzaklaşmalarıdır; "kuşandıkları silah altın, değil içlerindeki inançtır." 1125'te St Thierry'li Guillaume'a sunduğu *Apologia*'da ["Savunma"] göstermiş olduğu üzere, Bernard'a göre manastır hayatının gerçek misyonu da budur zaten.[14]

Bernard'ın din görüşünün temelinde ilahi varlığın vücuda geldiği inancının yattığı ve ona göre Kutsal Toprakların Musa'nın Vaat Edilmiş Toprakları değil, İsa Mesih'in toprakları olduğu söylenmiştir. Bernard haçlı seferlerini, Hıristiyanların İsa'nın çarmıhtaki azabına katılarak onun varisi olmalarını sağlayan bir tür hac diye görüyordu. Müslümanlarsa İsa'nın mirasına el koymuş mütecavizlerdi.[15] Dolayısıyla Bernard Tapınakçıları bu konuda Hıristiyanlara düşen görevi –Kutsal Topraklarda, İsa'nın yaşadığı, kendisini kurban ettiği yerlerde yaşayıp

---

[13] .Bkz. Barber, "Social Context of the Templars," 32-7.

[14] Clairvaux'lu Bernard, "Apologia ad Guillelmum Abbatem," *S. Bernardi Opera*, cilt III, *Tractatus et Opuscula*, yay. haz. J. Leclercq ve H. M. Rochais, Roma, 1963, 10-12.24-30, s. 101-7.

[15] E. Delaruelle, "L'idée de croisade chez saint Bernard," *MSB*, s. 53-67.

buraları inançsızların murdarlığından koruma görevini– mükemmelen yerine getiren kimseler olarak sunabilmişti. *De laude*'nin sonraki bölümlerinde bu temel yönelimler pekiştirip geliştirilir, adına "sena sitayiş" sunmak için Kutsal Toprakların "mebzul güzellikleri"nden birkaçı resmedilir, Beytüllahim, Nasıra, Zeytindağı ve Yosafat [Kidron] vadisi, Ürdün nehri, Calvarium [Golgotha] tepesi, Kutsal Kabir, Bethphage ve Bethania'nın anlam ve önemi gözden geçirilir. Duruma bakılırsa Bernard burada pek de doğrudan Tapınakçılar üzerinde durmamakta, söz konusu kutsal yerlerin anlamından uzun uzadıya bahsetmek üzere ilk kısımdaki öğütleri bir yana bırakmış gibi görünmektedir. Dolayısıyla da çalışmanın bu kısmı ilk kısmın gördüğü ilgiyi görmemiştir pek. Ama yine de başka hiçbir teşkilatta benzerine rastlanmayan üyeleriyle görevlerinden ötürü tarikat için önemli bir kısımdı bu. "Hugo peccator"un da kaydettiği gibi, Tapınakçıların dünyevi ve özü gereği eyleme dayalı görevlerinin, ortaçağ manastır düzeninin temel taşı olduğu farz edilen dinginlik ve tefekkürün aleyhine işlediği düşünülebilirdi. Bernard incelemesinin bu kısmında böylesi sorunların var olduğunu açık açık kabul eder ve iletisini yeni tarikatın ihtiyaçlarıyla bu tarikatın kendine çektiği üye tipine uyarlamaya çalışır.

Tapınakçıların yaşadıkları, iş gördükleri fiziksel ortam kutsal mekânlardı ve buralara –sözcüğün düz anlamıyla– "aşina" hale gelme imkânı bulmuşlardı. Ancak Aziz Bernard bu mekânların içrek anlamını açıklamak suretiyle bir başka düzeye işaret etmek istiyordu. Bernard ile yandaşı entelektüeller için aslolan –kendi deyişiyle– "yazılı harflerin altında tinsel bir anlamın yattığı" düşüncesiydi; ancak bu düşüncenin, Bernard'a göre Tapınakçıların devşirdiği adamların çoğunluğunu oluşturan halktan kişilere, eğitimsizlere açıklanması, iyice vurgula-

narak gösterilmesi gerekiyordu. Eğer Tapınakçılara kutsal mekânların dini tefsir çerçevesinde nasıl değerlendirileceği gösterilirse, önemsiz dış görünümleri aşmaları ve böylece daha derin bir tinsel anlam arama cesaretini bulmaları sağlanabilirdi. Bu şövalyeler fiilen Tapınakta üslenmişlerdi, sözgelimi her gün gördükleri manzara Yosafat vadisi ve ötesinde Zeytindağı'ydı, birçok sebeple Tapınak tepesinden buralara görece kısa yolculuklar yapmaları gerekiyordu. Vadiye inip dağa tırmanmak gibi bir fiziksel edim bile, Hıristiyanlar açısından, ilahi yargı korkusunun ilahi lütfun zenginlikleri konusunda kafa yorulduğu ölçüde edinilebileceğini hatırlamaya vesile olabilirdi. Yolculuk kendi başına bir alegoriydi zaten, zira "kibirli kişi bu vadiye kayıtsızlıkla paldırküldür dalar ve darmadağın olur; mütevazılıkla inen ise hiçbir tehlikeyle karşılaşmaz." Benzer bir ahlak dersi, Marta ile Meryem'in yurdu ve Lazaros'un hayata döndüğü yer olan Bethania'ya ilişkin betimlemesinden de çıkarılabilir. Yeremya'nın izinden giden Bernard, Bethania için "itaatin yuvası" yorumunu getirir; Tapınakçılar burada itaatin değeri ile cezanın semeresini kavrayabilirler. Keşişler gibi Tapınakçılar da itaat andı içerler; bu onlara, güven bağlamaları gereken Tanrı'nın gücü olmasa hiçbir şey başaramayacaklarını hatırlatır.

Kutsal Kabre ilişkin uslamlama daha da büyük bir önem taşır – Bernard'ın kutsal mekânların anlamına dair sözlerinin neredeyse yarısı bu konuya ayrılmıştır. Bernard burada, İsa'nın naaşının yattığı yerin görünümünden yola çıkıp onun yaşamı, ölümü ve günahkâr insanla ilişkisine dair düşüncelere varır. "İsa'nın hayatı benim için bir yaşama örneğidir, ölümü de ölümden kurtuluştur." Bu kısmın sonlarına doğru amacı ve yöntemi iyice açıklık kazanır. Kutsal Kabri kendi gözleriyle görmek Hıristiyanı derinden sarsar ve böylece buranın aynı zamanda kendi mezarı da olduğunu kavramayı başarır. Aziz Pa-

ulus'a göre: "İmdi onunla beraber vaftiz vasıtasıyla ölüme gömüldük; ta ki, Babanın izzet ile Mesih ölülerden kıyam ettiği gibi, biz de böylece hayat yeniliğinde yürüyelim. Çünkü eğer ölümünün benzeyişinde onunla birleşmiş olduysak, kıyamının benzeyişinde de olacağız (...)" ("Paulus'un Romalılara Mektubu," 6:4-5)

Tapınakçılar geleneksel manastırlarda keşişlerin sahip oldukları yalnız başına tefekküre dalıp okuma fırsat ve vesilelerinden büyük ölçüde yoksun olsalar da, fiziksel olarak kutsal yerlere yakınlık gibi bir avantaja sahiplerdi – daha köklü bir hakikat arayışı esinleyebilecek bir şeydi bu. Belki Bernard'ın ikincil bir amacı da vardı; zira hac yollarının koruyucusu olarak Tapınakçılar, durmaksızın kutsal mekânlara akan ziyaretçilerle bağlantı içerisinde olacaklardı ve bu ziyaretçilerin pek çoğunun bilgiye, açıklamaya ihtiyaç duyacağını düşünmek gerekiyordu. Orada bu görevi üstlenecek başka kilise mensupları bulunsa da, soruların muhatabı genelde Tapınakçılar oluyordu; *De laude* onlara bu işin gerektirdiği donanımı sağlayabilir, böylece onlar da hacılara gördükleri, tecrübe ettikleri şeylere dair daha köklü bir yaklaşım sunabilirlerdi. Gözde hac menzillerinden biri Ürdün nehriydi – "Tapınak Kanunu"nun Fransızca değişkesinde, Tapınakçıların bu tehlikeli güzergâhta hacıları koruması ve ihtiyaçlarını sağlaması için gereken düzenlemelere ayrılmış özel bir bölümde de dile getirilmişti bu.[16] Bernard'ın Ürdün nehri hakkında yazdığı kısa bölüm bu bilginin ışığında okunabilir. Hacılar nehrin sularında yıkanmak istiyorlardı, bu "bizzat İsa'nın eliyle vaftiz edilip kutsanmanın gururu" demekti; Bernard sözü bu kadarla da bırakmamış, suların nasıl yarılıp İlyas ile Elişa'nın geçebileceği kuru bir yolak bıraktığını, nasıl Yeşu ile halkının karşıya geçmesini sağladığını anlatmıştır. Hiçbir nehir, "Teslisin aşikâr

[16] *Règle*, mad. 121, s. 100-1. Bkz. bu kitapta, s. 296-296.

bir mevcudiyet olarak kendisine tahsis ettiği" bu nehirden üstün olamazdı. Bernard "Luka İncili"nden alıntıyla, "Baba işitti, Ruhülkudüs gördü ve Oğul vaftiz etti" diye açıklamıştır bunu ("Luka," 3:22). Burada okurunu yine zahiri anlamdan içrek anlama yönlendirir Bernard: Nasıl Naaman peygamberin buyruğu üzerine Ürdün nehrinde yıkanıp bedence sağlığına kavuştuysa, imanlılar cemaati de İsa'nın emriyle tinsel temizlikten geçecektir. Kutsal Kabre dair uzunca kısım daha alengirli olmakla birlikte bu kısım gibi ders niyetine de okunabilir, zira Bernard burada meseleleri bir dizi bağıntılı soruyla ortaya koyar. Sunduğu cevaplardan Tapınakçılar yalnızca kendi eğitimleri için değil, korumakla yükümlü oldukları hacıların eğitimi için de yararlanabilirler. Bernard'a göre Kutsal Kabir tüm hac seyahatinin ana hedefidir ve bu özelliğine uygun, ayrıntılı bir inceleme gerektirir.

> Uzun bir seyahatin büyük güçlüklerinin ardından, karada ve denizde karşılaşılan birçok tehlikenin ardından ["Paulus'un Korintoslulara İkinci Mektubu," 11:26], nihayet burada, Efendilerinin dinlendiğini bildikleri bu yerde dinlenmek ne tatlı gelir hacılara! Biliyorum ki, zaten sevinçlerinden ötürü ne yolculuğun meşakkatini hissederler ne de girdikleri masrafı hesap ederler, ama meşakkatin karşılığını da seyahatin ödülünü de isterler ["Paulus'un Korintoslulara Birinci Mektubu," 9:24] – *Kitabı Mukaddes*'in dediği gibi, "Onlar ki, kabri bulunca, / Coşuncıya kadar sevinirler ve meserret bulurlar" ["Eyub," 3:22].

Bu izlekçikler *De laude*'nin sonuç kısmında bir araya geliyordu; zira Bernard'ın büyük bir özenle anlattığı kutsal mekânların savunulması, rollerinin gerçek anlamını kavradıklarında görevleri konusunda daha sağlam hislerle donanacaklarını umduğu Tapınakçıların sorumluluğundaydı. Aşağıdaki son cümleler Tapınakçılara bundan böyle gözetecekleri bir düsturla bir izlek sağlamıştı:

> Fakat, kimsenin kendi metanetiyle güçlenmediğini ["I. Samuel," 2:9]

> bilerek, keza peygamberle birlikte "Allahım, sığındığım kayam, / Kalkanım, kurtuluşumun kuvveti, yüksek kulem" ["Mezmurlar," 18:2], "Ey kuvvetim, sana terennüm edeyim; / Çünkü Allah yüksek kulemdir, bana inayet Allahındır" ["Mezmurlar," 59:17], "Bize değil, ya RAB, bize değil, / (...) / Kendi ismine izzet ver" ["Mezmurlar," 115:1] diyerek ve ellerinize cengi, parmaklarınıza muharebe etmeyi öğreten RAB için her şeyde mübarek olsun ["Mezmurlar," 144:1] diye düşünerek kendi hükmünüze, kudretinize bel bağlamayıp her durumda Tanrı'nın yardımına sığınırsanız eğer, göklerin emanetini inançla sıkı sıkıya korumaya muktedir olursunuz.

Bu yeni tarikat pek dikkati çekmemiş olsaydı bile, Aziz Bernard'ın yakın ilgisi sayesinde Tapınakçılar manastır çevrelerinde yine büyük yankı uyandırabilirlerdi. Bernard o dönemin en ünlü keşişi olduğu gibi, aynı zamanda yılmaz bir mektupçuydu da – öyle ki mektuplarının muhatapları, haberi başka yollardan almamış olsalar bile Bernard'ın mektupları aracılığıyla Tapınakçılardan haberdar olurlardı. Yazışma yoluyla temas kuranlardan biri de, La Grande Chartreuse'ün beşinci başrahibi olan ve bu görevi 1109'dan ölümüne, 1136'ya değin sürdüren Guigo'ydu. Köklü tarih bilgisinden, manastır hayatının gelişimine, özellikle de uygulamaya konmuş muhtelif kanunlara vakıf olmasından ötürü Guigo'nun saygınlığı büyüktü; dolayısıyla "Hugo peccator" gibi onun da doğrudan doğruya Tapınakçılara uğraşlarının niteliğine dair bir mektup yazma gereği duymuş olması şaşırtıcı değildir.[17] Guigo Kilise adına savaşmayı desteklemiyor, yeri geldiğinde bunu söylemekten geri durmuyordu;[18] Payns'lı Hugues'e yazdığı mektup, Clairvaux'lu

---

[17] *Lettres des Premiers Chartreux*, cilt I, *S. Bruno, Guiges, S. Anthelme*, Sources Chrétiennes 88, 2. basım, Paris, 1988, s. 154-61.

[18] Guigo'nun Hıristiyan savaşına ilişkin tavrına dair bir tartışma için bkz. *Lettres des Premiers Chartreux*, s. 115-16.

Bernard ve Muhterem Pierre gibi onun da askeri tarikat fikrine dair ciddi tinsel ve düşünsel kuşkularla karşılaşıp sonuçta bunların üstesinden geldiğini düşündürür.

Guigo mektubunu, Payns'lı Hugues'ün 1129'da doğuya dönmesinden kısa süre sonra yazmıştır muhtemelen; zira mektupta son ziyareti sırasında kendisiyle görüşme fırsatı bulamadığı için üzüldüğünü söyler. Bu mektubu, Hugues'ü olası bir tehlikeye karşı uyarma ihtiyacıyla kaleme almıştır. "Önce içteki düşmanları yenmezsek, dışardaki düşmanlara saldırmanın bize hiçbir faydası dokunmaz," der. İnsan kendi vücudunu oluşturan o çamur zerresine "utanç verici kulluğunu" sürdürüyorsa hâlâ, engin topraklar üzerinde egemenlik kurmak afaki bir iddiadır. "Önce kendi ruhlarımızı fenalıklardan temizleyelim de sonra toprakları barbarlardan temizlemeye bakalım." Guigo, savaş imgeleriyle dolu, fakat Gregorius öncesi manastır anlayışını hatırlatan bir üslupla sahici vuruşmalara değil, tinsel mücadeleye hasredilmiş bu mektupta, Tapınakçıları –"bu dünyanın karanlığının uşakları" ("Paulus'un Efesoslulara Mektubu," 6:12) içlerine işleyemesin diye– tinsel zırhlarla korunmaya çağırmıştır. Tapınakçıların bu dünyadaki geçici savaşlarında başarılı olmalarını istese de, güçlü bir kaygı damarı belirir burada; zira Tapınakçıların uğraşlarının içsel arınmayı kolayca yerle bir edebileceğine inanır Guigo – bu arınma olmaksızın dünyevi zaferlerini değersiz sayacaktır zaten. Guigo iletisinin hedefine varmasını o kadar önemsemiştir ki, "Tanrı esirgesin, birtakım engellerden ötürü ulaştırılamaması" tehlikesine karşı mektubu iki ayrı ulakla yollamış ve Payns'lı Hugues'den mektubun tüm biraderlere okunmasını rica etmiştir.

Ancak zamanın en meşhuru Aziz Bernard'dı ve onun risalesi Tapınakçılar açısından mektuba göre iki kat daha değerliydi, çünkü Ber-

nard'ın yetkesi olmaksızın pek de hassas davranmayabilecek başka yazarları askeri tarikat fikrini kabul etmeleri konusunda açıkça etkilemişti bu risale. Söz konusu yazarlardan biri de, 1145 civarında yazdığı *Dialogues*'da Tapınakçılara yer veren Piskopos Havelbergli Anselme'ydi. Tarikatın kuruluş dönemi kronolojisi konusunda güvenilir olmasa da (II. Urbanus'un yerini II. Honorius almıştır burada), tarikata ilişkin imgesi ve bunu aktarırken kullandığı dil tamamen *De laude*'nin etkisi altındadır.

> Keza bu tarihten kısa bir süre sonra Kudüs'te, Tanrı'nın şehrinde yeni bir dini teşkilat faaliyete geçti. Burada kendilerini Tapınak şövalyesi diye adlandıran birtakım laik dindar kişiler bir araya geldiler: Varlıklarından feragat edip tek bir üstadın hükmü altında yaşar, dövüşürler; giyim kuşamda ifratı, gösterişi reddetmişlerdir; Kurtarıcı'nın şanlı kabrini Sarazenlere karşı korumaya ant içmişlerdir; içeride uysaldırlar, dışarıda yiğit savaşçılar olurlar; içeride rahip disiplinine itaat ederler, dışarıda askeri disipline; içeride mukaddes sessizliğe bürünürler, dışarıda savaşın gürültüsü, şiddeti karşısında vakurdurlar; sözün kısası, ister içeride ister dışarıda olsun, aldıkları tüm emirleri itaatin yalınlığıyla mükemmelen yerine getirirler.[19]

Anselm yeni tarikatlara değer veriyordu (kendisi de Premonstratensiusçuydu),[20] ama Tapınakçıların selamet yolunun geleneksel yollar kadar temiz olmayabileceği kuşkusuna kapıldığını da hissettiriyordu. "[Troyes'da] ebedi hayata ulaşma umuduyla cemiyetlerine katılan, sadakat ve sebatla bu cemiyette kalan herkesin tüm günahlarının affedileceği tebliğ edildi. Değerlerinin keşişlerinkinden ve ortak hayata li-

---

[19] Havelbergli Anselme, *Dialogues*, yay. haz. ve çev. G. Salet, cilt I, Sources Chrétiennes 118, Paris, 1966, s. 98-101.

[20] Bkz. B. Smalley, "Ecclesiastical Attitudes to Novelty *c.* 1100-1250," *Studies in Church History*, 12 (1975), s. 124-5.

derlik eden rahiplerinkinden aşağı olmadığı da teyit edildi."

Ancak bu sırada genel tahayyülde de birtakım imgeler biçimlenmekteydi – özellikle ilk bağışçıların beratlarına yansımıştı bunlar. Tahmin edilebileceği gibi, bu konuda Aziz Bernard'dan en fazla esinlenen kesim din adamlarıdır. Angers Piskoposu Ulger, 1140'ların ortalarına tarihlenebilecek bir beratta kendi bölgesindeki rahiplere, "biraderlerimizi" nezaket ve muhabbetle karşılamalarını, kiliselerde vaaz verip para toplamalarına müsaade etmelerini emretmişti.

> Çünkü onlar, Kudüs'teki mukaddes Tanrı Tapınağında İsa şövalyeliğinin ulakları, görevlileri, askerleridir; askeri teşkilatları hiç şüphesiz Tanrı katında makbul ve meşrudur; tüm dünyevi isteklere, yani evliliğin hazlarına ve her çeşit zevke sırt çevirmişlerdir; kendilerine ait malları mülkleri yoktur; dinleri çetindir, ebedi kutsamaya ulaşabilmek için, kutsal Kudüs şehriyle başka şark illerine zulmeden Tanrı düşmanlarına karşı savaşmayı seçmişlerdir; kanlarını döküp ruhlarını teslim etmekte bir an duraksamazlar, ta ki Efendimizin faaliyetleri, çilesi ve ikameti için seçtiği o en kutsal yerlerdeki dinsiz putperestleri temizleyip yok etsinler.[21]

Laik bağışçıların beratlarındaki tasvirler daha yalındır; ama yine de bunlar, askeri tarikat fikrinin anlam ve işlevini ortaya koyan nihai tablonun 1130'lar ile 1140'ların başlarında henüz oluşum halinde olduğunu düşündüren çeşit çeşit sıfat ve adlandırma içerir. Bunların birçoğu gayet genel deyişlerdir: "İsa'ya ve onun kutsal şehirdeki şövalyelerine" (Troyes, 1129); "Kudüs'teki Azize Meryem şövalyeliğine" (Mas-Deu, 1137); "Kudüs'te kurulmuş şanlı Süleyman Tapınağı şövalyeliğine" (Richerenches, 1138); "Tanrı Tapınağı şövalyelerine" (Foix,

---

[21] *CG*, no. 21, s. 15. Ayrıca bkz. Châlons-sur-Marne Piskoposu Elbert (1132), no. 46, s. 35.

1145).[22] Doğuyla güçlü bağlantıları olanların, özellikle de hacı ve haçlı sıfatıyla fiilen orada bulunmuş olanların malumatı daha sağlamdı. Toulouse Kontu Alphonse Jourdain bağışını "Süleyman Tapınağında Tanrı'ya hizmet eden, Kutsal Şehir ile sakinlerini koruyan ve ayrıca oraya gidip gelenlere muhafızlık eden Hıristiyan şövalyeleri ile Tanrı'ya" sunmuştu (1134). Fiilen Kudüs Krallığında yapılan bir bağışta Saint-Omer'li Guillaume ile oğlu Osto Flandres'daki kiliselerden gelen gelirlerini, "Efendi Patrik Warmund aracılığıyla ve baronların tavsiyesi üzerine Kudüs topraklarının savunulmasıyla hacıların korunmasında takdiri ilahinin vekili tayin edilen Tapınak şövalyelerine" bırakmışlardı (1137). Dört doğu seferinden ilkini 1139'da tamamlayan Flandres Kontu Thierry, "Şark Kilisesini putperestlerin murdarlığına karşı kuvvetle savunarak daima Tanrı için savaşan Tapınak şövalyeleri"nden söz ediyordu (1144). İkinci Haçlı Seferinden yeni dönmüş olan Kral VII. Louis Tapınakçılara Savigny kasabasını, "hem yoksullara hem hacılara her gün cömert yardımlarda bulunmak üzere kullanmaktan hiç geri durmadıkları" servetlerini artırmak istediği için bağışlamıştı (1149).[23]

Dolayısıyla doğuya giden haçlıların, Tapınakçıların askeri faaliyetlerinin yalnızca hacıları korumaktan ibaret olmadığını gözledikleri anlaşılmaktadır. Katalonya ile Aragón'da da bu geniş çaplı askeri rolün değeri yine bu kadar erken bir tarihte anlaşılmıştı. III. Ramón Berenguer 1131 tarihli Grañena bağışını, "Hıristiyanlığın Tapınak Tarikatının töresine uygun olarak savunulması" için yapmıştı. Oğlu IV. Ramón Berenguer ise, 1143 tarihli, altı sınır kalesinden oluşan büyük bağışı için daha tumturaklı bir dil kullanmıştı.

---

[22] *CG*, no. 22, s. 16; no. 139, s. 97; no. 165, s. 115; no. 370, s. 236.

[23] *CG*, no. 77, s. 66; no. 141, s. 99; no. 231, s. 156; no. 561, s. 347-8.

> İspanya'daki Batı Kilisesini savunmak, Mağribi halkını kırmak, fethetmek ve kovmak, kutsal Hıristiyanlık dini ve inancını yüceltmek, itaat ve kullukla Şark Kilisesini savunan Kudüs'teki Süleyman Tapınağı şövalyeliği örneğini izlemek üzere, kutsanmış itaatle kurulmuş bu şövalyeliğin kanunu ve *milicia*'sına [*askeri düzen*] uygun olarak teşkilatlanmaya karar vermiş bulunan şövalyeliğin gücü ve yüce Kutsal Ruhun kudretiyle harekete geçtim.[24]

Bu kalelerin bağışlanması, Aragónlu Alfonso'nun 1131 tarihli vasiyetinden kaynaklanan meselelerin bir sonucuydu kısmen. Bu belgeden Alfonso'nun krallığını birbirini tamamlayan roller üstlenecek üç cemaate bıraktığı anlaşılmaktadır: Din ve ibadet işlerini yürütecek rahipler, yoksullarla ilgilenecek Hayırseverler ve Hıristiyanlığı savunmayı üstlenecek Tapınakçılar. Üç yıl sonra da Alfonso'nun kardeşi Ramiro net bir dille Tapınakçıların "Hıristiyanlığı savunmak ve putperestleri karışıklığa sürüklemek için Mağribilerle karşı karşıya geldiklerini" söyler.[25]

Böylesi bağışçılar, Tapınak Tarikatının niteliğine ilişkin görüşleri ne olursa olsun, manastır dünyasının içsel sorgulamalarının yükünü taşımazlar, maddi fedakârlıklarının sonuçta istenen faydayı sağlayacağından da emindirler. Beratların birçoğunda bağışçıların saikleri açıklanır (ya da dolaylı olarak söylenir); hatta bazen böylesi bağışların nedenlerini kayda geçirmek konusunda aleni bir ısrar görülür. Örneklerin küçük bir kısmında da Kudüs'e yapılan hac yolculuklarıyla dolaysız bir bağlantı kurulur. Ağustos 1143'te Poncius Chalveria, "Efendimizin kabrini ziyaret etmek üzere Kudüs yollarına düşerken,

---

[24] *CG*, no. 33, s. 25 (tarihleme için bkz. bu kitapta, I.Bölüm, dipnot 89); no. 314, s. 204.

[25] García Larragueta, *El Gran Priorado de Navarra*, no. 10, s. 16; *CG*, no. 91, s. 68.

her şeye kadir Tanrı günahlarımı bağışlasın ve yurduma dönmem için bana talih bahşetsin diye," Avignon'da Rhône'la birleşen Ouvèze nehri üstündeki Roaix'de bulunan ve zaten Tapınakçılar tarafından işletilen değirmeni için değirmen taşları bağışlamıştı.[26] Üç yıl sonra, yine o civardaki Richerenches'de Balmis'li Raimond ve Guillaume kardeşler, oradaki Tapınak ocağına, "Kudüs'e gidip tüm kötülüklerden arınırken günahlarımız affedilsin diye" bir rahip malikânesi bağışladılar; bu arada üçüncü kardeş Gerald da –anlaşıldığı kadarıyla bu yolculuğa katılmayı düşünmüyor olsa da– "Efendimiz günahlarımı affetsin, benim ruhumun da yakınlarımın ruhlarının da Cennet'in kemaliyle ısınmasını mukadder kılsın diye" rahip malikânesindeki hissesini bağışlamıştı.[27]

Kuşkusuz bağışlar için bu yeni tarikatın seçilmesi, Tapınakçıların hacıların koruyucusu olarak gördükleri işe hayranlık duyulduğunu ve böylesi bir faaliyeti desteklemenin bilhassa övgüye değer bulunduğunu gösterir, ama çoğu durumda dile getirilen arzu ve temenniler doğrudan doğruya hac yolculuklarıyla bağlantılandırılmaz. 1133'te Barselona Kontluğunda kendini vikont diye tanıtan Bernard Amati'nin, karısı ve oğullarıyla birlikte, "günahlarımızın affedilmesi için, her şeye kadir Tanrı oğullarımızın ve bizim günahlarımıza, suçlarımıza daha fazla müdahale etme inayetini göstersin, bize ebedi hayat ödülünü bahşetsin ve henüz bu hayattayken hareketlerimizi yönlendirsin diye, yıl boyu her hafta bir *somada* tuz" bağışlaması gayet tipik bir örnektir.[28] Aynı yıl Roussillon'da Açalaidis –daha özenli ve kapsamlı bir açıklamayla– kontluktaki hissesinin yanı sıra bedeniyle ruhunu da

[26] *CG*, no. 307, s. 200.

[27] *CG*, no. 530, s. 326-7.

[28] *CG*, no. 66, s. 50.

Tanrı'ya ve Tapınakçılara bağışlamıştı:

> Bu ihsanda bulunuyorum çünkü Efendimiz benim için yoksul olma inayetini gösterdi: Nasıl o benim için yoksul olduysa, ben de onun için yoksul olmak istiyorum; belki bu sayede benim gerçek tövbeye, gerçek itirafa ve yüce cennetine ulaşmamı sağlar, annemle babamın ve tüm akrabalarımın ruhlarına merhamet gösterir, hayırlı bir akıbete ulaşabilsinler diye tüm çocuklarımı mukaddes hizmetlerine çağırır.

Bu bağış Açalaidis'nin çocuklarının tavsiye ve rızasıyla yapılmıştı ve bağış metni çocukların gelecekte bu sözden caymasını engelleyecek bir formülle son buluyordu (farklı biçimlerine rastlanabilen bir formüldü bu): "Şayet çocuklarımdan ya da akrabalarımdan biri yukarıda anılan hisseye el koyar ya da tecavüz ederse, ıslah olana kadar Hayat Kitabından dışlansın."[29] 1146'da Gerona'da birtakım araziler bağışlayan Bardonas ile karısı ise Açalaidis'in tersine yalın ve özlü bir deyişle "gelecekte ebedi huzura ulaşmak için" bağışta bulunduklarını söylemişlerdi.[30]

Bu "gelecekteki selamet" kaygısının temelinde, insanın ölümlü, maddiyatın da geçici olduğuna dair sağlam bir kavrayış bulunmaktadır. Aragónlu Alfonso 1131 tarihli vasiyetnamesinde, "tabiatın ölümlü insanlar yaratması üzerine uzun uzadıya" kafa yorduğunu, buna bağlı olarak da "henüz içinde hayat varken" söz konusu tedbirleri almak istediğini söylüyordu.[31] Bundan sekiz yıl sonra, yarımadanın öbür ucunda, Portekiz'deki Avida'da, Bona Soariz ile kızı Mandreona vasiyetnamelerini "Matta İncili"nden esinlenerek hazırlamışlardı (25:13): "Çünkü Rab dedi ki: 'O halde uyanık durun, zira siz günü ve saati bil-

---

[29] *CG*, no. 68, s. 51-2.

[30] *CG*, no. 390, s. 246.

[31] *CG*, no. 40, s. 30.

mezsiniz'; hiç şüphesiz, bozulabilir şeylerden vazgeçme yolunda bir çağrı işareti sundu bize." Bunlardan vazgeçilmezse geçici şeylere sevgi duymanın meşum sonuçlarıyla karşılaşma tehlikesi doğardı, zira "aniden düşkünleşen insan, henüz iyi işlerin meyveleriyle teselli bulamadan bu hayattan alınır"dı.[32] 1145'te Fernand Menendiz de Estremadura'daki Longroiva Kalesini bağışlarken aynı sonuca varmıştı, "bu dünyanın zenginliklerinin hızla mahvolduğunu görüyorum, ne mutlu bana ki bu geçici şeylerden bir kısmını Tanrı'nın hizmetinde harcayacağım."[33] Kimi zaman kişisel koşullar bu "ölüm kapıda" duygusunu daha da dikkat çekici hale getiriyordu. 1144'te bir şövalye Mas-Deu Tapınakçılarına sadece mülk hisselerini ve en iyi atıyla koşumlarını değil, orada defnedilmek üzere naaşını da bağışlamıştı. "Ben Montesquieu'lü Raimond, hasta döşeğindeyim ve vakti meçhul ölümün aniden gelivermesinden korkuyorum; bu nedenle de vasiyetnamemi yazdırıyorum, ölüm beni alırsa menkul ve gayri menkullerimi burada yazıldığı gibi dağıtıyorum."[34]

Hem dile getirilen duygularda hem de bunları ifade etme tarzında –özellikle de doğrudan doğruya "Yeni Ahit"in hükümlerine başvurulduğu durumlarda– bağışçıların kendilerinden ziyade beratları düzenleyen din adamları belirleyici olmuş olabilir elbette. Braga Başpiskoposu Juan'ın beratının –kaynak olarak yine "Matta İncili"ne başvurulan (25)– giriş kısmı ruhbana özgü bu deyiş tarzını açıkça ortaya koyar:

> Hıristiyanlık dininde insanı ebedi hayat vaadine ulaştırabileceğine inanılan birçok iş olsa da, yoksullara yardım etmekle kalmayıp Hıristi-

---

[32] *CG*, no. 195, s. 136.

[33] *CG*, no. 359, s. 230.

[34] *CG*, no. 339, s. 220-1.

yanların korunmasına da önderlik eden İsa'nın şövalyelerine bir teselli sunmak suretiyle bu hayattaki arayışı yönlendirmek dindarlığın icaplarındandır. Üstelik, "İncil"de "Mademki bu kardeşlerimden, şu en küçüklerinden birine yaptınız, bana yapmış oldunuz" [25:40] dendiğine göre, mecburiyetlerin tesellisini en küçüklere dindarca bağışlayan kişi, hiç şüphesiz, kendine de İsa katında ebedi mükâfatı peyler.[35]

"Matta İncili"nin yanı sıra Aziz Paulus'un öğütleri de sağlam bir esin kaynağıdır. Tarikata gelen ilk bağışlardan biri, Saint-Omer Kale Kumandanı Guillaume'un 1128 tarihli, bağış metnine "Galatyalılara Mektup"tan bir alıntının katıştırıldığı bağışıdır (6:10): "Azizin 'fırsat buldukça herkes için ve bilhassa iman ehli için iyilik edelim' sözlerine hürmetle, müthiş yüklü olduğunu itiraf ettiğim günahlarımın affedilmesi için, Kudüs topraklarındaki Tapınağın putperestlere karşı meşru bir savaş sürdüren İsa şövalyeliğine bu bağışı sunuyorum."[36] 1130'ların sonlarında ise, 1142'de Richerenches ocağında Tapınakçılara katılacak olan Montségur'lü Gérard, "Efesoslulara Mektup"u kılavuz tutarak, kendisinin ve karısının Bourbouton'daki mülklerini Richerenches ocağına bağışlamıştı (4:7): "Havarinin dediği gibi herkes bu misali bilir: 'Mesihin atiyesinin ölçüsüne göre her birimize inayet verildi.'"[37] Böylesi belgelerde din adamlarının etkisi belirgindir, ama bu etkiye aşırı bir önem atfedilmesi de söz konusudur. Yalnızca duygularını Latince yazarak dile getirme becerisinden yoksun oldukları için laiklerle kadınların bağış mukaddemelerinin kendi hayat gerçeklerinden kopuk dini formüllerden ibaret olduğunu düşünmek gerekmez. Kaldı ki durum böyle olsaydı eğer, bu bağışların varlık nedenini de sorgula-

[35] *CG*, no. 363, s. 232-3.

[36] *CG*, no. 17, s. 11.

[37] *CG*, no. 172, s. 119-20.

mak gerekirdi.

Öte yandan Payns'lı Hugues ile yoldaşları sadece bağış toplamayı değil, yeni üye devşirmeyi de hedefliyorlardı; zira –Tirli Guillaume'un verdiği dokuz sayısının gerçek rakam diye yorumlanması gerekmese bile– hem II. Baudouin'in doğuda Tapınakçılar için öngördüğü anlaşılan rolün niteliği, hem de batıda hızla artan mülklerin idaresi bakımından sayılarının çok az olduğu aşikârdı. Tarikata yeni üyelerce getirilmiş mülklerin kaydedildiği beratlar, bu yeni katılımcıların saik ve duygularını da dile getirir sık sık. Geleneksel manastır tarikatlarında olduğu gibi iradeden feragat duygusu, aşağıdaki iki örnekte görülebileceği üzere, gayet güçlü ve açıktır: 1140'ta Luzençon'lu (Rodez yakınları) Raimond bağışının mukaddemesinde şöyle söylüyordu: "Ben, laik hayattan ve onun debdebesinden vazgeçip her şeyi terk ederek kendimi Efendimiz Tanrı'ya ve Kudüs'ün Süleyman Tapınağı şövalyeliğine adıyorum; yaşadığım sürece gücüm nispetinde tam bir yoksul olarak orada Tanrı için hizmet vereceğim."[38] Daha güneyde, Roussillon'daki Mas-Deu'de 1142/3'te tarikata katılan Sournia'lı Arnaud da aynı derecede açık bir beyanla başlıyordu söze: "Ben, Cennet'in sevinçlerine ulaşma isteğiyle, bedenimi ve ruhumu Efendimiz Tanrı ile Azize Meryem'e ve Kudüs'teki Süleyman Tapınağı şövalyeliğinin biraderlerine teslim ediyorum."[39]

Tüm bu münferit yapı taşlarını birleştiren harç, papalık tarafından 1139-1145 arası çıkarılan üç kesin imtiyaz tebliğiydi.[40] *Omne datum opti-*

---

[38] *CG*, no. 207, s. 144.

[39] *CG*, no. 295, s. 193.

[40] *Papsturkunden für Templer und Johanniter*, yay. haz. R. Hiestand, Vorarbeiten zum Oriens Pontificius, cilt I, Abhandlungen des Akademie der Wissenschaften in Göttingen 77, Göttingen, 1972, no. 3, s. 204-10; no. 8, s. 214-

mum, Milites Templi ve *Militia Dei* adlarıyla tanınan bu tebliğler yeni tarikatı öylesine sarih bir dille güvence altına aldı ki, Batı Kilisesinin ana düşünce mecraında askeri tarikat fikrinin geçerliliğine dair şüpheler artık yer bulamaz hale geldi. Bu destek tarikat tarihinin kalanında da hep sürdü, zira tebliğler birçok kez neşredildi. Troyes Konsilinden sonra papalığın tarikata yardımları, II. Anacletus ile II. Innocentius arasında doğan ve papalık açısından 1130'ları zorlu bir dönem haline getiren hizipleşme yüzünden ciddi bir sekteye uğramıştı. Aziz Bernard ve Fransız din adamlarının II. Innocentius'u desteklemelerinden ötürü Tapınak Tarikatı da kaçınılmaz olarak II. Innocentius'tan yana tavır aldı; bu sadakatin karşılığı da, Pisa Konsilinde Innocentius'un tarikata yıllık bir mark altın bağışlaması ve kâtibi Aimeric'in iki ons altınla, başpiskopos, piskopos, başrahip ve "diğer kerim kimseler"in her birinin birer mark gümüşle buna katkıda bulunması oldu. Başkaları da benzer bağışlarda bulundular.[41] Konsile 113 piskopos katıldığına göre tarikatın kaynaklarına esaslı bir katkı sağlanmış, ayrıca orada bulun-

---

15; no. 10, s. 216-17; ve cilt II, Abhandlungen des Akademie der Wissenschaften in Göttingen 135, Göttingen, 1984, s. 67-103, 141.

41 D. Girgensohn, "Das Pisaner Konzil von 1135 in der Überlieferung des Pisaner Konzils von 1409," *Festschrift für Hermann Heimpel*, 2, Göttingen, 1972, s. 1098-9. Hiestand ("Kardinalbischof," 301), özellikle de 1135'te Pisa'da II. Innocentius'tan gördükleri desteği göz önünde bulundurarak, Tapınakçıların papalık onayını 1139'dan önce almış olduklarını düşünür. Bu onayın, bugün 1144'te çıkarılan değişkesini bildiğimiz *Milites Templi* tebliğiyle verilmiş olması da mümkündür. Temel meselesi Tapınakçılara katkıda bulunmayı teşvik etmek olan bu tebliğ, parasal katkılarda bulunan papa ve diğer konsil katılımcılarının tavrıyla tutarlılık gösterir. Ancak Innocentius'un, hizipleşme yüzünden *Omne datum optimum* gibi esaslı bir imtiyaz metni çıkarmaktan geri durmuş ve bunu durum elverdiğinde, 1139'un başlarında gerçekleştirmiş olması da aynı ölçüde kuvvetli bir ihtimaldir.

mayan din adamlarına da bir örnek sunulmuş oldu.

Anacletus'un 1138'de ölmesinin ardından Innocentius 29 Mart 1139'da Roma'ya, Laterano'ya dönebildi ve *Omne datum optimum* diye bilinen temel Tapınak imtiyazları tebliğini çıkardı. İzleğini "Yakup'un Mektubu"ndan (1:17) alan papa şu sözleri aktarıyordu: "Her iyi atiye ve her kâmil mevhibe, indinde değişiklik yahut döneklik gölgesi olmayan nurlar Babasından, yukarıdan iner." Innocentius bu atiyeyi, Aziz Bernard'ın laik şövalyeler ile Tapınak *militia*'sı arasında kurduğu karşıtlığa atıfla açımlıyordu. Tapınakçılar "gazap çocukları" iken ("Paulus'un Efesoslulara Mektubu," 2:3), dünyevi hazlardan vazgeçip "kutsal cenklerde" dövüşen "gerçek İsrailoğulları" haline gelmişlerdi. Böylelikle de sahiden "hayırseverlik meşalesini yakmışlardı." "Yuhanna İncili"nin deyişiyle (15:13): "Bir adamın, dostları uğruna canını vermesinden daha büyük sevgi kimsede yoktur." Innocentius böylece Tapınakçıların Katolik Kilisesinin savunucusu ve İsa'nın düşmanlarının muarızları olduklarını resmen teyit etmiş, bu niteliklerinden ötürü de "havarilerin prensi mübarek Petrus'un ve Tanrı'nın yetkesine dayanarak" günahlarını bağışlamıştı. Bu yüksek amaçları uğruna tüm meşru edinimler işe koşulabilirdi. İnançsızlardan yağmaladıklarını kendi tasarruflarına alabilirlerdi; bunlardan feragate zorlanmaları papa tarafından yasaklanmıştı. Onlara hibe edilen her şey papalığın koruması altına giriyordu.

Innocentius Tapınakçıları dolaysızca papalığın kanatları altına almakla, bu tarikatı, üyeleri doğrudan üstatlarına karşı sorumluluk taşıyan meşru bir Kilise tarikatı olarak tanımış oluyordu. Üstat da ancak "teamülünüze özgü yeminle kabul edilmiş" olanlar arasından ya tam ittifakla ya da "daha güvenilir, daha sofu üyeler tarafından" seçilebilecekti. Bu tarihten itibaren artık ister ruhbandan ister laik kanattan ol-

sun hiç kimse, "dini yaklaşımınız ve ayinleriniz izlenerek getirilmiş töreyi" kanunlar çerçevesinde ihlal edemeyecek, yalnızca üstat ve ruhani meclis bu törede değişiklik yapabilecekti. Buna bağlı olarak Tapınakçılar da hiçbir laike "sadakat göstermeyecek, biat veya yemin etmeyecek ya da mukaddes emanetlerin korunmasını" tevdi etmeyeceklerdi. Ayrıca başka bir cemaate de geçmeyeceklerdi, "zira ezeli ebedi değişmez Tanrı, (...) mukaddes bir vaatte bulunulduysa, üstlenilen ödev tamamlanana değin buna sadık kalınmasını ister." Papa, "Hugo peccator"la aynı yere atıfta bulunarak emreder ("Paulus'un Korintoslulara Birinci Mektubu," 7:20): "Herkes çağrıldığı halde kalsın." Tapınakçılara gelen çağrının meşruluğu konusunda kuşkuya yer yoktur artık, zira bu meşruiyet Aziz Petrus'un vukfunun yetkesine dayanılarak sağlanmıştır.

Bağımsız ve kalıcı kılınan tarikatın bir de kendini geçindirmesi gerekiyordu. Kiliseye ait malın mülkün koruyucusu olarak Tapınakçıları aşardan muaf tutmak, hatta –piskoposlardan ve bunlara bağlı din adamlarından muvafakat almaları şartıyla– onlara da aşar toplama hakkı tanımak uygun olacaktı. Ayrıca böyle bir teşkilatın sadece maddi kaynağa değil tinsel kılavuzluğa da ihtiyacı vardı ve tebliğle tarikatın kendi rahiplerine sahip olması da sağlandı. Önceleri şövalye ve yaverler gibi bu rahipler de, papazlık rütbesi taşımamasına karşın üstadın hükmü altındalardı. Aynı çerçevede tarikatın kendine ait küçük ibadethanelere sahip olmasına da izin verildi; Tapınakçılar bu kiliselerde laiklerce rahatsız edilmeksizin kutsal ayinlere katılabilecek, geçici üyelerle birlikte bu kiliselerin çevresine defnedilebileceklerdi.

II. Innocentius bu tebliğde Tapınak Tarikatının –1130'ların sonlarındaki kavranış şeklini yansıtan– ayrıntılı bir tasvirini sunar. Halefleri II. Celestinus ile III. Eugenius da Innocentius'un sağladığı temele

dayanarak, oluşum sürecindeki tarikatı egemenliğin tüm avantajlarını sunacak araçlarla donatıp geliştirdiler. *Milites Templi* tebliği (1144) piskoposlara hitaben kaleme alınmıştır. Burada Celestinus Tanrı'nın –Tapınakçılar aracılığıyla– nasıl "doğu kilisesini putperestlerin murdarlığından kurtaracağını" anlatır. Bu adamlar "canlarını biraderlerinin tasarrufuna bırakmaktan korkmazlar," ama yeterli kaynakları yoktur, bu nedenle "Tanrı'nın size teslim ettiği insanlara [Tapınakçılar için] iane toplamalarını öğütlemelisiniz." Bu yardımlar kısmen haçlı seferine katılmanın yerini tutuyordu: Bir Tapınak ocağının kurulmasına yardım etmek, bağışçının cezasının yedide birinin affedilmesini sağlıyordu. Tapınak biraderleri de kendileri için iane toplayabilirlerdi; bunun için, ayin yasağı getirilmiş bölgelerde yılda bir kez kiliseleri açmalarını sağlayan özel bir imtiyaz tanınmıştı. Onlar açısından bakılırsa, insanları ile mallarını "herhangi bir zarar ya da haksızlık"tan korumak ruhbanın ödeviydi. *Militia Dei* de (1145) piskoposluk bölgelerinde bu Tapınakçı mevcudiyetini iyice bariz hale getirdi. Eugenius piskoposlara, "bölgelerinin haklarının kısıtlanmasını kesinlikle istememekle" birlikte, Tapınakçılara kiliselerinin bulunduğu yerlerde aşar, baç, defin ücreti toplama ve kendi *familia*'larından olanları buralarda defnetme izni tanıdığını söylüyordu – "zira tarikat mensubu biraderleri, insanların hengâmesine ve kadınların uğraklarına yakın kiliselere gönderip afallatmak, ruh için bir utanç ve tehlikedir." Bu, piskoposlara, biraderler tarafından istendiği takdirde kiliseleri takdis edip mezarlıkları kutsama yükümlülüğü getiriyordu.

Beklenebileceği gibi, *Omne datum optimum*'la tanınan yargısal ve iktisadi bağımsızlığın hemen işlemeye başlamadığı görülür, çünkü pratikteki gündelik ilişkiler kaçınılmaz olarak uzlaşmaları da beraberinde getiriyordu. Özgün hali 1152 sonrasına tarihlenen bir belgeden,

Tapınakçıların papanın yanı sıra Kudüs patriğinin yetkesini de tanımayı sürdürdükleri anlaşılmaktadır; IV. Adrianus'un –yalnızca malikâne arazisi ürünlerine uygulanacağını söyleyerek– genel aşar muafiyetine getirdiği sınırlamalar ise pratikte olup bitenlerin kanıtı gibidir. Öte yandan Tapınakçıların kendi rahipleriyle kiliselerine sahip olmaları daha çabuk netice vermişti: 1152'de Tortosa piskoposuyla yapılan anlaşmaya göre, ister kilise bölgelerinde ister kalelerde olsun, tarikatın elindeki tüm kiliseler piskoposlukların yargı yetkisinden bağımsız olacaktı.[42] Aziz Bernard'ın olası sorunları öngörerek Kudüs ve Antakya patriklerini Tapınakçılara destek vermeleri için sıkıştırmak üzere mektup yazdığı dönem, bu imtiyazların birtakım bariz etkiler yaratmaya başladığı dönemdir muhtemelen.[43] Kısacası, papalığın tanıdığı

---

[42] Bkz. "The Templars and the Castle of Tortosa in Syria: An Unknown Document Concerning the Acquisition or the Fortress," yay. haz. J. Riley-Smith, *EHR*, 84 (1969), 281-2. Aragón'daki durumla karşılaştırma için Forey, *The Templars in the Corona de Aragón*, s. 159-88.

[43] Clairvaux'lu Bernard, *Epistolae*, cilt VII, no. 175, s. 393; cilt VIII, no. 392, s. 363. Bernard'ın çoğu mektubu gibi bunları da tarihlendirmek güçtür. Söz konusu Kudüs patriğinin ismi söylenmez, ama bunun 1130'un son aylarından 1145'e, ölümüne değin patriklik görevini sürdüren Messines'li Guillaume olduğu varsayılır genelde. Bernard'ın mektubun başında kendisine deniz ötesinden ilk kutsamanın patrikten geldiğini dile getirmesi, bu mektubu seçilmesinden kısa bir süre sonra yazdığını düşündürür. Ayrıca "bizi davet ettiğiniz yer" ifadesi de, II. Baudouin'in sağlığında (ö. Ağustos 1131) Cistercium'a önerilmiş olan Nebi Samvil'e bir atıf gibi görünmektedir. Ne ki bunların hiçbiri kesin değildir; zira anlaşıldığı kadarıyla mektubu taşıyan kişi, 1148'den önce doğuda bulunduğuna dair herhangi bir somut veri olmayan, Bernard'ın dayısı Montbard'lı André'dir ve Bernard, Nebi Samvil'deki yeri Premonstratensiusçulara 1150 civarı gibi uzak bir tarihe ait bir mektupla takdim etmiştir. Antakya patriğine giden mektupta ise Radulfus ismi anılır, bu da 1135-40 arasında patriklik yapan Domfront'lu Raoul

imtiyazların en önemli yönü, toplumun Tapınak Tarikatına bakışında çarpıcı bir değişim yaratmış olmasıydı. Mesela tarikatın III. Alexander döneminde papalık açısından taşıdığı önem, II. Urbanus zamanında Cluny Tarikatının taşıdığı önemle karşılaştırılmıştır.[44] Bu tarihten itibaren Tapınak Tarikatı dini örgütlenmenin güçlü bir öğesi olmuş, bu konum hem tarikatın ileri gelenlerinin yaklaşımında hem de dış gözlemcilerin tarikata yönelik tutumlarında esaslı bir etki yaratmıştı.

Bu gözlemcilerin en önemlilerinden ikisi değişimler karşısında dehşete düşmüştü. Salisbury'li John, 1159'da tamamladığı *Policraticus*'ta, papalığın tanıdığı imtiyazlar hakkında ne çapta bir eleştirel yorum getirilebileceğini ortaya koyar.[45] Salisbury'li John çalışmasının riyakârlara ilişkin kısmında, böylelerine en çok içtenlikli, değerli kimselerden oluşmuş cemaatlerde rastlanabileceği uyarısını getirir, çünkü bu kisve altında hırslarını büyük bir kolaylıkla saklayabilir riyakârlar. Canlarını biraderlerine teslim ederken Makabileri örnek alan Tapınakçılarınki gibi yeni tarikatların aşikâr faziletleri, riyakâr kimseler indinde büyük cazibeye sahiptir; buna bağlı olarak da, başlangıçta saadeti yoksullukta bulmuş cemaatler artık, "gerekli olmaktan çıkıp hayırseverliği hiçe saymalarına bakılırsa dinden ziyade harisliğin vasıtası addedilebilecek imtiyazlarla kayırılmaktadır." Papa Adrianus özellikle

---

olsa gerektir.

[44] I. S. Robinson, *The Papacy, 1073-1198. Continuity and Innovation*, Cambridge, 1990, s. 259.

[45] Salisbury'li John, *Policraticus: Of the Frivolities of Courtiers and the Footprints of Philosophers*, yay. haz. ve çev. C. J. Nederman, Cambridge, 1990, 7.21, s. 168-75. Latince metin, *Ioannis Saresberiensis Episcopi Carnotensis Policratici*, cilt II, yay. haz. C. C. Webb, Oxford, 1909, s. 692-5. Askeri tarikatların muafiyetlerinin sebep olduğu sorunlar konusunda bkz. Riley-Smith, *The Knights of St John in Jerusalem*, s. 375-420.

aşar ödeme konusunda imtiyazların alanını daraltmış, ama başka birçok şeyi de göz ardı etmiştir.

Yazar tebliğlere isimlerini anarak atıfta bulunmasa da, Tapınakçıların imtiyazları konusunda nereye atıfla yazdığı çok açıktır. John'a göre *Omne datum optimum*'un getirdiği hükümler yanlıştır ve XI. yüzyılın ortalarında doğan reform hareketinin başlangıcından beri ruhban yaklaşımının liderlerince öngörülen "doğru" toplum "düzenine" aykırıdır:

> Çünkü Tapınak şövalyeleri papanın onayıyla kilise yönetme hakkına sahip oldukları iddiasını gütmekte, vekiller aracılığıyla bu kiliseleri işgal etmekte ve olağan uğraşları belli bir surette insan kanı dökmek olan bu şövalyeler İsa'nın kanının idaresini üstlenmeye cüret edebilmektedirler. Elbette ki bunları meşru savaşlara giren –ve binde bir rastlanan– "kan adamları"ndan saymıyorum, zira Davud bile meşru savaşlara girdiği için değil, kanuna karşı gelip Uriah'ın kanını döktüğü için "kan adamı" diye adlandırılmıştı. Zira kilise kanunlarıyla da temin edildiği üzere, kilise âlemine ait hiçbir kudretin laiklere atfedilmesi düşünülemez – dini bütün kimseler söz konusu olsa bile. Hepsinden önemlisi de, Tanrı'nın yasağıyla dokunmaktan menedildikleri şeylerin idaresini üstlenmekten sakınmış olsalardı eğer, sahiden dindar olduklarını gösterebilirdi bu.

John'a göre belli koşullar altında Hıristiyanların kan dökmesinin meşru olabileceğini kabul etmek, şövalyelerin din adamı işlevi taşımaması halinde mümkündü ancak: Ona göre bu ikisi kesinlikle bağdaşamazdı. Ayrıca inançsızlardan alınmış olsa bile "yağma ganimetiyle" hayırseverlik etmek gibi bir görevi yerine getirmelerine izin verilmemeliydi, "çünkü Tanrı kutsallığa hürmetsizlikle gelen ekmekten nefret eder, kanla elde edilmiş kurbanları hışımla reddeder; bu çeşit aracılarla ne kadar çağrılırsa çağrılsın kulak asmaz, öyle ki bunların ya-

karışlarına kapalıdır."

Milites Templi ile *Militia Dei*'de söylenenler John'ın hoşnutsuzluğunu daha da artırmıştır:

> Ne ki, para aşkıyla baştan çıkıp piskoposların kapatmış olduğu kiliseleri yeniden açmaları büsbütün aşağılık bir iş. Ayinlerden tardedilmiş kimseler kutsal ayinler düzenliyorlar, Kilisenin reddettiği ölüleri gömüyorlar, senede bir kez eyleme geçmelerinden ötürü günahkâr kimseler yılın kalanını Kilisenin sesine kulakları tıkalı geçiriyorlar; icbar edilemeyen kişiye ıslah olmuş gözüyle bakılıyor. Öyle ki kiliselerin etrafında dolaşıyorlar, kendi tarikatlarının erdemlerini övüyorlar, suçlara af getiriyorlar ve bazen de Tanrı kelamını bozarak yeni bir İncil vazediyorlar, zira hayatı inayetle değil ücretle vazediyor, hakikati değil hazzı öğütlüyorlar. Nihayet gece vakti inlerinde toplandıklarında, "günün iyiliklerinden söz ettikten sonra, gecelere özgü çılgınlık ve gayretle kıç çalkalıyorlar." Eğer İsa'ya böyle meylediliyorsa, doğru hayata giden yolun dar ve sarp olduğunu söyleyen Babaların öğretisi boş ve yanlış demektir.

Salisbury'li John'a göre söz konusu imtiyazlar, o çağa özgü en büyük iki fenalıktan birini, harisliği körüklüyordu.[46] Diğer fenalık olan kibir ise, atına binmiş, kolayca önünden kaçırıp dağıtabileceği sair kimselerden yüksekte duran şövalye savaşçıda tanımını buluyordu. Aziz Bernard *De laude*'de bu laik şövalyelerin kibri ile Tapınakçıların mütevazılığı arasındaki farka işaret etmişti, ama –haklı olarak söylendiği gibi– gerçekte Kilise bu zümreyi kibrin dikkate alınması gereken bir günah olduğuna ikna etmekte büyük güçlük çekiyordu.[47] Tirli Gu-

---

[46] L. K. Little, "Pride Goes Before Avarice: Social Change and the Vices in Latin Christendom," *American Historical Review*, 76 (1971), 16-49.

[47] B. Hamilton, *Religion in the Medieval West*, Londra, 1986, s. 134. A. Demurger dönemin manastır vakanüvislerinin ortak ahlaki klişelerini vurgular, "Les Templiers, Matthieu Paris et les sept péchés capitaux," *MS*, s. 153-68.

illaume –kurucuların ideallerini paylaşsa da– tarikatın, mensuplarının bu özelliğinin üstesinden gelemediğine inanıyor, Salisbury'li John gibi o da imtiyazların Tapınakçılara kurucularının mütevazılığını unutturduğunu iddia ediyordu.[48]

Salisbury'li John ile Tirli Guillaume'un Tapınakçılar karşısındaki tavrını belirleyen, tarikatın sonradan bozulduğuna ilişkin inançlarıydı; oysa başka iki yazarın, L'Etoile'lü Isaac ile Walter Map'in tutumları, bu tarikatın hiç kurulmaması gerektiği kanaatinin damgasını taşıyordu.[49] Bu iki gözlemci birbirinden çok farklıydı; Oxford Başdiyakozu ve II. Henry'nin nedimi Walter laik çevreler ile kilise dünyasındaki çeşitli faaliyetlerin etkin bir katılımcısıyken, Isaac Poitou'daki gözden ırak, dünyadan kopuk L'Etoile Cistercium ocağının başrahibiydi. Bir başrahip olarak Isaac keşişlerine, yirmi küsur yıl boyunca Petrus Abelardus ve Gilbert de la Porrée gibi kimselerin eğitimi altında edindiği derin bilgi ve geniş kültüre dayanarak vaaz veriyordu. L'Etoile'e, burası henüz Pontigny'ye bağlı bir ocakken, bu manastır ağının 1145'te Cistercium'a katışıp ortadan kalkmasından önce girmişti muhtemelen ve Aziz Bernard'ın kutsallığına hürmet duysa da, onun görüşlerini körü körüne izlemiyordu. Isaac'a göre yükselen "yeni şövalyelik (...) yeni bir garabet"ti aslında. İsmini vermediği bir kaynaktan onayladığı bir alıntı yaparak Tapınağın "Beşinci İncil'in Tarikatı" olduğunu söylüyordu, bu da tarikatın Kilisede yerinin olmadığını düşündüğü anlamına geliyordu. Bu şövalyeler inançsızları mızraklarla, sopalarla iman etmeye zorluyorlardı, "öyle ki İsa'nın adını bile işitmemiş kimseleri istedikleri gibi soyup din adına kılıçtan geçirebiliyorlar"dı. Ama

---

[48] TG, 12.7, s. 554-5. Bkz. bu kitapta, s. 159.

[49] Bkz. B. Z. Kedar, *Crusade and Mission. European Approaches toward the Muslims*, Princeton, 1984, s. 104-8.

bu arada kendileri arasından öldürülen olursa İsa şehidi ilan ediliyordu. Isaac, inançsızların böyle işler gören bir Kilise hakkında neler düşünebileceğini merak ediyor ve niçin bunların yerine İsa'nın şefkat ve sabrının sergilenmediğini soruyordu. Diyordu ki: Böylesi şeyler yapan Kilise ne çeşit bir Kilisedir, diye sorulmayacak mı? Başrahip "yeni şövalyeliği" fiilen mahkûm etmesine ramak kala durup tümden de kötü olmayabileceğini dile getirmekle birlikte, keşişlerini, kötülüğün iyi niyetlerden de doğabileceğini söyleyerek uyarmaktan geri kalmaz, zira "faziletler melanetleri besleyebilir;" bu da, başlangıçtaki fikir ne olursa olsun, şövalyelerin uğraşının özü itibariyle büyük bir yozlaşma tehlikesini de beraberinde getirdiğini ima etmektedir açıkça.[50]

Walter Map ise Isaac'ın tersine, manastır dışı ruhbanın bakış açısıyla yazmış ve beklenebileceği gibi Tapınakçıları başlangıçtaki mütevazılıklarını elden bırakıp kibir ve harisliğe kapıldıkları için eleştirmişti. "Çünkü hizmetlerine minnettar kalınmış, din büyükleri ve krallarca el üstünde tutulmuş, onurlu mu onurlu Tapınakçılar, yükselişlerini sağlayan şeylerin talep görmez hale gelmemesine özen gösteriyorlar," der alaylı alaylı Walter Map. Ancak onun muafiyetleri olan tüm tarikatlara, özellikle de Cistercium'a düşmanlık beslediği gayet iyi bili-

[50] L'Etoile'lü Isaac, "Isaac de l'Etoile et son siècle: Texte et commentaire historique du sermon XLVIII," yay. haz. G. Raciti, *Cîteaux: Commentarii Cisterciensis*, 12 (1961), 281-306. Burada herhangi bir tarikatın ismi anılmaz, ama 'yeni şövalyelik'in *De Laude*'ye gönderme yaptığı açıktır. Raciti'nin sandığı gibi İspanyol Calatrava Tarikatına atıfta bulunulmuş olması pek mümkün görünmemektedir, zira Isaac L'Etoile'de 1147-1167 arası başrahiplik yapmış, oysa Calatrava papalık onayını ancak 1164'te alabilmiştir. Tapınakçılar, Isaac'ın söylediği gibi "kâfirleri inanmaya zorlamak"la uğraşmış değildirler, ama Isaac'ın Tapınakçıların hedefinin bu olduğuna inanmış olması mümkündür. Ayrıca bkz. Leclercq, "St Bernard's Attitude toward War," s. 28.

nir, dolayısıyla da bu konuda yakınması kestirilebilecek, neredeyse olağan bir durumdur. Fakat daha baştan memnuniyetsizlik duymasından ötürü meseleyi daha da derinleştirir. İsa, Petrus'u kılıç kullanmaktan men etmiştir: "Petrus'a burada barışı sabırla sağlamak öğretildi: Bunlara [Tapınakçılara] cebrin hakkından şiddetle gelineceğini kim öğretti, bilmiyorum." Kaldı ki Tapınakçılar işe yararlıkları bakımından mevcudiyetlerini gerekçelendiremiyorlardı, zira "Tapınakçıların koruması altındaki o sınırlarımızın devamlı daraldığını, düşmarımızınkininse genişlediğini görüyoruz." Dahası eğer sonuçta, "peygamberin dediği gibi dünyanın dört bir köşesi kendine gelip yüzünü Efendimize dönecekse, Tapınakçılar ne iş görecek? Barış gelirse kılıca ne olacak?"[51]

L'Etoile'lü Isaac'ın görüşü –hem daha tutarlı olmasından, hem de Map'ten farklı olarak Isaac'ın, 1187'de Kudüs'ün düşüşünün ardından dönüp geriye bakarak yazmamış olmasından ötürü– daha fazla itibar görmüştür; ama ikisi de ana düşünsel yaklaşımı temsil etmez, birbirleriyle pek bir ortaklıkları da yoktur zaten. Bununla birlikte ilk Tapınakçıların içini kemiren kuşkuların Aziz Bernard'ın belagati sayesinde büsbütün dağılıp gitmediğini de ortaya koyarlar. Ayrıca Bernard'ın manastır mensubu çağdaşları, ilk Tapınakçıların haklı bir davada gereğince tasdik edilmiş doğru niyetler güden iyi kimseler olduklarını, dolayısıyla da Augustinus'un ölçütlerine uyduklarını kabul etseler de, tefekküre ağırlık veren tarikatların ileri gelenlerinin rahatsızlığı gizlenmemiş bir rahatsızlıktı. Hıristiyanlık dünyasında XII ve XIII. yüzyılda görülen büyük düşünsel ve toplumsal-iktisadi değişimler insanları yavaş yavaş yeniliklere alıştırdı; öyle ki, haçlılar çağının başlarında ruhban kesiminden reformcuların sergiledikleri savunmacı tavrın yerini,

[51] Walter Map, *De nugis curialium*, s. 60-3.

Fransiskenler döneminde, hiç değilse kimi yeniliklere çok daha olumlu yaklaşma tutumu aldı.[52] Ancak zihinsel ufkun geçirdiği bu tadilat, Tapınakçıların ilk yıllarında, tarikatın Kilise için faydalı, değerli, yeni bir meslek ocağı olarak genel kabul görmesine yetecek ölçüde yol almış değildi. Kaldı ki XII. yüzyılın ilk yarısında, genelde manastır tarikatlarının doğası hakkında son derece yoğun bir tartışma yürütülmüştü – kaçınılmaz olarak askeri tarikatları da ilgilendiren sonuçlar getirmişti bu tartışma. Hayırseverlerin, mevcudiyetlerini havariler çağına dayandırmak gibi tamamen düzmece bir iddiayla varlıklarını savunma gereği duymaları hiç de tesadüfi değildir.[53] Tapınak Tarikatının kuruluşundan 187 yıl sonra, 1306'da son büyük üstat Molaylı Jacques'ın, askeri tarikatların birleşmesi fikri karşısında, *novitas*'ın [yenilik] nadiren tehlike anlamına gelmediğini söyleyerek yakınabilmesi de ironik bir durumdur.[54]

Papalık tebliğlerinin sarih beyanlarına rağmen eleştiriler hiç dinmedi, çünkü Tapınakçıların gayri tabii melezler oldukları duygusu varlığını koruyordu. 1129'dan sonra tanık listeleri ile diğer kayıtlarda Tapınak üstatlarının konumu değişmiş olsa da –laikler arasından çıkıp din adamlarının arasına katılmışlardı–[55] 1308'de Güzel Philippe'in naipleri ortada istismara açık bir meselenin bulunduğunu düşünebilmişlerdi. Kralın yenilikleri karalamak için fırsat kollayan dava vekilleri, âlimlerin hâlâ askeri tarikatların özel toplumsal ve hukuki ko-

---

[52] Bkz. Smalley, "Ecclesiastical Attitudes to Novelty," s. 113-31.

[53] Bkz. Riley-Smith, *The Knights of St John in Jerusalem*, s. 32-3.

[54] *Le Dossier de l'Affaire des Templiers*, yay. haz. ve çev. G. Lizerand, Les Classiques de l'Histoire de France au Moyen Age, 2. bs, Paris, 1964, s. 4-5.

[55] Mesela Payns'lı Hugues, *RRH*, no. 105, s. 25 (1125), Craon'lu Robert, TG 17.1, s. 761 (1148) ve Barres'lı Everard, *RRH*, no. 291, s. 73 (1152). Bkz. Hiestand, "Kardinalbischof," 323.

numları konusunda kesin bir düşünceye varamamalarından cesaret bulmuş olmalıdırlar.[56] Bundan ötürü de Paris Üniversitesinde ilahiyat üstatlarına sordukları sorulardan biri, Tapınakçıların sahip olduklarını öne sürebildikleri muafiyet imtiyazlarından, sapkınlıkları bir yana, "temelde din adamı değil şövalyelerden oluşmuş bir topluluk" olmalarından ötürü de mahrum edilip edilemeyecekleri olmuştu.[57]

[56] Bkz. Russell, *The Just War*, s. 296.

[57] *Le Dossier*, s. 58-9.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TAPINAKÇILARIN XII. YÜZYILDA DOĞUDA YÜKSELİŞİ

> Zaferden iki gün sonra, 17 Mayıs-Rebiyülahir sabahı sultan esir düşmüş Tapınakçıları ve Hayırseverleri görmek istedi ve şöyle söyledi: "Bu iki murdar soyun topraklarını temizleyeceğim." Bunları ele geçirmiş olanlara ellişer dinar vaat etti ve ordu bir anda en azından yüz kadarını öne çıkardı. Sultan kafalarının vurulmasını emretti, esir değil ölü istiyordu. Yanında âlimlerle mutasavvıflardan oluşmuş bir topluluk ve birtakım sofu kimselerle dervişler vardı; her biri birini öldürmesine izin verilsin diye yalvardı ve kılıcını çekip kollarını sıvadı.[1]

Selahattin Eyyubi'nin kâtibi ve naibi İmadettin İsfahani, 4 Temmuz 1187 Hattin savaşında Hıristiyanların uğradığı büyük bozgunun ardından askeri tarikat mensubu biraderlerin gördüğü muameleye tanık olmuştur; alıntılanan kısımda da, bu biraderlerin haçlı seferlerindeki rolleri hakkında İslam cephesinde ne düşünüldüğünü çarpıcı bir biçimde özetler. Aziz Bernard Tapınakçıları, Tanrı'nın kutsal yerleri kirleten Sarazenleri kovmaya yarayan aracıları olarak görürken, Selahattin Eyyubi ile maiyetindeki mübarek zatlar da murdarlığın asıl sebebinin Hıristiyan savaşçıların askeri nitelikli din birlikleri olduğuna kaniydiler. Olağan koşullarda merhametli olan, ama İmadettin İsfaha-

---

[1] İmadettin İsfahani ('Imâd ad-Din al-Isfahânî), *Conquête de la Syrie et de la Palestine par Saladin*, çev. H. Massé, Paris, 1972, s. 30-1. İngilizce çevirisi, *Arab Historians of the Crusades*, yay. haz. ve çev. F. Gabrieli, İng. çev. E. J. Costello, Londra, 1969, s. 138.

ni'ye göre infazları sevinçten ışıldayan bir yüzle seyreden Selahattin'e kalırsa tek bir çözüm vardı.[2]

Selahattin Eyyubi'nin tepkisi, tarikatların ideolojik taahhütü ve askeri önemine ilişkin doğru bir değerlendirmeye dayanıyordu. Zira hataları olsa da (tarihlerindeki bu hatalara işaret etmeye hazır pek çok kişi vardı zaten), bu tarikatlar olmaksızın Outremer'deki tekinsiz Latin yerleşimleri 1291'e değin ayakta kalamaz, kutsal yerleri ziyaret etme isteğiyle dolu binlerce hacı hedefine ulaşamazdı. Urfa 1144'te Musul Atabeyi [İmadettin] Zengi'ye kaptırılmış, Fransa Kralı VII. Louis ile Alman Kralı III. Konrad önderliğindeki İkinci Haçlı Seferi ne kontluğu geri almaya ne de kayıplarını dengelemeye yaramıştı, ama yine de Latinler Hattin savaşına kadar, elde kalan üç devleti, Antakya, Trablus ve Kudüs'ü birbirine bağlayan 600 kilometrelik kıyı bölgesinin büyük kısmını ellerinde tutmayı başarmışlardı. 1174'e değin temel figürler, Kudüs'ün etkili ve gayretli kralları olmuştu: Anjou'lu Foulques (ö. 1143) ve oğulları, III. Baudouin (ö. 1163) ve Amauri (ö. 1174). Bu krallar iç bölgelerdeki iki önemli şehri, Halep ile Şam'ı hiç ele geçiremediler, ama İtalyan denizci şehir devletlerinin ablukalarının yardımıyla sahil şeridindeki tüm şehirleri aldılar. Tir 1124'te ele geçirildi, en dirençlileri olan Askalon ise 1153'te düştü. 1160'larda Amauri Mısır'ı fethetmeye yönelik birtakım ciddi, ama başarısız girişimlerde bulundu; başarılı olsaydı haçlıların kaynaklarını büyük ölçüde artıracak, Selahattin Eyyubi'nin 1187'de kurduğu Müslüman çemberini yaracak bir stratejiydi bu.

---

[2] Ayrıca bkz. *Cont. WT*, s. 87-8; burada, misillemeye davetiye çıkarmasından ötürü bunun Selahattin'in bir taktik hatası olduğu görüşü dile getirilir. Ama Selahattin'in yaptığı beklenebilecek bir şeydir, bkz. Riley-Smith, *The Knights of St John in Jerusalem*, s. 75-6.

Ama haçlı devletlerden güçlükler hiçbir zaman eksik olmadı. Kudüs Krallığının istikrarı zaman zaman iç çekişmelerle, özellikle de 1134'te Kral Foulques'a karşı çıkan ayaklanmayla ve 1149-1152 arasında Kraliçe Melisende ile oğlu arasındaki iktidar kavgasıyla sarsılmıştı;[3] bu arada Suriye'de güçlü Türk önderlerin, önce [İmadettin] Zengi'nin (ö. 1146), ardından da oğlu Nurettin'in (ö. 1174) ortaya çıkması Hıristiyanlar üzerinde büyük bir dış baskı yarattı. Nurettin 1157'de Halep'e de Şam'a da yerleşmiş durumdaydı, bundan on yıl sonra da naibi ve Selahattin Eyyubi'nin amcası Şirkuh Mısır için Amauri'yle mücadeleye girdi. 1174'te Nurettin ile Amauri'nin ölmesi üzerine haçlı devletleri üzerindeki baskılar arttı, çünkü Amauri'nin halefi IV. Baudouin cüzamdı – bu hastalık 1185'te, henüz yirmi dört yaşındayken ölümüne neden olacaktı. IV. Baudouin, önce gençliğinden, sonra da hastalığından ötürü etkinliği istikrarsız bir hükümdar oldu, alttan alta işleyen ve saraydaki egemenliğini arada bir kesintiye uğratan hizip gerilimleri alenileşip su yüzüne çıktı. Öte yandan Nurettin'le aralarındaki sıkıntılı ilişkinin getirdiği kısıtlamalardan kurtulan Selahattin Eyyubi de artık fetih hareketlerini nispeten daha rahat sürdürebilecekti. Hıristiyanların Hattin bozgununun öncesinde Müslüman ve Bizans dünyasında, Hıristiyanların tecritine sebep olan, dikkatle tasarlanmış kapsamlı bir askeri ve diplomatik saldırı tertiplenmişti. Tirli Guillaume bir yandan o dönemde Hıristiyanlar arasında ahlak ve savaş becerisi bakımından bir inkıraz olduğuna inanıp bundan yakınırken, öte yandan da 1180'lerin başlarında temel bir soruna işaret etmiş, İslam cephesindeki eski bölünmeler ile mevcut durumu karşılaştırmıştı, "artık etrafımızdaki

[3] Bkz. H. E. Mayer, "Studies in the History of Queen Melisende of Jerusalem," *DOP*, 26 (1972), 113-82.

tüm krallıklar tek bir güç altında birleştiler, Tanrı böyle istedi."[4]

Tapınakçılar bu yıllarda gayet tali bir rolden –öyle ki, Kudüs'te Payns'lı Hugues'le aynı dönemde yaşayan vakanüvis Fulcherius Carnotensis bile Tapınakçıları anmaz– olayların merkezine taşındılar. Bu değişimin boyutları, Kral VII. Louis'nin 1147-48 haçlı seferinde Fransız Tapınakçıların oynadığı role bakılarak da çıkarılabilir. Tapınakçılar, haçlı seferi için yola çıkılmazdan önce Paris'te, 27 Nisan 1147'de toplanan ruhani mecliste 130 şövalyeyi bir araya getirmeyi başarmışlardı[5] – istekleri bu grubun doğuya Fransız ordusuyla birlikte gitmesiydi muhtemelen. Bunlara eşlik eden yaverler ve hizmetli biraderlerin sayısı da şövalyelerinkinden az olmasa gerektir. Meclise Papa III. Eugenius, Kral VII. Louis ve dört başpiskopos katılmıştı; bu kadar seçkin katılımcılarının olması bu meclisi –sayı bakımından değilse de seviye bakımından– üç yıl önce yapılan, Başrahip Suger'in yeni manastır korosunu takdis etmek üzere Aziz Denis'yi çağırdığı toplantıyla karşılaştırılabilir hale getirmişti.[6] Tirli Guillaume'a göre, Tapınakçıların harmanilerindeki özel kırmızı haç işaretini –Kutsal Toprakları savunurken şehit düşme isteğini simgeliyordu bu[7]– taşıma hakkını kazanmaları III. Eugenius dönemine rastlar; bu olayın geçtiği düşünülebilecek en uygun sahne de söz konusu ruhani meclistir.

---

4 TG, 21.7, s. 970.

5 *CG*, no. 448, s. 279. Bkz. bu kitapta, s. 69.

6 Saint-Denis'li Suger. *Abbot Suger on the Abbey Church of St Denis and its Art Treasures*, yay. haz. ve çev. E. Panofsky, 2. basım, G. Panofsky-Soergel, Princeton, 1979, s. 112-13. Bu tarihe değin Fransa'da toplanmış kraliyet meclisleriyle karşılaştırma için bkz. Hallam, *Capetian France*, s. 172.

7 TG, 12.7, s. 554. Vitry'li Jacques bunu bir şehitlik alameti olarak yorumlar, "Historia Hierosolimitana," yay. haz. J. Bongars, *Gesta Dei per Francos*, cilt I(ii), Hanover, 1611, s. 1083.

Tarikatın Fransa üstadı Barres'lı Everard seyahat sırasında kralın güvenilir müşavirlerinden biri olmuştu. Şehrinin yakınında böylesine büyük bir ordunun bulunmasından ötürü kaygılara kapılan Bizans İmparatoru I. Manuel ile zorlu müzakereler yürütmek üzere kral tarafından Konstantinopolis'e gönderilen üç elçiden biriydi (diğer iki elçi, kraliyet başvekili Bartholomé ile Bourbon'lu Archibald'dı). Başlangıçta Fransız birlikleri ile imparatorun Peçenek ve Kuman birlikleri arasında çarpışmalar olduysa da, sonuçta elçi heyetlerinin müzakereleriyle ateşkes ve haçlıların istedikleri alım satım kolaylıkları sağlandı.[8] Fransız ordusu Ekim ayının sonlarında Boğazı geçti ve –önden giden Alman ordusunun bozguna uğradığı haberinin ulaşmasına ve kötü hava koşullarına rağmen– güz sonuyla kış boyunca sürecek tehlikeli Küçük Asya yolculuğu başladı. Yürüyüş esnasında haçlılar da neredeyse hacılar kadar tehlikeye açıktılar ve Tapınakçıların görevinin en göze çarpan yönü hareketli kolların muhafızlığıydı. Ordu yürüyüşün başlangıcından itibaren Türk hafif süvarilerinin saldırılarına maruz kaldı; karşı koymak güçtü, çünkü batılı şövalyeler bunların eyer üstünden saldırıp hızla dövüş alanından çekilme becerilerine tamamen yabancıydılar. Ordu Ocak 1148'de Laodikeia ile Attaleia arasındaki Kadmos dağında büyük bir bozguna uğradı, artık levazımat azalmış, ciddi bir at ihtiyacı başgöstermişti. Saint-Denis vakanüvisi Deuil'lü Odon'un deyişiyle Türkler, "kanın tadını alınca daha da vahşileşen hayvanlar gibi," haçlıların zaaflarını gördükçe hepten yırtıcılaşıyorlardı.[9] Bu koşullar altında kral ordunun savunulması sorumluluğunu, haçlıların çoğunun tersine levazımatını dikkatle korumuş olan Tapı-

[8] Deuil'lü Odon, *De Profectione Ludovici VII in Orientem*, yay. haz.-çev. V. G. Berry, *Records of Civilization. Sources and Studies* 42, New York, 1948, s. 52-5.

[9] Deuil'lü Odon, *De Profectione*, s. 124-5.

nakçılara teslim etti. Deuil'lü Odon'a göre "dindarlığıyla saygı uyan ran ve ordu için onurlu bir örnek teşkil eden" Barres'lı Everard, elli kişilik birlikler halinde düzenledi orduyu; bu birliklerin her birir başında, bir komutana –Gilbert adlı bir Tapınakçıya– bağlı birer Ta nakçı bulunuyordu. Burada amaç, ordunun çeşitli kısımlarına bulu dukları kol içerisinde bir merkez sağlamak ve manevralara rişildiğinde topluca hareket edebilmekti. Ordu evvelce uğradığı kayı lardan ötürü iyice zayıflamıştı, ama bu düzenleme bir nebze de o disiplin getirmiş gibiydi; kral Attaleia'da, deniz yoluyla Antakya Prer liğindeki Süveydiye'ye geçmeleri için Bizanslılar tarafından sağlan gemilere ulaşabildi.[10]

Kral Antakya'ya vardığı Mart 1148 tarihine değin levazıma ve gei yolculuğuna o kadar çok para harcamıştı ki, seferini sürdürebilme için borç alması gerekiyordu. Tapınakçılar bu konuda da yararlık gö terdiler. Barres'lı Everard 10 Mayısta Antakya'dan Akkâ'ya geçti ve b rada ya doğrudan doğruya tarikat kaynaklarını kullanarak ya da tai kat mallarını teminat gösterip borç alarak gerekli parayı tedarik et Aynı yıl içinde kral Fransa'daki vekillerine mektup yazarak Tapınakç ların parasının iadesini emretti; Başrahip Suger'den 2000 mark gümü Péronne Kontu Vermandois'lı Raoul'dan da 30.000 *livre parisis* bulma istendi. Louis Suger'e, haçlı seferini Tapınakçılardan aldığı para say sinde sürdürebildiğini ve ödedikleri miktarların tarikatı iflasın eşiğir getirdiğini söylüyordu.[11] Bu borçlar muhtemelen haçlı seferleri içi salınan olağanüstü vergilerle kapatıldı; ama Tapınakçıların verdi borcun büyüklüğü, Capet'lerin malikâne gelirlerinin 1170'lerde bi

[10] *A.g.e.*, s. 124-7, 132-5.

[11] *Etudes sur les actes de Louis VII*, yay. haz. A. Luchaire, Paris, 1885, no. 230, 173; no. 236, s. 174-5.

yılda 60.000 *livre*'den fazla olmamasından ve bu miktarın o tarihte krallık için iyi bir getiri olmasından çıkarılabilir.[12] Bu duruma, Troyes Konsili arifesinde tarikatın elinde bulunan insan gücü ve kaynaklar göz önünde bulundurularak bakılırsa, Tapınakçıların askeri ve mali gücünün 1129 ile 1148 arasında nasıl katlanarak artmış olduğu ortaya çıkar.

Ancak bu yeni parlak tablo, hayranlarının yanı sıra muhtemel muarızlarının da dikkatini Tapınak Tarikatı üzerinde topladı; tarikat açısından İkinci Haçlı Seferi, başarısızlığa uğrayıp böylesi muarızlara görüşlerini dillendirme vesilesi yaratmasından ötürü de önem taşıyordu. Akkâ yakınlarındaki Palmae'de, 24 Haziran 1148'de, Kral Konrad, Kral Louis ve Kudüs Kralı III. Baudouin'in katıldığı büyük bir haçlı önderleri meclisinde kuvvetleri Şam'a yönlendirmeye karar verildi. Tapınakçılar ve Hayırseverlerin üstatları Craon'lu Robert ile Le Puy'lü Raimond da bu mecliste hazır bulunmuşlar ve ne önerdikleri bilinmese de şüphesiz tartışmalara katılmışlardı.[13] Ama III. Konrad'ın üvey kardeşi ve seferin katılımcılarından olmasından ötürü olup bitenler hakkında sağlam bilgilere sahip olan Freising Piskoposu Otto, Konrad'ın Paskalya haftasında (Paskalya Pazarı 11 Nisandı) Kudüs'te Tapınakçıların sarayında birkaç gün kaldığını ve Akkâ'ya döndüğünde, patrik ve Tapınakçılarla, Temmuz ayında Şam'a saldırma konusunda zaten anlaşmış bulunduğunu söyler.[14]

Olaylara dönülecek olursa, Şam tercihinin feci bir hata olduğu an-

---

[12] Bkz. J. F. Benton, "The Revenue of Louis VII," *Speculum*, 42 (1967), 91.

[13] TG, 17.1-2, s. 760-2.

[14] Freising'li Otto ve Rahewin. *Gesta Friderici I. Imperatoris auctoribus Ottone et Ragewino praeposito Frisingensibus*, yay. haz. G. H. Pertz, *MGH SS*, cilt XX, 1.58, s. 385.

laşıldı. Şehrin batı tarafından, sağlam bir mevkiden başlatılan kuşatma önce belli bir başarı sağladı, ama sonra haçlı saldırısı hız kaybetti ve ana gücün şehrin doğu tarafına kaydırılmasına karar verildi. Uzayıp giden bir kuşatmada koşulların zorlaşacağı biliniyordu; ama anlaşıldığı kadarıyla karşı tarafın savunma gücünün zayıfladığı ve dolayısıyla zaferin daha çabuk kazanılabileceği iddia edilmiş, bu nedenle de levazım sorununun hayati önemi azımsanmıştı. Şehir umulduğu kadar çabuk düşmediğinde Frankların geri çekilmekten başka çareleri kalmadı. Haçlı seferinin başarısızlığa uğraması o dönemin insanlarını hayrete düşürdü; çünkü Aziz Bernard'ın vaazlarıyla telkin edilmiş, güçlü Alman kralı ile sofu Fransız kralı tarafından yürütülmüş bir seferdi bu. Bozgun üçü için de tam bir itibar kaybına sebep oldu ve ardından karşılıklı suçlamalar geldi kaçınılmaz olarak.[15] Gözde açıklama ihanetti; Konrad bizzat –naibi olan Corvey Başrahibi Wibald'a yazdığı bir mektupta– böyle bir imada bulunmuş, ama kimi kastettiğini belirtmemişti,[16] bu seferi iyi hatırlayan kimselerle pek çok kez görüştüğünü söyleyen, ama kaynaklarının ötesini berisini araştıracak durumda olmayan Tirli Guillaume da bu iddiayı tasdik etmişti.[17] Herkes bu kadar ketum davranmamıştı. Özellikle de bölgeye yerleşmiş Franklar suçlanmıştı; bunların haçlı seferi öncesinde Şam hükümdarı Unur'la ittifak halinde oldukları ve geçmişte belli işler karşılığında ondan tediye aldıkları biliniyordu. Konrad'ın başarısızlığını açıklama isteğiyle harekete geçen bazı Alman yazarlar, Tapınakçıların geri çekilişi

---

[15] Bkz. A. J. Forey, "The Failure of the Siege of Damascus in 1148," *JMH*, 10 (1984), 13-23.

[16] *Die Urkunden der Deutschen Könige und Kaiser*, yay. haz. F. Hausmann, *MGH, Diplomata*, cilt IX, Viyana, 1969, no. 197, s. 768-9.

[17] TG, 17.7, s. 768-9.

bile isteye hazırladıklarını iddia ettiler. İsmi bilinmeyen Würzburg salnamecisi, kuşatılanlara el altından yardım etmeleri karşılığında büyük bir rüşvet almış olan Tapınakçıların "hırs, hilekârlık ve haset"leri araya girmeseydi hücumun başarıyla sonuçlanabileceğini söylüyordu.[18] Sonraları bu görüşü, muhtemelen 1160'ların sonlarında Kutsal Topraklara giden ve buraların sakinlerini ve ziyaret yerlerini anlatan Rahip Würzburg'lu Johannes de devşirip kullandı. Tapınakçıların ünü bir ihanet suçlamasıyla zedelenmişti ona göre, oysa ithamın doğru olup olmadığını bilmiyordu aslında. Ama yine de bu ithamın, Tapınakçılar Kral Konrad'la birlikte Şam'dalarken "alenen kanıtlanmış" olduğundan gayet emindi.[19]

Salisbury'li John da gözlemcilik görevini yürüttüğü papalık sarayında, muhtemelen –Fransa'ya dönerken 1149 Ekiminde Roma'yı da ziyaret eden Kral VII. Louis'nin beraberindeki– Fransız haçlılarından bu söylentileri işitmişti. John, Louis'nin "ihanete uğrayıp aldatılmış" olduğu görüşünü kabul ediyordu –kuşkusuz onu fena halde sarsmıştı bu görüş– ama Tapınakçılardan aldığı askeri ve mali destekten sonra beklenebileceği gibi kralın bizzat "Tapınak biraderlerini sürekli temize çıkarmaya çabaladığını" da vurguluyordu.[20] Aslında Tapınakçıların haçlı seferinin aleyhine çalışmış olmaları pek de mümkün değildir, zira sefere katılımlarına ilişkin somut verilerin hepsi de bu görüşle çelişir, yine de böyle bir inancın mevcut ve alenen dolaşımda olması

---

[18] "Annales Herbipolenses," yay. haz. G. H. Pertz, *MGH SS*, cilt XVI, s. 7.

[19] Würzburg'lu Johannes, "Descriptio Terrae Sanctae," yay. haz. T. Tobler, *Descriptiones Terrae Sanctae ex saec. VIII. IX. XII. et XV.*, Leipzig, 1874, böl. 5, s. 130.

[20] Salisbury'li John, *Historia Pontificalis*, yay. haz. ve çev. M. Chibnall, Londra, 1956, s. 57.

anlamlıdır. Akla gelen ilk şey, bir askeri tarikatın kurulmasına ve varlığına ilişkin muğlak duyguların birtakım özel hoşnutsuzluklara tahvil edilmiş olduğudur. Outremer Frankları, batıdan gelen daimi para yardımı ve askeri destek olmaksızın kutsal yerleri korumayı sürdürememelerinin, hislere hitap etmek üzere kutsal yerleri öne sürmekle giderilemeyecek bir hınç yarattığını gitgide daha iyi anlıyorlardı.[21] Tapınak Tarikatı gayet kısa bir süre içinde inançsızlarla mücadelenin simgesi haline gelmişti; bu özellik bir yandan yaygın bir ilgi ve destek sağlarken, öte yandan bazen –İkinci Haçlı Seferinde görüldüğü gibi, paranın ve canların heba olması halinde– geri tepip aynı ölçüde aleyhlerine de işleyebiliyordu.

Şam faslının aslı ne olursa olsun –tarife gelir bir ihanetin söz konusu olmaması, daha akla yakın bir ihtimaldir[22]– doğunun Frankları haçlı seferi hezimetinin sonuçlarıyla karşı karşıya kalmışlardı. Craon'lu Robert bu hezimetten sonra çok yaşamadı, 13 Ocak 1149'da öldü; yerine, bu haçlı seferinden saygınlığı artarak çıkmış birkaç kişiden biri olan Barres'lı Everard geçti.[23] Açıktır ki bu seçimde de Everard'ın

---

[21] Batılıların Kutsal Topraklara ve sakinlerine yaklaşımları konusunda bkz. J. Riley-Smith, "Peace Never Established: The Case of the Kingdom of Jerusalem," *TRHS*, 5. dizi, 28 (1978), 87-102.

[22] Bkz. Forey, "The Failure of the Siege of Damascus," 20-1.

[23] Bu dönem için bkz. *OR*, s. 314. Everard'ın büyük üstat unvanıyla anıldığı ilk belge, Ramón Berenguer'in 1143'te yaptığı bağışa 30 Mart 1150'de verilen papalık onayıdır. Burada Craon'lu Robert "iyi hatırasıyla" anılır, *CG*, Bullaire, no. 22, s. 386-8. Dolayısıyla Robert'in 1150'nin başlarına değin yaşamış olması mümkündür, ama Everard 1149 sonbaharında Fransa'ya döndüğünde doğuda liderliği Kethüda Montbard'lı André'nin üstlenmiş olması pek mümkün değildir. André'nin Everard'a yazdığı ve 29 Haziran 1149'daki İnab çarpışmasına atıfta bulunduğu mektup için bkz. aşağıda, dipnot 25. Everard'ın yükselişi konusunda bkz. Bulst-Thiele, *Magistri*, s. 41-52.

VII. Louis'le kurduğu yakın ilişkiler etkili oldu, zira tarikatın doğuda yenilerde kazandığı ağırlığı koruyabilmesi için Fransa'daki bağlantılarla kaynaklardan yararlanması gerekecekti. Bu nedenle yeni üstat Outremer'de kalmadı, 1149 sonbaharında kralla birlikte Fransa'ya döndü. Müslümanların yanı sıra muhtemelen Bizanslıları da hedef alan yeni bir haçlı seferi düzenleme fikrine kapılmış olan Louis ise, Tapınakçıları bu tasarılarının bir parçası olarak görüyordu kuşkusuz.[24]

Üstadın vekili olan tarikat kethüdası Montbard'lı André'nin 1149'un sonları ya da 1150'nin başlarında Everard'a yazdığı bir mektupta ima edilen şey de şüphesiz buydu:

> Efendimiz Frank kralının isteği üzerine gitmenize boyun eğmiş olsak da, işitmiş olduğunuz üzere, şövalye, yaver ve para yokluğuyla dört bir yandan kuşatılmış durumdayız, büyüklüğünüze sığınıp çabuk dönmeniz için yalvarıyoruz, dönün ki bu sayede donandığımız silahlar ve parayla, şövalyeler ve yaverlerle anamızı, ağırlığı uçup gitmiş Şark Kilisesini Tanrı'nın yardımıyla kurtarabilelim.

Bu acelenin nedeni Antakya'daki kargaşaydı; Zengi'nin Halep'teki halefi Nurettin çoktan –daha İkinci Haçlı Seferi orduları gelmezden evvel– prensliğe akınlar düzenlemeye başlamıştı. 29 Haziranda haçlıların gitmesinden yararlanıp İnab'a ilerlemiş, burada büyük bir Hıristiyan gücünü bozguna uğratmış, çarpışma esnasında Prens Raimond'u öldürmüştü. Felaketi haber alan Tapınakçılar, III. Baudouin'in kuzeye düzenlediği kurtarma seferine destek olmak üzere 120 şövalyeyle 1000 silahtar ve yaver toplamışlardı. Bunların teçhizatı için ağır bir borca girmek gerekmişti: Akkâ'dan 7000, Kudüs'ten de 1000 *besant* top-

[24] Aziz Bernard, Cluny'li Pierre ve Saint-Denis'li Suger gibi nüfuzlu kimselerin de katıldığı hararetli tartışmalara rağmen yeni bir kuvvet toplanmadı, bkz. Berry, "Peter the Venerable," s. 158-62.

lanmıştı. Kuzeye zar zor ulaşmışlar, oraya vardıklarında Nurettin'in kuvvetlerinin kırlık bölgeleri talan ettiğini, bunun da yanlarına kâr kaldığını ve Antakya'nın ağır bir kuşatma altında olduğunu görmüşlerdi. Kethüdanın Antakya'ya getirdiği adamların büyük bir kısmı da ölmüştü. Bu nedenle, "geri dönmek için daha iyi bir sebebiniz olmayacak hiç, buraya gelmeniz de hiçbir zaman Tanrı'yı daha fazla sevindirip ocağımız ve Kudüs toprakları için daha hayırlı olmayacak," diyordu kethüda ve bu iletiyi ulaştırmak için pek az sayıda birader ayırabildiğini söylüyordu; bu biraderlerin aldığı emir, Fransa'ya varır varmaz Tapınakçıların kendi aralarından çıkarabilecekleri tüm adamları, şövalyeleri ve yaverleri toplamaktı. Kethüda ayrıca ya bizzat gelmeleri ya da para yardımı göndermeleri umuduyla papanın, Fransa kralının ve tüm prenslerle üst düzey din adamlarının durumu tam olarak bilmelerini istiyordu.[25]

Aslında III. Baudouin'in kuvvetleri Nurettin'i bir süreliğine engellemişti, ama durum kritikliğini koruyordu. Çok geçmeden Everard da Kudüs Krallığına döndü: 1152 Nisanında Montbard'lı André'yle birlikte Tir'de Yosafat vadisi Azize Meryem Manastırı mülklerinin verilişine dair kraliyet onayına tanıklık etmişti.[26] Yanında adam ve levazım da

---

[25] *RHG*, cilt XV, s. 540-1.

[26] Bu onay 15. "on beş yıl"a, 1154'e tarihlenir, *Chartes de Terre Sainte provenant de l'abbaye de Notre Dame de Josaphat*, yay. haz. F. Delaborde, Paris, 1880, no. 29, s. 70; *RRH*, no. 291, s. 743; ama Ocak 1153'te Everard, Trémélay'lı Bernard'ın yerine büyük üstat olmuş durumdadır, TG, 17.21, s. 790. Bu "on beş yıl" hesabı doğruysa eğer, senenin 1152 olması gerekir, bu da bir yazım hatası yapıldığını düşündürür. Nitekim D'Albon'un da böyle düşündüğü anlaşılmaktadır, zira tamamlanmamış Tapınak sicili için tuttuğu notlarda belgeyi düzeltmiştir, BN, *NAL* 70, var. 2. Mayer'in gösterdiği gibi, 1152 tarihi fazlasıyla çapraşık Melisende-Baudouin ihtilafı kronolojisine de oturur, "Studies in the History of Queen Melisende," 170.

getirmişti muhtemelen, zira ertesi yıl yapılan Askalon kuşatmasında Tapınakçılar önemli bir rol üstlenmişlerdi. Ancak kısa bir süre sonra, yine 1152 senesi içinde, bilinmeyen nedenlerden ötürü görevini bıraktı Everard. Sonuçta –1176'da hâlâ yaşadığı yer olan– Clairvaux'da keşiş olmasına bakılırsa, Aziz Bernard'ın gerçek Kudüs'ün Clairvaux olduğu fikrine gönül vermiş de olabilir.[27]

Montbard'lı André büyük üstada yazmanın yanı sıra batıdaki etkili önderler arasında haçlı devletlerinin halinin bilinmesini sağlayacak kadar da sağlam bir konumdaydı, zira Aziz Bernard'ın dayısıydı ve aziz ona özel bir güven beslediğini söylüyordu.[28] Aziz Bernard'ın annesi Aleth André'nin ablasıydı; ama Montbard Beyi Bernard ile Ricey'li Humberge'in altıncı çocuğu olan André yeğeninden gençti aslında. Hayatta kalan en büyük ağabeyi Rainard beyliği devralmış, diğer iki ağabeyi Miles ile Gaudry de Cîteaux Manastırına girmişti.[29] Doğuda bulunduğuna dair ilk kesin veri 1148 tarihli olsa da, Tapınak Tarikatına Troyes Konsilinden kısa bir süre sonra katıldığı düşünülebilir.[30] Aziz Bernard'a yazdığı mektupların hiçbiri günümüze ulaşma-

---

[27] Everard 1174'te Clairvaux'da keşişti, BN, *Manuscrits Latin*, 14679, var. 724-5. 1176'da hâlâ hayattaydı, *Etudes sur les actes de Louis VII*, yay. haz. Luchaire, Paris, 1885, no. 699, s. 319. Ancak Reims ölüm kaydı tomarlarında büyük üstat olarak kayıtlı değildir ve atlanmış tek XII. yüzyıl üstadıdır. Trémélay'lı Bernard *tercius magister Templi* [Tapınağın üçüncü üstadı] diye anılır, s. 325. Everard'ın görevi bırakmasından ötürü bilhassa böyle yapılmış olabilir; ama bu durum tomarların düzenli derlenmediğini gösteriyor da olabilir. Aslında sonradan Cistercium'a katılmasından ötürü, Reims idare merkezinde öldüğünün öğrenilmiş olması pek mümkün değildir.

[28] Clairvaux'lu Bernard, *Epistolae*, cilt VIII, mek. 206, s. 65.

[29] Bkz. J.-B. Jobin, *Saint Bernard et sa Famille*, Paris, 1891, s. xxi-xxii; ve Bulst-Thiele, *Magistri*, s. 57-61.

[30] *RRH*, no. 252, s. 63. Aziz Bernard'ın Kudüs patriğine yazdığı, çoğunlukla

mıştır; ancak Muhterem Pierre'in aldığı mektuplara bakılırsa –bunlardan biri de Aziz Bernard'dandır– Tapınakçıların Antakya'da karşılaştıkları sorunlara dair haberler 1150 yılında batıda epeyce konuşulmuştur.[31] Ayrıca Aziz Bernard'ın üç mektubu (biri André'ye, diğer ikisi Kraliçe Melisende'a yazılmıştır), aziz ile André'nin düzenli olarak mektuplaştıklarını gösterir. Bernard'ın André'ye muhtemelen 1153'te, ölümünden kısa bir süre önce yazdığı söz konusu mektup, doğrudan doğruya "son sıralarda gönderdiğin mektuplar"a atfen kaleme alınmıştır. André'nin bu mektuplarının temel amacı da Kutsal Topraklar için yardım sağlamaktır, zira Bernard'ın cevabı "Efendimizin mevcudiyetiyle onurlandırdığı topraklardaki tehlikeye ve kanıyla kutsadığı şehirdeki tehlike"ye ilişkin kaygılarını yansıtır.[32]

Kraliçe Melisende'a giden iki mektubun daha önce yazılmış olduğu neredeyse kesindir; çünkü kraliçenin, Kral Foulques'un ölüm tarihi olan 1143 ile oğlu III. Baudouin tarafından fiilen iktidardan uzaklaştırıldığı 1152 arasındaki dolaysız egemenlik dönemine ait oldukları açıktır. Her iki mektup da, Montbard'lı André'nin kraliçenin yönetimi ve karakteri hakkında verdiği iyi havadisler üzerinde durur,

---

1130-31'e tarihlenen mektupta atıfta bulunulan Birader André, Montbard'lı André olabilir, ama mektubun tarihlenmesi konusunda sorunlar vardır, bkz. bu kitapta, s. 104, n. 43. Montbard'lı André, Montbard'lı II. Bernard'ın 1129 tarihli bir beratında laik diye anılır, Jobin, *St Bernard, pièces justificatives*, no. 15, s. 574-5.

31 *Letters of Peter the Venerable*, cilt I, no. 164, s. 397; no. 165, s. 398.

32 Clairvaux'lu Bernard, *Epistolae*, cilt VIII, no. 288, s. 203-4. Bernard bu mektupta ölüme yakın olduğunu söyler, ama önceki hastalıklarından biri de söz konusu olabilir. Ancak Beytüllahim Piskoposu Gerald'dan (1148-53) ve doğudaki tehlikelerden söz edilmesi, mektubun 1150'den önceye ait olamayacağını düşündürür. Dolayısıyla en akla yakın tarih 1153'tür.

ancak ikincisi olduğu anlaşılan mektupta bu havadislerin doğruluğuna biraz güveni sarsılmıştır Bernard'ın, söylediğine göre, kraliçe hakkında aksi yorumlar da gelmiştir kulağına.[33] Melisende ile oğlu arasında giderek büyüyen ihtilafa dolaylı bir atıftır bu; ihtilafın nedeni ise, kraliçenin 1143'te Foulques'un ölümünün ardından devraldığı kraliyet görevlerinin dağıtımı ve siyasi yönetim üzerindeki hükmünü korumak konusunda gösterdiği dirençtir. O tarihte Baudouin henüz reşit değildi, ama 1145'te erginliğe ulaştığında da kraliçe bunu pek önemsemedi. Sonuçta İkinci Haçlı Seferinden sonraki dönemde Kudüs Krallığında iki grup oluşup belirginleşti. Haçlı devletlerinin iyi kötü işleyen diğer kurumları gibi mevcut iki tarikat da, tarihlerinde ilk kez, Franklar arasındaki iç çekişmelerin neden olduğu siyasi ve askeri sorunlarla uğraşmak zorunda kaldılar. Bu özel durumda tarafgirlikten kaçındıkları anlaşılmakla birlikte, doğrudan doğruya böylesi tartışmalara çekilebilecekleri ve bunun da ünlerini etkileyeceği açıktır. Hans Mayer, berat verilerinden hareketle, Montbard'lı André'nin kraliçe taraftarlarından biri olarak görülebileceğini öne sürer,[34] Aziz Bernard'ın mektuplarının da inandırıcılık kattığı bir görüştür bu. Bununla birlikte eldeki sınırlı sayıda berattan pek çok şey çıkarılabilir ve Mayer de, Baudouin kraliçeyi iktidardan uzaklaştırır uzaklaştırmaz (Nisan 1152) Montbard'lı André'nin isminin Baudouin'in beratlarında görülmeye başlandığına işaret eder – bu arada, kısa bir süre sonra Tortosa Piskoposu Tapınakçılara şehirde Nurettin'e karşı bir kale inşa etmeleri için arazi bağışlar, kralın onayı olmaksızın yapılamayacak bir bağıştır bu.[35]

---

[33] Clairvaux'lu Bernard, *Epistolae*, cilt VIII, no. 206, s. 65; no. 289, s. 205-6.

[34] Mayer, "Studies in the History of Queen Melisende," s. 152-3.

[35] Mayer, *a.g.e.*, s. 159-60, 170. Ayrıca bkz. yukarıda, dipnot 26.

Baudouin iktidarını tam anlamıyla sağlama aldıktan sonra, Hıristiyanlara diğerlerinden daha uzun süredir direnen bir kıyı şehrinin, Askalon'un üzerine yürüdü. Mısır'ın kaynaklarını arkasına alan Askalon'un direnişi öylesine çetindi ki, Franklar şehri kuşatmak için istihkâmlar inşa etmişlerdi. Foulques'un şehrin doğusundaki Beytcibelin'i Hayırseverlere bağışlaması da bu siyasetin bir parçasıydı; Tapınakçılara ise 1149-50 kışında, şehrin altmış kilometre güneyindeki Gazze verildi, kuzeydeki İbelin [Yabna] ile kuzeydoğudaki Blanchegarde'ın eklenmesiyle birlikte şehir gayet zorlu bir abluka altına alınmış oldu.[36] Gazze Filistiler çağında büyük bir şehirdi ve görkemli geçmişini hatırlatan pek çok kalıntı barındırıyordu hâlâ. Ancak Franklar ile Mısırlılar arasındaki ihtilaftan ötürü o tarihte gayri meskûndu ve yapılar harabe haline gelmişti. Tirli Guillaume, Frankların tüm şehri yeniden inşa edecek kaynaklarının olmadığını kavrayıp şehrin dayandığı küçük tepenin bir kısmına sağlam surlar ve kuleler diktiklerini söyler. Tapınakçılar bu istihkâmı devralmışlar, ancak sonraki yıllarda Frank yerleşimciler tepenin kalan kısmına, Tapınak hisarına komşu zayıf surlar çekmişlerdi. Bu, krallık topraklarında Tapınakçılar tarafından alındığı kayda geçmiş ilk büyük kaleydi; Tapınakçı yandaşı olmasa da durumda eleştirilecek bir yön bulamayan Tirli Guillaume da kalenin değerine tanıklık etmiştir:

> Cenkte cesur ve kudretli bu adamlar şimdiye kadar vazifelerini basiret ve sadakatle yerine getirdiler. Sık sık düzenledikleri gizli veya aleni hücumlarla yukarıda anılan kasabaya [Askalon] ağır bir darbe indirdi-

[36] Bu bölgedeki genel kraliyet siyaseti için bkz. Tibble, *Monarchy and Lordships*, s. 9-11. Tibble bu siyasetin kısmen, 1134 ayaklanmasından sonra monarşiye yönelik olası bir tehdit diye görülen güçlü Hebron Beyliğini zayıflatma isteğinden kaynaklandığına inanır.

ler, öyle ki evvelce tüm bu bölgeyi istila ve yağma ederek bizi dehşete salanlar, rica ya da tediyeleri sayesinde muvakkaten dertsiz, duvarların arkasında, kendi hallerinde yaşayıp sükûnetle işlerine bakmalarına izin verilirse kendilerini en mutlu kişi sayıyorlar artık.

1150 baharında Mısırlıların Gazze'yi almaya yönelik kararlı girişimleri başarısızlığa uğradı ve "o günden sonra kuvvetleri öylesine zayıfladı, tahrip güçleri öylesine azaldı ki, civar bölgelere saldırmaktan tamamen vazgeçtiler." Ayrıca yine bu tarihten sonra Mısırlılar Askalon'un ihtiyaçlarını karadan karşılama girişimlerinden de vazgeçtiler ve "yol boyundaki garnizonlarda kurulan pusulardan korkup şövalyelerden fena halde ürkerek" yardımları yalnızca deniz yoluyla ulaştırdılar.[37]

Bu uzun vadeli planların ödülü 22 Ağustos 1153'te Askalon'un düşmesi oldu, bu da I. Amauri'nin 1160'larda Mısır'ı işgal etmesine zemin hazırladı. Uzun zamandır beklenen bu zaferde Tapınakçılar önemli bir rol oynadılar; ancak Frank cephesine ait bir anlatıma –Tirli Guillaume'unkine– göre, itibarlarının zedelenmesi gibi ağır bir bedel de ödediler. III. Baudouin 25 Ocak 1153'te, krallığın laik ve dini önderlerini Askalon önlerinde bir araya getirmiş, bu toplantıya Hayırseverlerin üstadı Le Puy'lü Raimond ile Tapınakçıların yeni üstadı Trémélay'lı Bernard da katılmıştı. Trémélay'lı Bernard Dijon yakınlarında köklü bir Bourgogne ailesinden geliyordu muhtemelen, dolayısıyla da bu bölgeden pek çok manastır mensubunu tarikata kazandırmıştı.[38] Bernard doğuya İkinci Haçlı Seferiyle birlikte gelmiş olmalıdır; ancak

---

[37] TG, 17.12, s. 776-7; 20.20, s. 938.

[38] Thomas Bérard henüz laikken, 1135-1137 arası üç Bourgogne beratında tanık olarak ortaya çıkar, P. N. C. Persan, *Recherches historiques sur la ville de Dole*, Dole, 1812, *preuves*, no. 12, s. 371; BN, *Moreau* 871, *Cartulaire de l'abbaye de Rosières*, var. 327, 329v-30. Ayrıca bkz. Bulst-Thiele, *Magistri*, s. 53-6.

günümüze ulaşmış haçlı devletleri beratlarının hiçbirinde ismi anılmaz. Yaz ayları boyunca Askalon saldırısı tüm şiddetiyle devam etti ve Frankların ahşaptan yaptıkları seyyar hücum kulesi sayesinde büyük hasarlar verildi. 15 Ağustos gecesi[39] şehri savunanlar kuleyi yakmaya çalıştılar, ancak doğudan esen sert rüzgâr alevleri gerisin geriye şehre püskürttü ve sonuçta surların bir kısmı çöktü. Guillaume'a göre bütün ordu çökme sesine uyandı ve açılan gediğe yöneldi; ancak muhtemelen surların o kısmına nöbetçi dikmiş olan Tapınakçıların Trémélay'lı Bernard'ın komutası altında çoktan oraya varmış olduklarını gördüler. Ne ki, Guillaume'un iddiasına göre, üstat Tapınakçılardan başka kimsenin içeri girmesine izin vermedi: "İlk giren yağmadan daha büyük pay alıp daha değerli ganimetlerle döneceği için diğerlerinin yaklaşmasını engelledikleri söyleniyordu." Bu durum, Mısırlıların payanda vurarak suru sağlamlaştırmalarına ve şehre girmiş kırk kadar Tapınakçıya saldırmalarına fırsat tanıdı. Ertesi gün bu Tapınakçıların cesetleri surlardan sallandırıldı – Frankları aşağılamaya yönelik bir hareketti bu. Ovidius'a nazireyle "aşağılık yağmanın hayırlı neticesi olmaz," diyordu Guillaume. Ona göre bu terslik kuşatmanın kaldırılmasına sebep olacaktı neredeyse; Hıristiyanları kuşatmayı sürdürmeye ikna eden şey, Hayırseverlerce desteklenen Patrik Fulcher'in kararlılığı oldu.[40]

Bu konuda meselenin aslını anlamak imkânsızdır. Şamlı vakanüvis İbnülkalanisi hem ahşap kuleyi hem de duvarda açılan gediği, sanki bunlar şehrin düşüşünü hazırlayan etmenlermiş gibi anlatsa da, hiçbir

---

[39] *OR*'de Bernard'ın ölümü için 16 Ağustos tarihi verilir, s. 325; çatışmada öldürülmüştür muhtemelen.

[40] TG, 17.27, s. 797-9.

Müslüman kaynağı Tapınakçıların bu işteki rolüne değinmez.[41] Tirli Guillaume ise –kuşatmaya dair olağanüstü canlı ve ayrıntılı bir tasvir sunmakla birlikte– ikinci elden malumata sahipti, zira o sırada Fransa'da öğrenim görmekteydi. Dolayısıyla tarihçilerin kendi kurgularını geliştirmekten başka çaresi kalmamıştır: Guillaume'un yorumunu onun tarikata yönelik önyargısının bir örneği olarak sunan Lundgreen ile bu olayı Tapınakçıların uzun hırs ve şiddet kariyerinin başlangıcı olarak gören Grousset, yorumların vardığı iki ucun temsilcileridir belki de.[42] *Omne datum optimum* tebliğinin tarikata inançsızlardan devşirilen yağma mallarını kendi tasarrufuna alma hakkını tanıması bu konuda açıklayıcı olabilir; ama Tapınakçıların edimini, surlarda bir gedik açmaya yönelik –gediğin beklenenden çabuk, ordunun kalanı oraya varmazdan önce açılıverdiği– başarısız bir girişim diye yorumlamak da aynı derecede mümkündür. Tercihen, İbnülkalanisi'nin de ima ettiği gibi, şehrin silahları bırakmanın eşiğine geldiği düşünülebilir; nitekim aradan bir hafta geçmeden, 22 Ağustosta şehir düşer, bu da Frankların, Guillaume'un söylediği kadar ciddi bir terslikle karşılaşmadıklarını akla getirir.

---

[41] İbnülkalanisi (Ibn al-Qalanisi), *The Damascus Chronicle of the Crusades*, yay. haz. ve çev. H. A. R. Gibb, University of London Historical Series 5, Londra, 1932, s. 314-17; ama İbnülesir (Ibn al-Athir) bir Frank hücumunun püskürtüldüğünü ve kuşatmacıların vazgeçme raddesine geldiklerini söyler, "Extrait de la Chronique intitulée Kamel-Altevarykh," *RHCr. Or.*, cilt I, Paris, 1872, s. 490-1; Ebu Şame (Abu Shama), "Le Livre des Deux Jardins," *RHCr. Or.*, cilt IV, s. 77-8.

[42] R. Grousset, *Histoire des Croisades et du Royaume Franc de Jérusalem*, cilt II, Paris, 1935, s. 355: "Nous aperçevons déjà ici la politique cupide et violente." ["Tamahkârca ve şiddet dolu siyasetlerini daha burada görüyoruz zaten."] Tersi görüş için bkz. F. Lundgreen, *Wilhelm von Tyrus und der Templerorden*, Berlin, 1911, s. 89-93.

Ne gibi saiklerle hareket etmiş olursa olsun Trémélay'lı Bernard bu saldırının bedelini canıyla ödedi, halefi de Montbard'lı André oldu. Gazze'de üslenmeyi sürdüren Tapınakçılar açısından olayın belirgin bir etkisi olmadı; kalelerinden saldırılar düzenleyebiliyorlar, güney ve güneybatıya uzanan ve bazıları Mısır ile Şam arasında yolculuk edenler tarafından kullanılan yollara devriye çıkarabiliyorlardı. Gazze ile Beytcibelin'deki Tapınakçılar ve Hayırseverler, bu kaleler merkez olmak üzere –çoğunlukla laik beyler aleyhine, kimi zaman da birbirleriyle rekabete girerek– kendilerine birer nüfuz alanı yaratabilecek durumdalardı artık. Tapınakçıların güneydeki mevcudiyetini ve siyasetini en açık biçimde ortaya koyan olay, 1154'te Mısır veziri Abbas'ın oğlu Nasirettin'in esir alınıp fidye karşılığında salıverilmesiydi – bu olay iki Latin kaynağında, Tirli Guillaume ile Walter Map'te anlatılmıştır.[43] 1153 yılıyla 1154'ün ilk aylarında Kahire'de bir iktidar mücadelesi yaşanmıştı; Vezir Abbas, görünüşe bakılırsa yerine oğlu Nasirettin'i geçirmek niyetiyle halifeyi öldürmüştü. Ancak kendi konumunu sağlama almayı başaramamıştı, bir ayaklanma patlak verdi ve yağmalayabildikleri kıymetli eşyayı da yanlarına alarak kaçmaya mecbur kaldılar. Guillaume'a bakılırsa, "söylendiğine göre Şam'a gitmek niyetiyle çöle doğru" bir yol tutturdular. Ne ki, peşlerine düşen Mısırlılarla arayı açmalarına karşın, 7 Haziran 1154'te Sina ile Petra arasındaki dağlarda, el-Muvaylih'te bir Hıristiyan birliğinin kurduğu pusuya düştüler – bu bilgiyi, saldırıya uğrayanlar arasında bulunan, ama kaçmayı başaran Suriyeli vakanüvis Üsame bin Munkiz verir.[44] Abbas öldürüldü, Nasirettin ise esir alındı. Büyük bir ganimet ele geçirilmişti, ama diğer gruplardan fazla şövalyeye sahip olan Tapınakçılar

[43] TG, 18.9, s. 822-3; Walter Map, *De nugis curialium*, s. 62-7.

[44] Üsame (Usâmah), *An Arab-Syrian Gentleman*, s. 53.

Nasirettin de dahil olmak üzere ganimetin büyük kısmını alıp götürdüler. Nasirettin'i bir süre esir tuttuktan sonra 60.000 altına Mısırlılara sattılar. Nasirettin Mısır'a geri gönderildiğinde parçalanarak linç edildi. Ancak Guillaume'a göre Tapınakçılar tarafından satılmadan evvel, iddiaya bakılırsa, "büyük bir hevesle Hıristiyanlığa geçmek istedi, zaten Latin alfabesini biliyordu [ve] Hıristiyan inancının temel ilkeleri kendisine öğretildi."

Guillaume'un bu hikâye hakkında okurlarının hangi yorumu benimsemesini istediği açık değildir. Lundgreen gibi Tapınak müdafileri, bu hikâyenin tarikatı kötü gösterme hedefi güttüğünü, dolayısıyla da gerçekdışı sayılıp göz ardı edilmesi gerektiğini düşünmüşlerdir;[45] oysa başka yerlerde ahlaki beylik sözlere ve alıntılara büyük bir düşkünlük gösteren Guillaume burada hiçbir yargıda bulunmaz aslında. Tapınakçılar din değiştirtmeyi görev edinmiş değillerdi; 1173'te Haşşaşin elçisinin öldürülmesi vakasında da görülebileceği gibi, Müslümanların içtenlikle inanç değiştirebileceğine de pek inanmıyorlardı. Kuşkusuz Nasirettin'in Hıristiyanlığa ilgi duymak için iyi bir nedeni vardı, oysa Tapınakçılar bitmez tükenmez masraflarını karşılayacak yüklüce bir para sağlama fırsatı bulmuşlardı. Anlaşıldığı kadarıyla Guillaume da işe biraz abartı katmıştı: Tapınakçıları iyi tanıyan Üsame, mensubu olduğu hizbin, kaçarken yanında götürmek istediği şeylerin çoğunu zaten Kahire'deki mücadelede kaybettiğini söyler;[46] ayrıca Nasirettin'in Tapınakçılar tarafından esir tutulduğu süre zarfında Hıristiyanlık tetkiklerinde epeyce yol katetmiş olması da pek olası değildir.[47]

---

[45] Lundgreen, *Wilhelm von Tyrus*, s. 93-6.

[46] Üsame (Usâmah), *An Arab-Syrian Gentleman*, s. 51-3. Üsame bin Munkiz "Abbas'ın ve hareminin hazineleri"nden söz eder.

[47] *Hunc porro cum diebus multis predicti fratres habuissent in vinculis ...*, s. 823.

Walter Map hikâyeyi bu kaynaklardan bağımsız olarak öğrenmiş gibi görünse de, sunduğu değişke olup bitenlere ilişkin malumata herhangi bir katkıda bulunmaz; daha ziyade, Tirli Guillaume'da görülen örtük Tapınakçı yergisini netleştirmek peşindedir Map. Bu hikâyeye, Tapınakçıların başka her şeyi boşlayarak savaşa sarıldıklarını göstermek için yer vermiş gibidir. Nasirettin kültürlü ve asil biri olarak sunulur – daha esir düşmeden önce "dininin istikrar veya imandan yoksun" olduğu sonucuna varmıştır. Ancak bunu söylediğinde, hatta Kahire'yi onlar adına ele geçirmeyi önerdiğinde, Tapınakçılar Nasirettin'i dinlemeyi reddetmişlerdir. Nasirettin'in önerisini işiten Mısırlılar da, onun kendilerine teslim edilmesi için yüklü bir para ödemişler, hatta bundan sonra da yine onu başlarına getirme umudu beslemişlerdir. Bunu engelleyense Nasirettin'in Hıristiyanlığa inanmasıdır, Map'e göre döneklikle suçlanmasına yol açmış bir sadakattir bu. "Bu nedenle kazığa bağlandı ve o asil şehitler gibi, Kral Edmund ve mukaddes Sebastian gibi oklara hedef olup İsa'nın yanına yollandı." Neticede bu hikâyenin güvenilirliğine değil mevcudiyetine bakmak gerekiyor.

Gazze hatırı sayılır bir Tapınakçı gücünün üssüydü ve şövalyeler buradan krallığın güneyindeki hareketleri bir ölçüde denetleyebiliyorlardı. XII. yüzyılın ortasından sonra önemli kalelerle bunlara bağlı arazilerin (bkz. çizim 3) böyle korunması konusunda askeri tarikatlara duyulan güvenin arttığı verilerden anlaşılmaktadır. Molaylı Jacques 1306'da, Tapınakçılar ile Hayırseverlerin birleşmesi tasarısına ilişkin bir raporda, böyle bir birliğin gerekli olmadığını, çünkü bu iki tari-

---

Tirli Guillaume çevrisindeki "uzun zaman" ibaresi aldatıcıdır, *A History of Deeds done beyond the Sea*, çev. E. M. Babcock ve A. C. Krey, cilt II, Records of Civilization. Sources and Studies 35, New York, 1943 (yeni basım 1976), s. 253.

katın askeri işlevleri bakımından birbirini tamamladığını savunmuştu. Tarikatların hareket halindeki kolların ileri ve artçı muhafızları olduklarını, böylelikle doğuya gelmiş seyyahları "bir annenin çocuğuna yaptığı gibi" koruyucu kollarıyla sardıklarını söylüyordu.[48] Bu ifade, haçlı devletlerinin üzerinde yükseldiği yapılanmayı hazırlayan müstahkem mevkilerin korunması konusunda da aynı rahatlıkla kullanılabilirdi. Açıktır ki Franklar, hem fetihlerinin parçalı ve bazen de münferit fetihler olmasından ötürü, hem de bölgenin evvelki sakinleri Bizanslılarla Müslümanların çok farklı siyasi ve stratejik amaçlarla inşa ettiği, bu nedenle de gücü kısıtlı müstahkem mevkileri kullanmak zorunda olmalarından ötürü büyük stratejik planlar uygulamıyor, aslında uygulayamıyorlardı, ama hayatta kalmak sonuçta bu müstahkem mevkilerin alınıp elde tutulmasına bağlıydı.[49] Askeri tarikatlar bu görevleri yerine getirmek için gereken kaynaklara da, disiplinli ve evlenmeme yemini etmiş savaşçılara da sahipti.

Tapınakçılar nasıl haçlı topraklarının en güneyinde etrafı düşmanla çevrili bir alana sahiplerse, kuzeyde de aynı durumdaydılar. Bu konuda kesin bir tarih saptamak kolay değildir, çünkü belgeler çoğunlukla tarikatın belli bir yere yerleşmesinden sonraya ait tarihlere işaret eder, Tirli Guillaume'un Gazze konusunda yaptığı gibi birtakım özel bağışları anlatmaz. Antakya hükümdarı Poitiers'li Raimond'un Amanos dağlarında birtakım hakları toptan bağışlaması, prens olduğu Nisan 1136 tarihinden kısa süre sonra gerçekleşmiş bir olay gibi görünmektedir.[50] Bizans imparatorluk kâtibi Ioannes Kinnamos'a göre,

---

[48] *Le Dossier*, s. 10-11.

[49] Bkz. R. C. Smail, *Crusading Warfare (1097-1193)*, Cambridge, 1956, s. 18-25, 204-15.

[50] Bkz. Riley-Smith, "The Templars and the Teutonic Knights," s. 92-7; yazar

İmparator İoannes Komnenos 1137'de Antakya'yı kuşattığında Tapınakçılar ve Hayırseverler Raimond'un ordusunun gayet belirgin unsurlarıydılar.[51] Ama bu tarihe değin Tapınakçılara özel bir istihkâm bağışlanmışsa eğer, buradaki mevcudiyetleri muhtemelen kısa ömürlü olmuştur; zira imparator Raimond'u teslim olmaya zorladı ve Antakya'nın kuzeyini yeniden Bizans egemenliği altına aldı. Durumunu 1142'de düzenlediği bir diğer seferle de sağlamlaştırdı. Ancak 1150'lerin ortalarında bölgede faaliyet halinde birtakım Tapınakçı grupları bulunuyordu; ayrıca tarikat önderlerinin kuzeydeki duruma ilişkin derin kaygıları da, Tapınakçıların bu dönemde bölgeyle ilgilendiklerini gösteren güçlü bir kanıttır – söz konusu kaygılar 1149/50'de Montbard'lı André tarafından sergilendiği gibi, André'nin halefi Blanquefort'lu Bertrand tarafından da 1160'larda batıya yollanan mektuplarda dile getirilmişti.[52] Önderler endişelenmekte tamamen haklıydılar, zira Tirli Guillaume'un söylediğine göre, Ermenistan Kralı Toros'un kardeşi ve muhtemelen eski bir Tapınakçı olan Mleh 1169/71 civarında tarikatın Kilikya'daki tüm mülklerine el koymuştu; anlaşıldığı kadarıyla Tapınakçılar bunları ancak 1175'te Mleh öldüğünde geri alabilmişlerdi.[53]

---

burada Tapınakçıların Antakya'ya yerleşmeleri konusunda en akla yakın tarihin 1137 olduğunu iddia eder.

[51] İoannes [John] Kinnamos, *The Deeds of John and Manuel Commenus*, çev. C. M. Brand, Records of Civilization. Sources and Studies 95, New York, 1976, s. 24.

[52] Rahip Grégoire, "Chronique de Grégoire Le Prêtre," *RHCr. Documents Arméniens*, cilt I, s. 171-2. Blanquefort'lu Bertrand'ın mektupları için bkz. bu kitapta, s. 156-157.

[53] TG, 20.26, s. 948-50. Bkz. A. W. Lawrence, "The Castle of Baghras," *The Cilician Kingdom of Armenia*, yay. haz. T. S. R. Boase, Edinburgh ve Londra, 1978, s. 42-3.

Tarikatın bölgedeki kaleleri, Ermeni Kilikyası hisarlarındakinden hayli farklı taş işçiliği örnekleri ve inşa teknikleri sayesinde tanınabilir.[54] Bu durum, söz konusu kalelerin tamamen ya da esasen bizzat Tapınakçılar tarafından yapıldığını akla getirmekle birlikte, bunlar için fazlasıyla erken bir tarih vermeye de yol açabilir; sözgelimi Tapınakçıların 1130'larda bu inşa işleri için gereken kaynak ya da insan gücüne sahip olması pek mümkün görünmemektedir – ne ki Bagras örneğinde olduğu gibi, sonradan tadilattan geçirebilecekleri mevcut bir istihkâmı işgal etmiş olmaları da imkân dahilindedir. Antakya'nın yirmi altı kilometre kadar kuzeyinde, Belen geçidi (Suriye Kapıları) üzerinde bulunan Bagras (ya da Tapınakçıların verdiği adla Gaston), en önemli istihkâmdı. 1212'de bu bölgede seyahat eden (ve sonradan piskopos olan) Alman hacı Oldenburg'lu Wilbrand, Bagras'ın kulelerinden ve sağlam surlarının oluşturduğu üç hattan etkilenmişti (bkz. resim 2).[55] Tapınakçılar Bagras'ın yanı sıra geçidin kuzey girişini koruyan, yaklaşık elli kilometre kuzeydeki Darbsak (Trapesak) ile o dönemde La Roche de Roussel ve La Roche Guillaume adlarıyla tanınan daha kuzeydeki iki başka kaleyi de ellerinde bulunduruyorlardı. Bunlardan biri şimdiki Çalan'da, 1200 metre rakımlı bir tepede, hâkim bir konumdaydı ve buradan İskenderun körfezini doğu-batı doğrultusunda gözetim altında tutmak mümkündü. Daha güneydeki Bonnel limanı (Arsuz) Tapınakçıların denize açılan kapısıydı.[56] Robert

---

[54] Bkz. R. W. Edwards, *The Fortifications of Armenian Cilicia*, Washington, 1987, s. 31-3, 102, 253; ve "Bağras and Armenian Cilicia: A Reassessment," *Revue des Etudes Arméniennes*, 17 (1983), 415-35, yazar burada kalenin çok küçük bir kısmının Ermenilerce inşa edildiğini savunur.

[55] Oldenburg'lu Wilbrand. "Wilbrandi de Oldenborg Peregrinatio," yay. haz. J. C. M. Laurent, *Peregrinatores Medii Aevi Quatuor*, Leipzig, 1864, s. 174.

[56] Edwards, *Fortifications*, Darbsak için s. 253 ile resim 246 (A)-248 (B) ve Çalan

Edwards, Ermenilerin Kilikya'da, Kilikya ovasını kuşatan dağ silsilesini kesen vadi ve geçitlerin yakınlarında, birbirleriyle bağlantılı bir dizi istihkâm inşa ederek savunulabilir bir siyasi birim yarattıklarını ortaya koyar.[57] Selahattin'in 1188'de Bagras ile Darbsak'ı almasından önce bu Tapınakçı kaleleri de Antakya Latin Prensliği için aynı vazifeyi görmüş, kuzey sınırı boyunca bir siper oluşturmuş ve Tapınakçıları neredeyse bağımsız gezgin beyler haline getirmişti.[58]

Trablus Kontluğunda Tortosa (Tartus) ve Chastel-Blanc'daki (Safita) kalelerini merkez alarak örgütlenen Tapınakçıların buraya yerleşmeleri, Gazze'ye yerleşmeleriyle neredeyse eşzamanlıydı. 1152 Nisanından kısa bir süre önce Tortosa Piskoposu Guillaume Tapınakçılara yeni bir kale inşa edebilecekleri bir arazi bağışladı – bu bağış Tortosa, Nurettin tarafından bir süreliğine zaptedilip yakıldıktan, bu ne-

---

için s. 99-102 (burada bir plan bulunmaktadır) ile resim 47 (A)-52 (B). La Roche de Roussel ile La Roche Guillaume'un yerlerinin tespiti ise hâlâ tartışma konusudur. P. Deschamps, Tapınakçıların elinde bulunan La Roche de Roussel'yi sahile, Bonnel (Arsuz) limanının güneyine yerleştirir, La Roche Guillaume'u ise Çalan ile aynı yerde gösterir, *Les Châteaux des Croisés en Terre Sainte*, cilt III, *La Défense du Comté de Tripoli et de la Principauté d'Antioche*, Institut Français d'Archéologie de Beyrouth. Bibliothèque Archéologique et Historique 90, s. 128 (harita), 132. C. Cahen ise La Roche de Roussel'nin zaten Çalan olduğu, La Roche Guillaume'un ise bunun yakınlarında bulunduğu kanısındadır, *La Syrie du nord à l'époque des croisades*, Paris, 1940, s. 143, 512. Edwards'ın pek akla yakın bulmasa da kabul ettiği bir tespittir bu, *Fortifications*, s. 99.

57 *A.g.e.*, s. 38.

58 1108'de doğuya gelen ve Tancrède'in icraatına dair tamamlanmamış bir çalışma kaleme alan Radulphus Cadomensis'e göre İskenderun-Antakya yolu zorluydu, ama Suriye'ye ulaşan diğer yollara göre kestirmeydi, "Gesta Tancredi in Expeditione Hierosolymitana," *RHCr. Occid.*, cilt III, s. 639.

denle "terk edilip harabe haline geldikten" sonra yapılmıştı.[59] Özgün kale, piskopos tarafından laik bir bey olan Maraclea'lı Raynouard'ya bırakılmıştı;[60] ancak Raynouard Nurettin'in sebep olduğu yıkımdan sonra, muhtemelen kaleyi yeniden yaşanır kılacak kaynaklara sahip olmadığı için buradan vazgeçmişti. Piskopos, "limanın girişinden Taberiyeli Guillaume'un evine kadar uzanan ve her cenahtan Azize Helena Kapısına ulaşan" bir arazi vermişti Tapınakçılara; buranın şehrin kuzeybatı ucu olduğu ve tarikatın, Raynouard'nınkinden çok daha büyük bir yapılar topluluğu inşa etmeyi planladığı anlaşılmaktadır. Yapıların merkezinde yaklaşık 35 metrekarelik geniş bir iç hisar vardı, bu hisarla iki kanat kulesi dahil yan yapılarının sahil tarafındaki uzunluğu 54 metreydi. Bir arka kapı gemilerden erzak almaya yarıyordu. İç hisar geniş bir bayırda inşa edilmiş ve iki sıra dış surdan bir hendekle ayrılmıştı; Oldenburg'lu Wilbrand 1212'de Tortosa'ya geldiğinde surlarla bütünleşmiş on bir kule bulunmaktaydı ve Wilbrand bunlar için

---

[59] "The Templars and the Castle of Tortosa," yay. haz. Riley-Smith, s. 278-88. Aslında bu belge, 1152 tarihli bir bağışa Trablus Kontu III. Raimond'un verdiği 1157 tarihli onaydır. Günümüze ulaşan, 1377'de çıkarılan suretidir ve bugün Madrid'deki Archivo Nacional'de bulunmaktadır. Suret, 1312'de tarikatın ilgasından sonra Tapınak mallarının bağışlandığı Hayırseverler için çıkarılmış olsa gerektir; yani sureti çıkaran Suriye'deki Tortosa ile Aragón'daki Tortosa'yı karıştırdığı ve belgenin İspanya'daki Hayırseverlerle ilgili olduğunu sandığı için günümüze ulaşmıştır muhtemelen, bkz. R. Hiestand, "Zum Problem des Templerzentralarchivs," *Archivalische Zeitschrift*, 76 (1980), 19. Tapınak tarihinde karşılaşılan kesin tarihleme sorununa dikkati çeken bir durumdur bu, zira bu belge olmaksızın Tapınakçıların Tortosa'ya 1169'dan önce yerleştikleri gösterilemezdi, *RRH*, no. 462, s. 121. Yani bu belge, muhtemelen Tapınağın merkez arşivinde saklanmış belgelerden günümüze ulaşan nadir örneklerden biridir.

[60] *Cart.*, cilt I, no. 199, s. 154; *RRH*, no. 270, s. 68. Bkz. J. Richard, *Le Comté de Tripoli sous la dynastie toulousaine (1102-87)*, Paris, 1945, s. 66-7.

bir tacın üzerindeki kıymetli taşlar imgesini geliştirmişti (bkz. çizim 4). Böylesi kıyı şehirlerinin stratejik önemi açıktır; fakat Tortosa söz konusu olduğunda, burada Tapınakçılara ait bir üssün bulunması yüklü hacı trafiği açısından da özel bir kolaylık sağlıyordu – Aziz Petrus'un ilk missayı düzenlediği ve Aziz Luka tarafından yapıldığına inanılan Bakire resminin saklandığı yer olarak büyük itibar gören Notre-Dame Katedrali hacıları buraya çekiyordu.[61]

Piskoposun bağışından, Tortosa'nın güneydoğusunda, Nusayri dağlarında yaklaşık 380 metre yükseklikte bulunan Chastel-Blanc'ın da Tapınakçıların elinde olduğu açıkça anlaşılmaktadır; Tapınakçılar burada, bir yükseltinin üzerine bir iç hisar inşa etmişler ve bunu uç noktalar arası ölçümle 165x100 metrelik bir oval alan oluşturan çevreleyici surlarla korumaya almışlardı (bkz. çizim 5). İç hisar Tapınakçılar tarafından en azından iki kez, 1170 ve 1202 depremlerinin ardından yeniden inşa edilmişti; bugüne ulaşmış haliyle, kaide ölçüleri 31 x18 metre olan iki katlı sağlam bir yapıdır (bkz. resim 3). Hisarın tepesine yerleştirilen muhafızlar buradan Hayırseverlerin güneydoğudaki Krak des Chevaliers'sini ve bölgedeki üçüncü önemli Tapınakçı kalesini, Chastel-Blanc ile deniz kıyısı arasındaki el-Arimah'ı görebiliyorlardı. El-Arimah mevki Nurettin tarafından 1148, 1159 ve 1171'de üç kez işgal edilmiş, ayrıca 1170'te Chastel-Blanc'ı da etkilemiş olan depremde hasar görmüştü; Tapınakçıların buraya ne zaman yerleştikleriyse belli değildir. Yaklaşık 171 metre rakımlı bir sırtta, nispeten ensiz bir kayalık hat üzerine kurulu, 300 x 80 metrelik bir kaleydi bu. Chastel-Blanc'ın göz eriminde olmasının sıra, deniz tarafıyla güneydeki Akkar ovası yönünde de manzara gayet açıktı. Kale sırt boyunca, meyilin

[61] Deschamps, *Les Châteaux de Croisés*, cilt III, s. 287-91; Oldenburg'lu Wilbrand, s. 169-70.

azaldığı batı ucundan itibaren üç kademede yükseliyordu. Üçüncü kademede, köşelerinde destek kuleleri bulunan dikdörtgen bir hisar yer alıyordu (bkz. çizim 6).[62]

Kapsamlı kilise imtiyazları Tapınakçılara, kendi malikâne arazilerinde yetişen ürünler için aşar muafiyeti tanıdığı gibi, Tortosa piskoposluk bölgesindeki topraklarında bulunan kiliselerin kontrolünü de vermişti. Kilise kaynaklı olmayan haklarının anıldığı herhangi bir belge günümüze ulaşmamışsa da, Trablus kontları II. Raimond (ö. 1152) ile III. Raimond, Tapınakçılara, Hayırseverlerin kontluğun doğusunda, Krak des Chevaliers civarında sahip olduklarına çok benzeyen imtiyazlar tanımış olmalıdırlar. 1144-1186 arası Hayırseverlerin bu bölgede, Jonathan Riley-Smith'in yerinde deyişiyle bir tür "beylik" kurmasına izin verilmişti – arazilerinde yaşayan nüfus üzerinde tam egemenliğe, ganimet paylaşma hakkına ve civardaki Müslüman kuvvetleriyle bağımsız müzakereler yürütme serbestliğine sahipti Hayırseverler.[63] Topluca bakıldığında bu haklar ve kaleler, 1140'lar ile 1180'ler arasında Trablus Kontluğunda, zengin ve kadim kıyı şehirlerinden iç bölgelere hâkim sıradağlara uzanan toprakların önemli bir kısmına bu iki askeri tarikatın egemen olması anlamına geliyordu. Doğu-batı ekseninde uzanan vadilere hâkim olunması sayesinde de, iç bölgeler ile sahil kesimi arasında irtibat sağlanıyordu. Kontluğun bu bölgesi özel bir önem taşıyordu; zira kontluk topraklarının en geniş kısmı, Asi nehrine değin altmış kilometre kadar uzanan bu alandı.[64]

Tarikat 1160'larda iki hassas bölgede daha, Oultrejourdain ve Celile'de de kaleler edindi. Ahamant (Amman), krallığın önemli baron-

---

[62] Deschamps, *Les Châteaux de Croisés*, cilt III, s. 249-58, 313-16.

[63] "The Templars and the Castle of Tortosa," yay. haz. Riley-Smith, s. 278-88.

[64] Deschamps, *Les Châteaux de Croisés*, cilt III, s. 3, 7.

larından biri olan Nablus Beyi Milly'li Philippe'in 17 Ocak 1166'da –Tapınak Tarikatına katıldığı gündü bu– Akkâ'da yaptığı kapsamlı bir toprak bağışı çerçevesinde verildi tarikata. Philippe 1161'den beri Oultrejourdain'ın beyiydi. Tapınakçılar Ahamant'ın yanı sıra Philippe'in (Oultrejourdain Beyliğine bağlı olan) Bukayye'deki arazisinin yarısını ve aynı topraklardaki Belka'yı da aldılar.[65] Ahamant, Oultrejourdain'daki kaleler zincirinin kuzey ucunu oluşturuyordu, Kerak, Montréal ve Petra yakınlarındaki Ayn Musa bu zincirin güneye uzanan halkalarıydı. Kuzey Celile'de Safed Kalesinin korunmasını da Tapınakçılar üstlendiler; Kral Amauri bu kaleyi Nisan 1168'den önce, Taberiye muhafızı ve kalenin beyi olan Foulques'tan satın almıştı. Bunun için ödenen paraya tarikat da katkıda bulunmuş, ama paranın büyük kısmını kral vermişti.[66] On yıl sonra, Safed'in yaklaşık on iki kilometre kuzeydoğusunda, Yakup geçidindeki (Chastellet) yeni yapılmış *castrum* da [kale] Tapınakçılara teslim edildi. Yakup geçidi, krallığın Ürdün nehri üzerindeki üç ana girişinden en kuzeydekiydi; Selahattin, birlikleri Şam'dan getirerek ya da yalnızca on altı kilometre mesafedeki Baniyas'ı üs olarak kullanarak krallığa bu güzergâhtan sokulmayı tercih ediyordu. Franklar evvelce tersini kararlaştırmış oldukları halde Tapınakçılar bu zayıf noktanın berkitilmesi için ısrar ettiler, Ekim 1178'de de istediklerini elde ettiler. Altı ay içinde geniş bir dikdörtgen oluşturan surlar yükseldi, surların köşelerine birer kule ve

---

[65] "Chartes de Terre Sainte," yay. haz. J. Delaville Le Roulx, *ROL*, 11, 1905-8, no.2, 183-5. Delaville Ahamant'ın Maaneşşamih (Montréal'in güneydoğusu) olduğu kanısındaydı. P. Deschamps ise buranın Amman olduğunu söyler, *Les Châteaux des Croisés en Terre Sainte*, cilt II, *La Défense du Royaume de Jérusalem*, Paris, 1939, s. 38.

[66] *Tabulae ordinis Theutonici*, yay. haz. E. Strehlke, Berlin, 1869 (yeni basım 1975), no. 4, s. 5-6; *RRH*, no. 447, s. 116.

bir iç hisar yapıldı. Doğu cephesinden Ürdün nehrine bakıyordu kale, diğer üç tarafında ise hendekler vardı. Bu kalenin Selahattin açısından nasıl bir tehdit olduğu, verdiği ani ve şiddetli tepkiden de çıkarılabilir. Haziran 1179'daki ilk girişiminde kaleyi almayı başaramasa da, Mercayun'da (Pınarlar vadisi) Hıristiyanların bir kurtarma birliğini bozguna uğrattı, bu arada da Tapınağın büyük üstadı Saint-Amand'lı Odon'u ele geçirdi.[67] Ağustosta kaleyi almayı tekrar denedi ve bu kez başarılı oldu. Müslüman kaynaklarına göre 700 kişiyi tutsak aldıysa da, Tapınakçı kale kumandanı, iç hisarı –zaptetmek için değil– yıkmak için çıkarılan yangına attı kendini.[68] Tapınakçıların geçidin berkitilmesi konusundaki ısrarı, tarikatın bölgedeki durumunun iyileşmesinden kaynaklanmıştı; Tirli Guillaume'un sözleriyle şövalyeler "kralın ihsanı sayesinde tüm bölgenin kendilerinin olduğunu iddia ediyorlardı."[69]

Gazze, Ahamant, Safed ve Chastellet krallığın uçboylarıydı; Mısır'daki başarısız darbenin faillerine düzenlenen saldırının da ortaya koyduğu gibi *chevauchées* [akınlar] için bir üs olarak da kullanılabilmelerine karşın, bu kalelerin doğrudan savunma işlevi taşıdıkları gayet açıktı. Bunlara kıyasla içerlek bir konumda bulunan ve muhtemelen bizzat Tapınakçılar tarafından inşa edilmiş olan La Fève (el-Fula) Kalesi ise, diğer işlevlerinin yanı sıra bir levazım deposuydu. Taberiye ile Kudüs arasındaki kuzey-güney eksenli güzergâh ile kuzeybatıdan güneydoğuya uzanan Akkâ-Beisan yolunun burada kesişmesi bir is-

---

67 TG, 21.25 (26), s. 997-8; 21.28 (29), s. 1001-2; 21.29 (30), s. 1003-4.

68 Ebu Şame (Abu Shama) kuşatma konusunda bazı Müslümanların anlatımlarını kaynak edinir, "Le Livre des Deux Jardins," cilt IV, s. 203-11.

69 TG, 21.29 (30), s. 1003. Guillaume'un iddiası, Frank kaynaklarında Safed çevresine dair yer ismi verilerinin bulunmamasıyla da desteklenir; bu veriler yitip gitmiş Tapınak belgeleri arasında kalmış olsa gerektir, bkz. Tibble, *Monarchy and Lordships*, s. 160, 163.

tihkâm kurulması için yeter sebepti zaten, ama başka doğal avantajlar da söz konusuydu. Burada tunç çağına tarihlenen bir yapay tepecik vardı ve genelde çorak olan Yizre'el vadisinin bu bölgesinde, tepeciğin 150 metre kuzeybatısında bulunan ve yılın belli dönemlerinde dolup gölet haline gelen bir bataklıktan su sağlamak mümkündü. Hac seyahatine çıkmış bir Alman keşişin, Theoderich'in anlatımına bakılırsa, 1170'lerin başlarında Tapınakçıların burada dikdörtgen şeklinde bir hisarlarının olduğu kesindir – ama bu mekân Tapınakçılara en azından otuz yıl kadar önce verilmiş olsa gerektir. Hisar yaklaşık 120 x 90 metrelik bir alanı kaplıyordu ve 34 metre genişliğinde bir hendekle korunuyordu. Surların iç tarafında boylu boyunca yüksek tonozlu odalar uzanıyordu –Belvoir'da bulunan, Ürdün nehrine doğudan bakan ve La Fève'den daha geniş olan Hayırsever kalesinin tonozlarına çok benziyordu bunlar– ayrıca aşağıda da tonozlu mahzenler vardı. Muhtemelen bir eşek tarafından çevrilen ve kuzeybatıdaki bataklık araziden yeraltı sularını çekmeye yarayan büyük bir dolaba ek olarak belki bir de sarnıç bulunuyordu kalede. Buradaki Tapınakçı garnizonu o dönemin ölçütlerine göre epeyce büyüktü – elli ila altmış şövalyelik bu birlik, silah, teçhizat ve erzak depolama merkezi olarak La Fève'in ne kadar önemli olduğunu ortaya koyar. 1183'te krallık orduları iki kez burada toplanmıştı; 1 Mayıs 1187'de Nasıra'nın kuzeydoğusundaki Cresson kaynakları yakınlarında feci bir bozguna uğrayan, Tapınakçılar, Hayırseverler ve laik şövalyelerden oluşmuş, Büyük Üstat Ridefort'lu Gérard önderliğindeki karma güç de yine La Fève'den hareket etmişti – bu bozgun, iki ay sonra Hattin'de uğranacak felaketin meşum girizgâhıydı. Bozgunda ölen şövalyelerin arasında, büyük üstat tarafından yakınlardaki bir diğer Tapınakçı kalesinden, La Fève'in 6,5 kilometre doğusundaki Caco'dan (Khirbet Kara) devşi-

rilen takviye şövalyeler de bulunuyordu – anlaşıldığı kadarıyla büyük üstat buradan ayrıca otuz şövalye daha almıştı.[70] Bir arada bakıldığında bu iki kaledeki garnizonların büyüklüğü, burada Gazze ile Safed'deki kadar önemli bir Tapınakçı gücünün bulunduğunu düşündürür.

Bu kaleler tarikat açısından büyük merkezlerdi ve haçlı devletlerinin savunma gücünün önemli bir kısmını oluşturuyorlardı; ancak Tapınakçılar aldıkları asli emrin, özellikle de Yafa, Hayfa ve Akkâ limanlarından kutsal ziyaret yerlerine ve Kudüs'ten Ürdün nehrine uzanan hassas güzergâhlarda hacıları korumak olduğunu unutmamışlardı. Casal des Plains, Yafa'nın hemen dışında, Lod'a giden yolun üzerinde inşa edilmişti; sahilden Kudüs'e giden en önemli güzergâh olan, Kudüs yakınlarındaki Ayalon vadisinde Castel Arnald ile Şövalyelerin Toronu da Tapınakçıların elindeydi. Castel Arnald ilkin 1132/3'te Kral Foulques tarafından (muhtemelen Beyt Nuba'nın güneybatısındaki Yalu'da), Tirli Guillaume'un deyişiyle özellikle "oradan geçen hacıların güvenliği için" yaptırılmıştı ve Tapınakçılara teslim edilmiş olduğu aşikârdı – anlaşıldığı kadarıyla 1150'lerden beri Tapınakçıların elindeydi burası.[71] Şövalyelerin Toronu da Castel Arnald'ı tamamlıyordu. 1150-

---

[70] Bkz. B. Z. Kedar ve R. D. Pringle, "La Fève: A Crusader Castle in the Jezreel Valley," *Israel Exploration Journal*, 35 (1985), 164-79. Caco, Caesarea'nın güneydoğusundaki Kakun'la aynı yer diye düşünülür genelde, ama La Fève'e kırk beş kilometre mesafededir burası. Cresson kaynaklarındaki çarpışmadan (1 Mayıs 1187) bir gece önce Büyük Üstat Ridefort'lu Gérard Caco'daki Tapınakçıları toplayıp geceyarısı yerine vardığına göre –salt mesafeye bakılsa bile– bu özdeşleştirme pek akla yakın değildir. Yazarların Khirbet Kara önerisi çok daha makuldür.

[71] TG, 14.18, s. 639-40. Bkz. M. Benvenisti, *The Crusaders in the Holy Land*, Kudüs, 1972, s. 313-16.

1170 arası bir tarihte inşa edilmiş olan bu yapı, Castel Arnald'ın bulunduğu sırtın güney kısmında yer alıyordu.[72] Akkâ ve Hayfa'da karaya çıkan yolcular genellikle, Hayfa'da Karmel dağı eteklerinde daralan güney yolunu tutuyorlardı. Silahlı adamlar bile bazen bu yoldan geçmekte güçlük çektikleri için Franklar daha 1103'te Destroit'nın hemen güneyinde bir kale inşa etmişlerdi. Tapınakçılar döneminde bu kale iki katlı, altmış metrekarelik bir iç hisar haline geldi; hisarın etrafı da iki sarnıç ve ahırların sığacağı kadar geniş bir alan bırakan surlarla çevriliydi. On beş yirmi kişilik bir birliği ve atlarını barındırabilecek büyüklükte bir yerdi burası muhtemelen.[73] Tapınakçıların daha güneyde, Merle'de (Dor), sahilde, üzerinde ufak bir yerleşim bulunan bir yükseltinin güney ucunda bir sığınakları daha vardı. Buradaki Tapınakçı kalesi muhtemelen kare şeklindeydi ve dört köşesinde kuleleri vardı, kuzey tarafından, bir dalgakıranı ve oradaki resiflerden oyulmuş korunaklı bir ağzı olan küçük bir limana bakıyordu.[74]

Hacıların çoğu Kudüs'ü ve civarındaki kutsal yerleri ziyaret ettikten sonra Ürdün nehrinde yıkanmak ve olursa bir de Quarantene'yi, yani Şeytan'ın İsa'ya dünyevi zenginlikleri teklif ettiği "İğva Dağı"nı görmek istiyorlardı. Tirli Guillaume Kudüs-Eriha-Ürdün nehri yolunun "çok bozuk ve tehlikeli" olduğunu söyler, "kayalık ve sarp yerleri vardır yolun, öyle ki korkulacak bir şey olmadığında, serbestçe geçilebildiğinde bile, hem çıkış hem iniş bakımından zorlu bir yolculuk ge-

---

[72] *A.g.e.*, s. 316-17.

[73] TG, 10.25 (26), s. 485. Bkz. C. R. Conder ve H. H. Kitchener, *The Survey of Western Palestine. Memoirs of the Topography, Orography, Hydrography and Archaeology*, cilt I, Londra, 1881, s. 309-10; ve Benvenisti, *Crusaders*, s. 178-9.

[74] Conder ve Kitchener, *Survey of Western Palestine*, cilt II, Londra, 1882, s. 7-8; ve Benvenisti, *Crusaders*, s. 189.

rektirdiği tecrübeyle sabittir" (bkz. çizim 1).[75] Bu güzergâhın yaklaşık yarı yolunda bulunan, Eriha hattına tepeden bakan ve bazen Kızıl Sarnıç adıyla anılan Maldoim Kalesi Tapınakçıların elindeydi. Dikdörtgen şeklindeki kale kayalara oyulmuş bir hendekle korunuyordu. Surların ardında bir iç hisar ve muhtemelen aralarında ahırların da yer aldığı birtakım tonozlu yapılar vardı.[76] Tarikatın erzak ve silah bulundurduğu Quarantene dağının batısındaki bu istihkâm Eriha'ya bakıyordu. 1169-1174 arası Kutsal Toprakları ziyaret eden Alman keşiş Theoderich'e göre dağın eteklerinde büyük bir kaynak vardı ve o havaliye İbrahim'in Bahçesi deniyordu; hacılar geceleri Tapınakçılar ile Hayırseverlerin koruması altında burada konaklıyorlardı sık sık. Tapınakçıların Ürdün nehri kıyısında, İsa'nın vaftiz edildiği yerde de bir kaleleri vardı; bu kaledeki görevleri hacıları korumanın yanı sıra burada kurulmuş bir kilisede yaşayan altı keşişin Zengi tarafından katledilmesi türünden olayların tekrarlanmasını engellemekti.[77] Tapınakçıların Kudüs kumandanının görevlerinde biri de, Ürdün nehrine gidip gelen hacıları korumak üzere hazırda on şövalye ve ayrıca yiyeceklerle yorgun seyyahları taşımak için yük hayvanları bulundurmaktı.[78]

Askeri tarikatların elindeki kale oranının artışı ile bu kaleleri beslemeye yarayan toprakların edinilmesi koşut süreçlerdi, özellikle de

---

[75] TG, 17.20, s. 78.

[76] *Theodericus Libellus de Locis Sanctis*, yay. haz. M. L. ve W. Bulst, Editiones Heidelbergenses 18, Heidelberg, 1976, böl. 28, s. 35. Bkz. Conder ve Kitchener, *Survey of Western Palestine*, cilt III, Londra, 1883, s. 207-9.

[77] *Theodericus*, böl. 29, 30, s. 36-7.

[78] *Règle*, mad. 121, s. 100-1. Bu bölgedeki Tapınakçılar için bkz. R. D. Pringle, "Templar Castles on the Road to the Jordan," *The Military Orders. Fighting for the Faith and Caring for the Sick*, yay. haz. M. C. Barber, Londra, 1994, s. 148-66.

Tapınakçıların Bagras, Tortosa ve Safed civarındaki durumlarında açıkça görülen bir şeydi bu. Tapınak arşivinin ortadan kalkmış olmasından ötürü, toprak sahibi olarak tarikatın işlevine dair birtakım münferit görünümlerden öte bir tablo yoktur elimizde; oysa haçlı devletlerinde Hayırseverler ve diğer güçlerle ihtilafların halledilişine dair veriler, Tapınağın birçok *casal* ya da köyü, değirmeni ve bunların etrafındaki tarım arazilerini elinde bulundurmuş olduğunu ortaya koyar. Mesela Tapınak ve Hayırsever tarikatlarının üstatları arasında 1179'da yapılan kapsamlı anlaşma, Castel Arnald ile Gazze civarındaki arazilere ilişkin ihtilafların yanı sıra, bu iki tarikatın Tortosa ile Krak des Chevaliers etrafında oluşturdukları güvenli adacıklar arasındaki hassas bölgede bulunan Terre Galifa, Banna ve Bertrandimir *casal*'larındaki karşılıklı hakları da karara bağlamıştı.[79] Steven Tibble araştırmasında, Hayırseverlerin evvelce güçlü laik beyliklere ait olan mülklere nasıl hızla el koyduklarını gösterir ve Tapınakçıların da mülklerini aynı oranda artırmış olmaları gerektiğini iddia eder – inandırıcı bir iddiadır bu. Caesarea Beyliği örneği, özellikle de 1291'e kadar laiklerin ellerinde kalan bu beylik en güçlülerden biri sayıldığı için, gayet öğreticidir. Hayırseverlerin mülk artışı ölçüt alınırsa, askeri tarikatların XII. yüzyılın ortalarından önce bile bu beyliğin yüzde 18'ine sahip oldukları görülür, Hattin savaşına değin bu oran neredeyse ikiye katlanıp yüzde 35'e yükselmiştir.[80]

1187'ye değin tarikatın idare merkezi Kudüs'teki Tapınak bölgesiydi, 1119-20'de ilk küçük bağışları da yine burada kabul etmişlerdi. Kral II. Baudouin 1120'lerde Mescidiaksa'dan ayrılıp Davut Kulesinin, yani

[79] *Cart.*, cilt I, no. 558, s. 378-9; RRH, no. 572, s. 152.

[80] Tibble, *Monarchy and Lordships*, s. 111-12, 119-20. Ayrıca bkz. Riley-Smith, *The Knights of St John in Jerusalem*, s. 423-50 ve ek, s. 477-507.

şehrin batı tarafındaki Yafa Kapısına hâkim Kudüs Hisarının yanına yaptırdığı kraliyet sarayına geçti. Bu da tarikata, Tapınak bölgesine batılı ziyaretçileri derinden etkileyecek bir düzen getirme serbestliği sağladı. Bölgeye ilişkin en ayrıntılı tasviri Theoderich sunar; Tapınakçılar harabe halindeki Mescidiaksa'nın bitişiğine yerleştikten yaklaşık elli yıl sonra binalarının ne durumda olduğunu ortaya koyduğu için özel bir değer taşımaktadır bu tasvir (bkz. çizim 7).[81] Hacılar normalde Tapınak bölgesine batı tarafından, Silsile sokağının sonunda bulunan Güzel Kapı dedikleri kapıdan giriyorlardı. Theoderich bu girişin kuzeyine düşen, Tanrı Tapınağı rahiplerinin yerleştikleri Kubbetüssahra'yı anlattıktan sonra Tapınakçıların bölgesine geçer (bkz. resim 4 ve 5).

> Güneye gidilirse burada Süleyman'ın Sarayı vardır. Kilise gibi uzunlamasına bir binadır ve sütunlarla desteklenmiştir, ayrıca mabedin arka kısmında değirmi bir çatı yükselir, bu geniş, yuvarlak çatı da kiliselerdekine benzer. Bu ve civarındaki bütün yapılar Tapınak neferlerinin mülkü haline gelmiştir. Buralara ve kendilerine ait diğer binalara garnizonlar kurmuşlardır. Silah, elbise ve yiyecek stoklarıyla bu ili koruyup savunmaya hazırdırlar hep. Binalarının altında bir zamanlar Kral Süleyman'ın yaptırdığı ahırlar bulunur. Bunlar saraya bitişiktir ve bir hayli karmaşık yapılardır. Tonozları, kemerleri ve çeşit çeşit çatıları vardır, tahminimizce buranın seyisleriyle birlikte on bin at aldığını söyleyebiliriz. İster enden ister boydan atılsın, arbaletten çıkan ok tek atışta bu binanın bir ucundan öbür ucuna erişemez.
>
> Bunların yukarısındaki arazi binalar, meskenler ve her türden amaca hizmet etmek üzere yapılmış müştemilatla doludur, her tarafta yürüyüş yolları, çayırlıklar, meclis odaları, sundurmalar, idare heyeti daireleri ve göz alıcı sarnıçlarda sular vardır. Binaların altları da yine

[81] Fulcherius Carnotensis [Fulcher of Chartes], *Historia*, 1.26, s. 291.

tuvaletler, kilerler, ambarlar, odunluklar ve sair ihtiyaçlar için depolarla doludur.

Tapınakçılar sarayın öbür tarafında, yani batısında, yüksekliği, uzunluğu ve genişliğiyle, bütün o mahzenleri ve yemekhaneleriyle, merdivenleri ve çatısıyla bu topraklarda bilinenleri fersah fersah aşan yeni bir manastır binası inşa etmişlerdir. Bunun çatısı öylesine yüksektir ki, ne kadar olduğunu söylesem kimse inanmaz bana. Aslında tıpkı diğer tarafta sahip oldukları eski saray gibi yeni bir saray kurmuş burada Tapınakçılar. Ayrıca dış avlunun kıyısında, ölçüleri ve el işçiliği muazzam yeni bir kilise de yapmışlar.[82]

Yakınlarda bir yerde, sadece biraderlerin değil tarikatla yakın ilişkisi olan laik kimselerin de defnedildiği bir mezarlıkları vardı Tapınakçıların. Freising'li Otto, Regensburg Vekili Friedrich'in İkinci Haçlı Seferi sırasında, 1148'in Paskalyasında öldüğünü ve "eski Tanrı Tapınağından çok da uzakta bulunmayan" bu mezarlığa gömüldüğünü söyler.[83] Tarikat bütün bunları, güneyde, şehir surlarının aşağısında dış savunma birimlerini takviye ederek korumaya almıştı. Bu tasvir, Tapınakçıların denetiminde olduğu süre içerisinde bölgenin geçirdiği tüm gelişimi yansıtmaktadır muhtemelen; zira yeni kilise hiçbir zaman tamamlanamamış, Mescidiaksa'nın batı yüzünün karşısına yapılan ikamet birimleri de Ekim 1187'de Kudüs düştükten sonra Selahattin'in adamları tarafından yıkılmıştır.[84]

Kısacası Tapınakçılar Haremi Şerif'in güney kısmını dini, idari, askeri bir merkez haline getirmişlerdi, ana binaların altında geniş bir ahır da bulunduğu için gayet uygun bir yerdi burası. Böyle bir teşkilatlanma için kaç kişiye ihtiyaç duyulduğuna dair kesin bir veri yok-

---

[82] *Theodericus*, böl. 17, s. 26-7. Çevirisi: *Jerusalem Pilgrimage*, s. 293-4.

[83] Freising'li Otto, *Gesta Friderici*, 1.58, s. 385.

[84] İbnülesir (Ibn al-Athir), "Extrait," cilt I, s. 704.

tur elde; ancak hem 1160'ların ortalarından itibaren Kudüs'te yaşayan Tirli Guillaume, hem de 1168 civarı bir tarihte Kudüs'ü ziyaret etmek üzere İspanya'dan gelen bir Yahudi sèyyah, Tudelalı Benjamin tarikatın 300 şövalyesi olduğunu söylemişti.[85] Bu sayı, batıdaki biraderlere 230 Tapınakçının Selahattin tarafından idam edildiğini, altmış kişinin de Mayıs ayında Cresson kaynaklarında öldürüldüğünü yazan Hattin sonrası Tapınak kumandanı Terricus'un bildirdiği kayıp sayısına kabaca denktir.[86] Tirli Guillaume yaverler ya da hizmetli biraderler konusunda herhangi bir sayı vermez, yalnızca "diğer biraderler sayılamayacak kadar çoktur," der; ancak tam teçhizatlı şövalyelerin çok daha yüklü bir masraf getirdikleri hesaba katılırsa, bire üç gibi bir oranın makul olduğu, yani tarikatın Kudüs Krallığında yaklaşık 1000 yaverinin bulunduğu düşünülebilir. Diğer alanlarda olduğu gibi savaşlarda da uzmanlık isteyen becerilerin giderek önem kazandığı bu çağda paralı asker tutmak için gereken kaynaklara sahip olunması özel bir değer taşıyor, tarikata belli bir süreliğine hizmet veren ve Tapınakçıların gücünü daha da artıran şövalyeler de bir diğer kesimi oluşturuyorlardı. "Kanun"da tanımlanan askeri hiyerarşinin karmaşıklığına, garnizon haline getirilen kalelerin sayısına, elde tutulan laik beyliklerin büyüklüğüne ve yerine getirilen refakat görevlerine bakılırsa, Tirli Guillaume'un verdiği 300 sayısının doğru olmasını imkânsız kılan bir teşkilat söz konusuydu. Tarikatın sadece adama değil ata da ihtiyacı vardı. İkinci Haçlı Seferi Tapınakçıların atlara verdikleri önemi ortaya koymuştu: Bir bütün olarak ordunun uğradığı dehşet

---

[85] TG, 12.7, s. 554; Tudelalı Benjamin, *Itinerary*, çev. ve yay. haz. M. N. Adler, Londra, 1907, s. 22, 1168 yılı içinde.

[86] *Gesta Regis Henrici Secundi Benedicti Abbatis*, yay. haz. W. Stubbs, cilt II, RS 49, Londra, 1867, s. 13-14; *RRH*, no. 660, s. 176.

verici kayıplara rağmen, Deuil'lü Odon'a göre, Tapınakçılar "açlıktan kırılsalar da, süvari atlarını muhafaza etmişlerdi." Bu sayede de Kral VII. Louis, hücumlar sırasında Tapınakçıları ön safa yerleştirerek Türkleri hâlâ pek çok sağlam ata sahip olduklarına inandırabilmişti.[87] "Kanun"da üst düzey görevlilere işlerine, görevlerine ve statülerine göre en çok dörder, şövalyelere üçer, yaverlere de birer at tahsis ediliyordu. Ancak bu atların hepsinin birden ahırlarda hazır tutulduğu varsayılsa bile bu tahsisat, Theoderich'in, Tapınak tepesinin altında 10.000 at beslendiği iddiasını kuşkulu hale getirmektedir. Kaldı ki Theoderich'in tanıklığından yaklaşık on sene önce bir diğer Alman hacı, Würzburg'lu Johannes ahırların aşağı yukarı 2000 at veya 1500 deve alabileceği tahmininde bulunmuştu. Bunlar doğruya yakın sayılar olabilir, ancak hayvanların hepsinin birden Tapınak tepesinin altında barınması mümkün değildir; zira mevcut alan, özellikle de burada yatıp kalkan silahtarlarla seyisler, hatta belki de burada konaklayan hacılar hesaba katılırsa, yaklaşık beş yüz attan fazlasını alabilecek durumda değildir.[88] Tarikatın Trablus ve Antakya'daki birlikleri için de benzer sayılar söz konusu olsa gerektir, çünkü bu iki devlette laik güçlerin askeri kaynakları aşağı yukarı Kudüs Krallığındakine denkti;[89] Tortosa ve Bagras civarındaki Tapınak "beyliklerinin" muhafazası ise, tek bir beyliğin üstlenebileceğinden daha ağır bir sorumluluktu. Dolayısıyla 1170'ler ile 1180'lerde doğuda 600 şövalye ve 2000 yaverlik bir teşkilatın bulunduğunu düşünmek, akla aykırı bir tahmin olmayacaktır.

Bu nitelikte, bu ölçüdeki bir gücün 1140'ların sonlarından itibaren

---

87 Deuil'lü Odon, *De Profectione*, s. 134-5.

88 Würzburg'lu Johannes, "Descriptio," böl. 5, s. 129-30.

89 Smail, *Crusading Warfare*, s. 90.

Müslümanlarla girilen neredeyse bütün önemli çatışmalarda ön plana çıkmış olması şaşırtıcı değildir; ancak yaygın kanının tersine, Tapınakçılar silahlı kuvvetlerini konumlandırıp kullanmakta pervasızlık ya da ölçüsüzlük gösterme eğiliminde değillerdi. Savaş konusunda başlangıçtan beri, hem doğuda hem batıda o çağın askeri pratiklerine uygun, sakınımlı bir yaklaşım sergiliyorlardı genelde. Hatta "Anglosakson Vakayinamesi"nin yazarı, Payns'lı Hugues'ün 1128'de topladığı adamların, doğuya ulaştıklarında, Hıristiyanlar ile putperestler arasında büyük bir savaş olduğu konusunda Hugues'ün kendilerine yalan söylemiş olduğunu düşündüklerini dile getirmiştir yakınarak.[90] Koşullar elverişli olsa bile savaş her zaman riskliydi; Outremer'de ise sabrın ödülü, XII. yüzyılda çoğu Müslüman ordusunun temelini oluşturan sallantılı ittifakların bozulması oluyordu genelde. Tarikatın iki büyük üstadının kaderi, sıcak savaşın tehlikelerini ortaya koymuştu. Blanquefort'lu Bertrand, 18 Haziran 1157'de seksen yedi Tapınakçıyla birlikte esir düştüğünde olsa olsa bir yıllık üstattı henüz. Franklar, Nurettin'in hücumuna uğrayan Baniyas'ı kurtarma harekâtından dönüyorlardı, ancak Ürdün nehri boyunca güneye inerlerken ansızın bir Müslüman saldırısıyla karşılaştılar. Bizans İmparatoru Manuel'in Nureddin'le mütarekeye vardığı 1159 Mayısının sonuna değin üstadı kurtarmak mümkün olmadı.[91] Saint-Amand'lı Odon ise Blanquefort'lu

---

[90] *Anglo-Saxon Chronicle*, s. 195

[91] TG, 18.14, s. 831; 18.25, s. 849; *RHG*, cilt XV, no. 34, s. 681-2; *RRH*, no. 326, s. 84. Bertrand'ın kurtulması konusunda bkz. Ioannes Kinnamos, *Deeds*, s. 143, "Filistin'deki şövalyelerin komutanı, Latinler ona tapınak üstadı derler." Blanquefort'lu Bertrand büyük üstat sıfatıyla ilk kez 2 Kasım 1156'da Akkâ'da ortaya çıkar, *RRH*, no. 322, s. 82. Selefi Montbard'lı André 17 Ocak 1156'da ölmüştür, *OR*, s. 314; *RRH*, no. 306-8, s. 78-9. Bertrand için bkz. Bulst-Thiele, *Magistri*, s. 62-74.

Bertrand kadar talihli değildi. O da 1157'de esir düştü –henüz Tapınak biraderi olmamıştı, kraliyet müşiriydi o tarihte– ve Mart 1159'da kurtarıldı.[92] Ancak Haziran 1179'da Selahattin'in kuvvetlerine yönelik bir saldırıyı yönetirken Yakup geçidi yakınlarındaki Mercayun'da (Pınarlar vadisi) tekrar esir düştü. Kurtarılamadı ve bir yıl içinde bir Müslüman zindanında öldü.[93] Bu tarihten sonra yazmış Şamlı vakanüvis Ebu Şame'ye göre cesedi, Hıristiyanların elindeki bir Müslüman liderin geri alınması için takasta kullanıldı.[94]

Bu dönemde Tapınakçıların ihtiyatlılığının en açık örneği, Blanquefort'lu Bertrand'ın 1168 sonbaharında Kral Amauri'nin düzenlediği Mısır seferine katılmayı reddetmesidir. Mısır'ın kontrolü Frankları, 1153'te Askalon'u aldıklarından beri meşgul eden bir konuydu, zira istikrarsız halifelik dış müdahaleyi davet ediyordu adeta ve Kahire'de – belki de yerel bir kukla rejimin ardına gizlenmiş– güçlü bir Frank nüfuzunun tesisi, hem kaynakları artırmak hem de Kudüs Krallığının güneyini sağlama almak gibi çifte bir fayda sağlayacaktı. Ama Nurettin de –özellikle 1154'te Şam'ı aldığından beri– aynı ölçüde fırsatların farkındaydı. Ne ki iki güç de eyleme geçip fırsatı değerlendiremedi ve 1164'te hem Nurettin'in Kürt generali Şirkuh'un hem de Amauri'nin

---

92 *RRH*, no. 336, s. 87.

93 TG, 21.28 (29), s. 1001-2. Papa III. Alexander, Odon'un çarpışmada öldürüldüğünü düşünüyordu, ama bu doğru kabul edilirse eğer, bu olaylara dair mutat tarihleme kuşkulu hale gelir, zira *OR*'da Odon'un ölüm tarihinin 9 Ekim olduğu söylenir, s. 328. Alexander'a yanlış bilgi verilmiş olması da mümkündür – yanlışlığın nedeni çarpışmada ölmenin Tapınakçı imgesine daha uygun olmasıdır belki de. Bkz. D'Albon, "La Mort d'Odon de Saint-Amand, Grand Maître du Temple," *ROL*, 12 (1909-11), 279-82. Odon için bkz. Bulst-Thiele, *Magistri*, s. 87-105.

94 Ebu Şame (Abu Shama), "Le Livre des Deux Jardins," cilt IV, s. 200.

Kahire seferine çıkmasıyla bir dönüm noktasına gelindi. Amauri Şirkuh'u geri çekilmeye mecbur etti ve 1167'de Şirkuh bir kez daha işgale kalkıştığında, ona karşı koymaları için Franklara zengin kaynaklar sunmayı kabul eden Mısır veziri Şaver'le kendileri açısından gayet kârlı bir anlaşma yaptı. Tapınakçıların 1164 ve 1167 seferlerine katıldıkları kesin gibi görünmektedir, zira bu anlaşmanın başmüzakerecisi Caesarea Beyi Hugues'ün elçi heyetine, en azından 1156'dan beri Tapınakçıların ileri gelenlerinden biri olan Geoffroi Fulcher de eşlik etmişti.[95] Tapınakçılar Mayıs 1168'de hâlâ kralın Mısır siyasetini desteklemekteydiler – bu tarihte Akkâ'da Pisalılara, İskenderiye'ye karşı sundukları yardımın karşılığı olarak bulunulan kraliyet bağışında Blanquefort'lu Bertrand ile Geoffroi Fulcher'in imzası vardı.[96]

Ancak Ekim 1168'de kral, görünüşe bakılırsa bu kez tam ilhakı sağlamak amacıyla yeni bir Mısır seferi için kuvvetlerini topladı.[97] Tirli Guillaume ordu yola çıktığında orada değildi, Bizans ile kurulacak bir ittifakın müzakerelerini yürütmek üzere Konstantinopolis'e gönderilmişti; ancak anlatısı, Şaver'le varılan anlaşmayı ihlal ettiğine inanmasından ötürü bu seferi hiç mi hiç onaylamadığını açıkça ortaya koyar. Guillaume, Şirkuh'un kontrolü ele geçirmesinin ardından Ocak 1169'da Hıristiyanların mecburen geri çekilmelerini, saiki büyük ölçü-

---

[95] Bkz. bu kitapta, s. 297.

[96] *RRH*, no. 449, s. 117.

[97] H. E. Mayer'ın görüşüdür bu, *The Crusades*, 2. basım, Oxford, 1988, s. 120-1. Ancak Mayer, Amauri'nin elindeki insan gücünün yetersizliğinden ötürü bunun gerçekleşemeyecek bir tasarı olduğunu düşünür. Dolayısıyla Tapınakçıların tavrı sorunu daha da ağırlaştırmıştır, ama bu konuda neden ile sonucu ayrıştırmak güçtür. Öte yandan Runciman da kralın konsilindekilerin etkisiyle bu sefere sürüklendiğini düşünür, *Haçlı Seferleri Tarihi*, TTK, Ankara, cilt II, s. 180.

de tamahkârlık olan hareketlerin doğal sonucu addetmişti.[98] Bir yazar olarak Guillaume fazlasıyla "çağının çocuğu"ydu, zira eğitiminin çoğunu aldığı Fransız okullarına özgü düşünsel eğilimlere uygun olarak saiklerin peşine düşüyordu hep – ve başka hiçbir yerde saiki burada olduğu kadar önemsememişti. İşgalin baş destekçilerinden, hatta belki de kışkırtıcılarından birinin, "âlicenap (...), fakat zihni dağınık, disiplinsiz" diye nitelediği Hayırsever üstadı Gilbert d'Assailly olduğunu düşünür Guillaume. Gilbert d'Assailly tarikatını öyle büyük bir mali krize sokmuştu ki, Mısır seferini bu yükten kurtulmanın yegâne çaresi saymış olmalıydı. Umulan gerçekleşmediğinde, ardında 100.000 altınlık bir borç bırakarak ve 1170'te bir hizipleşmeyle sonuçlanacak kadar ciddi bir tarikat içi ihtilaf yaratarak üstatlıktan çekildi.[99] Tapınakçılar ise ya Şaver'le yapılan anlaşmayı bozmasından ötürü "vicdanlarına ters düştüğü" için ya da "rakip (*emule*) bir ocağın üstadı tarafından tasarlanıp yönetildiği" için bu sefere katılmayı reddetmişlerdi.[100] Sonraları üretilen ve bu iki tarikatı birbirinin daimi rakibi olan sunan imge dikkate alınarak, Tapınakçıların kıskançlık sebebiyle seferden geri durdukları iddiası, tarikatın 1129'dan itibaren kazandığı gücü ve bağımsızlığı en yalın haliyle ortaya koyan bu eyleme dair akla yakın bir açıklama sayılmıştır zaman zaman.[101] Ancak Guillaume'un sefere ilişkin ahlaki itirazları vardı ve başka bir bağlamda üstatları Blanquefort'lu Bertrand'ı "dini bütün, Tanrı korkusu duyan" biri olarak nitelediği Tapı-

---

98 TG, 20.10, s. 923-5.

99 Riley-Smith, *The Knights of St John in Jerusalem*, s. 60-3, 71-3.

100 TG, 20.5, s. 917-8. '*Emulus*' 'düşman' diye tercüme edilebilir, ama 'rakip' Guillaume'un kastını daha iyi karşılar.

101 Runciman, *Haçlı Seferleri Tarihi*, cilt II, s. 317. Guillaume'un bütün bu hikâyeyi uydurmuş olabileceğini düşünen Lundgreen de karşıt görüşü dile getirir, *Wilhelm von Tyrus*, s. 104-5.

nakçılar için de bunun aynı derecede geçerli bir saik olduğunu düşünüyordu.[102] Ayrıca sağlam stratejik itirazlar da mevcuttu. Tarikat, Montbard'lı André'nin 1149'da Antakya'ya yardım seferine destek vermesinden beri kuzeyde karşılaştığı tehditlerle uğraşıyordu; Blanquefort'lu Bertrand ile Geoffroi Fulcher'in mektupları bu konudaki kaygıların hiç mi hiç azalmadığını ortaya koyar.[103] Geoffroi Fulcher'in Ağustos 1164'te Fransa Kralı VII. Louis'ye ilettiği yardım isteği, o ayın onunda Harim'de Antakyalı Bohémond'un ordusunda savaşan altmış biraderin öldüğü (bu sayıya tarikatın geçici üyeleriyle türkopoller dahil değildi) ve yalnızca yedi Tapınakçının kurtulduğu bilgisiyle destekleniyordu.[104] Bundan iki ay sonra Blanquefort'lu Bertrand da, Nurettin'in Baniyas'ı aldığını bildirmişti Louis'ye.[105] Her iki olay sırasında da Tapınak kuvvetlerinin büyük kısmı Amauri'yle birlikte Mısır seferindeydi. Kanıtlanamayacak olsa da son bir fikir daha ileri sürülebilir. Kötü mali yönetim Hayırseverleri iflasın eşiğine getirmişti; Antakya ve Trablus'ta ağır kayıplara uğranmışken pahalı Mısır seferlerine çıkmak Tapınakçıları da benzer bir krize sürükleyebilirdi kuşkusuz. Tapınakçılar 1160'lara değin büyük ölçekli her seferin asli unsuru olmuşlardı, ama aynı zamanda kuzeyde Amanos dağlarından güneyde Gazze'ye değin yayılan kalelerin savunulması ile bakımından sorumlu olduklarını da gayet iyi biliyorlardı.

Bu çerçevede, 1180 yazında Selahattin Trablus Kontluğunu işgal et-

---

[102] TG, 18.14, s. 831.

[103] *RHG*, cilt XVI, no. 125, s. 39 (1162/3); no. 195, s. 60-1 (1163); no. 245, s. 80-1 (1164); *RRH*, no. 399, s. 105; no. 403, s. 106; no. 406, s. 106. Bu mektupların hiçbirinin tarihi belli değildir, dolayısıyla tam bir kronoloji çıkarmak imkânsızdır.

[104] *RHG*, cilt XVI, no. 197, s. 62-3; *RRH*, no. 404, s. 106; TG, 19.9, s. 875.

[105] *RHG*, cilt XVI, no. 244, s. 79-80; *RRH*, no. 407, s. 106; TG, 19.10, s. 877.

tiğinde Frankların benimsedikleri taktikler, bilindik Tapınakçı uygulamalarıyla tutarlılık gösteriyor, hatta Latinlerin dış saldırılara verdikleri tipik bir tepkiyi ortaya koyuyordu. Tirli Guillaume, kontluğun kuzey kesimine, Arka sahili, yani el-Arimah ve Chastel Blanc'taki Tapınakçılar ile Krak des Chevaliers'deki Hayırseverler arasına –her iki tarikat için de, daha bir sene önce aralarında ihtilaf konusu olacak kadar değer taşıyan o topraklara– Müslüman ordusunun nasıl girdiğini anlatır.[106] Tarikatlar bu hareket karşısında tepkisiz kalmıştır.

> Kont, düşmanla ciddi tehlikelere maruz kalmaksızın mücadele etmek için bir fırsat kollayarak adamlarını Arka kasabasında [Trablus'un kuzeydoğusu] topladı. Ayrıca Tapınak biraderleri de, tam o bölgede oldukları için her an kuşatılabileceklerini düşünerek kalelerine kapandılar, pervasızca hücumlar düzenlemeye de kalkışmadılar; benzer korkuların etkisi altındaki Hayırsever biraderlerse Krak denen kalelerinde toplandılar, kaleyi böyle bir krizde düşmanın yaratacağı hasardan korumalarının yeterli olduğuna karar vermişlerdi. Yani düşman birlikleri söz konusu biraderlerle kontun kuvvetleri arasında kalmışlardı, öyle ki birbirlerine yardım edemiyor, durumları hakkında bilgi taşıyacak ulaklar bile çıkaramıyorlardı. Ama kırlardan, bilhassa da tarlalardan geçen ve hiçbir direnişle karşılaşmaksızın her tarafta serbestçe dolaşan Selahattin kaldırılmış ürünü ateşe verdi –ekinin bir kısmı harman için derilmiş durumdaydı, bir kısmı balyalanıp tarlalarda toplanmıştı, bir kısmıysa daha tarlasındaydı– ganimet niyetine sığır çaldı ve tüm bu havalinin boşalmasına neden oldu.[107]

Tapınakçıların Amauri'nin 1168 Mısır seferi karşısında güttükleri siyaset çok önemli bir noktaya dikkati çeker: Askeri girişimlere ilişkin kararlar, bunların siyaseten gerektirdiklerinden ayrı tutulamaz. Kale,

---

[106] Bkz. bu kitapta, s. 147-148.

[107] TG, 22.2, s. 1008.

casal ve arazi edinimi ile denizin her iki yakasından para ve adam toplama becerisine artık açıkça, gerekli olduğu düşünüldüğünde, monarşiden bağımsız hareket etme beceri ve iradesi de eklenmişti. Dahası Tapınakçıların imtiyazları, 1139-1145 arası çıkarılan papalık tebliğleriyle netlik kazanmıştı; bunlar tarikatı patriğin kanatları altından tamamen çıkarmış olmasalar da,[108] Tapınakçıların doğuda da kilisenin nüfuzundan bağımsızlaşmalarına zemin hazırlamıştı – Tirli Guillaume'a göre tarikatın niteliğini tümden değiştirmişti bu. Tirli Guillaume'un aşağıdaki önemli sözleri, kuruluş aşamasındaki örgütlenmeye ilişkin faydalı betimlemesiyle incelikli bir bütün oluşturur:

> Görevlerini basiretle yerine getirerek, tüm erdemlerin koruyucusu diye bilinen mütevazılığı bir yana bırakarak, gönüllü olarak yükselmekten sakınıp böylece düşüş de görmeyerek bu saygıdeğer hallerini uzun zaman korumuşken, hem tarikatlarının kuruluşunu hem de ilk arpalıklarını borçlu oldukları Kudüs patriğinden, seleflerinin gösterdikleri itaati göstermeyi reddederek uzaklaştılar ve aşarlarla ilk ürünleri alıp haklı bir davaları olmaksızın mülklerini taciz ederek Tanrı'nın kiliselerini bizar ettiler.[109]

Başpiskoposun vardığı sonuç gayet etkili oldu; çünkü bu görüş nüfuzu geniş bir tarihçiden, Kudüs Krallığında 1180'lerin ortalarına değin olup bitenlere ilişkin yorumları başka bir Hıristiyan vakanüvisi tarafından eleştirilmemiş birinden geliyordu. Ne ki Guillaume'un Tapınakçılara ilişkin görüşü, krallıkta görüp geçirdikleri çerçevesinde biçimlenmişti. Onu yazmakla görevlendiren bizzat Kral Amauri'ydi,

---

[108] Bkz. "The Templars and the Castle of Tortosa," yay. haz. Riley-Smith, s. 282; ve bu kitapta, s. 104-105.

[109] TG, 12.7, s. 554-5. A. C. Krey bu kısmın sonradan eklenmiş olabileceğini düşünür, Tirli Guillaume, *History of Deeds done beyond the Sea*, cilt I, s. 527, n. 25.

dolayısıyla kralın bakış açısına belli bir yakınlık göstermesi beklenebilecek bir şeydi, Hattin savaşından önceki yirmi yıl boyunca kendisi de fiilen yerel siyasetin içerisindeydi ve bir başpiskopos olarak tarikat mensubu olmayan din adamlarının hakları ve güçlerindeki her gerileme onu derinden sarsıyordu kuşkusuz. Dolayısıyla Tapınakçıların XII. yüzyılda doğunun Latin devletlerindeki durumuna dair her inceleme, gündemin büyük ölçüde Tirli Guillaume tarafından belirlendiği gerçeğini hesaba katmalıdır.

Guillaume'un "uzun zaman" ibaresiyle 1150'lerin başlarına kadarki süreye işaret ettiği düşünülebilir – Tapınakçıların saiklerine ilişkin ilk aleyhte kurgusu, 1153 Askalon kuşatması tasvirinde ortaya çıkar.[110] Bir sonraki örnek ise 1166 tarihlidir, Kudüs Krallığında başgösteren felaketleri anlattığı bölümün sonuna Kral Amauri ile Tapınakçılar arasındaki aleni ihtilafa ilişkin bir pasaj ekler. Bir Tapınakçı birliğinin, Ürdün nehrinin ötesinde belirsiz bir yerde, tahkim edilmiş, adeta "zaptedilmez" bir mağarayı Şirkuh'un ellerine teslim ettiğini söyler. Amauri buranın kuşatıldığını öğrenmiş ve kurtarmak üzere büyük bir kuvvet toplayıp hızla yola koyulmuş, ancak Ürdün nehrine vardığında istihkâmın çoktan düşmüş olduğunu öğrenmişti. "Efendimiz kral bunu işittiğinde, kaleyi düşmana teslim eden on iki kadar Tapınakçının darağacında sallandırılmasına neden olan bir kahır ve öfkeye kapıldı."[111]

Bu örnek, Guillaume'un vakayinamesinde Tapınakçıları nasıl ele aldığına ilişkin çözümlemelerde karşılaşılan sorunları netleştirir. Yer aldığı bölümün konusuyla doğrudan bağlantısı olmadığı gibi, hem ye-

---

[110] Bkz. bu kitapta, s. 129-130.

[111] TG, 19.11, s. 878-9. Söz konusu yerin neresi olduğu belli değildir. Guillaume muğlak bir ifadeyle "Arabistan sınırlarında" der. Çeşitli ihtimaller için bkz. Deschamps, *Les Châteaux des Croisés*, cilt II, s. 116.

rin hem de tarihin belirsiz olması, bu pasajın metne sonradan eklendiği izlenimini verir. Dahası Guillaume, Kilisenin yasal muafiyetlerine yönelik tecavüzler karşısında son derece hassas olduğu bir dönemde (söz konusu olay II. Henry ile Thomas Becket arasındaki ihtilafla eşzamanlıdır), kralın bu keyfi eyleminin ne gibi tepkiler yarattığı konusunda hiçbir şey söylemez. Ancak hikâyenin tamamen düzmece olması da pek mümkün değildir, zira olayı mümkün kılacak koşullar mevcuttur. Nabluslu Philippe Ocak 1166'da tarikata katıldığında, Oultrejourdain fiefinin büyük kısmını Tapınakçılara devrettiği bağış belgesi kral tarafından onaylanmıştı. Eğer kayıp mağara-istihkâm bu bağışın bir parçası idiyse –olası görünmektedir bu– böylesine kısa bir süre sonra buranın –anlaşıldığı kadarıyla gerçekten kararlı bir direniş gösterilmeksizin– kaybedilmesi karşısında Amauri'nin duyduğu kızgınlık anlaşılabilir bir şeydir.[112]

Guillaume'a göre Amauri hükümranlığının yegâne *cause célèbre*'i [ün nedeni] bu değildi. Başpiskopos 1173'te daha da sarsıcı bir ihtilafın ayrıntılı tasvirini katmıştı yazdıklarına; ihtilaf kralın bir Tapınakçıyı tutuklattırıp hapsettirmesiyle sonuçlanmış, Üstat Saint-Amand'lı Odon da bu eylemi açıkça tarikat imtiyazlarının ihlali saymıştı.[113] Bu hikâyenin merkezindeki olay, Haşşaşin mezhebinden bir elçinin kraliyet tezkeresiyle seyahat ederken Tapınakçılar tarafından öldürülmesiydi.

Haşşaşinlik, İslam dünyasında 632'de Muhammet'in ölmesinin ardından başlayan mezhep ayrılıklarının ürünlerinden biriydi. Bu bö-

---

[112] Bkz. bu kitapta, s. 142-143. Bu olay 1165 civarına tarihlenir genelde, ama Guillaume bir paragraf sonra olayı Sicilya Kralı Guillaume'un ölümüne, 7 Mayıs 1166'ya tarihler, muhtemelen bu ikinci tarih doğrudur.

[113] TG, 20.29-30, s. 953-5.

lünmelerin en önemlisi, Muhammet'in İslama döndürdüğü ilk kimselerden olan Ebu Bekir'i peygamberin gerçek halefi sayan Sünniler ile Muhammet'in amcasının oğlu ve damadı olan Ali'nin soyundan gelenlere bağlılık gösteren Şiiler arasındaki ayrılıktı. Şiilere göre tek meşru soy bu imamlar soyuydu, bilinmeyen bir zamanda, Mehdi –"hidayete ermiş olan"– bu soydan çıkacak ve mevcut zulüm düzenini yıkacaktı. Yani Şiilikte bir kurtarıcılık öğesi vardı ve bu öğe yönetimi elinde bulunduran siyasi seçkinlerin hükümleri ve değişim karşısında tahammüsüzlük gösteren gruplarda özel bir vurgu ve ısrarla açığa vuruluyordu. Haşşaşinler böylesi gruplardan biriydi, XI. yüzyılın sonlarında İran'daki Alamut Kalesine yerleşmiş, 1094'te Kahire'de hüküm süren Şii Fatımi yönetiminden kopmuşlardı. Kısa süre sonra Lübnan dağlarında da varlık gösterdiler, önderleri burada Franklar tarafından "Dağın Yaşlı Adamı" diye tanınıyordu. Hâkim oldukları topraklar ve sayı bakımından görece zayıf olsalar da, davaya adanmışlıkları ve bir siyaset yolu olarak "zalimin katli"nin gerekliliğine inanmaları Haşşaşinleri Müslüman dünyasında etkin ve korkutucu bir güç haline getirmişti.[114]

Amauri'nin 1173'te ittifak müzakeresine girmek gibi imkânsız bir işe kalkıştığı grup buydu, Guillaume'un iddiasına göre kralın öne sürdüğü koşullardan biri de Haşşaşinlerin "İsa'nın inancına katılıp vaftiz olmaları"ydı. İlk bakışta bu birlikte tarafların bağdaşmaz olduğu düşünülebilir; ancak Haşşaşinler ölümcül yeteneklerini Hıristiyanlara karşı kullanmıyorlardı pek, on yıl kadar önce de Alamut'taki önderleri II. Hasan –zamanının geldiğine inanıp mezhebin "kurtarıcılık" niteliğine uygun bir harekette bulunarak– peygamberin yasalarını resmen

[114] Bkz. M. G. S. Hodgson, *The Order of the Assassins*, Hague, 1955; ve C. E. Nowell, "The Old Man of the Mountain," *Speculum*, 22 (1947), 497-519.

ilga etmişti. Dahası Suriye Haşşaşinlerinin Merkab ile Şeyzer arasındaki egemenlik alanları tamamen Hıristiyan topraklarıyla kuşatılmış bir bölgeydi, öyle ki Frankların tarafsız olmaları bile Haşşaşinlerin lehine olacaktı (bkz. çizim 8).[115] Bu koşullar altında her iki tarafın da, karşılıklı olarak yararlarına işleyecek bir uzlaşmaya varılabileceğine inanmış olması mümkündür – Haşşaşinlerin müzakere elçisi Abdullah'ın Kral Amauri'yi ziyaretinin nedeni de buydu zaten. Abdullah, Tirli Guillaume'a göre Trablus'un az ötesinde birtakım Tapınakçılar tarafından pusuya düşürülüp öldürüldüğünde, kraliyet seyahat tezkeresinin koruması altında, Hıristiyanların önerilerini önderlerine iletmek üzere dönüş yolundaydı. Guillaume'a bakılırsa haince bir eylemdi bu ve kral öfkesinden kendini kaybetmişti. Amauri Tapınakçılardan suçluları, özellikle de asıl katili, Guillaume'un "değersiz bir kişi" diye nitelediği Mesnil'li Gautier adlı tek gözlü şövalyeyi teslim etmelerini istemek üzere temsilcilerini yolladı. Ancak Saint-Amand'lı Odon bunu yapmayacaktı. "Hatta efendimiz papa namına, anılan biraderlere kimsenin şiddet göstermeye cüret etmemesini emretti." Bu nedenle kral bizzat o sıra büyük üstadın bulunduğu Sidon'a gitti ve söz konusu şövalyenin cebren yakalanıp Tir'de hapse atılmasını sağladı. Guillaume bu meselenin krallığı "telafisi imkânsız bir yıkımın" eşiğine getirdiğini ve kralın işin peşini bırakmayı düşünmediğini iddia etmişti. "Nitekim deniyordu ki, kral eğer o son hastalığını da atlatabilseydi, üst düzey elçiler yollayarak dünyanın dört bir yanındaki kral ve prenslere bu meseleyi birlikte tetkik etmeyi önerecekti."

Guillaume'un hikâyesine bakılırsa, kralın salahiyeti zedelenmiş,

[115] Bkz. Deschamps, *Les Châteaux des Croisés*, cilt III, s. 4, 8, 37. Ayrıca bkz. şekil 8, burada Haşşaşin toprakları güneyden ve batıdan askeri tarikatların kaleleriyle kuşatılmış durumdadır.

güvenilirliğine gölge düşmüştü. Haşşaşinler Amauri'nin cinayetle ilgisinin olmadığına hararetli bir diplomasiyle ikna edilebilmişti, ancak bu arada faydalı bir ittifak kurma fırsatı da tümden kaybedilmişti. Dahası Tapınakçılar, muhtemelen 1152'de, Suriye Haşşaşinlerinin üslerine pek uzak olmayan, Tortosa civarındaki sağlam bölgeleri üzerinden, bir tür "koruma parası" olarak Haşşaşinlerden yılda 2000 *besant* haraç almaya başlamışlardı. Ebedi bir teşkilat olarak Tapınak, amaçlarına ulaşmak için münferit cinayetlere bel bağlamış bir örgütten zarar görecek değildi. Guillaume, kralın –eğer ittifak kurulursa– Haşşaşinlerin ödedikleri haracı telafi etmeye yönelik muhtemel önerisine atıfta bulunurken, cinayetin mali bir saikle işlendiğini ima eder. Yani iki mahvedici hemşire, tamahkârlık ile gurur, sadece bir kuşak önce amaçlarının saflığı ve davranışlarının mütevazılığıyla tanınmış bir tarikatı ele geçirmiştir. 1182'de yazan, dolayısıyla olay hakkında Guillaume'dan etkilenmemiş yegâne metni sunan Walter Map de bir diğer boyuta işaret etmişti. İmtiyazlı tarikatlara karşı Guillaume kadar mesafeli olan, hele Cistercium'dan hiç hazzetmeyen Walter Map'in de cinayet için bir temel saik bulması şaşırtıcı değildir. Dahası çalışmasında bu olayın hemen öncesinde 1154'te Nasirettin'in ölümüne ilişkin bir hikâye anlatılmakta ve Walter Map'in burada imtiyazlı manastır tarikatlarının zaaflarını göstermesini sağlayabilecek bir izlek geliştirme çabasında olduğu görülmektedir. Bu izlek, Hıristiyanlığın daha yüce "iyi"si karşısında Tapınakçıların gösterdiği kayıtsızlıktı. Walter Map'in sunduğu değişkede mesele tamamen dinseldir. "Kâfirlerin ibadetiyle imanının membaı" olan Haşşaşinlerin Yaşlı Adam'ı, Kudüs patriğinden "İncil"lerin birer nüshasını istemişti. Patrik bu isteğe "İncil"lerin yanı sıra bir de tercüman tedarik ederek karşılık verdi, Yaşlı Adam öylesine etkilenmişti ki vaftiz edilmeye niyetlendi. Öldürülen elçi Yaşlı

Adam'ın temsilcisiydi ve vaftiz için gereken rahiplerle diyakozları getirmesi için patriğe gönderilmişti. Walter Map, Tapınakçıların elçiyi, "(rivayete göre) imansızların ortadan kalkması halinde barış ve birliğin sağlanacağı inancından duydukları korkuyla" öldürdüklerini söyler.[116] Başka bir deyişle, diğer askeri örgütler gibi Tapınak Tarikatı da barışın sağlanmasını engellemekte kararlıydı.

Walter Map gibi olup bitenden haberdar birinin, Müslüman dünyasının sahiden Hıristiyanlığa teslim olmak üzere olduğunu düşünebildiğine inanmak güçtür; öte yandan Tirli Guillaume'un da daha fazla ciddiye alınması gerekir, zira olay hakkında kralın geliştirdiği değişkeyi öğrenmiş olsa gerektir ve açıklaması muhtemelen kraliyetin bakış açısını tam olarak yansıtmaktadır. Ancak modern çağın Tapınak yanlısı yazarları, başpiskoposun açık bir tarafgirlik addettikleri yaklaşımını çürütmek konusunda fazlaca telaş göstermişlerdir. Sözgelimi Lundgreen, Tapınakçılara bu konuda önceden danışıldığına, ama Haşşaşinlerin samimiyetinden kuşkulandıkları için haraçtan vazgeçmediklerine inanır. Bu haraç meselesi, büyük üstadın para hırsı yüzünden Müslümanlara din değiştirtme fırsatının kaçırıldığını düşünen, bundan başka bir şeyi gözü görmeyen Guillaume'u çok kızdırmıştı. Lundgreen'e göreyse, üstat para hırsıyla hareket etmemişti, çünkü kısa süre önce Saksonya Dükü Cesur Henri'den yüklü bir bağış almış olan tarikatın paraya ihtiyacı yoktu.[117] Bu yorum bilinen olgulardan öylesine uzaktır ki kabul edilmesi mümkün değildir; mesela Guillaume'un söylediği gibi Abdullah'ın aslında birtakım gizli bilgiler taşımakta olduğu da düşünülebilir pekâlâ – bu da Tapınakçıların, önerilen ittifakın mahiyetini tam olarak bilmediklerini gösterir.

---

[116] Walter Map, *De nugis curialium*, s. 66-7.

[117] Lundgreen, *Wilhelm von Tyrus*, s. 110-16, 150-3.

Tamahkârlığa dayalı açıklamadan başka seçenekler de vardır; itirazın temelinde iktisadi değil dini sebepler de yatıyor olabilirdi, zira Tapınakçılar Haşşaşinlerle kurulacak ittifakı Hıristiyanlık davasıyla bağdaşmaz bir hareket saymış ya da Haşşaşinlerin din değiştirmekte samimi olduklarına, en azından Hıristiyanlık inancını Franklarla aynı şekilde yorumladıklarına inanmamış olabilirlerdi. Tapınakçılar muhtemelen Hasan'ın binyıl ilanından haberdardılar. Suriye Haşşaşinleriyle müzakereyi teşvik etmiş olabilirdi bu, ancak Haşşaşinler Hıristiyanlığı kendi tarih ve gelenekleriyle bağıntılı alegorik bir dil çerçevesinde yorumluyorlardı muhtemelen. Haşşaşinleri böyle bir hamleye sevk edebilecek başka yegâne baskı, Nurettin gibi ana geleneğe bağlı İslam önderlerinden gelmiş olabilirdi. Ama görünüşe bakılırsa Haşşaşinler onun hükümranlık dönemini de güçlük çekmeksizin atlatmışlardı (Nurettin 1174'te ölmüştü). Bu koşullar altında Tapınakçılar belki de batıdaki imgeleri konusunda kaygılanıyorlardı. Tapınakçılara Haşşaşinlerin bölgesine komşu önemli kaleler bağışlanmıştı ve böylesi bir mezhebi muhatap alacak iman savaşçılarının güvenilirliği zedelenebilirdi – özellikle de Outremer Franklarının karşılaştıkları askeri ve diplomatik sorunların kavranamadığı batı dünyasında.[118] Tapınakçıların tutumu, Tirli Guillaume'un gösterdiği kadar münferit bir tutum da değildi. Temmuz 1174'te Amauri'nin ölmesinin ardından müzakerelerin yeniden başlatılamamasının bir nedeni de, babası bu mezhep tarafından öldürülmüş birkaç Hıristiyandan biri olan kral naibi Trablus Kontu III. Raimond'un himayesi altındaki Haşşaşinlerin duydukları güvensizlikti.[119]

Ancak Mesnil'li Gautier'nin iki kraliyet şövalyesi tarafından yaka-

[118] Riley-Smith, "Peace Never Established," s. 97-8.

[119] TG, 17.19, s. 786.

lanıp kralın emriyle hapsedilmesi bir diğer temel meseleye sebep oldu. Guillaume'a göre, kral Mesnil'li Gautier'ye bir ceza biçtiği ve artık onu yargılanmak üzere Roma'ya göndermek istediği için teslimini talep ettiğinde, Saint-Amand'lı Odon bu talebi reddetmişti. *Omne datum optimum* tebliği bu şekilde yorumlanabilirdi elbette; ancak 1166 civarında gerçekleşen on iki Tapınakçının asılması olayı, kralın bunu kabule yanaşmadığını gösterir. Nitekim Kudüs Krallığı ile Latin Yunanistanının XIII. yüzyıl hukuk metinleri de aynı durumdadır. *Assises de la Cour Bourgeois* [Halk Mahkemesi Kararları] askeri tarikatları tüm kilise muafiyetlerine sahip addetmiyordu, *Assises de Romanie* [Roma Kararları] ise bunların konumunu belirsiz bırakıp yalnızca "kimilerinin dediğine göre (...) piskoposlarınki gibi bir salahiyetleri" olduğunu kaydediyordu.[120] Yani mesele XIII. yüzyılda bile açıklığa kavuşmuş değildi henüz; bu da, Tirli Guillaume'un eserini Fransızcaya aktaran ve *Eracles* adıyla tanınan çalışması XIII. yüzyıl ortasına tarihlenen çevirmenin tutumunu açıklar muhtemelen. Bu çevirmen başpiskoposun sözlerini öyle bir süslemiştir ki, Amauri özgün metindekinden çok daha güçlü bir konuma gelmiştir. Burada Amauri'nin meseleyi diğer hükümdarlarla tartışma tasarısı, tarikatın özellikle de Suriye'de Hıristiyanlık inancına verdiği zarar konusunda, –kendi topraklarında Tapınakçılara karşı harekete geçsinler diye– bu hükümdarları uyarma

[120] "Assises de la Cour Bourgeois," *RHCr. Lois*, cilt II, s. 89. *Les Assises de Romanie*, yay. haz. G. Recoura, Bibliothèque de l'Ecole des Hautes Etudes, Paris, 1930, par. 48, s. 194; Tapınakçılara ismen atıfta bulunulmaz burada. 1188'de bir Tapınak şövalyesi, Ogerstan'lı Gilbert, Kral II. Henry namına Selahattin'den alınan aşarın bir kısmına el koymaya kalkışmıştı. Asılmayı hak etmiş olsa da, cezalandırılmak üzere Londra üstadına teslim edilmişti, *Gesta Regis Henrici Secundi*, cilt II, s. 47-8.

niyeti olarak çıkar karşımıza.[121]

Amauri dönemi, tarikatın doğudaki gelişimi açısından en önemli dönemlerden biriydi, zira yetkesini kabul ettirmekte kararlı bir kraldı Amauri – tam itaat [*hommage lige*: vasalın esas senyörüne tam itaat andı] *Assise*'ine [Karar] ilişkin yeni bir yorumda da vurgulanır bu.[122] Ayrıca saldırganca bir yayılma siyasetinin yaratıcısı ve sürekli güçlenmekte olan Nurettin'e karşı –ister Bizanslılarla, ister Mısırlılarla, ister Haşşaşinlerle olsun– her ittifaktan yararlanmaya hazır bir siyasetçiydi. Yine de askeri tarikatların kaynaklarına ihtiyacı vardı ve selefleri gibi o da görece fakir laik beylerden daha iyi bakıp savunacaklarını düşünerek kaleler ve topraklar bağışlamıştı bu tarikatlara. Ancak bu, temelde patrik ile krala bağlı dindar laiklerden oluşmuş topluluk fikrini çoktan aşmış, artık kendini yerel yetkeden bağımsız, yalnızca uzaklardaki bir papalığa karşı sorumlu bir teşkilat sayan Tapınak Tarikatının önemini artırmaktan başka bir şeye yaramamıştı. Neticede aleni ihtilaflar doğmuştu ve bunlardan ikisi kralın iradesini kabul ettirmek için kuvvete başvurmasıyla sonuçlanmıştı. Ancak 1166 civarında mağara-istihkâmın düşmana teslim edilmesi, 1168'de de askeri desteğin geri çekilmesi, krala, tepkisel siyasetin yeterli olmadığını, krallığın tercih ettiği adayların üstatlığa getirilmesini sağlamanın daha etkili bir yöntem olacağını düşündürmüştü şüphesiz. Blanquefort'lu Bertrand 1169'da öldü; hemen ardından gelen iki üstat da kralın çevresindendi.

Blanquefort'lu Bertrand'ın halefi, doğuda doğmuş, Kudüs Krallığının yerel baronluğuna mensup tek tarikat üstadı olan Nabluslu Philippe'ti. 1108-1126 arası krallık beratlarında adı sık sık anılan ve bu dönemde önemli baron meclislerine katılan Milly'li (Picardie) Gui'in

[121] *Eracles*, cilt I (ii), s. 999.

[122] Riley-Smith, *The Crusades*, s. 75-6.

en büyük oğluydu. Gui Nablus'ta ve Kudüs yakınlarında toprak sahibi olsa da, Philippe'in önemli bir fief olan Nablus'un beyliğini, 1140'ların sonlarında ölen amcası Kâhya Pagan'dan miras yoluyla devraldığı anlaşılmaktadır.[123] Philippe 1140'larda Kraliçe Melisende adına girişilen askeri faaliyetlerde önemli bir rol üstlendi; 1150'den sonra kraliçe ile oğlu arasındaki hizipleşme alenileştiğinde, kraliçenin küçük oğlu Amauri ve İhtiyar Rohard'la birlikte en güçlü Melisende taraftarlarından biri olduğu ortaya çıktı – III. Baudouin Nisan 1152'de kraliçeyi iktidardan uzaklaştırdığında kaybeden tarafa dahil edilmesine neden olan bir tutumdu bu. Ancak bir kenara itilemeyecek kadar güçlüydü; Baudouin, kraliçenin son hastalığını fırsat bildiği 1161'e değin, Philippe'in Nablus fiefini burası kadar iyi olmayan Oultrejourdain Beyliğiyle takas edemedi.[124] III. Baudouin 1162'de öldü ve ardından, Melisende hizbinin bir diğer eski üyesi olmasından ötürü Nabluslu Philippe'i müttefik sayması beklenebilecek Amauri iktidara geldi. Philippe 17 Ocak 1166'da, muhtemelen karısının ölümünün ardından Tapınakçılara katıldı ve üç yıl sonra Blanquefort'lu Bertrand öldüğünde büyük üstat oldu. 2 Ocakta Bertrand'ın ölmesiyle Ağustos ayında Philippe'in göreve atanması arasındaki süre tarikat içerisinde bir direniş olduğu-

---

[123] "Les Lignages d'Outremer," *RHCr. Lois*, cilt. II, böl. 14, s. 452-3; *RRH*, no. 52, s. 10-11; no. 57, s. 12-13; no. 80, s. 18-19; no. 90, s. 21; no. 91, s. 21; no. 105, s. 25; no. 106, s. 25; no. 112, s. 27; cilt II, no. 76 (A), s. 5; no. 102 (A), s. 7.

[124] *Tabulae ordinis Theutonici*, no. 3, s. 3-5; *RRH*, no. 366, s. 96-7. Bkz. Mayer, "Studies in the History of Queen Melisende," 118-20, 179-80. Nablus'un 85, Kerak ile Montréal'in de 40 şövalye verme yükümlülüğü vardı, "Assises de la Haute Cour," *RHCr. Lois*, cilt I, s. 423-4, 433. Hebron takasa dahil olsaydı, buna 20 şövalye daha eklemek gerekirdi; ama işlemin kaydedildiği belgede anılmaz Hebron. Bununla birlikte 1180'lerde Hebron, Montréal ile birleşmiş durumdaydı, *RRH*, no. 596, s. 159.

nu akla getirse de, bu atamanın kraliyetin baskısıyla yapılmış olması çıkarılabilecek açık bir sonuçtur.[125] Nabluslu Philippe, Amauri'nin geçmiş Mısır seferlerinde, özellikle de 1167'de ön plana çıkmıştı[126] ve belki de Tapınakçılar bu seçimi kendilerini tekrar Mısır macerasına sürüklemek için başvurulmuş bir çare addetmişlerdi. Yeni üstat, 1169 kışında düzenlenen Mısır seferiyle doğrudan bağlantılı beratlarda hemen boy gösterdiğine göre, bu düşüncenin doğru olduğunu kabul etmek gerekir.[127] Philippe 1171'in başlarında kral adına Konstantinopolis'e giden bir elçi heyetine başkanlık etti, bunun için de üstatlık görevinden ayrıldı. Bu görev sırasında 3 Nisan 1171'de öldü.[128]

Kendi adayını araya katıp iş başına getirmekte gösterdiği başarı, kralı, aynı işlemi Philippe'in ölümünden sonra da tekrarlamaya yönlendirdi; ne ki bu ikinci örnekte, İngiltere'de II. Henry ile Becket vakasında olduğu gibi, siyaseti geri tepti. Selefinden farklı olarak Saint-Amand'lı Odon büyük fieflere sahip değildi, ama uzun zaman kraliyet hizmetinde bulunmuştu. 1155'te ismi *de hominibus regis*'te [kralın adamları üzerine] listenin başında yer alıyordu, 1156-1164 arası müşir, Kudüs kale kumandanı, III. Baudouin ve Amauri'nin kâhyası olarak görev yapmıştı.[129] 1165-1167 arasında, Konstantinopolis'e gönderilen son derece önemli bir misyonda Caesarea Başpiskoposu Hersenius'a eşlik etti – bu görev, Amauri'nin 1167 Ağustosunda İmparator I. Ma-

---

[125] *OR*, s. 313; *RRH*, no. 466, s. 122.

[126] TG, 19.22, s. 893-4.

[127] *RRH*, no. 466, s. 122; no. 467, s. 122-3.

[128] TG, 20.22, s. 942; *OR*, s. 318. Nabluslu Philippe için bkz. Bulst-Thiele, *Magistri*, s. 75-86.

[129] *RRH*, no. 299, s. 76-7; no. 321, s. 82; no. 354, s. 92-3; no. 355, s. 93; no. 366, s. 96-7; no. 369, s. 97; no. 400, s. 105.

nuel'in yeğeninin kızı Maria Komnena'yla evlenmesiyle sonuçlandı.[130] Büyük üstat olarak atanmasında kraliyet baskısının etkili olduğunu gösteren karineler açıktır: 1173'te göreve getirilmiş bulunmaktaydı, ama 1169'da daha tarikat üyesi bile değildi.[131]

Yani Amauri döneminde Tapınak ile monarşi arasındaki ilişkiler hayati önem taşıyan bir mesele haline gelmişti; ancak Tirli Guillaume'u aynı derecede ilgilendiren bir şey daha vardı: Tapınak yönetiminin laik cemaate yönelik haksızlıkları olduğuna, bunların gelirlerinin ve yargı yetkisinin Tapınakçıların tecavüzüne uğradığına inanıyordu ve bunlara dikkati çekmek istiyordu.[132] Hatta 1179'da toplanan Üçüncü Laterano Konsilinden, askeri tarikatların imtiyazlarını ne ölçüde suiistimal edebildiklerini soruşturmaya yönelik bir kararın çıkmasının, büyük ölçüde Tirli Guillaume'un olup biteni bu tarikatları suçlayarak anlatmasından kaynaklandığı düşünülmüştür. Guillaume sahiden de bu konsile gitmiştir, ama etkin bir katılımcı olduğunu gösteren herhangi bir kayıt yoktur.[133]

Trablus Kontluğunun Tortosa ve Valania piskoposluk bölgelerindeki durum, gelirlerin paylaşımı ile kiliselerin kontrolünün önemli meseleler olduğunu açıkça ortaya koymaktadır. Tortosa şehri etrafında geniş bir Tapınakçı bölgesinin oluşması ister istemez piskoposların gücüyle kaynaklarının azalması anlamına geliyordu; özellikle de *Omne datum optimum*'da bağışlanan imtiyazlardan sonra, yeni komşularıyla

---

[130] TG, 20.1, s. 913.

[131] *RRH*, no. 465, s. 122.

[132] Bkz. bu kitapta, s. 159.

[133] TG, 21.25 (26), s. 996. Guillaume'un askeri tarikatların hücuma uğramasına sebep olduğu görüşü konusunda bkz. Tirli Guillaume, *History of Deeds done beyond the Sea*, cilt I, s. 20.

bir tür *pariage*'dan [ortaklık] kaçınamazlardı. 1152'de Tortosa piskoposuyla yapılan anlaşma, doğudaki Tapınakçılardan günümüze ulaşmış bu tür metinlerin en kapsamlısıdır. Tapınakçılar bu piskoposluk bölgesinde, kendi kalelerindeki kiliselerle şapellerde ve yedi özel yer hariç Tortosa dışındaki tüm kiliselerde tam yetkiye sahiplerdi. Ayrıca bu piskoposluk bölgesindeki malikânelerinden alınan ürünün, hayvanları ile bahçelerinin ve ele geçirilen ganimetin aşarından da muaftılar. Tüm aşarı Tapınakçılara ait Chastel-Blanc ile tüm aşarı piskoposa ait Maraclea dışındaki her yerde aşar iki taraf arasında eşit paylaşılıyordu.[134] Valania piskoposuyla Tortosa'nın hemen kuzeyindeki küçük piskoposluk bölgesinde yapılan anlaşmalar da, Tapınakçıların Tortosa civarında elde ettikleri kapsamlı hakların yan ürünü olabilir pekâlâ, zira muhtemelen Tortosa anlaşmasıyla aynı döneme aittir bunlar. 1163'te Piskopos Anterius ile Blanquefort'lu Bertrand, evvelce piskoposlukta Tapınak Tarikatı ile Anterius'un selefi Gerald arasında yapılmış bir anlaşmayı teyit ettiler; anlaşmanın konusu, Valania'daki hastaneden, Tapınakçıların bu piskoposluk bölgesindeki meyve bahçeleri ile mallarından alınan ve evvelce piskoposluğa ait olan aşarın yarı yarıya paylaşılmasıydı. Altı yıl sonra da Rahip Gautier'ye bağlı *casal*'lar ile köylülere ilişkin bir başka anlaşmayı onayladılar, ancak bu kez belgede anlaşmanın çeşitli ihtilafları çözmek için yapıldığı vurgulanıyordu.[135] Jonathan Riley-Smith'in işaret ettiği gibi, Tortosa anlaşması, *Omne datum optimum*'da ima edilen türden genel bir aşar muafiyeti sunmaz, daha çok 1155'te IV. Adrianus'un getirdiği sınırlı ayrıcalıklara yakındır; bununla birlikte özellikle de Hayırseverlerin, Krak des Chevaliers civarındaki topraklarında benzer imtiyazlardan fayda-

[134] "The Templars and the Castle of Tortosa," yay. haz. Riley-Smith, s. 278-88.

[135] *RRH*, no. 381, s. 100; no. 462, s. 121.

landıkları düşünülürse, piskoposluk gelirinden yüklü bir pay gitmiş olsa gerektir. Guillaume'un yurdu Tir'de de benzer baskılar işlediyse eğer, piskoposun duyduğu hınç bu suretle açıklanabilir. Haçlı devletlerinde savunma sorumluluğunun büyük ölçüde askeri tarikatlara devredilmiş olmasının bedelini, yalnızca laik hükümdarlar ile vasalları değil, Kilisenin ileri gelenleri de ödemişlerdi.

Üstatların kişiliklerinin diğer kurumlarla ilişkiler üzerinde büyük bir etkisi vardı. Saint-Amand'lı Odon'un üstatlığı, genel olarak tutucu bir gelenek çerçevesinde bile, bildiğini okuyan, dikbaşlı kimselerin eylemlerini baskı altına almanın kolay olmadığını kanıtlar. Hatta sıkı disiplin ve üst yetkeye itaat alışkanlığı böyle birini –hiyerarşide iktidar konumuna ulaşabilirse eğer– hepten tehlikeli kılar; öyle ki, Tapınakçıların halk arasında sonuçlarını düşünmeksizin pervasızca yiğitlik göstermeleriyle nam salmış olmaları, büyük ölçüde iki kişinin, Saint-Amand'lı Odon ile 1185-1189 arasında büyük üstat olan Ridefort'lu Gérard'ın eylemlerinden kaynaklanmıştı muhtemelen. Tirli Guillaume, Saint-Amand'lı Odon'a karşı özel bir nefret besliyordu; 1170'ler ile 1180'lerin başlarında Kudüs Krallığının önde gelen simaları hakkında yazdığı pek çok öykücük arasında en çarpıcısı Odon portresidir. 1173 tarihli Haşşaşin elçisi meselesinde suçlunun teslimi talebine Odon'un verdiği cevabı, "kendisinde ziyadesiyle bulunan gururun emrettiği" bir karşılık diye nitelemiştir Guillaume. Hıristiyanların 1179'da Mercayun'da uğradıkları –ve büyük üstadın esir düştüğü– bozguna ilişkin tasvirinde daha da dobradır. Üstadın "küstah ve kibirli, burnundan gazap soluyan, ne Tanrı korkusu duyan ne de insana hürmet eden değersiz bir adam" olduğunu söyler.[136] Bozgundan onu sorumlu tutar, kardeşi Raoul'un bu çarpışmada öldürülmüş olması

[136] TG, 20.30, s. 955; 21.28 (29), s. 1002.

öfkesini iyice bilemiştir.[137]

Saint-Amand'lı Odon'un halefi, 1167'den beri İspanya ve Provence üstadı olan, özellikle de Aragón'da faaliyet göstermiş bulunan tecrübeli Tapınakçı Torroja'lı Arnaud'ydu.[138] Odon'un dönemindeki sarsıntının ardından, evvelce doğuda siyasete bulaşmamış dışarıdan birinin başa getirilmesi makul bulunmuş olsa gerektir; nitekim haçlı devletlerindeki etkinliklerine dair temel kayıtlar, hizipleşmenin giderek keskinleştiği siyaset ortamında arabulucuk rolü üstlendiğini ortaya koyar.[139] Bu arada Selahattin'in pekiştirdiği diplomatik ve askeri ittifaklarla doğan tehdit şiddetleniyordu; Torroja'lı Arnaud 1184'te, Patrik Herakleios ve Hayırsever Üstadı Moulins'li Roger'yle birlikte, İtalya, Fransa ve İngiltere'ye giden, buralardaki nüfuzlu kişileri doğunun Hıristiyan devletlerinin kapısına dayanmış tehlike konusunda hareket geçirmeyi hedefleyen elçi heyetine katıldı. Ancak bu seyahatten dönemedi, 30 Eylül 1184'te Verona'da öldü.[140]

Torroja'lı Arnaud'nun ölümünün ardından, muhtemelen 1185'in

---

[137] TG, s. 1002 n.; Ebu Şame (Abu Shama), "Le Livre des Deux Jardins," s. 202-3.

[138] 1167-1180 arası bu görevde bulunduğunu göstermesi açısından bkz. *Cartulario del Temple de Huesca*, no. 30, s. 34; no. 31, s. 35; no. 42, s. 44; no. 51, s. 52; no. 57, s. 58; no. 58, s. 59; no. 61, s. 62; no. 65, s. 66-7; no. 75, s. 76; no. 77, s. 78; no. 80, s. 81; no. 81, s. 82; no. 82, s. 83. Ayrıca bkz. J. Miret y Sans, *Les Cases de Templers y Hospitalers en Catalunya*, Barselona, 1910, s. 101-4; ve Bulst-Thiele, *Magistri*, s. 99-105.

[139] Melville'e göre, tarikattaki Saint-Amand'lı Odon taraftarları açısından bu seçim bir bozgundu, *La Vie des Templiers*, s. 107. Torroja'lı Arnaud'nun 1181'de Antakya'da (TG, 22.7; s. 1015-16), 1184'te de Akkâ'da (*Eracles*, cilt II, s. 2-3) arabuluculuk faaliyetleri yürüttüğü görülür.

[140] Diceto'lu Raoul, *Opera Historica*, yay. haz. W. Stubbs, cilt II, RS 68, Londra, 1876, s. 32; *OR*, s. 327.

başlarında Ridefort'lu Gérard seçildi. Ridefort'lu Gérard, Flaman veya Anglo-Normandı, doğuya 1170'lerin başlarında gelmişti muhtemelen.[141] 1179'da Kudüs Krallığı müşiriydi;[142] ama müstakbel kariyerini belirleyen, Trablus Kontu III. Raimond'la ilişkisi olmuştu. Anlaşılan Raimond, mümkün olduğunda kontlukta ona bir fief vermeyi vaat etmişti; Ridefort'lu Gérard, 1180 civarında Botrun Beyi Guillaume Dorel öldüğünde, beyin tek mirasçısı olan kızıyla evlendirileceğini düşündü. Botrun, Cebail ile Nephin arasında ufak bir sahil kasabasıydı, ticaret gelirlerinden sabit bir irat umulabilirdi; ancak o dönemde muhtemelen Hayırseverlere borcu olan Raimond, Gérard'ı kızdırma pahasına mirasçıyı Plivain adlı Pisalı bir tacire sattı. Kayıp Ernoul vakayinamesinden alındığı düşünülebilecek bir anlatıma göre Gérard'ın onuru, özellikle de alıcının, hor gördüğü tefeci ve tacirler sınıfına mensup bir İtalyan olmasından ötürü kırılmıştı. Vakayinamede, üstat ile Trablus kontu arasındaki düşmanlığın bu olaydan kaynaklandığı söylenir.[143] Gérard bir süre sonra –belki ciddi bir hastalığı atlatabilmiş olmasının etkisiyle, ama belki de tarikata girmeyi artık laik hayatta bulmayı umabileceğinden daha uygun bir ilerleme vesilesi saydığı için– Tapınakçılara katıldı; aslında 1183'te kethüda olmuştu ve Ağustos 1184'te

---

[141] *Ernoul-Bernard*'da Flaman olduğu söylenir, s. 114. Ayrıca bkz. J. H. Round, "Some English Crusaders of Richard I," *EHR*, 17 (1903), 480; yazar XII ve XIII. yüzyıllarda hem İngiltere hem de İrlanda'da Ridefort veya Ridelisford diye tanınan bir ailenin izlerinin bulunduğunu gösterir. Bkz. Bulst-Thiele, *Magistri*, s. 106-22.

[142] *RRH*, no. 587, s. 156; no. 588, s. 156-7 (1179). 1174'te Akkâ'da bir kraliyet belgesini imzalayan *Gerardus, marescalcus et camerarius* [Müşir ve Kethüda Gerardus] o olabilir, *RRH*, no. 514, s. 136.

[143] *Cont. WT*, s. 46; *Ernoul-Bernard*, s. 114, 178; *Eracles*, cilt II, s. 50-2.

hâlâ bu görevi yürütmekteydi.[144]

Yükselişi, hasta kral IV. Baudouin döneminde krallığın sürekli maruz kaldığı hizip çekişmelerinin zirveye varışıyla çakışmıştı. Baudouin Mart 1185'te öldü, halefi ve yeğeni olan çocuk-kral V. Baudouin onun ardından bir seneden biraz fazla yaşayabildi. IV. Baudouin 1183'te, eğer yeğeni on yaşından önce ölürse Trabluslu Raimond'un geçmişte bulunduğu görevi, yani *bailli* ya da kral naipliğini sürdürmesini ve papanın, imparatorun, Fransa ile İngiltere krallarının hakemliği altında yeni bir hükümdar seçilmesini emretmişti.[145] Ama bu ölümler, Baudouin'in kız kardeşi Sibylle ile kocası Lusignan'lı Gui'e taht yolunu açtı; Eylül 1186'da, Hayırsever Üstadı Moulins'li Roger'yi taçların saklandığı hazinenin anahtarını teslime zorlayan Ridefort'lu Gérard'ın yardımıyla bir darbe gerçekleştirildi. İddiaya göre Gérard, bu taht değişikliğinin Botrun evliliğini telafi ettiğini söylemişti.[146] İki hizbin ayrışması tamamlanmıştı artık: Bir yanda Sibylle, annesi Courtenay'lı Agnes ve bu ikisinin kanbağı ve evlilikler aracılığıyla kurdukları ilişkiler etrafında oluşmuş "saray" hizbi vardı, diğer yandaysa en önemli soylu aile İbelinler tarafından desteklenen, Trabluslu Raimond önderliğindeki ekâbir yerel baronlar.[147]

Vakayinamesi 1184 yılına kadar gelen Tirli Guillaume, Ridefort'lu Gérard'ı hiç anmaz; bu da, Guillaume'u onca uğraştıran 1180'ler başı hizip çekişmelerinde Gérard'ın pek de önemli bir sima olmadığını düşündürür. Ancak Frankların Temmuz 1187'de Hattin'de uğradıkları

---

[144] *RRH*, no. 631, s. 167; cilt II, no. 637 (A), s. 41.

[145] *Cont. WT*, s. 19-21; *Ernoul-Bernard*, s. 115-19, 129; *Eracles*, cilt II, s. 6-7.

[146] *Cont. WT*, s. 33, 46; *Eracles*, cilt II, s. 29.

[147] Bkz. M. W. Baldwin, *Raymond III of Tripolis and the Fall of Jerusalem (1140-87)*, Princeton, 1936, s. 31-46.

felaketi hazırlayan olaylar konusunda temel anlatı kaynağı olan anonim eski Fransızca derlemelere göre, Gérard 1185-1187 arasında temel bir rol üstlenmiştir. Bunlardan biri olan ve "Lyon 828" diye adlandırılan elyazması, kayıp Ernoul vakayinamesiyle bağlantısı en güçlü metin olarak gösterilmiş, bu da söz konusu elyazmasını paha biçilmez bir kaynak haline getirmiştir; zira Ernoul, İbelinli Balian'ın çevresine mensuptu ve bu yılların en önemli olaylarına doğrudan tanıklık etmişti.[148] Siyasette 1180'lerde görülen hizipleşme Guillaume'un nesnelliğini bile yoklamıştı; Ernoul ise kişisel yakınlıklarından ötürü kaçınılmaz olarak sağlam bir İbelin taraftarıydı, dolayısıyla karşı kampın en seçkin üyelerinden biri olan Ridefort'lu Gérard'a ilişkin görüşü aleyhte olacaktı. Ama her şeye rağmen, modern eleştirmenlerin çoğunun benimsemeye meylettikleri bir yorumdur bu.

Bu sunuma bakılırsa, Gérard'ın kişiliği, siyasi rekabetlerin askeri olaylarla iyice iç içe geçtiği "İslamla savaş" konusunda en çarpıcı haliyle açığa vurur kendini. 1186-87 kışında büyük üstat Trabluslu Raimond'u uzlaşmaya zorlamak için Kral Gui'i silaha sarılmaya teşvik etti; buna karşılık Raimond da, Trablus ve Celile'yi korumak için Selahattin'le bir mütareke müzakeresine oturdu. Gérard, Gui'in kuzeye yürümesini ve Celile denizi kıyısındaki Raimond'a ait Taberiye kasabasını zaptetmesini istiyordu; bunun gerçekleşmesini engelleyen, İbelinli Balian'ın müdahalesi olmuştu.[149] Balian artık iki hizbi uzlaştırmaya çalışıyordu ve Tir Başpiskoposu Josias ile iki tarikatın büyük üstatlarının da yer aldığı bir elçi heyetiyle Taberiye'ye doğru yola koyuldu. 29 Nisan akşamı Balian'ın Nablus'taki kalesine geldiler, Balian kısa bir

[148] Bkz. Morgan, *Chronicle of Ernoul*, s. 98-116. Ernoul 1180'lerde Balian'ların maiyetindeydi muhtemelen.

[149] *Cont. WT*, s. 36-7; *Ernoul-Bernard*, s. 141-2; *Eracles*, cilt II, s. 34-6.

süreliğine burada konaklayacak, heyetin kalanı ise kuzeye doğru yola devam edecekti. Balian'la Tapınakçıların La Fève Kalesinde buluşulacaktı. Bu arada Selahattin'in oğlu el-Efdal kontluğa bir keşif kolu yollamak için Raimond'dan izin istedi; özel mütarekesinin şartları gereği Raimond buna izin vermemezlik edemezdi, mülklere ve bölge sakinlerine hiçbir zarar gelmemesi koşuluyla ve yalnızca bir günlüğüne keşif koluna izin verdi. Sonra da elçi heyetine durumu bildiren bir mesaj yolladı. Ridefort'lu Gérard buna derhal tepki gösterdi, takviye için hemen doğularındaki Caco'da bulunan en yakın Tapınakçı garnizonunu harekete geçirdi ve ertesi sabah, yani 1 Mayısta Nasıra'ya doğru yola koyuldular, burada birtakım kraliyet birlikleri de katıldı onlara. Kuzeyde, Cresson kaynaklarında Mısırlılarla karşılaştılar ve Müslüman kuvvetlerinin kendilerininkinden çok daha büyük olduğunu gördüler – 90'ı Tapınakçı olmak üzere toplam 140 kişilik Hıristiyan gücü karşısında muhtemelen 7000 kişilik bir Müslüman gücü söz konusuydu. Tapınak Müşiri Mailly'li Jacques ile Moulins'li Roger acilen geri çekilmeyi önerdiler, ama Gérard buna kulak asmadı ve müşiri korkaklıkla suçlayıp alaya aldı. Bunun üzerine Memluklara karşı hücuma geçmeleri, neredeyse tam bir Hıristiyan kırımıyla sonuçlandı; sadece Gérard ve iki Tapınakçı kurtulabildi. Büyük üstat ile Trabluslu Raimond arasında öngörülen uzlaşma sağlanamadı; zira Gérard yaralarının daha fazla seyahat etmesine izin vermeyecek kadar ciddi olduğunu söyledi. Lyon elyazmasının derleyicisi, muhtemelen doğrudan doğruya kaynağından aktararak "krallığın kaybının başlangıcı bu oldu," der.[150]

---

[150] *Cont. WT*, s. 38-42; *Ernoul-Bernard*, s. 143-54; *Eracles*, cilt II, s. 36-45; "Libellus de expugnatione Terrae Sanctae per Saladinum," yay. haz. J. Stevenson, Coggeshall'lu Ralph, *Chronicon Anglicanum*, *RS* 66, Londra, 1875, s. 211-

Bu arada Selahattin krallığa büyük bir saldırı düzenlemek üzere kuvvetlerini topluyordu. Buna karşılık kral da damarlarında kan bulunan herkesi toplayıp *arrière-ban* [*vasalların askerliğe resmen çağrılması*] ilan etti, Hıristiyanlar Akkâ'da bir araya geldiler, yaralarının iyileştiği anlaşılan Ridefort'lu Gérard da katıldı orduya – II. Henry'nin Becket cinayetinin kefareti olarak Tapınağa yatırdığı parayı bu sefere vakfetti. Eski Fransızca derlemede üstadın bunu "[Sarazenlerin] kendisini ve Hıristiyanlığı utanca, zarara uğratmasının öcünü almak için" yaptığı söylenir.[151] 2 Temmuz günü ordu, Sephoria'da sulak bir yeri üs tutup savunma pozisyonu aldı, hedef geçmişte de yapıldığı gibi işgale karşı sonuna kadar direnmekti. Trabluslu Raimond'un Taberiye şehri Selahattin'in eline geçmiş, karısı da kalede mahsur kalmıştı; ama buna rağmen Raimond, kralın çağrısı üzerine 1 Temmuz akşamı Vespers'de toplanan baronlar meclisinde, Hıristiyanların oldukları yerde kalmalarını tavsiye etti, zira Selahattin'in ordusu çok güçlüydü. Aynı gece geç vakit kralın fikir değiştirmesine ve Hıristiyan ordusunun Taberiye'ye varamadan susuz topraklarda kapana kısılıp 4 Temmuzda Hattin boynuzlarında uğrayacağı bozguna atılıvermesine neden olan Ridefort'lu Gérard'dı. Ernoul'nun anlatımından alınmış olan aşağıdaki

---

16; Ebu Şame (Abu Shama) bunun için "kolay ulaşılmış bir zafer (...) gelecekteki başarının *préface*'i [*girizgâhı*]" der, "Le Livre des Deux Jardins," cilt IV, s. 261-2. Vitry'li Jacques bile bu hareketi *incaute* [*ihtiyatsızca*] diye niteler, "Historia Hierosolimitana," s. 1117; Tapınak yanlısı bir diğer yazar Paderborn'lu Oliver de, Gérard için "*strenuus, sed impetuosus et temerarius* [*atak, ama pervasız ve düşüncesiz*]" der, "Historia regum Terre Sancte," yay. haz. O. Hoogweg, *Die Schriften des Kölner Domscholasters*, Bibliothek des Litterarischen Vereins in Stuttgart 202, Tübingen, 1894, s. 142. Ayrıca bkz. Kedar ve Pringle, "La Fève," s. 168-9.

[151] *Cont. WT*, s. 43; *Ernoul-Bernard*, s. 156-7; *Eracles*, cilt II, s. 46.

pasaj, güya büyük üstadın kralı nasıl ikna ettiğini ortaya koyar:

> Efendim, kontun aklına kanmayın. Çünkü o bir hain, pekâlâ biliyorsunuz ki sizi hiç sevmez, utanmanızı, krallığı kaybetmenizi ister. Benim size tavsiyem derhal harekete geçmeniz –biz de sizinleyiz– ve bu suretle Selahattin'i yenmeniz. Zira bu, hükümranlığınızda karşılaştığınız ilk buhran. Bu çayırlıkları bırakıp gitmezseniz Selahattin gelip burada saldırır size. Bu hücum karşısında geri çekilirseniz şayet, uğrayacağınız utanç ve sitem çok büyük olur.

Bu pasajın daha uzun bir değişkesini, Hazinedar Bernard'a atfedilen, 1232'de Corbie Manastırında hazırlanmış derlemede de bulmak mümkündür. Burada ön plana çıkarılan şey, kralın sadece altı fersah uzaklıktaki bir şehrin kaybedilmesine razı olması halinde uğrayacağı onursuzluktur; üstadın, Sarazenlerin kendisine ve tarikata sürdüğü utanç lekesinin öcü alınmadığı takdirde, "Tapınakçıların ak binişlerini atacakları ve [sahip oldukları ne varsa] satıp savacakları" tehdidini savurduğu iddiasıyla da vurgulanır bu. Kral, Ridefort'lu Gérard'la ters düşmeyi göze alamamıştır, "zira onu seviyor, ondan korkuyordu, çünkü kendisini kral yapan oydu ve İngiltere kralının hazinesini sunmuştu kendisine."[152]

Ernoul'nun vakayinamesi bir tür İbelin müdafaası addedilmiştir; vakayinamenin İbelin ailesinin bu dönemdeki faaliyetlerini savunmak üzere kaleme alınmış olması da mümkündür. Olup bitene dışarıdan bakan bir gözlemci, İbelinlerin –üstelik de düpedüz savaştan kaçtıkları halde– bu faciayı nasıl fazlaca bir zarar görmeden atlattıklarını merak edecektir kuşkusuz.[153] Krallığın düşmesinin suçunu birilerinin

---

[152] *Cont. WT*, s. 46-7; *Ernoul-Bernard*, s. 161-2. Hazinedar Bernard için bkz. Morgan, *Chronicle of Ernoul*, s. 46-50.

[153] Bkz. Morgan, *Chronicle of Ernoul*, s. 136.

üstlenmesi gerekiyordu ve Ernoul ile İbelinler suçlunun Lusignan'lı Gui ile Ridefort'lu Gérard olduğunu kesinlemek istemişlerdi – bu arada da tarihçilere, Tirli Guillaume'un Tapınakçı hikâyeleriyle sunduğu sorun kadar zorlu bir yorum sorunu bırakmış oldular. Ernoul'nun değişkesi gayet ikna edicidir, zira bozgunun kötü sonuçları karşısında büyük üstat lehine bir savunma kurmak güçtür; ama muhtemelen sonuç, savaştan önce, bugün bilinenler sayesinde taşıdığı açıklığı taşımıyordu. İbelinlerin "basiret"i ise o çağın kimi insanlarına "hainlik" gibi görünmüş olabilirdi pekâlâ. Dahası Ridefort'lu Gérard'ın yapıp ettiklerinde bir tutarlılık vardır, Lyon elyazmasında bile bunların – Müslümanlarla uzlaşmayı zillet sayan– Fransız şövalyelik töresine uygun davranışlar olduğu açıkça görülür. Yani Gérard'ın Trabluslu Raimond'a karşı beslediği kişisel kin, ona ilişkin kanaatini –hor gördüğü *vilain*'lerin [*aşağılık kimse*] değerlerini paylaştığı kanaatini– güçlendirmiş olsa da, kont ne tavır alırsa alsın Gérard krala yine aynı tavsiyede bulunacaktı muhtemelen. Öte yandan Tapınakçıların da bir karşı-propaganda geliştirmeye çalıştıkları anlaşılmaktadır. Eğer I. Richard'ın haçlı seferinin –*Itinerarium* ["Seyahatname"] adıyla tanınan– vakayinamesinin ilk kitabının yazarı gerçekten bir İngiliz Tapınakçısı idiyse,[154] Ekim 1189'da Akkâ kuşatmasında ölen Ridefort'lu Gérard'a dair anma yazısı da bu kampanyanın bir parçası olarak görülebilir. Muhtemelen 1192 civarında kaleme alınmış olan bu metne göre, büyük üstat "pek çok savaşta takmaya hak kazandığı" şehitlik tacını taşıyordu başında.[155]

---

[154] Bkz. *Das Itinerarium peregrinorum. Eine zeitgenössische Chronik zum dritten Kreuzzug in ursprünglicher Gestalt*, yay. haz. H. E. Mayer, *MGH Schriften*, cilt XVIII, Stuttgart, 1962, s. 80-2.

[155] *Itinerarium Peregrinorum et Gesta Regis Ricardi*, yay. haz. W. Stubbs, cilt I,

Selahattin'in Hattin zaferi bir kötü etkiler silsilesi yarattı. Bir haftadan daha kısa bir süre içinde Akkâ, Ekim ayında da –Mescidiaksa'daki Tapınak karargâhıyla birlikte– Kudüs düştü. Trablus ile Antakya'ya, Tortosa ve Krak des Chevaliers civarındaki Tapınak ve Hayırsever bölgelerine ise bir zarar gelmedi; ancak Kudüs Krallığında, Alman haçlı Monferratolu Corrado idaresindeki bir filonun tesadüfen yetişmesiyle kurtulan Tir'den başka önemli şehir kalmadı. Askeri tarikat şövalyelerinin idamından da anlaşılacağı üzere Selahattin'in Kudüs'ü murdarlıktan arıtmaya kararlı olduğu, Tapınakçıların kumandan vekili Terricus'un 1188'in başlarında II. Henry'ye yazdığı bir mektupta şöyle dile getirilir:

> Kudüs alındıktan sonra Selahattin, Haçı, Tanrı Tapınağından indirtti, iki gün boyunca tüm şehirde gezdirtip sopalarla vurula vurula paralansın diye teşhir ettirdi. Sonra da Tanrı Tapınağını içiyle dışıyla, tepeden aşağı gül suyuyla yıkattı ve hayret verici bir velveleyle dört yüksek noktadan yasasını ilan ettirdi.[156]

RS 38, Londra, 1864, s. 70; *Das Itinerarium*, s. 313-4. Ambroise da muhtemelen *Itinerarium*'a dayanarak, üstadın ölümünü bir kahramanlık hikâyesine çevirir, çarpışmanın en hararetli anında fırsatı olduğu halde kaçmayı reddederek ölmüştür üstat; *L'Estoire de la Guerre Sainte par Ambroise*, yay. haz. G. Paris, *Collection de documents inédits sur l'histoire de France*, Paris, 1871, s. 81. Paderborn'lu Oliver'e göreyse şehitlik kanıyla tüm günahlarından arınmıştır, s. 143. Ayrıca bkz. Bulst-Thiele, *Magistri*, s. 119-20, n. 53.

[156] Hoveden'lı Roger, *Chronica*, yay. haz. W. Stubbs, cilt II, RS 51, Londra, 1870, s. 346-7; *RRH*, no. 669, s. 178-9.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

HATTİN'DEN LA FORBIE'YE

Hattin savaşından birkaç Tapınakçı kurtulabildi, bunu başaranlar arasında Büyük Kumandan Birader Terricus da bulunuyordu. Ridefort'lu Gérard'ın esir düşmesinin, silah arkadaşlarının çoğunun Müslümanlar tarafından idam edilmesinin ardından, tarikatın kalıntılarının kumandanlığını Terricus üstlendi. Biri 10 Temmuz ile 6 Ağustos 1187 arasına, diğeri de Ocak 1188'e ait iki mektubuyla, tarikatın bakış açısından olaylara dair çarpıcı bir yorum sunmuştur Terricus.[1]

Özelde Papa III. Urbanus ile son on yıl içinde doğuya gitmiş önemli batılı önderlerden biri olan Flandres Kontu Alsace'lı Philippe'e, genelde de tüm Hıristiyanlarla tarikatın tüm biraderlerine yollanan ilk mektubun olabildiğince geniş bir çevrede dolaşıma girmesi istenmişti.

> Günahlarımızın neticesi olarak halihazırda Tanrı'nın gazabının cezamız olmasına razı geldiği felaketlerin çokluğunu ve büyüklüğünü ne harflerle ne de yakınan sedayla anlatmak mümkün. Ah, keder! Ahalilerinden dev bir kalabalık toplayan Türkler, bizim Hıristiyan topraklarımızı vahşice istila etmeye başladılar; bu durum karşısında biz de adamlarımızı topladık, Mübarek Havariler Petrus ile Paulus'un Yortusunu müteakip sekizinci gün [29 Haziranı izleyen hafta] onlarla savaştık. Ordugâhlarını terk edip ele geçirdikleri Taberiye'ye yürüdük

[1] Hoveden'lı Roger, *Chronica*, cilt II, s. 324-5, 346-7; *RRH*, no. 660, s. 176; no. 669, s. 178-9. Akkâ 10 Temmuz'da, Beyrut da 6 Ağustosta düşmüştür, ilk mektup için öngörülen tarihleme bu aralıktadır.

önce. Koca koca kayalarla üzerimize çullanıp vahşice saldırdılar, Kutsal Haçı ve kralı ele geçirdiler, pek çok adamımızı öldürdüler – öyle ki, Mayısın birinde [Cresson kaynaklarındaki çarpışmada] öldürülen altmış kişiyi saymazsak, o gün biraderlerimizden 230'unun kafasının kesildiğini zannediyoruz. Efendi Trablus kontu, efendi Sidonlu Renaud, efendi İbelinli Balian ve bizler, o elim harp meydanından zar zor kaçabildik. Biz Hıristiyanların kanıyla kendinden geçmiş, gözü dönmüş putperestler, tüm o kalabalıkla Akkâ şehrine varmakta gecikmediler; yakıp yıkarak şehri ele geçirdiler ve o toprakların neredeyse tamamını işgal ettiler. Şimdilik sadece Kudüs, Askalon, Tir ve Beyrut kaldı bize. Üstelik, neredeyse bütün sakinleri öldürülmüş olan bu şehirleri elimizde tutmamız da mümkün değil, meğerki Tanrı'nın himmeti ve sizin yardımınız bir an evvel imdada yetişe. Şiddetli hücumları gece gündüz sürüyor, Tir şehri halihazırda amansız bir kuşatma altında; orduları öylesine büyük ki, Tir'den Kudüs'e ve Gazze'nin ötelerine değin bütün topraklara yayılmış durumdalar, tıpkı karıncalar gibi. Bu sebeple, bize ve doğunun Hıristiyanlarına olabildiğince çabuk yardım yollamayı hayır sayın, ya şimdi ya hiç, zira Tanrı ve biraderliğinizin mümtazlığı sayesinde, sağlayacağınız destekle kalan şehirler kurtarılabilir.

Daha kötüsü yoldaydı. Terricus, Kral Henry'ye yazdığı Ocak 1188 tarihli mektubunda da Kudüs'ün düştüğünü –2 Ekimde olmuştu bu– bildirmiş, Selahattin'in emriyle Haçın nasıl indirildiğini ve iki gün boyunca –şehrin murdarlıktan arındırılmasının başlangıcı niyetine halk tarafından değneklerle paralanmak üzere– sokaklarda nasıl gezdirildiğini anlatmıştı. Ancak Selahattin Kutsal Kabrin, Aziz Mikâil Yortusunu müteakip dördüncü güne (muhtemelen 3 Ekim 1188'e) değin Suriyeli Hıristiyanların nezaretinde kalmasına ve ayrıca Hayırseverlerin hasta bakmak üzere on biraderlerini bir yıl daha ocaklarında tutmalarına izin verdi. Ne ki, Kudüs kaybedilmiş olsa da direniş sürüyordu: Belvoir'daki Hayırseverler karşı saldırıya geçip iki Müslüman ker-

vanını ele geçirdiler; bunlardan birinde, Hattin'e çok yakın olan ve savaştan kısa bir süre sonra düşen Tapınakçı kalesi La Fève'den alınmış silah ve teçhizatı buldular. Ayrıca Montréal, Kerak, Safed, Krak des Chevaliers, Merkab ve Chastel-Blanc ellerindeydi henüz. Selahattin'in Kasını ve Aralık aylarında kararlılıkla sürdürdüğü Tir kuşatması da hedefine ulaşamamıştı; dahası Hayırseverler ve Tapınakçılardan yardım gören Monferratolu Corrado, kıyıya yakın bir yerde girdikleri önemli bir deniz savaşını kazanmış, on bir Müslüman kadırgası ele geçirmişti. Terricus'a göre Selahattin öyle bir yeise kapılmıştı ki, ellerinde kalan gemileri yakmış, "sonsuz bir gazaba kapılarak atının kulaklarıyla kuyruğunu kesmiş, herkesin göreceği şekilde at üstünde orduyu baştan başa katetmişti." Tir'in elde kalması sahiden hayati önem taşıyordu, ancak Terricus'un saydığı kalelerden dördü –Belvoir, Montréal, Kerak ve Safed– bir yıl içinde düştü.

Terricus ikinci mektubunda kendini Tapınakçıların "eski" büyük kumandanı diye anar, zira Ridefort'lu Gérard Hıristiyan saflarına geri dönmüştür. Hattin sonrası canı bağışlanan yegâne Tapınakçının niçin o olduğu bilinmemektedir; fakat muhtemelen Selahattin onu pazarlık konusu edebileceğini anlamıştı, nitekim Eylül 1187'de Tapınakçıların – Gérard'ın teslim emrine uyan– Gazze Kalesiyle takas edilmek suretiyle özgürlüğüne kavuştu.[2] Ridefort'lu Gérard'ın bundan sonra neler yap-

---

[2] Bahaettin (Beha ed-Din), *Life of Saladin*, çev. C. R. Conder, Palestine Pilgrims' Text Society 13, Londra, 1897, s. 117; Ebu Şame (Abu Shama), "Le Livre des Deux Jardins," cilt IV, s. 313; *Ernoul-Bernard*, s. 253. *Cont. WT*'de, Selahattin'in Kudüs kralı ve Tapınakçıların büyük üstadı gibi zengin esirleri olduğu için pek sevindiği söylenir, s. 55. Gazze 1192 başlarında I. Richard tarafından Tapınakçılara iade edilmiş, ama Richard'ın Selahattin'le Eylül ayında yaptığı anlaşma gereği istihkâmı yıkılmıştı, *Cont. WT*, s. 151-2. 1250'lerde haçlılar arasındaki yaygın inanışa göre Tapınakçılar ile Hayırse-

tığı pek belli değildir; ama Kral Gui'in 1189 Ağustosunun sonlarında Akkâ'yı kuşatmak için topladığı orduya katıldığı kesindir. Gui de 1188 yazında salıverilmişti ve bir iddiaya göre sarsılan nüfuzunu yeniden kazanabilmek için bir başarıya ihtiyaç duyuyordu.[3] Ne ki Akkâ tasarısı pervasızca bir girişimdi ve pervasızlık da Ridefort'lu Gérard'ın tipik özelliğiydi – hatta belki de bu hamle büyük üstadın eseriydi. Her halü kârda Gérard bu girişimin bedelini canıyla ödedi, 4 Ekim 1189'da şehrin yakınlarında savaşırken öldü.[4]

1180'lerin başlarında giderek güçlenen yardım çağrıları ulaştırılmasına rağmen batıdan kayda değer bir askeri yardım gelmemişti; ne ki Hattin bozgunu Hıristiyanların genel kanaatlerini öyle bir sarstı ki, sofuca vaatlerin ve vicdan rahatlatmaya yönelik mali yardımların yerini sonunda Üçüncü Haçlı Seferi orduları aldı. Alman imparator Friedrich Barbarossa Küçük Asya'yı geçerken Haziran 1190'da öldü, ama Fransız Kral II. Philippe ile Anjou'lu I. Richard 1191'in Nisan ve Haziran aylarında doğuya ulaşıp birleşik kuvvetleriyle 12 Temmuzda Akkâ'yı geri aldılar. Philippe bu başarılı harekâttan yaklaşık üç hafta sonra Fransa'ya döndü; Richard ise orada kaldı, niyeti Eylül ayında

---

verler, birinin kurtulması için kalelerden birini düşmana teslim etmeyeceklerine dair mukaddes emanetler üzerine yemin etmişlerdi, Joinville'li Jean, *Histoire de Saint Louis*, yay. haz. ve çev. N. de Wailly, 2. basım, Paris, 1874, s. 182-3. Yeminin sebebi belki de bu olaydı.

3 J. Riley-Smith, *The Feudal Nobility and the Kingdom of Jerusalem, 1174-1277*, Londra, 1973, s. 113.

4 *Eracles*, cilt II, s. 130; *Cont. WT*, s. 92; *Itinerarium*, s. 70; Ambroise, *L'Estoire*, s. 81; tüm bu kaynaklara göre çarpışmada öldürülmüştür. İbnülesir (Ibn al-Athir) ise tutsak düşüp idam edildiğini söyler, "Extrait," *RMC Or.*, cilt II (i), Paris, 1887, s. 12. Savaşın tarihi için bkz. Bahaettin (Beha ed-Din), *Life of Saladin*, s. 215. *OR*'da Ekimin ilk günü denir, s. 327.

Arsuf'ta yapılacak büyük bir savaşta Selahattin'i bozguna uğratarak Kudüs'ü geri almaktı. Hıristiyan ordusu Akkâ'dan sahil boyunca güneye yürüyüşü sırasında gayet ağır bir baskı altındaydı ve askeri tarikatların kolları koruma tecrübesinin ne kadar önemli olduğu burada ortaya çıktı – geçmişi VII. Louis'nin Küçük Asya'yı aştığı günlere uzanan bir tecrübeydi bu. Ağır kayıplar verilmesine, özellikle de pek çok at kaybedilmesine rağmen Tapınakçılar artçı konumlarını korudular, Hayırseverlerse genelde ileri safları tuttular. Hayvan yemi ve öküz bulunduran, yaralıları tedavi eden, Türklerin dur durak bilmez hücumlarını karşılayan askeri tarikatlar vazgeçilmez olduklarını kanıtladılar. Arsuf savaşının olduğu 7 Eylül günü de Richard'ın askeri düzeni içerisinde çok önemli bir rol üstlendiler. *Itinerarium*'un iyi bir doğrudan tanıklık anlatısı sunan yazarına göre, Richard on iki süvari bölüğü oluşturmuş, bunlar beş muharebe hattına gereğince paylaştırılmıştı. Tapınakçılar ön, Hayırseverler de arka safı tutuyorlardı.[5] Temel ilke disiplin ve uyumdu; kral askeri tarikatların çarpışmada pervasızlık göstereceğini düşünseydi eğer, onları bu şekilde kullanamazdı. Nihai hücumu, kolun gerisinde kırılma noktasına baskı uygulayan Hayırseverler gerçekleştirdi; öte yandan kral da Frank saldırısının azami etki yaratması için gereken kontrolü sağlayabilmişti.

Bu başarılar krallığı bir ölçüde toparladı, Akkâ dahil Yafa'ya kadarki kıyı şehirleri geri alınmıştı; Akkâ, ana üslerini buraya kuran Tapınakçıların da aralarında bulunduğu belli başlı güçleri barındıran en önemli şehir haline geldi.[6] Ancak Franklar Kudüs'ü yeniden almayı başaramadılar. Richard Ocak 1192'de Beyt Nuba'daydı, şehir gözleri-

---

[5] *Itinerarium*, s. 260. Ayrıca bkz. J. Riley-Smith (yay. haz.), *The Atlas of the Crusades*, Londra, 1991, s. 64.

[6] Bkz. bu kitapta, s. 375-377.

nin önündeydi, ama yerli Frankların tavsiyesine uydu, hücuma geçmenin doğru olmayacağını kabul etti – 1189'da Ridefort'lu Gérard'ın ölmesinin ardından Tapınakçıların geleneksel ihtiyatlılıklarına geri döndüklerini gösterir bu. *Itinerarium*'un yazarı durumu şöyle anlatır:

> Ama ferasetli kafalar, sıradan insanların ihtiyatsız isteklerine onay vermediler. Tapınakçılar ile Hayırseverler, bir de o toprakların Pullani'si,[Ψ] gelecekte olabilecekleri basiretle gözeterek Kral Richard'ı o sıra Kudüs'e yürümekten vazgeçirdiler. Çünkü eğer şehri kuşatsalardı ve Selahattin ile etrafında saf tutanlara karşı var güçleriyle hücuma geçselerdi, arkalarında, çok da uzakta olmayan dağlarda bulunan Türk ordusu kuşatmacılara ani saldırılar düzenleyecekti; bu da seferi, bir yandan arkalarından gelen, diğer yandan da kuşatılanların akınlarından kaynaklanan büyük tehlikelere sokacaktı. İstediklerine ulaşıp Kudüs'ü alsalar bile bunun bir anlamı olmazdı, meğerki şehri dünyanın en güçlü adamları savunsun. Nitekim özellikle de haç yolculuklarını tamamlamak isteyenlerin yurtlarına zamanında dönmelerini önemsedikleri için, bunun kolay olmayacağını düşündüler, zira sırtlarına binen ağır yükten bunalmış durumdaydılar.[7]

Kudüs'ü almaktansa sahil tarafına çekilip Askalon'u yeniden inşa etmeye karar verdiler, "böylece Mısır'dan Kudüs'e erzak taşıyan Türkler sürekli gözlerinin önünde olacaktı."[8] Haziran ayı geldiğinde haçlılar yeni bir harekât için yeterince güçlendiklerini düşündüler, ancak temel stratejik durum değişmemişti ve bir kez daha –Tapınakçılar ile Hayırseverlerin başını çektiği– yerli Frankların öğütleriyle haçlılar yeni bir hareketin fayda sağlamayacağına ikna oldular. Keza kral Mısır'a

---

Ψ Frankların yerli Hıristiyan kadınlarla veya Müslüman esirelerle evliliklerinden doğan "melezler" –çn.

7 *Itinerarium*, s. 305-6.

8 *Itinerarium*, s. 308.

saldırı planı için de yeterince destek bulamadı. Bunlar önemli hamlelerdi. Selahattin erzak konusunda Mısır'a bağımlıydı; Askalon'un yeniden inşasına harcadıkları süre Hıristiyanların bunu kavradıklarını gösterir. Ayrıca Gazze'nin 1188'de Ridefort'lu Gérard tarafından Müslümanlara verilişinin önemini de ortaya koyar – üstadın kurtulması için ödenen bedel ağır olmuştur.

Richard tüm haçlı seferi süresince Tapınakçılara büyük bir güven besledi; bu güven, kralın Anjou'daki önemli vasallarından birinin, Sablé'li Robert'in 1191'de büyük üstat olmasıyla iyice pekişti – bunun kralın nüfuzuyla sağlandığı neredeyse kesindir.[9] Sablé'li Robert'in 1160'larda devraldığı miras, Sarthe nehri vadisindeki bir grup önemli araziydi temelde. Geçmişi, çalkantılı Anjou baronluğu için gayet tipikti: 1173'te Genç Kral Henry'nin, babası II. Henri'ye karşı çıkardığı başarısız ayaklanmaya destek vermişti; 1190'da, haçlı seferi için yola koyulmadan önce bölgedeki manastır ocaklarına ödediği tazminatlar da, geçmişte bunların haklarına karşı pek hassasiyet göstermediğini ortaya koyar.[10] Richard ile yakın bir ilişkisi olduğu, kralın 1190'ın bahar ve yaz aylarında Anjou ile Normandiya'da yürüttüğü haçlı seferi

---

9 *Documenti sulle relazioni delle città toscane coll'Oriente cristiano e coi Turchi fino all'anno 1531*, yay. haz. G. Müller, Floransa, 1879, no. 35, s. 58-9; *Cont. WT*, s. 92.

10 *Cartulaire de l'abbaye de Saint-Aubin d'Angers*, cilt II, no. 888, s. 353-4. 1170 sonrası olamayacak bir tarihte Sablé beyi sıfatıyla anılır; 1173 ayaklanmasına karışması konusunda bkz. *Gesta Regis Henrici Secundi*, cilt I, s. 47; haçlı seferine çıkmasından önce yerel manastırlarla yapılan anlaşmalar için bkz. G. Dubois, "Recherches sur la vie de Guillaume des Roches, sénéchal d'Anjou, du Maine et de Touraine," *BEC*, 30 (1869), 381-4 ve J. Boussard, *Le Comté d'Anjou sous Henri Plantagenêt et ses fils. 1151-1204*, Paris, 1938, *Pièces justificatives*, no. 7, s. 179-81. Robert için bkz. Bulst-Thiele, *Magistri*, s. 123-34.

hazırlıklarına iştirakinden ve Haziranda haçlı donanmasını idare eden beş vekilden biri olarak atanmasından çıkarılabilir. Richard 1190-91 kışında doğu güzergâhları üzerindeki Sicilya'da konakladığında, Sablé'li Robert Kral Tancredi'yle müzakerelerde kralın özel görevlisi olarak rol aldı; ayrıca Kral Richard ile Kral Philippe'in, haçlı seferi sırasında ölenlerin mallarının idaresi için kurdukları bir komitede kralın temsilcilerinden biriydi.[11]

Tapınakçıları Kıbrıs adasını kraldan satın almaya yönlendiren de bu bağlantı olsa gerektir – kral adayı doğuya giderken, Haziran 1191'de Bizanslı valisinin elinden almıştı. Richard'ın valileri adayı kontrol etmekte zorlanmışlar, Tapınakçıların burayı 100.000 Sarazen *besant*'ına satın alması ayarlanmış, tarikat başlangıç olarak 40.000 *besant* ödemişti; 1187'den beri uğradıkları kayıplarla yaptıkları harcamalar da hesaba katılırsa, bu miktar Tapınakçıların ne kadar büyük bir mali kaynağa sahip olduklarını gösterir. Eğer satış gerçekleşseydi, Tapınak Tarikatı kendi bağımsız devletini kuran ilk askeri tarikat olacaktı – sonraları bu başarıya, 1283'te Prusya'da Töton Şövalyeleri ve 1309'da karargâhlarını Rodos'a taşıyan Hayırseverler ulaşacaklardı. Sonuçta bunun ziyadesiyle büyük bir proje olduğu anlaşıldı; zira Tapınakçılar buradaki garnizonlarına yalnızca yirmi birader yerleştirdiler, bu arada da ağır vergileri, keyfi yönetimleriyle halkı bezdirdiler. 5 Ni-

[11] Anjou ve Normandiya'daki faaliyetleri için bkz. L. Landon, *The Itinerary of King Richard I*, Pipe Roll Society, yeni dizi 13, Londra, 1935, no. 222, 223, s. 25-6; no. 272, s. 31; donanmadaki kral vekilliği görevi konusunda bkz. *Gesta Regis Henrici Secundi*, cilt II, s. 110, 115, 119-20, 124 ve Hoveden'lı Roger, *Chronica*, cilt III, s. 36; Tancredi'ye temsilci olarak gönderilmesi konusunda bkz. *Itinerarium*, s. 166 ve Ambroise, *L'Estoire*, s. 24; ölen haçlıların mallarının idaresi komitesindeki yeri konusunda bkz. Hoveden'lı Roger, *Chronica*, cilt III, s. 58-9.

san 1192'de Nicosia'da bir isyan patlak verdi, buradaki garnizonun halka "serf" muamelesi ettiği söyleniyordu; Tapınakçılar ancak kaleden düzenledikleri gayet riskli bir hücumla kurtulabildiler isyandan. Bu sebeple Richard Mayıs 1192'de adayı, önceki ay Kudüs krallığını Monferratolu Corrado'ya devreden Lusignan'lı Gui'e sattı.[12] Ama Tapınakçılar, Famagusta ile Limasol'daki ordugâhları, Gastria, Khirokitia, Yermasoya ve yine Limasol'daki kaleleriyle XIII. yüzyılda da adada önemli bir güç olmayı sürdürdüler. Richard Ekim 1192'de batıya dönüş yolculuğuna koyulduğunda, bir grup Tapınakçı ona refakat etmekle görevlendirildi; tarikatın krala sunduğu son hizmet buydu. Hazinedar Bernard'ın eski Fransızca kaynaklardan yaptığı derlemeye ("Ernoul-Bernard") bakılırsa, Richard seyahate çıkarken Tapınakçı kılığına girmişti, yolunu kesebilecek pek çok düşmandan sakınmaya yönelik bir tedbirdi bu.[13] Bu hikâye, doğru olsun olmasın, o dönemin zihinlerinde Tapınakçılar ile kralın ne kadar bağdaştırılmış olduğunu gösterir. Aslında gayet iyi bilindiği üzere, Richard 1192 Noelinden hemen önce Viyana yakınlarında Avusturyalı Leopold tarafından esir alındı, ardından da İmparator VI. Heinrich'e satıldı. Şubat 1194'e değin esaretten kurtulamadı.

Zararı azaltmaya yönelik bir hareket olarak Üçüncü Haçlı Seferi, XI. yüzyıl sonlarından beri düzenlenmiş seferlerin hepsinden daha başarılıydı; Selahattin'in 1193'te, Eyyubileri kendi aralarında çekişir

---

[12] *Eracles*, cilt. II, s. 190-1; *Cont. WT*, s. 135-7; *Ernoul-Bernard*, s. 284-6; *Itinerarium*, s. 35; Ambroise, *L'Estoire*, s. 243-4. Bkz. G. Hill, *A History of Cyprus*, cilt II, Cambridge, 1948, s. 36-8; ve P. W. Edbury, "The Templars in Cyprus," *The Military Orders. Fighting for the Faith and Caring for the Sick*, yay. haz. M. C. Barber, Londra, 1994, s. 189-95.

[13] *Ernoul-Bernard*, s. 296; *Cont. WT*, s. 155. Ayrıca bkz. Coggeshall'lı Ralph, *Chronicon Anglicanum*, yay. haz. J. Stevenson, RS 66, Londra, 1875, s. 54.

halde bırakıp ölmesiyle birlikte, anakaradaki yerleşimlerin –en azından yakın gelecekte– ayakta kalması da sağlama bağlandı. Bununla birlikte Outremer Frankları açısından haçlılar gittikten sonra eski durumlarına ulaşma görevini sürdürmek zor ve pahalı bir iş oldu. Bunun kayda değer bir delili, Tapınakçıların kuzeydeki önemli istihkâmları Bagras'ı yeniden ele geçirmek için verdikleri uzun mücadeledir; bu mücadele aynı zamanda, doğunun karmaşık siyasi ortamında Tapınakçılar açısından İslam karşısında salt dürüst iman müdafileri olarak hareket etmenin ne kadar zorlaştığını da gösterir. Darbsak ile Bagras Eylül 1188'de Selahattin'in eline düşmüş, böylece Tapınakçıların büyük uç beyliğinin merkezi ortadan kalkmıştı. Kuşatıldığında Bagras'ın stokları sağlamdı, ama muhtemelen önceki on dört ay boyunca uğranan insan kaybından ötürü yeterince muhafızı yoktu. Aslında bakımı güç dev bir istihkâmdı; Selahattin'in kuşatmasının tanıklarından olan İmadettin, Selahattin'in Darbsak ile Bagras'ı bağışladığı Azâz Beyi Alamettin'in –içindekilerden alabileceklerini götürdükten sonra– Bagras'ı terk etmesine hiç şaşmamıştı.[14] Selahattin 1191'de, Akkâ kuşatmasıyla uğraştığı dönemde, istikâmı sökmek üzere adam yollamıştı; ancak görünüşe bakılırsa bunlar, 1172-73'ten beri Bizans'tan bağımsız bir devlet olan Küçük Ermenistan'ın (Kilikya) hükümdarı Rupen Prensi Levon oraya gelmekte olduğu için kaçmış, işi bitirememişlerdi. Tapınakçılar Bagras'ın iadesini istemek üzere döndüklerinde, Levon'un takviye ettiği bu kaleden vazgeçmeyeceğini anladılar. Antakya prensleri karşısındaki konumu –kuramsal olarak– vasallık olan Levon'un bunu, Antakya'yı almaya yönelik bir seferin aşamalarından biri saydığı açıktır aslında.

Ermeniler, büyük ölçüde Bizanslıların XI. yüzyıldaki zorla iskân

[14] İmadettin ('Imâd ad-Din), *Conquête*, s. 144.

siyaseti ve Türklerin 1071 Malazgirt savaşından sonra Küçük Asya'ya düzenledikleri akınlar sebebiyle, Küçük Asya'nın güneydoğusundaki Kilikya'dan Fırat nehrine uzanan dar bir kuşağa yerleşmiş bulunuyorlardı. Bizanslılara göre monofizit sapkınlardı; ancak Ermeni Kilisesi, dini işler çerçevesinde uzun bir dostane ilişkiler süreci geçirildikten sonra 1184'te, papalığın Roma kominyonu diye andığı birliğe dahil olmuştu.[15] Ancak Levon'un Antakya savaşı durumu iyice çetrefilleştirdi; onun Tapınakçıların topraklarına yönelik hareketi, Antakya Prensi III. Bohémond'a karşı dolaysız bir tehdit sayılmıştı. Bohémond ile Levon arasında 1194'te sulh sağlandıysa da, 1201'de Bohémond öldüğünde, Levon'un büyük yeğeni ve III. Bohémond'un torunu Raimond-Rupen ile III. Bohémond'un oğullarından Trabluslu Bohémond arasındaki miras kavgasıyla ihtilaf yeniden alevlendi. Papalık da bu karmaşık ağa katıldı, çünkü Levon İmparator VI. Heinrich'in bir temsilcisinden Kilikya hükümdarlığını almasının ardından 1197'de Küçük Ermenistan'ın Katolik Kilisesine tam katılımını sağlamıştı. III. Innocentius Ermenistan'ın hak iddiasını destekliyordu, çünkü güçlü Kilikya-Antakya devleti fikrini iyice benimsemişti.

Tapınakçılar da böylelikle yaklaşan sert çatışmada Trabluslu Bohémond'un müttefiki oldular, zira Bagras'ı kendilerine geri vermeyen bir yerleşimi kabul edemezlerdi. Olaylar 1211'de iyice kızıştı; çünkü Tapınakçılar, belki de papalık idare heyetindeki temsilcileri aracılığıyla papayı sıkıştırıyorlardı (yüzyılın devamında da orada bulunan bu heyet muhtemelen o tarihte bölgeye yerleşmiş durumdaydı). Bu da Innocentius'un 1211'de –Levon Tapınakçıların bölgedeki mülklerine yönelik birtakım yıkıcı saldırılar düzenledikten sonra– Tapınakçılardan ya-

[15] Bkz. B. Hamilton, *The Latin Church in the Crusader States. The Secular Church*, Londra, 1980, s. 201-7.

na tavır almasını sağlamış olabilir; söz konusu saldırılar arasında bir grup Tapınakçının dar bir geçitte pusuya düşürülmesi de bulunmaktadır, saldırıda bir birader öldürülmüş, yeni büyük üstat Chartres'lı Guillaume da ağır yaralanmıştı.[16] Tapınakçılar buna misilleme olarak 1211 sonbaharında, Kudüs Kralı Brienne'li Jean'ın elli şövalyesiyle takviye edilen bir saldırı düzenlediler. Levon Tapınakçılara yönelik saldırıları sebebiyle III. Innocentius tarafından aforoz edildi; Tapınakçıların topraklarını iade ettiği 1213'teki uzlaşma siyasetinin bir nedeni de buydu belki. Ancak tarikat yine de Levon'un sonunda Antakya'da Raimond-Rupen'i iş başına getirmesini sağlayan ve doğrudan Tapınakçılarla bağlantılı olmayan bir dizi yeni siyasi çalkantının sonrasına, 1216'ya değin Bagras'ı geri alamadı.[17]

Bu koşullar altında Üçüncü Haçlı Seferinin sona ermesi ve Selahattin'in ölümü haçlı devletlerinin bekası açısından da bir kilitlenme hali yarattı. Selahattin'in ardından Müslüman dünyası kendine has hizipleşmelere geri döndü, bu da Latinlerin ağırlık kazanmasına imkân tanıdı. Selahattin'in kardeşi el-Âdil'in çabalarına karşın Kahire ile Şam sık sık ihtilafa düşüyordu, mütarekeler yapıp nüfuz bölgeleri konusunda zımni anlaşmalara varmak Müslümanların da Hıristiyanların da yararına oluyordu genelde. Latin cephesinde, haçlı devletlerine yol gösterici bir siyaset sunacak, Kral Amauri çapında bir sima bir daha çıkmamıştı ortaya; 1190'da Sibylle'in ölmesinin ardından Kudüs Krallığının yönetimi, Sibylle'in üvey kardeşi Isabelle'in iki kocasına, Monferratolu Corrado (ö. 1192) ile Champagne'lı Henri'ye (ö. 1197) ve Gui'in kardeşi Lusignan'lı Aimeri'ye intikal etti. Bunlar arasında en etkin

---

[16] *RRH*, no. 851, s. 227; III. Innocentius. *Innocenti P.P. Registrorum, PL*, cilt CCXVI, Paris, 1891, 14, no. 64, süt. 430-1.

[17] Bu tartışmanın bağlamı için bkz. Cahen, *La Syrie du nord*, s. 582-621.

hükümdar, 1194'te Gui'in ölmesinin ardından Kıbrıs'ı miras alan Aimeri'ydi; ancak 1205'te öldüğünde dolaysız bir halef bırakmadı ardında, böylelikle de krallık Isabelle'in Monferratolu Corrado'dan olma kızı Maria'ya mirası kaldı. 1210'a, Maria'ya bir koca bulunmasına değin –Brienne'li Jean'dı bu– krallığın odaklanacağı merkezi bir figür çıkmadı ortaya. Dolayısıyla haçlı devletlerinde belli başlı egemenlik gruplarının ilgisini, Bagras gibi karmaşık ve sürgit ihtilaflardan uzaklaştıracak pek bir şey yoktu.

Richard'ın büyük üstadı Sablé'li Robert 1192 ya da 1193'ün 28 Eylülünde öldü.[18] Halefi Gilbert Erail önceden de doğuda hizmet vermişti, 1183'te Kudüs'te büyük kumandandı; 1185-1190 arası Provence ve İspanya üstatlığını yürütmüş, ardından da denizaşırı bölgeler üstadı sıfatıyla tüm batı illerinin idaresini üstlenmişti.[19] 1194'ten beri büyük üstat olsa da, Ağustos 1197'de hâlâ İspanya'daydı, ertesi yıla değin de ismi Outremer kayıtlarında yer almayacaktı. 5 Mart 1198'de Akkâ'daki Tapınak ocağında toplanan konsilin önemli katılımcılarından biriydi – bu konsilde Töton Şövalyelerinin Kiliseye bağlı bir tarikat olduğu onaylanmıştı. Töton Şövalyeleri teşkilatı, 1190'da Lübeck ve Bremen'den gelen ziyaretçiler tarafından kurulmuş bir Alman hastanesinin gelişmesiyle ortaya çıkmıştı; teşkilat 1198'de bir askeri tarikat haline geldiğinde yasaları konusunda Tapınakçıları örnek aldı.[20]

---

[18] *OR*, s. 327.

[19] *RRH*, no. 631, s. 167; *Cartulario del Temple de Huesca*, no. 108, s. 110; no. 109, s. 111; no. 110, s. 113; no. 114, s. 116, buralarda 1186-1189 arası İspanya'nın bir kısmı ile Provence'ın üstadı olarak anılır; Miret y Sans, *Les Cases*, s. 148-9, 107-8, 156, 242-3, 334. Bkz. Bulst-Thiele, *Magistri*, s. 134-46.

[20] *RRH*, no. 740, s. 197. Töton teşkilatının kuruluşu için bkz. Forey, *The Military Orders*, s. 19-23. Tapınak tarikatı Haziran 1198'de Yosafat vadisi Azize Meryem Manastırından birtakım *casal* bağışlarını kabul ederken Gilbert de

Gilbert Erail Tapınağa uzun yıllar hizmet verdikten sonra büyük üstat olmuştu; ama halefi Pleissez'li (Anjou) Philippe, Sablé'li Robert gibi Üçüncü Haçlı Seferiyle birlikte, bir laik olarak gelmişti doğuya. Angers'nin yaklaşık sekiz mil kuzeydoğusundaki Pleissez Kalesinin, XI. yüzyılda buraya yerleşmiş güçlü beyleri vardı. Philippe ailenin küçük oğluydu, ama yine de evlenmiş ve oğulları olmuştu. Katılacağı haçlı seferi için gereken parayı Angers'li Aziz Nicolaus keşişlerinden tedarik etmek istemişti önce; keşişlere, doğuya gitmesini sağlayacak otuz *solidus* karşılığında Linières'de bir arazi ve bir koru teklif etmişti. Keşişler bu teklifi kabul etmemişler, bu yüzden de Philippe mülkünü kardeşi Foulques'a rehin bırakmaya mecbur kalmıştı. Ne ki keşişler yine de söz konusu araziyi aldılar, zira Foulques hacıların ruhunun selameti için burayı keşişlere bağışladı.[21] Philippe Üçüncü Haçlı Seferi yolculuğunda, Sablé'li Robert gibi diğer Anjou beylerinden oluşmuş bir grupla birlikteydi muhtemelen; ancak 1201'de Tapınağın büyük üstadı olarak tekrar sahneye çıkışına değin hakkında herhangi bir kayda rastlanmaz.[22] Haçlı seferi ruhunu yaşatmaya çalıştığı anlaşılmaktadır. Kral Aimeri, el-Âdil ile Temmuz 1198'de –beş yıl sekiz ay sürecek– bir mütareke yapmıştır, ama Pleissez'li Philippe hâlâ birtakım münferit çatışmaların çıktığını bildirir. Avrupa'daki Cistercium ocaklarının başrahiplerine gönderdiği bir mektupta, el-Âdil'in 11 Kasım 1201 ve 2 Haziran 1202'de düzenlediği iki saldırıyı anlatmıştır. El-Âdil Trablus topraklarına, büyük üstada bakılırsa Müslüman âleminin

---

oradaydı, *RRH*, cilt II, no. 740 (A), s. 48-9.

21 Aile için bkz. C. V. Langlois, *Notice sur le château de Plessis-Macé*, Angers, 1932. Philippe'in haçlı seferinin finansmanı için bkz. H. de Fourmont, *L'Ouest aux Croisades*, cilt III, Paris, 1867, s. 143. Philippe'in yükselişi konusunda bkz. Bulst-Thiele, *Magistri*, s. 147-58.

22 *RRH*, cilt II, no. 787 (A), s. 51.

dört bir bucağından yollanmış birliklerle hücum etmişti. Bunlar Mısır'dan, Kudüs'ten, Şam'dan, hatta Fırat'ın ötesinden gelmiş, halkı kaçmaya zorlamış, mülkleri yakıp yıkmışlardı.[23] Bu tecrübe, Aimeri'nin Eylül 1204'te yaptığı beş yıllık mütarekenin yenilenmesini tartışmak üzere Temmuz 1209'da –yetişkin bir hükümdarın yokluğunda– toplanan konsilde büyük üstadın sergilediği tutumu açıklayabilir. Pleissez'li Philippe ile piskoposlar hariç herkes mütarekenin devamını istiyordu, büyük üstat ise yeni krala böyle bir mecburiyet dayatılamayacağını savunuyordu. Bu arada Kraliçe Maria'yla evlenmesi için Brienne'li Jean seçilmiş, ama henüz doğuya ulaşmamıştı. Birtakım ciddi çekişmelerin ardından Philippe'in görüşü galip geldi.[24] Büyük üstat, muhtemelen tarikatın ününü ve işlevini koruma kaygısıyla, III. Innocentius'un 1199'da doğunun belli başlı önderlerine yazdığı mektubu hatırından çıkarmıyor olsa gerekti; papa bu mektupta, Outremer baronlarının Sarazenlerle sürekli mütareke yapmaları yüzünden batılıların haçlı seferleri konusunda şevklerini kaybettiklerini söylüyordu.[25]

---

[23] BN, *NAL* 59, var. 70.

[24] *Eracles*, cilt II, s. 309-10.

[25] III. Innocentius. *Innocenti P.P. Registrorum*, *PL*, cilt CCXIV, Paris, 1890, 2, no. 189, süt. 737-8; Kudüs patriği, Lod piskoposu, Tapınak ve Hayırsever üstatlarına yazılmış genel bir mektuptur bu. Grousset üstadın tutumunu, "fidèle aux traditions néfastes de son ordre – sur qui planait décidément toujours l'esprit de Hattin!" ["Hattin'in gölgesini her daim üzerinde taşıyacak olan tarikatının meşum geleneklerine pek de sadık!"] diye yorumlarken olguların ötesine geçer kuşkusuz, *Histoire des Croisades*, s. 189-90. Tapınakçıların, başka konularda nesnel davranan tarihçileri sert, çoğunlukla da duygusal tepkilere sevk ettiğini gösteren örneklerden biridir bu. Aslında büyük üstadın tutumunu, genelde Outremer'deki baronluk düzeninin belirgin bir özelliği olan kanuna riayet eğilimi çerçevesinde değerlendirmek daha gerçekçi olur.

Papanın suçlamasında bir haklılık payı da vardı, zira Outremer Hıristiyanları inançsızlığa karşı savaş kadar iç ihtilaflarla da uğraşıyorlardı. Tapınakçıların, manastır yönetimlerinden bağımsız Kilise teşkilatıyla ilişkilerinde sık sık görülen aksama, 1196'da Papa III. Celestinus'un tarikata, aşar bölüşümü konusunda Kutsal Kabir rahipleri ve başrahibiyle yaptıkları anlaşmayı ihlal ettiklerini hatırlatmasıyla nüksetti.[26] Taberiye piskoposuyla o piskoposluk bölgesinin gelirleri konusunda girilen tartışma ise daha ciddi sonuçlar yarattı. III. Innocentius, Sidon ve Cebail piskoposlarını arabulucu olarak görevlendirdi, Gibert Erail de temsilcisi sıfatıyla iki birader gönderdi. Sonunda mesele patrik tarafından çözüme bağlandı, fakat Sidon piskoposu neticeden hoşnut olmadı ve büyük üstat görüşünü kabule yanaşmayınca onu aforoz etti. Ne ki III. Innocentius Tapınakçıların tarafındaydı; piskoposu görevinden aldı, patriğe, Tir başpiskoposuna ve Akkâ piskoposuna, bu kararın papalık gücünün gaspedilmesi anlamına geldiğini söyleyerek aforozu geri almaları emrini verdi.[27]

Hayırseverlerle 1179'da yapılan geniş çaplı anlaşma da, haçlı devletlerinin giderek daha büyük bir kısmında egemenlik kurmalarından ötürü iki tarikatın çıkarlarını karşılıklı olarak belirleme ihtiyacında olduğunu ortaya koyuyordu. Çıkarların çakıştığı bölgelerde kaçınılmaz ihtilaflar doğuyordu. Trablus Kontluğunun kuzey kısmı özellikle hassas bir bölgeydi; zira 1187-88 felaketlerine rağmen her iki tarikat da burada, 1150'lerin başlarında yapılmış bağışlar sayesinde sahip oldukları geniş arazilerle kaleleri muhafaza ediyordu. Hayırseverler Selahattin'in Temmuz 1188 kuşatmasının yarattığı fırtınayı Krak des Chevali-

---

[26] *RRH*, no. 726, s. 194.

[27] III. Innocentius. *Innocenti P.P. Registrorum*, cilt CCXIV, no. 257, süt. 816-18; *RRH*, no. 764, s. 203.

ers'de savuşturmuşlardı, Tapınakçıların Chastel-Blanc ve el-Arimah istihkâmları da bu buhranı atlatabilmişti. Tortosa ise Selahattin tarafından tahrip edilmiş, ama tam anlamıyla fethedilememişti; Tapınakçılar bu yapılar topluluğunun ana kulelerinden birini azimle ellerinde tutuyorlardı. Daha kuzeyde Hayırseverler 1186'da yeni bir yer edinmişlerdi; Valania'nın hemen güneyinde, sahil boyundaki büyük Merkab Kalesi öylesine sağlam bir istihkâmdı ki, Selahattin burayı almaya yönelik hiçbir ciddi girişimde bulunmamıştı. Piskoposla yapılan 1163 tarihli aşar anlaşmasının da gösterdiği gibi,[28] Tapınakçılar Valania ile civarına yerleşmiş durumdaydılar; 1198'de, Valania ile Merkab arasında kalan bir fief konusunda Hayırseverlerle ihtilafa düşmüş olmaları da hiç şaşırtıcı değildir. Bu ihtilaf, Aralık 1198'de iki tarikatın önderleri arasında bir müzakere düzenlenmesini gerektirdi ve bu müzakereyi Şubat ayında papanın III. Alexander zamanında yaptıkları anlaşmaları hatırlatan sert uyarısı izledi. Papa, Gilbert Erail'in gönderdiği Tapınak temsilcileri (Villaplana'lı Peter ve Terricus adlı biraderler) ile Hayırsever biraderleri (Barletta Başrahibi Disigius ve İtalya İdarecisi Ogier) dinledikten sonra karar vereceğini söyledi.[29] 1201'de, Valania'daki fırınların kullanımı konusunda üstatlar arasında yapılan anlaşma (Tapınakçılar yalnızca ortak fırını, Hayırseverlerle piskopos ise kendi özel fırınlarını kullanacaklardı), karşılıklı hakları belirleme ihtiyacının kasabayı bile etkilediğini düşündürür.[30]

Bunlar, papalığın kendine biçtiği –muafiyet sahibi tarikatlar üzerinde dolaysız salahiyeti de içeren– yetkenin kullanılması gerektiğine

---

[28] Bkz. bu kitapta, s. 172.

[29] *Cart.*, cilt I, no. 1069, s. 666-7; *RRH*, no. 751, s. 200. Bkz. Riley-Smith, *The Knights of St John in Jerusalem*, s. 444.

[30] *RRH*, cilt II, no. 787 (A), s. 51.

inanan III. Innocentius için olağan müdahalelerdi. Sidon piskoposunun Gilbert Erail için verdiği aforoz kararının geri alınması bu inancın bir kanıtıydı; keza, Innocentius'un, 1173'te I. Amauri'nin Mesnil'li Gautier'ye karşı sergilediği keyfi tutumu kabul edebilmesi de mümkün değildi.[31] Ancak Tapınakçılar açısından bu müdahalecilik iki ucu keskin bıçaktı. Papa bir taraftan Tapınakçılarla imtiyazlarının ruhban tarafından korunmasını talep eden bir dizi tebliğ çıkardı. Ruhbana, Tapınakçıların kendi defin alanlarına sahip olma hakkı ve kendilerine bağışlanan topraklarda kilise yapma özgürlüğü taşıdıklarını hatırlattı (1199, 1200); Tapınakçılara, adamlarına ya da mülklerine karşı şiddet uygulanmaması konusunda genel bir uyarı çıkardı, aldıkları bağışların aşardan muaf tutulacağını teyit etti, bunu 1198-1210 arasında dört kez tekrarladı. Kışkırtmak suretiyle Tapınakçıları başka Hıristiyanlarla çatışmaya zorlayan, hatta tarikat üyelerini hapse atan piskoposları kınadı, bunu da 1198-1205 arasında dört kez tebliğ etti; ruhbana, Tapınakçıların yıllık aşar toplama faaliyetlerine karışmamalarını, Tapınak kiliselerini aforoz ya da yasak etmemelerini, cemaatlerinden Tapınak ocaklarına tecavüzde bulunan, buralarda hırsızlık eden olursa bunları cezalandırmalarını söyledi (1198).[32] 1204-1209 arasında ruhbana, Tapınakçıların kendi kullanımları için işledikleri arazilerden aşar topmayı yasakladı; *Omne datum optimum*'u yeniledi; ruhbana, belli bir süreliğine hizmet etmek üzere tarikata girenleri vaktinden önce ayrılmaktan alıkoymalarını, Tapınakçıların mülkleriyle imtiyazlarını gaspçılara karşı korumalarını ve buyruklarına uymayanları aforoz etmelerini em-

---

[31] Bkz. bu kitapta, s. 162-163.

[32] "Bulles pour l'ordre du Temple tirées des archives de Saint-Gervais de Cassolas," yay. haz. Delaville Le Roulx, *ROL*, II (1905-8), no. 16, s. 419; no. 19, s. 419; BN, *NAL* 2, var. 42, 68, 71.

retti.[33]

Ancak III. Innocentius, ruhbana ve genelde topluma bu tarikatın doğrudan papalık koruması altında olduğunu söylerken, diğer taraftan Tapınakçılara da imtiyazlarının kötüye kullanımına ilişkin görüşünü herhangi bir kuşkuya yer bırakmayacak bir açıklıkla bildiriyordu. 1207'de Pleissez'li Philippe'e haklarındaki şikâyetlerden usandığını yazmış ve Tirli Guillaume gibi o da Tapınakçıları gurur günahına kapılmakla suçlamıştı. Birkaç kuruşu olan her serseriye haçlarını sunmalarından yakınmış, ardından da büyük üstadın aforoz edilebilecekken Hıristiyan usullerine göre defnedilme ve dini hizmetler görme hakkına sahip olduğunu vurgulamıştı. Tapınakçılar böyle davranmakla Şeytan'ın tuzağına düşüyorlardı; papa bu hataların üzerinde durmak istemiyor ve tarikatın kendini toparlamasını bekliyordu. Mektup, Tapınakçıların papalık elçilerine saygı göstermedikleri suçlamasıyla sona eriyordu – Bagras hakkında süregiden tartışmalara bir atıftı bu muhtemelen.[34]

Innocentius'un Tapınakçılara dair kaygıları, yeni bir haçlı seferi başlatma konusundaki kararlılığının bir yansımasıdır; zira Üçüncü Haçlı Seferi haçlı devletlerinin bekasını sağlamış olsa da, papalık geçmiş seferleri iktidar paylaşımında işine yaramış uygulamalar addediyor olamazdı. Özellikle de büyük saygı gören kutsal yerlerin çoğundan uzaklaştırılmanın acısı hâlâ sürerken. Dolayısıyla III. Innocentius 1198'de papalık makamına geldiğinde yeni bir haçlı seferi düzenlemeyi öncelikli meselesi haline getirdi. Ana hedef, Eyyubi iktidarının en

---

[33] "Bulles," yay. haz. Delaville Le Roulx, no. 19, s. 420; no. 20, s. 420; no. 21, s. 421; no. 22, s. 421.

[34] III. Innocentius. *Innocenti P.P. Registrorum*, *PL*, cilt CCXV, Paris, 1891, no. 121, süt. 1217-18.

önemli merkezi olan Mısır'dı; çünkü güney sınırları güvenli olmadıkça, geri almayı başarsalar bile Kudüs'ün savunulması son derece zordu. Görece güçsüz Fatımiler bile, XII. yüzyılın ilk yarısında Askalon'daki üslerinden krallığa zarar vermeyi başarmışlardı. Ancak Innocentius'un haçlı faaliyetini başlatırken gösterdiği beceri, seferin kontrol altında tutulması konusunda hiç işe yaramadı. Deniz yoluyla ulaşım için Venedik ile anlaşma yapan, ancak parayı ödeyemeyen Dördüncü Haçlı Seferi katılımcıları 1204'te yollarının Konstantinopolis'e saptırılmasına zemin hazırladılar. Müslümanlardan ziyade Bizanslıların zararına olsa da yeni haçlı devletleri kurulmuş, ancak Konstantinopolis'te doğan Latin imparatorluğu, Selanik ve Mora Latin devletleri, Venedik liman ve ada üsleri kuşağı Müslümanlara karşı hücuma geçememelerini telafi etmemişti. Ayrıca güney Fransa'daki sapkın Albililere karşı 1209'da başlayan resmi haçlı seferi de, 1212'de Almanya ile Fransa'da halk arasında çıkan ve Çocukların Haçlı Seferi diye anılan gayri resmi kalkışma da Outremer'e herhangi bir fayda sağlamamıştı.

Innocentius'un bitmez tükenmez tasarılarının gerçekleşmesi ve Beşinci Haçlı Seferi diye bilinen Mısır harekâtıyla sonuçlanacak bir dizi doğu seferini içeren haçlı hareketinin başlaması ancak 1217-18'de, papa öldükten sonra mümkün oldu. Haçlı seferine giden paralar, Paris'teki Tapınak ocağının hazinedarı Haimard aracılığıyla yerine ulaştırıldı.[35] Innocentius Temmuz 1216'da öldüğünde tasarılarını halefi III. Honori-

[35] III. Honorius, *Regesta Honorii Papae III*, yay. haz. P. Pressutti, cilt I, Roma, 1888, no. 2114, s. 350; no. 2513, s. 415; no. 2600, s. 431. Bkz. L. Delisle, *Mémoire sur les Opérations Financières des Templiers*, Mémoires de l'Institut National de France, Académie des Inscriptions et Belles-Lettres 33 (ii), Paris, 1889, s. 28.

us üstlendi; Temmuz 1217'de Kudüs patriği ve Tapınakçılar ve Hayırseverlerin üstatlarına mektup yazıp, ilk haçlı önderlerini –Macaristan Kralı Andras ve Avusturya Dükü Leopold'u– Kıbrıs'ta karşılamalarını istedi.[36] Sonra bu fikirden vazgeçildi ve söz konusu iki prens 1217 sonbaharında ayrı ayrı doğuya ulaştı, bu da Hıristiyanların seferi planlamasına imkân tanıdı. Pleissez'li Philippe 12 Kasım 1209'da ölmüş, ardından tarikatla yakın ilişkileri olan bir aileye mensup Chartres'lı Guillaume Tapınak üstadı olmuştu.[37] Ekim ayı civarında Guillaume III. Honorius'a bir mektup yazdı ve Hıristiyanların Dimyat'a saldırmak için yeni kuvvetleri kullanma niyetinde olduklarını bildirdi – muhtemelen o ay Akkâ'da yürütülen tartışmalar sonucu gelişmiş bir plandı bu.[38] Guillaume'a göre, haçlılar oraya ulaşmadan önce kral, patrik, Hayırseverler ve Tapınakçılar, el-Âdil'in oğullarından Şamlı el-Muazzam'a saldırmayı planlamışlardı; ama şimdi, düşmanı yanıltmak üzere Filistin'de az sayıda adam bırakıp ana orduyu Mısır'a karşı kullanmaya karar vermişlerdi. Bununla birlikte sultanın Hıristiyan kuvvetlerinden korktuğu konusunda papayı temin ediyor, ama erzak meselesi başta gelmek üzere daha birçok sorunları olduğu için başka birliklerin de gönderilmesini istiyordu.[39]

Kasım 1217'deki Filistin seferlerinin boşunalığı ve Kral Andras'ın doğudan ertesi yılın başlarında ayrılması büyük üstadın beklentilerinin önemini ortaya koysa da, Nisan 1218'de Frisia'dan bir filonun gel-

---

[36] *Regesta Honorii Papae III*, cilt I, no. 673, s. 117-18.

[37] *OR*, s. 330. Chartres'lı Guillaume için bkz. Bulst-Thiele, *Magistri*, s. 159-69.

[38] Macaristan Kralı Andras'ın çadırında savaşın hedeflerini tartışmak üzere toplanan genel meclis için bkz. *Eracles*, cilt II, s. 322-3; RRH, no. 901, s. 241-2.

[39] *RHG*, cilt XIX, s. 640; *RRH*, no. 902, s. 242.

mesi, başka takviye birliklerinin de yolda olduğunun öğrenilmesi Hıristiyanların kararını pekiştirdi. 24 Mayıs 1218'de Brienne'li Jean, büyük üstatlarının idaresi altındaki askeri tarikatlarla birlikte, deniz yoluyla Akkâ'dan Atlit'e, ardından da Mısır'a ulaştı ve altı gün sonra Dimyat'ta karaya çıktı.[40] Chartres'lı Guillaume burada, 1218 ya da 1219'un 26 Ağustosunda öldü. 1217'nin sonbaharında hastaydı Guillaume, belki de Mısır' doğru yola koyulduklarında tam olarak iyileşmiş değildi.[41] Ama Tapınakçılar bu sefere büyük kaynaklar ayırmışlardı ve üstatlarının ölümü durumu değiştirmeyecekti. Yeni üstat Montaigu'lü Pierre, muhtemelen Auvergne'deki Clermont bölgesinden gelme gayet deneyimli bir Tapınakçıydı. Haçlılara katılımın çok olduğu bir aileden dendi: Kardeşlerinden biri, Garin, 1207'den beri Hayırseverlerin büyük üstadıydı; bir diğer kardeşi, Eustorge, Nicosia başpiskoposuydu.[42] Pierre'in geçmişi Gibert Erail'inkinden farklı değildi, 1206-1212 arası Provence ve İspanya, ardından da *citra mare* [*denizin bu tarafı, batı illeri*] üstadı olmuştu. Temmuz 1212'de ünlü Las Navas de Tolosa zaferinde rol almıştı.[43] Doğuda bulunduğu ancak Eylül 1220 tarihli bir

---

[40] Paderborn'lu Oliver. *Oliveri Paderbornensis Historia Damiatina*, yay. haz. O. Hoogeweg, *Die Schriften*, s. 168, 175-7; *Eracles*, cilt II, s. 326.

[41] Paderborn'lu Oliver, *Historia Damiatina*, s. 188; Vitry'li Jacques, "Historia Hierosolimitana," s. 1130; *OR*, s. 325. Montaigu'lü Pierre Eylül 1220'de üstat diye anılır, *RRH*, no. 936, s. 249.

[42] Trois Fontaines'li Alberico, "Chronica a monacho novi monasterii Hoiensis interpolata," yay. haz. P. Scheffer-Boichorst, *MGH SS*, cilt XXIII, Leipzig, 1925, s. 909; *Gestes des Chiprois*, yay. haz. G. Raynaud, Cenevre, 1887, s. 58. Bkz. Riley-Smith, *The Knights of St John in Jerusalem*, s. 155-6; ve Bulst-Thiele, *Magistri*, s. 170-88.

[43] BN, *NAL*, 59, var. 163-4, 188-90. Bkz. Miret y Sans, "Itinerario del Rey Pedro I de Cataluña, II en Aragón," *Boletín de la Real Academia de Buenas Letras de Barcelona*, 3 (1905-6), s. 385; 4 (1907-8), s. 33.

belgeyle kesinlenebilse de, muhtemelen Mayıs 1218'de Akkâ'ya, önceki sonbaharda düzenlenen başarılı Alcacer do Sal (Lizbon'un hemen güneyi) kuşatmasına yardım etmiş olan Alman filosuyla birlikte ulaşmıştı.[44]

Kasım 1219'da, Beşinci Haçlı Seferinin birleşik kuvvetleri Nil deltasındaki Dimyat'ı almayı başardı – bu kuvvetler, papalık temsilcisi Kardinal Pelagius idaresindeki batılı haçlılar ile Latin yerleşimcilerden oluşuyordu ve ikinci grupta Isabelle'in naibi Brienne'li Jean idaresindeki kraliyet kuvvetleri ve askeri tarikatlar yer alıyordu. Eyyubi sultanı el-Kâmil öyle bir telaşa kapılmıştı ki, şehrin düşüşünden önce de sonra da Frankların geri çekilmesi karşılığında Kudüs'ü vermeyi önerdi. Ancak bu öneri, kısmetinin açık olduğu inancına kapılan Pelagius ve pazarlıkta söz konusu edilmeyen Ürdün ötesi topraklara sahip olunmaksızın Kudüs'ün savunulamayacağına inanan –Tapınakçıların da aralarında bulunduğu– Franklar tarafından reddedildi.[45] Köln katedral okulunun üstadı olan ve seferde olup bitenlere tanıklık eden Paderborn'lu Oliver, Tapınakçıların askeri katkısına özel bir önem atfediyordu. Deltayı oluşturan bu su yolları ağında çarpışmaların çoğu hem suda hem karada geçiyordu ve bu da Filistin ile Suriye'de kuşkusuz pek ihtiyaç duyulmamış teknikler gerektiriyordu. Tapınakçıların gemilerini konumlandırışları, duba yapışları, çamurda ve bataklıkta atlarını idare edişleri Oliver'i çok etkilemişti – Dimyat'ın düşmesini sağlayan kuşatmada büyük rol oynamıştı bunlar. Şehir alındıktan son-

---

[44] "Gesta Crucigerorum Rhenanorum," yay. haz. R. Röhricht, *Quinti Belli Sacri Scriptores Minores*, Société de l'Orient latin: série historique 2, Cenevre, 1879, s. 30-1; "Chronica regia Coloniensis," yay. haz. R. Röhricht, *Testimonia Minora de Quinto Bello Sacro*, Cenevre, 1882, s. 150-1.

[45] Paderborn'lu Oliver, *Historia Damiatina*, s. 222-4; *Eracles*, cilt II, s. 341-2; *Ernoul-Bernard*, s. 435.

ra Tapınakçılar kıyıdaki Burlos kasabasına akın düzenleyip büyük ganimetlerle geri döndüler, bunlar arasında "yaklaşık yüz deve, pek çok esir, atlar, katırlar, öküzler, eşek ve keçiler, giysi ve ev aletleri" vardı.[46]

Dimyat'ın alınması, el-Kâmil'in barış teklifinin geri çevrilmesini haklı çıkaran bir olay addedilebilir; ne ki 1220 sonbaharında Tapınak önderlerinin süregiden Mısır seferine ilişkin kuşkular beslemekte oldukları açıktır. Birçok bakımdan 1160'lardaki ikilemler nüksetmişti gene; zira el-Muazzam Frankların kuzey Filistin'deki mülklerine yönelik yeterince ciddi bir tehditti – söz konusu mülklerden biri, 1218'de haçlıların yardımıyla yeniden inşa edilen Tapınakçı kalesi Atlit'ti, Montaigu'lü Pierre bu işe nezaret etmek üzere Pelagius'tan Mısır'dan ayrılma izni almıştı.[47] Üstat, Elne Piskoposu Nicolas'ya Akkâ'dan 20 Eylül 1220'de yazdığı bir mektupta gördüğü kadarıyla durumu anlatmıştı. Dimyat ve Tanis alındığından beri gelen yeni hacılardan hem Dimyat garnizonuna yerleştirmek hem de kaleleri savunmak için yeterli sayıda adam devşirilmişti. Bunun sonucunda, din adamları tarafından desteklenen Pelagius ilerlemek istemiş, ama ister batılı ister Outremer'li olsun baronların pek çoğu kuvvetlerinin bunun için yeterli olmadığına kanaat getirmişti. Montaigu'lü Pierre'in baronlarla aynı fikirde olduğu açıktı: "Zira Babil sultanı, ordugâhları Dimyat'tan çok da uzakta olmayan bir imansızlar güruhuyla birlikte, Hıristiyanların yolunu kesmek için nehrin her iki koluna da köprüler kurmuştu; burada o kadar çok silahlı adam bekliyordu ki, ileriye sürülecek imanlılar tehlikenin en büyüğüyle karşı karşıya kalabilirlerdi." Dolayısıyla Hıristiyanlar, özellikle de deniz yönünden gelen Sarazen

---

[46] Paderborn'lu Oliver, *Historia Damiatina*, s. 181, 190-1, 194, 199-200, 205, 209-11, 252. Ne ki Burlos dönüşü atlarla katırların bir kısmı susuzluktan kırıldı.

[47] *A.g.e.*, s. 254-6. Atlit'in inşası için bkz. bu kitapta, s. 254.

tacizleri sürüp gitse de, mevzilenip yardım beklemeye karar verdiler. Bu arada Filistin'in savunulması günden güne güçleşiyordu. El-Muazzam Caesarea'yı almış, Akkâ ile Tir'e büyük hasar vermiş, birkaç kez de Atlit'i tehdit etmişti. Kardeşlerinden el-Eşref de kuvvetlerini toplamış, doğuda birkaç Sarazen emirini safdışı bırakmıştı; bunların hepsini bozguna uğratsaydı eğer, Antakya, Trablus, Akkâ ve hatta Mısır'daki Hıristiyanlar büyük bir tehlikenin ortasında bulurlardı kendilerini. Bu arada haçlılar hâlâ İmparator Friedrich ile Almanların gelmesini bekliyorlardı kaygıyla; beklenenler o yaz gelmezse, Hıristiyanların Mısır'ın yanı sıra Filistin'deki durumları da sallantıya düşecekti. Para akışı yeterli değildi ve bu koşullar altında haçlı seferini daha fazla sürdüremezlerdi.[48]

Haziran 1221'de el-Kâmil yeni barış önerileri getirdi. Bunlar Ekim 1219'dakilerden farklı değildi temelde, fakat bu kez Tapınakçılar şartları makul bulmuşlardı. Ne ki Pelagius hâlâ II. Friedrich'in yelken açmak üzere olduğuna inanıyordu, teklifi geri çevirdi. Bu haçlıların son şansıydı, zira Ağustos ayında uğrayacakları felaket Montaigu'lü Pierre'in korkularını haklı çıkaracaktı. Pierre, İngiltere'deki idarecileri Alan Martel'a Eylül 1221'de Akkâ'dan yazdığı bir mektupta, önceki yaz neler olduğunu anlatmıştı. El-Kâmil'in barış teklifinden bir süre önce Filistin'den dönen Pierre bizzat olayların içerisindeydi. Haçlılar, Dimyat'ı aldıktan sonra Bavay Dükü Louis'nin gelişine değin hiçbir ilerleme kaydedemedikleri için hem batıda hem de Outremer'de ağır eleştirilere uğradılar – dük, imparatorun temsilcisi sıfatıyla, "buraya Hıristiyanlık inancının düşmanlarına saldırmak üzere geldiğini" ilan etti. Bu vesileyle tüm önderlerin katıldığı bir konsil toplandı ve oybirliğiyle

[48] Wendover'lı Roger, *Liber qui dicitur Flores Historiarum*, yay. haz. H. G. Hewlet, cilt II, RS 84, Londra, 1887; *RRH*, no. 936, s. 249.

ilerlemeye karar verildi. Şubat 1220'den beri Filistin'de bulunan Brienne'li Jean Mısır'a döndü ve Aziz Petrus ve Paulus Yortusundan (29 Haziran) sonra başlayan düzenli yürüyüşe katıldı. Hıristiyanlar köprüler kurarak Tanis nehrini geçmeye çalışırken sultan da nehrin ötesindeki ordugâhına çekildi. Ancak üstada göre, bu sırada 10.000 kadar Hıristiyan firar etti. Derken Mısırlılar kontrollerindeki savak kapaklarını açarak Dimyat'la bağlantıyı kestiler ve Hıristiyanların tanımadıkları bu bölgede önceden kazılıp hazırlanmış akaklar suyla doldu. Müslümanların gemilerle nehre girmesiyle yeni teçhizatın ulaşması da engellendi. Geceleyin geri çekilme girişimi ise tam bir felaketle sonuçlandı, erzak kayboldu, yük taşıyan at ve arabalar terk edildi, birçok adam boğuldu. "Isa'nın ordusu teçhizattan yoksundu, ne ilerleyebiliyor, ne geri çekilebiliyor, ne herhangi bir tarafa kaçabiliyor, ne de sultanla çarpışabiliyordu – nehir kollarının arası göl olmuştu. Ordu ağdaki balık gibi tuzağa düştü." Bu baskı altında Hıristiyanlar mecburen Dimyat'ı geri verip tutsakları değiş tokuş etmeye razı geldiler. Montaigu'lü Pierre şartları açıklamak üzere Dimyat'a gönderilenler arasındaydı, ancak bu ekiptekiler Dimyat'ta, Akkâ piskoposu, saray kâtibi ve oraya yeni ulaşmış Malta Kontu Henri'nin şehri savunmak niyetinde olduğunu öğrendiler. "Eğer bu işe yarayabilecek olsaydı gönülden onaylardık, aslında şehri inançsızlara iade etmek gibi bir Hıristiyanlık ayıbına katlanmaktansa ebediyen zindana atılmak daha iyiydi." Ne ki, her şey inceden inceye düşünüldü, ama şehrin savunulmasını mümkün kılacak bir çare bulunamadı. Dolayısıyla da önerilen sekiz yıllık mütareke kabul edildi. Anlaşma gereği sultan on beş gün ordunun ekmek ve un ihtiyacını karşıladı. Montaigu'lü Pierre mektubunun sonunda İngiltere üstadından sağlayabildiği her tür yardımı iletmesini

istiyordu.[49] Böylesi talepler belli bir etki yarattı: 1222'de Fransa Kralı II. Philippe Hayırseverler ile Tapınakçılara 2000'er mark, ayrıca Kutsal Topraklarda 300 şövalyenin üçer yıllığına kendi teşkilatları haricinde de görevde tutulması koşuluyla toplam 50.000 mark verdi.[50]

II. Friedrich'in Mısır'a gelmemesi Beşinci Haçlı Seferinin uğradığı akıbeti hazırlayan temel sebeplerden biriydi, ama yine de imparatorun gelmesini sağlama çabaları sürdü. Mart 1223'te Ferentino'da doğulu önderlerin katıldığı bir meclis toplandı – Brienne'li Jean'ın yanı sıra Hayırseverlerin büyük üstadı Montaigu'lü Garin, Töton Şövalyelerinin büyük üstadı Salzalı Hermann ve Tapınak Kumandanı Guillaume Cadel de bu önderler arasındaydı.[51] Burada haçlı seferinin iki yıl ertelenmesine karar verildi, ama aynı zamanda Friedrich'in Brienne'li Jean'ın kızı ve mirasçısı Isabelle ile evlenmesi de kararlaştırıldı – doğulu önderler bu düzenleme sayesinde Friedrich'in öngörülen sefere daha sıkı sarılacağını ummuşlardı. Nikâh 1225'te kıyıldı, ama iki yıl sonra bile Friedrich hâlâ doğuya gelmiş değildi – bu tarihte patrikle askeri tarikat üstatları Papa IX. Gregorius'a bir mektupla gecikmeye dair şikâyetlerini bildirmişlerdi.[52] Eylül 1228'de istedikleri oldu, II. Friedrich sonunda Kıbrıs'a vardı. Ama artık Outremer Franklarının büyük bir kısmı memnuniyet duymuyordu bundan. Friedrich'in Sicilya'daki krallığında ortaya koyduğu yönetim şekli düpedüz otokratikti; doğuda ise Hıristiyan önderler –patrik, askeri tarikat üstatları, baronlar,

---

[49] Wendover'lı Roger, *Flores Historiarum*, cilt II, s. 263-5; *RRH*, no. 946, s. 251.

[50] *Layettes du Trésor des Chartes*, yay. haz. M. A. Teulet, cilt I, Paris, 1863, no. 1547, s. 550.

[51] *Eracles*, cilt II, s. 355-6; *Gestes des Chiprois*, s. 20. Bağlam için bkz. D. Abulafia, *Frederick II. A Medieval Emperor*, Londra, 1988, s. 148-54.

[52] Wendover'lı Roger, *Flores Historiarum*, cilt II, s. 324-7; *RRH*, no. 984, s. 260.

denizci şehir devletlerine ait komünlerin idarecileri– uygulamada birçoğunun kendi özel çıkarlarını kollayabildiği, katılıma daha yatkın bir yönetim şekline alışkındılar. Özellikle de baronlar tutumlarını bu zümrenin kendine biçtiği hukuki haklara atıfla meşrulaştırıyorlardı genelde – söz konusu hakları saraylarda dil dökerek, XIII. yüzyıl boyunca incelemeler kaleme alarak büyük bir gayretle edinmişlerdi. Kanunlarla içli dışlı olan bu zümre, Mayıs 1228'de karısı Isabelle'in ölümüyle birlikte Friedrich'in artık hukuken kral olmadığının, krallığın henüz bir çocuk olan oğlu Konrad'a intikal ettiğinin farkındaydı. Bu nedenle Friedrich'in gelir gelmez önemli baronlardan biriyle, İbelinlerden Beyrutlu Jean'la ihtilafa düşmüş olması şaşırtıcı değildir – Friedrich, Beyrutlu Jean'ın vekilharçlık görevinde bulunmasına itiraz etmiş ve Beyrut'taki fiefini müsadereyle tehdit etmişti onu.

Bu ihtilaf giderilmiş, askeri tarikat önderleri barışı koruma andı içenlerin arasında yer almış olsa da,[53] Friedrich'in Eylül 1228'de Akkâ'da karaya çıkmasının ardından yeni gerilimler doğdu; zira IX. Gregorius'un imparatoru aforoz ettiği haberi ulaşmıştı doğuya – aforozun sebebi, imparatorun haçlı seferini son olarak önceki yıl, donanmadaki hastalıktan ötürü geri dönmek zorunda kaldığında bir kez daha ertelemesiydi. Buna karşın abartılı bir karşılama bekliyordu Friedrich'i, bir anlatıma göre Tapınakçılar ile Hayırseverler ayaklarına kapanıp dizlerini öpmüşlerdi;[54] ama papanın imparatorla tüm temasları yasaklayan mektuplarının ulaşması, patrik ve askeri tarikatlar başta olmak üzere ruhban kesiminin desteğinin geri çekilmesine yol açtı.[55] Bu, Ta-

---

[53] *Gestes des Chiprois*, s. 39.

[54] Wendover'lı Roger, *Flores Historiarum*, cilt II, s. 351.

[55] Bu durumun Friedrich'in gelişinden ne kadar sonra ortaya çıktığı belli değildir; keza dini, siyasi veya hem dini hem siyasi itirazlar mı söz konu-

pınakçıların da rol alacakları bir husumetin başlangıcıydı; ertesi yıl Friedrich doğudan ayrılacak, ama daha uzun süre tarikat açısından bu husumetin yansımaları sürecekti.

İlişkilerin hangi aşamalardan geçerek bozulduğu belli değildir. Hazinedar Bernard'ın derlemesine bakılırsa, Tapınakçılar arasında, Friedrich'e başkaldırdıktan sonra İtalya'dan kaçıp doğuda tarikata katılmış birkaç Apulia beyi bulunmaktaydı,[56] bu da Tapınakçıların papalığın yasağına uyma isteğini güçlendirmişti kuşkusuz. Ayrıca Salza'lı Hermann idaresindeki Töton Şövalyeleri ile Friedrich arasındaki yakın ilişkilerden ötürü bir hınç duyulmuş olması da olasıdır; zira Tapınakçılar, kendi tarikatlarının bir taklidi olarak kurulan bu Alman tarikatını en iyi ihtimalle bir küçük ortak addediyorlardı. Şüphesiz Tapınakçıların her zaman Hohenstaufen hanedanından çok Capet'lerle bağlantıları olmuştu ve Fransız topraklarındaki koca imparatorluklarına kıyasla Almanya'da pek az ocakları bulunuyordu.[57] Hatta Tapınakçıların "ihaneti" düşüncesini ilk dile getirenler, İkinci Haçlı Seferi hakkında yazan Alman yorumculardı.[58] Friedrich de Atlit'e yürüyüp Tapınakçılardan kaleyi bir Alman garnizonuna devretmelerini isteye-

---

suydu, o da belli değildir. Wendover'lı Roger, doğulu liderlerin, aforoz edilmiş olmasından ötürü Friedrich'e barış öpücüğü veremeyeceklerini, onunla yemeğe de oturamayacaklarını söyler, ama onun sayesinde "İsrail'in kurtulacağı"nı umarak gayet sıcak karşılamışlardır kralı, *Flores Historiarum*, cilt II, s. 351. Patrik Gerold'un ertesi yıl ilişkiler tümden bozulduktan sonra yazdığı bir mektuptan, asıl itirazın Friedrich'in kimseye danışmaksızın Mısır Sultanı el-Kâmil'le müzakereye girmesiyle ilgili olduğu çıkarsanabilir, Parisli Matthew, *Chronica Majora*, yay. haz. H. R. Luard, cilt III, RS 57, Londra, 1880, s. 180.

[56] *Ernoul-Bernard*, s. 437.

[57] Bkz. bu kitapta, s. 383, bölüm 7, dipnot 87.

[58] Bkz. bu kitapta, s. 121.

rek yetkesini ispatlamaya kalkışmıştı.[59] Bu eylemi, Sicilya Krallığında benimsediği kaleleri tek elde toplama siyasetine uygundu, ama –Hazinedar Bernard'ın derlemesinde bu eylem için kullanılan "büyük hainlik" nitelemesinin de gösterdiği gibi– doğudaki durumu anlamaktan ne kadar uzak olduğunu da ortaya koyuyordu. Tapınakçılar kale kapılarını kapamışlar, imparator da Akkâ'ya eli boş dönmüştü.

Bu nedenle imparator Kasım 1228'de güneye, Akkâ'dan Yafa'ya doğru yürüyüşe geçip seferi başlattığında, askeri tarikatlar aralarında bir günlük yol kalacak şekilde izlemişlerdi onu;[60] I. Richard ve Selahattin zamanında hiçbir grubun sahip olmayacağı bir lükstü bu. Friedrich Arsuf'a ulaştığında iki taraf da uzlaşmaya karar verdi ve askeri tarikatlar –anlaşıldığı kadarıyla imparatorun kumandası altında oldukları görünümünü engelleyecek bir formül bulduktan sonra– yeniden imparatorun kuvvetlerine katıldılar.[61] Tarikatların burada papalığın yasağına titizlikle uymayı mı, yoksa bağımsızlıkları konusundaki hassasiyetlerini mi ön planda tuttukları belli değildir. Bu kırılgan birlik, papalık ordularının daha da ilerlediği haberi ulaştığı için İtalya'ya dönme zorunluluğu duyan Friedrich ile hâlâ Şam'da düşmanlarıyla çarpışan el-Kâmil'in on yıllık bir mütareke için müzakereye oturmasıyla kesin olarak dağıldı – Friedrich'in gözü Kudüs'ün geri alınmasından başka bir şeyi görmüyordu. Ancak düpedüz duygusal bu başarı karşısında patrik ile askeri tarikat önderleri de basiretlerini kaybettiler, zira mütarekede çıkarları tamamen göz ardı edilmişti. Kudüs istihkâmdan arındırılacak, şehrin denizle bağlantısı Lod ile Yafa'ya uzanan daracık bir şeritten ibaret olacaktı; ayrıca Tapınak bölgesi

---

59 *Ernoul-Bernard*, s. 462-3.

60 *Eracles*, cilt II, s. 372-3.

61 *Eracles*, cilt II, s. 373.

de yine Müslümanların kontrolünde kalacak, askeri tarikatlar Trablus Kontluğundaki büyük kalelerinde –Hayırseverler Krak des Chevaliers ile Merkab'da, Tapınakçılar da Chastel-Blanc ile Tortosa'da– destek birlik bulunduramayacak, herhangi bir tadilat yapamayacaktı.[62] Friedrich Kutsal Kabir Kilisesinde tantanalı bir taç giyme töreni düzenlerken, patrik de Kudüs'e ayin yasağı getirmişti.

Ne ki Friedrich'in vakti kısıtlıydı, zira Sicilya Krallığındaki durum orada bulunmasını gerektiriyordu; ancak Akkâ'ya döndüğünde, patrikle Tapınakçıların birlikleri topladıklarını gördü – mütareke sadece Mısır sultanıyla yapılmıştı, Şam sultanını korumuyordu. İmparator buna, şehrin dışında büyük bir açık hava meclisi toplayarak karşılık verdi; Patrik Gerold'a göre imparator, "(...) asılsız suçlamalar yağdırarak bize dair ciddi şikâyetlerde bulunmaya başladı. Derken sözü muhterem bir kişiye, Tapınağın üstadına getirerek, hükümsüz beyanlarla üstadın namını iyice karalamaya çalıştı; niyeti, çoktan açığa çıkmış bulunan kendi kabahatini başkalarının üzerine atmaktı; son olarak da, kendisini haksız duruma düşürüp zarara uğratmak için paralı asker beslediğimizi ekledi."[63] İbelin yanlısı vakanüvis Novaralı Philippe'in iddiasına göre de, "birçokları diyordu ki, [Friedrich] Beyrut beyiyle çocuklarını, Brie'li Anceau'yu, diğer dostlarını, Tapınağın üstadını ve başka kimseleri ele geçirmek istemiş, bunları bir konsile çağırıp orada

---

[62] *Historia Diplomatica*, yay. haz. J.-L.-A. Huillard-Bréholles, cilt III, Paris, 1852, s. 89. Bkz. P. Jackson,. "The Crusades of 1239-41 and their Aftermath," *Bulletin of the School of Oriental and African Studies*, 50 (1987), 36; yazar, tarafların tutumlarının, Friedrich'in öncelikli meselesinin Kudüs Krallığının stratejik çıkarları değil, Sicilya Krallığının ticari kazancı olduğunu görmek suretiyle açıklanabileceğini ileri sürer, zira anlaşma kapsamındaki bölgelerde el-Kâmil'in ciddi bir gücü yoktur.

[63] Parisli Matthew, *Chronica Majora*, cilt III, s. 182.

öldürmeye niyetlenmişti ama söz konusu kişiler durumu anlamışlar ve öyle bir kuvvetle gelmişlerdi ki Friedrich düşündüğünü yapmaya cüret edememişti."[64] Şiddetin eşiğine gelindi bu adımla; imparator, doğudan ayrıldığı 1 Mayıs 1229'dan kısa bir süre önce de, Akkâ'daki Tapınak ocağını kuşatma altına aldırdı. Patriğe göre, Tapınakçılarla tüm bağlantının kesilmesi için şehrin stratejik noktalarına okçular yerleştirdi.

Friedrich ile Tapınakçılar arasındaki kan davası kısa sürede herkesçe bilinir hale geldi; başkaları gibi St Albans vakanüvisi Parisli Matthew da durumdan haberdardı. Matthew malumatı, Friedrich'le hısımlığından ötürü bu konuda Matthew'ya Hohenstaufenlilerin görüşünü aşılayan Cornwall'lu Richard'dan edinmişti muhtemelen. Novaralı Philippe'in hikâyesini tersyüz eden bu anlatıma göre, askeri tarikatlar imparatoru öldürmek için entrika çevirmişlerdi. El-Kâmil'e mektup yazıp Friedrich'in Ürdün nehrine gitmek niyetinde olduğunu bildirmişlerdi. Hac yolculuğu öyle gerektirdiği için Friedrich'in pek az refakatçisi olacak, bu da sultana bir fırsat sunacaktı. Güya böylesi bir hainlik karşısında dehşete düşen el-Kâmil imparatoru durumdan haberdar etmiş, imparator da bundan sonra söz konusu iki tarikata karşı keskin bir düşmanlık beslemeye başlamıştı.[65] Eyyubilere yakınlığı sayesinde Friedrich'in haçlı seferi hakkında sağlam malumata sahip olan ünlü Müslüman vaiz Sıpt İbnülcezvi de (ö. 1257) aynı kanıdaydı; Friedrich'in Yafa'ya dönmeden önce, "kendisini öldürmek isteyen Tapınakçılardan korkusuna" Kudüs'te sadece iki gece kaldığını söylüyor-

---

[64] Novaralı Philippe'ten çeviri, *The Wars of Frederick II against the Ibelins in Syria and Cyprus*, çev. M. J. Hubert ve J. L. La Monte, Records of Civilization. Sources and Studies 25, New York, 1936, s. 89.

[65] Parisli Matthew, *Chronica Majora*, cilt III, s. 177-9.

du.[66] Hohenstaufen yanlısı vakanüvis Neocastro'lu Bartholomé'de bunun bariz bir teyidini bulmak mümkündür; *Historia Sicula*'sına, IX. Gregorius'un 1229'un başlarında yazıldığı varsayılan bir mektubunu eklemiştir Bartholomé. Bu mektupta papa Tapınakçılar ve Hayırseverlerin üstatları ve Mısır sultanına, imparatorun ele geçirilip öldürülmesi gerektiğini söyler.[67] Papanın böylesi düşünceleri yazıya dökmesi, hatta böylesi bir fikir beslemesi olacak şey değildir; kaldı ki mektubun sahiciliği konusunda da ciddi kuşkular vardır.[68] Bu konuda bizzat Friedrich'e ait bir suçlama yoktur ortada;[69] ister doğru olsun ister yanlış, bu hikâyenin Şam, Sicilya ve St Albans gibi birbirinden gayet uzak yerlerde dolaşımda olması, sıkı bir ihtilafdan kaynaklanan kötücül bir propaganda savaşına işaret eder yalnızca.

Friedrich doğudan ayrıldığında ilişkiler feci durumdaydı kuşkusuz. İtalya'ya döndüğünde de Hayırseverler ile Tapınakçıların mülklerini müsadere etti; Temmuz 1230'da San Germano anlaşması yapılıp papalıkla sulh sağlandı, ama 1239'da değin bu mülklerin tamamını iade etmedi.[70] Hazinedar Bernard'ın derlemesine göre, Tapınak ocak-

---

66 Çeviri: *Arab Historians of the Crusades*, s. 275.

67 Neocastro'lu Bartholomé, *Historia Sicula*, yay. haz. G. Paladino, RIS, cilt XIII (iii), s. 116-17; *RRH*, no. 998, s. 262.

68 Bkz. R. Röhricht, *Beiträge zur Geschichte der Kreuzzüge*, cilt I, Berlin, 1874, s. 74-5, n. 202.

69 Friedrich, III. Henry (17 Mart 1229) ve Cornwall'lu Richard'a (1239) yazdığı, Kutsal Topraklarda olup bitenleri anlattığı mektuplarında, askeri tarikatların hayatına kastetmek üzere entrika çevirdiklerine değinmez hiç. Wendover'lı Roger, *Flores Historiarum*, cilt II, s. 365-9; ve Parisli Matthew, *Chronica Majora*, cilt III, s. 575-89.

70 Parisli Matthew, *a.g.e.*, s. 535. Papa Friedrich'e birkaç kez yazıp, askeri tarikatların mallarını iade etmesini söylemişti, Potthast, no. 8653, 8663, 8731.

larını ele geçirmekle kalmadı, biraderleri de hapse attı.[71] 1239'da papalıkla imparatorluk arasındaki ilişkiler tekrar bozuldu, o kadar ki Gregorius imparatoru ikinci kez aforoz etti – bunun nedenlerinden biri de tarikat mallarının iade edilmemesiydi. Parisli Matthew, imparatorun güttüğü siyaseti şu iki gerekçeye dayanarak savunduğunu söyler: Kendisi Sicilya Krallığında kontrolü sağlama mücadelesi verirken tarikatlar onun düşmanlarına yardım etmişlerdir ve geri vermediği topraklar tarikatların bu dönemde edindikleri topraklardır, Kral II. Guillaume'un ölümünden, 1189'dan önce edindikleri topraklar değildir.[72] Friedrich'in Sicilya'daki siyasetine de gayet uygundur bu; zira 1220'de, 1189'dan beri edinilmiş mülke dayalı unvanları tanımayı reddetmiştir Friedrich.[73] Tapınakçılar ise anlaşmadan ötürü tutumlarını değiştirmiş gibi görünmezler. 1231 Şubatında imparatorun şikâyetleri üzerine Papa Gregorius, imparatorluk *bailli*'sinin emirlerine itaasizliğinden ve imparatorun sağladığı barışa karşı savaş kışkırtıcılığı yapmasından ötürü büyük üstadı kınadığını yazmıştır.[74]

Friedrich'in doğudan ayrılması bir mecburiyetti ve bu mecburiyet yüzünden haçlı devletlerinin meseleleriyle ilgilenmekten vazgeçmiş değildi. Bir daha hiç doğuya gidemese de, 1231 sonbaharından itibaren doğuda *bailli*'si olan İmparatorluk Müşiri Richard Filangieri tarafından temsil edildi – müşir görünüşte Kutsal Toprakları savunma gerekçesiyle şövalye ve piyadelerden oluşan büyük bir kuvvetle birlikte gelmişti doğuya.[75] Filangieri Akkâ'yı ele geçiremedi, ama Tir'de üslen-

---

[71] *Ernoul-Bernard*, s. 466-7.

[72] Parisli Matthew, *Chronica Majora*, cilt III, s. 555-6.

[73] Capua Kararları, 1220, bkz. Abulafia, *Frederick II*, s. 139-42.

[74] *Historia Diplomatica*, cilt III, s. 267.

[75] *Gestes des Chiprois*, s. 77; *Eracles*, cilt II, s. 388-9.

di; bu da, baronların imparatorluk kuvvetlerini Tir'den çıkarmayı başardıkları 1243 yılına değin nüksedip duran hizip çekişmelerine neden oldu.

Tapınakçıların Friedrich'in doğudaki en katı muhaliflerinden oldukları aşikârdı, dolayısıyla imparatorun kendinden önceki diğer güçlü hükümdarlar –Anjou'lu Foulques, Amauri ve I. Richard– gibi yeni büyük üstat seçiminde etkili olmaya çalışması beklenebilecek bir şeydi. Montaigu'lü Pierre muhtemelen 1231'de öldü,[76] yerine Sicilya ve Calabria İdarecisi Périgord'lu Armand geldi. İsminden de anlaşılacağı gibi Guienne'li olmakla birlikte, Fransa ve İspanya dışında görev yapmış ilk büyük üstattı; dolayısıyla onun seçilmesini imparatorluğun baskısına yormak kolaydır. Ne ki bunu kanıtlamak güçtür; zira bu şekilde atanan önceki üstatlardan farklı olarak Périgord'lu Armand'ı dönemin imparatoruyla bağlantılandıran herhangi bir veri yoktur. Sicilya ve Calabria idareciliği görevine dair yegâne atıf, Friedrich'in Avellino yakınlarındaki kalesinde verilmiş, görünüşe bakılırsa Eylül 1230 ve sonrasına ait olabilecek bir tasdiknamede ortaya çıkar; burada imparator, Périgord'lu Armand'ın ricası üzerine Tapınakçıların Lentini, Paterno, Butera, Siracusa ve Aydone'deki mülklerini ve ayrıca çeşitli asiller tarafından tanınmış imtiyazlarını tasdik etmektedir. Ancak bu beratın tarihi kesin olarak saptanamamıştır; 1230 ya da 1231 değil, 1229 tarihli olması da mümkündür. Belgenin 1229'a ait olması halinde tasdikin imparatorluğun etkisiyle verildiği düşünülebilir, yok-

[76] Halefi Périgord'lu Armand, Eylül 1230'da Sicilya ve Calabria idarecisi unvanını almıştır, ama 1232 baharına değin büyük üstat unvanıyla anıldığına rastlanmaz, *Eracles*, cilt II, s. 393-4. Périgord'lu Armand konusunda bkz. Bulst-Thiele, *Magistri*, s. 188-210; yazar ismin doğrusunun Pierregort olduğu kanısındadır.

sa imparatorun o tarihte tarikatla karşı karşıya gelmesini gerektirecek bir durumdur bu; çok daha makul olan 1230 tarihi ise, belgenin muhtemelen Périgord'lu Armand ile II. Friedrich arasındaki özel bir ilişkiden ziyade papalık ile imparatorluk arasında önceki Temmuz ayında sağlanmış anlaşmayla bağlantılı olduğunu gösterir.[77]

Hohenstaufenlilerin baş muhalifi İbelinli Jean'ın 1236'da, ömrünü Tapınakçı olarak tamamlamayı seçmesi anlamlı olsa da, Tapınakçılar 1230'larda, imparatorluk yanlıları ile baronlar zümresi arasındaki mücadelede Montaigu'lü Pierre'in dönemindeki kadar keskin bir tutum takınmamışlardı aslında.[78] 1232 Şubatının sonlarında ya da Mart ayının başlarında Périgord'lu Armand, krallık teşkilatının önde gelen mensuplarınca söz konusu çekişmede arabuluculuk etmek üzere kurulmuş grupta yer almaktaydı. Armand patrik, şehir muhafızı, Hayırseverlerin büyük üstadı ve Sidonlu Balian'la birlikte Akkâ'dan gelmişti, ne ki Filangieri uzlaşmaya yanaşmadı ve arabulucular hiçbir şey elde

---

77 *Historia Diplomatica*, cilt III, s. 239-41. *Datum in castris apud Avellinum, mense septembris, IV indictionis, imperii Friderici anno IX, [regni] Jerusalem IV, Sicilie XXIII.* İmparatorluk tarihlemesinde dördüncü on beş yıl 24 Eylül 1230'dan başlar; öte yandan eğer 17 Mayıs 1198 başlangıç tarihi olarak alınırsa, Friedrich'in Sicilya'daki hükümdarlığının otuz üçüncü yılı belgenin 1230 veya 1231 tarihli olmasını gerektirir. Ancak (Isabel'le vekâleten kıyılan ilk nikâhı Ağustos 1225 tarihli olsa da) Friedrich'in imparatorlukta dokuzuncu, Kudüs krallığında da dördüncü yılının Kasım 1229'da sona ermesi gerekir. Huillard-Bréholles ikincil verilerin 1230 tarihini desteklediğini gösterir; Friedrich 5 Eylül 1230'da Capua'dan Melfi'ye gitmekteydi, Avellino da iyi bir konaklama noktası olabilirdi. Dahası beratın 1229'a tarihlenmesi halinde olacağı gibi Friedrich'in Tapınak mallarını aynı tarihte hem teyit hem de müsadere etmesi olası değildir.

78 *Gestes des Chiprois*, s. 117-18.

edemeden geri dönmek zorunda kaldılar.[79] 1233'e gelindiğinde, Outremer baronlarının çoğunun desteğini sağlayan İbelinler üstünlüğü ele geçirmiş durumdaydılar. Nisan 1233'te Kyrenia'nın [Girne] düşmesinden sonra imparatorluk birlikleri Kıbrıs'tan çıkarıldı, anakarada ise Filangieri Tir'e çekilmeye zorlandı.[80] Cornwall'lu Richard'ın 1241 haçlı seferine değin Tapınakçılar bir daha alenen imparatorluk cephesi muhalifi olarak boy göstermediler; bu tarihe değin Tapınak siyaseti açısından, imparatorluk aleyhtarı bir tavır alma isteğine kıyasla Müslüman dünyasındaki durum daha belirleyici bir etmen oldu muhtemelen.

Latinlerin şansına, haçlı devletleri 1230'larda dolaysız bir tehdit altında kalmamıştı – ne ki doğuda, kendi aralarında ihtilafa düşmüş Eyyubilerden beter bir olası tehdit yaratan iki göçebe gücü vardı ve bunlara ilişkin haberler zaman zaman gerilimi artırıyordu. İndus ile Dicle arasındaki geniş topraklara yerleşmiş Harizm Türkleri, diğerine göre daha yakın bir tehditti. Papa IX. Gregorius'un 1231'de batının ileri gelen din adamlarıyla Fransa ve İngiltere krallarına yazdığı mektuplar, askeri tarikat üstatları dahil doğunun Hıristiyan önderlerinin papanın nitelemesiyle "Farsilerin kralı"nın güçlenişi karşısında telaşa kapıldıklarını ortaya koyar.[81] Ne ki tam da Gregorius'un bu mektupları yazdığı sıralarda Harizm imparatorluğu dağılmaya başlamış, hükümdarı Celalettin Ağustos 1231'de suikasta uğramış, batıdan Eyyubilerin, doğudan da Moğolların düzenlediği saldırılarla gücü sarsılmıştı. Kendini

---

[79] *Gestes des Chiprois*, s. 83-4; *Eracles*, cilt II, s. 394.

[80] *Gestes des Chiprois*, s. 112-13.

[81] *Epistolae Saeculi XIII e Regestis Pontificum Romanorum*, yay. haz. C. Rodenberg, *MGH Epistolae*, cilt I, Berlin, 1883, no. 433, s. 348-9; *RRH*, no. 1022, s. 267.

göstermeye başlayan diğer güç Moğollardı ve bunların çok daha zorlu oldukları anlaşılacaktı. Aslen Çin'in kuzeyindeki yukarı Amur bölgesinden olan dağınık Asyalı göçebe kavimler 1206'da tek bir önderin, Cengiz Hanın idaresi altında birleştiler. Cengiz Han güneylerindeki Çin ile batılarındaki İran'a doğru yoğun bir Moğol istilası başlattı – istilanın İran'a yönelmesi, Harizmlilerin birtakım hareketlerini kışkırtma addetmelerinden kaynaklanmıştı kısmen.

XIII. yüzyılın ikinci yarısında Moğolların mevcudiyeti Ortadoğu'da siyasete yepyeni bir boyut eklediyse de, 1230'larda Tapınakçıların askeri faaliyetleri Moğollardan ziyade yerel sorunlarla ilintiliydi. 1233'te Tapınakçılar ile Hayırseverler, Kudüs, Kıbrıs ve Antakya'dan gelen şövalye birlikleriyle Hama sultanının üzerine yürüdüler; anlaşıldığı kadarıyla bunun nedeni, sultanın yıllık vergi olarak Hayırseverlere ödemesi gereken "koruma parası"nı aksatmasıydı. Sekiz günlük bir seferle hedefine ulaştı bu akın, sultanın topraklarını viran edip onu parayı ödemeye mecbur bıraktılar.[82] Tapınakçılar açısından çok daha ciddi bir diğer harekât da 1237'de Périgord'lu Armand önderliğinde düzenlendi ve 120 Tapınak şövalyesinden oluşan büyük bir grup, Tapınakçıların nüfuz alanı sayılan bir bölgede, Atlit ile Akkâ arasında yağmaya çıkan Müslüman topluluklarına hücum etti. Tapınakçılar ummadıkları kadar büyük bir kuvvetle karşılaştılar, Yafa Kontu Brienne'li Gautier'nin uyarılarına rağmen savaşmayı göze aldılar ve kötü bir bozguna uğradılar. Trois Fontaines'li Alberico'ya göre yalnızca büyük üstat ile dokuz Tapınakçı kurtulabildi.[83]

Bu iki çarpışmayı nitelemek için kullanılabilecek en iyi sözcük *chevauchée*'dir [*akın*]. İki taraf da bu suretle sağlanacak kalıcı bir toprak

---

[82] *Eracles*, cilt II, s. 403-5.

[83] Trois Fontaines'li Alberico, "Chronica," s. 942.

kazanımını hedeflemiş değildi, zira öncelikli amaçlar kâr ve talandı. Ancak durum istikrar kazanıp bir süreliğine belli bir dengeye de oturamıyordu. IX. Gregorius, II. Friedrich ile el-Kâmil arasındaki barışın süresinin 1239'da dolacağının farkındaydı ve yeni bir haçlı seferi telkin etmek üzere her tarafa vekillerini yolluyordu. Navarra Kralı ve Champagne Kontu Thibaud bu çağrıya karşılık veren Fransız asillerinin en seçkiniydi ve anlaşıldığı kadarıyla doğudaki Hıristiyan önderlere birtakım sorular göndererek seferi için planlar geliştirmeye başlamıştı. Aldığı cevaplar olabildiğince çabuk yola koyulmasını gerektiriyordu, zira Sarazenler asla mütarekelere riayet etmezlerdi ve seferin ertelenmesi halinde birçok hacı öldürülebilirdi. Haçlılar Marsilya ve Cenova'dan hareket edip deniz yoluyla Kıbrıs'a, Limasol'a gidecekler, burada haçlı seferinin hangi hedefe yöneleceği konusunda yüksek rütbeli din adamları, tarikat üstatları ve baronlara danışacaklardı. Suriye'ye mi, yoksa Dimyat veya İskenderiye'den Mısır'a mı saldıracaklarına karar vermeleri gerekecekti, ama her iki durumda da erzak tedarikine özen göstermek gerekiyordu, zira Kutsal Topraklardan dışarıya yiyecek çıkarılması yasaktı.[84] Neticede el-Kâmil'in Mart 1238'de ölümü üzerine Müslüman dünyasında başlayan iç karışıklıklardan faydalanıp Kutsal Topraklara yüklenmeye karar verdikleri anlaşılmaktadır. Périgord'lu Armand, Beşinci Haçlı Seferi sırasında Atlit'in inşasına yardım etmiş olan Avesnes'li Gautier'ye 1239 yazında bir mektup yazıp Eyyubilerin bölünmesinin ne gibi fırsatlar sunduğunu anlatmıştı.

[84] *RRH*, no. 1083, s. 282-3. Bu mektubun tarihlenmesi konusunda bkz. S. Painter, "The Crusade of Theobald of Champagne and Richard of Cornwall, 1239-1241," *A History of the Crusades*, cilt II, yay. haz. R. L. Wolff ve H. W. Hazard, Madison, 1969, s. 471, n. 11; yazar mektubun 6 Ekim 1237 tarihli olduğu kanısındadır.

Mısır'ın yeni sultanı (II. el-Âdil) bir korkaktı ve horgörüden fazlasını hak etmiyordu, o sıralarda Hama sultanıyla (el-Muzaffer Mahmud) savaşmaktaydı. Kerak beyi de (el-Nasır Davut) Şam sultanıyla (el-Salih Eyüp) savaşıyordu. Bazı Eyyubi beyleri Hıristiyanlara boyun eğip vaftiz olma vaadinde bulunmuşlardı. Périgord'lu Armand, Hıristiyanların yeniden bölgenin kontrolünü ele geçirebilecekleri sonucuna varmıştı.[85]

Büyük üstadın duruma ilişkin görüşü –aşırı iyimser olmakla birlikte– Yakındoğu'daki güçler arasındaki ilişkilerin, Parisli Matthew gibi batılı yorumcuların düşünmek istediklerinden ya da düşünebildiklerinden çok daha karmaşık olduğunu ortaya koyar. Bu nedenle, Champagne'lı Thibaud'nun 1 Eylül 1239'da doğuya varmasından sonra bir süre tereddüte düşmesi şaşırtıcı değildir; öte yandan Müslüman dünyasında o sıralarda ortaya çıkan ani değişimler düşünülürse eğer, Kasım ayında alınan, önce Mısırlıların Gazze ve Askalon kalelerine, ardından Şam'a yürüme kararı da anlaşılabilir bir şeydir. Eylül ayında Eyüp'ün amcası el-Salih İsmail Şam'ı ele geçirmiş, Eyüp de kısa bir süre sonra Keraklı el-Nasır'a esir düşmüştü. Thibaud açısından Eyyubilerin dünyası kafa karıştırıcı bir kaleydoskop gibiydi, bu dünyadaki değişimler bağdaşmaz yorumlar getiriyordu kaçınılmaz olarak: Birkaç ay önce Périgord'lu Armand'a onca umut veren ihtilaflar şimdi öyle bir hal almıştı ki, haçlıların bölgesi tehdit altında kalmıştı.[86]

Güneye düzenlenen sefer hiçbir fayda sağlamadı, çünkü dışardan gelen haçlılar ile yerli Frankların geçmişteki işbirliği girişimlerinde de hep karşılaşılmış sorunların tipik bir örneği yaşandı. Bar Kontu Henri,

---

[85] Trois Fontaines'li Alberico, "Chronica," s. 945; *RRH*, no. 1088, s. 284. Eyyubiler için bkz. Jackson'ın tablosu, "Crusades of 1239-41," 34.

[86] *A.g.e.*, 37-9.

görünüşe bakılırsa Mısırlıların sadece 1000 civarı adamı olduğuna inanan birkaç arkadaşıyla birlikte, kendi başına bir akın düzenlemeye karar verdi. Diğer önderler durumu anladıklarında bu akını engellemeye çalıştılar, ancak kont onları dinlemedi ve birliği Gazze'de neredeyse tümden yok edildi.[87] Evvelce de olduğu gibi batılılar, doğulu Frankların davranışlarına dair aleyhte beyanları kolayca benimsediler, özellikle de askeri tarikatlara ilişkin olanları – bunların hareketlerini kaçınılmaz olarak, iman savaşçıları sıfatıyla taşıdıkları işleve dair fazlaca basit bakış açıları çerçevesinde değerlendiriyorlardı. Tapınakçılar ile Hayırseverler bu sefer de Bar kontuna destek vermeyi reddetmekle suçlandılar. Bu olaydan kısa bir süre sonra Cornwall'lu Richard'ın seferiyle birlikte doğuya gelen Montfort'lu Simon, tarikatın tutumundan ötürü Fransa kralının Tapınaktaki parasını geri çektiğini bile iddia etti.[88]

Bu olay bir arazdı, askeri tarikatların –özellikle de Tapınakçıların– batıdaki imgeleri bakımından karşılaşmak üzere oldukları bir dizi yeni sorunun habercisiydi. Askeri tarikatların kimi zaman şiddet içeren daimi ihtilaflarıyla Hıristiyanların Kutsal Topraklardaki durumunu sarsıntıya düşürdükleri düşüncesi, tarikatların 1240-44 arası benimsedikleri birbirine muhalif siyasetlerden beslenmişti ağırlıkla.[89] Baskın rol Tapınakçılarındı ve bu da neticede en ağır eleştiriyi onların almasına neden oldu. Aslında XII. yüzyıl haçlı devletleri tarihinin de

---

87 Rothelin, "Continuation de Guillaume de Tyr de 1229 à 1261, dite du manuscrit de Rothelin," *RHCr. Occid.*, cilt II, s. 537-48; *Eracles*, cilt II, s. 414-15.

88 Parisli Matthew, *Chronica Majora*, cilt IV, s. 25-6.

89 J. Prawer batıda tarikatların 1239-40 civarında gözden düşmeye başladığını düşünür, "Military Orders and Crusader Politics in the second half of the XIIIth century," *Die geistlichen Ritterorden Europas*, yay. haz. J. Fleckenstein ve J. Hellman, Sigmaringen, 1980, s. 220.

gösterdiği gibi, tarikatlar arasında karşılıklı haklar konusunda birtakım rekabetlerin doğması kaçınılmazdı; haçlı topraklarının alanı küçülürken, bu arada kalan toprakların da giderek daha büyük bir kısmı tarikatların mülkü haline gelirken böylesi çekişmelerin nüksedip durması gayet olağandı. Sözgelimi Steven Tibble, 1229-41 arasında Caesarea Beyliğinin yaklaşık yüzde yetmişinin dini teşkilatların elinde bulunduğunu, bunlar arasında en önemli grubun muhtemelen dörtte birlik bir payla Tapınakçılar olduğunu göstermiştir. Atlit'te üslenmiş ve 1264'e değin en az dört istihkâmı daha elinde bulundurmuş olan Tapınakçıların gücü, o dönemde hâlâ Hıristiyanlara ait olduğu sanılan on iki istihkâmdan sadece birini elinde bulunduran fief beyinin gücünü büsbütün gölgede bırakmıştı.[90]

Bu duruma bağlı olarak, haçlı devletlerinin genel tarihinde kayda geçmiş doğrudan çatışma örneklerinin sayısı 1240 öncesinde pek de fazla değildir. Çekişme konularından biri, Tortosa'nın kuzeyindeki hassas bölgede bulunan Cebele (Gibel) limanının mülkiyetiydi – bu hassas bölgede tarikatlar zaten Valania'daki karşılıklı hakları konusunda ihtilafa düşmüş durumdalardı. Burada Hayırsever mülkleri ağırlıktaydı ve tartışmalar muhtemelen Tapınakçıların bir Hayırsever mıntıkasına sızmaya kalkışmalarından kaynaklanmıştı. Ekim 1221'de papalık elçisi Pelagius, Cebele şehri konusunda hakemlik etmekle görevlendirildi; büyük ölçüde Antakya'da süregiden taht kavgasına bağlı olarak, Tapınakçılar Cebele'yi Trabluslu Bohémond'dan bağış olarak aldıklarını öne sürüyorlar, Hayırseverlerse hak iddialarını Raimond-Rupen'in bir ihsanına dayandırıyorlardı. Pelagius şehri iki tarikata yarı yarıya pay etti, ama 1233'e değin ayrıntılı ve kesin bir anlaşma

[90] Tibble, *Monarchy and Lordships*, s. 135, 151.

yapılmadı.[91] Tarikatlar iki yıl sonra da Temmuz ayında, Akkâ'nın hemen güneyinden denize karışan Naman nehrinin ve nehir boyundaki değirmenlerin kullanımı konusunda uzun sürecek bir anlaşmazlığa düştüler. Hayırseverler kaynak yeri olan Recordane'i ellerinde tutuyorlar, Tapınakçılarsa Doc'ta bu kaynaktan gelen suyla birtakım değirmenler işletiyorlardı, anlaşmazlığın konusu intifa hakkının kimde olduğuydu.[92]

Ne ki, yaşadıkları dünyanın geneli için önemli olan şey, Müslüman komşuları karşısında güdülecek siyasete ilişkin anlaşmazlıklarıydı. İşin ironik yanı, bu anlaşmazlıklar Frankların durumunun iyileşmesinden kaynaklandı; zira el-Nasır 1240 baharında birdenbire Mısırlılara karşı Eyüp'le ittifaka girmeye karar verdi – anlaşıldığı kadarıyla bunun karşılığında, 1227-29 arası hükümdarı olduğu Şam'ı geri almasına yardım edilmesini istiyordu. Şam'ın halihazırdaki hükümdarı İsmail, bu yeni koşullar altında Frankların yardımına ihtiyaç duyacağına kolayca ikna oldu; Eyüp ile el-Nasır'ın Haziran ayında Kahire'nin kontrolünü ele geçirmeleri üzerine bu kanaati iyice pekişti. Nitekim İsmail ile Franklar Temmuz ya da Ağustos ayında anlaşmaya vardılar. Tapınakçılar bu ittifakı desteklediler, hatta müzakerelerde öncülük ettiler. Ödülleri ise, kötü durumda olmakla birlikte Yukarı Celile'de kilit konumda bulunan Safed Kalesiydi; böylece tarikat, Hattin öncesinde özel egemenlik alanı saydığı bir bölgeye yeniden girmiş oldu.[93] Bundan kısa bir süre sonra Périgord'lu Armand tarikatın İngiltere İdarecisi Sandford'lu Robert'a bu başarıyı anlatan bir mektup

---

[91] *RRH*, no. 949, s. 251-2; no. 1043, s. 272.

[92] *RRH*, no. 1062, s. 277. Ayrıca bkz. Riley-Smith, *The Knights of St John in Jerusalem*, s. 446.

[93] *Gestes des Chiprois*, s. 121-2; *Eracles*, cilt II, s. 419-20; "Rothelin," s. 551-3.

yazdı: "Hıristiyan ordusu uzun zamandır bezginlik ve atalet içinde çöllere serilmişken (...) göklere ağmış Efendimiz, ordunun kıt erdemlerinden ötürü olmasa da, mutat inayetinin müsamahasıyla orduyu ziyarete geldi." Sonuç, Şam sultanının artık Franklarla ittifak halinde olması ve Ürdün nehrine kadar uzanan tüm toprakların geri alınmasıydı. Mektubu taşıyan ulak, o sırada haçlı seferi için doğuya gelmekte olan Cornwall'lu Richard'ın filosuyla karşılaştı ve sultanın "hiç şüphesiz vaftiz edilmek istediğini" de ekleyerek anlattı olup biteni Richard'a.[94] Thibaud, el-Nasır'la da mütareke yaparak durumlarını sağlamlaştırdı; zira Kerak hükümdarı, Eyüp'ün Şam'ı geri almaya yardım etme vaadini tutmayacağını anlamıştı. Ancak Thibaud Mısır'a bir saldırı tertiplemek niyetinde değildi; anlaşıldığı kadarıyla Mısır'a saldırmak, özellikle de Eyüp'ün elinde hâlâ Gazze'de esir düşmüş önemli Hıristiyan tutsaklar bulunmasından ötürü, bazı yerli Frankların savunduğu bir fikirdi – Thibaud'nun Eylül 1240'ta doğudan apar topar ayrılması da işgal konusundaki bu anlaşmazlıktan kaynaklanmıştı muhtemelen.[95]

Périgord'lu Armand, Sandford'lu Robert'a yazdığı mektupta, Şam'la anlaşmanın "tam ittifakla" kabul edildiğini iddia etmişti; buna sahiden inandıysa bile kısa süre içinde yanıldığını anlayacaktı. Büyük Üstat Vieille Bride'li Pierre idaresindeki Hayırseverlerin Şam'la değil Mısır'la anlaşmayı destekleyenler arasında olduğu ve hiç değilse bu tarihten itibaren iki askeri tarikatın karşıt siyasi kutupları temsil ettikleri açıktır.[96] Geçici olarak Tapınakçıların görüşü galebe çalmış, ama Thibaud'nun gitmesinden kısa bir süre sonra Cornwall'lu Richard

---

[94] Parisli Matthew, *Chronica Majora*, cilt IV, s. 64-5; *RRH*, no. 1095, s. 285.

[95] Bu manevralara dair verler için bkz. Jackson, "Crusades of 1239-41," s. 44-6.

[96] *Eracles*, cilt II, s. 419-20; *Gestes des Chiprois*, s. 122.

Akkâ'ya varmış (11 Ekim 1240) ve Mayıs 1241'e kadar doğuda kalmıştı. Cornwall'lu Richard, II. Friedrich'in hısmı olmasından ötürü, Mısır'la müzakere siyasetine eğilim göstermiş ve daha 1241'de Eyüp ile Frank esirlerin serbest bırakılmasını da sağlayan bir anlaşmaya varmıştı. Görünüşe bakılırsa artık II. Friedrich'le barışmış ve imparatorluk yanlısı bir tavır benimsemiş olan Hayırseverler de onu destekliyorlardı.[97] Cornwall'lu Richard Kutsal Topraklardaki çekişmenin farkındaydı, bunu gidermeye çalıştığı iddiası ise pek inandırıcı değildi.[98]

Parisli Matthew'ya göre Richard gitttikten sonra Tapınakçılar intikamlarını aldılar. Matthew, Cornwall'lu Richard'a yakın kaynaklara dayandığı belli olan hınç yüklü bir pasajda Tapınakçıların "kıskançlık krizlerinin etkisiyle harekete geçtikleri" suçlamasını atmıştı ortaya, Richard'ın mütarekesini bozmalarının ve Hayırseverlerin Akkâ'daki ocağını kuşatmalarının sebebi buydu – "öyle ki Hayırseverler erzak sağlayamıyor, hatta defnetmek için ölülerini bile dışarıya çıkaramıyorlardı." Ayrıca "imparatoru hiçe sayarak" bazı Töton Şövalyelerini kovmuşlardı, bu da söz konusu şövalyelerin doğuyu terk edip imparatora şikâyette bulunmalarına yol açmıştı. Bunun bir sonucu olarak "ciddi bir rezalet koptu, Sarazenlere saldırırken güçlü olabilmek için kendilerini irata boğduranlar, Tanrı'ya karşı gelip şiddet ve kini Hıristiyanlara, yani aslında kendi biraderlerine yönelttiler, böylelikle de en ağır şekilde Tanrı'nın hışmını üzerlerine çektiler." Cornwall'lu Richard "Tapınakçı kibirliliği"nin farkındaydı ve gitmeden önce Askalon'u onlara emanet etmemesinin, imparatorluk temsilcilerine devretmesinin

---

97 Bkz. Riley-Smith, *The Knights of St John in Jerusalem*, s. 172-5.

98 Parisli Matthew, *Chronica Majora*, cilt IV, s. 138-44; *Eracles*, cilt II, s. 421-2; *Gestes des Chiprois*, s. 122-4.

nedeni buydu.[99]

Parisli Matthew'nun Tapınakçılar hakkında söylediği her şey gibi bu açıklamaya da temkinli yaklaşmak gerekir. Gerçekten de Richard'ın gitmesinden sonra büyük bir ihtilaf yaşanmış, Filangieri üs olarak Hayırseverlerin ocağını kullanarak Akkâ'yı almaya çalışmış ve başarısız olmuştu. Ardından Ekim 1241 ile Mart 1242 arasında Hayırseverlerin binasının kuşatılmasına –Parisli Matthew'nun atıfta bulunduğu kuşatma budur– Tapınakçıların da destek verdiği anlaşılmaktadır; ancak bunun, iki askeri tarikat arasındaki basit bir çekişmeden ziyade, baronlar ile imparatorluk yanlıları arasındaki geniş çaplı bir ihtilafı yansıttığı açıktır.[100] Yine de Parisli Matthew'nun anlatımı batıdaki belli bir kanaate işaret etmesinden ötürü önemlidir ve temelde yatan iddia –Tapınakçılar ile Hayırseverlerin Cornwall'lu Richard'ı birbirine karşıt siyasetlerle sıkıştırdıkları iddiası– Novaralı Philippe tarafından da teyit edilmiştir.[101] Dahası Périgord'lu Armand, Kıbrıs'ın dul kraliçesi Alice'in Kudüs kraliyet naipliğine getirilmesini hararetle destekliyordu; gerekçesi de, Friedrich'in oğlu Konrad'ın Nisan 1243'te erginliğe ulaşıp yasal hükümdar olacak olmasına karşın, Alice'in en yakın varis olmasıydı.[102] Konrad meseleye bizzat karışmadı, yerine Acerra Kontu Aquino'lu Thomas'ı gönderdi; Tapınakçıların muhalefetini keskinleştirmiş olabilecek bir seçimdi bu, zira tarikatın Aquino'lu Thomas'a yönelik, geçmişi 1228'e dayanan köklü bir kini vardı. Bu ko-

---

[99] Parisli Matthew, *Chronica Majora*, cilt IV, s. 167-8. Bu ithamları 1243'te de tekrarlayacaktı, s. 256.

[100] Bkz. P. Jackson, "The End of Hohenstaufen Rule in Syria," *Bulletin of the Institute of Historical Research*, 59 (1986), 33.

[101] *Gestes des Chiprois*, s. 122-4.

[102] "Documents relatifs à la successibilité au trône et à la régence," *RHCr. Lois*, cilt II, s. 399-400; *Gestes des Chiprois*, s. 128-30.

nuda malumatını kuşkusuz Tapınakçılardan edinmiş olan IX. Gregorius'a bakılırsa, o tarihte Aquino'lu Thomas güya tarikatı Sarazenlerden alınmış 6000 marklık bir ganimetten mahrum etmiş, bunun bir kısmını Sarazenlere geri verip kalanını da kendine saklamıştı.[103] Hohenstaufen hanedanının konumu da, sonunda 1243 yazında, baronların Venedik ve Cenovalıların yardımıyla imparatorluk kuvvetlerini Tir'den sürmesiyle sarsıldı – bu hareketin, Konrad'ın hükümdarlığını ilan etmek üzere bizzat doğuya gelmemesi gibi artık düzmece gözüyle bakılan bir hukuki gerekçesi vardı.[104]

Bu koşullar, Périgord'lu Armand'ın bölünmüş Eyyubilere yönelik Tapınakçı siyasetini yeniden canlandırmasını mümkün kıldı. Sözgelimi tarikat Ekim 1242'de, el-Nasır'ın birtakım Hıristiyan hacıları katletmesine misilleme olarak Nablus'a düzenlenen büyük bir saldırıda önemli bir rol üstlendi – Tapınakçıların, Perugia'daki kiliselerinde bulunan çarpıcı bir freskle anmaktan gurur duydukları bir seferdi bu.[105] Parisli Matthew *Chronica Majora*'ya, büyük üstadın Sandfort'lu Robert'a muhtemelen 1243 sonlarında yazdığı yeni bir mektubunu eklemişti, üstat burada güttüğü siyaseti anlatıyordu. Armand'a göre Mısır sultanına bir mütarekenin şartlarına uyması konusunda güvenilemezdi, zira söz verdiği halde Gazze, Hebron, Nablus ve Daron'u geri vermemiş, üstadın gönderdiği Tapınak temsilcilerini altı aydan uzun bir süre fiilen esir statüsünde alıkoymuştu. "Ama ilahi telkinle onun hilekârlık ve sadakatsizliğini gözleyip" bu oyalamanın ardındaki gerçek

---

[103] Wendover'lı Roger, *Flores Historiarum*, cilt II, s. 345. Gregorius, Tapınakçıların, "tarikatlarının yasası gereği" Hıristiyanlara karşı şiddete başvuramayacakları için direnmediklerini iddia etmişti.

[104] *Gestes des Chiprois*, s. 130-6; *Eracles*, cilt II, s. 422.

[105] Bkz. Jackson, "Crusades of 1239-41," 51-2. Fresk için bkz. bu kitapta, s. 260.

saiki anlamışlardı – Mısır sultanı bu suretle diğer Müslüman hükümdarlar üzerinde egemenlik sağlamak için zaman kazanacak, böylelikle de "gayet güçsüz ve küçük" Hıristiyan devletlerinin hakkından gelecekti. Dolayısıyla ileri gelen din adamlarıyla "bazı baronlar"dan destek gören Tapınakçılar el-Nasır ve İsmail'le müzakereye oturup Hebron, Nablus ve Beisan hariç Ürdün nehrinin batısındaki tüm toprakları geri aldılar. "Nitekim melekler ve insanlar sevinsinler, bütün Sarazenler kovuldu, mukaddes Kudüs şehrinde artık sadece Hıristiyanlar yaşıyor, iade edilen ve kilisenin ileri gelenlerince murdarlıktan arındırılan, elli altı senedir Tanrı'nın adının anılmadığı tüm kutsal mekânlarda, Tanrı'ya şükür, her gün kutsal ayinler düzenleniyor şimdi." Herkesin güven içinde buralara gitmesi mümkündü artık. Bu durumun böyle sürüp gideceğinden yana hiçbir kuşkusu yoktu üstadın, yeter ki Hıristiyanlar "tek yürek, tek zihin" olsunlar. Armand burada Tapınak siyasetine karşı çıkanlara atıfta bulunuyor, düşmanlık ve haset duygularıyla harekete geçen kimseler olarak niteliyordu bunları. Neticede savunmanın bütün yükü, ileri gelen din adamlarıyla "bölgenin baronlarından birkaçı" tarafından desteklenen Tapınakçıların omzundaydı. Üstat, büyük güçlük ve masrafına rağmen "bölgenin girişi" olan Gazze'yi yeniden ele geçirmeye de çalışmış, bu arada –siyasetlerine yönelik muhalefete dair bir diğer atıfı çerçevesinde– Tanrı'nın "bu meselede aldırmazlık ve asilik" edenlerden ağır bir intikam alacağı uyarısını getirmişti. Tapınakçılar ayrıca yeterli destek bulabilmeleri halinde, Kudüs-Yafa yolu üzerindeki Şövalyelerin Toronu'nun (el-Atrun) kuzeyinde "çok sağlam bir kale" yapmayı vaat etmişlerdi. Üstat bu sayede "tüm bu bölgenin daha kolay elde tutulup düşmanlarımıza karşı ebediyen savunulabileceğini" düşünüyordu. Ama yine de Hıristiyanlar sağlam bir destek sunmadıkça bu söylenenlerin hiçbirinin kalıcılığı

olamazdı, zira Mısır sultanı "son derece güçlü ve kurnaz bir adam"dı.[106]

Parisli Matthew'nun bu mektubu kötülemek için aktardığı anlaşılmaktadır, zira arkadan ağır eleştiriler gelir; mektubun hiç de inandırıcı olmadığını söyler Matthew, çünkü Tapınakçılar ile Hayırseverlerin gayet kötü bir ünleri vardır, "Hıristiyanlarla Sarazenler arasında sürekli mesele çıkardıkları, böylelikle savaşlar sırasında dört bir yandan gelme hacılardan para toplayabildikleri söyleniyor; hem bu sebeple hem de aralarındaki çekişme yüzünden imparatorun esir düşmesi için düzen kurmuşlardı."[107] Ama II. Friedrich aslında kendi siyasetinin hiçe sayıldığının farkındaydı, zira hem Tapınak bölgesinin Hıristiyanlara geri verilmesi hem de Toron yakınlarında yapılacağı söylenen istihkâm, Friedrich'in 1229'da müzakere ettiği anlaşmaya ters düşüyordu. Friedrich, üstat ile biraderlere bunun onurunu zedelediğini ve vazgeçmedikleri takdirde Almanya ile Sicilya'daki tüm mülklerini müsadere edeceğini söylediği öfke dolu bir mektup yazmıştı.[108]

1244'ün başlarında el-Salih Eyüp ile Şamlı İsmail arasında yeni bir savaş çıktı. Hıristiyanların bu savaşta İsmail'i desteklemesine bakılırsa, Tapınakçıların görüşü ağırlığını hâlâ koruyordu.[109] Eyüp, 1220'lerdeki

---

[106] Parisli Matthew, *Chronica Majora*, cilt IV, s. 288-91; *RRH*, no. 1119, s. 298. Tapınakçılar başlangıçta Toron'da küçük bir istihkâma sahiplerdi, bkz. bu kitapta, s. 145; ama açıktır ki üstat bu tarihte, anlaşıldığı kadarıyla Kudüs'ün bir daha kaybedilmemesi için burada çok daha büyük bir kale yaptırmayı planlıyordu. Ne ki Ekim 1244'teki La Forbie bozgunu kalenin hiçbir zaman yapılamayacağı anlamına geliyordu.

[107] Parisli Matthew, *Chronica Majora*, cilt IV, s. 291.

[108] *Acta imperii inedita*, yay. haz. E. Winkelmann, cilt I, Innsbruck, 1880, no. 434, s. 369-70; *RRH*, no. 1115, s. 297.

[109] Bkz. Parisli Matthew'daki mektuplar, *Chronica Majora*, cilt IV, s. 307, 339.

güçlerine sahip olmasalar da hâlâ tehlike arz eden Harizm Türkleriyle ittifakını tazelemek suretiyle misillemede bulundu. Yakın tarihlerde Urfa civarına yerleşmiş olan Harizmlileri Şam'a saldırmaya ve Filistin'i işgal etmeye kışkırttı Eyüp. Hıristiyan önderlerin IV. Innocentius'a 21 Eylülde Akkâ'dan yazdıkları ortak mektup, Kudüs'ün bu ittifaktan ötürü uğradığı felaketi anlatıyordu; Harizmliler güneye yayılmışlar, 11 Temmuzda da halkı önceki hiçbir kâfir hükümdarın sergileyemediği bir vahşetle yıldırarak Kudüs'ü yağmalamışlardı. Hıristiyanlar onlara karşı büyük bir kuvvet toplayamamışlardı, çünkü doğuda sadece yüz kadar dışardan gelen şövalye ile piyade bulunmaktaydı, yerli şövalyelerse bölgenin dört bir yanına dağılmış, kalelerini korumaya hazırlanıyorlardı. Henüz Kıbrıs kralı ya da Antakya prensinden herhangi bir yardım gelmemişti – Antakya prensinin korkusu, bir süredir hafiflemiş olan Moğol tehdidinin geri dönmesiydi. Mektubu yazan önderler Harizmlilerle savaşa girmenin doğru olmayacağı kanaatindelerdi, zira 12.000 civarında savaşçıya sahip oldukları tahmin ediliyordu.[110]

Harizmlilerle çarpışmak konusunda gösterdikleri bariz gönülsüzlüğe rağmen aynı önderler iki hafta sonra Akkâ'da büyük bir ordu topladılar; bu ordu, seferberliğe katılmadığı takdirde bir başına kalacak olan el-Nasır'ın da aralarında bulunduğu Müslüman müttefikler tarafından sağlanan, Humus, Şam ve Maverai Ürdün'den gelme birliklerle takviye edilmişti. 17 Ekimde, Gazze yakınlarındaki La Forbie'de (Harbiye) Mısırlılar ve Harizmlilerle karşılaşan bu kuvvetler, Hat-

---

Frankların elindeki seçenekler için bkz. Jackson, "Crusades of 1239-41," s. 56-60. Jackson, Tapınakçıların Müslüman güçlerle pazarlıkta esneklik gösterdikleri, ama "ortada girilecek bir pazarlık olmadığı" sonucuna varır.

[110] *Chronica de Mailros*, yay. haz. J. Stevenson, Edinburgh, 1835, s. 156-62; RRH, no. 1123, s. 299.

tin'deki seleflerinin düştüğü ikilemle karşı karşıya kaldılar (bkz. resim 6). Tapınakçıların eski hasımlarından Yafa Kontu Brienne'li Gautier'nin zorlamasıyla yine çarpışma seçeneği yeğlendi – Périgord'lu Armand'ın, tavsiyelerine pek itibar edilmeyenler arasında bulunduğunu düşündüren bir durumdu bu.[111] Rakip kuvvetler Franklardan çok daha güçlüydü, el-Nasır kaçtı, Mısırlılar büyük bir zafer kazandı. Périgord'lu Armand kayıplar arasındaydı, savaşta ya da esirken ölmüştü; tarikatın üstat vekili Rochefort'lu Guillaume'a göre, sadece otuz üç Tapınakçı, yirmi altı Hayırsever ve üç Töton Şövalyesi savaştan sağ çıkmıştı.[112] Cornwall'lu Richard'a yazdığı bir mektuba bakılırsa II. Friedrich suçun kimde olduğu konusunda hiçbir kuşku duymuyordu. Tapınakçılar, Mısır sultanıyla haksız oldukları budalaca bir savaşa tutuşmak suretiyle onu Harizmlilerle ittifak arayışına zorlamışlar, imparatorun anlaşmasını tamamen hiçe sayıp ihtilaf çıkarmışlardı. Şam ve Kerak hükümdarlarıyla ittifak kurmak ahmakça, çocukça bir hareketti, yangına körükle gitmekti. Ama Tapınakçılar bu Müslümanları ocaklarına kabul edip cömert ikramlarla eğlendirmişler, onların batıl ayinlerini icra edip Muhammet'in adını anmalarına izin vermişlerdi. Bu saçma siyaset, zorluk kapıya dayandığında bu

---

[111] Parisli Matthew, *Chronica Majora*, cilt IV, s. 141.

[112] *Cart.*, cilt II, no. 2340, s. 622; *RRH*, no. 1127, s. 299-300. Genel bir mektuptu bu, ama Tapınakçıların kayıplarına ilişkin malumat Rochefort'lu Guillaume'dan alınmıştı muhtemelen. Bu rakamlar pek güvenilir değildir, zira Hayırseverlerce yazılmış bir mektupta on sekiz Tapınakçıyla on altı Hayırseverin kurtulduğu söylenir, Parisli Matthew, *Chronica Majora*, cilt IV, s. 311. Bkz. Riley-Smith'in çözümlemesi, *Ayyubids, Mamlukes and Crusaders. Selections from the Tarikh al-Duwal wa'l-Muluk of Ibn al-Furat*, cilt II, yay. haz. ve çev. U. ve M. C. Lyons, Cambridge, 1971, s. 173, n. 2 ve s. 174-5, n. 9. Çarpışma için bkz. *Eracles*, cilt II, s. 427-31; "Rothelin," s. 562-6; *Gestes des Chiprois*, s. 145-6.

sahte müttefiklerin kaçmasıyla sonuçlanmıştı.[113]

La Forbie felaketi Tapınakçı siyasetlerinin ürünü idiyse, hataların bedeli de ödenmişti kuşkusuz. 260 ila 300 şövalyenin kaybına bir de muhtemelen esir düşen büyük üstadın kaybı eklendi. Parisli Matthew'nun vakayinamesinde aktarılan bir rapora göre, üstadı fidye karşılığında kurtarmaya yönelik 1246 tarihli bir girişim sultan tarafından reddedildi.[114] Dolayısıyla da hiç değilse 1247'ye değin yeni Tapınak üstadı seçilemedi – bu üstat, muhtemelen o yılın-sonbaharında doğuya gelen Aquitaine İdarecisi Sonnac'lı Guillaume'du.[115] Yeni üstat Kudüs Krallığının sallantıda olan kalıntılarını buldu karşısında; zira Eyüp kazandığı zaferin ardından 1245'te de İsmail'den Şam'ı almış, 1247'de ise Taberiye, Tabor dağı, Belvoir ve Askalon'daki Hıristiyan topraklarıyla kalelerini ele geçirmişti.

---

[113] Parisli Matthew, *Chronica Majora*, cilt IV, s. 302-3.

[114] Hayırseverlerin büyük üstadı Châteauneuf'lü Guillaume'a ait olduğu iddia edilen bir mektuba göre Tapınak üstadı çarpışmada öldürülmüştü, Parisli Matthew, *Chronica Majora*, cilt IV, s. 311; ama çoğu veri esir alındığını düşündürür: Doğulu liderlerin daha geç tarihli bir mektubunda esir düştüğü veya öldüğü söylenir, Parisli Matthew, *a.g.e.*, s. 342; *Eracles*'da esirken öldüğü söylenir, cilt II, s. 430; Parisli Matthew, onu ve diğer esirleri fidye karşılığı kurtarmaya yönelik 1246 tarihli girişimleri anlatır, *Chronica Majora*, cilt IV, s. 524-5.

[115] Guillaume 1235-1246 arasında Aquitaine idarecisi sıfatıyla çıkar ortaya, BN, *NAL* 37, var. 415 ve *NAL* 38, var. 263. 12 Mayıs 1249'a değin büyük üstat diye anılmaz, *RRH*, no. 1176, s. 308-9. Sonnac'lı Guillaume için bkz. Bulst-Thiele, *Magistri*, s. 217-24.

BEŞİNCİ BÖLÜM

TAPINAKÇILARIN FİLİSTİN VE SURİYE'DE SON YILLARI

La Forbie, Hattin'in yarattığı kadar büyük bir tepki yaratmadı, ama Fransa Kralı IX. Louis'nin ciddi bir hastalık atlattığı 1244'ten beri beslediği haçlı seferine çıkma niyetini pekiştirdi. IX Louis, üç yıldan fazla süren uzun hazırlıkların ardından 25 Ağustos 1248'de, yeni limanı Aigues-Mortes'dan Kıbrıs'a yelken açtı – son yirmi yıldır doğuya haçlı seferine çıkan ilk Avrupalı kral oydu. 17 Eylül 1248'de Limasol'a vardığında, Tapınağın üstadı onu karşılamak üzere Akkâ'dan gelenler arasındaydı.[1] Ne ki köklü alışkanlıklar kolay unutulmuyordu, Tapınakçılar Müslümanlara karşı kendi siyasetlerini geliştirmeye alışmışlardı. Üstat kısa bir süre sonra, müzakereye tabi bir barış öneren sultanı temsilen gelmiş bir emirden başlangıç tekliflerini aldı; ancak durumu bildirdiğinde kral, bir daha kraliyet izni olmaksızın böylesi ulakları kabul etmemesi konusunda kesin bir dille uyardı üstadı.[2]

Kral Louis'nin haçlıları 1249 yazında Mısır'a saldırdılar. Karaya 5 Haziran günü ayak bastılar. O gün sert bir direnişle karşılaştılar, ancak ertesi sabah Dimyat'ın tahliye edilmiş olduğunu gördüler. Bundan kısa bir süre sonra İngiltere'deki Sandford'lu Robert'a bir mektup yazan Sonnac'lı Guillaume, 6 Haziran Pazar sabahı, sadece bir adam-

---

1 *Gestes des Chiprois*, s. 147.

2 Nangis'li Guillaume, "Vie de Saint Louis," *RHG*, cilt XX, s. 366-9.

larını kaybetmek suretiyle şehri nasıl teslim aldıklarını anlatmıştı. Söylediğine göre kral şimdi de İskenderiye veya Kahire'ye yürümeyi öneriyordu.[3] 23 Kasım 1249'da Eyüp'ün ölmesiyle Hıristiyanların şansı daha da arttı, Kasımın sonlarında Kahire'ye doğru ilerlemeye başladılar; Tapınakçılar öncü kolları oluşturuyorlardı. Nil'in Aşmun-Ṭannah diye bilinen bir koluna takılıp bir ay kadar durakladılar, ama sonra oralı bir Bedeviden sığlığın yerini öğrendiler ve 8 Şubat 1250'de nehri geçmeye koyuldular.[4] Kaçınılmaz olarak vakit aldı bu; Tapınakçılar, kralın kardeşi Artois'lu Robert ve Salisbury Kontu William Longespée ile birlikte nehrin öte yakasına ordunun kalanından önce ulaştılar. Felaketle sonuçlanan ve altmış yıl sonra Tapınakçılar yargılanırken hâlâ hatırlanacak kadar dillere düşen Mansure saldırısının başlangıcıydı bu.[5]

Olup bitene dair iki temel yorum vardır: Joinville'li Jean ile Parisli Matthew'nun anlatımları.[6] Joinville, Artois Kontunun Türklere hemen saldırıp onları kaçırdığını, ama kral tarafından geleneksel konumları olan ileri saflara yerleştirilmiş Tapınakçıların buna –görevlerinin kont tarafından ellerinden alındığını düşünerek– fena halde içerlediklerini söyler. Ancak kontun atının dizginini tutan şövalye Foucaud du Merle

---

3 Parisli Matthew, *Chronica Majora*, cilt VI, s. 162; *RRH*, no. 1180, s. 309.

4 Joinville, *Histoire*, s. 100-19; Parisli Matthew, *Chronica Majora*, cilt V, s. 147.

5 *Procès*, cilt I, s. 43-4.

6 Bunlar kadar ayrıntılı olmayan diğer kaynaklar şunlardır: "Annales Monasterii de Burton 1004-1216," yay. haz. H. R. Luard, *Annales Monastici*, cilt I, RS 36, Londra, 1864, s. 286; "Rothelin," s. 602-9; *Eracles*, cilt II, s. 437-8; Nangis'li Guillaume, "Vie de Saint Louis," cilt I, s. 205; "Epistola Sancti Ludovici Regis de Captione et Liberatione sua," yay. haz. A. Duchesne, *Historiae Francorum Scriptores*, cilt V, Paris, 1649, s. 428-9. Bu kaynak bolluğu, olaya duyulan ilginin yaygınlığı konusunda bir fikir verir.

tamamen sağırdı, Tapınakçıların konta söylediklerini işitmedi ve bölüğü Türkleri kovalamaktan alıkoymadı. Bunun neticesinde de Tapınakçılar "kontun önlerinden gitmesine izin vermeyi zillet saydılar" ve onun ardından atağa kalktılar. Bunun üzerine tüm bölük Mansure kasabasının dar sokaklarına saçılıverdi. Müslümanların çoğu kasabanın diğer ucundan kaçtı, ama Hıristiyan şövalyeler kapana kısıldılar, kasaba sakinlerinin devirdikleri direkler yollarını kesmişti. Kayıpları çok büyüktü: Artois kontu dahil 300 kadar şövalye ve 280 Tapınakçı.[7]

Parisli Matthew çarpışmaya katılanlarla yaptığı görüşmeleri sözcüğü sözcüğüne aktararak farklı bir yorum sunar. "Ziyadesiyle mağrur ve kibirli olan, boş gurura kapılan" kont nehri geçer geçmez Müslümanlara saldırmış, hatta taş ve kaya yağmuruna tutulup geri çekilmeye mecbur bırakıldığı Mansure'ye kadar kovalamıştı onları. Bunun üzerine William Longespée ile Sonnac'lı Guillaume'a danışmış ve onları hazır düşmanları kaçarken yeniden saldırmaya ikna etmek istemişti. Ancak "savaş işlerinde beceri ve tecrübe sahibi de olan basiretli ve tedbirli bir adam" diye nitelenen büyük üstat, kontun cesaretini övmekle birlikte ihtiyatlı olmayı tavsiye etmişti, zira yorulmuşlardı, birçok at da yaralanmıştı. Dahası eğer saldırırlarsa düşman Hıristiyanların sayısının görece az olduğunu çabucak anlar ve ordunun ana kolunu üzerlerine sürebilirdi. Kont söylenenlere çok kızdı, eski bir öngörünün doğrulandığını iddia etti – tüm o bölge, kendi çıkarları için haçlılara zorluk yaratan askeri tarikatlarca girişimleri engellenmemiş olaydı eğer, çoktan Hıristiyanların eline geçerdi. Diyordu ki, haçlıların Mısır'ı yenmeleri halinde askeri tarikatlar, öylesine büyük iratlar topladıkları topraklara artık hükmedemeyeceklerdi. "Onların hilekârlıklarını tecrübe etmiş olan Friedrich bu tür konularda en sağlam tanık

[7] Joinville, *Histoire*, s. 118-21.

değil midir?" Bu sözler büyük üstadı galeyana getirdi, kendi doğru hükmüne sırt çevirip saldırıya hazırlandı; bir tek Salisbury kontu duruma müdahale etti, ortamı sakinleştirmeye çalıştı, doğunun işleri konusunda kendilerinden çok daha deneyimli olan Sonnac'lı Guillaume'u dinlemelerini tavsiye etti. Neticede o da kontun hakaret yağmuruna maruz kaldı; Parisli Matthew'ya göre kont, "Fransızlarda âdet olduğu üzere rezilce sövüp sayıyor, kükrüyor"du ve büyük üstat gibi o da büyük bir öfkeye kapılıp saldırıya hazırlandı. Parisli Matthew, Artois'lu Robert'in gurur ve kendi başına zafer kazanma saikiyle hareket ettiğini, bu nedenle de niyetlerinden kralı haberdar etmediğini savunur. Ancak Müslüman casuslar tüm bunları biliyorlardı ve sultan Hıristiyanların zaafından yararlanmak için büyük bir kuvvet topladı. Kısa bir süre sonra Hıristiyanlar "denizlerin ortasındaki bir ada gibi" Müslümanlarca kuşatıldılar: William Longespée çarpışmada öldürüldü, Artois'lu Robert kurtulmak için nehri yüzerek geçmeye kalkıştı, ama zırhının ağırlığı yüzünden sulara gömüldü. Sadece iki Tapınakçı ve bir Hayırsever kıyımdan kurtulabildi.[8]

Joinville'in anlatımı daha güvenilirdir muhtemelen. Kralın önce dostu, ardından da biyografi yazarı olmuş ve bu haçlı seferine bizzat katılmıştı; anlaşıldığı kadarıyla sunduğu tali ayrıntılar da doğrudur. Ancak olup biteni aradan yıllar geçtikten sonra, 1305-1309 arası kâğıda dökmüştü, ayrıca olaylar esnasında orada değil, ordunun büyük kısmıyla birlikte nehrin öte yakasındaydı. Parisli Matthew ise açıkça Salisbury kontunun kahramanlığını ortaya koyma çabasındaydı, İngiliz-

[8] Parisli Matthew, *Chronica Majora*, cilt V, s. 147-54. Matthew'ya göre bu bilgi, Cornwall'lu Richard'a yollanmış bir habercinin taşıdığı malumata dayanır. Hıristiyanların kayıpları konusunda bkz. Riley-Smith, *Ayyubids*, cilt II, s. 183, n. 6.

lerin Fransızlar karşısındaki üstünlüğüne dair şovence betimlemeleri kontun kahramanlığını vurgulamaya hizmet ediyordu. Ama yine de araya uzun kurmaca nutuklar katmasına rağmen sunduğu hikâye büsbütün göz ardı edilemez; zira –belki de Cornwall'lu Richard aracılığıyla– haçlı ordusu mensuplarından bilgi aldığı kesindir. Bu iki kaynak, savaş hallerinde gösterdikleri malum ihtiyatlılığı bir kez daha ortaya koyan Tapınakçıları suçlamaz, baş kışkırtıcının Artois'lu Robert olduğu konusunda da hemfikirdir. La Forbie'nin üzerinden henüz altı yıldan kısa bir süre geçmişken uğradıkları kayıp, Tapınakçılar için ağır bir darbe olsa gerektir.

Hıristiyan ordusu bu bozguna rağmen sığlıktan nehri geçmeyi başardı ve Mansure önlerine yerleşti. Ama Sonnac'lı Guillaume'a yine huzur yoktu, yaralı olmasına karşın daha o akşam kendilerinden çadır çalmaya çalışan bir grup Sarazeni püskürtmekte Joinville'e yardım etti.[9] Üzerlerinde amansız bir baskı vardı. 11 Şubatta Mısırlılar büyük bir hücum daha düzenlediler, Hıristiyanlar buna güç bela karşı koyabildiler. Sonnac'lı Guillaume bu çarpışmadan sağ çıkamadı. Joinville'e göre:

> [Châtillon'lu] Gautier'nin birliklerinin yanında, Salı günkü çarpışmadan sağ çıkan birkaç biraderiyle birlikte Tapınakçıların üstadı birader Sonnac'lı Guillaume bulunuyordu. Gautier'nin önünde, Sarazenlerin elinden aldığımız teçhizatla savunma hattı kurmuştu. Sarazenler hücuma geçtiklerinde, hazırladığı yığınağın üzerinden rum ateşine başladı; alevler çabucak yükseldi, çünkü Tapınakçılar çok miktarda çam kalas yığmışlardı ortaya. Türkler yangının kendi kendine sönmesini bekleyecek değillerdi, harlı alevlerin arasından geçip hücum ettiler Tapınakçılara. Bu çarpışmada Tapınakçıların üstadı birader Guillaume bir gözünü kaybetti; ötekini ise, perhiz arifesi olan geçen Salı gü-

[9] Joinville, *Histoire*, s. 134-7.

nü kaybetmişti zaten; ve bunun neticesinde, Tanrı günahlarını bağışlasın, bey öldü. Bilesiniz ki, Tapınakçıların gerisinde, toprak görünmeyecek ölçüde Sarazen oklarıyla kaplanmış en az yarım dönümlük bir alan vardı.[10]

Kendi başına belirleyici olmasa da bu çarpışma seferin dönüm noktasıydı, zira ordu bundan sonra ilerleyemedi. Nisanın başında Louis müzakereye oturması gerektiğine karar verdi, çünkü ordu Müslüman saldırıları, kıtlık ve hastalık yüzünden yavaş yavaş tükenmekteydi. Joinville'e göre, kral kendisi ve yanındakilerin orada kaldıkları takdirde öleceklerini anlamıştı. Ancak Hıristiyanların ellerinde bir koz olmadığı aşikârdı ve teklifleri reddedildi; 5 Nisanda mecburen geri çekilmeye başladılar – Joinville'in bu konudaki tasviri, Birinci Dünya Savaşı batağına ilişkin tasvirlere benzer. Geri çekilme esnasında Müslümanlar arkalarından yetiştiler, vahşi bir direniş görmelerine karşın binlerce Hıristiyanı kılıçtan geçirdiler. Artçı birlikleri oluşturdukları anlaşılan askeri tarikatlar yine ağır kayıplara uğradılar: Hayatta kalanların sayısı, üçü Tapınakçı olmak üzere on dört kişiden fazla değildi muhtemelen.[11] Kral dahil ordunun büyük kısmı esir düştü, Müslümanların çeşitli şartlar dayatmalarını mümkün kılan bir darbeydi bu. Krala karşılık Dimyat verilecekti, ordunun kalanı içinse 500.000 *livre* fidye ödenecekti (bu miktar sonradan 400.000 *livre*'e düşürüldü).[12] 2 Mayısta Eyüp'ün halefi Turanşah, emrindeki Memluk muhafızlar tarafından öldürüldü – Mısır ordusunda XII. yüzyıldan beri ön planda yer alan bu muhafızlar köle kökenli seçkin askerlerdi; ama bu tarihte iktidara doğrudan sahip olmak için, uzayıp gidecek kanlı bir mücade-

[10] *A.g.e.*, s. 146-9.

[11] Bkz. Riley-Smith, *Ayyubids*, cilt II, s. 185-6, n. 1.

[12] Joinville, *Histoire*, s. 167-87.

le başlatmışlardı. Bununla birlikte Memlukların lideri Aybek anlaşmaya sadık kalmayı kabul etti, ama fidyenin 200.000 *livre*'inin kral Mısır'dan ayrılmadan önce ödenmesini istedi. Barış koşulları uyarınca Dimyat Müslümanlara bırakıldı, kral da 6 Mayısta serbest kaldı. Kardeşi Poitiers'li Alphonse fidye ödenene değin rehin tutulacaktı.[13]

Kraliyet görevlileri 7 Mayıs Cumartesi günü para denkleştirmeye koyuldular, sayım Pazar akşamına kadar sürdü ve sonuçta 30.000 *livre*'lik bir açıkları olduğu anlaşıldı. Kral, Joinville'in açığı Tapınakçılardan borç alarak kapatma önerisini kabul etti; ama Joinville, Tapınak Kumandanı Otricourt'lu Etienne'den ret cevabı aldı – kumandan kendilerine emanet edilmiş paraların borç olarak başkasına verilemeyeceğini söylüyordu. "Birbirimize sert ve nahoş sözler sarf ettik," diyordu Joinville, sonunda Tapınak Müşiri Vichiers'li Renaud –şövalyelerin yeminlerini bozmamaları için– Joinville'in parayı cebren almasını önerdi. Joinville kraldan bu yöntem için izin istedikten sonra Tapınakçıların ana kadırgasına çıktı, hazine burada saklanıyordu. Otricourt'lu Etienne bu işte herhangi bir rol oynamayı reddetti, ama Vichiers'li Renaud tanık olmaya razı geldi. Ne ki, Joinville'e göre kısmen o zahmetli geri çekilişin neden olduğu yabanıl ve itici görünüşü yüzünden, Tapınak hazinedarı da anahtarları teslim etmeyecekti. Joinville buna, çekmecelerden birini keskiyle kırıp açma tehdidi savurarak karşılık verdi; bu noktada Renaud, cebir kullanılmak üzere olduğuna göre anahtarların teslim edileceğini söyleyerek Joinville'in bileğini tuttu.[14]

Fidye konusundaki çekişme, önceki Şubat ayından, Sonnac'lı Gu-

[13] Makrizi (Maqrisi), *Histoire d'Egypt de Makrizi*, çev. E. Blochet, *ROL*, II, (1905-8), 231-2; Joinville, *Histoire*, s. 190-207.

[14] Joinville, *a.g.e.*, s. 206-11.

illaume'un ölümünden beri tarikatın bir önderden yoksun olduğunu gösterir; IX. Louis'nin, 13 Mayıs 1250'de Akkâ'ya ulaşmasının ardından, olabildiğince kısa bir süre içerisinde yeni bir üstadın seçilmesini öngördüğü açıktır. Kendisinden önceki diğer güçlü hükümdarlar gibi o da üstadın kim olacağına karar vermişti. Joinville, Vichiers'li Renaud'nun "kral esirken gösterdiği *courtoisie* [nezaket] sayesinde kralın yardımıyla Tapınak üstadı olduğu"nu söyler.[15] Aslında Renaud'nun bu tarihten epey evvel de Fransız monarşisiyle sağlam ilişkileri vardı; zira 1241-48 arası Tapınağın Fransa'daki idarecisiydi ve Ağustos 1246'da Louis'nin haçlı seferinde ulaşımı sağlamak için Marsilya temsilcileriyle yürütülen müzakereye katkıda bulunmuştu.[16] Ayrıca eski bir doğu tecrübesi de vardı, 1240'ta Akkâ idarecisiydi; Kıbrıs'a varmasından kısa süre sonra, 1249'da da tarikat müşiri olmuştu.[17]

Kral ile askeri tarikatların birbirini desteklemesi, 1251'de Haşşaşin elçileri tehdit yoluyla kraldan para koparmak niyetiyle Akkâ'ya ulaştıklarında semeresini verdi – Haşşaşinler, diğerleri gibi Louis'nin de haraç ödemesini istiyorlardı. Elçiler, Alman imparatoru, Macar kralı ve Kahire sultanının Dağın Yaşlı Adamı'na verdikleri haraçlar sayesinde hayatta kalabildiklerini iddia ediyorlardı. Öte yandan eğer Louis bu haracı ödemek istemezse, bunun yerine, kendilerinin Tapınakçılar ile Hayırseverlere ödedikleri haracın kaldırılmasını da kabul edebilirlerdi. Louis kesin bir cevap vermedi ve görüşmeyi öğleden sonraya erteledi, vakti geldiğinde yanında iki büyük üstatla birlikte çıktı ortaya. Joinville'e göre, "Haşşaşinlerden hiç mi hiç korkmuyorlardı, çünkü

---

[15] Joinville, *a.g.e.*, s. 224-5.

[16] BN, *NAL* 70, var. 252; 52, var. 229-30; *Layettes*, cilt II, no. 3537, s. 632. Vichiers'li Renaud konusunda bkz. Bulst-Thiele, *Magistri*, s. 225-31.

[17] *RRH*, no. 1096, s. 285; no. 1176, s. 308-9.

Dağın Yaşlı Adamı Tapınak ya da Hayırsever üstadını öldürürse eğer, hiçbir şey elde edemezdi bundan; zira biliyordu ki, birini öldürürse, yerine ölen kadar sağlam bir yenisi gelirdi." Elçiler önce üstatların yanında konuşmayı reddettiler, ancak her iki üstat da konuşmalarını emretti. Üstatlar talepleri dinledikten sonra, ertesi gün için elçilerle özel bir görüşme ayarladılar ve burada çok sert bir tutum sergilediler. Böylesi taleplerle gelmeleri küstahlıktı, "Akkâ'nın pis sularına" gömülmedikleri için kendilerini talihli saymalıydılar. Yaşlı Adam'a dönüp kral için değerli hediyeler getirmeliydiler. Neticede Yaşlı Adam kralla bir saldırmazlık anlaşması yaptı; demek ki Joinville, süreğen bir işbirliğinin Haşşaşin tehditleri karşısında çözülmeyeceğini düşünmekte haklıydı.[18] Tapınakçılar 1251 yılı boyunca kraldan sürekli hüsnükabul gördüler. Tapınakçı ve Hayırseverlerin tavsiyesi üzerine Caesarea'nın tahkimine girişildi – kralın o sıralardaki temel projesi buydu. Bu arada kralın oğlu Alençon Kontu Pierre Tapınakçıların Atlit Kalesinde dünyaya geldi ve Renaud çocuğun vaftiz babası oldu.[19]

Ancak 1252'de Louis ile Tapınakçılar arasında ciddi bir ihtilaf doğdu ve bu ihtilaf sırasında kral kendi yetkesinin üstünlüğünden emin olduğunu açıkça ortaya koydu. Vichiers'li Renaud üstat olmasından önce de başına buyrukluk alametleri gösteriyordu. Aralık 1249'da, Dimyat'tan güneye inişte ordunun ileri saflarını oluşturmaya yardımcı olurken, kışkırtmaların etkisiyle, Müslümanlara yönelik başarılı bir hücuma önderlik etmişti; oysa kraliyet emriyle açıkça yasaklanmış bir şeydi bu.[20] O tarihte bu hareket göze görünür bir sonuç yaratmamıştı; ama 1252'de, kralın bilgisi dışında, Tapınakçıların eski Şam'la ittifak si-

[18] Joinville, *Histoire*, s. 246-51.

[19] Parisli Matthew, *Chronica Majora*, cilt V, s. 257; Joinville, *Histoire*, s. 282-3.

[20] *A.g.e.*, s. 102-3.

yasetini yeniden canlandırmaya teşebbüs etti Renaud.[21] Koşullar elverişliydi, zira Eyyubiler Turanşah'ın intikamını alma derdine düşmüşlerdi; 1250'de Şam'ı ele geçiren Halepli el-Nasır Yusuf da Frankların önerilerini dinlemek istiyordu. Bu nedenle üstat, evvelce Tapınakçıların olan geniş bir arazinin eşit taksimi konusunda müzakereyi yürütmek üzere tarikat müşiri Jouy'lü Hugues'ü Şam'a gönderdi. Anlaşma kraliyet ölçütleri gözetilerek hazırlandı, müşir yanında sultanın bir temsilcisi ve şartları düzenleyen bir belgeyle Şam'dan döndü.

Üstat bu müzakereleri anlattığında, kral kendisine danışılmamasından ötürü çok kızdı – tıpkı 1248'de Sonnac'lı Guillaume Mısır'dan gelen elçileri kabul ettiğinde olduğu gibi. Louis'nin sağlam siyasi gerekçeleri vardı, zira Mısırlıların elinde hâlâ birçok Frank esir bulunuyordu ve Şam ittifakıyla ortaya koydukları tehdit karşı tarafca koz olarak kullanılabilirdi. Bunun yerine Memluklarla ittifak kurulsa (zaten Aybek önermişti bunu), Frankların süreç içerisinde iki taraftan da toprak kazanarak Şam'a saldırmaları mümkün olabilirdi.[22] Kral öfkesinden ötürü Tapınakçıları onarım işlerinde çalışmaya, ordunun alt kademe askerlerini de ordugâhta yalınayak gezen üstat ve şövalyeleri seyretmeye zorladı. Sonra da Vichiers'li Renaud ile sultanın elçisini huzuruna getirtti ve üstadın elçiye, krala danışmadan anlaşma yaptığı için pişmanlık duyduğunu söylemesini emretti. Dolayısıyla sultan anlaşmadan azade olacak, konuya ilişkin tüm evrak kendisine iade edilecekti. Ardından tarikatın tüm üyeleri kralın önünde diz çökmeye zorlandılar, bu arada üstat da binişinin eteğini Louis'ye uzatıp usulen tarikatın tüm mallarını ona teslim etti. Kral bunların arasın-

---

[21] *A.g.e.*, s. 280-3.

[22] Ebu Şame (Abu Shama), "Le Livre des Deux Jardins," *RHCr. Or*, cilt V, Paris, 1096, s. 200; Joinville, *Histoire*, s. 282-3.

dan tazminat olmasına karar verdiği her şeyi alabilecekti. Jouy'lü Hugues krallıktan uzaklaştırıldı; Joinville'in söylediğine göre bu hükmün yerine getirilmesini ne kraliçe engelleyebildi ne de Vichiers'li Renaud. Üç yıl sonra, 1255'te, Jouy'lü Hugues İspanya'da hizmet vermekteydi.[23]

IX. Louis güçlü bir yönetim ve mali yardım sağladı, ama ilelebet doğuda kalamazdı. Kralın Nisan 1254'te doğudan ayrılması idari ve mali desteği ortadan kaldırıp Frankları hizipleşme ve iflasa mahkûm etti, üstelik bu dönem Mısır'da Memlukların yükselişe geçmesiyle çakışmıştı. Memlukların iktidarı ele geçirmeleri hiç de kolay olmamakla birlikte, 1259'un sonlarında, Bahriye denen grubun lideri Seyfettin Kutuz sultan oldu. Neticede Hıristiyanları Suriye ve Filistin'den sürüp çıkaran Memluklar olacaktı, ama bunun nasıl bir tehdit olduğu o tarihte tam olarak belli değildi henüz – Frankların daha çok Moğollardan yana endişe duymaları anlaşılabilir bir şeydi. Nitekim Moğollar 1255'te Tapınakçı ve Hayırseverlerin Moğol egemenliğini tanımasını istemişlerdi. Tapınakçıların mektuplarıyla askeri faaliyetleri duydukları kaygıyı gayet iyi yansıtır. Tapınak Kumandanı Basainville'li Gui, muhtemelen 1256 yılının 4 Ekiminde Orléans piskoposuna yazdığı mektupta, Moğolların Sarazen topraklarının büyük kısmını yakıp yıktıklarını, artık Kudüs'ü tehdit etmelerinin de yakın olduğunu söylemişti.[24] 20 Ocak 1256'da Vichiers'li Renaud'nun ölmesinin ardından büyük üstat olan Thomas Bérard'ın,[25] Kudüs'e yerleştirilmiş on iki biraderin orayı terk edip Moğollardan korunabilecekleri Yafa'ya gitmelerini emretmesi de yaklaşık aynı tarihlerde olmuş olmalıdır. Birtakım tartışmaların ardından, biraderlerden dördü üstadın emrine uymak istemiş, ama

---

[23] BN, *NAL*, 3, var. 258.

[24] *RRH*, no. 1251, s. 328.

[25] *OR*, s. 314; *Eracles*, c. II, s. 443. Bérard için: Bulst-Thiele, *Magistri*, s. 232-58.

yerel kumandan birlikte oldukları Hayırsever biraderleri terk edip gitmeyi reddetmişti.[26] Thomas Bérard, Hayırseverlerden Hugues Revel ve Töton Şövalyelerinden Sangerhausen'li Anno'nun 9 Ekim 1258'de vardıkları anlaşmanın ardında yatan da yine Moğol korkusuydu muhtemelen; bu anlaşmaya göre Kudüs, Kıbrıs, Ermenistan, Antakya ve Trablus topraklarında aralarındaki barışı koruyacaklardı.[27] Anlaşma, önceki iki yıl boyunca yaşanan yıkıcı iç savaşın ardından, toparlanma sürecinde yapılmıştı; savaş 1256'da Venedikliler ile Cenovalılar arasında, Akkâ yakınlarındaki Aziz Sabas Manastırının mülkiyetine ilişkin bir ihtilaf yüzünden patlak vermişti. Çatışmanın tarafları iki denizci şehir devleti olsa da savaş kızışmış, askeri tarikatlara, Venediklileri destekleyen Tapınakçılar ve Töton Şövalyeleri ile Cenovalılara arka çıkan Hayırseverlere de sıçramıştı.[28]

Moğollar Hıristiyanlara belli bir müsamaha gösteriyorlardı, ama niyetlerini anlamak kolay değildi. Ayrıca yollarına çıkan hiçbir şeyin ayakta kalmayacağı da açıktı. İran İlhanı Hulagu Şubat 1258'de Bağdat'ı yağmaladı, Eylül 1259'da Kuzeybatı Suriye'ye girdi. Halep ertesi yıl Ocak ayında düştü; Mart ayında da Şam, Hulagu'nun en iyi kumandanı Kitbuga'nın ordusuna teslim oldu. 1260 baharında Moğollar askeri müdahalelerde bulunulacak kadar yakındılar artık; ilk kışkırtma,

---

[26] *Règle*, mad. 576-7, s. 299-300. Tarih belirtilmemiştir, dolayısıyla olayların buraya tarihlenmesi kurgusaldır. Curson 1257 tarihini önerir.

[27] *Cart.*, cilt II; no. 2902, s. 849-63; RRH, no. 1269, s. 322-3. Bkz. Riley-Smith, *The Knights of St John in Jerusalem*, s. 447-9.

[28] Parisli Matthew, 1259 yılı başlığı altında Kutsal Topraklardaki savaşlara atıfta bulunur, ama öne çıkarttığı şey denizci şehir devleri arasındaki ihtilaflar değil, Hayırseverler ve Tapınakçılar arasındakilerdir, *Chronica Majora*, cilt V, s. 745-6. Bu savaş ve sonuçları için bkz. J. Richard, *The Latin Kingdom of Jerusalem*, çev. J. Shirley, Amsterdam, 1979, s. 364-71.

Sidon ve Beaufort Beyi Julian'dan geldi muhtemelen – Julian'ın Tapınakçılara çok borcu vardı, belki de kaybının bir kısmını Moğolların elindeki Bekaa vadisine akın düzenleyerek telafi etmeyi ummuştu. Ermeni vakanüvis Hethum'a göre, Kitbuga'nın yolladığı –ve yeğeninin de katıldığı– küçük bir kuvvet Julian'ın akıncıları tarafından yok edildi, bu da Moğolların Sidon'a yönelik yıkıcı bir saldırıyla misillemede bulunmalarına neden oldu.[29]

Hıristiyan önderler, batıya kapıdaki tehlikeyi anlatan mektuplar yağdırarak yardım sağlamaya çalışıyorlardı. Thomas Bérard da 4 Mart 1260'ta önemli Tapınak görevlilerine yazdı. Moğolların yarattığı yıkımın büyüklüğü çok etkilemişti onu; "Sarazenlerin papası" halifenin şehri Bağdat bile boyun eğmişti. Halep ve Şam hükümdarları yenilmişlerdi, halk bu bölgelerden akın akın kaçıyordu; bu arada Antakyalılar da kendilerine ilişilmesin diye elçilerle hediyeler yolluyorlardı Moğollara. Tarikatın tehlikeyi göğüsleyebilmek için paraya ihtiyacı vardı, zira ihtiyat akçelerinin büyük kısmını istihkâmlara harcamışlardı; artık kolayca borç da bulunamıyordu, çünkü Akkâ'da Cenovalı ve sair tacirler yoktu artık. Üstat, Kudüs Krallığında Moğollara direnebilecek yalnızca üç kale olduğunu söylüyordu, bunlardan ikisi Tapınakçılara (muhtemelen Atlit ile Safed), biri de Töton Şövalyelerine (Montfort) aitti. Kuzeyde ise Tapınakçıların Antakya'da üç, Trablus'ta iki tane savaşa hazır kalesi vardı, Hayırseverler de yine Trablus'ta iki kaleye sahiptiler. Tarikatlar, batıdan azami güvence sağlayabilmek için bir güç birliği oluşturdular: Tapınakçı birader Etienne İspanya'ya, Hayırseverlerden bir birader Fransa'ya, Töton Şövalyelerin-

[29] *Gestes des Chiprois*, s. 162-4; Hethum, "La Flor des Estoires de la Terre d'Orient," *RHCr. Documents Arméniens*, cilt II, s. 173-4.

den bir birader de Almanya'ya gitti.[30]

Bérard'ın mektubu, o sıra tarikatın batıdaki müfettişi olan Basainville'li Gui'in eline 10 Haziranda ulaştı, Gui de Aquitaine İdarecisi Borne'lü Francon ve papaya ulaklar yolladı. Bunun üzerine IV. Alexander da 28 Haziranı şu beş konuyu incelemeye ayırdığını bildirdi: Kutsal Topraklar; Moğollar; Sicilya Krallığı; Konstantinopolis'e yardım; Moğollarla anlaşmalar yapmış olan Antakyalı Bohémond, Ermenistan kralı ve Rusya kralı gibi hükümdarların durumu.[31] Üstadın mektupları 16 Haziranda Londra'ya ulaştı, St Albans vakayinamesi *Flores Historiarum*'a göre bunlar Londra'da sarsıcı bir etki yaratmışlardı:

> O tarihlerde Kutsal Topraklardan acilen gelen bir Tapınakçı Aziz Botulf Yortusu arifesinde Londra'ya vardı; krala, Tapınağın Londra üstadına [Birader Amadeus] ve başkalarına yazılmış çeşitli mektuplar getirdi, ayrıca dağların [Alpler] iki tarafındaki nüfuzlu beylere yazılmış daha birçok mektup taşımıştı. Bu adam mutlak bir zorunluluk altında öyle büyük mesafeleri öyle bir hızla aşmıştı ki, Kutsal Topraklardan ayrılıp Londra'ya varması sadece on üç hafta almıştı, Dover'dan Londra'ya bir günde ulaşmış, başka menzillere de bu hızla vardığını söylemişti. Ama mektupları okuduklarında hem kral, hem Tapınakçılar – ve ayrıca olanları işiten başka kimseler– görülmemiş bir yeis ve kedere kapıldılar. Zira dev bir kuvvetle ilerleyen Tatarların Kutsal Toprakları neredeyse Akkâ'ya kadar çoktan işgal ve viran ettikleri haber veriliyordu. Hayret verici olan, tüm o toprakları kırk günlüğüne işgal etmek niyetinde olmalarıydı; böylece buraları tamamen harap ettikten sonra başka yerlerde daha çok insana zarar vermeleri kolaylaşacaktı. Aynı haberci, kaçıp kendilerine sığınan ya da esir düşen tüm yabancıları çarpışmalarda ön safa yerleştirdiklerini ve çarpışma esnasında kadınlı

[30] "Annales Monsteril de Burton," s. 491-5; *RRH*, no. 1299, s. 340.

[31] *Monumenta Boica*, yay. haz. Academia scientiarum Boica, cilt XXIX(ii), Münih, 1831, s. 197-202; *RRH*, no. 1303, s. 341.

> erkekli okçuların bu yabancıların hemen ardında durup sanki en öndelermişçesine ok attıklarını ekledi sözlerine. Tanrı'nın kudreti arka çıkmazsa Hıristiyanlar Tatarlara direnemeyecekler. Dahası Tapınakçılar ile Hayırseverlerin neredeyse tamamını öldürmüşler; tez elden yardım ulaştırılmazsa, Tanrı esirgesin, dünyanın üzerine hızla korkunç bir tükeniş çökecek. Söylenene bakılırsa, aynı haber Rum denizi civarındaki diğer tüm güçlü hükümdarlara da ulaştırılmış.[32]

Papanın elçisi ve Beytüllahim Piskoposu Thomas Agni'nin 1 Mart tarihli mektubuyla askeri tarikat üstatlarının da aralarında bulunduğu doğulu önderlerin 22 Nisan tarihli ortak mektubu, Bérard'ın dile getirdiği bu tehlikeleri teyit eder.[33]

Hıristiyanlar kadar Memluklar da Moğol tehdidinin farkındalardı; kaldı ki, Hıristiyanların mektuplarında da ortaya konduğu üzere, Moğolların baş kurbanı Müslüman güçlerdi. Bu nedenle Temmuz 1260'ta Kutuz ordusunu güney Filistin'e yönlendirdi. Frank topraklarından geçiş izni talep etti ve açıkça Moğollara karşı Franklardan yardım istedi. Akkâ'da toplanan bir konsilde ilk istek kabul edildi, fakat Sangerhausen'li Anno'nun etkisiyle ikincisi reddedildi.[34] Bu karar hayati önem taşıyordu, zira Moğol imparatorluğundaki çekişmeler yüzünden Kitbuga'nın konumu sarsılmış durumdaydı ve 3 Eylül 1260'ta, Nasıra'nın güneyindeki Ayn Calut'ta Memluklar Moğolları bozguna uğrattılar, Kitbuga da bu çarpışmada öldürüldü. Neticede

---

[32] *Flores Historiarum,* yay. haz. H. R. Luard, cilt II, RS 95, Londra, 1890, s. 451-2; *RRH*, no. 1290, s. 337-8.

[33] "Menkonis Chronicon," yay. haz. L. Weiland, *MGH SS*, cilt XXIII, Leipzig, 1925, s. 547-9; *RRH*, no. 1288, s. 337; "Lettre des Chrétiens de Terre-Sainte à Charles d'Anjou," yay. haz. Delaborde, *ROL*, 2 (1894), 206-15; *RRH*, cilt II, no. 1291 (A), s. 83.

[34] "Rothelin," s. 637.

Hıristiyanlar, bir kuşak sonra kendilerini tümden Filistin'den atacak bir güce yardım etmiş oldular, ne ki 1260'ta bu sonucu öngörmeleri mümkün değildi. Mektupları, neredeyse sadece Moğollar konusunda kaygılandıklarını gösterir – Moğollar yoluna çıkan her şeyi yakıp yıkan insanüstü korkunç bir güç olarak görülüyordu; oysa Hıristiyanlar, Selahattin zamanından beri Müslüman ordularının bildik bir unsuru olan Memluklar dahil Mısır'ın değişen iktidarlarıyla birlikte yaşamaya alışmışlardı.[35]

Hıristiyanların Ayn Calut'u fırsat bilip Şubat 1261'de Celile denizinin doğusuna sefer düzenlemek üzere büyük bir kuvvet toplamaları bu tutumun iyi bir örneğiydi. Seferde ön planda yer alan laik beyler İbelinli Jean ile Kraliyet Müşiri Cebailli Jean'dı; ama kuvvetlerin belkemiğini, bölgedeki ana üsleri olan Akkâ, Safed, Atlit ve Beaufort'dan gelen Tapınakçılar oluşturuyordu. Ebu Şame'ye göre Frank ordusunda 900 şövalye, 1500 türkopol ve 3000 kadar piyade bulunuyordu. Cavlan bölgesinde Memluklar tarafından Moğolların elinden kurtarıldıkları anlaşılan Türkmen kabilelerine hücum ettiler, ama öylesine sert bir direnişle karşılaştılar ki, adamlarının çoğunu kaybettiler – bunlar ya öldürüldü ya da esir düştü. Önderlerden sadece Tapınak Müşiri Sissey'li Etienne kurtulabildi.[36] 1263'te askeri tarikatlar hâlâ Memluk tehdidini azımsamaktaydılar – Şubat ayında İbelinli Jean, Kutuz'un Ayn Calut'tan kısa süre sonra, Ekim 1260'ta suikaste uğraması üzerine iktidarı ele geçiren Baybars'la müzakereye oturdu. Mütareke ve esir

---

[35] Bu dönemin olayları için bkz. Jackson, "The Crisis in the Holy Land in 1260," *EHR*, 95 (1980) 481-513.

[36] Ebu Şame (Abu Shama), "Le Livre des Deux Jardins," cilt V, s. 204; İbnülfurat (Ibn al-Furāt), *Ayyubids*, cilt II, s. 49, 195-6; *Eracles*, s. 445; *Gestes des Chiprois*, s. 163-4.

değiş tokuşu kabul edildi, ama Tapınakçılar ile Hayırseverler ellerindeki Müslümanları salıvermeyi reddettiler, çünkü büyük fayda sağlayan yetkin zanaatkârlardı bunlar.[37]

Ancak asıl Memluk tehlikesi Nisan başında fiilen kapıya dayanmıştı artık, Baybars misilleme olarak Akkâ'ya kadar sokulmasını sağlayan büyük bir saldırı düzenlemişti. Önderlerin III. Henry'ye yazdıkları 4 Nisan 1263 tarihli ortak mektupta bir vurgu kayması çıkar ortaya; Moğolların hâlâ gayet korkutucu olduğu belirtilmekle birlikte, Mısır sultanının nasıl sözünden dönüp ülkeyi Akkâ kapılarına kadar işgal ettiği anlatılmıştır burada. Thomas Bérard mektuba bir not eklemiş, artık Fransa ve İngiltere krallarından başka bir ümitlerinin kalmadığını söylemişti.[38] IV. Urbanus da Temmuz 1264 tarihli cevabında bir haçlı seferine hazırlanıldığını bildirmişti – tıpkı halefi IV. Clemens'ın 1265'te yapacağı gibi. Clemens'dan Şubat 1266'da gelen mektupsa çok daha anlamlıydı; papa bu mektupta, Sicilya Krallığı papalık düşmanlarından kurtarıldığında haçlıların doğuya daha kolay geçebileceklerini açıklıyordu.[39] İşin aslı papalık tamamen Sicilya'yla meşguldü; IX. Louis'nin kardeşi Anjou'lu Charles, II Friedrich'in soyundan gelenlere karşı savaşmak üzere papalık cephesinin başına getirildi. Papalığın siyaseti kısa vadede başarılı oldu: Charles 1266-68 arasında Friedrich'in oğlu Manfredi'yi de, torunu Konradin'i de alt etti – Manfredi savaşta öldürüldü, Konradin de Napoli'de idam edildi.[40]

---

[37] *Gestes des Chiprois*, s. 167; Makrizi (Maqrisi), *Histoire des Sultans Mamelouks de l'Egypte*, yay. haz. ve çev. M. E. Quatremère, cilt I(i), Paris, 1837, s. 194-7.

[38] *Diplomatic Documents (Chancery and Exchequer)*, yay. haz. P. Chaplais, cilt I (1101-1271), Londra, 1964, no. 385, 386, s. 264-6; *RRH*, no. 1325, s. 346-7.

[39] *RRH*, cilt II, no. 1332 (A), s. 88; *Cart.*, cilt III, no. 3128, s. 99; no. 3172, s. 115, no. 3206, s. 131-2.

[40] Papalığın bu dönemdeki siyaseti için bkz. N. Housley, *The Italian Crusades:*

IX. Louis daha işe yarar bir yardımda bulundu – tüm engellere rağmen haçlı seferlerine yönelik ilgisi ve doğuya bir sefer daha düzenleme umudu hâlâ canlıydı. Doğudaki temsilcileri olan Sargines'li Geoffroi ve Termes'li Oliver'e 4000 *livre tournois*'lık bir borç tedarik etmek üzere askeri tarikatların mali ağına başvurdu. Papanın temsilcileri, paranın bir an önce kullanılabilmesi için, Tapınak ve Hayırsever üstatlarına borç konusunda Akkâ'daki yerli tacirlerle görüşmelerini söylediler, tacirler paralarını sonradan Fransa'daki komisyoncuları aracılığıyla Paris'teki kraliyet hazinesinden tahsil edeceklerdi. Böylece iki üstat 24 Haziran 1265'te parayı aldı.[41] Fakat üzerlerinde öyle bir baskı vardı ki, sürekli daha çok paraya ihtiyaç duyuluyordu. 1267 yazında Patrik Agen'li Guillaume, Tapınağın Paris'teki idarecisi Amauri de la Roche'a yazarak, askerlerin ücretleri için acilen ihtiyaç duyulan paranın ayrıntılı bir dökümünü sundu; Amauri durumu papaya anlatacaktı.[42] Batıya yöneltilen ricalar neredeyse hiç fasılasız sürüp gitti. Mesela Mayıs 1267'de tüm önderlerden Champagne'lı Thibaud'ya giden ortak mektubun görünüşteki yazılış amacı Thibaud'nun vasalı Brienne'li Hugues'ün niçin uzun süredir Kutsal Topraklarda bulunmadığını açıklamaktı, ama Memlukların Akkâ ovasında yarattıkları hasar da ayrıntılarıyla anlatılıyordu.[43]

Ancak Baybars haçlı topraklarına yönelik en şiddetli akınlarını, tam da papalığın tamamen Sicilya planlarına gömüldüğü bu dönemde

---

The Papal-Angevin Alliance and the Crusades against Christian Lay Powers, 1254-1343, Oxford, 1982.

41 "Emprunts de Saint-Louis en Palestine et en Afrique," yay. haz. G. Servois, *BEC*, 19 (1858), 116-17, no. 1, s. 123-5; *RRH*, no. 1339, s. 351.

42 "Emprunts," yay. haz. Servois (1858), *Appendice*, no. 5, s. 290-3; *RRH*, no. 1347, s. 352-3. Bkz. bu kitapta, s. 404-405.

43 *RRH*, no. 1348, s. 353.

düzendi. Başarıya Selahattin kadar çabuk ulaşamamış olsa da, akınları Selahattin'inkiler kadar yıkıcıydı. 1265'te Caesarea ile Hayfa'yı ve Arsuf'taki Hayırsever istihkâmını, 1266'da Safed'deki Tapınakçı kalesini, 1268'de de Yafa ile bir diğer Tapınakçı kalesi olan Beaufort'u aldı. Daha önemlisi 18 Mayısta Antakya da düştü; anlaşıldığı kadarıyla bunun üzerine Thomas Bérard artık bölgedeki Tapınakçı kalelerini savunmaya çalışmanın faydasız olacağına karar verdi. Bagras, La Roche de Roussel ve Port Bonnel boşaltıldı.[44] 1271'de askeri tarikatların kuzey Trablus'taki büyük adaları parçalanmaya başladı, Tapınakçıların Chastel-Blanc Kalesi ile Hayırseverlerin Krak des Chevaliers ve Akkar kaleleri kaybedildi. Güneyde, Celile tepelerinde, Töton Şövalyelerinin 1220'lerin sonlarında kurulan Montfort karargâhı Haziran ayında düştü – askeri tarikatların elindeki son büyük kara kalesiydi bu.[45] Nisan 1272'de İngiltere Prensi Edward'ın haçlı seferinin Baybars'ı on yıllık bir mütarekeye razı etmesiyle, kıyı istihkâmlarından öte bir varlıkları kalmayan Outremer Franklarının akıbeti bir süreliğine ertelenmiş oldu.

Baybars 1265-1271 arasında, Tapınak teşkilatının 1187-88 bozgununun ardından büyük güçlük ve masraflarla yeniden inşa ettiği üslerinin tamamını ortadan kaldırdı. Askeri tarikatlar Hattin öncesinde de

---

[44] *Gestes des Chiprois*, s. 191; *Eracles*, cilt II, s. 457. Bagras'ın terk edilmesi tarikatta çeşitli tartışmalara yol açtı, zira karar daha üstadın mesajı ulaşmadan yerel komutan tarafından alınıp uygulamaya konmuştu. Bu hareket *Catalan Rule*'da anlatılır, Archivo de la Corona de Aragón, Barselona, *Cartas reales*, 3344, var. 53A-57B. Kısmi metin, "Un nouveau manuscrit de la Règle du Temple," yay. haz. J. Delaville Le Roulx, *Annuaire-Bulletin de la Société de l'Histoire de France*, 26 (ii) (1889), mad. 48, s. 208-11.

[45] Chastel-Blanc'ın düşüşü için bkz. İbnülfurat (Ibn al-Furât), *Ayyubids*, cilt II, s. 143; *Gestes des Chiprois*, s. 199; *Eracles*, cilt II, s. 460. İbnülfurat'a göre buranın ele geçirilmesi Trablus'un kontrolü açısından büyük bir önem taşıyordu.

giderek daha çok kalenin kontrolünü ve Frank illerinin laik beyliklerinin giderek daha büyük bir kısmını ele geçiriyordu.[46] XIII. yüzyılda ise mevcut savunmayı sürdürmeye yetecek kaynaklara sadece askeri tarikatların sahip olduğu açıklık kazandı, yerel laik beyler ne ölçekte olursa olsun yeni bir inşa faaliyetine girişemiyorlardı. Haçlılar çağının en tanınmış iki kalesi olan Atlit ile Safed'in inşası bu durumun kabullenildiğini ortaya koyar – Atlit 1218'de Hayfa ile Caesarea arasında sahildeki dağlık bir burna inşa edilmişti; kuzey Celile'deki Safed ise, 1168-1188 arasında da tarikatın elindeydi ve 1240-1244 arasında yeniden inşa edilmişti. Bunlar XIII. yüzyılda en önemli Tapınakçı kaleleri haline geldi, ama her ikisi de varlığını Frank teşebbüslerine değil, dışardan gelenlerin gayretine borçluydu.

Tapınakçılar XII. yüzyılda Destroit'da, Hayfa yakınlarındaki Karmel dağının etekleri boyunca sahil yolunu korumak üzere bir istihkâm kurmuşlardı.[47] 1217'nin sonlarında, Beşinci Haçlı Seferi nedeniyle doğuda bulunan Avesnes Beyi Gautier, Destroit Kalesinin çok daha büyük ve çağın gereklerine çok daha uygun ikamesi olan Atlit'in inşasına başlamak üzere Tapınakçılar ile Töton Şövalyelerini bir araya getirdi (bkz. çizim 9 (i)). Batıdan gelen haçlılarla hacılar, Gautier'nin buraya Hacılar Kalesi adını vermesini sağlayacak ölçüde katılmışlardı inşa faaliyetine. İnşaat hızla ilerlemişti kuşkusuz; zira kale Ekim 1220'de –henüz istenen yüksekliğe ulaşıp tamamlanmış olmasa da–[48] Latin kuvvetlerinin büyük bir kısmının Nil deltasında seferde olmasını fırsat bilen Şam hükümdarı el-Muazzam'ın düzenlediği çok ciddi bir saldırıya dayanacak kadar sağlamdı. Paderborn'lu Oliver'e

[46] Bkz. bu kitapta, s. 148.

[47] Bkz. bu kitapta, s. 145.

[48] Bkz. C. N. Johns, *Guide to 'Atlit*, Kudüs, 1947, s. 18.

göre tam bu sırada Tapınakçılar artık kullanılmayan Destroit Kalesini boşaltmaya koyulmuşlardı, ama el-Muazzam üzerlerine öyle hızlı gelmişti ki, işlerini bitiremeden Atlit'e çekilmek zorunda kalmışlardı. Yine de kaleyi Müslümanlar için faydasız hale getirecek kadar görmüşlerdi işlerini, yıkımı el-Muazzam tamamladı, ayrıca yakınlardaki meyve ağaçlarını da kestirdi. Ardından tam sekiz debbabeyle [kuşatma kulesi] zorlu ve planlı bir hücum başlattı. Tapınak Üstadı Montaigu'lü Pierre ve bir grup seçkin şövalye acilen Dimyat'tan döndü, Akkâ, Beyrut, Trablus ve Kıbrıs'tan takviye birlikleri de geldi. Oliver'in iddiasına göre, Tapınakçılar o dönemde kalede 4000 savaşçı besliyorlardı ve kendi masrafını görerek savunmaya katılanlar bu sayıya dahil değildi. El-Muazzam saldırısının sonuç vermeyeceğini bir aydan kısa bir süre içinde anladı ve Kasımın başında ordugâhını yakıp kuşatmayı kaldırdı.[49]

Kaleyi Tanrı'nın Oğlunun Kalesi ismiyle de anan Paderborn'lu Oliver (anlaşıldığı kadarıyla bu ismi, Bakire Meryem ile Çocuk İsa'nın yakınlardaki tepelerde bir mağarada gizlenmiş oldukları düşüncesinden türetmişti) kaleden öylesine etkilenmişti ki, konumunu ve önemini çeşitli ayrıntılara girerek anlatmıştı. Kale denize doğru uzanan bir arazi üzerine kurulmuştu, böylelikle üç tarafından suyla korunuyordu – tıpkı etrafını çeviren koyaklarla korunan, dar sırtlar boyunca uzanan kara kaleleri gibi. Burada yalnızca yol değil çevre de korunmaya değerdi. Oliver'e göre dalyanlar ve tuzlalar, ayrıca korular, otlaklar, bağlar, meyve bahçeleri vardı civarda; ancak halk saldırılardan korktuğu için bunlardan gereğince yararlanılamıyordu. Hatta Oliver kalenin etkisinin, Yizre'el vadisinin öte yakasındaki Tabor dağına, o denli

[49] Paderborn'lu Oliver, *Historia Damiatina*, s. 254-6. Ayrıca bkz. bu kitapta, s. 206.

uzaklara kadar ulaştığını düşünüyordu, zira el-Âdil 1218'de buradaki istihkâmlarını boşaltmaya karar vermişti, böylece de ova buradan Karmel havalisine değin tarım açısından çok daha güvenli hale gelmişti.[50] Temelleri kazmak için yürütülen altı haftalık bir çalışmadan sonra Tapınakçılar buradaki eski yerleşime ait birtakım kalıntılar –bir duvar ve tanımadıkları birtakım sikkeler– buldular, zira bu bölge en azından Fenikeliler zamanından beri meskündü; kısa süre sonra da bir tatlı su kaynağına ulaştılar.[51] Oliver'in anlatımı, kazıda çıkarılan kimi yapı taşlarının –geçmişte Belvoir gibi kalelerde yapıldığı gibi– yeniden kullanıldığını düşündürür. Oliver özellikle iç surlara hâkim iki büyük dörtgen kuleden ve bunları birleştiren, "silahlı atlıların olağanüstü bir maharetle aşıp geçtikleri" perde duvarından etkilenmişti. Bunun önünde üç kuleli bir sur daha vardı, bu çifte surlar Tapınakçılara kara tarafında eşgüdümlü kullanılabilen iki kademeli bir savunma hattı sağlıyordu. Dış sur ile ana kara arasında gerektiğinde su doldurulabilecek bir hendek bulunuyordu. Oliver kalenin, "ustaca yapılmış eklentilerle daha da kullanışlı hale gelecek" iyi bir doğal limana sahip olduğunu söyler – böylesi limanların pek az olduğu bu sahilde özel bir değere sahiptir burası. Oliver'in sunduğu malumata arkeolojik veriler de eklenir. C. N. Johns'un dış surlara ilişkin araştırması, bunların kalınlığının dört metre olduğunu göstermiştir. Bu surlara, hendeğin berisindeki alanı korumak üzere dehliz mazgallarından ya da surun üzerinden ok atan, toplam 120 ila 140 civarı iki sıra okçunun yerleştirilmesi mümkündü. Dış surlar üzerindeki üç kule üç ayrı girişi kontrol ediyordu, dolayısıyla da demir parmaklıklı kapıları ve tepe

[50] Paderborn'lu Oliver, *Historia Damiatina*, s. 169-72.

[51] Önceki yerleşim için bkz. C. N. Johns, "Excavations at 'Atlit (1930-1)," *The Quarterly of the Department of Antiquities in Palestine*, 2 (1932-3), s. 41.

mazgallarıyla kendi kendine yeterli birer birimdi bunlar (bkz. çizim 9 (ii)).[52] Tapınakçılar ziyaretçilerin kale hakkında bilgi edinmesine önem veriyorlardı, çünkü bu yapının çarpıcı görünümü hacılarla haçlılardan bağış toplamaya yarıyor, tarikatın batıdaki ününü artırmaya yardımcı oluyordu. 1280'lerin başlarında doğuya giden Alman Dominiken Monte Sion'lu Burchard böylesi tanıklardan biriydi. Diyordu ki, Hacılar Kalesi "denizin ortasındadır, surları, siperleri ve gözetleme kuleleriyle öylesine sağlam, öylesine teferruatlı bir istihkâmdır ki, bütün dünya toplansa burayı fethedemez."[53] Gerçekten de, Baybars 1265'te kalenin önünde kurulan küçük kasabayı yakıp yıkmış olsa da, Atlit hiçbir zaman kuşatmaya yenik düşmedi; Tapınakçılar burayı Akkâ'nın düşmesinin ardından, Ağustos 1291'de terk ettiler.

Atlit gibi büyük kaleler çevrelerinden kopuk değillerdi. Tapınakçılar, tıpkı Trablus'un kuzey kısımlarında ve Antakya'da yaptıkları gibi, Atlit'in çevresinde de buraya bağlı bir kuşak oluşturmuşlardı. Bu toprakların büyük kısmı Caesarea beylerinden alınmıştı; sözgelimi Atlit'in güneyindeki müstahkem Cafarlet köyü Caesarea beylerine aitti aslında, ama 1255'te Tapınakçıların elindeydi artık.[54] 1232'de güneydoğuda da benzer bir mülk alımı olmuştu, Tapınakçılar stratejik bir konumda bulunan Arames köyünü İbelinli Jean'dan 15.000 *besant*'a satın almış, böylelikle de Karmel dağından Yizre'el vadisine uzanan geçidin gi-

---

[52] Johns, *Guide to 'Atlit*, s. 38-41.

[53] Monte Sion'lu Burchard, "Descriptio Terrae Sanctae," yay. haz. J. C. M. Laurent, *Peregrinatores Medii Aevii Quatuor*, Leipzig, 1864, böl. 10, s. 82-3.

[54] *RRH*, no. 1233, s. 324. Bkz. Tibble, *Monarchy and Lordships*, s. 111, 144-6. Köy 1232'de 16.000 *besant*'a Hayırseverlere satılmıştı, *Eracles*, cilt II, s. 398; ama 1255 öncesi iki tarikatın mülkleri yeniden tanzim edilirken öğelerden birinin de bu köy olduğu anlaşılmaktadır.

rişinde bir mevki kazanmışlardı.[55] Bu alım satımlar gerçek durumun münferit yansımalarıdır sadece, zira 1283'te Memluklarla yapılan bir anlaşmada Atlit'e bağlı on altı "kanton" olduğu dile getirilmiştir.[56]

Atlit'in inşası Frankların sahil şeridindeki varlıklarını sürdürme ve batıyla hayati irtibatlarını koruma konusundaki kararlılıklarını ortaya koyarken, 1240'ta Celile'de de, Frankların Filistin'in iç bölgelerinin önemli bir kısmında yeniden egemenlik kurma ümidi beslediklerini akla getiren koşullar çerçevesinde Safed'in yeniden inşasına başlanmıştı. Haçlıların doğudaki kaleleri arasında en ayrıntılı inşa hikâyesi – yazarının kimliği bilinmemekle birlikte– Safed'e aittir; bu nedenle, hikâyenin belgesel kaynağı tamamlayacak ayrıntılı arkeolojik araştırmalar için ipuçları sunmaması üzücü bir durumdur.[57] Bu hikâyenin başkişisi ve tasarının esinleyicisi Marsilya Piskoposu Alignan'lı Benedict'ti (1229-67), yazar da muhtemelen onun maiyetindendi. Kökeni ne olursa olsun bu yazarın Tapınakçılarla sıkı bağlantıları vardı ve kaleme aldığı inceleme Tapınakçılar açısından parlak bir propaganda oldu. Yazara göre, Kont Champagne'lı Thibaud'nun ordusundan bazı haçlılar, yoldaşlarından birçoğunun 1239'da Gazze yakınlarında Mısırlılara esir düşmesinden, ölmesinden ve uğradıkları bozgundan ötürü omuzlarına binen suçu hafifletme derdine düşmüşler ve Safed'in yeni-

---

[55] *Eracles,* cilt II, s. 398. Ayrıca bkz. Johns, *Guide to 'Atlit*, s. 26.

[56] *RRH,* no. 1450, s. 378-9. Ayrıca bkz. Tibble, *Monarchy and Lordships*, s. 147-8 ve Johns, *Guide to 'Atlit*, s. 29. "Kanton"un tanımı bilinmemektedir, ama varlıklı bir köy ve etrafındaki araziyi imlediği düşünülebilir.

[57] "De constructione castri Saphet," yay. haz. R. B. C. Huygens, *Studi Medievali*, dizi 3, 6 (1965), 378-87. Bu kalenin tarihi ve önemi konusunda bkz. M.-L. Favreau-Lilie, "Landesausbau und Burg während der Kreuzfahrerzeit: *Safad* in Obergalilaea," *Zeitschrift des Deutschen Palästina-Vereins*, 96 (1980), 67-87.

den inşasına 7000 mark katkıda bulunmaya söz vermişlerdi – ne ki bu vaat yerine getirilmeyecekti. Bu sırada Piskopos Benedict de Şam'la mütareke yapılmasını fırsat bilip şehrin yakınlarındaki Surdenay'lı Hanımımızı ziyarete gitmiş, burada refakatçi beklerken Şam sakinlerinin Safed'in yeniden inşa edilmesinden fena halde korktuklarını öğrenmişti. Şamlılar, eğer bu gerçekleşirse "Şam'ın kapılarının kapanacağını" söylüyorlardı. Dönüş yolunda da, "bir zamanların heybetli ve ünlü kalesi" Safed'in artık sadece "binasız, dev bir taş yığını" olduğunu görmüştü. Bu yoksunluk ortamında küçük bir Tapınakçı birliği kıt kanaat yaşamaktaydı. Piskopos bölgedeki kayda değer yegâne Müslüman kalesinin Baniyas yakınlarındaki Subeibe olduğunu da belirtiyordu. Eğer Safed yeniden yapılırsa sultan civar köylerden sağladığı geliri kaybedecekti, "zira söz konusu kaleden korkusuna toprağın işlenmesini göze alamayacaktı," ayrıca Şam'ın savunulması için paralı asker tutması gerekeceğinden masrafı da artacaktı.

Piskopos bu vesileyle, o sıra hastalanıp yatağa düşmüş olan Üstat Périgord'lu Armand'a gitti; üstadın pek aklı yatmasa da piskopos onu bu konuda düşünmeye ikna etti. Tarikatın ruhani meclisindeki teşvik edici nutkuyla da Tapınakçıları –özellikle henüz mütarekenin sürdüğü o dönemde– tasarının büyük bir aciliyet taşıdığına ikna etti. Çok sayıda işçi ve köle toplandı, pek çok yük hayvanı tedarik edildi. Piskopos da bizzat geldi ve "çadırlarını evvelce bir Yahudi sinagogu ile bir Sarazen camiinin bulunduğu yere kurdurdu; gayesi Safed Kalesinin, inançsızların imansızlığını kovmak ve Efendimiz İsa'ya imanı güçlendirip savunmak için inşa edildiğini bildirmek ve açıkça göstermekti." Kalabalığı kutsayıp kısa bir vaaz verdi ve 11 Aralık 1240'ta "Ruhulkudüsün inayetini niyaz edip (...) Efendimiz İsa'nın onuruna ve Hıristiyanlık inancının yüceliğine ithafen ilk taşı yerleştirdi. işin de-

vamında kolaylık sağlasın diye sunu olarak altın yaldızlı, para dolu bir kupa bıraktı bu taşın üzerine." İnşaat başladıktan sonra Tanrı'nın onayı da geldi, yaşlı bir Müslüman –bir harmani karşılığında– piskoposa o havalide, moloz yığınlarının altında kalmış bir taze su kaynağı gösterdi. Benedict yurda dönmek üzere yola koyulduğunda Safed'in sağlamlaştığını görmenin memnuniyetini taşıyordu ve kaleye veda hediyesi olarak, "en sevilen küçük oğula" verircesine tüm binek hayvanlarını, çadırlarını ve yatak takımlarını bağışlamıştı.

Piskopos yirmi yıl sonra Kutsal Topraklara tekrar geldi, en çok merak ettiği şey Safed'in durumuydu elbette. Ona göre kalenin "incelikli ve mükemmel yapısı yalnızca insanın değil, daha ziyade kadirimutlak Tanrı'nın eseriydi sanki." Gördüğü şey, "her tarafından dağlar ve tepeler, sarp yarlar, uçurumlar ve kayalıklarla çevrili" bir araziye uygun olarak inşa edilmiş iki sıra oval surdu. Bugünün yetkin tahminlerine göre, 330 x 170 metrelik boyutuyla ve dış hendekler de hesaba katılırsa 850 metrelik çevre uzunluğuyla krallıktaki en geniş kaleydi.[58] Yuvarlak kuleleri dış surlar üzerinde yükseliyordu, anlaşıldığı kadarıyla dörtgen kuleler de iç alanın etrafındaydı. İç avlunun güneydoğu kısmında geniş, değirmi bir iç hisar vardı muhtemelen. Kalede her çeşit savaş teçhizatı ve yay stoku bulunuyordu; barış dönemlerinde 1700 kişiye ihtiyaç duyuluyor, savaş zamanlarında ise bu sayı 2200'e yükseliyordu. Bunların ellisi Tapınak şövalyesi, otuzu da hizmetli birader ya da yaverdi. Elli türkopol (genellikle yerli nüfustan devşirilen hafif süvariler) ve 300 okçuyla takviye ediliyordu bunlar. Diğer personel toplam 820 kişiydi ve Müslümanlardan esir alınmış 400 de köle bulunduruluyordu. İlk iki buçuk yıl inşaata 1.100.000 Sarazen *besant*'ı

[58] R. D. Pringle, "Reconstructing the Castle of Saʿfad," *Palestine Exploration Quarterly*, 117 (1985), 142.

harcanmıştı, kaleye bağlı civar arazilerden gelen normal iratın çok üzerinde bir miktardı bu. "Burada, paralı askerler ve ücretlilere dağıtılanlarla sair gıda maddeleri hariç, yılda aşağı yukarı 12.000 katır yükü arpa ve hububat kullanılır, sayılamayacak kadar çok at, binek hayvanı, silah ve diğer malzeme de cabası." Erzak civardaki tarım arazileriyle kalenin avcı ve balıkçılarının temin ettiği gıdalardan sağlanıyordu. Celile denizi ile Ürdün nehrinden her gün taze ve tuzlanmış balık getiriliyordu. Gıda üretimi için rüzgâr, su ve hayvan gücüyle işleyen değirmenlerden de yararlanılıyordu. Kaleye bağlı arazilerde, kalenin batısında kendi çarşısı olan bir kasaba veya büyük bir köy ile yazarın iddiasına göre 10.000 sağlam adam barındıran 260'tan fazla *casal* ya da köy bulunmaktaydı.

Tek bir kalenin –kimi modern savunma yöntemlerinin sağladığı gibi– tüm bir güzergâhı bütünüyle kontrol etmesi güç, hatta imkânsız olsa da, bölgenin güvenliği ve refahı bakımından Safed'in yeniden inşası çok büyük bir etki yaratmıştı. Evvelce sık sık akınlar düzenleyen "Sarazenler, Bedeviler, Harizmliler ve Türkmenlere" karşı Safed Kalesi "burada bir savunma noktası olmuş, bir engel teşkil etmişti, öyle ki çok büyük bir orduları olmadıkça, açıktan açığa Ürdün nehrini geçmeye, ta Akkâ'ya değin herhangi bir yere zarar vermeye kalkışamıyorlardı; yük atları ve arabalar Akkâ'dan Safed'e kadar güven içinde gidiyor, herkes serbestçe tarım yapıp toprakları işleyebiliyordu." Ürdün nehrinin öte yakasından Şam'a uzanan topraklarsa tersine virandı, sık sık Tapınak garnizonunun *chevauchée*'lerine [*akın*] maruz kalıyordu. Piskopos için belki de en önemlisi, eskiden "Muhammet küfrüne" uğramış bir bölgede Hıristiyanlık inancının serbestçe vaaz edilebilmesi ve Celile'nin ünlü ziyaret yerlerinin yeniden ulaşılabilir hale gelmesiydi – iman sahiplerinin "İncil"den bildikleri yerlerdi bun-

lar: Yusuf'un kardeşleri tarafından satıldığı sarnıç; İsa'nın öğüt verdiği, Petrus'un balığın ağzında geçiş parasını bulduğu ve Matta'nın havari olmak için gümrüğü terk ettiği Kefar Nahum; İsa'nın 5000 kişiyi beslediği ve "artanların on iki küfe dolusu kaldırıldığı" tepe; İsa'nın Paskalyadan sonra şakirtlerine göründüğü Tanrı Sofrası. Petrus, Andreas, Filipus ve Küçük Yakup'un yurdu Beytsayda ile "Magdalena'nın doğum yeri olduğu söylenen" Magdala, Celile denizinin kıyısındaydı. Ayrıca Nasıra, Tabor dağı ve Kana da serbestçe ziyaret edilebiliyordu gene. Franklar açısından kalenin taşıdığı değer Müslüman kaynaklarınca da teyit edilmiştir: Tarihini o çağa ait kaynaklardan derleyen XIV. yüzyıl Mısır vakanüvisi İbnülfurat kalenin –Baybars yıkımına sebep olana değin– "Suriye'nin gırtlağındaki kemik, İslamın göğsündeki tıkanma" olduğunu söylemişti.[59]

Benedict'in Kutsal Toprakları ikinci ziyareti 1262'ye değin sürdü, 1267'de de öldü Benedict. Ne ki, "bu en ulaşılmaz, en çetin kale"nin düştüğü haberini işitmiş olsa gerektir. Baybars Temmuz 1266'da üç kez kaleyi almayı deneyip başarısız oldu, ama sonunda Tapınakçılar ile içerideki Suriyeli Hıristiyanlar arasına nifak sokma taktiğinde karar kıldı. Sayısı kabarık yerli birlikler ve hizmetliler karşısında Tapınakçı garnizonunun görece küçüklüğü göz önüne alınırsa, kurnazca bir hamleydi bu; kısa süre içinde serbest geçiş vaadiyle o kadar çok Suriyeli firara ikna edildi ki, kaleyi savunmanın sürdürülebilirliği tartışılır hale geldi. Neticede Tapınakçılar, Arapça bilen Levon Kazelier adlı Suriyeli yaver biraderi müzakere için karşı tarafa göndermeye razı oldular; görünüşte bu birader kalenin tahliyesini ve Hıristiyanların Akkâ'ya gitmek için gereken seyahat tezkeresini almalarını ayarlamıştı. Ancak kapılar açıldığında Baybars kadınlarla çocukları köle olarak

[59] İbnülfurat (Ibn al-Furât), *Ayyubids*, cilt II, s. 89.

ayırdı ve seksen yıl önceki selefleri gibi Tapınakçıların boynunu vurdurdu. Tarikatın doğudaki idari merkezinde çalıştığı için olaylara vâkıf olan ve Tirli Tapınakçı adıyla tanınan vakanüvis, Levon'un "ölüm korkusuyla bu hıyaneti işlediğini" söyler.[60] Monte Sion'lu Burchard ise, Atlit için olduğu gibi Safed için de infial duymuştu. "Hükmüm odur ki, gördüğüm kalelerin en zarif ve en sağlamının" uğradığı ihanet bir utançtı, diyordu. Buranın kaybedilmesi yalnız Celile'yi değil, Akkâ, Tir ve Sidon'a değin tüm Frank topraklarını düşmana açmıştı.[61] Hayırseverlerin üstadı Hugues Revel de daha abartısız bir dil ve nobran bir üslupla, "Tapınakçıların onca övündükleri" Safed'in altmış günden fazla dayanamadığını belirtiyordu.[62] Haber batıda hızla yayıldı. Limoges Saint Martial'ın kimliği belirsiz vakanüvisi, Kral IX. Louis'ye haçlı yeminini tazeleten şeyin Safed'in kaybedilmesi olduğunu söyler; Saksonya Erfurt'taki Aziz Peter Manastırının vakanüvisi ise, Baybars'ın bu kaleyi ele geçirmesi sayesinde tüm bölgeyi zaptedebileceğini düşünmüştür.[63]

XIII. yüzyılda hiçbir laik bey bu durumla başa çıkamazdı, kaldı ki laiklerin Caesarea ve Celile gibi eskinin önemli beylikleri üzerindeki egemenliği daha 1170'lerde bile hayli zedelenmiş durumdaydı,[64] top-

---

[60] *Gestes des Chiprois*, s. 180-1; *Eracles*, cilt II, s. 454-5. İbnülfurat (Ibn al-Furât) resmi seyahat tezkeresinin söz konusu olmadığını söyler ve teslim koşullarının yasakları delmeye çalışan Tapınakçılar tarafından ihlal edildiğini iddia eder, *Ayyubids*, cilt II, s. 95-6.

[61] Monte Sion'lu Burchard, "Descriptio," böl. 4, s. 34.

[62] *Cart.*, cilt IV, no. 3308, s. 292.

[63] "Majus Chronicon Lemovicense," *RHG*, cilt XXI, s. 773-4; "Chronicon Sampetrinum, yay. haz. B. Stübel, *Geschichtsquellen der Provinz Sachsen*, cilt I, Halle, 1870, s. 93-4.

[64] Bkz. Tibble, *Monarchy and Lordships*, s. 99-168.

raklarının bütünlüğünü korumakta daha başarılı olan beyler de yüzyıl ortasından sonra silinip gittiler. Sidon ve Beaufort Beyi Julian, kimi uzak köşelerini Hayırseverler ile Töton Şövalyelerine satmış olsa da babadan kalma mülkünün asıl önemli kısmını elinde tutabilmişti; ama önce Sidon'a yönelik 1249 ve 1253 Eyyubi saldırılarından, ardından da 1260'ta Moğollara karşı düzenlenen akındaki kayıplarından ötürü durumu fena halde sarsılmıştı. Moğolların verdiği zarar son darbe oldu ve o yıl esas beyliği olan Sidon'u –muhteşem Beaufort Kalesiyle birlikte– Tapınakçılara satmaya mecbur kaldı.[65] *Eracles*'a göre bu satış, kızı Julian ile evli olan Ermenistan Kralı Hethum'u kızdırdı ve "Ermenistan kralı ile Tapınak arasında (...) büyük bir husumete" sebebiyet verdi.[66] Beaufort'un taş bir hendekle korunan iki kısımlı bir kalesi vardı (yukarı ve aşağı hisarlar) ve yüksek konumu sayesinde güney Lübnan'daki Bekaa vadisini görüyordu. Tapınakçılar kalenin mali idaresini, 1262'de Hayırseverlerle yaptıkları anlaşmayla sağlama almaya çalıştılar; bu anlaşmayla, Hayırseverlerin egemenliğindeki Valania ve el-Merkab civarı için uzun zamandır güttükleri hak iddialarından vazgeçtiler ve Hayırseverlerin Julian'ın eski beyliğinde sahip oldukları tüm mülk karşılığında Taberiye yakınlarındaki Cafarsset'te bulunan *casal*'larını verdiler.[67] Ama neticede onlar da bu kaleyi ellerinde tutamadılar. Güney tarafına yaklaşık 250 metrelik ek bir istihkâm inşa etmelerine rağmen, Nisan 1268'de, Baybars'ın yirmi altı debbabe kul-

---

[65] Tibble, *a.g.e.*, s. 173-4. Tibble, Julian'ın beyliği Tapınakçılara sadece kiralamış olabileceğine dikkati çeker, ama büyük ihtimalle burayı sahiden satın almışlardı, *RRH*, cilt II, no. 1303 (A), s. 84.

[66] *Eracles*, cilt II, s. 445; *Gestes des Chiprois*, s. 162.

[67] *RRH*, no. 1319, s. 344-5.

landığı karşı konmaz saldırısıyla düştü Beaufort.[68]

Prens Edward'ın mütarekesiyle sağlanan sükûnet süresi, Doğu Akdeniz siyasetine yeni bir gücün girmesine fırsat tanıdı; Memlukların haçlı devletlerinin kalıntılarına 1271'de indirebilecekleri son ve öldürücü darbeyi engelleyecek kadar önemli bir güçtü bu. Anjou'lu Charles 1268'de Sicilya Krallığında egemenliği ele geçirdi ve sonraki üç yıl içinde ilgisini haçlı devletlerine yöneltti. Büyük hırsları vardı; kendinden önceki diğer Sicilya hükümdarları gibi onun da hülyası Bizans ile Kudüs'ün dahil olacağı bir Akdeniz imparatorluğu kurmaktı ve hükümdarlığı süresince bu hedefe ulaşmak için çalıştı. Ekim 1268'de Konradin'i idam ettirmesi Hohenstaufenlilerin Kudüs bağlantısının sonu oldu ve doğu Frankları uzun hukuki tartışmaların ardından Konradin'in yerine, 1264'te *bailli*'liğe kabul edilerek zaten konumunu güçlendirmiş olan Kıbrıs Kralı III. Hugues'ü geçirdiler başa. Ama Antakyalı Maria, Hugues'ün kral olmasına karşı çıktı; 1190'da üvey kız kardeşi Sibylle'in ölmesinin ardından krallık I. Isabelle'in soyuna intikal etmişti ve Isabelle'in torunu olan Antakyalı Maria ona Hugues'den bir göbek daha yakındı. Antakyalı Maria Yüksek Şûra tarafından kabul edilmedi, ama Tapınakçıların desteğini kazandı ve Hugues'ün krallık hakkına sahip olduğuna resmen itiraz ettikten sonra, iddiasını papalık idare heyetine sunmak üzere Outremer'den ayrıldı.[69] İtalya'ya vardı-

---

[68] İbnülfurat (Ibn al-Furât), *Ayyubids*, cilt II, s. 110-12.

[69] *Gestes des Chiprois*, s. 191-2. İyice dallanıp budaklanan bu hak iddiaları gayet teknik bir üslupla dile getirilmiştir. Her iki tarafın iddiası da emsal teşkil edecek niteliktedir; ama bu hassas dönemde Tapınakçıların ne gibi bir pratik yarar gözeterek Maria'yı desteklediklerı belli değildir, meğerki Maria'nın zaten Anjou'lu Charles'la irtibat halinde olduğunu biliyor olsunlar. Kuramsal olarak bakıldığında Memluklar karşısında Hugues Maria'dan daha iyi bir olası liderdi. Olayların ayrıntıları için bkz. J. L. La Monte, *Fe-*

ğında Anjou'lu Charles evvelce Hugues'ün krallığını zımnen tanımasının Antakyalı Maria'nın iddasını geçersiz kılmadığını belirtti ve birkaç yıl süren pazarlıkların ardından Maria sonunda haklarını Charles'a sattı, bu da Mart 1277'de bir sözleşmeyle teyit edildi.

Bu süre içerisinde Tapınak Tarikatı, Charles'ın Akdeniz'de kurduğu iktidar düzeninin asli bir unsuru haline gelmişti. Thomas Bérard 25 Mart 1273'te ölünce,[70] yerine güney İtalya ve Sicilya İdarecisi Beaujeu'lü Guillaume geçti.[71] Guillaume, Montpensier Beyi Beaujeu'lü Guichard ile Montferrand Hanımı Clermont'lu Catherine'in dördüncü oğluydu. Guichard da, Beaujeu'lü IV. Guichard ile Philippe Auguste'ün ilk karısı Isabelle'in kız kardeşi Hainault'lu Sibylle'in ikinci oğluydu; Anjou'lu Charles'ın belgelerinde büyük üstadı hep *consanguineus* [kandaş] diye anmasının, büyük üstat olduğunda Guillaume'un kâtipliğini üstlenen Tirli Tapınakçı'nın da ondan *parent dou roy de France* [Fransa kralının atası] diye söz etmesinin nedeni budur.[72] Dolayısıyla bu atamayı Charles'ın ayarladığı neredeyse kesindir, ama Ta-

---

udal Monarchy in the Latin Kingdom of Jerusalem, Cambridge, Mass., 1932, s. 75-9.

70 *Eracles*, cilt II, s. 463. Ayrıca bkz. Hugues Revel'nin mektubu, "Six lettres relatives aux Croisades," yay. haz. P. Riant, *AOL*, cilt I, Paris, 1881, no. 5, s. 390-1.

71 *I registri della cancelleria angioina*, yay. haz. R. Filangieri, cilt IX, Napoli, 1957, no. 258, s. 261; no. 288, s. 264-5; *Gestes des Chiprois*, s. 202. Yaşamöyküsü için bkz. Bulst-Thiele, *Magistri*, s. 259-90.

72 *Chronique de la Maison de Beaujeu*, yay. haz. M.-C. Guigue, Collection Lyonnaise 4, Lyon, 1878, s. 1-8, 50-1; *I registri della cancelleria angioina*, cilt IX, no. 288, s. 264-5; *Codice Diplomatico sui rapporti Veneto-Napoletani durante il Regno di Carlo I d'Angiò*, yay. haz. N. Nicolini, RCI 36, Roma, 1965, no. 205, s. 217-18; *Gli Atti Perduti della Cancelleria Angioina*, yay. haz. C. de Lellis, cilt I(i), *RCI* 25, Roma, 1939, no. 445, s. 545; *Gestes des Chiprois*, s. 201.

pınakçıların daha 1268'de, Antakyalı Maria'ya destek verdikleri sırada Guillaume'u gözlerine kestirmiş olmaları da olasıdır.[73] Guillaume her halü kârda doğuda gayet iyi tanınıyordu, zira amcası Beaujeu'lü V. Humbert'in öldürüldüğü IX. Louis'nin Mısır seferine katılmıştı muhtemelen;[74] 1253'te tarikata girmiş durumdaydı, 1261'de Kudüs Krallığında bulunduğu da kesindi, bu tarihte İbelinli Jean'ın önderliğindeki bir akında esir düşmüştü. Kısa süre sonra fidye karşılığı serbest bırakılmış, 1271'de Tapınağın Trablus Kontluğu idarecisi olmuştu.[75] Tapınakçıların Anjou yanlısı bir siyaset benimsemek için sağlam sebepleri vardı, zira batıda haçlı devletlerine sağlanan desteğin temellerini daima Capet'lerin taahhütleri oluşturmuştu; Fransız kraliyet hanedanının zengin ve güçlü Sicilya Krallığını üs tutmuş, papalık desteğini arkasına almış böylesine muktedir küçük oğlu Anjou'lu Charles'ın açıktan açığa gösterdiği ilgi, haçlı devletlerinin Baybars'tan yediği darbelerden sonra yegâne gerçekçi umut olmuş olsa gerektir. Charles açısından da, Tapınakçıların VII. Louis zamanından beri Capet'lere sundukları askeri ve mali hizmetler, onun Outremer'de varlığını hissettirebilmesini sağlayacak bir mecra olmuştur.

Guillaume 13 Mayıs 1273'te üstat seçildi ve Birader Ponçon'lu Guillaume ile Birader Fox'lu Bertrand yeni önderi getirmek üzere derhal Akkâ'dan yola koyuldular. Ancak üstat doğuya hemen dönmedi, müteakip iki yılın büyük bir kısmını tarikatın Fransa, İngiltere ve İspanya'daki idare merkezlerini ziyaret ederek geçirdi. Kâtibinin dediğine göre bu ziyaretler sırasında, Outremer'de kullanılmak üzere "büyük

---

[73] Bkz. bu kitapta, böl. 5, dipnot 69.

[74] *Chronique de la Maison de Beaujeu*, s. 7-8; Joinville, *Histoire*, s. 238-9.

[75] *Cartulaire de l'Eglise Collégiale Notre-Dame de Beaujeu*, yay. haz. M.-C. Guigue, Lyon, 1864, s. 59; *Gestes des Chiprois*, s. 164; *RRH*, no. 1378, s. 359.

paralar topladı."[76] Guillaume'un gitmeyi ertelemesinin bir sebebi daha vardı: Mayıs 1274'te Lyon Konsilinde, Papa X. Gregorius tarafından esas olarak yeni bir haçlı seferi düzenleme imkânlarını gözden geçirmek üzere çağrılan bir grup Tapınak temsilcisine başkanlık etmişti. Tapınakçıların bu papayla yakın ilişkileri vardı, zira Liège Başpiskoposu Tedaldo Visconti 1271'de haçlı seferindeyken papa seçilmiş ve onu doğudan getirmek üzere Apulia idaıeciliğinde Beaujeu'lü Guillaume'un selefi Sissey'li Etienne ile Anjou'lu Charles'ın maiyetinden Letrie'li Foulques gönderilmişti.[77] Konsilde Beaujeu'lü Guillaume, toplantıdaki tek kral olan Aragónlu Jaime'yi 1 Mayıs günü Vienne şehrinin dışında karşılayıp ona Lyon'daki papalık sarayına kadar refakat edenlerin arasındaydı. Gregorius 7 Mayıs günü Saint Jean Katedralinde konsilin ilk oturumunu açtığında, büyük üstat papanın sağında, göze çarpan bir yerde oturmaktaydı.[78]

Meclis 8 ila 17 Mayıs arasındaki izleyen günleri, önerilen haçlı seferine ilişkin ayrıntılı tartışmalarla geçirdi. Kendi anlatımına göre Aragónlu Jaime, başlangıç olarak 500 şövalyeyle 2000 piyade, ardından da bizzat papanın önderliğinde ve kralın katılımıyla iki yıl içinde düzenlenecek esas sefer için 1000 şövalye göndermeyi teklif etti. Bu teklife cevap gelmeyince Kral Jaime istihzayla, Hıristiyan kral ve prenslerin temsilcilerinin daha fazla sayıda adam önerip kendisini utandırmayı mı düşündüklerini sordu. Bunun üzerine papa da Beaujeu'lü Guillaume'un fikrini almak istedi, üstat ise altmış sene Tapınağa

---

[76] *Gestes des Chiprois*, s. 201-2; *Eracles*, cilt II, s. 463; *RRH*, 1387, s. 361.

[77] *Eracles*, cilt II, s. 449.

[78] Aragónlu Jaime, *The Chronicle of James I, King of Aragon, surnamed the Conqueror*, çev. J. Forster, cilt II, Londra, 1883, s. 639; J.-B. Martin, *Conciles et Bullaire du diocèse de Lyon*, Lyon, 1905, no. 1642, s. 402; no. 1763, s. 418-19.

hizmet vermiş olmasından ötürü Birader Carcella'lı Jean'ın konuşacağını söyledi. Ne ki Birader Jean, bunun hizmet süresiyle ilgili bir mesele olmadığı cevabını verdi sadece. Krala göre, büyük üstatla şöyle bir diyaloga girmesine sebep olmuştu bu durum:

> Bunun üzerine papa üstada konuşmasını söyledi, o da konuştu; papanın bana denizaşırı sefer hakkındaki sözlerimden ötürü müteşekkir olduğunu söylemesi beklenirdi, ama hiç böyle bir şey söylemedi üstat; keza ne o ne de başkaları tekliflerime teşekkür etti: Denizaşırı topraklara düzenlenecek bir seferde silah, iaşe ve özellikle de işe koşulacak adam konusunda çok iyi düşünüp taşınmak gerektiği müşahedesinde bulundu sadece. Orada insanların ihtiyaç duydukları tüm bu şeylerden yoksun olduklarını söyledi. Yine de başlangıç olarak 500 piyadeyle 250 ila 300 şövalyeye ihtiyaç olduğu kanaatini tebliğ etti. Bunu işitince kendimi cevap vermekten alıkoyamadım: "Üstat, şayet papa 500 kişi göndermeye razı olursa, orada bunların kaçı sizin emriniz altında olacak?"

Sonra papa üstada sultanın deniz gücünün ne kadar olduğunu sordu ve Müslümanların çeşitli büyüklükte on yedi gemiden fazlasını temin edemediği cevabını aldı. Dolayısıyla Hıristiyanların yirmi kadar gemiye ihtiyaç duyacaklarını düşündü, ama Kral Jaime Aragón'dan gidecek on geminin düşmanla başa çıkmaya yeteceğini söyledi. Anlaşıldığı kadarıyla genel kanaat büyük üstadın görüşünden yanaydı, bu nedenle kral oturumdan ayrılmak istedi ve izin verildi kendisine. Neticede Jaime'nin planlarından hiçbir şey çıkmadı; zira papanın –selefleri gibi papalığa vergi ödemeye yanaşmadığı takdirde– ona taç giydirmeyi reddetmesinden ötürü daha da gücenmişti ve 31 Mayısta Aragón'a gitmek üzere oradan ayrıldı.[79] Açıktır ki, Aragónlu Jaime Tapınakçıların haçlı seferi konusunda isteksiz olduğunu düşünmüştü – Parisli

[79] Aragónlu Jaime, *Chronicle*, cilt II, s. 646-55.

Matthew gibi yazarların inandırıcılık kazandırdığı revaçta bir görüştü bu zaten. Ancak Beaujeu'lü Guillaume'un Aragónlu Jaime'dense Anjou'lu Charles'ı uzun vadede daha güvenilir bir destek olarak görmüş olması ve henüz Charles ile Antakyalı Maria arasında müzakereler sürerken Memlukları saldırıya kışkırtmak istememiş olması daha akla yakın bir ihtimaldir. Neticede konsil, ufukta geniş çaplı bir başka haçlı seferinin görünmediğini koymuştur ortaya.

Beaujeu'lü Guillaume nihayet Eylül 1275'te Akkâ'ya geldi.[80] Onun önderliği altında Tapınakçılar Anjou'lu Charles'ın siyasetlerinin daimi destekçisi ve dolayısıyla yetkesini tanımaya yanaşmadıkları Kral Hugues'ün baş muhalifi oldular. Sözgelimi Ekim 1276'da krala hiç danışmaksızın Akkâ yakınlarındaki La Fauconneire köyünü satın aldılar. Anlaşıldığı kadarıyla Hugues buna çok kızıp derhal Kıbrıs'a gitti ve ancak patrik, Hayırseverler ve Töton Şövalyelerinin ısrarı sonucunda bir *bailli* (İbelinli Balian) atamaya razı oldu.[81] Yegâne muarızının Tapınakçılar olmadığı açık olsa da, kralın özellikle onlara kin güttüğü anlaşılmaktadır. Tirli Tapınakçı'ya göre Hugues krallığı terk etmiş, Kıbrıs'a vardığında da papaya Tapınakçılar ve Hayırseverler yüzünden o toprakların yönetilemez hale geldiğini bildiren mektuplar yazmıştı. Ayrıca Antakyalı Maria'nın krallığı Anjou'lu Charles'a bıraktığını işitmişti – idareyi devralmak üzere temsilcisi San Severinolu Roger'yi göndermişti Charles.[82]

San Severinolu Roger sahiden de Eylül 1277'de, artık Kudüs'ün meşru kralının Charles olduğunu bildiren papanın, Anjou'lu Char-

---

[80] *Eracles*, cilt II, s. 468.

[81] *Eracles*, cilt II, s. 474-5. Tapınakçıların yanı sıra başkalarıyla da ihtilafları olmuştu.

[82] *Gestes des Chiprois*, s. 206.

les'ın ve Antakyalı Maria'nın mektuplarıyla birlikte geldi doğuya.[83] Akkâ'daki Tapınak ocağına yerleşti. İbelinli Balian ve diğer baronlar, iki rakip hükümdar arasında kalmışlardı; ama Beaujeu'lü Guillaume herhangi bir adım atılmazdan evvel Kıbrıs'taki Kral Hugues'e haberci yollanmasını önerdi, haklı olarak kralın durumdan memnuniyet duymayacağını düşünmüştü. Anlaşıldığı kadarıyla baronlar, derhal Anjou yanlısı bir yönetim kuran San Severinolu Roger'ye itaaten başka seçenekleri olmadığı kanaatine vardılar. Anjou'lu Charles bundan böyle San Severinolu Roger ile Beaujeu'lü Guillaume'u açıkça doğudaki temsilcileri saydı – gıda, giysi, at ve teçhizat naklini onlar üzerinden gerçekleştirdi ve Tapınakçıların mali düzeneğinden yararlandı. Mesela 24 Mart 1279'da hazinedarlarına, Tapınağın Sicilya ve Apulia idarecisinin vekili Fontaines'li Pierre'e 4000 *once* ödemesini emretti, bu paranın 2800 *once*'u Beaujeu'lü Guillaume tarafından San Severinolu Roger'ye "kendisinin ve halkımızın geçimi için" borç olarak verilmişti.[84] Aynı siyaset, Charles'ın iktidarının –Sicilya'da 1282 Paskalyasında çıkan Vesperum ayaklanmasından ötürü– sarsılmasından sonra da sürdürüldü: Şubat 1283'te Beaujeu'lü Guillaume ile –San Severinolu Roger'nin ardından 1282'de *bailli* olan– Odo Poilechien'e, krallıkta satılmak üzere yakında bir miktar hububatın ellerine ulaşacağı bildirilmişti.[85]

Kıbrıslı Hugues iki kez, 1279 ve 1283'te anakaradaki mevkiini yeniden ele geçirmeyi denedi, ama ikisinde de Anjou-Tapınakçı ittifakının üstesinden gelmeyi başaramadı. Beaujeu'lü Guillaume 1277'de, Hugues'ün en güçlü destekçilerinden Tir Beyi Montford'lu Jean ile Tir'e

---

[83] *Gestes des Chiprois*, s. 206-7; *Eracles*, cilt II, s. 478-9.

[84] *Documents en Français des Archives Angevines de Naples (Règne de Charles Ier)*, yay. haz. A. de Boüard, cilt I, Paris, 1933, no. 136, s. 147-8.

[85] *Gli Atti Perduti della Cancelleria Angioina*, no. 445, s. 545.

yaklaşmaları evvelce Jean tarafından engellenen Venedikliler arasında barışı sağladıysa da,[86] Hugues iki yıl sonra Montford'lu Jean'ın yardımıyla Tir'e gelmeyi başardı yine de. Ama Tapınakçılar Akkâ'nın kontrolünü ele geçirmesine izin vermediler, o da tekrar Kıbrıs'a çekilmeye mecbur kaldı. Misilleme olarak tarikatın Gastria'daki kalesini boşalttırıp Limasol ile Paphos'taki Tapınak ocaklarını yıktırdı. El koyduğu mülkler ancak 1284'te ölmesinden sonra geri alınabildi.[87] Vesperum ayaklanmasının Anjou iktidarını sarsmasının ardından ikinci bir teşebbüste bulundu, Ağustos 1283'te Beyrut'a geçti. Yine herhangi bir ilerleme kaydedemedi – ne ki bu olayda Tapınakçıların onun aleyhine ne gibi bir faaliyette bulundukları kaynaklarda açıkça anlatılmış değildir.[88]

Tapınakçıların Anjou'ları desteklemesi, genelde tüm haçlı devletlerini korumak için tutulmuş bir yol olarak da görülebilir pekâlâ; ancak Beaujeu'lü Guillaume'un Trablus Kontluğundaki 1277-82 içsavaşına müdahale ettiğine dair pek bir veri yoktur elde, dahası Tapınakçıların bu dönemdeki faaliyetleri, büyük üstadın 1289-91 arası kritik yıllarda doğudaki diğer Hıristiyanlar arasında yarattığı güvensizliğe katkıda bulunmuş olmalıdır. Meselelerin münferit kişisel husumetlerden doğduğu anlaşılmaktadır. Trablus 1275-77 arası, yaşı küçük mirasçısı Antakyalı VII. Bohémond adına Tortosa Piskoposu Bartholomé tarafından yönetilmişti. Ne ki, Lyon Konsili sırasında Beuajeu'lü Guillaume

---

[86] *RRH*, no. 1413, s. 366-7.

[87] *Gestes des Chiprois*, s. 207; Amadi, *Chroniques d'Amadi et de Strambaldi*, yay. haz. R. de Mas Latrie, cilt I, Collection de documents inédits sur l'histoire de France, Paris, 1891, s. 214; Florio Bustron, *Chronique de l'Île de Chypre*, yay. haz. R. de Mas Latrie, Colection de documents inédits sur l'histoire de France. Mélanges historiques 5, Paris, 1886, s. 116.

[88] *Gestes des Chiprois*, s. 214-17; Amadi, *Chroniques*, s. 214-15.

ile dostluk kurduğu anlaşılan Trablus Piskoposu Segnili Paul Bartholomé'ye karşıydı ve Bohémond 1277'de reşit olduğunda iktidarın yanı sıra Tapınak muhalefetinin de kendisine intikal ettiğini gördü. *Estoire d'Eracles*'a göre, "prens ile Tapınakçılar arasında çıkan ve peşi sıra pek çok fenalık getiren büyük savaşın başlangıcıydı bu."[89] Tapınakçılar, Bohémond'un eski bir dostu ve vasalı olan, ama kardeşi Jean'a verilmiş bir sözün tutulmadığını düşünüp Bohémond'la bozuşan Cebailli Gui II. Embriaco'ya kapılarını açmak suretiyle ihtilafı şiddetlendirdiler. Tirli Tapınakçı, Gui'in Akkâ'ya gidip tarikat *confrere*'i [*yoldaş*] olduğunu ve Beaujeu'lü Guillaume'un "ona elinden geldiğince yardım etme vaadinde bulunduğunu" söyler[90] – beş yıl boyunca nüksedip duracak çatışmalara yol açmış bir vaattir bu.

Memluklarla Moğolların gölgesi altındaki bir dünyada, haçlı devletlerinin dağınık kalıntıları arasında geçen ve salt yerel nitelik taşıyan bu çekişme bariz bir gerçekdışılık havası taşır. Bohémond Trablus'taki Tapınak ocağına saldırmış ve tarikatın Montroque'deki koruluğu gibi bazı mülklerini yakıp yıkmaya başlamıştı; Tapınakçıların misillemesi ise Botrun'u ateşe verip Nephin'i kuşatmak oldu. Gui Embriaco ile Bohémond arasında Botrun yakınlarında çıkan bir çarpışmada, büyük üstadın gönderdiği otuz kişilik bir Tapınakçı grubu Gui'e destek verdi. Ertesi yıl da, Trablus'a gitmekte olan Tapınak kadırgaları ile Bohémond'un Sidon'daki Tapınak kalesine (1260'ta çok büyük bir bedel karşılığında elde edilmiş bir kaleydi bu) saldıran gemileri arasında bir deniz muharebesi oldu. Gerginlik 1282'de zirveye ulaştı. Beklenmedik bir hamleyle Trablus'u almaya kalkışan Gui ile kuvvetleri şehirdeki Tapınak ocağının kapısına dayandılar. Ne ki, yerel idareci olan İs-

89 *Eracles*, cilt II, s. 468-9.

90 *Gestes des Chiprois*, s. 204.

panyol Tapınakçı Reddecoeur o sıra orada değildi ve şüpheyle karşılanıp ocağa kabul edilmeyen Gui ile adamları telaş içinde Hayırseverlere sığındılar. Seyahat tezkeresi alacaklarına inanarak Bohémond'a teslim olduklarındaysa vahşice katledildiler.[91]

1282 Paskalyasındaki Vesperum ayaklanması ve Ocak 1285'te Anjou'lu Charles'ın ölmesine bağlı olarak Anjou iktidarı zayıflayınca, Tapınakçıların tarafgirliklerini yumuşatmaya karar verdikleri anlaşılmaktadır. Kral Hugues'ün yaşayan en büyük oğlu Jean'ın Haziran 1285'teki kısa hükümdarlığının ardından, ondan sonraki oğul II. Henri adıyla tahta çıktı. Krallığı Kıbrıs'ta tanındı; ama anakarada da kendini kabul ettirmek için Tapınakçıların desteğine ihtiyacı vardı, bu nedenle Beaujeu'lü Guillaume'a bir elçi (Julian le Jaune) gönderdi. Kendisi de Haziran 1286'da anakaraya geldi. Bu noktada Tapınak, Hayırsever ve Töton Şövalyelerinin üstatları, Odo Poilechien'i Akkâ'daki hisarı askeri tarikatlara bırakmaya ikna ederek zımnen Henri'yi desteklediklerini bildirmiş oldular – dört gün sonra da hisarı krala teslim ettiler. Beaujeu'lü Guillaume'un ismi, 27 Haziranda II. Henri tarafından Fransızlara verilen bir seyahat tezkeresinde de anılmaktadır.[92] 1287'nin başlarında Pisalılarla Cenovalılar arasında bir ihtilaf patlak verdiğinde büyük üstat yine uzlaştırıcı bir tutum sergiledi. Bu ihtilafın büyüyüp bir deniz muharebesiyle neticelenmesine engel olamadıysa da, Tapınak Kumandanı Thibaud Gaudin'le birlikte, Pisa kökenli oldukları anlaşılan esir düşmüş balıkçıların köle olarak satılmasını engelledi.[93]

Prens Edward'ın 1271 mütarekesinin ardından Memluk saldırıları-

---

[91] *Gestes des Chiprois*, s. 210-12; *RRH*, no. 1444, s. 375-7.

[92] *Gestes des Chiprois*, s. 218-19; Amadi, *Chroniques*, s. 216-17; *RRH*, no. 1466, s. 382-3.

[93] *Gestes des Chiprois*, s. 227.

nın kesildiği dönem 1280'lerin başlarına değin sürdü. Başka yerlerde başka işlerle uğraşmakta olan Anjou'lu Charles kışkırtmadan sakınmaya yönelik bir siyaset izlerken, Memluklar da diğer bölgelerdeki girişimlerine ağırlık vermiş durumdaydılar. Ayn Calut zaferine rağmen Moğollara karşı ihtiyatı da elden bırakmamışlardı; bu arada 1277'de Baybars'ın ölümü üzerine bir taht kavgası başlamış, Baybars'ın son halefi Kalavun'un bu kavgadan galip çıkması vakit almıştı. Beaujeu'lü Guillaume'un bu koşullar altında yürüttüğü siyaset, Anjou'ların ihtiyatlılığını yansıtmaktadır. 1275'te yazdığı iki mektup selefleriyle aynı kaygıları taşıdığını ortaya koyar; ama Thomas Bérard'ın –Baybars'ın yarattığı ağır baskıdan ötürü– düzenlediği kadar geniş çaplı bir sefer düzenlemeyi düşünmüyordu. Eylül ayında Romalıların kralı Rudolf von Habsburg'a bir mektup yazıp tahta çıkışını kutlamış, Kutsal Topraklara yakın zamanda yardım getirmesi umudunu iletmişti.[94] İkinci mektup ise muhtemelen aynı yılın Ekim ayında İngiltere Kralı Edward'a gönderilmişti. Sultan büyük bir orduyla Şam bölgesindeydi, ayrıca Tatarların yaklaşmakta olduğu söylentisi dolaşıyordu. Tapınak Tarikatı kalelerin onarım masrafları altında ezilmişti, güvenliği sağlamaya yetecek adamı da yoktu. Dolayısıyla üstat bu tehlikeli dönemde kraliyetin desteğini istiyordu.[95] Bununla birlikte 1281 ve 1282'de yeni mütarekeler yapıldı: Bunlardan ikincisinde Beaujeu'lü Guillaume, Kalavun ile on yıl on ay sürmesi öngörülen bir barış anlaşmasına vardı, anlaşmanın şartlarından biri de "ahitte zikredilen Tortosa bölgesinde hiçbir hisar ya da kalenin tamir edilmemesi, herhangi bir istihkâm,

---

[94] *RRH*, cilt II, no. 1402 (B), s. 95.

[95] "Lettres inédits concernant les croisades," yay. haz. C. Kohler ve C.-V. Langlois, *BEC*, 52 (1891), 47-8, 55-6; *RRH*, no. 1404, s. 364.

hendek ve sairin yapılmaması"ydı.[96]

Mütarekeler Memlukların geri gelen Moğol tehditleriyle başa çıkmalarına fırsat tanıdı, ama neticede Kalavun'un Hıristiyanların üzerine yürümesini engellemedi. Kalavun'un saldırıları mütareke süresi dolmazdan önce, 1285'te başladı ve sahil şeridindeki savunma gücü iç kesimlerdeki şehirlere kaydırıldı. Lazkiye Nisan 1285'te ele geçirildi, Hayırseverlerin çetin kalesi el-Merkab ise Mayısta düştü. Kalavun 1289 Şubatında Trablus'a doğru yürüyüşe geçti. Beaujeu'lü Guillaume'un Memluk ordusunda bir bağlantısı vardı; el-Fahri adlı bu emir, yıllık hediyeler karşılığında Memlukların hareketlerine dair bilgi sağlıyordu. El-Fahri Kalavun'un yeni hedefinin ne olduğunu tam vaktinde bildirdi, Beaujeu'lü Guillaume da Trablus sakinlerini uyarmak için derhal bir haberci yolladı. Trablus'ta haberciye inanmadılar ve takviye birlikleri ancak üstat ikinci bir mesajla Reddecoeur'ü Akkâ'ya gönderdiğinde harekete geçti. Ama çok geç kalmışlardı, Nisanda Trablus, kısa bir süre sonra da Botrun ile Nephin düştü.[97] Büyük üstadın mesajına önce inanılmamış olması anlamlıdır. Beaujeu'lü Guillaume'un son on dört yılki siyasi faaliyetleri güvenilmez, tarafgir biri olduğu izlenimini yaratmıştı; bu imge, ona ve Tapınakçıların Filistin'deki son yıllarına ilişkin bazı yargılara da yansıyacaktı ileride.

Batıdan gelen mektuplar Outremer'deki önderlerin artık umutsuzca yardım peşinde koştuklarını ortaya koyar. Papa IV. Nicolaus'un Eylül 1288 ve Ekim 1290 tarihli iki cevabi mektubu ihtiyat nasihatinden

---

[96] *RRH*, cilt II, no. 1447, s. 377. İbni Abdüzzahir'deki (Ibn 'Abd az-Zahir) anlaşma metni, çev. *Arab Historians of the Crusades*, s. 325-6. İbni Abdüzzahir Baybars ile Kalavun'un kâtibiydi.

[97] *Gestes des Chiprois*, s. 234-7; Ebülfida (Abu'l Feda), "Annales," *RHCr. Or.*, cilt I, s. 162-3; Makrizi (Maqrisi), *Histoire des Sultans Mamelouks*, cilt II (i), s. 101-4.

öte pek bir şey sunmuyordu.[98] Kimi hükümdarlarsa daha işe yarar yardımlar sağlamışlardı: Aragónlu III. Alfonso Nisan 1290 tarihli mektubunda Beaujeu'lü Guillaume'a, kendi topraklarında savaş olmasına rağmen, uğradığı felaket karşısında Kutsal Topraklara yardım etmek için malzeme gönderdiğini söylüyordu.[99] Birtakım haçlılar da geldi, kuzey İtalya'dan yola çıkan yirmi kadırga Ağustos 1290'da Akkâ'ya vardı. Ne ki sayıları düşmanı caydırmaya değil kışkırtmaya yeterdi ancak. Gelişlerinden kısa bir süre sonra da şehirde bir ayaklanmaya neden oldular, ayaklanmada bazı Müslümanlar öldürüldü – Tirli Tapınakçı'ya göre satmak üzere mallarını Akkâ'ya getiren *les povres vilains*'di [*yoksul köylüler*] öldürülenlerin çoğu.[100] Kalavun bu durumu fırsat bildi ve kaybın telafisini talep etti. Meseleyi görüşmek üzere Akkâ'da toplanan konsilde Beaujeu'lü Guillaume, şehirde tarikatlar ve denizci güçler tarafından hapse atılmış kimselerin olayın failleri olarak karşı tarafa teslim edilmesini önerdi. Ona göre, bu adamlar zaten idama mahkûm oldukları için pek bir şey fark etmeyecekti. Ne ki sözünü dinletemedi ve Hıristiyan önderler sultana söz konusu haçlıların Outremer'in yabancısı olduklarını ve hukuktan anlamadıklarını söylemeyi yeterli buldular. Kalavun hemen Akkâ'ya saldırı hazırlığına girişti, Beaujeu'lü Guillaume evvelce olduğu gibi yine el-Fahri'den haberi aldı, ama yine sözüne inanılmadı.[101]

Olup biteni altmış yıl kadar sonra ve iddiasına göre olayları iyi hatırlayan, güvenilir kimselerin sözlerine dayanarak yazan Sudheim'lı Ludolph'a göre, Beaujeu'lü Guillaume'un ricası üzerine sultan son bir

---

[98] *RRH*, no. 1480, s. 386; no. 1505, s. 391-2.

[99] *Acta Aragonensia*, yay. haz. H. Finke, cilt III, Berlin, 1922, no. 5, s. 8-11.

[100] *Gestes des Chiprois*, s. 238.

[101] *Gestes des Chiprois*, s. 238-40; Amadi, *Chroniques*, s. 218-19.

teklifte bulundu: Akkâ'daki herkesin bir Venedik sikkesi vermesi halinde mütarekeye uyacaktı. Ancak büyük üstat Kutsal Haç Kilisesinde toplanan halkı sıkıştırdığında öneri infialle reddedildi, Beuajeu'lü Guillaume karısıyla birlikte apar topar kaçmak zorunda kaldı, halk üstadın şehre ihanet ettiğini düşünüyordu.[102] Bu hikâyenin tamamen doğru olması pek mümkün değildir, tarikatın bu dönemde doğudaki tarihi konusunda en sağlam bilgiye sahip olan yazar Tirli Tapınakçı böylesi bir öneriden söz etmez hiç; ama hikâye, Akkâ'nın düşüşünün arifesinde tarikat yönetimine ne gözle bakıldığını yansıtmaktadır belki de. Büyük üstattan gelen hiçbir tavsiyenin menfaatten bağımsız olamayacağı düşünülmüştür muhtemelen, Tapınakçıların Müslümanlarla ilişkileri ise dürüst Hıristiyanlar tarafından fazla "yakın" bulunmuş olsa gerektir.

Kalavun Kasım 1290'da öldü, ama oğlu el-Eşref Halil hazırlıkları sürdürdü. Aralarında Tapınakçıların da bulunduğu Frank elçiler hapse atıldılar ve yeni sultan Mart 1291'de Beaujeu'lü Guillaume'a yazıp "işlenen hataların intikamını almak için" Akkâ'ya saldıracağını bildirdi. 5 Nisan günü sultanın ordusu Akkâ surlarına dayandı.[103] Tapınakçı ve Hayırseverler Montmusard surlarına yerleştirilmiş, işe yarar herkes şehri savunmak için örgütlenmişti. 15 Nisanda Beaujeu'lü Guillaume, Müslüman ordugâhının Hama birliklerinin bulunduğu kısmına bir gece saldırısı düzenledi. Başlangıçta karşı taraf gafil avlanmış olsa da Hıristiyanlar karanlıkta çadırların iplerine takıldılar ve arkalarında on sekiz ölü bırakarak kaçtılar. 15 Mayısta da Hayırseverler ile Tapınakçılar Aziz Antonios Kapısına düzelenen bir saldırıyı geri püskürttüler,

---

[102] Sudheim'lı Ludolph, *Liber*, böl. 26, s. 42-3.

[103] *Gestes des Chiprois*, s. 240-3; Amadi, *Chroniques*, s. 219-20; Makrizi (Maqrisi), *Histoire des Sultans Mamelouks*, cilt II (i), s. 110-12; *RRH*, no. 1508, s. 392.

ama Müslümanlar üç gün sonra daha güneydeki Lanetli Kuleden içeriye girdiler ve sokak çatışmaları başladı. Beaujeu'lü Guillaume o sırada dinlenmekteydi, aceleyle fırlayıp çarpışmaya katıldı, üzerinde yalnızca hafif silahlar vardı. Ağır yaralandı, Tapınak bölgesine götürüldü ve burada bütün gün can çekiştikten sonra akşam saatlerinde öldü, yaklaşık altmış yaşındaydı.[104] Liman bölgesinde kargaşa çıktı, gemilere ulaşabilenlerden bazıları büyük servet sahibi oldular – bunlar arasında, Flor'lü Roger adlı Tapınakçı bir kaptanın da bulunduğu ve elde ettiği kârı sonradan Tapınaktan bağımsız olarak askeri hayatta yükselmek için kullandığı sanılmaktadır.[105] Bu arada Memluklar şehrin büyük bir kısmını almışlardı ve Hıristiyanların elinde sadece mültecilerle dolu Tapınakçı kalesi kalmıştı. 25 Mayısta Tapınak Müşiri Sevrey'li Pierre içeridekilere seyahat tezkeresi verilmesi karşılığında kaleyi teslim etmeye razı oldu, ama Müslüman birlikleri içeri girdiklerinde talana, kadınlarla çocuklara saldırmaya başladılar, bu da Tapınakçıları hücuma zorlayıp teslim olma imkânını ortadan kaldırdı. O gece Kumandan Thibaud Gaudin tarikatın hazinesiyle birlikte kaleden çıkarıldı ve deniz yoluyla Sidon'a gitti. Tapınak istihkâmı üç gün sonra düştü, hayatta kalmış olan herkes kılıçtan geçirildi.[106]

Artık Tapınakçıların elinde sadece Sidon, Tortosa ve Atlit vardı. Hayatta kalan şövalyeler Sidon'da Thibaud Gaudin'i üstat seçtiler. Thibaud Gaudin hayatta kalan Tapınakçıların en yaşlısıydı muhtemelen, doğuda hem kumandan hem türkopol komutanı olarak otuz yılı aşkın bir süre hizmet vermişti.[107] Tapınakçılar büyük bir Memluk ordusu

---

[104] *Gestes des Chiprois*, s. 245-51; Amadi, Chroniques, s. 222-4.

[105] Bkz. bu kitapta, s. 372.

[106] *Gestes des Chiprois*, s. 255-7.

[107] *Gestes des Chiprois*, s. 164, 227, 257; BN, *NAL* 46, var. 196-7; *Procès*, cilt II, s.

gelene değin bir ay Sidon'da kaldılar, Memlukların gelişi üzerine akıllıca bir karar verip, limanın kuzey tarafında, sahilin yüz metre kadar açığında bulunan ve kasabaya sadece uzun, dar bir köprüyle bağlanan Deniz Kalesine çekildiler.[108] Thibaud Gaudin biraderlere danıştıktan sonra takviye getirmek niyetiyle Kıbrıs'a gitti, ama geri dönmedi; oradaki bazı biraderler Sidon'u savunanlara haber iletip teslim olmalarını tavsiye ettiler. Kaledekiler çaresizdi artık, 14 Temmuz gecesi kaleyi terk ettiler. Ellerinde sadece Tortosa ile Atlit kalmış olan Tapınak birliklerinin bu iki kaleyi de tahliye etmekten başka seçeneği yoktu, sırasıyla 3 ve 14 Ağustosta bu iki kaleden de ayrıldılar.[109] Tapınakçıların Kutsal Topraklara bağlılıklarının en güçlü simgesi Atlit'ti; hiçbir zaman silah zoruyla ele geçirilememişti, Memluklar da bir daha kullanılmasın diye yıktılar kaleyi.[110] "Bu kez her şey kaybedildi," diyordu Tirli Tapınakçı, "öyle ki Hıristiyanlar artık Suriye'de bir avuç toprağa bile sahip olamayacaklardı."[111]

---

313. Ayrıca bkz. Bulst-Thiele, *Magistri*, s. 291-4.

108 Planlar için bkz. W. Müller-Wiener, *Castles of the Crusaders*, çev. J. M. Brownjohn, Londra, 1966, s. 69-70.

109 Paderborn'lu Oliver, Atlit'i "Akkâ şehrinin siperi (*antemurale*)" diye nitelemişti, *Historia Damiatina*, s. 256; ne ki Akkâ'nın düşmesiyle birlikte en önemli işlevlerinden birini kaybetti.

110 *Gestes des Chiprois*, s. 258-9; Florio Bustron, *Chronique*, s. 127; Ebülfida (Abu'l Feda), "Annales," s. 164.

111 *Gestes des Chiprois*, s. 258.

ALTINCI BÖLÜM

TAPINAK HAYATI

> Tapınakçılar mükemmel askerlerdir. Kırmızı haçlı beyaz binişler giyerler, savaşa yürürlerken balzaus denen iki renkli sancakları yükselir önlerinde. Suskundurlar savaşa giderken. İlk hücumları en korkuncudur. Gidişte ilk, dönüşte sonuncudurlar. Üstatlarının emrine amadedirler. Savaşmayı münasip bulduklarında ve borular öttüğünde, düşman birliklerini tamamen geri çekilmeye mecbur bırakamaz veya darmadağın edemezlerse düşmanın kanı ve boynu önünde diz çökerek topluca Davud'un Mezmurunu söylerler, "Bize olmasın, ey Tanrım." Şayet aralarından biri herhangi bir sebeple düşmana sırtını dönerse, [bir bozgundan] sağ çıkarsa veya Hıristiyanlara karşı silah kuşanırsa, ağır bir ceza görür; bir yıl boyunca şövalyeliğinin alameti kırmızı haçlı beyaz binişinden mahrum edilir, biraderler cemaatinden dışlanır, yemeğini yerde, peşkir sermeden yemek zorunda kalır. Başına köpekler musallat olursa, onları kovalayamaz. Ama bir yıl dolduğunda, üstat ve biraderler cezasının yeterli olduğuna karar verirlerse eğer, eski şövalyelik kemeri iade edilir. Bu Tapınakçılar tevazuyla itaat ederek, şahsi mal mülk edinmeyerek, az yiyip kıt kuşanarak, çadırlarda yatarak, sıkı dini kurallara uyarak yaşarlar.[1]

1187'den önceki bir tarihte Kudüs'ü ziyaret etmiş kimliği belirsiz bir hacının sunduğu bu tasvir, birçok bakımdan, o dönemde ve sonrasında Tapınakçılar hakkında üretilen genel görüşün iyi bir örneğidir. Bu tablonun o çağın bilincinde ne kadar sağlam bir yer edinmiş olduğu, bu adı belirsiz hacının samimi ciddiyetinin tersine manastır

---

[1] *Anonymous Pilgrim V.2*, çev. A. Steward, *Anonymous Pilgrims, I-VII (11th and 12th centuries)*, Palestine Pilgrims' Text Society 6, Londra, 1894, s. 29-30.

hayatını hoş bir kinizmle betimleyen ozan Provins'li Guiot'nun yazılarından da anlaşılabilir. Ozan ömrünün sonlarına doğru bir Cluny ocağına girecekti, ama 1203-1208 arası kaleme aldığı "İncil"inde diğer tarikatların sunduğu imkânları da şöyle bir gözden geçirmişti. Birçok bakımdan en cazibi Tapınakçılar gibi görünüyordu, ama üstesinden gelinmez bir güçlük de vardı:

> Suriye'de Tapınakçıların itibarı çok büyük; Türkler onlardan ölesiye korkuyor; kaleleri, istihkâmları koruyor Tapınakçılar: Çarpışmalardan katiyen kaçmıyorlar. İşte beni tedirgin eden de bu zaten. O tarikata mensup olaydım, ne vakit kaçmam gerektiğini pek güzel bilirdim. Darbenin inmesini beklemezdim, böyle şeylerden hiç hazzetmem çünkü. Onlar dövüşte ziyadesiyle cesurlar. Benimse ölmek gibi bir isteğim yok: Dünyanın en şanlı ölümüne nail olmaktansa korkak sırasına girip hayatta kalmak daha iyi. Ama dua saatlerinde seve seve onlarla birlikte dua okurdum, bu bana hiç mi hiç zul gelmezdi. Hizmette kusur da etmezdim, tabii savaş zamanı değilse eğer, ona yokum işte.[2]

XII ve XIII. yüzyıl illüstrasyonlarında da bu imge sunulur: Tutumluluk ve mütevazılığı çağrıştıran, tek ata binmiş iki şövalyenin tasvir edildiği Tapınak mührü (bkz. resim 7); Cressac ve Perugia'daki kiliselerin inançsızlarla çarpışan Tapınakçı freskleri; Parisli Matthew'nun çizimlerinde görülen, Tapınakçıların taşıdığı siyah-beyaz sancak. XIX. yüzyıl gravürleri de gayet çarpıcıdır: Uzun kalkanı kırmızı haçla süslenmiş, cübbesi beyaz, pelerini uçuşan sakallı savaşçı.[3]

---

[2] Provins'li Guiot, "La Bible," *Les Oeuvres de Guiot de Provins, poète lyrique et satirique*, yay. haz. J. Orr, Manchester, 1915, s. 62-4. A. Luchaire'den çev., *La Société Français au temps de Philippe-Auguste*, Paris, 1909, s. 216.

[3] Bu tür illüstrasyonlar için bkz. E. Siberry, "Victorian Perceptions of the Military Orders," *The Military Orders. Fighting for the Faith and Caring for the Sick*, yay. haz. M. C. Barber, Londra, 1994, s. 365-72.

Bu imgeyi ilkin *De laude novae militiae*'de Aziz Bernard geliştirmiş, gerçeklikten ziyade retorikten çıkmasına rağmen gelecekte Tapınakçılar hakkındaki hükümlerin mihengi olacak bir ölçüt getirmişti tarikata. "Nihayet eski kısıtlamalardan kurtulup" cenge girdiklerinde "şöyle söyler gibidirler: 'Tanrım, sana nefret duyanlardan nefret etmedim mi, düşmanlarının tepesine çökmedim mi?' Böyle yüklenirler hasımlarına, kendileri birkaç kişi olsalar bile, barbarca vahşiliklerinden veya sayılarının üstünlüğünden kesinlikle ürkmeksizin düşmanlarına koyun muamelesi gösterirler."[4] Aziz Bernard'ın diğer birçok çalışmasına kıyasla bu inceleme pek fazla tanınmasa da, öngörülen ethos Tapınak cemaatince iyice benimsenmiş, kimi şövalyelerin kendilerini tarikat dışında bu yoldan tanıtmasını sağlamıştır. Görünüşe bakılırsa Ridefort'lu Gérard da doğrudan doğruya bu ethosa uymuştur aslında; zira Creson kaynaklarında mutlak bir güç eşitsizliğine karşın hücuma kalkışı, o çağın diğer savaşçılarından çoğunun başvurduğu işlevsel ve genellikle alengirli manevralardan çok, Aziz Bernard'ın "biri bin kişiyi kovalar, ikisi on bin kişiyi kaçırır" sözünü akla getirir.[5] Buna bağlı olarak, Molaylı Jacques gibi bazı Tapınakçılar kendilerinden beklenen bu eylem tarzını benimsemişler ve bunların Outremer'deki hayatın gerçeklerine uyum sağlaması zaman almıştı. Molay altmışlarının sonlarını sürdüğü 1309'da, 1270'lerdeki halini, Beaujeu'lü Guillaume'un üstatlığı sırasında ilk kez doğuya gönderilen diğer genç şövalyelerle birlikte, üstadın Memluklar karşısındaki bariz barışçı tavrına söylendiğini hatırlıyordu. Ne ki bu genç şövalyeler neticede Edward'ın sağladığı mütarekeyi korumanın yegâne işe yarar siyaset olduğunu kabul et-

---

[4] *De laude*, s. 221.

[5] Bkz. bu kitapta, s. 178.

mişlerdi.[6]

Kendinden önceki pek çokları gibi Molay da Outremer'deki Tapınak hayatının şan şöhret ve kandan ibaret olmadığını anlamıştı, ama tarikata yeni giren herkesin, manastır düzeninin olağan yoksulluk, erdenlik ve itaat yeminlerinin yanı sıra –Tapınak duruşmaları sırasında kullanılan ortak deyişle– "Kudüs Krallığında ele geçirilmiş her yeri korumaya, henüz ele geçirilmemiş yerleri de fethe var güçleriyle yardım etmeye" ant içtikleri de bir gerçekti. Dolayısıyla bu hedefe varmayı sağlayacak bir disiplin çerçevesinin belirlenmesi gerekiyordu; XII ve XIII. yüzyıllarda tarikat, 1260'larda 686 maddeye ulaşan ayrıntılı düzenlemeler geliştirdi.[7] Fransızca yazılmış bu yasalara orijinal "Latince Kanun"un çevirisi de eklenmişti – Latince bilgileri genelde mülk muamelesi belgelerindeki birtakım standart deyişlerle sınırlı olan yeni üyeler "Latince Kanun"u kolayca anlayacak durumda değillerdi.[8] Daha önemlisi "Latince Kanun," Tapınakçıların henüz hac yolları muhafızlığından pek de ileri bir konumda bulunmadıkları tarihlerde düzenlenmişti; burada, askeri hiyerarşide yer alanların görev, sorumluluk ve yetkileri gibi giderek önem kazanan bir konu hakkında pek bir şey söylenmediği gibi, disiplinin ne suretle sağlanacağı da belirtilmiyordu. Bu nedenle, muhtemelen 1160'ların ortasına değin Tapınak

---

6 *Procès*, cilt I, s. 44-5.

7 Altıncı ve yedinci bölümlerdeki çeviriler için, *The Rule of the Templars. The French Text of the Rule of the Order of the Knights Templar*, çev. J. M. Upton-Ward, Woodbridge, 1992.

8 Ama Prutz'un ileri sürdüğü gibi "Fransızca Kanun"un "Latince Kanun"dan eski olduğu sonucu çıkmaz buradan, bkz. Schnürer, "Organisation," s. 311-16. Tarihlemeye ilişkin görüşler için bkz. S. S. Rovik, "The Templars in the Holy Land during the Twelfth Century," doktora tezi, Oxford, 1986, s. 101-5; ve Bulst-Thiele, *Magistri*, s. 62, n. 2.

hayatının bu yönlerine ilişkin 202 ek madde kaleme alınmıştı; böylece büyük ölçüde manastır usulüne uygun olan mevcut "Kanun" genişlemiş, aynı zamanda bir askeri talimname haline gelmişti.[9] Ama askeri işlevlerin hızla ağırlık kazanması bu tarihten sonra temel manastır hizmetlerinin boşlandığı anlamına gelmiyordu: Sonraki 107 madde de manastır hayatını düzenliyor, bunların ardından ruhani meclis toplama usulüne ve burada verilecek cezaların niteliğine dair 158 madde geliyordu. Bu kısımların yazım tarihlerini saptamak mümkün olmasa da, bir Tapınakçının azlini gerektirebilecek suçlar listesindeki önemli bir değişiklik, bunların hiyerarşi kuralları –*retrais*– ile eşzamanlı olmadıklarını düşündürür.[10] Ama uzun süre sonra yazılmış olmaları da olası değildir, zira tarikatın o zamana kadarki işleyişi açısından hiyerarşi kuralları kadar elzemdir bunlar. XIII. yüzyılın ortalarında cezalara ilişkin 113 madde daha eklenmiştir "Kanun"a: Metin içi veriler bunların 1257-1267 arasına tarihlenebileceğini gösterir. Yeni düzenlemeler getirilmez bu maddelerde; yazım şeklinden anlaşıldığı kadarıyla, tecrübeli ve yaşlı bir Tapınakçıdan, bildiği özel örnekler üzerinde durmak suretiyle ceza sisteminin uygulamada nasıl işlediğini göstermesi istenmiştir. Bir tür sonsöz ya da ek olarak da, tarikata kabul töreninin tasvirine yer verilmiştir. Bunun yazım tarihini saptamak da mümkün değildir; ne ki, tören usulü saptanır saptanmaz yazıya dökülmemiş olsa da, ilk zamanlardan beri bu usul uygulanmış olsa gerektir. "Kanun"un genişletilmesi XIII. yüzyıl ortalarından sonra da

---

9 Bkz. M. Bennett, "*La Règle du Temple* as a military manual, or How to deliver a cavalry charge," *Studies in Medieval History presented to R. Allen Brown*, yay. haz. C. Harper-Bill, C. Holdsworth ve J. L. Nelson, Woodbridge, 1989, s. 7-19.

10 Bkz. bu kitapta, s. 336.

sürmüştür. Barselona'daki Aragón krallık arşivinde bulunan bir elyazması "Kanun"un Katalanca bir değişkesini de içerir; burada Bagras'ın 1268'de nasıl düştüğünü anlatan bir bölüm bulunduğu için metin "Fransızca Kanun"un bitiş maddelerinden sonraya tarihlenir.[11] Tarikat 1307'de lağvedilmiş olmasaydı, üstat ve ruhani meclis gerek görüldükçe böylesi maddeler eklemeyi sürdürecekti muhtemelen – 1139 tarihli *Omne datum optimum* tebliğiyle kullanmalarına izin verilen, tüm yeni üyelerin tarikata girişleri sırasında kabul etmeye ant içtikleri bir yetkiydi bu.[12] Mesela Fransızca ve Katalanca "Kanun"larda denizcilik faaliyetleri hakkında pek bir şey söylenmez; fakat bu faaliyetler 1290'larda, Tapınakçılar Kıbrıs'a çekilmek zorunda kaldıktan sonra giderek önem kazanmıştı, tarikat XIV. yüzyılda varlığını sürdürebilseydi eğer, bunları da hesaba katan yeni maddeler hazırlamak gerekecekti. Tapınakçıları reforma sevk edecek ciddi bir sebep yoktu, özellikle de 1291'den sonra onları eleştiriler karşısında savunmasız bırakan bir özellikleriydi bu;[13] ama yasalarındaki eklentilerle bunu kısmen telafi etmişlerdi belki de, zira değişen koşulları dikkate alıyorlardı. "Kanun"da da görüldüğü gibi tarikat sürekli doğunun meseleleriyle uğraştığı için, ek düzenlemeler getirilmesi gayet anlaşılır bir harekettir – "Kanun"un Katalanca değişkesinde bile Kuzey Suriye'deki olaylar ön plandadır, İberya'dakiler değil.

Bu "Kanun"un uygulanış tarzı, Tapınağın, duruşmada iddia makamının açığa çıkarmaya çalıştığı esoterik törenleri himaye etmiş gizli bir tarikat olduğuna inanmak isteyenlere herhangi bir destek sağla-

---

[11] Bkz. bu kitapta, böl. 5, dipnot 44.

[12] *Papsturkunden für Templer und Johanniter*, cilt I, no. 3, s. 206-7; *Règle*, mad. 675, s. 344.

[13] Bkz. bu kitapta, s. 429-430.

maz. Özgün "Kanun"un Latinceden Fransızcaya çevrilmiş olması ve sonraki tüm maddelerde Latincenin değil yerel dilin kullanılması bu "gizlilik" düşüncesiyle çelişir, üstelik hem önderlerin hem diğer teşkilat mensuplarının "Kanun"a günlük kullanım için sürekli başvurdukları da açıktır. Tarikata kabul merasimleri bu konuda iyi bir örnektir. Duruşma kayıtlarının gösterdiği gibi, şu ya da bu tarihte bir kabul töreninde bulunmamış Tapınakçıların sayısı pek az –sıradan vaizler ve hizmetli biraderler de dahil olmak üzere– bu törenlerde fiilen işlemleri yürüten ya da önemli görevler üstlenenlerin sayısıysa pek çoktur. "Kanun"un mevcut Katalanca değişkesinin hali de buna delalet eder; Delaville Le Roulx, en yıpranmış kısımların kabullere ilişkin bölümler olduğuna dikkati çekmiştir – en çok o bölümlere başvurulduğunu gösterir bu.[14] Tüm Tapınakçılardan "Kanun"un içeriğini bilmelerinin beklenmesi de şaşırtıcı değildir: Tarikata giriş işlemlerinden biri, yeni üyeye "Kanun"un okunmasıydı;[15] günümüze pek çok "Kanun" nüshasının ulaşmış olması, ayrıca artık mevcut olmayan nüshalara atıflarda bulunulması, nerede ve ne zaman ihtiyaç duyulduysa yeni nüshaların hazırlandığına işaret eder.[16] Katalanca değişke bu konuda da örnek gösterilebilir, zira anlaşıldığı kadarıyla bu nüsha Katalonya ve Aragón üstatlarına tahsis edilmiştir;[17] keza diğer bölge sorumlularının da benzer donanıma sahip olduklarını varsaymak gerekir. Neticede "Kanun" pratik bir gereçti, sapkın bir öğretinin mahrem hazinesi değildi. Kata-

---

[14] "Un nouveau manuscrit," yay. haz. Delaville Le Roulx, s. 186.

[15] *Règle*, mad. 11, s. 23.

[16] Bkz. Rovik, "The Templars in the Holy Land," s. 105; Forey, *The Templars in the Corona de Aragón*, s. 282, 302, n. 167. *La Règle des Templiers*'de on dört elyazması anılır, yay. haz. ve çev. L. Dailliez, Nice, 1977, s. 12-13.

[17] "Un nouveau manuscrit," yay. haz. Delaville Le Roulx, s. 186.

lanca elyazmasında birtakım bariz boşluklar bulunsa da, batıdaki bölgelerin idaresi bakımından önem taşıyan bölümlerin bu metinde mevcut olması dikkate değerdir – neredeyse yalnızca doğudaki durumla ilintili olan hiyerarşi kurallarından ziyade ruhani meclis işlemleri, ceza sistemi ve tarikata kabule ilişkin talimat yer almaktadır bu bölümlerde.

Tapınakçılar belli durumlarda gizlilik ve güvenliğin gerekli olduğunu bilmez değillerdi elbette. Sözgelimi ruhani meclis görüşmelerini dışarıya sızdırana tarikattan atılma cezası verilebiliyordu – anlaşıldığı kadarıyla, itiraf edilen günahlara veya başka hassas tartışmalara ilişkin lüzumsuz ya da fesatça söylentilerin tarikat içinde yayılmasını engellemeye yönelikti bu ceza.[18] Öte yandan 326. maddede sıradan biraderlerin *retraits* (hiyerarşi kuralları) ve "Kanun" nüshaları bulundurmaları açıkça yasaklanmıştır, çünkü "bir keresinde şövalye silahtarları bunları bulup okumuş ve laik kimselere anlatmışlardı, tarikata zarar verebilirdi bu."[19] Bu yasak kişileri korumaya yönelik olmasa gerektir, keza gizli kâfirlikleri örtbas etmeye yönelik de olamaz, zira "Kanun"da böylesi bir şey yoktur. Dahası bu madde 1160'tan sonraya ait olamayacak bir kısımda yer almaktadır ve Fransa Kralı IV. Philippe'in dava vekilleri bile bu dönem için yozlaşma iddiasında bulunmamışlardır. Öngörülen en bariz zarar askeri bilgilerin ortaya dökülmesi olsa gerektir; gevezeliğin can aldığı gerçeği, o zamanlardan beri yapılan pek çok savaşta olduğu kadar Tapınakçıların mücadele-

[18] *Règle*, mad. 387-91, s. 216-18; mad. 418, s. 228; mad. 550, s. 288. Bu maddeler, gizlilik kuralının hiç değilse 1160'lardan, muhtemelen de daha evvelden beri yürürlükte olduğunu gösterir. Tarikatın Outremer'deki son yıllarında getirilmiş yeni bir kural değildir bu.

[19] *Règle*, mad. 326, s. 189.

sinde de göz önünde bulundurulmuştu.[20]

Teşkilatın tepesinde büyük üstat yer alıyordu, 1160'lara değin güç ve itibar sağlayan bir görev haline gelmişti bu. Büyük üstat, yeterince at ve teçhizat bulunduramayacak kadar fakir, alçakgönüllülükle hacıları koruyan sıradan bir şövalye değildi artık; bir vaiz, iki şövalye, bir kâtip, bir yaver ve kalkanıyla mızrağını taşıyan bir uşaktan oluşan bir maiyet ve dört at bulundurma hakkına sahip önemli bir kişi olmuştu. Özel nalbantı, tercümanlık yapan bir Sarazen kâtibi, bir türkopol komutanı ve bir de aşçısı vardı.[21] XIII. yüzyıl sonunda Molaylı Jacques'ın emrinde, biri koşum takımlarıyla hayvanlarının bakımından, diğeri günlük ihtiyaçlarının karşılanmasından sorumlu iki hizmetli birader bulunuyordu, özel dairesini de yine iki hizmetli birader koruyordu.[22] Batıdan yeni at sevkıyatı olduğunda üstadın istediği atı kendisine ayırma hakkı vardı, ayrıca bir ya da iki at daha seçip "cemaatin muhibi olan değerli laiklere" verebilirdi. Gece yolculuklarında üstada iki yük atı tahsis ediliyor, sefer halinde veya tehlikeli bölgelerde bu sayı dörde çıkarılıyordu. Savaş zamanı refakatçi grubu olarak altı ila on şövalye seçebiliyordu üstat kendine. Öte yandan İsa'nın yaptığı gibi mütevazılık simgelerine uygun davranması da bekleniyordu: Her Paskalya arifesi Perşembe günü on üç yoksulun ayaklarını yıkıyor, bunlara birer gömlek, birer tuman, birer çift kundura ve ayrıca ikişer somun ekmekle ikişer *denier* para dağıtıyordu.[23] Hayattaki saygınlığı, öldüğünde gösterilen muameleye de yansımıştı. Batıda çoğu hükümdar için daha yeni yeni yerleşik ve yüceltici bir cenaze töreni usulünün uygulanma-

---

[20] Bkz. bu kitapta, s. 470.

[21] *Règle*, mad. 77-9, s. 75-7.

[22] *Procès*, cilt II, s. 289-90, 294; cilt I, s. 40, 538.

[23] *Règle*, mad. 84, s. 78-9; mad. 78, s. 76-7; mad. 98, s. 86.

ya başlandığı bir dönemde,[24] büyük üstadın cenaze ve defin törenine tüm önemli din adamları ve bölgenin muteber simaları katılıyordu. Cenaze ayininin en çarpıcı özelliği çok sayıda mumla sağlanan olağanüstü aydınlatmaydı, tarikatta sadece üstadın onuruna yapılan bir şeydi bu, tüm biraderler törene katılıyor, tüm *bailli*'lerin müteakip yedi gün boyunca 200 *paternoster* okuması isteniyordu. Üstadın "ruhunun selameti için" yüz yoksul doyuruluyordu.[25]

Halefin seçimi ise alengirli işlemler gerektiriyordu. Cenaze ayinini düzenlemek ve doğudaki tüm il görevlilerini mümkünse Kudüs'te toplamak müşirin sorumluluğuydu. Bu toplantıda, ara dönemde tarikatı idare edecek büyük kumandanı seçiyorlardı, ardından da "cemaat büyüklerinden" oluşmuş bir topluluk aralarından birini başkanlık görevine atıyordu. Bu görevli, duayla geçirilen bir gecenin ardından, bu iş için seçilmiş bir yardımcıyla birlikte iki birader daha belirliyor, sonra da bu topluluğa –on iki havariye hürmeten– sayıları on ikiye ulaşana kadar ikişer ikişer yeni üyeler ekleniyordu, son olarak da hepsinin oyuyla "İsa'yı temsilen" bir vaiz seçiliyordu. Bu topluluk on üç kişilik bir seçici kurul oluşturuyor, kurulda yer alan sekiz şövalye, dört yaver ve bir vaizin, tarikata üye devşirilen ülkeleri mümkün olduğunca adilane temsil etmesine özen gösteriliyordu. Üstat seçiminde çoğunluk kararı kabul edilebiliyordu; tarikatın tarihi bunun hep böyle olmadığını gösterse de, mutat gaye zaten Outremer'de yaşayan birini üstat seçmekti. Seçilen kişi ilan edildiğinde biraderler yeni üstadı kutluyorlar, ardından da –vaizler *Te Deum* okurlarken– Tanrı'ya sunmak

---

[24] Bkz. E. M. Hallam, "Royal Burial and the Cult of Kingship in France and England, 1060-1330," *JMH*, 8 (1982), 359-80.

[25] *Règle*, mad. 198-9, s. 142-3.

üzere üstadı şapele, sunağın önüne götürüyorlardı.[26]

İkisi hariç bütün üstatlar öldüklerinde görev başındaydılar, altısı çarpışmada ya da bir çarpışmanın ardından esir düştüğünde öldü, biri de iflah olmaz sapkın nitelemesiyle yakıldı. Barres'lı Everard ile Nabluslu Philippe'in –sırasıyla 1152 ve 1171'de– görevden çekilmelerinin ardından da aynı üstat seçme işlemlerini yürütmek gerekmişti muhtemelen; ne ki –böylesi bir sorunla tarikat tarihinin gayet erken bir evresinde karşılaşılmış olmasına rağmen– "Kanun"da bu duruma dair özel bir hüküm yoktur. Üstat seçimi kuramsal olarak papalık iradesine uygun biçimde düzenlenmişti: 1139 tarihli *Omne datum optimum* tebliğinde, sadece kabul edilmiş tarikat biraderleri arasından "tüm biraderlerce veya biraderler arasında daha güvenilir ve daha iffetli olanlarca" seçilenlerin üstat olabileceği belirtilmişti.[27] Bununla birlikte laik güçler açısından önem taşıyan Kiliseye bağlı teşkilatların çoğunda olduğu gibi Tapınak Tarikatında da işler her zaman bu kadar nizami yürütülmüyordu; yirmi iki üstadın en az yedisi laik hükümdarların dolaysız müdahalesiyle atanmıştı.

Ama yine de seçim sırasında olup biten her şeyin gizli tutulması öngörülüyordu – duruşmalar öncesinden günümüze ulaşmış herhangi bir açıklama yoktur bu konuda. Bir dış baskı olması halinde bile gerekli işlemler yürütülüyordu büyük ihtimalle; aynı durumdaki birçok katedral meclisi gibi Tapınak elektörleri de istenen sonucun ne olduğunu bilerek iş görüyorlardı. Ancak Faure'lü Hugues adlı bir şövalyenin 1311'de ortaya attığı iddiaya göre, Molaylı Jacques çoğunluğun isteğine aykırı olarak, Thibaud Gaudin'in halefi kabul edilmek için tarikatı zorlamıştı. Bu şövalyenin sunduğu değişkeye bakılırsa, Molay

[26] *Règle*, mad. 198-223, s. 142-52.

[27] *Papsturkunden für Templer und Johanniter*, cilt I, no. 3, s. 206.

üstatlıkta gözü olmadığı düşünülerek önemli bir mevki olan büyük kumandanlığa getirilmiş ve bu hususta Hayırseverlerin büyük üstadı Villiers'li Jean ile ünlü haçlı şövalye Grandison'lu Odon'un huzurunda ant içmişti. Bunun üzerine çoğunluk, batıdaki müfettişleri olan kıdemli Tapınakçı Pairaud'lu Hugues'ün seçileceğini düşünmüştü; ama Molay, büyük kumandanın neticede tarikatın başı olduğunu ileri sürerek kendini yeni üstat ilan edip onları gafil avlamıştı. "Böylece işin baskı yoluyla halledildiğini" iddia ediyordu Faure'lü Hugues.[28] Bu tanığa bir ölçüde kuşkuyla yaklaşmak gerekir, zira verdiği ifade dedikoduları ve abartılı hikâyeleri tekrarlama eğiliminde olduğunu ortaya koyar; ama doğu tecrübesine sahiptir ve olaylar onun anlattığı gibi gelişmemiş olsa bile tartışmalı seçime dair söylentileri aktarmış olması mümkündür. "Kanun"da da söylendiği gibi, böylesi tartışmalar gizli tutulmalıdır, aksi halde "bu yüzden büyük rezaletler, büyük husumetler doğabilir."[29]

Bir kez seçildikten sonra, titizlikle çizilmiş sınırlar dahilinde olsa da hatırı sayılır bir güce sahip oluyordu üstat. Sözgelimi gerekli olduğuna hükmederse, kaynakların kalelerle ocaklara dağılımını yeniden düzenleyebiliyordu – keza "Kanun"da da, üstadın gidip gelişleri esnasında bu yerlerin durumuyla yakından ilgilenmesi gerektiği söyleniyordu. İlane olarak ocaklara bağışlananların ve batıdan Tapınakçı biraderlere gönderilen, ama doğudaki sahipleri ölmüş bulunan hediyelerin dağıtımı da üstadın takdirine bırakılmıştı. Bununla birlikte bir despot değildi üstat. Önemli kararlar –savaşa mı girilecek mütareke mi yapılacak, topraktan feragat mi edilecek yoksa bir kale mi edinilecek, kumandanlığa kim atanacak, hastalık veya idari sebeplerle batıya

[28] *Procès*, cilt II, s. 224-5.

[29] *Règle*, mad. 223, s. 152.

kim yollanacak, tarikata kim kabul edilecek vb– ancak ruhani meclise danışılarak alınabiliyordu. Aynı şekilde üstat, Trablus ya da Antakya'ya gitmek isterse hazineden 3000 *besant*'a kadar para çekme hakkına sahip olsa da, bunu ancak "rahibe manastırının hazinedarı ve hazinenin anahtarlarını taşıyıp koruyan kişi" olan Kudüs Krallığı kumandanının izniyle yapabilirdi. Ruhani meclis bir grup kıdemli görevliden oluşuyordu: kethüda, müşir, Kudüs Krallığı kumandanı, Kudüs şehri kumandanı, Akkâ kumandanı, mefruşatçı, Trablus ve Antakya kumandanları. Ayrıca 1160'lara değin Tapınak gücünün ana merkezleri sayılır hale gelmiş olan bölgelere –Fransa, İngiltere, Poitou, Aragón, Portekiz, Apulia ve Macaristan– birer il üstadı atanmıştı. Ancak bu kimselerin genel ruhani meclis müzakerelerine büyük katkılarda bulunmuş olması pek mümkün değildir; kaldı ki "Kanun"da da, üstat ile ruhani meclisin emri yoksa eğer, bunların doğuya gelmemeleri gerektiği söylenir.[30] Arada bir bazı meselelerin üstat ile ruhani meclisi aşıp papaya intikal ettiği de olmuştur – 1261'de Türkmenlerin feci bir bozguna uğrattıkları Tapınakçı birliklerinin başında bulunan Müşir Sissey'li Etienne vakasında olduğu gibi.[31] Müşirin çarpışmadan kurtulabilen yegâne kıdemli Tapınakçı olması dikkat çekicidir, ama sebebi ne olursa olsun, büyük üstadın bozgundan müşiri mesul tuttuğu anlaşılmaktadır. Alışılmış tavrını bir yana bırakan Thomas Bérard müşiri yargılanması için Roma'ya göndermişti. Müşir papalık tarafından yargılanmaya itiraz ettiyse de, hem IV. Urbanus hem de halefi IV. Clemens nihai yargılama hakkının kendilerinde olduğu konusunda ısrar etmiş ve sonuçta müşir 1265'te papalığın yetkesine boyun eğmek zo-

[30] *Règle*, mad. 79-98, s. 77-86.

[31] Bkz. bu kitapta, s. 250.

runda kalmıştı.[32]

Kethüda büyük üstadın vekiliydi. Parisli Matthew'nun XIII. yüzyıla ait çizimlerinde yalın bir dikdörtgen olarak gösterilen, bir sırık ya da kargının ucuna tutturulmuş siyah-beyaz sancağı kethüda taşırdı.[33] Perugia San Bevignate Kilisesindeki bir frizde tasvir edilen büyük savaş sahnesinde görüldüğü gibi, sancakta bazen de beyaz zemin üzerinde tarikatın ayırıcı işareti olan sekiz noktalı kızıl haç yer alabiliyordu.[34] Üstat gibi kethüdanın da kendi maiyeti ve atları vardı. Müşir de neredeyse kethüda kadar önemliydi; zira askeri teşkilatın başı oydu, tek tek kumandanlardan, atlar, silahlar ve teçhizattan o sorumluydu, ayrıca büyük bir alım, talep ve dağıtım yetkisine sahipti. Kudüs Krallığı kumandanı tarikatın hazinedarıydı, hazine odası onun idaresi altındaydı; büyük üstatla aralarında öyle bir yetki paylaşımı sağlanmıştı ki, tarikatın mevcut birikimi üzerinde birinden birinin fazlaca egemenlik kurmasını engellerlerdi karşılıklı olarak. Sözgelimi büyük üstat hazinede kilitlenebilir bir mahfaza saklayabilirdi, ama odanın anahtarını elinde bulundurmasına izin verilmezdi. Kumandanın teslim aldığı her şey önce üstat tarafından incelenir, ardından da kayda geçirilirdi, böylelikle teftişe hazır bir liste mevcut olurdu. Yük hayvanı ve köle gibi askeri nitelik taşımayan ganimetlerin hepsi, Tapınakçıların elindeki ocak, köy ve *casal*'larla Akkâ'daki gemiler ve stok mahzenleri kumandanın kontrolü altındaydı. Mefruşatçı tarikat mensup-

---

[32] *Gestes des Chiprois*, s. 163-4; IV. Urbanus. *Les Registres d'Urbain IV*, yay. haz. J. Guiraud, cilt IV, BEFAR dizi 2, Paris, 1906, no. 2858, s. 27; IV. Clemens. *Les Registres de Clement IV*, yay. haz. E. Jordan, cilt I, BEFAR dizi 2, Paris, 1893, no. 21-3, s. 8-9; no. 836, s. 326-7.

[33] Bkz. S. Lewis, *The Art of Matthew Paris in the Chronica Majora*, Aldershot, 1987, şekil 48, s. 91; şekil 153, s. 239; şekil 182, s. 289; ve bkz. resim 6.

[34] Bkz. Scarpellini, "La chiesa di San Bevignate," no. 92, s. 133.

larının giysi ve yatak takımlarını tedarik ederdi, tarikata bağışlanan şeylerin dağıtımını üstlendiği de olurdu. Bir Tapınakçının gereğinden fazla eşyaya sahip olduğu kanısına varırsa, onun elinden bazı şeyleri geri alıp başkasına verebilirdi, zira salt giysi muhafızı değildi, biraderlerin –"Kanun"da söylendiği üzere– düzgün giyimli olmasını sağlamak gibi bir vazifesi de vardı. Bu beş görevlinin tarikatın "büyükleri" olduğu bellidir, ama emir-komuta zincirinde birbirleriyle tam olarak ne gibi ilişkiler içerisinde oldukları pek açık değildir. Sözgelimi mefruşatçı, kendisinden bir şey istediğinde Kudüs Toprakları kumandanına itaat etmek zorundaydı, ama aynı zamanda üstat ile müşirin ardından "diğer tüm biraderlerin üstü" diye niteleniyordu.[35]

Bu görevlilerin altında, özel bölgesel sorumlulukları olan kumandanlar yer alıyordu: Ürdün nehrine gidip gelen hacıları gözeten, taşınması halinde Gerçek Haçı koruyan şövalyelerle tarikata belli bir süreliğine hizmet veren laik şövalyelerin başı Kudüs Şehri kumandanı; bölgelerinin tamamından, özellikle de kalelerin her an hazır durumda tutulmasından sorumlu olan Trablus ve Antakya kumandanları. Kudüs Toprakları kumandanının vekilliğini yürüten şövalyelerin kumandanı ile doğudaki belli ocakları yöneten bazı şövalye kumandanları da bunlara ekleniyordu.[36] Diğer uzman görevliler, yedek ve gözcü birlikler olarak hizmet veren hafif türkopol süvarilerine nezaret eden türkopol komutanı, "Kanun"un "ahırın zanaatçı biraderleri" diye andığı biraderleri idare eden müşir yardımcısı, şövalye silahtarlarının hizmete alınıp disipline sokulmasından sorumlu alemdar ve hasta, yaşlı biraderlerle ilgilenen revirciydi. Anlaşıldığı kadarıyla, temelde tarikatın zanaatkâr, işçi ve silahtarlarıyla ilintili görevler üstlenen alem-

[35] *Règle*, mad. 99-119, s. 86-100; mad. 130-1, s. 105-6.

[36] *Règle*, mad. 120-29, s. 100-5; mad. 132-7, s. 106-9.

dar ile müşir yardımcısı hariç diğer görevlilerin hepsi şövalye kesimine mensuptu.[37] Emri altında hiçbir şövalyenin bulunmaması koşuluyla bir yaver de belli bir ocak ya da istihkâmın idaresini üstlenebiliyor, *casalier* birader sıfatıyla tarikata ait köy ve çiftlikleri yönetebiliyordu.[38]

Genelde bu yapılanmanın uygulamada da kâğıt üstünde olduğu gibi işlediği anlaşılmaktadır. Sözgelimi 1149-1152 arasında Büyük Üstat Barres'lı Everard Fransa'dayken doğuda tarikatı, yaklaşık 1149'dan itibaren kethüdalığı üstlenen Montbard'lı André idare etmiş, 1153'te Trémélay'lı Bernard'ın ölmesinin ardından da usul gereği Montbard'lı André büyük üstat olmuştu.[39] Ama kimilerinin hiyerarşideki yerini saptamak bu kadar kolay değildir. Bunların en ilginç örneklerinden biri Geoffroi Fulcher'dir; Fulcher muhtemelen 1144'te Tapınağa girmiş durumdaydı, 1150'lerin ortalarında ise kıdemliler arasına katılmış bulunmaktaydı – 1156'ya tarihlenebilecek bir belgedeki imza listesinde, unvanı belirtilmese de adı büyük üstadınkinden hemen sonra gelmektedir. Ayrıca muhtemelen 1164'e ait iki belgede "vekil" ve "idareci" diye anılmıştır. 1163'te Fransa Kralı VII. Louis'ye, 1167'de de Mısır'daki halifeye temsilci olarak gönderilmişti. 1170'lerde hâlâ hayattaydı ve batıda tarikat ocakları kumandanı olarak hizmet veriyordu; ama gördüğü işler de, ziyadesiyle genel unvanları da, yaklaşık bu tarihlerde yazımı tamamlanmış olmasına karşın "Kanun"da belirlenen görevlere pek uygun düşmüyordu.[40]

---

[37] *Règle*, mad. 169-79, s. 127-33; mad. 190-7, s. 138-41.

[38] *Règle*, mad. 180-1, s. 134; mad. 328, s. 190.

[39] Bkz. bu kitapta, s. 122-123.

[40] *RRH*, no. 322, s. 82-3; no. 403, s. 106; no. 404, s. 106. Fransa misyonu için bkz. *RHG*, cilt XVI, no. 125, s. 39; *RRH*, no. 399, s. 105. Mısır'a giden elçi heyetindeki görevi konusunda bkz. TG, 19.18, s. 887. 1151'den beri tarikatta olduğu kesindir, *RRH*, no. 266, s. 67; muhtemelen 1144'ten önce de tarikata

Tapınak ordusu mensupları ya şövalyeydiler ya yaver, statüleri tarikata katılmadan önce laik hayatta sahip oldukları toplumsal konuma bağlıydı büyük ölçüde. Tarikata yeni girenler dışarıdaki giysilerini mefruşatçıya teslim ettikten sonra standart zırh, giysi ve teçhizatla donatılıyorlardı. Şövalyelerin zırhı, bir miğfer, kafayı ve bacak zırhlarına kadar gövdeyi örten, zincirden örülmüş bir üstlük ve bacaklarla ayakları koruyan *soleret*'lerden oluşuyordu. Zincir üstlük *espalier*'lerle – metal omuzluklarla– sağlamlaştırılmıştı; bunlar, muhtemelen deriden yapılmış takviyeli bir cekedin üzerine giyiliyordu. Silahlar bir kılıç, bir kalkan, bir kargı, bir Türk gürzü (anlaşıldığı kadarıyla uzun saplı, kabaralı, metal bir topuz), ayrıca daha ziyade günlük kullanıma yönelik bir kama, bir ekmek bıçağı ve bir çakıdan oluşuyordu. Temel giyim malzemeleri de iki gömlek, iki paçalı don, iki tuman, gömleğin üzerine bağlanacak ince bir kuşak, bir yelek, iki beyaz biniş (biri kışlık kürklü), pelerine benzer kalın bir üstlük, gömleğin üzerine giyilen kısa kollu bir tünik ve bir deri kemerdi. Her şövalye üç at ve bir silahtar bulundurabiyor, ayrıca büyük üstadın kararıyla fazladan bir atla bir silahtar edinebiliyordu. At örtüleri ve binek hayvanları için arpa da veriliyordu şövalyelere.[41] Silahtar tahsisi büyük önem taşıyordu; zira silahtarın görevi, zırhına, teçhizatına ve atlarına göz kulak olmak suretiyle savaşan şövalyeye destek sunmaktı. Seviyece şövalyeliğe denk bir iş değildi bu, şövalye ile silahtarının ilişkisi bir efendi-uşak

---

mensuptur, bkz. *CG*, no. 328, s. 213, n. 1. Batıdaki mevkii için bkz. *Papsturkunden für Templer und Johanniter*, cilt II, no. 24 (A) ve (B), s. 235-6. Geoffroi Fulcher konusunda bkz. E. G. Rey, "Geoffrey Fulcher. Grand-Commandeur du Temple, 1151-70," *Revue de Champagne et de Brie*, 6 (1894), 259-69.

41 *Règle*, mad. 138-40, s. 110-12. Doğudaki Latinlere ilişkin görsel tanıklıklarla karşılaştırma için bkz. D. C. Nicolle, *Arms and Armour of the Crusading Era 1050-1350*, 2 cilt, New York, 1988, s. 318-35, 583-627, 807-11.

ilişkisiydi; zira silahtarlar, birtakım özel düzenlemelere ve zincire vurmayla dayağı da içeren disiplin kurallarına tabi olmakla birlikte, tarikatın üyeleri değil belli bir süreliğine tutulmuş dışardan kimselerdi.[42] Bu önemli desteğin yanı sıra şövalyelerin –özellikle açık arazide günler, geceler geçirmelerini gerektirebilecek seferler için– uygun teçhizata sahip olmalarına da özen gösterilirdi. Her şövalyenin şilte olarak kullanmak üzere saman dolu bir döşek, battaniyeler, çarşaflar, bir keçe ve yük torbalarından oluşan seyyar bir yatak takımı taşıması gerekirdi. Ayrıca yemek pişirip yemek için gereken alet edevat ile hayati önem taşıyan su için matara ve çanaklara da ihtiyaç vardı – bunlar olmaksızın, yazın sıcaklığın bölgedeki başka birçok yere göre serin olan Kudüs'te bile sık sık 35 dereceyi bulduğu bir iklimde uzayıp giden *chevauchée*'leri [akınlar] gerçekleştirmek imkânsız olurdu. Dahası Kudüs'ün doğusuyla güneyindeki bazı bölgelerde yağış miktarı o kadar düşüktür ki, buralarda çöl şartları hüküm sürer.

Beyaz biniş giyme ayrıcalığı tanınmış olan şövalyelerden farklı olarak yaverler, önünde ve sırtında kırmızı haç olan siyah tünik ve kahverengi ya da siyah biniş giyerlerdi. Zırhları şövalyelerinki gibi mükellef değildi, demir bir başlık, zincirden kolsuz bir üstlük ve ayakları örtmeyen bacak zırhlarından oluşuyordu; şövalyelerin kahramanlıklarına eşlik etmelerini pek gerektirmeyen fiili askeri vazifelerine uygun bir donanımdı bu. Doğuda yetke sahibi beş yaver vardı yalnızca (müşir yardımcısı, alemdar, manastırın aşçı biraderi, nalbant ve Akkâ

[42] 'Silahtar'ın sözlükteki tanımı "bir şövalyeye eşlik eden soylu genç"tir, ama bu bağlamda yanıltıcı bir tanımdır bu. Tapınakçı silahtarının modern muadili olsa olsa seyis yamağı veya ayakçı olabilir, bunların genç veya eğitimli olmaları da gerekmez, ön saflardakilerin etkisini artıracak özel beceriler sunarlar daha çok.

denizi kumandanı); bunlar ikişer atla birer silahtar bulundurma hakkına sahiplerdi. Sıradan yaverlerin birer atı vardı. Yalnızca Latin Hıristiyanlardan devşirilen şövalyelere kıyasla ırksal çeşitlilik gösteriyorlardı, Ermeni ve Suriyeli, ana babası farklı kökenlerden gelen yaverler mevcuttu.[43] Ancak şövalyeler ile yaverler arasındaki en önemli fark toplumsal konum farkıydı; kaldı ki XII ve XIII. yüzyıllarda toplum genelinde şövalyeliğin işlevi ve hukuki statüsünün daha açık bir tanıma kavuşmasıyla birlikte, Tapınak şövalyeleri de neredeyse bir kast oluşturur hale gelmişlerdi. Daha XII. yüzyıl ortalarında bile, beyaz biniş giyebilmek için şövalye soyundan gelmek gerekiyordu;[44] 1260'larda, Aziz Bernard'ın kişiler arasında ayırım yapılmadığını iddia ettiği Tapınak cemaatinde, tarikata giriş sırasında laik hayattaki toplumsal konum hakkında yalan söylemek tarikattan kovulmakla cezalandırılabilecek bir suç haline gelmiş durumdaydı. "Kanun"un sonunda ceza sisteminin uygulanışına dair örnekler sunan Tapınakçı şöyle bir dava aktarmıştır:

> Bir şövalye biraderimiz vardı, onun yurdundan gelen biraderler kendisinin ne şövalye oğlu olduğunu ne de soyunda bir şövalye bulunduğunu söylüyorlardı, ocağımız açısından bunlar öylesine ciddi sözlerdi ki, ruhani meclise çıkmaları icap etti. Bu biraderler, yüzleşmeleri

---

[43] Sözgelimi 1169/71'de Kilikya'daki Tapınak kalelerine saldıran Ermeni Mleh, Tirli Guillaume tarafından eski bir Tapınakçı diye anılır, 20.26, s. 948-9; 1266'da Safed'i ele verdiği söylenen Suriyeli de bir Tapınak yaveriydi, *Gestes des Chiprois*, s. 180.

[44] *Règle*, mad. 337, s. 194; mad. 431, s. 234; mad. 435-6, s. 236-7. Tersi, yani bir şövalyenin yaver gibi görünmesi de aynı derecede ciddi bir suçtu. Bunun gerekçeleri konusunda tahminlerden öteye geçilemez, ama kimlik gizlemeye yönelik incelikli girişimlerin söz konusu olduğu düşünülebilir, mad. 446, s. 241.

halinde şövalyenin suçunun anlaşılacağını söylediler; bunun üzerine biraderler Antakya'da bulunan şövalyeyi çağırtmayı kararlaştırdılar. Şövalye üstadın emriyle çağrıldı, katıldığı ilk ruhani mecliste ayağa kalkıp üstadın önünde hakkındaki sözleri işittiğini söyledi. Üstat bu sözleri söyleyenlerin ayağa kalkmasını emretti, onlar da ayağa kalktılar; şövalye, babası da ataları da şövalye olmadığı için suçlu bulundu, sırtından beyaz biniş alınıp yerine kahverengi biniş verildi.

Muhatabının ifade vermek üzere batıya çağrılmasını gerektirecek kadar ciddi bir suç olarak görülmüştü bu ve söz konusu şövalye tarikattan ihraç edilmeyi, Poitou kumandanının emirleri doğrultusunda hareket ettiğini kanıtlayarak engelleyebilmişti ancak.[45]

Yaverler arasında da astlık-üstlük vardı muhtemelen. "Kanun"dan, yaverlerin Tapınağın muharip gücünün bir parçası olarak görüldükleri anlaşılmaktadır; ama bütün yaverler için geçerli değildir bu. Duruşmada verilen ifadeler, batıda –mahkeme noterleri tarafından *serviens* ya da hizmetli biraderler diye nitelenen– geniş bir zanaatkâr Tapınakçılar zümresi olduğunu, bunların genelde ciddi askeri faaliyetlere elvermeyecek yaş ve fiziksel durumda bulunduklarını gösterir.[46] "Kanun"da *serviens* terimi kullanılmaz, ancak "ahırların zanaatkâr biraderleri" ve "duvarcı biraderler"e, ayrıca nalbant ve aşçılara dair atıflar, bu tür işlerin doğuda da batıdaki kadar elzem olduğunu ortaya koyar,[47] *frere sergent* ve *frere de mestier* gibi iki farklı terim kullanılarak bir ayrım gözetilmiş olduğu da açıktır.[48] Bununla birlikte *sergens* ile *serviens*'in, Hayırseverlerde olduğu gibi yaver zümresi içeri-

---

[45] *Règle*, mad. 586, s. 304-5.

[46] Bkz. M. C. Barber, *The Trial of the Templars*, Cambridge, 1978, s. 54; ve bu kitapta, s. 352.

[47] *Règle*, mad. 175, s. 130; mad. 325, s. 189; mad. 300, s. 178.

[48] *Règle*, mad. 499, s. 264; mad. 647, s. 332.

sindeki iki ayrı grubu nitelemek üzere kullanılmadığı anlaşılmaktadır.[49] 1310'da Kıbrıs'ta Tapınakçılar hakkında hazırlanan tutanaklarda herhangi bir tutarlılık çabası gösterilmeksizin, sadece üç Tapınakçı *serviens* diye nitelenir ve bunlardan ikisi için *sergens* de denir; bunlardan biri olan Chastel-Blanc'lı Abraham *faber sergens,* yaver nalbant diye anılmıştır – Abraham'ın Trablus Kontluğundaki tarikat kalesinde gördüğü işin bu olduğu anlaşılmaktadır.[50] Genelde doğuda *sergens,* Fransa'da ise *serviens* terimi kullanılır, bir hiyerarşinin yansımasından ziyade noter ve kâtiplerin getirdiği bir ayrımdır bu belki de.

Şövalyelerin hemen hepsi teke tek dövüşme teknikleri eğitiminden geçmişti; birçoğu da tarikata katıldığında, özellikle Fransız ve İngiliz toplumlarına özgü turnuvalarda, Anjou'lar ile Capet'ler ve Hohenstaufenliler ile İtalyan şehir devletleri arasındaki gibi süregen çatışmalarda bilenmiş, gayet deneyimli birer savaşçıydı zaten. Aslanyürekli Richard ya da William Marshal gibi istisnai yeteneklere, güçlü kişiliklere sahip komutanların idaresinde oldukları zamanlar hariç, düzenli ve sürekli ortaklaşa faaliyetin gereklerine ise pek aşina değillerdi muhtemelen. Dolayısıyla (şövalye teçhizatı arasında bir kaşığın da bulunması gerektiğini bile belirten) "Kanun"un pratiğe dönüklüğünün, ordugâh kurmak, şövalyeleri bölükler halinde düzenlemek ve süvari akınlarını kontrol etmek için öngörülen yöntemler söz konusu olduğunda iyice barizleşmesi şaşırtıcı değildir. Ordugâh kurulurken her bir şövalye çadırını –tehlike işareti verildiğinde toplanma noktası

---

[49] Riley-Smith, *The Knights of St John in Jerusalem*, s. 239-40.

[50] *Der Untergang des Templer-Ordens*, yay. haz. K. Schottmüller, Berlin, 1877, cilt II, s. 207, 216, 217, 347, 368. '*Sergiens*' gibi melez bir terim bile mevcuttur, s. 215-16. 'Serf,' 'uşak,' '*ministerialis*' ve (piyade ya da binekli) 'yaver' terimlerinin kullanımları konusunda bkz. J. F. Niermeyer, *Mediae Latinitatis Lexicon Minus*, Leiden, 1976, s. 962.

işlevini gören– şapele göre konumlandırarak, silahtarları, atları ve teçhizatıyla bir birim oluştururdu. Ses eriminden çıkılmadığı veya izin belgesi gösterildiği haller hariç ordugâhtan uzaklaşmak yasaktı. Silah kuşanmaktan süvari hücumlarına değin tüm askeri faaliyetler sıkı sıkıya müşirin emirlerine tabiydi. Şövalyeler toplandıklarında bölüklere ayrılırlardı ve yaralanmış bile olsa hiçbir biraderin bölüğünü izin almaksızın terk etmesine göz yumulmazdı; bunun tek istisnası, "ola ki bir Hıristiyanın budalaca davranıp kendisini öldürmek isteyen bir Türkün saldırısına uğraması"ydı, bu durumda şövalye onu kurtarmaya gidebilir, yabancı topraklara girmekten olabildiğince sakınarak birliğine geri dönerdi. Süvari hücumu başlayacağı zaman müşir sancak açardı; sancak, özellikle de çoğu zaman hücumun ardından çıkan meydan savaşında, Tapınakçıların muharebe düzeni açısından hayati önem taşırdı. Öyle ki, sancağın etrafına on şövalyelik özel bir koruma ekibi yerleştirilir, ilkine bir şey olursa açılmak üzere katlı tutulan ikinci bir sancak bulundurulurdu. Sancak hiçbir koşul altında silah niyetine kullanılmak üzere indirilemezdi; bunu yapan Tapınakçı giysilerini kaybedebilir, zincire vurulabilirdi. Askeri gidişat ne olursa olsun, benekli sancak henüz görülebilir durumdaysa, hiçbir Tapınakçı savaş alanını terk edemezdi; bu temel düstura uymamak "ocaktan ebediyen kovulmak" demekti. Neticede sancak inerse eğer, Tapınakçıların önce Hayırseverlerinkini, olmazsa herhangi bir Hıristiyan sancağını açmaya gayret etmesi gerekirdi. Ancak tüm bu sancaklar gözükmez olduktan sonra, cezalandırılma korkusu duymaksızın savaş alanını terk edebilirlerdi.[51]

---

[51] *Règle*, mad. 148-9, s. 115-17; mad. 156-68, s. 120-7. Ayrıca bkz. Bennett, "*La Règle du Temple*," s. 17-18. Mad. 419-21'de bir Tapınakçının savaş alanını terk edebileceği özel durumlar sayılır, s. 229-30.

Tapınakçıların muharebedeki maharet ve cesaretlerine hayran kalmış, kimliği belirsiz bir hacı, onların sıkı manastır kurallarına itaatlerinden de aynı derecede etkilenmişti. Nitekim Tapınakçıları tanımlama sorunu karşısında Aziz Bernard da onların hem keşiş hem şövalye olduklarına hükmetmişti, zira birbirini dengeleyen iki niteliği, manastır itidali ile şövalyelik kudretini bir araya getiriyorlardı.[52] İki hacının, Würzburg'lu Johannes ile Theoderich'in 1160'lar ile 1170'lere ait kayıtlarına göre Tapınakçılar Mescidiaksa'nın kuzey yanında, camiye dik, büyük, yeni bir kilisenin temellerini atıyorlardı.[53] Tapınak bölgesinin 1187'de kaybedilmiş olması bu işin hiçbir zaman tamamlanamaması anlamına gelse de, Tapınakçıların burada çok büyük ölçekli bir inşaata giriştikleri anlaşılmaktadır. Kilise Mescidiaksa'nın batısına değin Tapınak tepesini bir uçtan bir uca kesecek, batı ve güney tarafındaki tonozlu dehlizlerle geniş kapalı bir alan, bir manastır avlusu oluşturacaktı; batılı ziyaretçileri etkilememesi imkânsız bir düzenlemeydi bu. Bu bölgede muhtemelen yapının cephesine ait, üzerinde Tapınakçı yazıtları olan kireçtaşı blokların bulunması, ayrıca Tapınak tepesinde yüksek nitelikli heykel yapımına elverişli gelişkin bir işliğin mevcut olması, bezemelerin yine o çağa ait Nasıra Tebliğ Kilisesi için geliştirilen üslupta olduğunu düşündürür.[54]

---

[52] *De laude*, s. 221.

[53] Würzburg'lu Johannes, "Descriptio," böl. 5, s. 130; *Theodericus*, böl. 17, s. 27. Ayrıca bkz. bu kitapta, s. 140.

[54] R. D. Pringle, "A Templar Inscription from the Haram Al-Sharif in Jerusalem," *Levant*, 21 (1989), 197-201; Z. Jacoby, "The Workshop of the Temple Area in Jerusalem in the Twelfth Century: Its Origin, Evolution and Impact," *Zeitschrift für Kunstgeschichte*, 45 (1982), 325-94. İşliğin Tapınak Tarikatına ait olması mümkündür, ama bu konuda dolaysız bir veri yoktur. Kraliyet ve Hayırseverler de dahil olmak üzere pek çok müşteriden sipariş

Tapınakçıların büyük kalelerinde önemli kiliseler inşa etmeleri, bu büyük kiliseyi bitirememelerini kısmen telafi etmişti; kalelerdeki kiliseler buralardaki cemaatler için birer merkezdi – sefere çıktıklarında kullandıkları geçici kiliseler ile taşınabilir sunaklar da böyleydi. Şapeli, Latin Hıristiyanları arasında revaçta olan Şeytan ve yardakçılarını cezalandırma sahnesiyle Başmelek Aziz Mikâil'e adanmış olan Chastel-Blanc'taki kilise surlarla çevrili alanın merkezinde, sağlam iç hisarın zemin katındaydı. Uzunluğu 23,6 metreydi ve beşik tonozlu üç sahna bölünmüştü, ana sahnın genişliği 10,2 metre, tonoz yüksekliği de 13,5 metreydi. Absidanın bitimiyle iki yanındaki iki kare niş, dört metre kalınlığında, absidanın sırtıyla ana sahın kısmında mazgallarla delinmiş bir duvara gömülüydü – Tapınakçıların uğraşılarının çift yönlülüğüne işaret eden incelikli bir düzenlemeydi bu. Anlaşıldığı kadarıyla kilise XII. yüzyılın son çeyreğinde inşa edilmiş, 1202 depreminden sonra da tamirat görmüştü.[55] 1217'nin başlarında, Birinci Haçlı Seferi ruhunu canlandırmaya yönelik bir vaaz seferi sırasında Akkâ Piskoposu Vitry'li Jacques, halkı kutsayıp iki Müslümanı vaftiz edeceği Tortosa sahilindeki Tapınakçı kalesine gitmeden önce burada bir vaaz vermişti.[56] Chastel-Blanc'tan farklı olarak Atlit ile Safed'deki şapeller yapıldığı sırada Kudüs'teki Tapınak bölgesinin elden gittiği biliniyordu – söz konusu şapellerin boyutu ile tasarımını etkilemiş olabilecek

---

almıştır burası.

[55] Deschamps, *Les Châteaux des Croisés*, cilt III, s. 156, 250, 252, 254, 257. Ayrıca bkz. şekil 5, s. 83. Tarikatın Amanos dağlarındaki Çalan'da bulunan kalesinde de, iç hisarda önemli bir konumda yer alan benzer bir şapel vardı. Nefin altında tonozlu bir kripta bulunmaktadır, bkz. Edwards, *Fortifications*, s. 101-2.

[56] Vitry'li Jacques. *Lettres de Jacques de Vitry: (1160/1170-1240), évêque de Saint-Jean-d'Acre*, yay. haz. H. B. C. Huygens, Leiden, 1960, no. 2, s. 93-4.

bir bilgiydi bu. Atlit'i inşa edenler, iç hisar bölgesinin güneybatı kısmına otuz metreden geniş, büyük yuvarlak bir kilise eklemişlerdi. Şapel, dışarıya açılan tonozun da oturduğu bir merkezi sütun etrafına inşa edilmiş on iki yüzlü bir yapıydı – model alındığı anlaşılan Kutsal Kabir Constantinus rotondasına benziyordu bu yapı.[57] Safed'de ise şapel kalenin en yüksek kısımlarından birine, kaleiçinin güneydoğu tarafındaki yuvarlak kuleye inşa edilmişti. Anlaşıldığı kadarıyla sekizgendi ve ışık almaya da yarayan bir kubbeyle kapatılmıştı. Duvarlarda içinde heykeller bulunan nişler vardı, bunlar arasında en dikkat çekicisi Aziz Georgius heykeliydi – 1266'da muzaffer Memluklar bunları parçalanması gereken putlar olarak göreceklerdi.[58]

Safed'deki şapelin yapısının tam olarak anlaşılabilmesi için kulenin ayrıntılı bir arkeolojik incelemeden geçirilmesi gerekir; ama bu şapel, Tapınakçıların batıdaki idare merkezlerinin birçoğunda inşa ettikleri çokgen ve yuvarlak kiliselerden pek de farklı değildi muhtemelen. Tapınakçıların Portekiz'deki Tomar ile Castilla'daki Segovia'da etkileyici yuvarlak şapelleri vardı, bunlarda mukaddes emanetlerin korunduğu merkezi ışık kuleleri bulunuyordu. Segovia'daki şapel, ışık kulesinin oluşturduğu üst katta yer alıyordu ve burada Gerçek Haça ait bir parça saklanıyordu. Paris'in kuzeydoğusundaki Laon'da bulunan görece küçük idare merkezinde, açık kemerli bir narteksle XII. yüzyıla tarihlenen altıgen bir şapele girilir (bkz. resim 8). Londra ve Pa-

---

[57] Bkz. Johns, *Guide to 'Atlit*, s. 52-5. Yuvarlak ya da çokgen biçimin Kubbetüssahra'dan –Hıristiyanların verdiği adla Tanrı Tapınağından– kopya edildiği düşüncesi pek akla yakın değildir, zira Tapınak tepesinin o bölgesi Tanrı Tapınağı rahiplerinin elindeydi. Ayrıca sunak merkezli plan daha ziyade Kutsal Kabir Kilisesini hatırlatır.

[58] Bkz. Pringle, "Reconstructing the Castle of Safad," s. 147-8. Heykeller için bkz. İbnülfurat (Ibn al-Furât), *Ayyubids*, cilt II, s. 105.

ris'teki büyük merkezlerde de, sonradan dikdörtgen koro yerleriyle genişletilmiş yuvarlak kiliseler vardı. Paris'teki artık mevcut değildir, Londra'da nehir kıyısında bulunan ve 1185'te Kudüs Patriği Heraclius tarafından takdis edilen Tapınak Kilisesi ise İngiliz geçiş dönemi üslubunun seçkin bir örneğidir. Tapınakçılar her idare merkezinde bu kadar ifrata kaçmıyorlardı, ama yerel ocak mensuplarının "Kanun"da öngörüldüğü üzere Kilise saatlerini izlemelerini sağlayan, Cistercium tarzında sade bezemeleri olan dikdörtgen şapeller inşa ediyorlardı. Bunların birçoğu kırsal bölgelerdeki küçük idare merkezlerinde yer alıyor, dördül bir alanın bir yanını tutuyor, diğer kenarlar boyunca da aşevi, barınma birimleri ve ahırlar uzanıyordu – Cistercium manastırlarının küçük ölçekli bir değişkesiydi bu.[59] Pirenelerde Sarlat ile Garonne'un buluşma noktası olan Montsaunès'teki surlarla çevrili Tapınak ocağında kilise kuzey-güney doğrultusunda, günlük uğraşlar ve askeri işlere ayrılmış alan ile mezarlık ve rahip bahçesini birbirinden ayırıyordu. Tarikatın yanı sıra bölge cemaatine de hizmet veren kiliseye halk batı kapısından, Tapınakçılar ise kuzey tarafındaki ayrı bir kapıdan giriyordu. Küçük güney kapısı ise mezarlığa açılıyordu (bkz. çizim 10).[60]

Omne datum optimum tebliğinin Tapınakçılara "hem esas ocaklarınızda hem de ek yerleşimlerle size tabi yerlerde"[61] rahip bulundur-

---

[59] Bkz. E. Lambert, *L'Architecture des Templiers*, Paris, 1955, s. 61-91. Tek sahınlı planın uygulandığı yalın bir Tapınak kilisesi için bkz. R. Gem, "An Early Church of the Knights Templars at Shipley, Sussex," *Anglo-Norman Studies*, cilt VI, *Proceedings of the Battle Conference 1983*, yay. haz. R. A. Brown, Woodbridge, 1984, s. 238-46; yazar bu yapıyı 1140 civarına tarihler.

[60] Bkz. F. Laborde, "L'église des Templiers de Montsaunès (Haute-Garonne)," *Revue de Comminges*, 92 (1979), s. 496-500 ve plan.

[61] *Papsturkunden für Templer und Johanniter*, cilt I, no. 3, s. 207-8.

ma izni tanıdığı 1139'dan sonra kiliselerde tarikatın kendi din adamları hizmet sundu. Vaizler dar kostümler giyer, sakallarını tıraş ederlerdi, ocakta saygın bir yerleri vardı: En iyi giysileri kullanır, sofrada büyük üstadın yanında oturur, ilk hizmet edilen kişi olma ayrıcalığını taşırlardı. Ufak tefek suçlar işlediklerinde cezaları hafifletilirdi: Diğer biraderler ceza olarak süfli işler görürlerken, onlar "çalışmak yerine" mezmur okurlardı.[62] Ama mevki konusunda yalan söylemek bu müsamahayı dengeleyecek kadar ciddi bir suçtu. "Kanun"un son kısmında verilen ihlal örneklerinden biri, kendisini ikinci diyakoz diye tanıtan ve bu suçu yüzünden tarikattan kovulan bir biradere ilişkindir.[63] Bu vaizler ayin yönetir, günah çıkartır, belli suçları affeder, ölü gömerlerdi. Özellikle Fransa'da bazıları yerel ocakların idareciliğini de üstlenirlerdi. Ne ki, tarikatın niteliğinden ötürü, diğer manastır tarikatlarında ruhbanı öylesine önemli kılan nüfuzu kazanamazlardı, çoğu da Kilise teşkilatında pek yükselemezdi. Başpiskoposluk ya da piskoposluk mevkiine ulaşmış Tapınak rahibi örneklerine çok az rastlanır;[64] bunların sayısı, Cistercium mensupları, Fransiskenler ve Dominikenler arasından çıkan Kilise ileri gelenlerinin sayısıyla karşılaştırılırsa çarpıcı bir fark görülür. Bundan hoşnutsuzluk duyulduğunu gösteren veriler de mevcuttur; zira belli bir süreliğine hizmet veren rahipler arasında bile (şövalyeler gibi rahipler için de mümkündü bu), öngörülen

---

62 *Règle,* mad. 268-71, s. 164-71.

63 *Règle,* mad. 585, s. 304.

64 Bu örnekler, 1288-90 arası Nasıra başpiskoposu unvanını taşıyan Saint Jean'lı Guillaume (Hamilton, *The Latin Church*, s. 279) ve 1272'de Baniyas piskoposluğunu yürütmekte olan Humbert'dir (Bulst-Thiele, *Magistri*, s. 254, n. 87). Ancak "Kanun"da böylesi terfilere ilişkin birtakım düzenlemeler de mevcuttur, mad. 434, s. 235-6.

süre dolmadan tarikattan ayrılmaya çalışanlar olmuştur.[65]

Bu rahiplerin yetkileri de "Kanun"da dolaylı olarak dile getirildiği kadar geniş değildi. "Kanun"da biraderlerin sadece, "papa nezdinde başpiskoposlarınkinden daha büyük bir bağışlama gücüne"[66] sahip olan tarikat rahiplerine günah çıkarmaları gerektiği söylense de, bu rahipler, piskoposluğun yetki alanına giren cinayet, saldırı ve din istismarı gibi büyük suçları affetme yetkisinden yoksunlardı aslında. Dahası "Kanun"un biraderlerin günahlarını çıkartma hakkını sadece tarikat rahiplerine tanımaktaki ısrarı, "büyük bir gereklilik olduğunda ve etrafta hiçbir vaiz birader bulunmadığında" bir başkasına da günah çıkarmaya izin verilmesiyle pratikte esnetilmişti zaten.[67] Kaldı ki bu dönemde ruhbanın nüfuzunun arttığı diğer tarikatların çoğunun tersine Tapınak Tarikatında askeri ihtiyaçlar rahiplerin rolünü giderek önemsizleştirmişti. Duruşma sırasında bu günah çıkarma meselesi iddia makamının ilgi odağı oldu; zira Tapınakçıların tarikat dışından kimseye günah çıkarmadıklarının kanıtlanması halinde, tarikatın sapkınlığını örtmek için tam bir gizlilik sağladığı iddiası destek kazanabilecekti. Tapınakçılar ise, Kudüs patriği, yerel piskoposlar, Fransiskenler ve Augustinus rahipleri gibi tarikat dışından çeşitli din adamlarına günah çıkardıklarını iddia ediyorlardı. Gizli sapkınlık suçlaması karşısında iddialarını kanıtlama telaşına düşmüşlerdi haliyle; ama XII. yüzyılda Karmelit rahipleriyle kurdukları yakın ilişkilere dair inandırıcı beyanlara bakılırsa söyledikleri doğruydu. Manastırları Hayfa'nın güneyinde, Nahal Siah vadisinde, Karmel dağının batı ya-

---

[65] "Bulles pour l'ordre du Temple," yay. haz. Delaville Le Roulx, no. 21, s. 421 (Eylül 1206).

[66] *Règle,* mad. 269, s. 165.

[67] *Règle,* mad. 354, s. 202.

macında bulunan Karmelitler, Atlit Kalesine sadece yirmi beş kilometre mesafedeydiler; söz konusu ilişkiler de, Tapınakçıların 1309'da Clermont piskoposunun karşısında verdikleri ifadelerle açıkça ortaya konmuştu. Villars'lı Bernard adlı bir rahip sorguculara, Tapınakçıların mümkünse sadece tarikat rahiplerine günah çıkardıklarını söylemişti. Ama tarikat rahibi bulunamadığında Karmelitlere de müracaat edebilirlerdi, çünkü "işittiğine göre, denizaşırı topraklarda Karmelitlerle sıkı bir dostlukları vardı." Bir diğer tanık, Outremer'de hizmet vermiş olan Yaver Jean Cenaud da şöyle söylüyordu: "Denizaşırı topraklarda, Tapınak biraderlerinin Hacılar Kalesinde [Atlit] kullandıkları erzakın onda biri Karmelit biraderlere gidiyordu, çünkü bu biraderler dost ve sırdaş addediliyordu."[68]

Ancak Cistercium mensuplarından farklı olarak Tapınakçıların başlangıçtan beri, hem yeni üye devşirmek hem de bağış toplamak için faaliyetlerini halka duyurmaları gerekmişti – kutsal yerlerin korunması çok büyük bir insan gücü isteyen, son derece masraflı bir işti. Molaylı Jacques bu umuma dönük yüzleriyle gurur duyuyor, "katedral kiliseleri hariç, şapelleriyle kiliselerinin (...) mukaddes itikatlarla ilgili tezyinatı ve mukaddes emanetleri daha âlâ, daha güzel, rahip ve sair din adamları tarafından düzenlenen kutsal ayinleri daha iyi başka bir tarikat" bilmediğini söylüyordu.[69] Molay'ın böyle övünmek için haklı sebepleri de vardı; zira tarikat, yeniden inşa edilen

---

[68] *Le Procès des Templiers d'Auvergne (1309-11): Edition de l'interrogatoire de juin 1309*, yay. haz. R. Sève ve A.-M. Chagny-Sève, Mémoires et documents d'historie médiévale et de philologie, nouvelle collection, Paris, 1987, s. 113, 119. "Kanun"da ayrıca ocağa "karşılıksız" hizmet eden ve herhangi bir manastır teşkilatına mensup olmayan rahiplere de atıfta bulunulur, mad. 525, s. 276-7.

[69] *Procès*, cilt I, s. 43.

Westminster Manastır Kilisesine gönlü kaymazdan önce Londra'daki Tapınak Kilisesinde defnedilmeyi tasarlamış olan İngiltere Kralı III. Henry gibi zevk sahipleri nezdinde büyük bir çekiciliğe sahipti.[70] III. Henry'nin tarikata yönelik ilgisi, 1240'ın Ağma Gününde Yuvarlak Kilisenin genişletilmiş koro yerinin takdis törenine ve –Hayırseverlerin verdiği tantanalı ziyafet dahil– müteakip kutlamalara katılmasından da çıkarılabilir.[71]

Bu kiliseler birer kült nesneleri merkeziydi genelde, zira tarikat yaygın doğu bağlantıları sayesinde zengin bir mukaddes emanetler koleksiyonu oluşturmuştu. Outremer'de son derece etkili parçalar vardı tarikatın elinde. Tapınak rahipleri Kutsal Perşembe günleri, ellerinde çiçeklenişini göstermek üzere Dikenli Tacı havaya kaldırıp teşhir ederlerdi. Atlit'te diğer mukaddes emanetlerin yanı sıra, Bakire ve Şehit Azize Khalkedonlu Euphemia'nın (ö. 303) kalbiyle bedeni muhafaza edilirdi – azizenin mucizevi özellikleri, sahil yolunu izleyerek güneye, Akkâ'dan Kudüs'e giden pek çok hacıyı kaleye çekerdi.[72] Geleneksel inanışa göre bu kalıntılar birtakım mucizeler sonucu Atlit'e intikal etmişti; daha VII. yüzyılda Caesarea yakınlarındaki bir kilisenin azizeye adanmış olması bu bölgenin haçlıların gelişinden yüzyıllar önce azizeyle bağıntılandırıldığını düşündürse de, bu inanç müminle-

---

[70] Bkz. Hallam, "Royal Burial," s. 372.

[71] Parisli Matthew, *Chronica Majora*, cilt IV, s. 11. Tapınakçılar önce Holborn'a, 1161'de de buraya yerleştiler. Yuvarlak Kilise, Patrik Heraclius'un 1185 tarihli takdis töreninden önceye aittir, bkz. *Records of the Templars in England in the Twelfth Century*, s. xxxix, liii, lxxxvii, 163.

[72] *Procès*, cilt I, s. 143, 419; "Les Chemins et pelerinages de la Terre Sainte," yay. haz. H. Michelant ve G. Raynaud, *Itinéraires à Jérusalem*, Cenevre, 1882, s. 180.

rin gözünde söz konusu emanetlerin kudretini artırmış olsa gerektir.[73] Tapınakçılar mukaddes emanetlerini bir de buhran dönemlerinde ortaya çıkarırlardı. Uzun süren kuraklıklar gibi kötü iklim şartları hüküm sürdüğünde, en nadide emanetlerini –İsa'nın içinde yıkandığına inanılan fıçı ya da tekneden yapılmış bir haçı– nedamet alayıyla Akkâ sokaklarında dolaştırırlardı. Haçın sağaltıcı etkisi olduğuna inanılırdı, bu nedenle Akkâ'daki Tapınak kilisesini pek çok hasta ziyaret ederdi.[74] Anılan mukaddes emanetlerin son ikisi 1291'de kurtarılıp Kıbrıs'a götürülmüştü. Duruşma sırasında bir tanık, Nicosia'daki Tapınak kilisesinde gümüşle tezyin edilmiş emanet mahfazaları içinde iki baş gördüğünü söylemişti, bunlardan birinin Azize Euphemia'ya ait olduğuna inanıyordu.[75] Tapınağın malları 1312'de Hayırseverlere devredildiğinde mukaddes emanetler de bunlar arasındaydı. 1330'ların sonlarında Sudheim'lı Ludolph Rodos'ta, bir zamanlar Tapınakçılara ait olan, ama artık Hayırseverlerin elinde bulunan zengin koleksiyonu görmüştü – koleksiyonda, İsa'nın havarilerin ayaklarını yıkarken kullandığı leğenden yapıldığına inanılan tunç haç da bulunmaktaydı.[76]

Mukaddes emanetler, batıdaki muhtemel hamilerle bağlantıları güçlendirip Kutsal Topraklardaki meselelere yönelik ilgiyi canlı tutmak için de kullanılıyordu. 1247'de Londra'ya billur bir şişecik içinde İsa'nın Haça saçılmış kanını getiren kişi bir Tapınakçıydı, Tapınakçılar ve Hayırseverlerin üstatları tarafından gönderilen bu emanetin sahici-

---

[73] Bkz. F. Tommasi, "I Templari e il culto delle reliquie," *MS*, s. 208-9.

[74] *Procès*, cilt I, s. 646-7.

[75] *Der Untergang*, yay. haz. Schottmüller, cilt II, s. 136.

[76] Sudheim'lı Ludolph, *Liber*, baş. 19, s. 29. Ludolph'a göre bu haçın balmumuna çıkarılan izi, denizde fırtınalara karşı etkiliydi. Bkz. Tommasi, "I Templari," s. 203-4.

liği Kudüs patriği ile Kutsal Toprakların diğer önemli din adamlarının mührüyle tescillenmişti; 1272'de de Thomas Bérard, aziz ve azizeler Filipus, Helena, Stephanus, Laurence, Euphemia ve Barbara'ya ait mukaddes emanetlerle birlikte Gerçek Haç parçaları göndermişti Londra'ya.[77] Castilla'da, şehrin kuzey surlarının dışında, çarpıcı bir kırlık arazide, özellikle Gerçek Haçın bir parçasını saklamak üzere inşa edilmiş Segovia Kilisesi Tapınakçılarındı (bkz. resim 9); tarikat Paris'te de, yortu günlerinde, oradaki ocaklarında korunan ve ünlü Köln'lü 11.000 bakirenin kalıntılarını içeren mukaddes emanet koleksiyonunu sergilerdi.[78] Ayrıca borç para verdikleri için Tapınakçılara rehin olarak mukaddes emanetler bırakılıyordu sık sık, bunların yerel Tapınak ocaklarının hazinelerinde saklanması istisnai bir durum değildi. Anlaşıldığı kadarıyla Aziz Policarp'ın mahfaza büstü de bu yolla edinilmişti, Tanrı Tapınağı başrahibince rehine konmuş ve geri alınmamıştı; Dalmaçya sahilindeki Zara şehrinin yönetimi ise, bir borç karşılığında, azizlerin silahlarıyla haçlardan oluşan zengin bir koleksiyonu Macaristan ve Slovenya üstadına teslim etmiş ve sonuçta –en geç Nisan 1308'de– bu koleksiyonu rehinden kurtarmıştı.[79]

Tapınakçılar, Orta İtalya'nın halk arasında dini hassasiyetin güçlü olduğu kesimlerinde gayet iyi teşkilatlanmışlardı: Papalık devleti ile Abruzzi'de 1309 ve 1310'da Tapınakçılar aleyhine düzenlenen tutanakları kaleme alan noterlerin titiz çalışması, doğuda Chieti'den batıda Roma'ya, kuzeyde de Gubbio'ya uzanan bölgede tarikatın yirmi bir kilisesi olduğunu gösterir – bunlar kuzeyde, sekiz kilisenin bulunduğu

---

[77] Parisli Matthew, *Chronica Majora*, cilt IV, s. 641; cilt VI, s. 142. Bkz. Bulst-Thiele, *Magistri*, s. 254, n. 87.

[78] Lambert, *L'Architecture des Templiers*, s. 84-91; *Procès*, cilt I, s. 502.

[79] Bkz. Tommasi, "I Templari," s. 197.

Viterbo ve Orvieto civarında yoğunlaşmışlardır.[80] Umbria'daki Perugia'da, Porta Sole'nin hemen dışında, papalık mabeyincisi Tapınakçı birader Bonvicino'nun himayesinde 1256-62 arasında inşa edilen San Bevignate Kilisesi, 1260'tan itibaren kentle özdeşleşen "kendini kırbaçlayanlar"ın oluşturduğu büyük alayların toplanma noktasıydı. San Bevignate'nin nedamet getirip kendini kırbaçlayanların koruyucusu olduğuna inanılıyordu; kilisenin içinde, güney duvarındaki Son Yargı freskinin alt kısmında, aralarından birinin önderleri Raniero Fasani olduğu sanılan birtakım *disciplinati* [*tilmizler*] ya da kendini kırbaçlayanlar resmedilmiştir. Nedametle bağlantılı faaliyetler olarak hacılık ve haçlılığa Perugia'da özel bir önem veriliyordu; bunun altında hem Guelf'ler ile Ghibellino'ların sebep olduğu yıkıcı çatışmadan ötürü duyulan güçlü barış isteği, hem de Orta İtalya'ya belki de Tapınak ağı kanalıyla ulaşan Moğol istilası haberlerinin yarattığı korkular yatıyordu.[81]

Kiliselerin bezemeleri de mukaddes emanetleri kadar dikkat çekiciydi genelde. Bazı kiliselerin bezemelerinde, mesela Charente'teki Cressac'nın 1170'lerden kalma renkli fresklerinde, Sarazenlerle çarpışmaya giden atlı Tapınakçılarla diğer haçlılar resmedilmiştir. Bu

---

[80] *The Trial of the Templars in the Papal State and the Abruzzi*, yay. haz. A. Gilmour-Bryson, Studi e Testi 303, Città del Vaticano, 1982, s. 264-7. 1264'te bir Alman rahibin, kutsanmış ekmeğin kanamaya başlayıp missa giysisini lekelediğini iddia ettiği Bolsena da bu bölgedeydi – Corpus Domini Yortusunun ihdasını sağlayan ilahi bir işaretti bu. İtalya'daki Tapınak kiliseleri ve bezemeleri konusunda bkz. F. Bramato, *Storia dell'Ordine dei Templari in Italia. Le Fondazione*, Roma, 1991, s. 175-82.

[81] Bkz. G. Dickson, "The Flagellants of 1260 and the Crusades," *JMH*, 15 (1989), 227-67. Bkz. U. Nicolini, "Bonvicino," *Dizionario biografico degli Italiani*, cilt XII, Roma, 1970, s. 471-2.

sahneler, yöre baronları La Marche Kontu Lusignan'lı Hugues ve Angoulême Kontu Guillaume Taillefer'in kardeşi Geoffroi Martel'in katılımıyla, 1163'te Krak des Chevaliers yakınlarında Nureddin'e karşı kazanılan zaferin kaydıdır belki de. Bu ileti batı duvarındaki, ejderhayı yenen cengâver Aziz Georgius tasviri ve İmparator Constantinus'a kapılarını açan Muzaffer Kiliseye dair simgesel bir tasvirle (yüz ifadesi nahoş bir figürün üzerine at süren bir şövalyeyi selamlayan bir kadın) pekiştirilmiştir.[82] Auvergne, Ydes'deki gibi başka kiliselerin de Aziz Georgius'a ithaf edilmesi ve Metz ile Montbellet'de olduğu gibi Azize Catherine'in şehit oluşunun tasvir edilmesi, Hıristiyan cengâverliği ve inanç uğruna kendini feda etme izleklerinin Tapınak kiliselerinde sık sık kullanıldığını düşündürür. Aslında Azize Catherine hikâyesi, bu kültle –IX. yüzyılda kültün doğduğu– Sina dağında tanışan haçlıların hikâyeyi halk arasında yaygınlaştırmasının ardından, Fransa ile İngiltere'de sık sık yeniden üretilir hale geldi.[83] Tapınak kiliselerindeki resim ve heykellerin konuları haçlı seferleriyle sınırlı değildir, tarikatın özimgesiyle bariz bağıntılar da mevcuttur – Bakire (bu külte yönelik ilginin tarihi, Tapınak ile Aziz Bernard arasındaki ilişkilere değin uzanır) ve Muzaffer İsa kültlerinin, "Yeni Ahit"in özellikle de şehit düşmüş havari ve azizlerine ilişkin kültlerin benimsenişi bu özimgenin yansımasıdır.[84] Montsaunès'teki kilise bunun bir örneğidir.

---

[82] Bkz. P. Deschamps ve M. Thibout, *La Peinture murale en France. Le Haut Moyen Age et l'Epoque Romane*, Paris, 1951, s. 133-7. Modern askeri şapellerde olduğu gibi duvarlara savaş andaçları ve kalkanlar asılarak fresklerin etkisi artırılırdı. Parisli Matthew'ya göre Tapınakçılar "deniz ötesindeki âdetleri uyarınca" binalarının duvarlarını olabildiğince çok sayıda kalkanla donatırlardı, *Chronica Majora*, cilt V, s. 480.

[83] Bkz. D. H. Farmer, *The Oxford Dictionary of Saints*, Oxford, 1978, s. 69-70.

[84] Bkz. Bkz. P. Deschamps ve M. Thibout, *La Peinture murale en France au*

Görece mütevazı bir idare merkezinde bulunmakla birlikte, Toulouse ile Bayonne arasındaki işlek yola yakındır bu kilise; anakapıdaki yontularla içerideki freskler için tarikat büyük zahmetlere girmiş olsa gerektir. Batı kapısı kemerinde, yani kilisenin halka dönük yüzündeki alınlıkta elli iki insan kafasından oluşan çarpıcı bir yontular toplamı yer alır: Kemerin tam tepesindeki *labarum*'un[Ψ] altında yüzler kederlidir, ama iki yana doğru inildikçe –belli ki Tanrı'dan uzaklaştıkları, hatta belki de lanetlendikleri için– giderek daha grotesk, daha azaplı ifadelere bürünürler. Kapı sövelerinin üstündeki sütun başlıklarında da havarilerin şehit düşüşü gösterilir: Solda Paulus'un kafasının kesilmesi, Petrus'un çarmıha gerilmesi ve Stephanus'un taşlanması, sağda ise İsa'nın hayatından mucize sahneleri yer alır – bir araya geldiklerinde Hıristiyanlığın ölüm karşısındaki zaferini ifade eden izleklerdir bunlar. Biraderlerin kullandığı kuzey kapısı Bakire'ye ayrılmıştır; hikâyeler, Cebrail'in tebliğinden müneccimlerin tapınmasına değin kronolojik sırasıyla sunulur, en üstte de haşmetli bir Bakire ve Çocuk sahnesi bulunur. İçerideki freskler büyük hasar görmüştür ve genel izlekleri tespit etmek pek kolay değildir. Motiflerin birçoğu figüratif değil geometriktir; ama bir Son Yargı tasviri ve her biri duvarlara çizilmiş yuvarlak kemerlerle çerçevelenmiş çeşitli peygamber, havari ve aziz resimleri de vardır.[85]

Perugia'da bulunan ve kaleye benzeyen büyük San Bevignate Kilisesi, 39,5 metreye 17,5 metrelik boyutları ve 27 metrelik azami yüksekliğiyle, geniş çaplı fresk tezyinatı için gayet uygun bir alan oluştur-

---

début de l'époque gothique, Paris, 1963, s. 27, 131, 137, 140, 153.

Ψ İsa'nın isminin Yunanca yazımdaki ilk iki harfinden (*XP*) oluşan monogram –çn.

85 Laborde, "L'église des Templiers," 93 (1980), 48-50, 227-41, 339-45.

muştu (bkz. resim 10). Fresklerin çoğu silinip gitmiş olsa da, bu imgelerin –San Bevignate'nin sadece kendini kırbaçlayanların toplanma merkezi olarak değil, aynı zamanda bölge kilisesi olarak da kullanılmasına alışkın– yöre halkı üzerindeki etkisini kestirmeye yetecek kadarı günümüze ulaşmıştır. Tipik bir Tapınakçı kilisesidir bu; iç mekânı gayet açık, doğuda kare biçiminde bir absida şapeliyle son bulan, bitişiğinde geniş bir çan kulesi bulunan büyük bir dikdörtgen şeklindedir. Burada ya da hemen yakında bulunan, Aziz Jerôme'a adanmış küçük bir kilisenin yerine yapılmıştır. Başlangıçta burası Perugia'daki iki Tapınak merkezinden biriydi; ama tarikat 1283-85 arası bir tarihte yöredeki Benediktenlerle ihtilafa düşüp San Guistino d'Arno'daki diğer üssünü kaybetti ve San Bevignate'yi büyük bir yapılar topluluğu haline getirmek zorunda kaldı – kilisenin güney tarafına manastır binaları eklendi ve muhtemelen tüm bu binalar bir duvarla kuşatıldı.[86]

Kilisenin fresk tezyinatında çalışmış dört sanatçıyı ayrıştırmak mümkündür, bunlardan üçü buradaki ilk inşa döneminde iş görmüştür.[87] Freskler Tapınak hayatının ikiliğini yansıtır. Dini izlekler çok çarpıcıdır; hiç değilse bu bölgede, Tapınağın tinsel içeriği biraz kıt bir tarikat olduğu düşüncesinin yeniden değerlendirilmesi gerektiğini düşündürür bunlar. Ana absida duvarının üst kısmında, tahta oturmuş ve etrafları meleklerle kuşatılmış Bakire ile Çocuk sahnesi vardır; bunun altında, pencerenin iki yanında dört İncil yazarının remizleri bulunur. Orta zeminde, sunağın tam arkasında Çarmıha Gerilme sahnesi yer alır; dönemin Umbria-Toscana üslubuyla resmedilmiş bu sahnede İsa kıvranıp acı çekmektedir. Absidanın sol duvarında Son

[86] Bkz. P. Raspa ve M. Marchesi, "Note sull'architettura di San Bevignate," *TOI*, s. 79-92.

[87] Bkz. Scarpellini, "La chiesa di San Bevignate," s. 93-158.

Yemek sahnesi görülür, pencerelerle bölünmemiş geniş sağ duvara ise Son Yargı sahnesi hâkimdir. 1280 civarında, belki de –Papa III. Nicolaus'un *hostarius*'u [*mabeyinci*] ve bölgedeki Tapınak mülkünün yöneticisi sıfatıyla Bonvicino'nun doğal halefi olan– Guillaume Chârnier'nin nüfuzu sayesinde, tarikat, absida ile sahın duvarlarındaki aralıklara on iki havari figürlerinden oluşan bir dizi yeni resim yaptırmıştı. Tarikatın özellikle üzerinde durduğu liturjik faaliyetler, sol duvarda Son Akşam Yemeği sahnesinin altında yer alan ve yortu günleri "Kanun"da tarikatın kutlaması öngörülen yortular arasında bulunan Aziz Laurence, Aziz Stephanus ve Maria Magdalena gibi Hıristiyanlığın büyük saygı duyulan simalarına ait resimlerden çıkarılabilir.[88] Özel yerel bağlantılar da absida duvarının sağ alt köşesindeki tasvirle ortaya konmuştur; burada bizzat Münzevi San Bevignate'nin hayatından bir sahne yer alır, ona kilisesinin inşa edileceği yeri bağışlayan piskopos tarafından takdis edilmektedir bu tasvirde. Ayrıca sahnın absidaya açılan doğu ucundaki sivri kemerin üzerinde, birtakım zarif bezemelerin ortasında, münzeviye atfedilen bir mucize hikâyesinden kalma parçalar görülür – hikâyeye göre San Bevignate bir kurt tarafından vahşice öldürülen bir çocuğu diriltmiştir.

Başka İtalyan kiliselerinde de sık sık görüldüğü üzere Son Yargı'ya ayrılmış olan batı duvarında Tapınak propagandası daha barizdir. Sağlam kalmış imgeler arasında üç sahne göze çarpar. Pencerenin solunda çarpıcı bir Tapınak kadırgası resmi vardır, geminin kime ait olduğu pruvasındaki iki siyah-beyaz sancakla belirtilmiştir (bkz. resim 11). Kutsal Topraklara giden hacılar dikkat kesilmiş mürettebatın koruması altındadırlar, direğin tepesindeki gözcü yerinde bulunan üç adam da mürettebattandır. Geminin sağ üst tarafında, bir kartalın

[88] *Règle*, mad. 75, s. 72-3.

pençeleri arasında kapalı bir kitap görülür – açıktır ki, Aziz Jean'ın Tapınak gemilerine binenleri koruyuşunun simgesidir bu. Bir başka düzeyde bakıldığında, geminin, maddi dünyanın fırtınalarında savrulsa bile ona güvenenlere kurtuluş fırsatı sunan Kiliseyi temsil ettiği de düşünülebilir.[89] Bunun altındaki sahnede ise, dalgalanan palmiyelerin arasından çıkan bir aslan, manastırlarının galerisinde duran beyaz binişli bir grup keşişe doğru hamle eder (bkz. resim 12). Tarikatın, burada aslanla simgelenen inanç düşmanlarının saldırılarına karşı koyabileceğini göstermek hedeflenmiştir muhtemelen. "Latince Kanun"da, boş bir iş olmasından ötürü avlanmak yasaklanmıştır Tapınakçılara; bu kuralın tek istisnası ise aslandır, zira aslan "yutabileceği kimseleri arayarak gezer" ve "onun eli herkese karşı işler, herkesin eli de ona karşı" ("Petrus'un Birinci Mektubu," 5:8).[90] Ayrıca öndeki keşişin, Beytüllahim'de yaşarken bir aslanın pençesinden diken çıkarmış olan Peygamber Yeremya'yı hatırlatırcasına aslana doğru uzanmasına bakılırsa, tarikatın özgün şapelin ithaf edildiği azizi anıştırarak bu ithafı vurgulamayı hedeflediği de düşünülebilir. Son olarak, pencerenin altında batı duvarı boyunca uzanan frizde, Cressac'daki gibi hareketli bir savaş sahnesi yer alır; burada vahşi bir cenge tutuşmuş haçlılarla Müslümanlar ve gayet belirgin Tapınak kalkanlarıyla sancakları görülür. Buradaki savaş, Tapınakçıların 1242'de Nablus'a düzenledikleri, kasabayı yağmalayıp camiyi yaktıkları hücum olabilir – Tapınakçıların

---

[89] Scarpellini bu temanın kaynağının, Ravenna'da bulunan San Giovanni Evangelista'nın absidasındaki (artık mevcut olmayan) mozaik bezeme olabileceğini ileri sürer, "La chiesa di San Bevignate," s. 129. Burada Galla Placidia'nın hayatından bir sahne (imparatoriçenin ailesiyle yaptığı güvenli bir deniz yolculuğu) sunuluyordu.

[90] *Règle*, mad. 56, s. 58.

batıda herkes tarafından bilinmesini sağladıkları bir maceradır bu.[91]

Ancak Tapınakçıların yetkinlik görüntüsü sunma ihtiyaçlarının keşiş sıfatıyla güttükleri hedeflerle dengelenmesi de gerekiyordu. Tüm dini tarikatlar, şu ya da bu ölçüde, tarikata katılanların laik hayatın kışkırtma ve yozluklarından kaçınmak suretiyle selamete erme isteğini karşılarlardı. Cistercium ve Chartreuse tarikatları bunu dünyadan, günlük kaygıların curcunasından uzak yerler bularak sağlamaya çalışıyordu. Tapınakçılar da meselenin farkındaydılar. Paderborn'lu Oliver, tarikatın yalnızca askeri amaçlarla değil, aynı zamanda cemaatin Akkâ'ya atfettiği murdarlık ve günahlardan uzak durmak amacıyla da Atlit'i üs tuttuğu kanısındaydı.[92] Atlit'te ibadethane ile buna bağlı binalar, kalenin koruyucu surları içerisinde bir manastır kompleksi oluşturuyordu. Evvelce Kudüs'teki Tapınak'ta olduğu ve Oliver'e göre kutsal şehir yeniden ele geçirildiğinde olacağı gibi, "Kanun"un belirlediği manastır hayatı döngüsüne uyuluyordu burada.

Yani seferde değillerse veya savaştan uzak batıdaki idare merkezlerinde bulunuyorlarsa, "Kanun" Tapınakçılar için, diğer keşişlerin günlük döngüsünden farksız, Kilise saatlerine göre işleyen manastır hayat tarzını öngörürdü. Madde 279 bu mecburiyeti belirsizliğe yer bırakmaksızın ortaya koyar:

> Her Tapınak biraderi bilmelidir ki, öncelikli vazifesi Tanrı'ya hizmettir ve her bir birader çalışmasıyla izanını buna, bilhassa da Tanrı'nın kutsal ayinlerine katılmaya vakfetmelidir; tarikatta bulunduğu müddetçe hiç kimse kutsal ayini kaçıramaz, aksatamaz. Zira "Kanun"umuzun dediği gibi, eğer Tanrı'yı seviyorsak, onun kutsal kelimelerini gö-

---

[91] Bkz. F. Tommasi, "L'Ordine dei Templari a Perugia," *Bollettino della Deputazione di Storia Patria per l'Umbria*, 78 (1981), s. 71-2. Bkz. bu kitapta, s. 230.

[92] Paderborn'lu Oliver, *Historia Damiatina*, s. 171.

nül rızasıyla işitip dinlemeliyiz.[93]

Günler, yazın saat dört civarında düzenlenen, biraderlerin on üç *paternoster* dinledikleri ya da okudukları alacakaranlık duasıyla başlardı, ardından saat altıda tansökümü duası ve missa, sekizde sabah, on bir buçukta da öğle duası gelirdi. Her şey yerine getirildiği takdirde alacakaranlık duası ile tansökümü duası arasında kısa bir uykuya izin verilir, bu sürenin sonunda, günün kısımlarını belirleyen çan sesiyle tekrar toplanırlardı biraderler. Kuşluk vaktine değin her biraderin ocağa hayrı dokunanlar için altmış *paternoster* okuması gerekirdi – dualarıın "otuzu Tanrı onları Araf'ta çektikleri acılardan kurtarıp Cennet'e alsın diye ölüler için, kalan otuzu da Tanrı onları günahtan uzak tutsun, geçmiş günahlarını affetsin ve hayırlı bir akıbete kavuşturşun diye yaşayanlar için" okunurdu. Öğle duasının ardından genellikle iki seferde –önce şövalyeler, ardından yaverler– günün ilk öğünü yenirdi. Mümkünse bir rahip topluluğu takdis eder, yemek sırasında bir kâtip kutsal kıssa okur, biraderler de sessizlik içinde yemeklerini yerlerdi. Yemeğin ardından şükretmek üzere şapele gidilirdi. Öğle sonrasını iki buçuktaki ikindi ve altıdaki günbatımı duaları böler, sonra günün ikinci öğünü olan akşam yemeği yenirdi. Son ayin, bir araya gelen biraderlerin su veya sulandırılmış şarap içtikleri akşam duasıydı. Ardından uyunurdu, akşam duasından ertesi günün alacakaranlık duasına değin sessizlik hüküm sürerdi. Kışın ayin saatleri birbirine yaklaşırdı, zira alacakaranlık duası şafaktan önce başlayamaz, akşam duası da genellikle altı çeyrek civarında okunurdu.[94] Çan çaldığında derhal şapele gidip ayine katılma mecburiyetinden muaf olan kimseler hastalar, "eğer elleri hamurda ise" fırında vazifeli birader, "eğer ateşte demir

[93] *Règle*, mad. 279, s. 170.

[94] *Règle*, mad. 279-313, s. 170-83.

varsa" demirhanede vazifeli birader ve eğer at nallamaya hazırlanıyorsa nalbanttı. Ama bunların da işlerini bitirir bitirmez şapele gitmeleri, duaları dinlemeleri, eğer dinleyemedilerse bizzat okumaları gerekirdi.[95]

Dolayısıyla tarikat ocaklarının birçoğunda Tapınakçıların günleri Benedikten muadillerininkinden pek de farklı geçmezdi; hatta Aziz Benedictus'un "Kanun"unda olduğu gibi Tapınakçıya da, eğer aldığı emir yapamayacağı veya akla aykırı bir şeyse o emirden azade olma hakkı bile tanınmıştı.[96] Bununla birlikte Tapınakçılar doğuda ve İspanya'da aynı anda hem keşiş hem de aktif görevde askerdiler. Dualara iştirak ibadet için gerekli olduğu gibi pratik sebeplerden ötürü de büyük önem taşıyordu, "çünkü akşam duası hariç, başvuru ve emirlerin dualardan sonra tebliğ edilmesi tarikatın teamüllerinden"di.[97] Dinçlik de önemliydi. Uzun oruçlar Cistercium mensupları için makul olabilirdi, ama askeri tarikat mensuplarını savaşamayacak kadar zayıf düşürebilirdi. Arkeolojik bulgular Tapınakçıların zengin bir beslenme düzenlerinin olmadığını düşündürür;[98] ama savaş alanında, Vitry'li Jacques'ın *exempla*'sında hicvettiği şövalye gibi (öyle uzun süre su-ekmek orucu tutmuştur ki, cenkte hiçbir işe yaramaz) mecalsiz kalmamalarını sağlayacak kadar iyi beslenmiş olmalıdırlar.[99] "Ka-

---

[95] *Règle*, mad. 146, s. 115; mad. 300, s. 178.

[96] *Règle*, mad. 313, s. 182-3.

[97] *Règle*, mad. 309, s. 181.

[98] Bkz. R. D. Pringle, *The Red Tower (al-Burj al-Ahmar): Settlement in the Plain of Sharon in the time of the Crusaders and Mamluks (AD 1099-1516)*, British School of Archaeology Monographs Series 1, Londra, 1986, s. 128, 178-9, 185-6.

[99] Vitry'li Jacques, *The Exempla or Illustrative Stories from the Sermones Vulgares*, yay. haz. T. F. Crane, New York, 1890, no. 85, s. 38-9.

nun"un çeşitli kısımlarında beslenme unsurları olarak sığır, koyun, dana ve keçi eti, alabalık, yılanbalığı, peynir ve fasulye, mercimek, lahana gibi sebzeler anılır; tarikat bostanlara sahip olduğuna, domuz ve tavuk beslendiğine göre, bu tür ürünler de tüketilmiş olsa gerektir.[100] Savaşa hazır olmak, atlarla teçhizata dikkat ve özen göstermek demekti; şövalyenin alacakaranlık ve akşam dualarından sonra bunları denetlemesi, icabında silahtarına danışması ve gerekli onarımlara nezaret etmesi mecburiydi. Hayvanlara gördürülecek iş ve gösterilecek muameleye dair sıkı kurallar getirilmişti – zira atlar yarıştırmak ya da dörtnala koşturmak için değildi, şövalye atlar arasında tercihte de bulunamazdı. Dolayısıyla Tapınakçıların at bakımındaki ustalıkları meşhurdu, tedavi için dışarıdan hasta atlar gönderilirdi tarikata.[101] Savaş bölgelerinde Tapınak hayatının nasıl olduğu, yemek esnasındaki davranışlara ilişkin düzenlemelerden rahatlıkla anlaşılabilir: Atların huysuzlanması ve silah başına çağrılma, izin almaksızın sofradan kalkmayı gerektirecek birkaç sebep arasındaydı.[102] Duruşma sırasında hizmetli biraderlerden Rodezli Bertrand Guasc, Sidon'da tarikata resmen kabul edilişini anlatmıştı; tören biraderlerin derhal karşılık vermesi gereken bir Sarazen hücumuyla yarıda kesilmişti – ani bir tehdit doğduğunda, sonradan cezanın tamamlanması gerekse de cezalı biraderler bile birliklere katılmak zorundaydılar.[103] Ancak manastır hayatı ile askerlik hayatının gerekleri arasındaki bağdaşmazlık, Tapınakçılar ocak dışında, seferde, çanlardan ve düzenli dualardan uzakta olduk-

---

[100] *Règle*, mad. 184-6, s. 135-6; mad. 192, s. 139; mad. 196, s. 140-1.

[101] *Règle*, mad. 238, s. 171; mad. 305, s. 179-80; mad. 315, s. 183-4; mad. 319, s. 185-6; mad. 606, s. 313-14.

[102] *Règle*, mad. 294, s. 175-6.

[103] *Procès*, cilt II, s. 160; *Règle*, mad. 501, s. 264-5.

larında en keskin haliyle ortaya çıkıyordu. Böylesi zamanlarda, kaçırdıkları duaların yerine belli sayıda *paternoster* okuyorlardı, ama "yemek yerken, sofradan kalkarken, kısa okurken ve başka herhangi bir şey yaparken" mümkün olduğunca sanki manastırdaymışlarcasına hareket etmeleri gerekiyordu.[104] Ne ki, askeri tarikatlar ile Benedikten çağdaşları arasındaki farkın en bariz olduğu yer, boş vaktin nasıl geçirileceğine ilişkin öğütlerdir. Her iki taraf da tembelliği Şeytan'ın aracı sayar: "Düşman'ın kötü arzular, boş düşünceler ve değersiz sözlerle hücumu, iyi işlerle meşgul bulduğu adamdansa aylak adam karşısında daha pervasız, daha şevklidir," denir Tapınağın "Kanun"unda. Ama Aziz Benedictus'un "Kanun"u keşişleri vakti sessizce tefekküre dalıp okuyarak değerlendirmeye teşvik ederken, Tapınakçılar, silah ve sair teçhizatın onarımı dahil tüm işlerini tamamladıktan sonra "çadır direği, çadır kancası yapacak veya vazifelerine uygun herhangi bir şeyle uğraşacaklardır."[105]

Tüm bunlar Hıristiyanlığın genel yıl düzeni çerçevesinde cereyan ediyordu; bu "yıl"ın önemli dönemleri –olağan günlük faaliyet kalıplarını zorunlu olarak değiştiren ve ek törenler düzenlenip oruç tutulmasını gerektiren– Noel arifesi, Noel, Büyük Perhiz, Paskalya ve belli başlı azizlere ithaf edilmiş yortu günleriydi.[106] Özel vesilelerle de birtakım ayinler düzenleniyordu. Kül Çarşambasında [Paskalyadan önceki büyük perhizin ilk çarşambası] "tüm biraderler kafalarına kül serptirmelidirler; külden gelip küle döndüğümüzü hatırlatmak üzere külü vaiz birader, eğer vaiz bulunamazsa bir başka rahip serpmeli-

[104] *Règle*, mad. 367, s. 207.

[105] *Règle*, mad. 285, s. 172.

[106] *Règle*, mad. 340-65, s. 195-206.

dir."[107] Paskalya arifesi Perşembenin de [Ayak Yıkama Günü] yine belli bir düzeni vardı. Missayla günbatımı duası okunduktan sonra ianeci on üç yoksula sıcak su ve havlu dağıtırdı:

> Biraderler yoksulların ayaklarını yıkayıp havlularla kurulayacak, ardından da tevazuyla öpeceklerdir. Şu var ki, ianeci ayakları yıkanan bu yoksulların bacaklarında veya ayaklarında pis bir illet olmamasına dikkat edecektir, yoksa bu illet biraderlerin vücuduna sirayet edebilir. Bu tören icra edilirken rahiple kâtip beyaz cübbe giyip haç taşıyacak, ocakta o gün okunması âdetten olan duaları okuyacaklardır. Sonra, eğer daha kıdemli biri yoksa ocağın kumandanı, ayakları yıkanan yoksullara ikişer somun ekmek, birer çift ayakkabı ve ikişer *denier* dağıtacaktır.

Bunlar biraderler yemek yemeden önce yapılırdı, akşam duası vakti yaklaştığında da bir çıngırak çalınırdı:

> bu çıngırağın sesiyle biraderler sanki çan çalmış gibi büyük salonda toplanacaklardır; rahiple kâtip de büyük salona gidecek ve haçı taşıyacaklardır. Sonra bir rahip veya kâtip İncil'in o gün okunması âdetten olan kısmını başlık vermeden okuyacaktır; isterse okurken oturabilir, ama kıyafetinin eksiksiz olması gerekir; okuma sırasında bir ara dinlenebilir. Bu esnada yaverler de biraderlere şarap getireceklerdir, biraderler isterlerse şarap içebilirler; şaraplar içildikten sonra İncil okuyan kalan kısmı da tamamlayacaktır. Okuma bittiğinde biraderler, rahip ve kâtip şapele gideceklerdir; rahip mihrapları yıkayacak ve bunlara şarap serpecektir. Sonra ocağın âdeti uyarınca tüm biraderler mihraplara gidip dua edecek, mihrapları öpeceklerdir; her birader sunaklara serpilen sulandırılmış şarabın birazını dudaklarıyla silmeli, bu şaraptan içmelidir.[108]

---

[107] *Règle*, mad. 343, s. 197.

[108] *Règle*, mad. 346-8, s. 198-200.

Derken zirve noktası olan Hayırlı Cuma [Paskalya arifesi Cuma] gelir, o gün "tüm biraderler haçın önünde tam bir teslimiyetle dua edeceklerdir; haçın önüne gittiklerinde yalınayak olmalıdırlar. Ve o gün suekmek orucu tutup yemeklerini peşkirsiz yiyeceklerdir."[109]

Tapınak cemaatine hiç kimse bunu cidden istediğini kanıtlamaksızın katılamazdı; kaldı ki, eğer bir biraderin kabulü sırasında toplumsal konumuna dair yalan söylediği anlaşılırsa, "Kanun"da sayılan tarikattan kovulmaya sebep olabilecek dokuz özel suç kadar ağır bir suç addedilirdi bu.[110] "Kanun"un sonunda, "bir biraderin tarikata nasıl alınıp katılacağını" eksiksiz olarak tarif eden bir bölüm bulunur. Bu bölüm 1260 civarında kaleme alınmıştır muhtemelen, ancak kabul törenlerinin tarikatın ilk zamanlarında buradaki tariften tamamen farklı olduğu da düşünülemez. Evlilik töreni gibi kabul ritüelleri de verilen vaadin sağlamlığını vurgulamak üzere tasarlanmıştı. Kabul etme makamında bulunan kişi –bu kimi zaman yerel kumandan, kimi zaman müfettiş gibi yüksek rütbeli bir gezici görevli olurdu– ocak biraderlerini toplayıp bir ruhani meclis kurar ve namzedin kabulüne bir engel olup olmadığını sorardı. Eğer herhangi bir itiraz gelmezse aday ayrı bir odaya alınır, burada ocağın iki üç tecrübeli üyesi tarikata katılırsa ne gibi güçlüklerle karşılaşacağını anlatırdı ona.

> Eğer Tanrı yolunda her şeye seve seve katlanacağını, ebediyen, hayatının her günü ocağın kulu kölesi olmak istediğini söylerse, ona nişanlısı veya karısı olup olmadığını; bir başka tarikata bir yemin veya vaatle bağlanıp bağlanmadığını; bir laik kişiye ödeyemediği bir borcu olup olmadığını; vücutça sıhhatli olup olmadığını, gizli bir hastalığının bulunup bulunmadığını; birinin serfi olup olmadığını sora-

[109] *Règle*, mad. 349, s. 200.

[110] *Règle*, mad. 431, s. 234.

caklardır.

Hem meclisten hem de namzetten bir kez daha taleplerini teyit etmeleri istendikten sonra namzet meclis salonuna alınır, kabul edenin karşısında diz çöker, ellerini malum biat tavrıyla kavuşturur, kabulünü dilerdi. Kabul eden de şöyle söylerdi:

> Değerli birader, çok büyük bir şey istiyorsun, zira tarikatımızı sadece dışarıdan görüyorsun. Gördüklerin sağlam atlarımız ve iyi teçhizatımız, iyi yiyecek içeceğimiz, iyi elbiselerimiz olduğu için rahat edecekmişsin gibi geliyordur sana. Fakat bunların ardında yatan insafsız emirleri bilmiyorsun; kendi kendinin efendisi olan senin için başkalarına kölelik etmek ıstıraplı bir şey olacak. Çünkü istediğin bir şeyi yapman çok zor burada, tabii yapabilirsen eğer; çünkü denizin bu tarafında kalmak isterken öte tarafına ya da Akkâ'da kalmak isterken Trablus, Antakya veya Ermenistan'a, yahut da ocak ve mülklerimizin bulunduğu Apulia, Sicilya, Lombardia, Fransa, Bourgogne, İngiltere veya başka yerlere gönderileceksin. Uyumak isterken ayakta olacaksın; bazen de uyanık kalmak isterken yatağında dinlenmen emredilecek sana.

Söz konusu olan bir yaverse, "belki en süfli işlerimizden birini göreceği, fırında, değirmende, mutfakta çalışacağı, develerle, domuzlarla veya bu tür başka işlerimizle uğraşacağı söylenebilir kendisine." Tüm kabul töreni boyunca vurgulanan şey, tarikatın daha yüce iyisi ve bireysel ruhun selameti uğruna iradeden vazgeçmekti. Sonra namzet salondan çıkar ve kabul eden kişi üçüncü kez onun tarikata kabul edilmemesi için bir sebep olup olmadığını sorardı. Namzet salona dönüp bir kez daha aynı sorgulamadan geçerdi; yalnız bu kez İncil üzerine yemin ettiği için, yalan söylemenin ciddi sonuçlar yaratacağı iyice vurgulanırdı. Ardından itaat, erdenlik ve yoksulluk andı içer, Kudüs'ü fethedip savunmaya söz verir, tarikatı hiçbir zaman terk etmeyeceğini,

bir Hıristiyanın haksız ve sebepsiz yere mülkünden yoksun bırakılmasına alet olmayacağını bildirirdi.

> Sonra ruhani meclisi toplayan kişi binişi alıp namzedin omuzlarına atacak, bağcıklarını bağlayacaktır. Vaiz birader *Ecce quam bonum* mezmurunu okuyup Ruhülkudüs'e dua edecek, biraderler de *paternoster* okuyacaklardır. Namzedi birader yapan kişi onu ayağa kaldırıp ağzından öpecektir; vaiz biraderin de onu öpmesi âdettendir.

Namzet, kendisine tarikattan kovulmasına veya ceza almasına sebep olabilecek suçları ve uyması beklenen hayat tarzını daha ayrıntılı şekilde anlatması için kabul eden kişinin karşısına oturtulurdu. "Sana yapman ve sakınman gereken şeyleri, ocaktan kovulmana yol açacak şeyleri, giysini kaybetmene ve sair cezalara sebep olacak şeyleri söylemiş bulunuyoruz; ama söylenecek her şeyi söylemedik, bunları sen soracaksın. Tanrı iyi söyletip iyi eyletsin."[111]

Namzetin girdiği cemaat neredeyse tamamen yetişkin erkeklerden oluşurdu. "Latince Kanun"da da "Fransızca Kanun"da da gayet açık bir dille belirtildiği üzere, kadınların tarikata kabulü uygunsuzluk addedilirdi.[112] Kabul töreni de bu yargıyı pekiştirirdi. "Hastalanman veya sana bu konuda izin verebilecek birinin müsaadesi olması halleri dışında bir kadının hizmetinden yararlanmayacaksın; ister annen, ister kardeşin, ister herhangi bir akraban, ister başka bir kadın olsun asla bir kadını öpmeyeceksin."[113] Dolayısıyla kadın bağışçılar Tapınağa

---

[111] *Règle*, mad. 657-86, s. 337-50. Hayırseverlerin kabul törenleriyle karşılaştırma için bkz. Riley-Smith, *The Knights of St John in Jerusalem*, s. 232-3.

[112] *Règle*, mad. 70, s. 69. Bu maddeler 1120'lerde kadınların –belki de hacılara yönelik hizmetlere katkıda bulunmak suretiyle– Tapınakçılarla daha yakın ilişkiler kurduklarına işaret eder.

[113] *Règle*, mad. 679, s. 346-7.

bariz bir ilgi gösterseler de, XIII. yüzyılda Hayırseverler Tarikatında olduğu gibi kadınlara ayrılmış ocakları yoktu Tapınakçıların.[114] Tapınağa katılanların karılarının rahibe olması beklenirdi, ama "başka bir tarikatta" elbette.[115] Bazı bağış beratlarında, bağışta bulunan kadınların yerel Tapınak ocağının "Kanun"una göre yaşamayı amaçladıklarını gösteren ibarelere rastlanır;[116] ama bunun, tarikatın o civardaki bir bendesi olarak erdenlikli bir hayat sürmeyi istemekten öte bir anlama gelmesi pek olası görünmemektedir. Ne ki dünyadan tamamen kopmak her zaman mümkün olmuyordu, özellikle de muktedirlerle muhatap olunuyorsa. Paderborn'lu Oliver Tapınakçıların Atlit'i bir manastır sükûneti sağlamak üzere inşa ettiklerini düşünse de, Kral IX. Louis'nin karısı Provence'lı Marguerite 1251'de bu kalede bir çocuk dünyaya getirmişti.[117]

Geleneksel Benedikten tarikatları çocukları da kabul ederdi; bunların büyük kısmı çok küçük yaşta manastıra teslim edilir, dışarıdaki hayat hakkında pek bir şey öğrenmeden büyürdü. Manastıra adanan bu çocuklar orada eğitilir, aile hayatından yoksun kalsalar da cemaatten bakım ve destek görürlerdi. Ancak askeri tarikatların da önemli bir rol oynadığı XII. yüzyıl başı manastır reformu bu düzene taraftar değildi. Cistercium Tarikatı akıl çeliciliklerinden ötürü çocukların kabulünü yasaklamıştı, Tapınakçıların ise gerekli fiziksel güce ulaşmış

---

[114] Bkz. bu kitapta, s. 51-3, 389-90.

[115] *Règle*, mad. 433, s. 235.

[116] Bkz. Forey, "Women and Military Orders," s. 63-7; ve *Records of the Templars in England*, s. lxi-lxii. Konuya ilişkin bir tartışma için bkz. H. J. Nicholson, "Templar Attitudes towards Women," *Medieval History*, 1 (1991), 74-80.

[117] Joinville, *Histoire*, s. 282-3; *Gestes des Chiprois*'da önce Akkâ'ya, ardından da Atlit'e gönderildiği söylenir, s. 147.

üyelere ihtiyacı vardı. "Latince Kanun"un on dördüncü maddesinde küçük yaştakilerin tarikata peylenmesine izin verilir, ama çocuk Kutsal Topraklarda İsa'nın düşmanlarını öldürmeye yetecek güce ulaşıp silah taşıyabilir hale gelene değin ebeveyni tarafından büyütülecektir.[118] Yerel Tapınak merkezlerinde bu tür düzenlemelere rastlanmaktadır. Mesela 1241'de Champagne Kontluğundaki Provins ocağında, Odelina'nın oğlu, "sağlam ve sağlıklı, zihni yerinde, erginlik çağına ulaşmış, ebeveyninin vesayetinden çıkmış" Renaud, çocukken annesinin verdiği söz uyarınca tarikata girmek istediğini teyit etmişti.[119] Fiziksel gelişim düzeyleri değişkendi elbette. Provins beratında Renaud'nun yaşı belirtilmez, sadece yetişkinliğe ulaştığı söylenir; ama yetişkinlik halinin tanımı farklı yorumlara açıktı tabii ki. Duruşma sırasında bir Tapınakçı tarikata girdiğinde on bir yaşında olduğunu iddia etmiş, başka iki Tapınakçı da ancak on üçlerinde olduklarını söylemişlerdi.[120] Ayrıca Kutsal Topraklarda haçlı seferine katılan Toulouse Kontu Alphonse Jourdain Nisan 1148'de, on dört yaşındaki oğlu Raimond'u Kudüs'teki Tapınakçılara emanet etmişti – amacı onu tarikata sokmak değil, kendisi haçlı seferindeyken onun da savaş sanatları eğitimi görmesini sağlamaktı muhtemelen. Tapınakçıların böylesi çocuklar konusundaki tavırlarının ne olduğu bilinmiyor; ama tarikata 1134'te batıdaki topraklarında kapsamlı imtiyazlar tanımış olan Alphonse Jourdain gibi birini gücendirmeyi göze alamadıkları açıktır. Ne gibi sonuçlar yaratmış olursa olsun bu durum çabuk son buldu; 15

---

[118] *Règle*, mad. 14, s. 25-6. Fransızca çeviride tekrarlanmıştır bu. Katılım yaşı konusunda bkz. A. J. Forey, "Recruitment to Military Orders (Twelfth to mid-Fourteenth Centuries)," *Viator*, 17 (1986), 148-53.

[119] *Provins. Histoire et cartulaire des Templiers de Provins*, yay. haz. V. Carrière, Paris, 1919, no. 12, s. 49-50.

[120] *Procès*, cilt I, s. 415; cilt II, s. 352, 390.

Nisan civarında Alphonse Jourdain'in beklenmedik ölümüyle kontluğu Raimond devraldı ve acilen Toulouse'a dönmek zorunda kaldı.[121] Anılan bu çocuklar ortalamadan daha boylu ve daha güçlülerdi belki de, ama Rouergue'deki Vaour gibi çevresinden görece kopuk idare merkezlerinde kuralların delindiğini ve –bakımlarını sağlamak amacıyla veya büyüdüklerinde tarikata katılmaları beklentisiyle– ocağa çocukların da alındığını gösteren veriler mevcuttur.[122]

Tarikata çocuk kabul edilmediği için çıraklık evresi de yoktu. Duruşma sırasında tanıkların çoğu tarikata hemen kabul edildiğini söylemişti; bunun sebebi muhtemelen yeni üyelerden olgunluk yaşına varmış, aklı baliğ olmalarının istenmesiydi. Laik şövalyelerin belli bir süreliğine hizmet etmelerinin mümkün olması, birçokları için makul bir seçenekti kuşkusuz. Ancak özgün "Latince Kanun"un on ikinci maddesiyle deneme süresi şartı getirilmiştir; ayrıca 1139'da tarikatın kendi rahiplerinin olmasına izin verildiğinde, *Omne datum optimum* tebliğiyle bunların tarikata girmeden önce cemaatte "bir yıl süreyle kendilerini kanıtlamaları" emredilmişti.[123] Ne ki anlaşıldığı kadarıyla tarikat tarihinin daha başlarında bu uygulamadan vazgeçilmiştir. "Kanun"un Fransızca çevirisinin söz konusu maddesinde deneme süresi

---

[121] *Rorgo Fretullus de Nazareth et sa description de la Terre Sainte. Histoire et edition du texte*, yay. haz. P. C. Boeren, Amsterdam, 1980, s. xviii-, 54, 72-7. Aragón'daki benzer örnekler için bkz. Forey, *The Templars in the Corona de Aragón*, s. 285 ve Ek 1, no. 13, s. 380. Ayrıca bkz. bu kitapta, s. 71.

[122] Bkz. E. Magnou, "Oblature, classe chevaleresque et servage dans les maisons méridionales du Temple au XIIme siècle," *Annales du Midi*, 73 (1961), 390-1.

[123] *Règle*, mad. 11, s. 23. *Papsturkunden für Templer und Johanniter*, cilt I, no. 3, s. 208. Bkz. A. J. Forey, "Novitiate and Instruction in the Military Orders during the Twelfth and Thirteenth Centuries," *Speculum*, 61 (1986), 1-17.

cümlesi atlanmış, bu cümle çocukların tarikata kabulünü yasaklayan on dördüncü maddenin sonuna kaydırılmış, ifade de "deneme süresi"nden "sınanma"ya dönüştürülmüştür.[124] Diğerine göre bu yeni ifade gayet muğlaktır, çıraklık evresine değil kabul törenindeki sıkı sorgulamaya atıfta bulunuyor olabilir pekâlâ. Dolayısıyla da bu konuda resmi bir düzenleme getirildiyse bile bunun 1140'lar ve 1150'lerde ortadan kalkmış olduğu düşünülebilir.

Aktif askerlik yaşını aştığı düşünülebilecek yeni üyeler içinse yaş pek büyük bir engel değildi. Birçokları tarikata orta, hatta ileri yaşta katılıyor, doğuya gönderilmiyor, tarikatın batıdaki ocaklarında görevlendiriliyordu.[125] Özellikle toplumsal mevki sahibi bazı kimseler de tarikata girişlerini ölüm yaklaşana değin erteliyorlardı – bunların arzusu, geleneksel manastır tarikatlarının teamülleri çerçevesinde kendilerine "hayırlı bir son" hazırlamaktı. Ruhani meclisin onayı alınmaksızın üye kabulü yasak olsa da, "Kanun" üstada "ölümden kurtulamayacağı kanaati uyandıracak kadar hasta," saygıdeğer bir kimseyi "Tanrı aşkına" tarikata kabul etme izni tanıyordu.[126] Bunun en meşhur örneklerinden biri, III. Henry çocukken kral naipliğini yürüten Pembroke Kontu William Marshal'ın tarikata katılışıydı – önceden planlanmış bir katılımdı bu. William, Tapınağın İngiltere'deki üstadı St Maur'lu Aimeri'nin yakın dostuydu ve öldüğü tarih olan 1219'dan birkaç yıl önce, vakti geldiğinde kullanmak üzere bir tarikat binişi hazırlatmıştı.[127] Onun ve oğulları William ile Gilbert'ın yatık heykelleri, Londra'daki Yuvarlak Kilisenin göze çarpacak yerlerine konmuştur

---

[124] *Règle*, mad. 14, s. 26.

[125] Bkz. Barber, *Trial*, s. 54; ve bu kitapta, s.352.

[126] *Règle*, mad. 97, s. 85.

[127] Bkz. S. Painter, *William Marshal*, Baltimore, 1933, s. 284-5.

(bkz. resim 13). Tapınakçılar, hareketli bir uçboyu olmasına karşın Outremer'de de aynı amaca hizmet ettiler. 1236'da "Beyrut'un eski beyi" İbelinli Jean, adamları ve malları konusunda gerekli düzenlemeleri yapıp William Marshal'ın tuttuğu yolu izledi. Jean ölüm döşeğindeyken yanında bulunan İbelin yanlısı vakanüvis Novaralı Philippe olup biteni şöyle anlatıyordu:

> Sonra yeminini tutup Tapınak biraderi oldu. Çocukları buna şiddetle karşı çıkmış, tüm ülke ahalisi de bu yüzden büyük kederlere kapılmıştı; ama hiçbir şeyin faydası olmadı, kimseyi umursamadan Tapınağa katıldı ve müthiş bir sükûnetle Akkâ'ya gitti. Biraderliği uzun sürmedi, öyle güzel bir ölüme nail oldu ki, anlatılanlara büyük bir hayret duymaksızın inanmak kabil değildi. Ruhu teslim vakti gelip çattığında, Çarmıhta İsa'nın getirilmesini istedi. Novaralı Philippe yanına taşınan çarmıhı tutup Efendimiz İsa Mesih'in ayaklarını öptü ve tüm gücüyle şöyle söyledi: "*In manus tuas, Domine, commendo spiritum meum.*" ["Tanrım, ruhumu senin ellerine teslim ediyorum."] Ruhunu Tanrı'ya böyle teslim etti. Ölümünden sonra naaşı bozulmadı; eğer iyi ruhlar Tanrı'nın yanına gidiyorsa, hiç kuşkusuz onun ruhu oraya, Cennet'e gitti.[128]

Bir de tarikat hizmetindeyken yaşlananlar, hastalananlar vardı. Artık silah taşıyamayacaklarını hissettiklerinde görevleri teçhizatlarıyla atlarını iade etmekti, müşirin üstüne düşen de eski atların yerine "yumuşakbaşlı, yavaş atlar" vermekti onlara. Her konuda iyi örnek olmalıydılar, "zira bilhassa genç biraderler kendilerini onlara bakarak bulacak, gençler ne şekilde davranacaklarını yaşlı adamların davranışlarını izleyerek öğrenecekler"di.[129] Bazen de gerekli tetkiklerin

---

[128] *Gestes des Chiprois*, s. 117-18. Novaralı Philippe'ten çeviri, *The Wars of Frederick II*, s. 169-70.

[129] *Règle*, mad. 338-9, s. 194-5.

ardından hizmetlerini tarikatın batıdaki ocaklarından birinde tamamlamak üzere geri gönderilirlerdi.[130] Tarikata girişte ciddi bir hastalığı – özellikle de cüzamı ve "sara denen o meşum hastalığı"– gizlemek kovulmakla sonuçlanabilecek bir suç olsa da,[131] "Kanun"da tarikata katıldıktan sonra hastalananlar ve yaralananlar için kapsamlı düzenlemeler getirilmiştir. Hasta biraderler, tarikatın beslenme düzeninden ve hizmetlerden muafiyet tanıma konusunda geniş yetkiler taşıyan revirciye teslim edilirlerdi. Ciddi yaralanmaların yanı sıra sıtma nöbeti (malarya), dizanteri, kusma ve cinnet, icabında hastayı ayrı odada tutmak dahil özel tedavi gerektiren durumlar olarak görülür, hastayı muayene edip tavsiyelerde bulunması için dışarıdan hekim de getirtilebilirdi.[132] Marazlı biraderler arasında cüzam oldukça yaygındı; bunlara, 1130'larda Tapınakçılarla sıkı bir işbirliği içerisinde özellikle cüzamlılar için kurulmuş bir cemaat olan Aziz Lazaros Tarikatına geçme fırsatı tanınırdı – ancak "Kanun"un Fransızca değişkesine göre bunu yapmaya zorlanamazlardı. Ne ki, hastalığın çeşitli aşamalarındaki laikler ve Tapınakçılar için muteber bir sığınak olarak hizmet veren Aziz Lazaros Tarikatı da 1230'larda askeri görevler üstlenmiş durumdaydı.[133] Belki de hem bundan hem de XIII. yüzyılda toplum genelinde cüzamlılara yönelik tutumun sertleşmesinden ötürü, "Katalanca Kanun"un yazıldığı 1260'ların sonlarında, bu hastalığa yakalandığına

---

[130] *Règle*, mad. 93, s. 83. Belli ocaklarda özel imkânlar sunuluyordu muhtemelen. Örneğin İngiltere'deki Eagle (Lincolnshire) ve Denney (Cambridgeshire), bkz. *Records of the Templars in England in the Twelfth Century*, s. clxxx; *The Victoria History of the Counties of England*, yay. haz. L. F. Salzman, *A History of Cambridgeshire and the Isle of Ely*, cilt II, 1948, s. 259-62.

[131] *Règle*, mad. 438-9, s. 237-8; mad. 672, s. 343.

[132] *Règle*, mad. 190-7, s. 138-41.

[133] *Règle*, mad. 443, s. 239-40. Bkz. Shajar, "Des lépreux," s. 29-30.

karar verilen her Tapınakçının Aziz Lazaros'a nakli zorunlu hale gelmiş bulunuyordu.[134] "Katalanca Kanun"da "cin basmasından mustarip" biraderlere de değinilmiştir – bunların iyileşene kadar başkalarından uzak tutulmaları öngörülüyordu. Ancak "aklını kaybedenlere" bu kadar müsamahalı davranılmıyordu. Anlaşıldığı kadarıyla tarikatta bu durum için tecritten başka bir çözüm düşünülememişti. Akıl hastaları, iyileştikleri hükmüne varılana değin zincire vurulup kimseye zarar veremeyecekleri bir yerde tutuluyorlardı.[135]

Hayırseverler gibi öncelikle hayır işleri için kurulmuş bir tarikat olmamakla birlikte Tapınağın koruyucu faaliyetleri de sadece kendi mensuplarıyla sınırlı kalmıyordu. "Kanun"a göre, "Tanrı ve biraderler aşkına, üstat her neredeyse orada üç yoksul, belli başlı her ocak veya kalede de dört yoksul, biraderlerin yemeğinden yiyecek"ti.[136] Biraderlerin sofrasından artanlarla yoksulları doyurmak da âdettendi; "birader veya yaverlerin karınlarını iyice doyurabilmeleri için değil –zira yemekten rahatlıkla geri durabilirlerdi– Tanrı ve yoksullar aşkına iane dağıtmak üzere böylesine geniş ve iyi bir teşkilat kurdukları için" tayınlar gayet cömertti.[137] Ayrıca tarikatın yoksullar için kalıcı kuruluşları da vardı: Mesela Trablus Kontluğunda bulunan Valania'daki

---

[134] *Catalan Rule*, var. 10A-11B; "Un nouveau manuscrit," yay. haz. Delaville Le Roulx, mad. 14, s. 197-8. Bu mecburiyetin sadece doğuda hizmet veren Tapınakçılar için geçerli olduğu anlaşılmaktadır, zira 1310'da duruşma sürerken Paris Tapınağında tutulanlar arasında cüzamlı bir birader de bulunuyordu, *Procès*, cilt I, s. 159.

[135] *Catalan Rule*, var. 11B; "Un nouveau manuscrit," yay. haz. Delaville Le Roulx, mad. 16-17, s. 198-9.

[136] *Règle*, mad. 188, s. 137.

[137] *Règle*, mad. 370, s. 208-9.

dârülacezelerinde yoksullara "yatak, ateş ve su" sağlıyorlardı.[138] Würzburg'lu Johannes tarikat hakkında kuşkular beslemekle birlikte, Tapınakçıların Hıristiyan yoksullara cömert yardımlarda bulunduklarını teslim etmişti – ne ki tahminine göre bu cömertlik Hayırseverlerinkinin onda biri bile değildi.[139] Oranlar yanlış olabilir, ama Johannes bu konuda Hayırseverlerin rolünün çok daha büyük olduğunu düşünmekte haklıydı; zira Molaylı Jacques'ın da belirttiği gibi, Hayırseverler Tarikatı "hayır işleri görmek üzere kurulmuştu," oysa Tapınak Tarikatı salt bir askeri şövalye teşkilatıydı. Bununla birlikte Tapınak *bailliage*'larında haftada üç kez sadaka dağıtıldığını ve ekmeğin onda birinin yoksullara verildiğini söylüyordu Molaylı Jacques. Askeri tarikatların birleşmesi aleyhine ileri sürdüğü gerekçelerden biri de sadakaların azalacak olmasıydı.[140] Duruşma sırasında bu konuda sıkı bir sorgulamadan geçirilen Tapınakçılar böyle bir uygulama olduğunu doğrulamışlardı genelde;[141] yalnız bir keresinde, ağır bir kıtlık sırasında, sadakalar biraderler arasında tartışmaya neden olmuştu.[142] Hatta hizmetli birader Bertrand Guasc, arkadaşlarıyla birlikte doğuda hac seyahatindeyken parasız kaldıklarını ve tarikatın kendilerini bu sırada saflarına kattığını iddia etmişti – ancak olayın tarihi 1291 olduğuna göre, bu katılım o dönemin vahim koşullarının bir yansıması da olabilir pekâlâ.[143]

---

[138] *RRH*, cilt II, no. 614 (B), s. 40 (Mart 1182).

[139] Würzburg'lu Johannes, "Descriptio," böl. 5, s. 130.

[140] *Le Dossier*, s. 6-7.

[141] Mesela *Procès*, cilt I, s. 192, 370, 430, 528, 550; *Der Untergang*, yay. haz. Schottmüller, cilt II, s. 247; *Papsttum und Untergang des Templerordens*, cilt II, yay. haz. H. Finke, Münster, 1907, no. 48, s. 72.

[142] *Procès*, cilt I, s. 400-1.

[143] *Procès*, cilt II, s. 259.

Tapınak hayatının örüntüsü ayrıntılı bir ceza sistemiyle pekiştirilmişti – cezalar, haftalık ruhani meclislerde suçlamaların haklı bulunması halinde veya günah çıkarma sonrasında belirlenirdi.[144] "Kanun" en ciddi durumlar için tarikattan kovulma cezası getirmiştir. Bunu gerektiren dokuz suç vardır: Din istismarı, ruhani meclisin işlerini ifşa, bir Hıristiyan erkeği veya kadını öldürme, belli hırsızlık çeşitleri, kapalı bir kale veya ocaktan öngörülenin haricinde bir çıkışı kullanarak ayrılma, başka biraderler aleyhine fesat kurma, Sarazenlere kaçma, sapkınlık ve savaş sırasında sancağı bırakıp kaçma.[145] Ruhani meclislerde verilebilecek cezaları içeren, muhtemelen biraz daha geç tarihli bir diğer listede yukarıda sayılan suçlar yeniden düzenlenmiş, kapalı bir kaleden gizlice çıkış konusundaki hüküm hırsızlık başlığı altına kaydırılmıştı – "pek çok çeşidi" olan bir günahtı hırsızlık.[146] Bunun yerine de yeni bir suç tanımlanmıştı: eşcinsellik.[147] Suç kanıtlanmış sayıldığında tarikatın adaleti zalimce olabiliyordu. "Kanun"a 1257-67 arası bir tarihte eklenmiş olan kısımda, tarikatın disiplin sisteminin nasıl işlediğini göstermek üzere çeşitli gerçek vaka örnekleri sunulur. Antakya'da birkaç Hıristiyan taciri öldüren üç kadeş tevkif edilmiş ve bunu niçin yaptıkları sorulmuştu. "Kendilerine bunu günahın yaptırdığı"nı söylemişlerdi. Manastır heyeti tarafından yargılandıktan sonra, "ocaktan kovulmalarına ve tüm Antakya, Trablus, Tir ve Akkâ'da gezdirilip kamçılanmalarına" karar verildi, "kamçılanırken

---

[144] *Règle*, mad. 386-415, s. 216-57.

[145] *Règle*, mad. 224-32, s. 153-4. "Kanun"un XIII. yüzyıl ortalarında eklenmiş son kısmında bu suçlar pratikte karşılaşılan örnekleriyle sıralanır, tarikata kabul edilirken yalan söyleme suçu da bunlar arasındadır, mad. 544-85, s. 285-304 ve bkz. bu kitapta, s. 345-350.

[146] *Règle*, mad. 423, s. 230-1.

[147] *Règle*, mad. 418, s. 229.

'ocağın günahkâr adamlarına biçtiği adaleti görün,' diye bağırıyorlardı; Château Pèlerin'de müebbet hapis cezasına çarptırıldılar ve orada öldüler."[148]

Kovulma ritüeli de giriş ritüeli kadar önemliydi:

> Eğer bir birader ocaktan ebediyen kovulmasını gerektirecek bir şey yaparsa, ocaktan salıverilmeden önce, üstünde bir tek paçalı don kalana kadar soyunup boynunda bir iple tüm biraderlerin önüne, ruhani meclise çıkacaktır; üstadın önünde diz çökecek, bir yıl bir gün ceza yiyenlere emredilen şeyleri yapacaktır; sonra üstat kendisine azil mektubunu verecek, o da böylece gidip daha sıkı bir tarikata sığınabilecektir.[149]

Birçok Tapınakçının 1312'de tarikat lağvedildikten sonra kavradığı üzere, bağlanılan tarikat artık mevcut olmasa bile, bir kez yemin edildikten sonra bu ant bozulamıyordu;[150] öte yandan kovulma durumunda sığınılacak "daha sıkı bir tarikat"la ne kastedildiği de pek belli değildi. Birleşik Saint Jean ve Aziz Lazaros Tarikatlarıyla yapılmış karşılıklı anlaşma bu iki teşkilatın Tapınak üyelerini kabulünü yasaklıyordu, ama Benediktenlere veya Augustinusçulara nakil tarikat içerisinde bir ölçüde destekleniyordu. "Kanun"un ilgili kısmının yazarı ise "bunu muvafık bulmuyoruz," diyordu – belli ki bu tarikatları kafasındaki "daha sıkı düzen" fikriyle bağdaştıramıyordu.[151] Kaygısı, tarikat-

---

[148] *Règle*, mad. 554, s. 289-90.

[149] *Règle*, mad. 428, s. 232-3.

[150] Bkz. Barber, *Trial*, s. 238-40.

[151] *Règle*, mad. 429, s. 233. Ancak 1139-61 arası Lazkiye piskoposluğunu yürüten Nasıralı Gérard'ın anlattığı Bartholomé vakası ilginç bir örnektir. Bu adam karısını terk edip doğuya hacca gitmiş, burada Tapınakçılara katılmıştır. Ama Kudüs'te kendini cüzamlıların bakımına adadığı, aynı zamanda da oruç ve gece ibadetleriyle kendine eziyet ettiği anlaşılmaktadır. Neti-

tan kovulmuş birinin bu suretle daha rahat bir hayata kavuştuğu kanaatini yaratması ya da daha kötüsü, Tapınakçıların ününe zarar verecek şekilde davranma serbestiliği kazanmasıydı. Bu nedenle, daha sıkı bir tarikata girmeye razı olmayanlar, bir kez daha düşünmeleri için zincire vurulacaklardı.[152] Nakiller tek yönlü değildi, Tapınakçılar da diğer askeri tarikatlardan, hatta Fransiskenlerden üye alıyorlardı. Bunun ünlü bir örneği, 1241-44 arası Töton Şövalyelerinin büyük üstadı olan ve 1245'te papalığın onayıyla Tapınak Tarikatına kabul edilen Malbergli Gérard'dı. Anlaşıldığı kadarıyla bir mali skandala sebep olmuş, bu arada büyük kişisel borçlara girmişti Gérard; ama belli ki IV. Innocentius Tapınak disiplininin böyle biriyle başa çıkmak için yeterince katı olduğunu düşünmüştü.[153]

Dönüşsüz olmasa da "ocaktan kovulmanın ardından en sert ve en ağır" ceza giysilerin alınmasıydı. Çok çeşitli suçlar için verilebilirdi bu hüküm: Öfke ve şiddet sergilemek; kadınlarla cinsel ilişkiye girmek; yalan söylemek, özellikle de başka biraderlere çamur atmak; tarikatın köleden kediye herhangi bir malını kötüye kullanmak ya da kaybetmek; emre itaatsizlik etmek; üstadın mührünü kırmak; liyakatsiz kimseleri tarikata kabul etmek; izinsiz inşaat yapmak ve izin almaksızın geceyi ocak dışında geçirmek.[154] Giysileri kaybetmek, hem biraderle-

---

cede –izinli mi izinsiz mi olduğu belli değilse de– Tapınakçılardan ayrılmış ve Antakya'da Karadağ'a çekilip keşiş olmuştur. Bkz. B. Z. Kedar, "Gerard of Nazareth, a Neglected Twelfth-Century Writer in the Latin East. A Contribution to the Intellectual and Monastic History of the Crusader States," *DOP*, 37 (1983), s. 72.

[152] *Règle*, mad. 437, s. 237.

[153] Bkz. A. Spicciani, "Papa Innocenzo IV e I Templari," *MS*, s. 56-7.

[154] *Règle*, mad. 451-67, s. 242-50. "Kanun"un XIII. yüzyıl ortasına ait kısmında örnekleriyle birlikte otuz bir değişik suç sayılır, mad. 587-622, s. 305-22.

rin tarikattaki mevkilerini gösteren şeylerden yoksun bırakılmak hem de birtakım aşağılayıcı cezalar çekmek demekti. Bu cezaya çarptırılanın silahlarıyla atlarını geri vermesi ve haftada üç gün su-ekmek orucu tutarak, kölelerle birlikte çalışarak, yemeğini yerde yiyerek pişmanlık göstermesi gerekirdi. Her pazar günü şapelde, diğer biraderlerin önünde dayak cezası da uygulanırdı. Bu düzen normalde bir yıl bir gün sürerdi, ama süre dolduğunda bile cezalı kişi suçundan tamamen arınmış olmazdı, bir daha asla başka biraderlere yönelik suçlamalar getiremez, mühür ya da kese taşıyamaz, şövalyelere emir veremez, eline benekli sancak alamaz, tavsiyede bulunamazdı.[155] Pratikte tarikat içinde yükselmesi imkânsız hale gelirdi, zira kötü ünü hiç peşini bırakmazdı. Başka bir tarikata girmek için izin almaksızın Tapınaktan ayrılmak da böyle görülürdü; zira bunu yapan Tapınak giysisini kendi isteğiyle bırakmış sayılırdı ve ancak incelikli bir nedamet sergilerse tarikata yeniden kabul edilebilirdi.[156] Giysi kaybetmek diğer tüm cezaları geçersiz kılardı: "Böyle olması kararlaştırılmıştır, çünkü bu çok ağır, çok sert bir cezadır; [cezalandırılan] giysisini ve ocakta bir daha kazanamayacağı itibarını kaybettiğinde büyük bir felaket, bedbahtlık ve utanca uğramış olur."[157]

Bu büyük cezaların ardından bir biradere, "Tanrı ve biraderler ona

---

[155] *Règle*, mad. 451, s. 242-3; mad. 468, s. 250; mad. 470, s. 251; mad. 472, s. 251-2; mad. 477-8, s. 253-4; mad. 481, s. 255.

[156] *Règle*, mad. 474, s. 252; mad. 486-7, s. 257-8. Mesela bkz., "daha sıkı tarikat" tanımına uyan Chartreuse'e katılmış, ama sonra kararından caymış Wallaincourt'lu Adam vakası, *Procès*, cilt I, s. 204. Ancak ismi belirsiz hacının sandığının tersine, "Kanun," bir biraderin ekmeğini yemesine engel oldukları takdirde kedilerle köpeklerin kovalanmasına izin verir, *Règle*, mad. 512, s. 271.

[157] *Règle*, mad. 476, s. 253.

merhamet gösterene kadar" haftanın üç, iki ya da bir günü uygulanan birtakım derecelendirilmiş cezalar gelirdi. Haftada üç gün, merhamet gösterilmemiş olsa giysisini kaybetmesine neden olacak bir suça işaret ederdi; haftada iki gün ise, "ocağın emrini çiğnemesine neden olan gayet önemsiz hatalar için"di.[158] Haftada üç veya iki günlük ceza alan Tapınakçının "eşek gütmesi ya da ocağın diğer süfli işlerini görmesi, mesela mutfakta çanak yıkaması veya sarmısak, soğan soyması, ateş yakması gerekir"di. Pazar günleri de dayak cezası vardı:

> Üstat veya yetkili kişi bir biradere ceza vermek isterse ona, "Değerli birader, eğer sağlığın yerindeyse git, soyun," diyecektir. O da sağlığı yerindeyse soyunacak, sonra da meclisi toplayanın karşısında diz çökecektir. Ardından meclisi toplayan veya cezayı uygulaması gereken kişi, "Değerli birader efendiler, işte cezasını çekmeye gelen biraderiniz burada, Efendimize dua edin ki onun günahlarını bağışlasın," diyecektir. Bütün biraderler buna uyacak ve birer *paternoster* okuyacaklardır, eğer orada bulunuyorsa vaiz birader de cezalandırılan hayrına Efendimize dua edecektir. Dualar okunduğunda meclisi toplayan uygun bulduğu şekilde, isterse bir kırbaçla biradere cezasını verecektir, kırbacı olmadığı takdirde eğer isterse kemerini de kullanabilir.[159]

Toplantının sonunda biraderlere doğruluk yolunu izlemelerini öğütlemek, üstada veya meclisi toplayan kişiye düşüyordu:

> Oradan ayrılmadan önce, biraderlere tavsiyelerde bulunup nasıl yaşamaları gerektiğini söyleyecek, onlara ocağın kanunlarıyla âdetlerinin bir kısmını anlatıp belletecek, fena düşüncelere, bilhassa fena işlere karşı ihtiyatlı olmalarını, at üstündeyken, konuşurken, hüküm verirken, yemek yerken ve sair tüm durumlarda hiçbir aşırılık ve budalalıkları görülmeyecek şekilde davranmaya gayret ve dikkat sarf etme-

[158] *Règle*, mad. 496-7, s. 262-3.

[159] *Règle*, mad. 493, s. 261; mad. 502, s. 265-6.

lerini, saçlarına ve elbiselerine özel bir itina göstermelerini, hiçbir dağınıklıklarının olmamasını söyleyip emredecektir.[160]

Kılı kırk yaran suç ve ceza listesi o çağın bakış tarzını, insanlığın ilk günahın yükünü taşımasından ötürü suçtan kaçınmanın imkânsız olduğu düşüncesini açıkça ortaya koyar. Aslında "Kanun"da, Tapınağın celbettiği kimseler açısından cazip ayrıcalıklar da tanınmıştır. Aziz Bernard'ın çizdiği, dünyevi faaliyetlerle hiçbir ilgisi olmayan örnek kişiler tablosuna ters düşse de, mızrak darbeleriyle ölüm veya sakatlanma tehlikesi yaratmamak kaydıyla süvari dövüşüne izin verilmişti; çok özel durumlarda –gerçek para değil, mum parçası gibi nesneler kullanmak şartıyla– bahse girilebiliyordu; belli türden oyunlar da serbestti (ne ki, Outremer'in en yaygın iki oyunu, satranç ve tavla bunlar arasında değildi).[161] Ayrıca Benedikten "Kanun" geleneği izlenerek ceza sisteminin uygulanımında kişisel takdir yetkisi de tanınmıştı: "Kanun"a XIII. yüzyıl ortalarında eklenen kısım, bu yetkinin ne gibi koşullar altında kullanılabileceğini göstermeye yönelik vaka yorum ve incelemeleri sunar. Yazar cezalara ilişkin bu uzun içtihat bölümünü toparlarken örneklerin iki sebeple verildiğini söyler: İlkin, biraderler itaatin önemini görebilsinler diye –diğer tüm sorunlar itaat olmadığında ortaya çıkar– ve ikincileyin de, kanunları yürütenler bunları adaletten şaşmadan nasıl en iyi şekilde uygulayabilecekleri konusunda bir fikir edinsinler diye.[162]

Ne ki, ceza sistemi ve insani zaaflara tanınan sınırlı imtiyazlar yazgıyı kabullenme anlamına gelmiyordu; özellikle de kendini Tanrı'ya

---

[160] *Règle*, mad. 188, s. 137. Bu davranış tarzı kendi başına önemli olduğu gibi, "laik kimseler için iyi bir örnek de teşkil eder," mad. 340, s. 195.

[161] *Règle*, mad. 315, s. 183-4; mad. 317, s. 184-5.

[162] *Règle*, mad. 638, s. 328.

adamış seçkinlerin insani zayıflığın üstesinden gelmek için özel bir çaba göstermesi gerekiyordu. Buna bağlı olarak da, Tapınakçıların pratikte kötü düşüncelerle kötü eylemlerden ne ölçüde sakınabilecekleri sorusu gündeme geliyordu. Belli dünyevi faaliyet çeşitlerine yönelik müsamahada yansımasını bulan aristokrat ve şövalye ethosu, Tapınakçıların işledikleri küçük suçlarda da açığa çıkıyordu. Mesela "Kanun"da şöyle bir vaka aktarılmıştır: Bir birader Trablus Kontluğunda, Casal Brahim yakınlarında başkalarıyla birlikte yürürken nehir kıyısında bir kuş görmüş, topuzunu dikkatsizce savurmuş, ıskalamış ve silah nehre düşüp kaybolmuştur. Kuramsal olarak bakılırsa, bile bile topuz kaybetmek ciddi bir ihlaldir; ama bu davada biraderler takdir yetkisi kullanmışlar ve söz konusu biraderin giysisini muhafaza etmesine izin verilmiştir.[163] Batıdaki idare merkezlerinde yerel laik hayatın canlılığı daha da baştan çıkarıcıydı kuşkusuz. Birader Mohunlu John da buna direnç gösterememiş, 1293'te Huntingdonshire'daki kraliyet ormanında koşuşan köpeklere yetkisi olmaksızın el koymuş, İngiltere üstadının başvurusu sayesinde Kral I. Edward tarafından 100 şilin para cezasına çarptırılıp salıverilmişti.[164] "Kanun"da da, Tapınak giysileri üzerine bahse girmek, kendi aralarında dalaşmak, bir kadınla yatmak gibi daha ciddi suçlara dair gerçek örnekler sunulur.[165] Ancak en ciddi suçlar tarikattan kovulmaya neden olabilecek suçlardı. Bunlarla ne sıklıkla karşılaşıldığını kestirmek olanaklı değildir; ama ağır addedilen suçlardan üçü –din istismarı, firar ve eşcinsellik– göz önüne alınırsa,

---

[163] *Règle*, mad. 605, s. 313. Ayrıca bkz., tedavi için ocağa bırakılmış bir atın ölümüne sebep olan Kıbrıs kumandanı vakası. Kumandan tavşan kovalarken atla birlikte düşünce atın öldürülmesi gerekmişti, mad. 606, s. 289.

[164] *Calendar of the Close Rolls, Edward I.*, cilt III, AD 1288-1296, Londra, 1904, s. 289.

[165] *Règle*, mad. 558, s. 291-2; mad. 592, s. 308; mad. 625, s. 322.

"Kanun"da ortaya konan ceza sisteminin salt muhtemel sorunlara dair kuramsal bir bakışa dayanmadığını göstermek olanaklı hale gelir.

Anlaşıldığı kadarıyla bu üç suçtan en yaygını din istismarıydı ve yaygınlığının bir sebebi de farkına varılmaksızın işlenebilen bir suç olmasıydı. Açıktır ki, yeni üyelerin sağlığı geleneksel manastır tarikatlarına göre Tapınakçılar için daha önemli olsa da, haçlı seferlerinin getirdiği toplumsal ve iktisadi baskı karşısında, tarikata sadece savaşabilecek yaşta sağlıklı adamlar alma ilkesi kolayca bir tarafa bırakılabiliyordu.[166] Nitekim bağış ve geçici üyelik beratları tarikata giriş düzenlemelerinin genelde Benedikten usulünden biraz farklı olduğunu gösterir. Yeni üyenin bir bağışta bulunarak tarikata katılması ya da geçici üyenin aldığı dualar ve Tapınak arazisinde defnedilme izni karşılığında bir bağışta bulunması gibi örtük beklentiler vardır. Bu tutum Tapınak imparatorluğunun doğmasına yardım etmişti, ama papalığın ve Kilise hukukçularının din istismarı konusunda getirmeye çalıştıkları reformun gerektirdiği önemli değişikliklerle hiç mi hiç bağdaşmıyordu. XII. yüzyıl sonlarında Walter Map Tapınakçıların da Hayırseverlerin de, genelde sıkıştıran borçları yüzünden, tarikatlarına katılan şövalyelerden kilisede yemin harcı aldıklarını söylemişti. İddiasına göre "din istismarı suçlamalarından kurtulmak" için buldukları bir çareydi bu.[167] XIII. yüzyıl başlarında, papalık elçisi Courçon'lu Robert III. Innocentius'a Tapınakçıların uygulamalarının o sırada tanımlandığı haliyle din istismarı kapsamına girdiğini söylediğinde mesele iyice büyüdü – ama elçi, Walter Map'ten farklı olarak, bu suçun kasıtlı itaatsizlikten değil cehaletten işlendiğini düşünüyordu. Bu nedenle papa önce bir uyarıda bulundu sadece. 1213'te üstatla biraderlere,

[166] Bkz. bu kitapta, s. 352-355.

[167] Walter Map, *De nugis curialium*, s. 72-3.

"'yardım' adı altında olsa bile (...) bir kimsenin kabulü için herhangi bir şey talep edilmemesi"ni söyledi. Geçmişte bu suçu işleyenlere ne yapılacağı üstadın takdirine bırakılabilirdi, ama gelecekte söz konusu suçu işleyenler Tapınaktan kovulup daha sıkı bir tarikata girmeye mecbur edilmeliydi.[168]

Sorun kısmen, XII. yüzyılın ikinci yarısında Kilise yasaları yanlısı görüşün gelişme göstermiş olmasından kaynaklanıyordu, ancak Tapınak söz konusu olduğunda sağlanan idari düzen ve yaygınlık meseleye bir çözüm sağlayamıyordu; zira 1130'lardan beri pek çok yerel ocağın girdiği karşılıklı anlaşmalar, onlarsız işleyemeyecekleri yeni adam ve kaynakların sürekli akmasına dayalı bir sistem oluşturmuştu. Albedun'lü Bernard Sesmon vakası, sistemin yerel düzeyde nasıl işlediğini ve tarikatın bu çarktan çıkmasının ne kadar zor olduğunu gösteren birçok örnekten biridir. Bernard Sesmon, ölü biraderler adına okunan dualar ile dağıtılan sadakalara katılma isteği ve henüz laikken ölürse Tapınakçıların "onu bir birader gibi kabul edip" kendi mezarlıklarına defnetmesi talebiyle bedenini ve ruhunu, Aude bölgesinde, Carcassonne'un doğusunda bulunan Douzens'deki Tapınak ocağına teslim etmişti. Sonra da, kendisinin ve ana babasının ruhlarının selameti için 1000 *sou*'luk çok büyük bir bağışta bulunmuştu. Tapınakçılar ise, öldüğünde tarikata iadesi koşuluyla, iratlarıyla birlikte Espéraza'daki imtiyazlarının idaresini Bernard'a vermişlerdi.[169] Belgenin dilinde, Bernard'ın –aslında dindarca bir bağış yapmış olsa da– bağışı-

---

[168] Bkz. J. H. Lynch, *Simoniacal Entry into the religious Life from 1000 to 1260*, Columbus, Ohio, 1976, s. 190-2. Din istismarı ve askeri tarikatlar konusunda bkz. Forey, "Recruitment," s. 155-7.

[169] *Cartulaires des Templiers de Douzens*, yay. haz. P. Gérard ve E. Magnou, Collection de documents inédits sur l'histoire de France 3, Paris, 1965, Cartulaire A, no. 199 [198], s. 171-2. Ayrıca bkz. Magnou, "Oblature," s. 387-8.

nın karşılığında öncelikle Tapınak mülklerinin yönetiminde önemli bir rol, ikinci olarak da ya tarikata geç yaşta girme ya da ölümünden sonra tarikat mensubu muamelesi görme –bu ikisi aynı kapıya çıkar zaten– garantisi aldığını gizleme çabası yoktur pek. Yeni üye çekmede gösterilen başarı, sözgelimi Cistercium ocaklarında ancak iktisadi kalkınma gibi bir yan sonuç sağlarken, Tapınak için batıdaki teşkilatın *raison d'être*'ydi [*varlık nedeni*]. Pek çok Tapınakçının, III. Innocentius'un deyişiyle *simplicitas*'tan [*dürüstlük*] şaşmadan din istismarına sapmış olması mümkündür; ama "Kanun"un muhtemelen 1165 civarına ait maddelerinde, din istismarının tarikattan kovulmaya sebep olacak suçlar listesinin başında yer aldığı da bir gerçektir. Burada tanım gayet açıktır: "Din istismarı suçu, Tapınağın bir biraderine veya Tapınak Tarikatına girmeye yardımcı olacak başka birine bir şey hibe etmek veya bir vaatte bulunmak suretiyle işlenir."[170] Sorun, *simplicitas*'tan ziyade haçlı seferlerinin yarattığı baskılarla ilgiliydi. Aslında III. Innocentius bile bu baskılara karşı koyamamıştı. Yeni haçlılar devşirme telaşıyla, haç taşıma koşullarını belirleyen Kilise yasasında –eşin reddetme hakkının iptali gibi–[171] önemli değişiklikler yapmış, böylelikle de haçlı seferlerinin gereklerinin öncelikli olduğunu açıkça kabul etmişti.

Varılan sonuç, Tapınak hiyerarşisinde din istismarı tehlikesine karşı artan bir hassasiyet, esaslı bir değişiklik yapmak konusunda da bariz bir yetersizlikti. "Kanun"un 1257-67 arası bir tarihe ait sonraki maddeleri sorunun pratikte nelere yol açtığını ortaya koyar; zira Périgord'lu Armand'ın üstatlığı sırasında (1232-1244/6 civarı) sorun ta-

---

[170] *Règle*, mad. 224, s. 153.

[171] J. A. Brundage, "The Crusader's Wife: A Canonistic Quandary," *Studia Gratiana*, 12, Collectanea Stephan Kuttner 2, Roma, 1967, s. 434-5.

rikatın doğudaki bazı önemli üyelerinin geçirdiği ciddi bir vicdani buhranla açığa vurmuştu kendini.[172] Söz konusu üyeler, ağır bir muhasebenin ardından, tarikata din istismarı yoluyla girdiklerine ve "Kanun" böyle söylemese de, batıdaki ocaklardan biri aracılığıyla yaptıkları şeyin kesinlikle bu olduğuna karar vermişlerdi:

> Sonra yürekleri kan ağlayarak Üstat Birader Hermant de Pierregort'a çıkıp gözyaşları ve büyük kederler içinde ona durumu söylediler, yaptıkları her şeyi anlattılar. Anılan üstat da büyük bir yeise kapıldı, zira karşısındakiler iyilik, din ve saflıkla dolu hayatlar süren değerli kimselerdi. Ve anılan üstat mahrem bir meclis toplayıp ocağın en yaşlı, en bilge kişilerine ve meseleyi en iyi bilenlere danıştı; onlara, itaat gösterip bu konudan kimseye söz etmemelerini, iyi niyetle ve ocağın hayrı için kendisine akıl vermelerini emretti.

Üstadın danışmanları, gayet erdemli hayatlar süren bu kimselerin "tarikattan kovulmaları halinde ocağın büyük bir zarar ve ciddi bir rezaletle karşı karşıya kalabileceğini" düşündüler ve bu nedenle papaya bir elçi gönderip, meseleyi "ocağın bir dostu ve sırdaşı" olan Caesarea başpiskoposunun yargısına bırakmayı talep etmeye karar verdiler. Bu başpiskopos muhtemelen Limoges'li Pierre olduğuna göre (1199-1237), 1230'ların ortalarında, IX. Gregorius'un papalığı sırasında yaşanmış bir olaydı bu. Papa talebi kabul etti, bunun üzerine Périgord'lu Armand özel danışmanlarından seçilmiş bir grubu da yanlarına katarak söz konusu biraderleri başpiskoposa gönderdi. Üstadın vekilleri başpiskoposa bu biraderlerin usulen giysilerinden feragat edip sonra "sanki evvelce birader olmamışlar gibi" ocağa yeniden kabul edilmeleri çözümünü önerdiler, başpiskopos da bu çözümü uygun buldu. "Kanun"un ilgili kısmını kaleme alan birader, meselenin yalnızca söz konusu bira-

[172] *Règle*, 544-49, s. 285-88. Lynch, *Simoniacal Entry into Religious Life*, s. 216-7.

derlerin "iyi ve dindarca hayatlar süren bilge ve değerli kimseler" olmaları sayesinde böyle çözümlendiğini, kötü davranışları olsa böylesi bir müsamaha görmelerinin imkânsız olduğunu söyler. Anlaşıldığı kadarıyla olay bu biraderlerin Tapınak hiyerarşisinde yükselmelerini de engellememiştir, zira aralarından biri sonradan büyük üstat olmuştur.[173]

Dile getirilmese de Périgord'lu Armand'ın bu olaydan ötürü birtakım korkulara kapıldığı açıktır. Bu kimseler tarikattan kovulsalardı rezalet çıkacak, zarar görülecekti; hem daha pek çokları da konumunun usulsüzlüğüne kanaat getirmeyecek miydi? Nasıl Kilise kutsal ayinlerin, bunları yöneten rahiplerin ahlaki durumuna bağlı muteberliği uğruna bağışçılığı reddetmek zorunda kaldıysa, Tapınakçıların da tarikatın ayakta kalabilmesi için din istismarı sorunundan kurtulması gerekiyordu. Bu bakımdan 549. maddenin sonuç notu gayet anlamlıdır, zira burada yazar daha sonra "iyiliğinden ötürü ocağın değerli bir mensubuna" yine aynı işlemin uygulandığını söyler – söz konusu buhranın sorunu hiç de ortadan kaldırmadığını düşündüren bir şeydir bu. Din istismarına dair kanunlar sıkı sıkıya uygulanırsa, tarikatın doğudaki savaşın amansız talepleri için kaynak sağlamayacağı gerçeği hükmünü korumuştur.[174]

Kimileri tarikata girişte din istismarı tehlikesini bertaraf etmek için titizlenirken, kimileri de aynı dikkati firar konusunda gösteriyordu. Bu sorun din istismarı kadar büyük ölçekli olmadığı gibi kronolojik

---

[173] Bu kişi, 1240'ta Akkâ idareciliğini yürüten Vichiers'li Renaud'dur muhtemelen, *RRH*, no. 1096, s. 285. Périgord'lu Armand'ın halefi Sonnac'lı Guillaume 1230'ların ortalarında Aquitaine idarecisiydi ve dolayısıyla bu olay sırasında doğuda değildi.

[174] Bkz. bu kitapta, s. 353-355.

bir seyir de izlememiştir; ama daimi bir askeri sorun olan firarı en aza indirmek için tetikte olmak gerekiyordu. Batıdaki ocaklarda bazı Tapınakçılar meçhul sebeplerle ortadan kayboluveriyorlardı. Mesela 1305'te Kent, Sussex ve Southampton şeriflerine, "bölgede laik giysilerle dolaştığı" öğrenilen Birader Feckenham'lı Richard'ı aramaları emredilmişti. Bulunduğu takdirde, "Tarikat 'Kanun'una uygun olarak cezalandırılmak üzere" İngiltere üstadına teslim edilecekti.[175] Bazen kaçış sebepleri daha belirgin oluyordu. "Katalanca Kanun"da, doğuya gitmek üzere izin almaksızın ocağından ayrılmış İspanyol Tapınakçılar için getirilen ayrıntılı düzenlemeler, sıradan bir firardan ziyade, Kutsal Kabir uğruna savaşmaya yönelik kabul görmemiş bir isteğe eder.[176] Ne ki doğudakilerden bazıları savaşmaya batıdakiler kadar hevesli değildi. Tirli Guillaume'a göre Ermenistan kralı Toros'un kardeşi Mleh tarikat üyesi olmuş, ama sonradan firar etmişti; 1168'de Toros öldüğünde de onun topraklarını ele geçirip Kilikya'daki Tapınak mülklerine saldırmak için üs olarak kullanmıştı.[177] Bir yüzyıl sonra bir diğer kayda değer katılımcı, 1260'ta önemli kalelerini Tapınağa satmış olan müflis Sidonlu Julian, 1275'te mensubuyken öleceği Teslis Tarikatına katılmak için Tapınaktan ayrılmıştı.[178]

Doğuda firarın din değiştirmeyle sonuçlanması gibi bir tehlike de vardı. "Kanun"da Jorge adlı bir duvar ustasının davası anlatılmıştır; Jorge Akkâ'dan ayrılıp Sarazenlere katılmıştı, "üstat bunu öğrenince peşine adam saldı, [Jorge] suçlu bulundu, kendi giysilerinin altına la-

---

[175] *Calendar of the Close Rolls*, Edward I., cilt V, AD 1302-7, Londra, 1908, s. 339.

[176] *Catalan Rule*, var. 35B-37A; "Un nouveau manuscrit," yay. haz. Delaville Le Roulx, mad. 31, s. 201-2.

[177] TG, 20.26, s. 949. Bkz. bu kitapta, s. 136.

[178] *Eracles*, cilt II, s. 467.

iklerin giysilerinden giymiş olduğu anlaşıldı; bunun üzerine, ölene değin hapis yatacağı Château Pèlerin'e gönderildi."[179] Jorge'nin bu dönüşsüz adımı niçin attığı konusunda herhangi bir şey söylenmez, ama kendisine yönelik bir hareketten ötürü tarikattan soğumuş olması mümkündür. Parisli Matthew da, "değerli bir atın zorla elinden alınmasından ötürü" Dimyat'ta saf değiştiren Ferrand adlı bir Tapınakçı tanıdığını öne sürer.[180] Ancak din değiştirme her zaman gönül rızasıyla olmuyordu. 1244'te La Forbie'de esir düşen Alman Roger, Hıristiyanlığı redde ve Muhammed'in peygamber olduğunu beyana zorlanmıştı – kendisine ne söyletildiğini bilmediğini iddia ediyordu. Ne ki ocaktan kovulmasını engelleyemedi bu.[181]

Ancak "Kanun"ları belirleyenlerin ifade tarzına bakılırsa en dehşet verici suç, bir biraderin "iğrenç, pis, adı bile anılamayacak kadar iğrenç, pis ve çirkin oğlancılık günahıyla lekelenmesi"ydi;[182] bir kadınla cinsel ilişkiye girmekten veya geneleve gitmekten daha ciddi bir suç sayılıyordu bu.[183] "Kanun"un XIII. yüzyıl ortasına ait kısmında, Atlit'te, "tabiata aykırı" eylemler diye nitelenen işlere giriştikleri anlaşılan üç Tapınakçının davası aktarılmıştır. Onları zincire vurduran büyük üstat tarafından Akkâ'ya getirtilmişler, ama içlerinden biri, Birader Lucas geceleyin kaçıp Sarazenlerin safına geçmişti. Diğer ikisinden biri de kaçmaya çalışmış, ama anlaşılan bu girişimi esnasında öldürül-

---

[179] *Règle*, mad. 603, s. 312.

[180] Parisli Matthew, *Chronica Majora*, cilt V, s. 387.

[181] *Règle*, mad. 569, s. 296-7.

[182] *Règle*, mad. 418, s. 229. Çeşitli cinsel faaliyetler için getirilen –ve dolayısıyla zımnen bunların mevcudiyetini teyit eden– yasaklar konusunda bkz. C. Davies, "Sexual Taboos and Social Boundaries," *American Journal of Sociology*, 87 (1982), 1032-63.

[183] *Règle*, mad. 236, s. 156; mad. 452, s. 243.

müştü; sonuncusu ise Atlit'te zindana atılmıştı.[184] Ayrıca 1309'da Clermont'da, piskoposlar huzurunda görülen dava sırasında Şövalye Born'lu Guillaume, eşcinsel etkinliğin tüm duruşma kayıtları arasında rastlanan en açık tasvirini sunmuştu – şövalyenin ifadesi, bunun sahiden, üyelerinin tam anlamıyla erden bir hayat sürdüğü iddia olunan bir tarikatı mahvedecek, ispatlanabilir bir suçlama olduğunu düşündürür. İlgili kısım şöyledir:

> (...) tarikatın dört biraderiyle, yani Cahors piskoposluk bölgesinden olan, şimdi Cahors'da bulunduğunu zannettiği Birader Bosco'lu Etienne'le ve adlarını hatırlayamadığı, ölmüş bulunan başka üç biraderle ilişkiye girdiğini söyledi; bunlarla yatar, bunları bilirken, cinsel ilişkiye girdiği kimsenin elleri ve ayaklarından destek alarak yüzü yere bakacak şekilde durduğunu söyledi; tanık, cinsel bakımdan bilmek istediği kimsenin üzerine çıkıyor, penisini bu şekilde eğilmiş kimsenin anüsüne sokuyordu; ayrıca yukarıda anılan kişilerle elli kezden fazla cinsel ilişkiye girdiğini de söyledi.[185]

Eşcinsel edimlerin tüm manastır tarikatlarında mutlaka ortaya çıktığı ve Tapınakçıların farklı olduğuna inanmak için herhangi bir sebep bulunmadığı iddiası sık sık dile getirilmiştir.[186] Anlaşıldığı kadarıyla, duruşma sırasında, aktif eşcinsel ilişkiye girmenin tüm yeni üyeler için ritüel kabilinden bir mecburiyet olduğunu öne süren iddia makamı da aynı kanıdaydı. Aslında İsa'yı yadsıma ve haça tükürme ko-

---

[184] *Règle*, mad. 572-3, s. 297-8. 1311'de duruşma sırasında Şövalye Faure'lü Hugues de buna çok benzeyen bir hikâye anlatmıştır. Hikâyeyi birilerinden işitmiş veya doğrudan "Kanun"dan aktarmış olabilir, *Procès*, cilt II, s. 223.

[185] *Le Procès des Templiers d'Auvergne (1309-11)*, s. 148.

[186] Mesela J. R. Strayer, *The Reign of Philip the Fair*, Princeton, 1980, s. 291. Ancak Tapınakçıların "iffetsiz" oldukları, "sık sık aşikâr eşcinsel faaliyetlerde bulundukları" iddiasını destekleyebilecek hiçbir veri yoktur.

nusunda çok sayıda itiraf bulunmasına rağmen, eşcinsel edimlerin ikrarı görece enderdir.[187] Yargılanırlarken itirafta bulunmaları için yapılan baskı da göz önünde tutulursa, bu dengesizliğin "Kanun"daki şiddetli yasağı dikkate almalarından kaynaklandığı düşünülebilir. Duruşmada sorular öyle bir üslupla yöneltilmişti ki, küfürler kabul törenin asli bir parçası olarak sunulmuş, eşcinsel edimler ise tarikata girişten sonra, gelecekte belirsiz bir tarihte yerine getirilecek bir mecburiyet addedilmişti. Bu çerçevede Tapınakçılar, eşcinsellik suçlamasına razı olmaktansa, –kabulleri esnasında küfre katılmaya mecbur tutuldukları fikri geçerli olduğu için– küfrün bireysel olarak kendilerine daha az suç yükleyeceğini düşünmüş olabilirler. Tarikatta eşcinselliğin mevcut olduğunu söylemek, bunun yaygın olduğunu veya "tarikatın kanunu" haline gelmiş bir kültün unsurlarından olduğunu kabul etmekle aynı şey değildir.

[187] Born'lu Guillaume'unki gibi itirafların nadirliği, J. Boswell'in dile getirdiği görüşü –XIII. yüzyılda Hıristiyan toplumunun eşcinselliğe karşı giderek daha da müsamahasız hale geldiğini– doğrular gibidir, *Christianity, Social Tolerance and Homosexuality*, Chicago, 1980, s. 295-8. Ancak aşağıda da öne sürüldüğü üzere (s. 468-470), toplumsal değişimden ziyade, duruşmada verilen ifadelerin çözümlenme yöntemiyle ilgili bir meseledir bu.

YEDİNCİ BÖLÜM

TAPINAK AĞI

Ekim-Kasım 1307'de Paris'te papalık sorgucularının karşısına çıkarılan Tapınakçılar arasında, Wirmis'li Odon adlı bir hizmetli birader de bulunmaktaydı. Hali tavrı, görünüşü modern klişeye –kırmızı haçlı beyaz biniş giymiş, ağır zırhlara bürünmüş, güçlü bir savaş atına binmiş, üstü başı kan lekeli Tapınak şövalyesi– pek uymuyordu. Bu şövalyenin yer aldığı sahne Filistin dağlarının, çöllerinin tozu toprağıydı, görevi ise Sarazenlere karşı amansız bir savaş vermekti. Ama Odon altmış yaşındaydı ve usta bir marangoz olduğunu söylüyordu; zaten tarikata katıldığında hayatının altın çağını aşmış bulunuyordu, kırk dört yaşında girmişti ocağa.[1] Belli ki savaşsın diye devşirilmemişti, hatta anayurdunun yeşil, engebeli kırlarının ötesine uzanmaya cüret ettiği bile şüpheliydi, zira Beauvais piskoposluk bölgesindendi ve tarikata Paris ocağında katılmıştı. Üstelik bu adam, 13 Ekim 1307 sabahı erken saatte kraliyet görevlilerince tarikatın Fransa'daki ocaklarından toplanan kimseler arasında aykırı bir örnek de değildi; zira Kutsal Topraklar için destek sağlamaya yönelik daimi faaliyetler gereği o sıra Fransa'da bulunan önderleri hariç tutuklananların çoğu tarikatın batıdaki idare merkezlerinde görevli yöneticiler, zanaatkârlar ve tarım işçileriydi.[2] Daha 1160'ların başlarında İngiltere'den Dalmaçya sahiline yedi geniş il teşkilatı kurmayı gerektirmiş dev bir manastır düzeninin

---

1 *Procès*, cilt II, s. 330-1.

2 Barber, *Trial*, s. 54.

birer parçasıydı bunlar; Wirmis'li Odon'un çağına gelindiğindeyse, bugünkü Fransa'yı içeren bölge on bir ayrı *bailli*'ye taksim edilmiş durumdaydı.[3]

Bu yaygın örgütün pek çok eleştiriye uğramış olması şaşırtıcı değildir, zira 1120'lerin başlarının "yoksul şövalyeleri"yle büyük bir tezat vardır arada. Büyük Üstat Périgord'lu Armand'ın 1243'ün sonları veya 1244'ün başlarında tarikatın İngiltere'deki idarecisine yazdığı mektup hakkında Parisli Matthew'nun yorumu bu konuda iyi bir örnektir.[4] Burada üstat, Mısır'a karşı Şam'la müzakereye girme siyasetinin Hıristiyanlara bir kez daha Kudüs'e güvenli, sağlam bir kapı açtığını ve böylece büyük kazançlar sağladığını anlatır. Ama Parisli Matthew, Walter Map'in yarım yüzyıl önceki müstehzi gözlemini tekrarlayarak,[5] Tapınakçıların Mısır'la çatışmasını (II. Friedrich'in 1229'da sağladığı barışı bozan bir hareketti bu), Hıristiyanlarla Sarazenler arasındaki savaşların sürüp gitmesi için bulunmuş bir çare olarak sunmayı tercih etmişti – ona göre askeri tarikatların savaşlardan çıkarı büyüktü. Tarikatların aslında Sarazenleri tam bir yenilgiye uğratmak için gerekli kaynaklara sahip olduğunu iddia ediyordu; zira sair iratlarla imtiyazları bir yana, Tapınakçılar 9000, Hayırseverler de 19.000 malikâneye sahipti ve bunların her birinin Kutsal Topraklarda savaşacak tam teçhi-

---

[3] A. Trudon des Ormes, "Listes des maisons et de quelques dignitaries de l'ordre du Temple, en Syrie, en Chypre et en France, d'après les pièces du procès," *ROL*, 5 (1899), 440-2; İngiltere'deki *baillia* için bkz. *Records of the Templars in England in the Twelfth Century*, s. xxxii-xxxiii.

[4] Parisli Matthew, *Chronica Majora*, cilt IV, s. 291. Buradaki rakamlar, nesnel bir dayanakları varmışçasına sık sık alıntılanır. Bağlamdan da anlaşılabileceği gibi, askeri tarikatların servetlerini hesaplamak bakımından hiçbir değeri yoktur bunların. Ayrıca bkz. bu kitapta, s. 17-18.

[5] Bkz. bu kitapta, s. 109-110.

zatlı bir şövalye donatması mümkündü. "Pek çok azimli batılı şövalye"nin de haçlı seferlerine katılmasına karşın zafere ulaşılamıyorsa, Hıristiyanlar askeri tarikatların bir nevi sahtekârlığa saptığına inanmak durumundaydılar.[6]

Anlaşılabilir görüşlerdir bunlar; çünkü batılı Hıristiyanların çoğu Tapınakçıları haç adına savaşmaktan uzak buluyor, ama haçlılar için gereken sonsuz miktarda paranın önemli bir kısmını da onların çektiği düşünülüyordu. Ancak savaşma becerisinden yoksun ve çoktan olgunluk yaşına varmış kimselerin kabulü, 1129'dan sonra tarikatın sorumluluklarını yerine getirmek için nasıl bir teşkilata ihtiyaç duyar hale geldiğini ortaya koyar. Batıda yaygın bir destek ağı olmasaydı, Tapınak Tarikatı uğradığı ilk büyük bozgunla silinip giderdi. Güney Aragón'da faaliyet gösteren ve 1196'da Tapınağa katılan Montjoie Tarikatı gibi, yeniden toparlanamayacağı düşünülerek başka bir teşkilata devredilebilir, hatta 1244'te La Forbie'de silinip giden çok daha küçük Aziz Lazaros Tarikatı gibi, bir muharip güç olmaktan çıkabilirdi.[7] XII. yüzyılda sadece Kudüs Krallığına 300 kadar şövalye yerleştirmesi veya XIII. yüzyılda Atlit ile Safed gibi kaleler inşa etmesi, bunları işler halde tutup askeri üs olarak kullanması imkânsız olurdu. Ayrıca söz konusu

---

[6] Bkz. A. J. Forey, "The Military Orders in the Crusading Proposals of the Late-Thirteenth and353 Early-Fourteenth Centuries," *Traditio*, 36 (1980), 327-33; askeri tarikatların kaynak kullanımlarına yönelik eleştiriler için bkz. A. J. Forey, *The Military Orders*, s. 204-20.

[7] Bu tarikatın sorunlu tarihi için bkz. A. J. Forey, "The Order of Mountjoy," *Speculum*, 46 (1971), 250-66. Salimbeneli Adam, La Forbie'deki Aziz Lazaros üyelerinin akıbeti konusunda Kudüs Patriği Nantes'lı Robert'in mektuplarından alıntılar sunar, *Cronica*, yay. haz. G. Scalia, cilt I, Scrittori d'Italia 233, Bari, 1966, s. 255. Hayırseverlerin ve genelde askeri tarikatların sorunlarıyla karşılaştırma için sırasıyla bkz. Riley-Smith, *The Knights of St John in Jerusalem*, s. 439-43 ve Forey, *The Military Orders*, s. 128-32.

dönem boyunca fiyatlar sürekli yükselmişti. 1180 civarında bir Bourgogne şövalyesinin teçhizatı ve bir atlı savaşçı olarak geçimi için aşağı yukarı otuz rahip malikânesine (yaklaşık 300 hektar ya da 750 *acre*) ihtiyaç vardı; 1260'lara gelindiğindeyse, 150 rahip malikânesinden aşağısı kurtarmıyordu. Bu arada at fiyatları da yükselmişti: Ortalama fiyat 1140-1180 arası üçe katlanmış, bu da 1220'lere değin iki kat daha artmıştı.[8] Pek çok toprak beyi kudretini kaybetmişti, zira sorunlar XIII. yüzyılın ileriki yıllarında daha da ağırlaşmıştı;[9] ama kaleleriyle fieflerini kullanımda tutma ve savunma yükünü artık kaldıramayan laik asillerin giderek çoğalmasından ötürü doğuda askeri tarikatların sorumluluklarının artması, bu teşkilatların konumunu iyice sağlamlaştırmıştı.[10]

Daha yakın tarihli savaş deneyimi örnekleri bu konuda açıklayıcı

---

[8] Rakamlar R. Fossier tarafından derlenmiştir, *Peasant Life in the Medieval West*, çev. J. Vale, Oxford, 1988, s. 140-1, 118. Ayrıca bkz. P. Contamine, *War in the Middle Ages*, çev. M. Jones, Oxford, 1984, s. 96-7; yazarın sunduğu rakamlar, Fossier'nin tahminlerinin sadece piyasadaki alt sınırı verdiğini düşündürür. IX. Louis 1251'de Kutsal Topraklarda bir şövalye atına seksen *livre* fiyat biçmiştir. Joinville, *Histoire*, s. 278-9.

[9] Dönemin koşulları G. Duby tarafından "bir derebeylik buhranı" diye nitelenir, *The Three Orders. Feudal Society Imagined*, çev. A. Goldhammer, Chicago ve Londra, 1980, s. 326; Fossier'ye göre bu koşullar "derebeylerinin büyük bir tepki göstermesine" neden olmuştur (s. 141). Bu durum, Tapınak mülklerinde kiracılarla komşular konusunda getirilen sıkı idari düzenlemelerde de kendini gösterir, bkz. Barber, "Social Context of the Templars," 44-5. XIII. yüzyıl sonlarında artık pek yayılım imkânı kalmayan, ama kaynaklara ilişkin talepleri hâlâ ağırlığını koruyan Aragón Tapınakçılarının sorunlarıyla karşılaştırma için bkz. Forey, *The Templars in the Corona de Aragón*, s. 57-62, 140-1.

[10] Bkz. Tibble, *Monarchy and Lordships*, s. 186-8; ve Riley-Smith, *Feudal Nobility*, s. 28-32.

olabilir. XVIII. yüzyıl ordularının etkisi, çok sayıda adam ve atın hareketinin, beslenmesinin güçlüğü yüzünden gayet kısıtlıydı. 1732'de yazan Mareşal Saxe'ye göre hareket halindeki tek bir müfreze bile "her an dağılmanın eşiğinde olan ve güç bela kımıldatılabilen, hurdası çıkmış bir makine gibi"ydi. Örgütlenme sorunları bir yana, eğitimleri pahalıya patlayan askerleri korumak gibi hayati bir gereklilik de söz konusuydu. XVIII. yüzyıl ordularının göğüs göğüse çarpışması, birkaç saat içinde bu askerlerin neredeyse üçte birinin kaybedilmesine yol açabiliyordu; bu da iki ya da üç çarpışmada savaşamaz hale gelmek demekti.[11] Modern savaş ise sıkı örgütlenme yaklaşımını yansıtır. II. Dünya Savaşı biterken ABD ordusunda her on askerden yalnızca üçü fiilen savaşıyordu, "destek hizmetler" denen görevleri üstlenenler ordunun insan gücünün yaklaşık yüzde 45'ini oluşturuyordu. Vietnam Savaşında her piyadenin arkasında dört veya beş kişilik bir destek gücü bulunuyordu.[12] Ayrıca ABD'de bu savaşların ikisinde de, gerçek savaşla ilgisi radyo veya televizyonla sınırlı binlerce sivil teçhizat, giysi, yiyecek ve ulaşım sağlamakta istihdam edildi. Ordular ne kadar gelişkinse ihtiyaç duyulan lojistik ve teknolojik destek de o kadar karmaşık olur; ama XII ve XIII. yüzyılda üretimin büyük ölçüde emeğe dayalı olması, askerleri savaşabilir durumda tutmak için gereken çabanın da aynı ölçüde büyük olması demekti.

Amleto Spicciani, Papa IV. Innocentius (1243-54) ile Tapınakçılar

---

[11] C. Duffy, *The Military Experience in the Age of Reason*, Londra, 1987, s. 11, 159.

[12] Bkz. *The New Encyclopaedia Britannica. Macropaedia*, "lojistik" bölümü, 15. basım, cilt XXIX, Londra, 1986, s. 693, 695. Tapınakçılar için bkz. A. Demurger, *Vie et mort de l'Ordre du Temple*, Paris, 1985, s. 163-226. Karşılaştırma için F. Tallett, *War and Society in Early-Modern Europe, 1495-1715*, Londra, 1992, s. 50-68.

arasındaki ilişkilere dair incelemesinde bu mesele üzerinde durur.[13] Papa haçlı devletlerini savunmanın getirdiği mali yükün farkındaydı ve tarikatın doğuda tefecilerin eline düşmesinden endişeleniyordu.[14] Bu nedenle kendisi de ağır mali sorunlardan mustarip olmasına rağmen, askeri tarikatların batıdaki ocaklarının doğudaki ihtiyaçları karşılarken olabildiğince az güçlük çekmesi için büyük çaba harcıyordu. Bu ocakların Kilisenin koyduğu haçlı seferi vergilerinden muaf tutulmalarını sağlamış, bunu da söz konusu ocakların zaten Kutsal Topraklara yardıma katkıda bulunduklarını ve herhangi bir vergi yüklemenin bu güçlerini kısıtlamaktan başka bir şeye yaramayacağını söyleyerek gerekçelendirmişti.[15] 1253 başlarına ait iki özel karar papalığın kaygılarını ortaya koyar.[16] Papa 27 Ocakta Tapınakçıların Provence'ta bulunan ve değeri 2000 gümüş markı aşmayan bazı mülklerini satma ve kiraya verme taleplerini onayladı, ayrıca İngiltere (4000 sterlin marka kadar), Poitou (3000 gümüş marka kadar) ve Fransa Krallığı (6000 marka kadar) için de benzer hükümler getirdi. 30 Ocakta ise Almanya hariç her ülkede, haçlı yemini karşılıklarından, tefecilik suçu için ödenen tazminatlardan ve Kutsal Topraklar lehine hükümler içeren

---

[13] Bkz. Spicciani, "Papa Innocenzo IV," s. 49-55.

[14] Thomas Bérard'ın Akkâ'daki İtalyan tacirlerden borç almaya alışkın olduğu açıktır, bkz. bu kitapta, s. 247.

[15] IV. Innocentius. *Les Registres d'Innocent IV*, cilt I, yay. haz. E. Berger, BEFAR dizi 2, Paris, 1884, no. 2692, s. 401 (1247); cilt II, 1887, no. 4398, s. 55 (1249). Tapınağın ilgasından sonraki durumla karşılaştırmaya da gidilebilir. "XIV. yüzyılın ikinci çeyreğinde haçlı hareketlerinin yönü ve seyri, –tarihçilerin düşündüklerinden daha büyük ölçüde– Hayırseverler ile papalığın mali durumu ve etkileşimi tarafından belirlenmişti," N. Housley, *The Later Crusades. From Lyons to Alcazar, 1274-1580*, Oxford, 1992, s. 217.

[16] IV. Innocentius. *Les Registres d'Innocent IV*, cilt III, no. 6237, s. 159; no. 6256, s. 162-3.

vasiyetnamelerden sağlanan gelirleri Tapınakçılara tahsis etti. Bu imtiyazlar için de 10.000 mark gibi çok yüksek bir sınır belirledi.

Bu koşullar altında Tapınak kumandanlarının çoğunun birlikleri göğüs göğüse çarpışma riskine atmaktan geri durmasının nedenleri açıktır; bu riske girdiklerinde kayıplarının oranı, XVIII. yüzyıl Avrupa savaşlarındaki üçte bir oranından çok daha yüksek olabiliyordu. Başlangıçtan beri çıkarmak zorunda kaldıkları bir dersti bu. Troyes Konsilini izleyen on yıl içerisinde Tapınakçıların müdahil oldukları bilinen girişimlerin üçü de, ağır kayıplar getiren bozgunlarla sonuçlandı.[17] Bu deneyim birçok kez tekrarlandı. 1164'te Harim'de, altmış yedi kişilik bir birlikten altmış ölü verdiler; 1187'de iki aydan biraz fazla bir süre içerisinde, Cresson kaynaklarıyla Hattin'de 290 şövalye kaybettiler; 1237'deki Darbsak kuşatması sırasında Bagraslı Tapınakçılar Halep askerleri karşısında, 120 şövalyelik bir kuvvetten yalnızca yirmi kişinin hayatta kaldığı bir bozguna uğradılar; Ekim 1244'te La Forbie'de, orduya kattıkları 300 şövalyenin sadece otuz üçü sağ çıkabildi; altı yıldan kısa bir süre sonra Mansure'de, büyük üstadın Joinville'e söylediğine göre 280 şövalye öldürüldü.[18] Öncelikle insani açıdan değerlendirilecek kayıplardır bunlar, ama aynı zamanda bu şövalyelerin her birinin büyük bir mali yatırımı temsil ettiğini de unutmamak gerekir. 1267'de Akkâ'nın savunulması için bakımı karşılanan

---

[17] Bkz. bu kitapta, s. 68-68; ve Hiestand, "Kardinalbischof," s. 321-2.

[18] Bkz. bu kitapta, s. 157, 183, 234-234. 1237'deki çarpışma için bkz. Ebülfida (Abu'l Feda), "Annales," s. 112; ve Parisli Matthew, *Chronica Majora*, c. III, s. 404-6. Darbsak'ta öylesine ciddi bir bozguna uğranmıştı ki, III. Henry esir düşenlerin fidyelerinin ödenmesine yardımcı olmak için İngiltere Tapınağının üstadına 500 marklık özel bir bağışta bulunmuştu, *Calendar of the Patent Rolls, 1232-47*, Londra, 1906, s. 207.

bir şövalyenin yıllık masrafı doksan *livre tournois*'ydı.[19] IX. Louis'nin ilk haçlı seferi zamanında Fransız monarşisinin ortalama yıllık geliri, olabildiğince yakın bir tahminle 250.000 *livre tournois* kadardı; bu da, La Forbie'de öldürülen her bir şövalye Tapınak kaynaklarının sadece bir yıllık yatırımının temsilcisi olarak alınsa bile, toplam kaybın yine de Capet'lerin yıllık gelirinin dokuzda birine yakın bir meblağ tutması demektir.[20]

Böylesi buhranlar, tüm kaynakların bu açıkları kapatmak için seferber edildiği faaliyet hamleleri yaratıyordu. Daha 1150'de Kethüda Montbard'lı André, o sıra Fransa'da bulunan büyük üstada yazdığı mektupta, acilen biraz daha para ve adam gönderilmesini talep ediyor ve III. Baudouin'in Antakya seferine katılan, 120 şövalye ve 1000 silahtar ile yaverden oluşan kuvveti toplamak için girdikleri borçları anlatıyordu. Bu yeni adamların da çoğu ölmüştü ve kethüda üstattan toplayabildiği bütün sağlam adamları yanında getirmesini ve "hayatta kalabilmemiz için" ne satabiliyorsa satmasını istiyordu.[21] Barres'lı Everard'ın, anlaşıldığı kadarıyla bu başvuru üzerine 14 Mayıs 1150'de Paris'te topladığı ruhani meclis, böyle bir mektubun tarikatın batıdaki teşkilatında neden olabileceği zincirleme tepkiler konusunda bir fikir verebilir. Burada görülen işlemlerden biri de, Liège yakınlarındaki Aunis'de bulunan bir ev ve bir çayırın Başrahip Suger ile Aziz Denis Manastırına bağışlanmasıydı. Tapınakçılar bu mülkü tarikata katılan üç birader aracılığıyla edinmişler, ama bu biraderler de burayı Aziz

---

[19] "Emprunts," yay. haz. Servois, Ek, no. 4, s. 292; *RRH*, no. 1347, s. 352-3.

[20] Haçlı seferlerinin karmaşık mali yapısı konusunda ayrıntılı bir inceleme için bkz. W. C. Jordan, *Louis IX and the Challenge of the Crusade*, Princeton, 1979, s. 65-104.

[21] *RHG*, cilt XV, s. 540-1. Bkz. bu kitapta, s. 123.

Denis Manastırından *cens* [yıllık ödenti] ödemek koşuluyla almışlardı. İşlemin pratikte pek büyük bir faydası olmadığı anlaşılsa da, berattaki ifade tarzı kethüdanın mektubunda dile getirilen mecburiyetleri gayet iyi yansıtır. "Doğu kilisesinin baskısıyla bazı mülklerimizi satmış olsak da, (...) bilhassa söz konusu saygıdeğer başrahip bizi sevdiği ve mülklerimizi ziyadesiyle artırdığı, işlerimizi sanki kendi işleriymiş gibi şevkle gözettiği için, bu mülkü, buradaki Aziz Denis mensupları ve kasabaya sorun çıkarabilecek sair kimselere satmaya değer bulmuyor ve bağış olarak bırakıyoruz."[22]

1187 ve 1244'te uğranan felaketler, kapatılması gereken daha büyük gedikler bıraktı geride. Mayıs 1187'deki Cresson kaynakları katliamının ardından Ridefort'lu Gérard doğrudan doğruya papalığa bir mektup yazmış, Müslümanların –zaten her zaman doğudaki Hıristiyanların mahvına çalışmış olsalar da– Hıristiyan önderler arasındaki anlaşmazlıkların farkına vardıkları için o sıralarda özellikle tehlikeli olduklarını anlatıp yardım istemişti. Cresson bozgunu elli şövalye ile on yaverin ölümüne, ayrıca büyük at ve silah kaybına neden olmuştu. Eylül ayının başlarında, Hattin'de çok daha büyük bir bozguna uğrandığından habersiz olduğu anlaşılan Papa III. Urbanus, Canterbury Başpiskoposuyla İngiltere'nin önemli din adamlarına mektup yazarak, mümkün olan her çareye başvurup prens ve baronları askeri yardımda bulunmaya teşvik etmelerini, ayrıca "o toprakları daha iyi savunabilmeleri" için Tapınakçılara at ve silah sağlamalarını emretmişti.[23] Bundan yarım yüzyıl sonra, La Forbie'nin ardından Parisli Matthew da, batıda askeri tarikatların bozguna verdikleri genel tepkiyi şöyle

---

[22] *CG*, no. 589, s. 362.

[23] Wales'li Gerald, "De Principis Instructione Liber," yay. haz. G. F. Warner, *Giraldi Cambrensis Opera*, cilt VIII, RS 21, Londra, 1891, böl. 23, s. 201-2.

anlatmıştı:

> Ölen oğullarına ağlayan anamız Kilisenin yanaklarından gözyaşlarını silmek için, Fransa Kralı ve Hayırseverler ile Tapınakçılar, orada [Kutsal Topraklarda] yaşayanlara teselli, yardım olsun diye ve onları Harizmlilerle diğer imansızların aralıksız saldırıları karşısında ayakta tutmak üzere, kısa süre içinde, hiç de küçük olmayan bir hazineyle birlikte silahlı adamlardan oluşan bir birlik ve acemi şövayeler (*milites neophitos*) gönderdiler.[24]

Yaşlılık, zayıflık ve hastalık yüzünden, ayrıca önemli il teşkilatlarını yönetmek üzere bazı deneyimli önderleri batıya göndermek gerektiğinden, adam sayısı sürekli azalıyordu. Bu nedenle, alenen kapıya dayanmış bir buhran olmasa bile, Outremer'deki örgütü ayakta tutmak için düzenli olarak doğuya adam sevk ediliyordu. Duruşmadaki tanıklıklar bu süreci bir ölçüde aydınlatmaktadır. Molaylı Jacques, 1265'te Bourgogne'daki Beaune'de tarikata kabul edilişini ve 1270'lerin ortalarında diğer yeni üyelerle birlikte doğuya gönderilişini anlatmıştı.[25] Alt kademeden bir hizmetli birader, Troyes'lı Etienne de, tarikata kabul edileli daha bir yıl olmamışken, 1297'de Paris'te toplanan genel ruhani meclisin kararıyla denizaşırı topraklara gönderilen 300 biraderlik büyük bir gruba katılışını anmıştı.[26] 1307'de Paris'te sorgulanan 115 Tapınakçının yaşlarına bakılırsa, XIII. yüzyıl sonu ile XIV. yüzyıl başında bile hâlâ yirmili yaşlardaki adamların büyük bir kısmının denizaşırı topraklara gönderildiği görülür; 1310'da, artık haçlıların cephesi haline gelen Kıbrıs'ta sorgulanmış yetmiş altı Tapınakçının ifadesi de, sadece beşinin tarikata doğuda katıldığını, diğerlerinin batıda-

---

[24] Parisli Matthew, *Chronica Majora*, cilt IV, s. 416.

[25] *Procès*, cilt II, s. 305; cilt I, s. 44-5. Bkz. bu kitapta, s. 283.

[26] *Papsttum und Untergang*, yay. haz. Finke, cilt II, s. 334-5.

ki idare merkezlerinden gönderildiğini ortaya koyar.[27] "Kanun" meseleye dolaylı olarak değinir. Evli veya borçlu kişinin durumu, karısının bir tarikata girmesini sağladığı veya borçlarını alacaklısının tarikata yönelik hiçbir iddiası olmayacak şekilde hale yola koyduğu takdirde yeniden değerlendirilebilirdi. Dahası tarikata girişte toplumsal mevki konusunda yalan söylemek kovulmaya yol açabilecek bir suç olsa da, şövalyeymiş gibi davranan ve aslı anlaşılan birinin, "ocağın değerli adamlarının" onaylaması halinde yaver birader olarak tarikata tekrar kabul edilmesi mümkündü – yanıltıcı beyanlarına rağmen olası yeni üyelerin gözden çıkarılamadığını ortaya koyan hükümlerdir bunlar.[28]

Tapınakçılar at ve erzak tedariki konusunda da büyük güçlüklerle karşılaşıyorlardı. Atlar insan gücü kadar hayati ve gayet pahalıydı, "Kanun"da bakımlarına ilişkin onca ayrıntılı düzenleme bulunmasının nedeni de buydu. "Kanun"un görevlilere, şövalyelere ve yaverlere kaçar at verileceği konusundaki hükümleri yerine getirildiyse eğer, Tapınakçılar doğuda sürekli –develerle yük hayvanlarının yanı sıra– 4000 kadar at beslemiş olmalıdırlar.[29] Ağır bir sorumluluktu bu. Tahminlere göre, XIX. yüzyılda bir at için gereken standart saman ve tahıl miktarı günlük yaklaşık 11,4 kilogramdı; makina çağı ordularından farklı olarak, hareketsiz bir kuvvet söz konusu olduğunda bile azaltılamayacak bir miktardı bu. Kaba bir hesapla, bir at sıradan bir insan-

---

[27] Bkz. Barber, "Supplying the Crusader States," s. 320-1.

[28] *Règle*, mad. 432, s. 234-5; mad. 436, s. 236-7. Yeni üye tedariki konusunda bkz. Forey, "Recruitment," s. 157-62.

[29] Bkz. bu kitapta, s. 289, 297-299. Bu rakam yüksek görünebilir, ama başka kaynaklar da ciddi bir sefer için gereken at sayısının bu olduğunu teyit eder, bkz. Contamine, *War in the Middle Ages*, s. 67. Ayrıca Hayırseverler açısından atların önemi konusunda bkz. Riley-Smith, *The Knights of St John in Jerusalem*, s. 318-20.

dan beş altı kat fazla gıda tüketip Batı Avrupa ikliminde bile günde altı galon su içiyordu.[30]

Büyük haçlı seferleri ihtiyacı daha da artırmıştı. 1147-48 kışındaki Küçük Asya yürüyüşüne katılan Deuil'lü Odon, laik şövalyelerin yolculuk sırasında pek çok at kaybetmesine karşın Tapınakçıların "açlıktan kırılsalar bile süvari atlarını muhafaza etmeleri"nden çok etkilenmişti.[31] Bu sahiden de önemli bir başarıydı; zira atlar, özellikle de görece korunmasız oldukları XII. yüzyılda, yürüyüş ve çarpışmalarda kolayca yaralanabiliyorlardı. Türk okçular şövalyelerin zayıf noktalarının atları olduğunu anlamışlardı. İmadettin'e göre Frank şövalye zırhıyla öyle iyi korunuyordu ki onu alt etmek imkânsızdı, ama atı öldürülürse ele geçirilmesi nispeten kolaylaşıyordu. Hattin'de çok sayıda şövalyenin esir düştüğünü, ama atların neredeyse hiçbirinin sağ kalmadığını söylüyordu İmadettin.[32]

Itinerarium'un yazarının, I. Richard'ın 1191-92 güzü ve kışında Akkâ'dan güneye yürüyüşü hakkında anlattıkları da meseleye ışık tutar. Hayvan yemi hayati önem taşıyordu ve atlarla yük hayvanlarına yeterli yiyecek sağlamak için birtakım tehlikelerin göze alınması gerekmişti. 6 Kasım 1191'de hayvan yemlerini koruyan Tapınakçılar büyük bir Türk birliğinin saldırısına uğradılar ve bu olağan temas birdenbire kızışıp şiddetli bir çarpışma haline geldi, Hıristiyanlar bu çarpışmadan ancak kralın getirdiği yardımla kurtulabildiler. Böylesi ordular sık sık bir kısırdöngüye düşüyordu, zira hem adamlara hem hayvanlara erzak bulmak için gereken hareketlilik ve menzile ulaşmak

---

[30] Bkz. *The New Encyclopaedia Britannica. Macropaedia,* cilt XXIX, s. 688.

[31] Deuil'lü Odon, *De Profectione*, s. 134-5.

[32] İmadettin ('Imâd ad-Din), aktaran Ebu Şame (Abu Shama), "Le Livre des Deux Jardins," s. 271-2.

bakımından atlar elzemdi; Kutsal Topraklarda –özellikle de söz konusu yürüyüşün yapıldığı aylarda– yakın menzilde nadiren yeterli yiyecek veya otlak bulunabiliyordu. Mesela ordu Aralık sonuna doğru Ramla ile Lod arasında ordugâh kurduğunda, Hayırseverler ile Tapınakçılar Kutsal Masumlar Günü (28 Aralık) geceyarısı Kudüs civarındaki dağlara akına çıktılar ve şafakta Ramla'ya 200 öküzlük bir ganimetle döndüler. Kötü koşullar ve hastalıklar da hem adamların hem hayvanların ölümüne sebep oluyordu. Akından birkaç gün sonra, Aralığın sonunda Richard'ın ordusu yine Kudüs civarında Beyt Nuba'ya ilerledi, ama askeri tarikatların tavsiyesi üzerine bu seferlik daha fazla gitmemeye karar verildi. Bunun için söylenen gerekçelerden biri, şiddetli yağmur, fırtınalar ve soğuğun –adamlar ve teçhizat üzerindeki etkisinin yanı sıra– çok sayıda at ve yük hayvanının ölümüne neden olacak olmasıydı.[33]

Yalnızca savaş baskısından ötürü değil, bir atın ortalama olarak ancak yirmi yıl kadar yaşamasından ötürü de sürekli yeni hayvan tedarik edip açıkları kapamak gerekiyordu. Üstelik atlar gripten sıtmaya değin pek çok hastalığa karşı savunmasızdı; derileri parazitler yüzünden iltihaplanabiliyordu; bakımlarına büyük bir özen gösterilmediği takdirde vücutlarında yara, çıban ve egzama çıkabiliyordu. Özellikle haçlı seferi bölgelerinde yaşanan aşırı sıcaklarda barsak ve sindirim sistemi bozukluklarına, Kudüs ile Ürdün nehri arasındaki topraklarda iyice belirgin olan taşlık bozkırlar gibi çetin arazilerde aşırı zorlan-

[33] *Itinerarium*, cilt I, s. 291-4, 299, 303-4. XVII. yüzyıl ordularının sorunlarıyla karşılaştırma için bkz. G. Perjés, "Army Provisioning, Logistics and Strategy in the Second Half of the 17th Century," *Acta Historia Academiae Scientarium Hungaricae*, 16 (1970), 1-51; özellikle hayvan yemi tedariki konusunda s. 14-19.

maktan sakatlıklara da uğruyorlardı.[34] Hayvanlar öylesine önemliydi ki, "yanlışlıkla bir at veya bir katırın" ölmesine ya da yaralanmasına yol açan Tapınakçı, tarikat giysisinin geri alınması tehlikesiyle karşı karşıya kalıyordu – ocaktan kovulmanın ardından gelen ikinci büyük cezaydı bu.[35] At ikmali bir ölçüde doğuda da halledilebiliyordu, atları ve yük hayvanlarını buradan satın almak mümkündü; ayrıca Tapınakçılar da tay besliyorlar, belki de bunların bir kısmını kendi arazilerinde üretiyorlardı.[36] Ne ki yöre pazarları ve köylerinden alışveriş etmek yeterli olmuyordu, özellikle de kötü yıllarda – 1217 böylesi bir yıldı. Beşinci Haçlı Seferi arifesinde, sonbaharda Büyük Üstat Chartres'lı Guillaume papaya bir mektup yazıp hasadın bereketsiz olduğunu, batıdan gönderilen gıdanın yetersiz kaldığını, piyasada pek az at bulunduğu için at satın almalarının mümkün olmadığını bildirmişti.[37] Batıdaki Tapınak ağı ya ihtiyaçları doğrudan doğruya tarikat mülklerinden karşılayarak ya da laik çevrelerin katkılarına aracılık ederek bu açıkları kapatmakta asli rolü üstleniyordu. "Kanun" atların da gıdanın da düzenli olarak dışarıdan geldiğini ortaya koyar. Atlar dağıtıma girmeden önce ilkin müşire emanet ediliyordu, mahzen kumandanı denen bir görevli de buğdayın teslim alınıp depolanmasından sorumluydu.[38]

Dışarıdan alınan malların çoğu deniz yoluyla getirtiliyordu. XII. yüzyılda Tapınakçıların resmi ticari gemi işletmecileriyle çalıştıkları

---

[34] *The New Encyclopaedia Britannica. Macropaedia,* cilt XX, s. 706.

[35] *Règle,* mad. 596, s. 309-10.

[36] *Règle,* mad. 103, s. 90; mad. 135, s. 108-9 (satın alma); mad. 114-15, s. 96-7 (taylar).

[37] *RHG,* cilt XIX, s. 640.

[38] *Règle,* mad. 84, s. 78; mad. 609, s. 314.

anlaşılmaktadır; mesela 1162'de Venedikli Romano ve Samuele Mairano tarikat için yüklü bir demir sevkıyatı gerçekleştirmiştir.[39] Atların nakli daha sorunlu bir işti, zira yolculukları her zaman iyi geçmiyordu. Joinville, atlar ambara yüklendikten sonra kapının özenle kalafatlandığını söyler, çünkü yolculuk sırasında ambar su almaktadır[40] – solunum yolu hastalıkları, hatta zatürre tehlikesi yaratan bir yöntemdir bu. Ama anlaşılan kayıplar –belki daha 1113 gibi erken bir tarihte, 1123'te ise kesin olarak– bu işlem olağan uygulama haline getirilecek kadar düşük düzeyde kalmıştır.[41] Payns'lı Hugues doğuya dönerken 1129'daki Şam seferi için az sayıda at da getirmişti muhtemelen; 1170'lere gelindiğindeyse Akdeniz'den at nakliyatı görece yaygınlaşmıştı.[42] 1207'den itibaren Tapınak gemilerine de atıfta bulunulur, tarikatın kendi donanmasını oluşturmaya başladığını gösterir bu.[43] Tapınakçılar açısından o dönemde Batı Akdeniz'deki en önemli liman Marsilya'ydı, 1216'da hem Hayırseverlere hem Tapınakçılara, neredeyse hiçbir sınırlama getirilmeksizin buradan hacı ve tüccar taşıma hakkı tanınmıştı; ama 1233'te Marsilya konsülleri durumdan rahatsızlıklarını açığa vurdular, kendi nakliyecilerinin işinin baltalandığı kanı-

---

[39] *Documenti del commercio veneziano nei secoli XI-XIII*, yay. haz. R. Morozzo della Rocca ve A. Lombardo, cilt I, RCI 28, Roma, 1940, no. 158, s. 155-6. Mairano ailesi için bkz. G. Luzzatto, "Capitale e lavoro nel commercio veneziano dei secoli XI e XII," *Studi Storia Economica Veneziana*, Padua, 1954, s. 108-116. Luzzatto bunları *mercanti-armatori* [tacir-armatör] diye niteler.

[40] Joinville, *Histoire*, s. 70-1.

[41] TG, 11.21, s. 526; Fulcherius Carnotensis, *Historia*, 3.25, s. 657-8.

[42] Bkz. J. Pryor, "Transportation of horses by sea during the era of the Crusades," *Mariner's Mirror*, 68 (1982), 15-19. Ayrıca bkz. Forey, *The Templars in the Corona de Aragón*, s. 325; Aragón'dan doğuya gönderilen atlar konusunda Ek I, no. 30, s. 402.

[43] *Documenti del commercio veneziano nei secoli XI-XIII*, cilt II, no. 487, s. 27-8.

sındaydılar. Bu yıl yapılan yeni bir anlaşmayla, 1216'da verilen düpedüz sınırsız faaliyet izni geri alındı ve tarikatlara yılda sadece iki kez – Paskalyada ve Ağustos ayında– denize açılma sınırlaması getirildi.[44] İki anlaşma karşılaştırılırsa, askeri tarikatların 1216-1233 arası dönemde deniz taşımacılığına ayırdıkları kaynakları büyük bir hızla artırdıkları, bunun da konsülleri kendilerine ait asli imtiyazların zarar gördüğüne inandırdığı sonucuna varılabilir. Bunun kısmen Marsilyalı tüccarların en faal dönemleri olan XIII. yüzyıl ortalarında bile Doğu Akdeniz ticaretinde hâkim konuma gelememeleriyle ilgili bir sorun olduğu düşünülebilir; ama liman hacılar için önemli bir hareket noktasıydı ve konsüllerin gösterdikleri özel hassasiyetin nedeni, tarikatların yolcu taşıma konusunda yarattıkları rekabetti belki de.[45] Bununla birlikte limanın noter kayıtları Tapınakçıların XIII. yüzyıl boyunca Marsilya'dan nakliyatı sürdürdüklerini gösterir; ayrıca duruşmada sunulan ifadelerde, Marsilya'da hizmet veren ve "nakil üstadı" diye anılan bir Tapınak görevlisine atıfta bulunulur.[46]

Marsilya üzerinden işleyen nakliyatın artması, Tapınakçıların bu dönemde Apulia ve Sicilya'da karşılaştıkları sorunlarla da bağlantılı

---

[44] *Acta imperii inedita*, cilt I, no. 139, s. 117; *Cart.*, cilt II, no. 1464, s. 186-7; no. 2067, s. 462-4. Bkz. Barber, "Supplying the Crusader States," s. 322-3.

[45] Marsilya'nın önemi konusunda bkz. D. Abulafia, "Marseilles, Acre and the Mediterranean, 1200-1291," *Coinage in the Latin East: The Fourth Oxford Symposium on Coinage and Monetary History*, yay. haz. P. W. Edbury ve D. M. Metcalf, *British Archeological Reports*, International Series 77, Oxford, 1980, 19-39.

[46] *Procès*, cilt I, s. 458. Sadece limanlarda değil bütün nakliye sisteminde böylesi görevlilerin çalıştığı da düşünülebilir. Bkz. XIII. yüzyıl ortalarına ait Bourgogne atıfları, J. Richard, "Les Templiers et les Hospitaliers en Bourgogne et en Champagne méridionale," *Die geistlichen Ritterorden Europas*, yay. haz. J. Fleckenstein ve M. Hellmann, Sigmaringen, 1980, s. 233.

olabilir; zira tarikat ile II. Friedrich arasındaki ağır ihtilaf nedeniyle, 1220'lerin sonlarından itibaren Tapınakçılar için Adriyatik limanları değer kaybetmiş olmalıdır. Bu bölge Akdeniz'de kilit bir konumda bulunduğu ve hem buğday hem at üretiminde güçlü olduğu için Kutsal Topraklar açısından hayati önem taşıyordu.[47] Aynı yüzyıl içerisinde, bölgeyi iyi tanıyan Katalan şövalye Ramón Muntaner, Brindisi'nin Kutsal Topraklar güzergâhında gayet uygun bir durak olduğunu yazmıştı. Doğuya hacı ve erzak taşıyan pek çok gemi kışı burada geçiriyordu, tüm ticarethanelerin de bu limanda büyük şubeleri vardı. Tapınak gemileri aşağıda anılan gemiler arasındaydı:

> Kışın burada yüklenmeye başlanan gemiler baharda Akkâ'ya giderler, hacı, yağ, şarap ve her tür hububat alırlar. Hiç şüphesiz burası deniz ötesine geçişte Hıristiyanlara ait en iyi ikmal noktasıdır, en bereketli, en verimli topraklarda bulunmaktadır ve Roma'ya çok yakındır; dünyanın en iyi limanı buradadır, öyle ki evler denizin hemen kıyısındadır.[48]

Tapınakçıların Barletta, Trani ve Bari limanlarının yanı sıra Brindisi'de de bir idare merkezleri vardı; bu sayede iç bölgelerdeki mülklerinin, özellikle de Foggia ve Torremaggiore'deki arazilerinin ürünlerini değerlendirebiliyorlardı. Sicilya Messina'daki ocakları hem ada ürün-

---

[47] Bkz. D. Abulafia, "Southern Italy and the Florentine Economy, 1265-1370," *Economic History Review*, dizi 2, 33 (1981), s. 377-88; ve "The Crown and the Economy under Roger II and his successors," *DOP*, 37 (1983), s. 1-14. Sicilya ve Apulia'da üretilen buğday uzun yolculuklara karşı kuzeyde üretilenlerden daha dayanıklıydı, dolayısıyla Kutsal Toprakların erzak kaynağı olarak bu bölge özel bir önem taşıyordu.

[48] Ramón Muntaner, *Crónica Catalana*, yay. haz. ve çev. A. de Bofarull, Barselona, 1860, s. 368-9. İngilizce çeviri *The Chronicle of Muntaner*'den, çev. Lady Goodenough, Hakluyt Society 50, cilt II, Londra, 1920-1, s. 467-8.

leri için bir nakliye merkezi hem de Provence ile Katalonya'dan gelen gemiler için bir antrepoydu.[49] Tarikatın bu bölgede yapılmış kendi gemileri de vardı; 1242'de Venedikli kaptan (ve geleceğin dukası) Ranieri Zeno, Dalmaçya sahilinde bulunan Zara'daki dokta, bir teknede, Tapınakçılara çalışan marangozlar görmüştü.[50]

Ne ki II. Friedrich, babasının 1197'deki beklenmedik ölümünü izleyen dağılma yıllarının ardından, *Regno*'da [*Hükümdarlık*] monarşik iktidarı yeniden sağlamlaştırmayı hedef edinmişti. 1220'de askeri tarikatların serbestçe ve kısıtlamasız olarak arazi edinmelerine izin verilemeyeceğini beyan etti, yoksa "kısa süre içinde, onlar için dünyanın en uygun yeri sayılan Sicilya Krallığının tamamını satın alıp ele geçirebilirlerdi."[51] İmparator bölgenin tarikatlar açısından taşıyabileceği değeri açıkça görmekle birlikte, sadece onlara karşı harekete geçmiş değildi: *Regno*'daki tüm uyrukları bu dönemde hesap vermeye çağırdı.[52] Hatta 1221 ve 1223'te, selefleri ve papalık tarafından bağışlanmış olan imtiyazları usulünce onayladı; ayrıca geçmişte kendisi de Messina'daki ocağa mülk bağışlamış, başkalarının bağışlarını onaylamış ve bunların tarikatın Outremer'de ayakta tutulmasına katkıda bulunacağını bildirmişti.[53] Ancak IX. Gregorius ile Friedrich arasında aleni bir düşmanlık

---

[49] Bkz. Bramato, "L'Ordine Templare nel Regno di Sicilia nell'età Svevo-Angioina," *MS*, s. 121-38.

[50] Martin da Canal, *Les Estoires de Venise. Cronaca veneziana in lingua francese dalle origini al 1275*, yay. haz. A. Limentani, Civiltà Veneziana, Fonti e Testi 12, Floransa, 1972, s. 108-9.

[51] Parisli Matthew, *Chronica Majora*, cilt III, s. 556.

[52] Bkz. Abulafia, *Frederick II*, s. 139-42.

[53] *Historia Diplomatica*, cilt II (i), s. 224; *Acta imperii inedita*, c. I, no. 246, s. 225-6 (1223). 1209 ve 1210 tarihli bağış ve imtiyazlar için bkz. *Historia Diplomatica*, c. I, s. 144-5; *Acta imperii inedita*, c. I, no. 102, s. 88-9; no. 106, s. 93.

doğunca hava değişti – bu düşmanlık Eylül 1227'de imparatorun aforoz edilmesine ve 1228-29'daki imparatorluk haçlı seferi sırasında doğuda çatışmalara sebep oldu.[54] 1230'da papalık ile imparatorluk uzlaşmaya vardı, ama Friedrich haçlı seferinin ardından müsadere ettiği Tapınak mallarının hepsini iade etmedi; bu arada tarikat da papalık yanlısı muhalefete mali desteğini ve imparatorluğun meşruta kanunları hilafına arazilerini genişletme girişimlerini sürdürdü.[55] Bu koşullar altında Tapınakçıların Kutsal Topraklara yardım ulaştırmak için Adriyatik limanlarını gereğince kullanabilmiş olmaları pek mümkün değildir; kaldı ki 1244'te IV. Innocentius da Apulia piskoposlarına baronlar, kontlar ve *cittadini*'den [*yurttaşlar*] yakınmış, bunların Tapınakçıların doğu illerini çekip çevirmek için ihtiyaç duydukları emek ve masrafı hiç umursamadıklarını söylemişti.[56]

Friedrich'in halefi IV. Konrad'ın döneminde de (1250-54) durum pek değişmedi; ama Friedrich'in gayri meşru oğlu Manfredi 1258'de iktidarı ele geçirdiğinde, büyük ölçüde Tapınağın Apulia'daki idarecisi Canellili Albert'in (1262-66) kişisel girişimleri sayesinde ilişkiler gelişmeye başladı. Manfredi Mart 1262'de tarikatı koruması altına alarak kendi topraklarında Tapınakçılara müdahaleyi yasakladı.[57] Ama bu bölgenin tarikat açısından aslında ne kadar önemli olduğu, Manfredi'nin 1266 Benevento Savaşında Anjou'lu Charles karşısında bozguna uğrayıp ölmesinden sonra anlaşıldı. Tapınakçılar derhal Anjou'larla it-

---

[54] Bkz. bu kitapta, s. 210-216.

[55] II. Friedrich'le ilişkiler için bkz. Bramato, "L'Ordine Templare," s. 107-112.

[56] R. Bevere, "Notizie storiche tratte dai documenti conosciuti col nome di 'Arche in carta bambagina'," *Archivo Storico per le Province Napoletane*, 25 (1900), s. 403-4.

[57] Bkz. Bramato, "L'Ordine Templare," s. 112-13.

tifak kurdular. Haziran 1267'de Charles, Apulia Üstadı Baudouin'e, Bari'den Kutsal Topraklara vergiden muaf gıda yollama hakkı tanıdı.[58] Bunun üzerine 1260'ların sonları ile 1270'ler boyunca Apulia limanlarından –bazen tarikatın kendi gemileriyle– doğuya at, buğday, sebze, arpa, silah ve giysi gönderildi; Katalonya'dan Kutsal Topraklardaki Tapınakçılara giden at yüklü gemiler de Messina'ya uğruyorlardı. Charles'ın mal gönderme izni tanırken haçlı davasını gözettiği gayet açıktır. Mallarla hayvanlar orada satılsın diye değil, tarikat kullansın diye gönderiliyordu genelde.[59]

Karşı yöne giden yükler arasında, tarikatın batıdaki, en azından Güney İtalya ile Aragón'daki ocaklarında emeğinden yararlanılan köleler de bulunuyordu.[60] Köle kullanımının hayli yoğun olduğu anlaşılmaktadır. IX. Gregorius'un 1227'de II. Friedrich'in yönetimi konusunda dile getirdiği pek çok şikâyetten biri de, imparatorun "Sicilya ile Apulia'dan Hayırseverler ve Tapınakçılara ait yüz köle toplayıp, tari-

---

[58] *Syllabus Membranarum ad Regiae Siclae archivum pertinentium*, yay. haz. A. A. Scotti, cilt I, Napoli, 1824, fas. I, no. 10, s. 8.

[59] Bkz. Barber, "Supplying the Crusader States," s. 325, n. 44. Bkz. *I registri della cancelleria angioina*, cilt XXVI, 1979, no. 735, s. 207; burada hububatın satımı konusunda Tapınağa özel bir izin tanınır. Tapınağın bu bölgedeki tarımsal üretimi için bkz. Bramato, *Storia dell'ordine dei Templari in Italia*, s. 167-75.

[60] *I registri della cancelleria angioina*, cilt XI, 1958, no. 143, s. 55; Tapınağın Apulia ve Sicilya'daki köleleri konusunda bkz. Wendover'lı Roger, *Flores Historiarum*, cilt II, s. 345. Bunlar, ortaçağ sonlarında pek çok İtalyan ve İspanyol evinde olduğu gibi, bilhassa özel hizmetler için çalıştırılmış olabilir, bkz. I. Origo, "The Domestic Enemy: The Eastern Slaves in Tuscany in the Fourteenth and Fifteenth Centuries," *Speculum*, 30 (1955), 321-66. Aragón ocaklarındaki köleler konusunda bkz. Forey, *The Templars in the Corona de Aragón*, s. 285-6.

katlara herhangi bir tazminat ödemeksizin bunları Sarazenlere geri göndermesi"ydi.[61] Köleler muhtemelen Kilikya'daki Ayas [Yumurtalık] limanından getirtiliyordu; XIII. yüzyıl sonlarında burası Türk, Rus, Çerkez ve Rum esirlerin nakli için uygun bir köle ticareti merkeziydi.[62] Ayas, 1243 Moğol fethinden sonra erişilebilir hale gelen geniş iç bölgelere, özellikle de XIII. yüzyılın ikinci yarısında şark ticaretinin merkezi olan Tebriz'e giden yola ulaşma imkânı sunuyordu.[63] Tapınakçılar 1270'ler ve 80'lerde, belki de –uzun süre Antakya'nın kuzey sınırlarını yurt tuttukları için– Kilikya'yı iyi tanımaları sayesinde dirayet gösterip burada bir rıhtım edinmişlerdi.[64]

Tapınakçıların Apulia limanlarından yürüttükleri nakliyatın ayrıntısına dair pek az veri vardır elde, bunun temel nedeni de 1944'te Anjou arşivinin yok olmuş olmasıdır; ama Ramón Muntaner'in Tapınakçı kaptan Flor'lü Roger'nin hayatına ilişkin kısa anlatısından bu dünya hakkında bir fikir edinmek mümkündür. Brindisi'de kışlayan gemilerden biri, Muntaner'in Frey Vassayll diye andığı Marsilyalı bir Tapınak yaverinin idaresindeydi. Frey Vassayll safra alıp tamiratla uğraşırken Roger adlı bir oğlan "gemide, donanımın arasında maymun gibi ko-

---

61 *Historia Diplomatica*, cilt III, s. 73-5; Wendover'lı Roger, *Flores Historiarum*, cilt II, s. 345.

62 Bir köle ticareti merkezi olarak Ayas konusunda bkz. R. Irwin, "The Supply of Money and the Direction of Trade in Thirteenth-Century Syria," *Coinage in the Latin East*, yay. haz. P. W. Edbury ve D. M. Metcalf, Oxford, 1980, s. 84.

63 Bkz. J. Richard, "The Eastern Mediterranean and its Relations with its Hinterland (11th-15th Centuries)," *Les Relations entre l'Orient et l'Occident au Moyen Age*, Variorum. Collectes Studies 69, Londra, 1977, s. 1-18.

64 "Actes passés en 1271, 1274 et 1279 à l'Aïas (Petite Arménie) et à Beyrouth par devant des notaires génois," yay. haz. C. Desimoni, *AOL*, cilt I, Paris, 1881, no. 4, s. 495.

şuşturup duruyordu, bütün gün denizcilerle birlikteydi, çünkü anasının evi geminin safra aldığı yere yakındı." Roger bir Alman şahincinin, 1268'de Tagliacozzo çarpışmasında öldürülmüş olan Flor'lü Richard'ın oğluydu, Vassayll oğlanı yanlarına almayı teklif etti. Oğlan büyüdü, usta bir denizci oldu, Tapınakçılar onu yaver olarak tarikata kabul edip *Şahin* adlı geminin komutanlığına getirdiler – Cenovalılardan satın alınan *Şahin*, Muntaner'e göre "o dönemde yapılmış en büyük" gemiydi. "Tapınakçılar bu gemiyle o kadar çok iş başarmışlardı ki, başka hiçbir gemiyi bunun kadar sevmemişlerdi," yani anlaşılan *Şahin* ticaret ve belki de korsanlık faaliyetlerinde çokça kullanılmıştı. Tüm bunlar Mayıs 1291'de, Akkâ düştüğünde sona erdi. *Şahin* o sırada limandaydı, Atlit'e taşımak suretiyle pek çok "hanımı, genç kızı, büyük hazineleri ve birçok önemli kimseyi" kurtardı. Muntaner'e göre, Flor'lü Roger bu işten sağlanan kazancın büyük bir kısmını tarikata verdi, ama birtakım kıskanç kimseler üstada onun Tapınakçıları aldattığını, paranın çoğunu kendine sakladığını söylediler. Bunun üzerine üstat tutuklanmasını emretti, ama Roger hızlı davrandı. Gemiyi Marsilya'ya götürüp terk etti, Tapınaktan da ayrıldı, başka kapı aradı kendine. İkinci bir yükselişin başlangıcıydı bu, sonunda Katalan Bölüğü diye bilinen bir paralı asker birliğinin komutanlığına gelecek, öldürüldüğü 1305'e kadar bu birlikle Bizanslılara hizmet edecekti.[65]

Şahin'in Akkâ limanında bulunması, buranın Tapınakçılar açısından özellikle de 1191'den –şehrin askeri tarikatların karargâhı olarak Kudüs'ün yerini almasından– sonra kazandığı öneme delalet eder. Krallığın tüm büyük güçlerinin temsilcileri mevcuttu burada; zira şehrin üzerine kurulu olduğu dil, rüzgâr almayan tarafına yapılmış

[65] Ramón Muntaner, *Crónica Catalana*, s. 368-9. *The Chronicle of Muntaner*, çev. Goodenough, s. 466-9.

çifte limana tam bir korunma sağlıyordu.[66] Denizci şehir devletlerinin, özel kraliyet bağışlarıyla ortaya çıkmış ve genellikle özel surlarla belirlenmiş kendilerine ait bölgeleri vardı şehirde. Tapınakçılar –limanla doğrudan bağlantıları olmasa da– şehrin güneybatısına hâkimlerdi, liman ise Silsile Sarayı denen kraliyet gümrüğünün kontrolündeydi. 1170'lerin başlarında, Theoderich'in tasviriyle deniz kıyısında, çok güzel inşa edilmiş geniş bir ocakları vardı Tapınakçıların;[67] XIII. yüzyıl ortalarında ise burası eklentilerle geliştirilmiş, bir kompleks haline gelmiş durumdaydı, ama İtalyan şehir devletlerinin bölgeleri gibi kendi kendine yeten, surlarla kuşatılmış bir istihkâm değildi (bkz. çizim 11).[68] Burada çalıştığı anlaşılan Tirli Tapınakçı gayet iyi tanıyordu Tapınak bölgesini:

> Büyük ölçüde bir kale gibi kıyı boyunca uzanan Tapınak bölgesi şehrin en korunaklı yeriydi. Girişinde yüksek ve sağlam bir kule vardı, bunun duvarı yirmi sekiz ayak kalınlığındaydı. İki yanında iki küçük kule yer alıyordu, bunların yanlarında da öküz büyüklüğünde yaldızlı aslan *passant*'lar bulunuyordu. Bu dört aslan, üzerlerindeki altın ve el işçiliği de hesaba katılırsa 1500 Sarazen *besant*'ı değerindeydi, görünümleri de pek heybetliydi. Öte tarafta, Pisalılar sokağının orada bir kule daha vardı, bu kulenin yanında, Azize Anne sokağında üstada ait geniş ve muhteşem bir saray bulunuyordu. Azize Anne rahibelerinin ocağının ön tarafında çanları olan bir diğer yüksek kule ve çok heybetli, büyük bir kilise yer alıyordu. Deniz kıyısında, yüz yıl önce Selahattin'in yaptırdığı eski bir kule daha vardı, Tapınakçılar hazinelerini

---

[66] Bkz. D. Jacoby, "Crusader Acre in the Thirteenth Century: Urban Layout and Topography," *Studi Medievali*, 20 (1979), 1-46 ve harita.

[67] *Theodericus*, baş. 40, s. 43.

[68] D. Jacoby, "Les communes italiennes et les ordres militaires à Acre: aspects juridiques, territoriaux et militaires (1104-1187, 1191-1291)," *Etat et colonisation au Moyen Age et à la Renaissance*, M. Balard, Lyon, 1989, s. 204-6.

burada muhafaza ediyorlardı, denize o kadar yakındı ki, dalgalar vururdu kuleye. Tapınak bölgesinde, burada tasvir etmediğim başka güzel ve muhteşem binalar da bulunuyordu.[69]

Akkâ Tapınakçılar için batıdan gelen levazımdan ötürü hep en önemli liman olarak kalmış olsa da, tarikat Caesarea, Tir, Sidon, Cebail, Trablus, Tortosa ve Cebele dahil kıyı şehirlerinin çoğunda kayda değer bir güce sahipti, ayrıca Antakya'nın kuzeyindeki Port Bonnel'e de hâkimdi. 1218'den sonra Akkâ'ya, dağlık bir burnun güney tarafında benzer bir konuma sahip olan Atlit limanı da eklendi. C. N. Johns'un incelemesine bakılırsa, Atlit'in güney avlusu, bu avlunun hemen ardında bulunan güney mahzeninde muhafaza edilebilecek kereste, demir ve gıda gibi malzemelerin teslim alındığı yerdi.[70]

Batıdan adam, at, yiyecek ve teçhizat tedariki, batıdaki ocaklara konan mukabele adlı yükümlülükle de destekleniyordu – ocaklar düzenli nakit ödemeler halinde gelirlerinin üçte birini veriyorlardı ve bu para yalnızca doğudaki askeri faaliyetlere yardım için kullanılıyordu. On altı aydan kısa bir süreyi kapsayan gayet kısmi bir veri olsa da, Paris'te 1295-96'da Tapınak hazinesine ödenen miktarların kayıtları bu işleyişe dair kabataslak bir fikir verebilir. Kayıtlarda, Aquitaine ve Normandiya gibi bütün bir ilden sorumlu kimselerden, La Villedieu-en-Dreugesin (Eure-et Loire) ve Montbouy'deki (Loiret) gibi küçük ocakların kumandanlarına değin çeşitli seviyelerden otuz sekiz idarecinin hesapları bulunmaktadır. Ödemelerin yüzde sekseni Temmuz ayına veya Aralık-Şubat arasına aittir; bu da, bahar ve yaz sonunda düzenlenen doğu seferleri ile kaynak toplama arasında bir ilişki ol-

---

[69] *Gestes des Chiprois*, s. 252-3.

[70] Bkz. Johns, *Guide to 'Atlit*, s. 50.

duğuna işaret eder.[71] Bu ödemeler laik hükümdarların topladıkları olağan vergilere benzer; ama buhran ya da aşırı mali sıkışıklık dönemlerinde ocakların bir de –laik hükümdarlarla papaların savaş ve haçlı seferleri için koydukları vergiler gibi– "olağanüstü" ek vergilerle katkıda bulunmaları beklenirdi. Mesela 1290'larda Kıbrıs'taki Tapınakçılar Mısır sahiline denizden akınlar düzenlemek ve Tortosa açıklarındaki Ruad'da bir garnizon tutmak suretiyle Memlukları sıkıştırmak için harekete geçtiklerinde, Molaylı Jacques olağan mukabeleleri kat kat aşan miktarda ek para sağlanmasını emretmişti.[72] Ayrıca özel girişimlere de para aktarılıyordu. Toscana, San Gimignano İdarecisi Roger'nin faaliyetlerinden anlaşıldığı üzere, 1260'da şehrin beyi Julian'dan satın alınan Sidon'un bedelini denkleştirmek için özel bir harç konmuştu. Roger 1261'de, Akkâ'daki üstadın Sidon için tüm idare merkezlerinden istediği harcın kendi ocağına tahakkuk eden kısmını ödemek üzere on *livre* borç aldığını teyit etmişti.[73] Bu konuda sadece İberya topraklarında daha müsamahalı davranılıyordu, zira tarikat burada da kalelerin ve vuruşmaya hazır birliklerin idamesini sağlamak zorundaydı, ama buradaki ocaklar bile düzenli olarak gelirlerinin yaklaşık onda biriyle doğuya katkıda bulunuyorlardı.[74]

Bu sürecin en önemli yönü haber ve bilgi akışıydı. Bu akışı sağlayan ağ, bölgesel görevlilerin sürekli ocaklar arasında dolaşmasıyla kuruluyordu; zira görevlilerin yanında mektuplar veya doğudan göderilmiş temsilciler bulunuyordu çoğunlukla. 1256-73 arası hassas dönemin üstadı Thomas Bérard bu sistemden epeyce yararlanmıştı,

---

[71] Bu kitapta, s. 410-412. Bu oran bir tam yıl birim alınarak çıkarılmıştır.

[72] Bkz. Forey, *The Templars in the Corona de Aragón*, s. 324.

[73] *RRH*, cilt II, no. 1303 (A), s. 84.

[74] Bkz. Forey, *The Templars in the Corona de Aragón*, s. 322-4.

zira IX. Louis'nin Fransa'ya dönmesi ile Anjou'lu Charles'ın Kutsal Topraklara yönelmesi arasında geçen sürede hem Moğol hem Memluk tehdidiyle karşı karşıya kalmıştı. Bérard'ın batıda kaynakları ve ilgiyi acilen harekete geçirme ihtiyacı, 1250'lerin ortalarında doğuda idareci olan Basainville'li Gui'in bu dönemde batıya müfettiş olarak atanmasını açıklayabilir; zira bu atamadan sonra Gui üstat açısından önemli bir iletişim kanalı haline gelmiştir. Üstadın Basainville'li Gui'e Mart 1260'ta yazdığı, Châteaudun'e 10 Haziranda ulaşan mektup, hızla –muhtemelen bir hafta içerisinde– hem papaya hem de Aquitaine İdarecisi Borne'lü Francon'a iletilmişti.[75]

Montdidier'li Payen'in tarikatın Fransa'daki tüm arazilerden sorumlu görevli olarak atanmasından sonra bütün sistem Tapınakçıların batıdaki mülk düzeni üzerine kurulu hale geldi. "Fransızca Kanun"un 1160'ların ortalarına ait olduğu anlaşılan kısmında, büyük üstadın "krallıklardaki ocakların kumandanlarını" –muhtemelen bölgesel idarecilere atıfta bulunan bir ifadedir bu– atamadan önce genel ruhani meclisten onay alması gerektiği söylenir. Bu meclise sadece kethüda, müşir, Kudüs Krallığı ve Kudüs şehri kumandanları gibi belli başlı uzman görevliler değil, önemli bölge kumandanları da –o dönemde Trablus, Antakya, Fransa, İngiltere, Poitiers, Aragón, Portekiz, Apulia ve Macaristan idarecileri de– katılabiliyordu.[76] Güneybatı Fransa'nın büyük kısmının Poitiers ili, tüm Sicilya Krallığının da Apulia ili kap-

---

[75] *RRH*, no. 1303, s. 341. Bkz. bu kitapta, s. 247-249. Batıda yaklaşık bu tarihlerde müfettişlik kadrosunun ikiye bölünmesi, Thomas Bérard'ın üstatlığı sırasında doğuda karşılaştığı sorunlarla bağlantılıdır belki de, bkz. bu kitapta, s. 379. Askeri tarikatların batıya mektup ulaştırma konusundaki öncülükleri için bkz. S. Lloyd, *English Society and the Crusade 1216-1307*, Oxford, 1988, s. 24-9 ve Ek I, s. 248-52.

[76] *Règle*, mad. 87, s. 80.

samında olduğu varsayılırsa, niçin böyle bir il düzeninin doğduğu ilk bağışlarla oluşan örüntüden rahatlıkla çıkarılabilir.[77] Buradaki en büyük sorun Macaristan iline yapılan atıftır; zira –eğer Macaristan Tuna eksenli olmak üzere temelde Karpatlar havzasından ibaret bir bölge olarak alınırsa– tarikat Macaristan Krallığında hiçbir zaman yaygınlaşmış değildi, ancak Macarlar 1097'de Dalmaçya'ya yayılmışlar, XII ve XIII. yüzyıl boyunca burada Venediklilere karşı egemenlik mücadelesi vermişlerdi: Kastedilen muhtemelen bu topraklardı. Tarikatın XIII. yüzyılda yürüttüğü deniz nakliyatına dair bilgiler, Adriyatik'te kayda değer bir Tapınakçı mevcudiyeti olduğunu gösterir – önceki dönemlerde ocak ve arazilerden oluşan bir üs kurulmamış olsa mümkün olamayacak bir şeydir bu. Mevcut iller resmen tanınırken yeni iller de ihdas edilmiş ve dolayısıyla XIII. yüzyıl sonlarına gelindiğinde "Kanun"daki listenin artık pek bir geçerliliği kalmamıştı. Bu dönemde, başlangıçta ayrı birer il sayılmayan Aquitaine, Normandiya ve Auvergne'in idarecileri tarikatın ileri gelenleri arasına katılmış durumdaydı.[78] Ayrıca giderek önem kazanan İtalya topraklarında, XIII. yüzyılda birtakım alt yönetim birimleri oluşturulmuştu (Lombardia, Toscana, Toscana Aziz Petrus Vakfı, Roma, Spoleto, Campania ile Marittima, Ancona boyları ve Sardunya); bunlar Fransa'daki *bailli*'lere benziyor ve bir büyük idarecinin yönetimi altında bulunuyordu.[79] Söz konusu

---

[77] Bkz. bu kitapta, s. 43.

[78] *RRH*, no. 1303, s. 341; *Procès*, cilt II, s. 295-6; *Conciliae Magnae Britanniae et Hiberniae*, yay. haz. D. Wilkins, cilt II, Londra, 1737, s. 337. Bkz. Trudon des Ormes, "Listes," s. 440-2 ve plan.

[79] *The Trial of the Templars in the Papal State and the Abruzzi*, s. 29-30, 131-3, 173, 188-9, 201-2, 250. Bu idarecinin yetki alanı bazen Macaristan'ı da kapsardı – Macaristan'dan kastın aslında Dalmaçya olduğu görüşünü destekleyen bir durumdur bu. 1194'te Albenga Tapınakçıları, "İtalya'daki tüm Tapı-

büyük idareci İtalya'daki sorumluluklarını, muhtemelen yarımadadaki en önemli görevli olma özelliğini hep korumuş olan Apulia ve Sicilya kumandanıyla paylaşıyordu. XIII. yüzyılda tüm batı illerinin bağlı olduğu genel bir üstatlık makamı ihdas edildi. 1250 civarında bu görev ikiye bölündü ve İberya illeri müfettişliği ile Fransa, İngiltere, Almanya müfettişliği ortaya çıktı – söz konusu il grupları arasındaki farklılığa koşut bir bölünmeydi bu.[80] Haçlı topraklarında ise Kıbrıs, 1190'dan itibaren bir ana üs, 1291'den sonra da tarikatın karargâhı oldu; burada da bir bölge kumandanı bulunmaktaydı. 1204'te Konstantinopolis'in alınmasını izleyen Latin fetihlerinin ardından Yunanistan'da da birkaç ocak kuruldu. İlk girişimler pek başarılı olmadı; İmparator Baudouin'in 1205 tarihli Sattalia bağışı akim kaldı, halefi Henri de 1207'de – Tapınakçıların bir ayaklanmaya karışmaları üzerine– tarikatın Ravennika'daki yerleşimini müsadere etti. Ancak Tapınakçılar bu bölgeden silinmiş değillerdi, 1211'de hâlâ Henri'yle ihtilaf halindelerdi, Euboea adasındaki Lamia'da 1210'dan önce edindikleri kaleyi de muhafaza edi-

---

nak ocaklarının idarecisi Üstat Gaimard'ın" izniyle bir satış yapmışlardı, *Instrumenta Episcoporum Albinganensium*, no. 36, s. 54-5. Tapınağın İtalya'daki gelişim evresi için bkz. Bramato, "L'Ordine dei Templari in Italia," 183-221.

80 Forey, *The Templars in the Corona de Aragón*, s. 328-9. Ayrıca bkz. *Documents concernant les Templiers*, yay. haz. J. Delaville Le Roulx, Paris, 1882, no. 34, s. 45; burada, Fransa ve İngiltere krallıklarındaki Tapınak ocaklarından sorumlu bir müfettişe atıfta bulunulur (Ağustos 1290). Örgütlenmedeki bu değişiklik, İspanya il yönetimindeki hizipleşmenin etkisiyle birdenbire ortaya çıkmış da olabilir. 1244'te Castilla ve Leónlu biraderler bir komutanın, Portekizliler de bir diğerinin yanında yer almışlardı. Bu mesele, tarafları Kutsal Topraklarda üstadın karşısına çıkarmak gibi ziyadesiyle zahmetli bir yöntemle çözülebilmişti ancak, *Règle*, mad. 582-3, s. 302-3.

yorlardı.[81] Bununla birlikte tarikat burada çok büyük mülkler edinmiş olmasa gerektir. "Mora Vakayinamesi"nin Yunancasına göre, Tapınakçılar ile Hayırseverler bölgede dörder şövalyelik birer tımardan sorumluydular; piskoposlarınkine eşit olan bu tımarlar, Akova'daki yirmi dört şövalyelik en büyük fiefle karşılaştırılırsa gayet mütevazıydılar.[82]

Ancak İngiltere, Fransa veya İtalya'dan farklı olarak İberya ile Doğu Avrupa, papalığın gözünde, Kutsal Topraklardakilere denk haçlı sınırları olarak kaldı hep. XI. yüzyıl başlarında Kurtuba Halifeliği dağılınca Müslüman İspanya birtakım küçük emirliklere bölünmüştü, kuzeylerindeki Hıristiyan krallar da bu durumdan yararlanıp Müslümanlar aleyhine egemenlik alanlarını genişletmişlerdi. Toledo'nun 1085'te Castilla'lı VI. Alfonso tarafından ele geçirilmesi büyük bir olay olmuştu. Ama Hıristiyanların bölgeyi yeniden fethetmesinin hiç kolay olmadığı da anlaşılmıştı; zira Kuzey Afrika kökenli güçlü din birliklerinin –1086'da Murabıtların, 1147'de de Muvahitlerin– istilaları Hıristiyanların ilerleyişini durdurdu, hatta bazen tersine çevirdi. 1212'de Las Navas de Tolosa'da kazanılan galibiyete değin papalık nihai zafere ulaşıldığından emin olamadı, kaldı ki bu zaferden sonra da Güney İspanya'da geniş bölgelerde Müslüman egemenliği sürdü. Valencia

---

[81] *RRH*, no. 815, s. 218; bkz. K. M. Setton, *The Papacy and the Levant (1204-1571)*, cilt I, Philadelphia, 1976, s. 28, n. 9; III. Innocentius. *Innocenti P.P. Registrorum, PL*, cilt CCXVI, no. 137, süt. 324; W. Miller, *The Latins in the Levant. A History of Franlcish Greece (1204-1566)*, Londra, 1908, s. 70.

[82] 1388 civarından sonraya tarihlenen bu Yunanca değişkenin konuya ilişkin kesin veriler sunduğu düşünülemez. Ancak verilen tımar oranlarının tamamen yanlış olması da pek mümkün değildir. Bkz. *Crusaders as Conquerors. The Chronicle of the Morea*, çev. H. E. Lurier, Records of Civilization. Sources and Studies 69, New York ve Londra, 1964, s. 126-8.

1238'e, Sevilla 1248'e değin alınamadı. Bu dönemde Hıristiyanlar ortada Castilla-León, doğuda Aragón-Katalonya ve batıda Portekiz olmak üzere üç cephe gücü geliştirmişlerdi. Tapınakçılar, 1160'lardan itibaren güçlü yerel askeri tarikatların –Calatrava, Santiago ve Alcántara'nın– kurulduğu Castilla-León'dan çok, yan safları oluşturan küçük monarşilerin topraklarında faaliyet gösteriyorlardı – Troyes Konsilinden kısa süre sonra buralarda resmen tanınmışlardı. Dolayısıyla doğuda olduğu gibi İberya'da da tarikat ocakları birer istihkâmdı muhtemelen: Aragón'da, Ebro nehri üzerinde yer alan ve 1153'te yerleşilen Miravet ile Portekiz'de, Tagus nehri kıyısında bulunan ve 1171'de alınan Almourol, Mağribilerle sürüp giden çatışmaların birer göstergesiydi (bkz. resim 14 ve 15).[83] Bu durum Tapınakçıların haçlı devletlerinde olduğu gibi burada da, batının savaş görmeyen bölgelerine kıyasla çok daha bariz bir siyasi ve askeri rol üstlenmesini sağlamıştı. Mesela Aragón'un ileri gelenleri, babası II. Pedro'nun 1213 Muret savaşında zamansız ölümü üzerine çocuk yaşta hükümdar olan Aragónlu I. Jaime'yi kollama görevi için, Tapınağın Aragón ve Katalonya üstatlığını yürüten Katalan Montrodon'lu Guillaume'u seçmişlerdi. Jaime, kendi anlatımına bakılırsa, krallığının aristokratları arasındaki hararetli ihtilaflarda daha etkin bir rol üstlenmeye karar verdiği 1217 yılına, yani dokuz yaşına değin büyük Monzón Kalesinde korundu. Jaime'nin yorumunda, Tapınakçıların başlangıçta onu salıvermeye yanaşmadıkları ima edilir; işin aslı ne olursa olsun Tapınakçılar her zaman Jaime'nin maiyetindeki ağırlıklarını korudular ve Mağribiler karşısında hem Balear adalarında hem de zengin Valencia Krallığında büyük kazanımlar

[83] İberya'daki askeri tarikatların düzeni konusunda bkz. A. J. Forey, "The Military Orders and the Spanish Reconquest in the Twelfth and Thirteenth Centuries," *Traditio*, 40 (1984), 197-234; ve Forey, *Military Orders*, s. 25-32.

sağladığı uzun haçlı hükümdarlığı boyunca onu askeri tavsiyeleri ve kaynaklarıyla desteklediler.[84]

Tapınakçılar Jaime döneminde mevcut edinimlerini takviye ettiler. 1230'da Mallorca alındığında *repartimiento*'dan [*bölüşüm*] faydalananlar arasında Tapınakçılar da vardı – bu suretle edinilen topraklara çoğunlukla Müslüman aileler yerleştiriliyordu. Bu uygulama Papa IX. Gregorius ile Papa IV. Innocentius'u rahatsız etmişti; söz konusu papaların bu durumdaki tüm Sarazenlerin köle sayılmasını istemesi, Tapınakçıların bazı Müslüman uyruklarının hiç de mutlak bir bağımlılık altında olmadığına delalet eder. Açıktır ki, İspanyol Tapınakçılar açısından dini önyargılar değil, koloniler kurup bu topraklardan faydalanmak öncelik taşıyordu.[85] I. Jaime'nin kendisine yardım edenleri ödüllendirme usullerine ilişkin özenli bir araştırma tarikatın Mallorca ve Valencia'daki edinimlerinin XII. yüzyıldaki kazanımlarına kıyasla görece az olduğunu ortaya koysa da,[86] XIV. yüzyıl başında Tapınakçılar yargılanırken, Jaime'nin torunu II. Jaime, tarikata haleflerinin bağışladığı, ancak kuşatma yoluyla direnci kırılabilecek birtakım kale-

---

[84] Aragónlu Jaime, *Chronicle*, cilt I, s. 18-24, 210-16, 252-8, 266-9, 305; cilt II, s. 668-71. Bu olayların ardındaki genel durum için bkz. Bisson, *The Medieval Crown of Aragon*, s. 58-63.

[85] E. Lourie, "Free Muslims in the Balearics under Christian Rule in the Thirteenth Century," *Speculum*, 45 (1970), 625-9, 644-5. Tapınakçıların Aragón'daki Müslüman nüfusa tanıdığı imtiyazlar için bkz. Forey, *The Templars in the Corona de Aragón*, s. 200-1 ve Ek, no. 24, s. 395-7. Forey Portekiz'de, Aragón topraklarındaki kolonileşmeye koşut benzer bir sürecin yaşandığını gösterir. Mesela bkz. 1213'te Castelo Branco için çıkarılan berat, *Portugaliae Monumenta Historia, Leges et consuetudines*, c. I, Lizbon, 1856, s. 566-7. Portekiz'deki Tapınak arazilerinin dağılımı için bkz. A. H. Oliveira Marques, *Historia de Portugal*, 11. basım, cilt I, Lizbon, 1983, şekil 21, s. 143.

[86] Bkz. Forey, *The Templars in the Corona de Aragón*, s. 31-6.

lerle uğraşmak zorunda kalmıştı. Peñíscola, Miravet, Monzón, Ascó, Cantavieja, Villel, Castellote ve Chalamera: Geçmişte bunların hepsi Aragón'un savunulup genişletilmesi için elzem sayılmış, geniş Tapınak ağının asli bileşenleri olarak görülmüştü.

Tapınakçılar, Aragón ile Portekiz'den farklı olarak Orta ve Doğu Avrupa'ya tarihlerinin görece ileri bir aşamasında yerleşmişlerdi ve bu bölgelerin doğudaki haçlı seferlerine önemli bir katkısı olmamıştı.[87] Pek az nüfuz edebildikleri Polonya prensliklerindeki durumları bu konuda iyi bir örnektir.[88] Silezya Dükü Sakallı Henryk 1227'de Aşağı Silezya'daki Olava yakınlarında bulunan Mala Olesnica'yı Tapınakçılara hibe edene değin buralardan hiçbir bağış alamamışlardı;[89] üstelik Mala Olesnica gelişip bir idare merkezi haline gelmiş olsa da, daha geniş ölçekli bir yayılıma temel oluşturamamıştı. Tapınakçılar XIII. yüzyılın sonuna değin uçsuz bucaksız Polonya topraklarında en fazla sekiz (muhtemelen sadece beş) ocak kurabilmişler ve bunlardan üçü –Lesnica, Suleçin ve Chwarszczany'dekiler– yüzyılın ikinci yarısında Brandenburg hükümdarlarına devredilmişti. 1239'da tarikata Prusya

---

[87] Lorraine'deki Tapınakçılar için bkz. H. von Hammerstein, "Der Besitz der Tempelherren in Lotharingen," *Jahrbuch der Gesellschaft für lothringische Geschichte und Altertumskunde*, 7 (1985), 1-29; yazar belgelerden alıntılar sunarak Tapınakçıların mülk sahibi oldukları yerlerin dökümünü çıkarır. Tarikatın Lorraine'de en azından üç ocak kurduğu anlaşılmaktadır (Metz, Gelucourt ve Pierrevillers). Daha doğuda, Falkenburg yakınlarında 1290 civarında kurulan Tempelburg için bkz. H. Lüpke, "Das Land Tempelburg. Eine historisch-geographische Untersuchung," *Baltische Studies*, 35 (1933), s. 43-97.

[88] Bkz. M. Starnawska, "Notizie sulla composizione e sulla struttura dell'Ordine del Tempio in Polonia," *MS*, s. 143-52.

[89] Bkz. K. Eistert, "Der Ritterorden der Tempelherren in Schlesien," *Archiv für Schlesisches Kirchengeschichte*, 14 (1956), s. 8.

sınırı yakınlarında birkaç köy bağışlanmış, ama bunlar da kısa sürede kaybedilmişti; zira bölgedeki baskın askeri tarikat, II. Friedrich ile yerel hükümdar Mazovyalı Konrad tarafından desteklenen Töton Şövalyeleriydi. Maria Starnawska'nın hesabına göre XIII. yüzyıl sonunda bölgede en fazla altmış altı ila seksen sekiz tarikat mensubu vardı ve bunların yirmi bir ila otuz biri şövalyeydi. Tapınak yönetiminin buraya ayrı bir bölge üstadı atamadığı anlaşılmaktadır; yöredeki Tapınakçılar Almanya, Bohemya ve Polonya'dan sorumlu il üstadının idaresindeydiler. Çoğu Kuzeydoğu Almanya, Silezya ve Pomeranya'dan devşirilen bu Tapınakçılar, 1241'de Moğollarla yapılan Legnica savaşında Hıristiyan kuvvetlerine mütevazı bir katkıda bulunmuşlardı – savaşta altısı ölmüş, üçü de kaçmıştı.[90] Fransa idarecisinin burada savaşanları tanıdığı düşünülebilir, çünkü anlaşıldığı kadarıyla bunlar Paris'teki ruhani meclislere katılmışlardır, ama yine de faaliyetleri büyük ölçüde yerel kalmıştır.

Böyle bir yapı içerisindeki ocaklara gelen bağışlar da tesadüfi oluyordu haliyle; ama Tapınakçıların erken tarihlerden itibaren pek çok hibe aldıkları Kuzey Fransa ve Provence gibi bölgelerde, hep göz önünde olması sayesinde tarikat bağışçıların kafasında yer ediyor, her bir bağış da başka bağışlar için teşvik sağlıyordu kuşkusuz. Belli bir bölgede arazili bir üs edinildiğinde, arazi aktarımları ve özenli bir yönetimle buranın sağlamlaştırılıp verimli kılınması mümkündü. Dolayısıyla Tapınak mülkleri bir harita üzerinde işaretlendiğinde ortaya çıkan örüntülerin, belli sınırlar çerçevesinde, tarikatın genel hedefleriyle bağıntılı bir yapı kurmaya yönelik girişimler olduğu düşünülebilir (bkz. çizim 12). Ana yollara ve limanlara özel bir dikkat gösterili-

[90] *Schlesisches Urkundenbuch, 1231-1250*, yay. haz. W. Irgang, cilt II, Viyana, Köln ve Graz, 1977, no. 219, s. 133.

yordu. İngiltere ve Kuzey Fransa'dan gelen, Saône ve Rhône vadileri boyunca uzanan, Provence sahiline veya Alpler üzerinden Venedik'e, Orta İtalya ve Roma'ya, Anjou Krallığına ulaşan yollar gayet iyi korunuyordu. Önemli limanların çoğunda tarikat ocakları bulunuyor, Atlas okyanusu sahili, Bordeaux Channel, La Rochelle, Nantes ve XII. yüzyıl ortalarından itibaren deniz ticareti açısından giderek önem kazanan Dover'da, ayrıca Marsilya merkez olmak üzere Akdeniz'in doğu yolculuğuna çıkılan önemli limanlarında faaliyet gösteriliyordu. Fransa'daki mülkler her zaman batıdaki Tapınak imparatorluğunun ana dayanağı olarak kalsa da, İtalya'daki üslerin nispi önemi XIII. yüzyıl ortalarından itibaren, özellikle de Anjou yönetimi döneminde Apulia ve Sicilya'daki limanlardan tam anlamıyla faydalanılmasıyla birlikte artmış gibi görünmektedir. Tarikatın Venedik'te de bir ocağı bulunuyordu; ancak 1248 öncesi bir tarihte Venediklilerle ciddi bir ihtilafa düşüldü ve Dalmaçya kasabası Segna Tapınakçılar tarafından yakıldı. Ama anlaşıldığı kadarıyla 1259'da yeniden tam bir ittifak sağlandı – Büyük Venedik Konsilinde Tapınakçılara şehirdeki ocaklarını "büyütüp geliştirmeleri" için 5000 Venedik *pound*'u bağışlanmıştı.[91] Orta İtalya'da, Perugia'da "kendini kırbaçlayanlar"ın hamisi olan Birader Bonvicino, papalığın Umbria'daki kilit adamıydı; 1230-1260 arası beş papanın görev süresince Hohenstaufenlilere karşı papalığın siyasi çıkarlarını sadakatle temsil etmişti.[92] Tapınakçıların daha güneyde, önemli

---

[91] *Documenti del commercio veneziano nei secoli XI-XIII*, cilt II, no. 798, s. 321-2; *Deliberazioni del Maggior Consiglio di Venezia*, yay. haz. R. Cessi, cilt II, Bologna, 1931, no. 33, s. 51. Tapınakçılar Segna'daki hasar için tazminat ödemişlerdi.

[92] Mesela *Urkunden zur Reichs-und Rechtsgeschichte Italiens*, yay. haz. J. Ficker, cilt IV, Innsbruck, 1874, no. 430, s. 441-2 (1259). Bkz. Dickson, "The Flagellants," s. 243-5.

bir güzergâh olan Via Cassia yakınlarındaki Vetrella'da da bir ocakları vardı, buradan Roma'ya veya Civitavecchia sahilindeki idare merkezlerine ulaşabiliyorlardı. Ayrıca Bolsena gölünün güneyindeki bölgede, papalıkla kurdukları sıkı ilişkiler sayesinde –özellikle de sık sık papalık ikametgâhı olarak kullanılan Viterbo ve çevresinde– konumlarını iyice sağlamlaştırmışlardı.[93] Bölgedeki durumlarında görülen değişimin bir göstergesi de şuydu: 1198'de III. Innocentius, el-Merkab ile Valania arasında yer alan tartışmalı bir fief konusunda Tapınakçılar ve Hayırseverler arasında hakemlik ederken, Hayırseverlerin Roma'da zaten bu işle ilgilenebilecek görevlilerinin bulunmasına karşılık, Tapınakçılar doğudan temsilci göndermek zorunda kalmışlardı; XIII. yüzyıl sonu ile XIV. yüzyıl başında ise, papalık idare heyeti nezdinde tarikatın daimi vekilliğini yürüten eğitimli bir temsilcileri vardı Tapınakçıların – Bologna'lı Pierre adlı bu temsilci, duruşma sırasında tarikatın belagatli bir müdafisi olarak ortaya çıkmıştı.[94]

Tarikatın batıda arazi yönetimi konusunda sağlam bir siyaset geliştirmeyi ne kadar ciddiye aldığı, 1185-1190 arası bir tarihte İngiltere'de yürütülen dikkat çekici bir araştırmadan da çıkarılabilir.[95] Tapı-

---

[93] A. Luttrell, "Two Templar-Hospitaller Preceptories North of Tuscania," *Papers of the British School at Rome*, 39 (1971), 90-124.

[94] *Cart.*, cilt I, no. 1069, s. 666-7; *RRH*, no. 751, s. 200; *Procès*, cilt I, s. 100.

[95] *Records of the Templars in England in the Twelfth Century*, s. 1-135. "Soruşturma"da bu çalışmanın 1185'te yürütüldüğü söylenir – ama cevaplar vaktinde gönderilmemiştir muhtemelen. Araştırmaya ait veriler, cevapların 1190 civarında büyük ölçüde toplanmış olduğunu düşündürür. Belli bir bölgeye, Essex'e ilişkin ayrıntılı bir inceleme, Tapınakçıların kontlukta nasıl Hayırseverlerinkinden daha iyi bir arazili üs edindiklerini ve buradan nasıl yararlandıklarını ortaya koyar. Bkz. M. Gervers, "*Pro Defensione Terre Sancte:* The Development and Exploitation of the Hospitallers' Landed Estate in Essex," *The Military Orders. Fighting for the Faith and Caring for the*

nakçılar, İngiliz hükümdarlarının yaptığı gibi yerel heyetler aracılığıyla veri toplama yöntemini kullanarak, tüm ülke çapında şehirlerdeki ve kırsal alanlardaki çeşitli mülklerinin büyüklüğü ve değerini gösteren ayrıntılı bir döküm hazırlamışlardı. Araştırmayı yöneten İngiltere Üstadı Geoffrey Fitz Stephen'a göre amaç, gelecekte ihtilaf çıkarabilecek kimselerin iddialarını çürütmekti; nitekim araştırmada yöneltilen özel sorular arazi, kilise ve değirmen sahipleri ile bağışçılarını belirlemeye yönelikti. Ama tüm araştırma boyunca üzerinde en çok durulan şey gelirler, özellikle de malikânelerin ve kiralanmış arazilerin getirisiydi – bu da, haçlı seferleri ile bu araştırma arasında dolaysız bir bağıntı olduğunu akla getirmektedir. Araştırmanın, 1184-85'te Kutsal Topraklardan bir misyonun gelmesinin ardından başlatılmış olması mümkündür. Üstat Torroja'lı Arnaud bu elçi heyeti İngiltere'ye ulaşmadan önce ölmüş olsa da, Patrik Herakleios önderliğindeki ekibin kalanı, doğudaki koruyucuların karşılaştıkları giderek büyüyen sorunları anlatmış ve buna bağlı olarak da İngiliz Tapınakçıları, 1130'dan sonra edinilmiş çeşitli mülklere dair daha kesin ve ayrıntılı bilgilere ihtiyaç duyulduğu konusunda uyarmış olmalıdır.

Mülkler, Tapınakçılar ve geçici üyelerinin cemaat halinde yaşadıkları yerel ocak veya idare merkezlerinin kontrolündeydi. Provence'taki ocaklar incelenirse, bunların mümkün olduğunca civardaki en büyük idare merkezi etrafında toplandığı sonucuna varılabilir (bkz. çizim 13). Böylesi "ana ocak"lardan biri Vaucluse bölgesindeki Richerenches'deydi; XII. yüzyılın ikinci yarısında burada on ila on iki Tapınakçı yaşıyor ve bu ana ocağa bağlı, her biri iki üç Tapınakçının idaresine bırakılmış sekiz ocak bulunuyordu.[96] XIII. yüzyıl sonlarında da

---

Sick, yay. haz. M. C. Barber, Londra, 1994, s. 3-20.

[96] Bkz. Barber, "Supplying the Crusader States," s. 318-19. Birkaç Tapınakçı-

aynı sistemin işlediği düşünülebilir. Tapınakçıların yargılandığı tarihte, Roussillon'daki (bu bölge o zamanlar Aragón krallarının topraklarında yer alıyordu) Mas-Deu ocağının yedi yan ocağı ve İdareci Ramón Sa Guardia'ya bağlı yirmi beş kişilik bir Tapınakçı ekibi vardı. Ocakların çoğu kırsal bölgelerdeki tarikat arazilerine kurulmuştu ve sadece bir iki Tapınakçı tarafından idare ediliyordu; ama Perpignan şehrinde tarikatın kendi müstahkem bölgesi bulunuyordu ve burada altı yedi Tapınakçı yaşıyordu.[97] Bu dönemde Perpignan giderek gelişen bir finans merkeziydi,[98] tarikatın idare merkezi de yöre ekonomisinin bu kesimiyle sürekli bağlantıda olmasını sağlayan bir konumda yer alıyordu. Ocakların gruplaştırılmasının ardındaki amaç küçük, uzak ocakların muhafızlarına cemaat hayatına katılma imkânı sunmak, ayrıca tarikat kaynaklarının daha etkin kullanımını sağlamak da olabilir (bkz. çizim 14). İnsan gücü bir yana, en önemli kaynak atlar ve yük hayvanlarıydı, bunlar için geniş otlaklara ve bol miktarda yeme

---

nın görevli olduğu ocakların mevcudiyeti, dört veya daha fazla sayıda birader bir araya geldiğinde ruhani meclisin toplanması gerektiğini bildiren "Kanun"da da dolaylı olarak teyit edilmiştir, *Règle*, mad. 385, s. 215. Ayrıca bkz. J. E. Burton, "The Knights Templars in Yorkshire in the Twelfth Century: a Reassessment," *Northern History. A Review of the History of the North of England and the Borders*, 27 (1991), 39-40 ve n. 63. 1308'de Yorkshire'da dokuz idareci, on dokuz da sair Tapınakçı vardı ve bir ocakta dörtten fazla adam bulunmuyordu. Güneybatı Fransa'daki Tapınak ocaklarının yapısı için de bkz. A.-M. Legras, *Les Commanderies des Templiers et des Hospitaliers de Saint-Jean de Jérusalem en Saintonge et en Aunis*, Paris, 1983, s. 12 ve harita, s. 19.

97 *Procès*, cilt II, s. 423-515. Ayrıca bkz. B. Alart, "Suppression de l'Ordre des Templiers en Roussillon," *Bulletin de la Société Agricole, Scientifique et Littéraire des Pyrénées-Orientales*, 15 (1867), 28-30.

98 Bkz. R. W. Emery, *The Jews of Perpignan in the Thirteenth Century*, New York, 1959, s. 98-9.

ihtiyaç duyuluyordu; dolayısıyla ocakların hayvanları beslemeyi kolaylaştırmak üzere kümeler halinde düzenlendiği varsayılabilir. Tarikata sık sık at hibe ediliyordu; öte yandan laik dünyada ticari at üretme çiftliklerinin mevcut olması, Tapınakçıların da kendileri için hayvan yetiştirmiş olabileceklerini akla getirir. Açıktır ki, ortaçağın aristokrat toplumunda bir savaş atı veya bunun bedeli kadar bir para hibe etmek, tarikata bağlılığın nişanı olarak önemli ve değerli bir bağışta bulunmak demekti.

Batıdaki Tapınak ocaklarının büyük çoğunluğunun temelinde yerel cemaatler vardı. Diğer manastır teşkilatlarında olduğu gibi yerleşimlerin ya da yapıların nüvesi, genellikle haçlı seferlerine duyulan özel bir ilgi neticesinde yörenin ileri gelen bir beyi veya önemli bir din adamının bağışıyla ortaya çıkıyordu. Eğer bağışta bulunan bir laik beyse, bazen bu bey veya akrabaları Tapınakçılara katılıyor, bunlar kimi zaman belli bir süreliğine tarikatla birlikte doğuda hizmet veriyor, hemen her zaman da tarikat mezarlığına defnedilmek üzere naaşlarını bağışlayıp karşılığında ruhlarının selameti için "Kanun"da belirlenen günlük duaları okutuyorlardı.[99] Reims idare merkezinde tutulanlar türünden ölüm kaydı tomarları, yöreyle kurulan ilişkileri gayet iyi yansıtır; zira bunlar, duası okunacak kişiler için kaydedilen yıldönümü tarihlerini içerir. Reims tomarları özel bir değer taşır; çünkü buradaki ocak kalabalık bir şehir ortamında yer alıyordu ve kayıtlar ocağın kurulduğu 1160'lardan, tarikat mensuplarının Güzel Philippe'in görevlileri tarafından yakalandıkları Ekim 1307'ye değin kesintisiz olarak tutulmuştu.[100] Bu tarihe kadar çıkarılan döküm kırk iki parşömen tutar ve Fransa Kralı II. Philippe, bir başpiskopos, bir piskopos, bir kont,

[99] Bkz. bu kitapta, s. 319-320.

[100] *OR*, s. 303-36.

bir kontes, çeşitli mevkilerden otuz dört din adamı, bir darphaneci ve bir fırıncının kaydını da içerir. Tarikatın büyük üstatlarından on beşi ve on bir başka Tapınakçı da kayıtlıdır burada. Ayrıca yalnızca erkeklere mahsus bir döküm değildir bu. Kadınlar, sadece ocakla bağlantısı olan erkeklerin eşleri sıfatıyla değil, kendi başına ismen anılan bağışçılar olarak da kayıtlarda sıkça yer alırlar. Tapınakçı olmayan 197 kişinin 67'si kadındır. Bunlar için dua okumak ocağın asli görevlerinden biri haline gelmişti, senenin 154 günü 223 kişinin anılması gerekiyordu. Büyük üstatlarla kimi Tapınakçılar hariç, hayrına dua okunanlar ya bizzat bağış sahibiydiler ya da bir akrabaları onların adına bağışta bulunmuştu.

Kayıtların bazısı özlü sözlerden ibarettir, diğer kayıtlarsa ocağa ve ocak mensuplarına ışık tutan ayrıntılar sunar. Bunlar arasında, bu idare merkezinin kuruluşunda büyük rol oynamış iki isim yer alır: Başpiskopos Reims'li Henri ile ilk kumandan Birader Etienne. Başpiskopos "kendisinin ve ana babasının ruhuna deva olsun diye" Tapınakçılara buradaki ilk kiliselerini, XI. yüzyıl Teslis Kilisesini bağışlamıştı, buna karşılık da ölüm yıldönümü olan 13 Kasımda anılıyordu. Birader Etienne ise bu kiliseyi temel alarak ocağı geliştirmiş, bir yatakhane ile ahırlar eklemiş, kiliseyi de onartıp yeniletmişti. Zamanla birtakım aile bağışları sayesinde ocağın mülkleri çoğalmıştı – her ikisi de kilisenin mezarlığına defnedilmiş olan Gunter ile karısı Heliadis'in bağışı bunlar arasında yer alıyordu. Reims'de kilise heyeti üyesi olan oğulları Henri ise Tapınakçılara Porta Martis yakınlarındaki evinin yarısını bağışlamıştı. Tapınakçıların haçlı seferi faaliyetlerinin ardındaki düzenekle doğrudan bağıntılı bir bağıştı bu, zira evin söz konusu yarı hissesi satılmış, buradan gelen para dörde bölünmüştü: İlk çeyrek Kutsal Topraklara yardım olarak gitmiş, ikincisi yoksullara ekmek dağıtmaya

ayrılmış, son ikisi de Gunter ile Heliadis ve Henri'nin 11 Eylül ve 10 Ekimdeki ölüm yıldönümlerinde dua okuyan Tapınak biraderlerine verilecek harçlıklara tahsis edilmişti.

Ne Gunter ne de Henri fiilen Tapınağa katılmıştı, ama pek çok durumda bu gibi ailevi katılımlar tarikat açısından doğrudan insan kaynağı demekti. Tapınak beratları tarikata katılma kararının, söz konusu kişinin yanı sıra tüm aileyi de etkilediğini gösterir. 1144 Noelinde "Rovira'lı Berengar'ın karısı ve Rovira'lı Raimond'un annesi" Ermessende Tapınağa düğün hediyelerini (*sponsalicia*) bağışlamıştı, "[bunlar] Tanrı'nın inayetiyle artık bu hayırlı *milicia*'nın bir biraderi ve şövalyesi olan muhterem kocam Berengar tarafından bana verilmiştir," diyordu Ermessende.[101] Berengar tarikata üç dört yıl evvel katılmıştı, ama bunu en azından 1136'dan beri tasarlıyordu. O yıl Ermessende ve Raimond'la birlikte Moral'da (Vallense) bir rahip malikânesi bağışlamıştı. "Çünkü ben, adı geçen şövalyeliğin mevcut ve istikbaldeki *bailli* ve şövalyelerinin mütevazı duacısı Berengar, Tanrı'nın verdiği ilhamla bu laik hayatı bırakıp cemaatlerine, tarikatlarına ve itikatlarına katılmak istediğimde, beni Tanrı iradesi uğruna savaşmak için kabul edip aralarına alacaklar."[102] Yani Berengar, Tapınakçıların Payns'lı Hugues'ü örnek alarak birçok üye devşirdikleri, 1129 tarihli "Kanun"da hükme bağlanmış olan evli şövalyeler kesimindendi. Kaldı ki burada görülen türden yetişkinlikte laik hayattan feragat durumu, Gratianus için de, 1140 civarına ait *Decretum*'unda ["Emirname"] kilise kanunlarının konuya yaklaşımını açıklamasını gerektirecek kadar sık rastlanan bir şeydi: Kocanın bir manastır tarikatına katılabilmesi için karısının rıza-

[101] *CG*, no. 341, s. 221.

[102] *CG*, no. 228, s. 154; no. 133, s. 93.

sının alınması, haçlı yemini etmek kadar elzemdi.[103] Ancak bu örnekte Ermessende büyük ihtimalle (istese de) kocasına itiraz edebilecek durumda değildi; zira daha Troyes Konsilini izleyen ilk yıllarında tarikata bağlanmış bir aileydi bu. 1144 tarihli bağışı kabul eden Rovira'lı Pierre, Berengar'ın kardeşiydi, Pierre en azından 1136'dan beri Tapınakçıydı ve 1144'te geniş sorumluluklara sahip önemli bir il yöneticisi olmuş durumdaydı;[104] bu arada, 1143'te yaralanan ve ölüm döşeğinde yatarken vasiyetini yazdıran Rovira'lı Raimond da evini ve taşınabilir mallarının yarısını Tapınağa bırakmıştı.[105]

Böylesi ailevi katılımların ilk örneğini, Payns'lı Hugues'le birlikte tarikatın kurucusu olan Saint-Omer'li Godefroi'nın akrabaları sunmuştu. Godefroi'nın Picardie'deki Saint-Omer'in kale kumandanlığını elinde tutan aileden geldiği neredeyse kesindir; muhtemelen 1128 ile yaklaşık 1145 arası kale kumandanlığını yürüten II. Guillaume'un da kardeşidir Godefroi. Belki de Godefroi'nın Eylül 1128'deki özel ziyareti sonucunda Guillaume Tapınağa kendi fiefinin fazlalığını toplama hakkını ve Warrêton-Bas'ın kale kumandanlığını bağışlamıştı.[106] Bu ilk bağışın ardından başka bağışlar da geldi – belli ki amaç, Tapınakçıları aracı koyarak ailenin selameti için kapsamlı tedbirler almaktı. 1137'de Guillaume ile oğlu Osto'nun deyişiyle,

> fief dahilinde şövalyelere ait olduğu bilinen şeylere ek olarak, Sclippes ile Leffinges'in sunak, şapel, adak ve aşarlarından tahıl, sığır ve sair şeyler halinde alınacak payı ve bunların serbestçe ve istedikleri gibi kullanabilecekleri yan getirilerini [bağışlıyoruz]. Eğer hayır için Tapı-

[103] Bkz. Brundage, "The Crusader's Wife," s. 431-33.

[104] Bkz. bu kitapta, s. 46.

[105] *CG*, no. 306, s. 199.

[106] *CG*, no. 17, s. 11-12.

> nakçılara böyle bağışlarda bulunmak isteyen olursa, bu bağışların da yine daimi ve baki olmasını kabul ederiz. Bağışımıza bir de iki ölçü bitişik araziyi ekliyoruz; ben, Guillaume, bunları çok zaman önce, yıllık olarak yukarıda belirtilen aşarların bağlandığı yerlere kendi mülkümden kattığımı unutmadım. Fakat anılan aşarları alanların ruhlarının, yani bizim ruhlarımızın, babamla annemin, karımla çocuklarımın ve tüm atalarımla akrabalarımın ruhlarının selameti için bağlılığımızdan ötürü dualarımızla yaptığımız bu bağışın daimi olmasını emrediyoruz ve [bağışımızı] biraderlerin isterlerse bizim ruhlarımızla bu sayfada yad edilen herkesin ruhu için her gün mayasız ekmek sunup kutsal ayin düzenleyecek bir vaiz tutmalarını sağlayacak şekilde ihsan ediyoruz – ama vaiz meselesi şövalyelerin isteğine ve uygun buldukları hükme kalmıştır.[107]

Bu himaye kale kumandanının vasallarını da etkiledi, bunlardan üçü 1142'de Ypres'de tarikata çeşitli bağışlarda bulundu.[108] Osto 1140'ta tarikata girmiş bulunmaktaydı – Osto'nun sadece Kuzeybatı Avrupa'da değil, Katalonya ve Kudüs'te de tarikat adına faaliyet gösterdiği anlaşılmaktadır.[109] Saint-Omer'li Guillaume 1145 civarında öldü ve yerine oğlu Gautier geçti; babasının görevini devralmasından kısa süre sonra Osto'yla birlikte Tapınağa yapılan bir bağışa tanıklık etti.[110] Ailesindeki haçlılık geleneğini sürdürdü Gautier, 1151'de Kudüs Krallığındaydı, iki yıl sonra Askalon kuşatmasına katıldı, 1159'da da mirasçısı Bures'lü Eschiva ile evlenmek suretiyle Celile fiefinin prensi oldu. Aslında bu

---

[107] *CG*, no. 141, s. 99.

[108] *CG*, no. 275, s. 180.

[109] *CG*, no. 205, s. 143; no. 314, s. 205; no. 353, s. 227. Osto için bkz. *Records of the Templars in England in the Twelfth Century*, s. xxxix, xliv, xlviii-liv. 1150'lerin başlarında İngiltere üstadıydı muhtemelen. 1174'te hâlâ hayattaydı.

[110] *CG*, no. 375, s. 239.

beylik krallığın ilk yıllarında, 1101-1106 arasında, muhtemelen büyük amcası olan Saint-Omer'li Hugues'ün elindeydi.[111]

Mülkleri Vaucluse bölgesinde Richerenches'in doğusuyla güneyinde yer alan Bourbouton ailesi Tapınakla daha da içli dışlıydı. Richerenches'deki idare merkezi bu ailenin katkılarıyla kuruldu; yaşlılar kuşağının başı Bourbouton'lu Hugues 1139'da Tapınağa katıldı ve 1145'te ocağın üstadı oldu, oğlu Nicolas da babasının izinden gidip o yıl tarikata girdi. Aile mirasının büyük bir kısmı ocağa bağışlandı; bu mirasın Tapınakla bağıntısı, yaklaşık 1136'dan 1183'e kadar uzanan Richerenches sicillerinde saklanmış 119 beratta kayıtlıdır.[112] Beratının mukaddimesine bakılırsa Hugues İsa'nın "Matta İncili"ndeki (16:24) öğüdüne uyarak Tapınakçılara katılmıştı: "Bir kimse ardımdan gelmek isterse, kendisini inkâr etsin ve haçını yüklenip ardımca yürüsün."[113] Bourbouton'lu Nicolas ise Aralık 1145'te tarikata katılırken daha geniş bir açıklama getirmişti:

> Ben Bourbouton'lu Nicolas (...) söylemek isterim ki, babam Bourbouton unvanlı Hugues, piskoposumuz Pons'un [Saint-Paul-Trois-Châteaux Piskoposu Grillon'lu Pons] ve burada isimlerini sayamadığım başka pek çok mümtaz şahsiyetin tavsiyesiyle kendisini, karısını, oğlu ben Nicolas'yı, akrabalarımızın düzenlemesiyle sahip olduğu tüm imtiyazları ve o tarihte sahip olduğu başka her şeyi Kudüs Tapınağı şövalyeliğine teslim etti; böylece bunların yukarıda anılan Tapınak biraderlerinin olmasını, bunlarla ne isterlerse yapabileceklerini kabul etti. Annem de, söz konusu şövalyelerin üstadı Robert'in ve

---

[111] TG, 17.18, s. 785; 21.5, s. 967 (Celile Prensi Gautier); 10.9, s. 464; 11.5, s. 502-3 (Saint-Omer'li Hugues). Bu aile için bkz. A. Giry, "Les châtelains de Saint-Omer, 1042-1386," *BEC*, 35 (1874), 325-55.

[112] Bkz. *Cartulaire de la Commanderie de Richerenches*, s. cxl-cxliii.

[113] *CG*, no. 189, s. 129.

> Tapınağın diğer biraderlerinin öğüdüne uyarak bu onura sadık kaldı, kısa bir süre sonra Rovira'lı Pierre ve yanındaki biraderlerin tavsiyesiyle babam gibi manastır giysisi giyerek yukarıda anılan şövalyeleri onurlandırdı. Şimdi de ben Nicolas, "sizden her kim bütün varından böylece vazgeçmezse, benim şakirdim olamaz" ["Luka," 14:33] sözüne itaat ederek, söz konusu şövalyeliğin üstadı olan Rovira'lı Pierre ile bu şövalyeliğin halihazırdaki ve gelecekteki diğer biraderlerinin mülklerine katmak üzere, annemle babamın tüm imtiyazlarını, işlenen işlenmeyen arazileri, bağları, çayırları, korulukları, tüm giriş çıkışlarıyla birlikte otlağı, suları, sulama kanallarını, tüm arazileriyle birlikte değirmenleri, evleri, barakaları ve bunların tüm eşyasını, atlarla kısrakları, öküzlerle eşekleri, şarapla hububatı, tüm çocukları ve barınaklarıyla birlikte kadın erkek *rustici*'yi [*köylüler*], annneme bağışladığım koyunlar hariç, sahtekârlığa kaçmaksızın sonuna kadar tüm varlığımı ebediyen söz konusu Tapınak biraderlerine veriyor ve teslim ediyorum; her ne kadar değersiz olsam da ömrümün her günü uşak ve birader olarak hizmet etmek üzere kendimi de Tanrı'nın şövalyeliğine ve Tapınağa bırakıyorum, belki böylece günahlarımın bağışlanmasını hak eder, devraldığım miras sayesinde ebediyette seçilmişlere katılırım.[114]

1151'in ilk yarısında Hugues öldüğünde tüm Bourbouton derebeyliği Tapınakçılara bırakıldı.[115] Rovira, Saint-Omer ve Bourbouton aileleri, aristokratlar çevresinde, anlaşıldığı kadarıyla Tapınak Tarikatını gayet cazip bulan ve tarikatın batıdaki teşkilatının omurgasını oluşturan bir toplumsal kesime mensuptu. Bu kesim kontlar düzeyinin altında yer alan önemli beylerden oluşuyordu, ama bir kısmı da Saint-Omer'ler gibi vasalları olan kale kumandanları ya da Bourbouton ailesi erkekle-

---

[114] *CG*, no. 371, s. 237.

[115] *Cartulaire de la Commanderie de Richerenches*, no. 87, s. 162-6; *CG*, no. 598, s. 368-71.

ri için kullanılan nitelemeyle *nobiles*'ti [*seçkinler*].[116] Clairvaux'lu Bernard gibi Payns'lı Hugues ile Saint-Omer'li Godefroi da bu çevreye mensuptu.

Esnek katılım biçimleri özellikle bu kesimin icadıydı. Mesela tarikat 1172'de, anlaşıldığı kadarıyla Montpelier Beyi VII. Guillaume'u memnun etmek için bir tür şartlı üyeliğe razı olmuştu. Guillaume vasiyetinde Tapınakçılara altı yıl süreyle oğlu Gui'i "gözetip koruma" koşulu getirmişti – bu süre dolduğunda eğer ağabeyleri hâlâ hayatta ise tarikata katılacaktı Gui. Ama eğer bu süre içinde ağabeylerden biri ölürse Gui laik hayata dönecek, gerekli fiefler kendisine verilecek, tarikat da Gui yerine 1000 *sol* alacaktı.[117] Ayrıca "Latince Kanun" da daha ilk yıllarda, hem kocanın hem karının razı olması koşuluyla "evli birader" statüsünü tanımıştı. Karı kocanın mülkü tarikata teslim ediliyordu, ama önce koca ölürse karısı hayatını sürdürmek için mülkün bir kısmını alıkoyabiliyordu. Bu biraderlerin beyaz biniş giymeye ve tam üyeliğe kabul edilmiş biraderlerle aynı ocakta yaşamaya hakkı yoktu, ama muhtemelen küçük batı ocaklarının birçoğunda pratikte bu iki grup arasında büyük bir fark gözetilmiyordu.[118] Görünüşe bakılırsa evli biraderlerin birçoğunun konumu laik biraderlerinkine ya da Cistercium ve Chartreuse tarikatlarındaki *conversus*'larınkine benziyordu.[119] Bazen dindarlığın yanı sıra geçim derdi de tarikata adanma se-

---

[116] Bkz. *Cartulaire de la Commanderie de Richerenches*, s. cxxix. Tapınakçıların toplumsal konumları için bkz. Forey, "Recruitment," s. 143-4.

[117] *Layettes*, cilt I, no. 237, s. 100. Bkz. J. Dunbabin, "From Clerk to Knight: Changing Orders," *The Ideals and Practice of Medieval Knighthood*, cilt II, *Papers from the Third Strawberry Hill Conference 1986*, yay. haz. C. Harper-Bill ve R. Harvey, Woodbridge, 1988, s. 26-39.

[118] *Règle*, mad. 69, s. 68.

[119] Bkz. Magnou, "Oblature," s. 381.

bebi oluyordu. Mayıs 1199'da Kuzey Aragón'da Huesca'daki Tapınak ocağına kendilerini adayan Milagrolu Bartolomeo ile karısı Inés böylesi katılımların tipik bir örneğini sunmuşlardı. Huesca'da evler ve araziler, bir de ocağın mezarlığına defnedilmeleri karşılığında 100 *solidus* para vermişlerdi tarikata. Mutlak ve feshedilmez bir taahhüt sunmuşlar, kendilerini Tapınağa ruhen ve bedenen, "hayattayken başka bir tarikata geçmelerinin, ölüm halinde de ocağın ve biraderlerin izni olmaksızın başka bir yere gömülmeyi istemelerinin kanuni olmayacağı"nı söyleyerek teslim etmişlerdi. Karşılığında Tapınakçılar da onları ocağın tüm kazanımlarının *socios et participes*'i [*yoldaş ve ortakları*] kabul etmişler ve belli ölçülerde buğday, şarap, peynir ve yılda on bir *solidus* içeren bir yardım bağlamışlardı bu çifte.[120] Tüm bu bağışçıların sunabilecekleri birtakım malları vardı, ama vücudundan başka bir şey sunamayacak olanlar da mevcuttu; bunların tarikata bağımlı durumdaydılar, büyük ölçüde ekonomik zorunluluklar yüzünden düşüldüğü için belgelerde pek de manevi saik veya faydalara atıfla anılmayan bir konumdu bu.[121] Tüm bu bağlanımların genel etkisi, merkezlerinde yerel Tapınak ocaklarının bulunduğu güçlü toplumsal-iktisadi birimler yaratmak olmuştu. Tapınağa katılanların çoğu neticede tinsel kazanımdan pay almayı umuyor, Tapınak ocağı ise hem zenginliğini hem siyasi güvenliğini artıracak, böylece doğudaki savaşçıları taşıyan geniş ağ içerisindeki işlevselliğini pekiştirecek bir yerel ilişkiler ve hamiler örüntüsü oluşturuyordu.

Ne ki, tarikat mülklerini düzenli bir yapı haline getirme girişimlerine rağmen, Cistercium Tarikatındaki gibi öngörülmüş bir plana göre kurulan tipik idare merkezleri yoktu Tapınağın. Farklı

[120] *Cartulario del Temple de Huesca*, no. 138, s. 143 ; no. 61, s. 62; no. 181, s. 201.

[121] Bkz. Magnou, "Oblature," s. 394-5.

bölgelerden seçilecek örneklerle bunu göstermek mümkündür. Tarikatın Kuzey Fransa'daki en önemli idare merkezlerinden biri Champagne Kontluğundaki Provins'deydi, XII. yüzyıl sonunda Tapınakçıların burada iki ocağı bulunuyordu.[122] Tarikatın bu bölgede 1120'lerden beri birtakım bağlantıları vardı, aldıkları ilk bağışlardan biri de Ekim 1127'de Sézanne yakınlarında, Barbonne'un kuzeydoğusu civarında yapılmıştı.[123] Provins'deki idare merkezinin ne zaman kurulduğu belli değildir; ama 1171 tarihli bir berata tanıklık etmiş yerel görevlilerin mevcut olması, bu tarihte ocaklardan hiç değilse birinin tam olarak kurulmuş olduğunu düşündürür.[124] Biraderler burada, Champagne'nın yıl boyunca düzenlenen çok sayıda panayırına yakın olmanın faydasını görüyorlardı. Provins'de de senede üç kez panayır düzenleniyor, ayrıca kasabanın yukarı kesiminde her hafta pazar kuruluyordu. Tapınakçılar, 1164'te yün ve iplik, 1214'te mezbahaya gönderilen hayvanlar, 1243'te de –XIII. yüzyılda Provins'deki büyük ölçekli tabaklama sanayii göz önüne alınırsa muhtemelen en değerli kalem olan– postlar üzerinde hak kazanarak, bu panayırlardaki satışlardan alınan vergilerdeki paylarını sürekli artırmışlardı.[125] Mevcudiyetleri kasabanın her tarafında hissediliyordu, aralarında bir mahalle ile birçok dükkânın da yer aldığı yaklaşık yetmiş parça mülkleri vardı burada. Kırk yıl arayla edinilen iki mülk bu yaygın faaliyetin bir göstergesidir. Bu mülklerden ilki için 1171'de Henri la Borde adlı biriyle

---

[122] Bkz. *Provins*, s. xlviii-ii. Champagne-Bourgogne bölgesinin özellikle yeni üye devşirmek bakımından Tapınakçılar için taşıdığı önem konusunda bkz. Richard, "Les Templiers," s. 231-42.

[123] *CG*, no. 9, s. 6. Bkz. bu kitapta, s. 34.

[124] *Provins*, no. 89, s. 108-9.

[125] *Provins*, no. 82, s. 103-4; no. 83, s. 104-5; no. 91, s. 110; no. 8, s. 47; no. 78, s. 100; no. 138, s. 142-3. Ayrıca bkz. s. lxxxv.

bir anlaşma yapılmış, tarikata ait bir bina ve altmış *livre* karşılığında, Henri la Borde'un Azize Meryem Kilisesi yakınlarındaki taş binası ve müştemilatı alınmıştı. Anlaşıldığı kadarıyla hiçbir dini özellik taşımayan bir iş akdidir bu; fiyatın yüksekliği de söz konusu mahalin ticaret açısından önemli olduğunu gösterir muhtemelen. Kont Champagne'lı Henri "kim olursa olsun her tacirin burada serbestçe iş görmesini" kabul etmiştir.[126] İkinci berat ise tersine mütevazı bir bağış sunar, 1211'de Quincy'li Ansell ile karısı Aaliz kendi ruhları ile atalarının ruhlarına deva olsun diye "meyve satılan iki küçük dükkân" bağışlamışlardır.[127] Henri la Borde'un binasında yaratılan ticaret merkeziyle karşılaştırılırsa, o mahalle dışında hiçbir değer taşımayan bir bağıştır bu, ama Provins'li Tapınakçıların iş konusunda ilgi alanlarının ne kadar geniş olduğunu ortaya koyar. Ancak Provins idare merkezi sadece bir ticaret ocağı değildi; Tapınakçılar ayrıca Varenne nehrinde değirmenlere ve balıkçılık haklarına sahiplerdi, bir kiremit fabrikasını kiraya veriyorlardı ve güvenli gayri menkul işlerinin yanı sıra yoğun olarak tefecilikle de uğraşıyorlardı. Şehir dışında, özellikle de kuzey ve güneydeki kırsal bölgelerde belli başlı mülk sahipleri arasındaydılar, kendi topraklarında bağcılık ve orman işletmeciliği gibi çiftlik faaliyetleri yürütüyorlar, aşar ve kira topluyorlar, değirmen, fırın ve üzüm cenderesi tekel haklarından sağlanan gelirlerden yararlanıyorlardı.

Anlaşıldığı kadarıyla XII. yüzyılda ve XIII. yüzyıl başlarında buradaki durumlarını epeyce sağlamlaştırmışlardı. Troyes Kontu Champagne'lı II. Henri'nin özel desteği arkalarındaydı; 1191'de, Akkâ kuşatması sırasında, şehrin veya kalenin beyliğine el uzatmamak kaydıyla kontluk topraklarında istedikleri türden mülk edinmelerini müm-

[126] *Provins*, no. 89, s. 108-9.

[127] *Provins*, no. 98, s. 113.

kün kılan geniş ölçekli imtiyazlar tanımıştı kont Tapınakçılara.[128] Kont IV. Thibaud ise bu kadar cömert değildi, zira borç içindeydi; 1228'de, babası III. Thibaud'nun ölümünden beri edinilmiş tüm malları geri alma girişimi büyük bir ihtilafla sonuçlandı. Hem Roma'ya hem de Kraliçe Blanche'a başvurması üzerine, müsaderenin Kont Henri'nin berat koşullarına ters düştüğü hakem kararıyla teyit edildi[129] – ne ki bu olay bir emareydi sadece. Eldeki veriler, yaklaşık bu tarihten itibaren Provins'deki ocaklara yönelik mahalli desteğin azaldığını düşündürür; bu arada Tapınakçıların da haklarından faydalanmak için dini veya laik tüm müeyyidelere başvurmaya hazır oldukları anlaşılmaktadır – bu da sık sık kötü komşu olmalarına yol açmıştır.[130] Neden ile sonuca ayrıştırmak güçtür burada, zira Tapınakçıların tutumu da Outremer'deki zorunlulukların bir bütün olarak tarikat üzerinde yarattığı büyük baskının bir yansıması olabilir. II. Friedrich'in 1230 müsadereleri, Apulia'da uğranan zararı kapatmak için tazmin edici gelirlere ihtiyaç duyulması demekti kuşkusuz; 1244 ve 1250 bozgunları ile Memlukların 1260'ların sonlarında düzenledikleri akınlar da pek toparlanma fırsatı bırakmamıştı Tapınakçılara.

İdare merkezinin başında bir kumandan ile bir vaiz bulunuyordu – 1280'lerdeki Birader Gérard örneğinde olduğu gibi, bu iki görevi aynı kişi üstlenebiliyordu. Kayıtlarda anılan diğer görevliler, ianelerin idaresi ve dağıtımını yürüten ianeci, ihtiyaç talepleri, binalar ve ahırlardan sorumlu müşir ve anahtarları muhafaza eden vekilharçtı. Ocağın ekonomik yönelimlerini yansıtan birtakım özel kadrolar da vardı

---

[128] Bkz. H. d'Arbois de Jubainville, *Histoire des Ducs et des Comtes de Champagne*, cilt III, Paris, 1861, *pièces justificatives*, no. 160, s. 477.

[129] *A.g.e.*, cilt V, no. 1859, s. 256. Bkz. *Provins*, s. lvii-lix.

[130] Bkz. Barber, "Social Context of the Templars," s. 44-5.

– bir sarraf, Provins kasabasının duhuliye mültezimi ve bir şarap satıcısı bulunuyordu ocakta.[131] Richerenches'deki idare merkezine kıyasla burada sıradan biraderlere dair dökümlere çok az rastlanır; ama bu ocakların, yer aldıkları gayet işlek şehir ortamlarında üstlendikleri çeşit çeşit işlevleri ortalama –Richerenches'deki sayıyla– on sekizden az biraderle yerine getirebilmeleri pek mümkün değildi. Ayrıca çok sayıda yardımcı işçi ve serfe de ihtiyaç duyuluyordu; bunların birçoğu, mülk bağışlarında uygulanan usule göre kabul edilmiş değerli kazanımlardı – 1125'te tarikata alınan arabacı Constant ile ailesi gibi.[132] Anlaşıldığı kadarıyla Richerenches gibi Provins de, etrafında daha küçük birkaç ocağın toplandığı büyük bir ocaktı – bunlar Brie *bailliage*'ında bulunuyorlardı. Farklı tarihlerde faaliyet gösteren bu yan ocaklar Champfleury, Chauffour, Chevru, La Ferté-Gaucher, Tréfols, Coulommiers, Lagny-sur-Marne, Chrisy, Lagny-le-Sec ve Sennevières'di. Başka iki büyük ocağın da –Moisy ve Mont-de-Soissons– bu *bailliage*'a bağlı olduğu, bunlardan Moisy'nin La Sablonnière, Nanteuil-les-Meaux, Viffort ve Montaigu'de bulunan dört küçük ocağı yönettiği anlaşılmaktadır.[133] Üç büyük ocakla iki küçük ocağın personel sayısı temel alınarak hesaplanacak olursa, tarikatın bu *bailliage*'daki ocaklarında, öngörülen işlevlerin yerine getirilebilmesi için en azından elli Tapınakçıya ihtiyaç duyulduğu çıkarılabilir.

Tarikatın küçük idare merkezlerinden biri –Güney Toscana tepelerinde bulunan ve Siena-Massa Marittima yolunun Féccia nehrini

---

[131] *Provins*, no. 7, no. 46-7; no. 89, s. 108-9; *Procès*, cilt II, s. 350, 381, 395; *Der Untergang des Templer-Ordens*, cilt II, s. 39-40.

[132] *Provins*, no. 64, s. 90-1.

[133] E.-G. Léonard, *Introduction au Cartulaire Manuscrit du Temple (1150-1317) constitué par le Marquis d'Albon*, Paris, 1930, s. 125-8.

geçtiği noktaya pek de uzak olmayan Frosini köyünün yakınlarındaki merkez– bunun tam tersi bir örnektir.[134] Tarikatın Toscana'daki ilk bağışını 1138'de Lucca yakınlarında almasından sonra[135] Tapınakçılar bu bölgede etkileyici bir idare merkezleri ağı kurdular. Siena (1148), Lucca (1157) ve Pisa'da (1163) ocaklar açıldı. Tarikat XIII. yüzyılda Colle di Baggiano (Pisa ile Pistoia arasında), Floransa, San Gimignano, Arezzo, Vignale, Grosseto, Montelopio ve Frosini'de de idare merkezleri kurdu. Bunların çoğu, doğu yolculuğunun başlangıç noktası olan Adriyatik limanlarına ve hac merkezleri olan Roma ile Monte Gargano'ya uzanan ana yolların üzerinde veya yakınlarındaydı. Bu ocaklarda pek çok hacı ağırlanıyor, bu nedenle Tapınakçıların Kutsal Topraklardaki hacıları koruma görevlerine benzer bir hizmeti batıda da sundukları düşünülüyordu.[136] Görünüşe bakılırsa, büyük bir şehirde bulunmamasından ötürü Frosini'deki ocak Tapınak ağının karanlıkta kalan kısımları arasındadır; ama Toscana batı Hıristiyanlığının iktisadi bakımdan en gelişkin bölgelerinden biriydi ve aslında Frosini de bu faaliyet yoğunluğundan çok etkilenmişti. San Gimignano ile Poggibonsi (burada Tapınakçıların bir ocağı daha vardı muhtemelen) ve Siena'dan gelen yollar burada birbirine yaklaşıyor, batıda sahile, güneyde de Grosseto ve Roma'ya gidiş imkânı sunuyordu. Ayrıca Frosini ile Massa arasındaki tepeler bakır, demir ve şap bakımından zengin olmasından ötürü özel bir çekiciliğe sahipti, bunların üçü de o dönemde çıkarılıp işlenebiliyordu; safran ve hububat da yerel kaynaklara ek-

---

[134] Bkz. M. Borracelli, "La Magione Templare di Frosini e l'importanza delle strade che vi convergevano," *MS*, s. 311-30 ve haritalar.

[135] *Regesto del Capitolo di Lucca*, yay. haz. P. Guidi ve O. Parenti, RCI 6, Roma, 1910, no. 925, s. 404.

[136] Bkz. T. Szabò, "Templari e viabilità," *MS*, s. 297-307.

leniyordu. Maden sanayii özellikle Siena ve Pisalı tacirlerin yatırımlarını buraya çekiyordu. Dolayısıyla Tapınakçıların 1239'dan önce Frosini'ye –muhtemelen koşulların gerektirdiği görevlilerle birlikte– bir idareci yerleştirmiş olması şaşırtıcı değildir. Provins'le karşılaştırıldığında Frosini çok küçüktür elbette ve tarihi çok daha az belgelenmiştir; ama Frosini'nin de yerelliği çerçevesinde, gerek hacılarla tacirler için misafirhane, gerek ikincil bir mali merkez olarak Tapınak ağına hizmet ettiği açıktır.

Provins ile Frosini'de görülen yakın çevreye uyarlanma durumu, Kuzey Aragón bayırlarındaki Huesca'da da aynı derecede barizdir. Tapınakçılar burada, yerel mülk piyasasına fiilen katılarak bağışları birleştirip verimli kılmakla uğraşıyorlardı özellikle. Tarikat Huesca'ya 1148'den önce yerleşmişti; 1273'e değin uzanan belgelerin bulunduğu Huesca sicilleri Tapınakçıların sürekli bağlar, meyve bahçeleri, zeytinlikler, çayırlık araziler ve değirmenlerin –hatta bir güvercinliğin– alım satımıyla uğraştıklarını gösterir. Böyle bir bölgede suyun kontrolü ve kullanımı genelde hayati önem taşıyordu; Huesca Tapınakçıları nehir boylarını, özellikle Alcanadre ve Aragón nehri kıyılarını elde etme çabasındaydılar, ayrıca suyun yönlendirilmesi konusunda da anlaşmalara girip ihtilaflara düşüyorlardı. Mesela 1180'de Yesalı García'nın dul karısı Bayan Orbellito, suyun dörtte birini kendi ürünleri için kullanmak koşuluyla, Tapınakçıların kendi meyve bahçesinden sulama kanalı geçirmesine izin vermişti. Tapınakçıların meyveliklerinin onun arazisinin iki yanında yer alması da etkili olmuş olabilir burada.[137] Sicillere göre tarikat şehirde de çok sayıda evle dükkâna sa-

[137] *Cartulario del Temple de Huesca*, no. 82, s. 83-4. Ayrıca bkz. no. 167, s. 179-80 (bir takas); no. 198, s. 225-6 (bir ihtilafın çözümlenmesi). Sulama sayesinde arazilerin değerinin büyük ölçüde artması, böylesi düzenlemelerin rağbet

hipti ve ağırlık kazandığı mahallelerden oluşan kapalı bir egemenlik bölgesi kurma çabasındaydı. Daha 1157'de Tapınakçılar burada, tarife göre doğu, güney ve kuzeylerinde zaten Tapınak mülkleri bulunan, batı tarafından da anayola açılan binalar satın almışlardı. 1213'te Bayan Altabella'nın büyük bir ev veya konak (*palacium*) bağışlamasının da bununla ilgili olduğu düşünülebilir, zira konağın idare merkezi kompleksine komşu olduğu anlaşılmaktadır. Bu hanımın beratında konağın doğudan şövalyelerin mezarlığına, kuzeyden de kiliselerine bitişik olduğu söylenir; Tapınakçıların binaları konağı dört bir yandan kuşattığı için leydi burayı biraderlere bırakmıştır.[138]

Bankacılık ve mali hizmetler de bu teşkilatlanmanın doğal seyri içerisinde doğup gelişmiştir. Manastır ocakları gelenekleri gereği kıymetli eşya ve belgeler için emanetçi işlevi görüyordu, hacılık ve haçlılık faaliyetlerinin artmasıyla birlikte de sık sık borç vermeleri ve ipotekli mülkleri muhafaza etmeleri istenmişti. Ama Tapınakçılar bu tür hizmetler için münferit manastır ocaklarına göre daha hazırlıklılardı; çünkü tarikatın idare merkezleri ağı farklı bölgelerden haçlılara kolaylık sağlıyor, Akdeniz'in iki yakasında "şube" benzeri mülklerinin ve ayrıca Kuzey Avrupa'da, Paris ile Londra'da büyük komplekslerinin bulunması, her nerede, ne zaman ihtiyaç duyulsa, o yörede kullanılabilir türden sikke tedarik edilebilmesi anlamına geliyordu. Doğuda 1260'larda Baybars'ın fetihlerinden ötürü doğan büyük buhran sırasında Kudüs Patriği Agen'li Guillaume'un çeşitli mali talepleri için başvurduğu kişi, Paris'teki Tapınak Kumandanı Amauri de la Roche olmuştu – patrik tüm bu meselelerin Paris Tapınağı aracılığıyla halledil-

görmesini sağladı, bkz. Forey, *The Templars in the Corona de Aragón*, s. 240-1.

[138] *Cartulario del Temple de Huesca*, no. 10, s. 15-16; no. 161, s. 172-3.

mesini istiyordu. Guillaume'un listesinde, okçular için Akkâ'ya para tevdi edilmesi, çeşitli Fransız beyleri tarafından sağlanan elli şövalyenin geçimi için gereken mali yardımın temini ve Akkâ'yı savunan askerlerin ücretini ödemek için hem IX. Louis'nin temsilcisi Sargines'li Geoffroi hem de kendisi tarafından anlaşmalara bağlanan alacakların toplanması bulunuyordu.[139] Paris Tapınağı Kuzeybatı Avrupa'nın en önemli finans merkezlerinden biri haline gelmiş olduğu için, patriğin buraya başvurması rahatlıkla anlaşılabilecek bir şeydir. Paris'teki Tapınak merkezi, Philippe Auguste döneminde yapılmış, sonra da çevreleyici duvarlar ve kulelerle takviye edilmiş surların dışında, şehrin kuzeyindeydi. Pek çok binadan oluşan etkileyici bir yerdi burası. III. Henry 1254'te Paris'i ziyaret ettiğinde burada konaklamayı tercih etmişti, zira şehrin içinde veya civarında kralın kalabalık maiyetini barındırabilecek kadar geniş tek yer burasıydı. 1265-1270 arası bir tarihte tarikat buraya sağlam bir merkez bina eklemişti, sonraki zamanlara ait çizimlere bakılırsa bu binanın sivri bir çatısı ve dört köşesinde birer kulesi vardı. Yaklaşık elli metre yüksekliğindeki dört katlı bu bina, XIII. yüzyıl sonlarında Tapınak bankasının kalbiydi.[140]

Tapınakçıların mali yönetim tecrübeleri, hem laik hükümdarlar

---

[139] "Emprunts," yay. haz. Servois, "Appendice," no. 5, s. 290-3; *RRH*, no. 1347, s. 352-3. Bunlar patriğin taleplerinin tamamı değil, sadece doğrudan Paris'teki Tapınak bankasının halletmesini istediği kalemlerdir. Ayrıca bkz. bu kitapta, s. 252.

[140] Henry'nin Paris Tapınağında konaklaması konusunda bkz. Parisli Matthew, *Chronica Majora*, cilt V, s. 478. Bkz. R. Cazelles, *Nouvelle histoire de Paris de la fin du règne de Philippe Auguste à la mort de Charles V 1223-1380*, Paris, 1972, resim 9 (üst) (s. 152-153 arası). Bkz. H. de Curzon, *La Maison du Temple de Paris. Histoire et description*, Paris, 1888, özellikle s. 71-147; yazar burada çevrili alanın bir rekonstrüksiyonunu sunar.

hem de papalık açısından büyük değer taşıyan bir uzmanlık kazandıklarını gösteriyordu – laik hükümdarlar da papalık da, vergilerden azami gelir sağlayabilmek için şu ya da bu ölçüde idari sistemlerini geliştirmeye çalışıyorlardı. Neticede haçlı seferlerine destek mahiyetinde sunulmaya başlanan mali hizmetler kısa sürede gelişip bağımsız faaliyetler haline geldi. En temel (ve muhtemelen en çok faydalanılan) kolaylık, anlaşma, berat ve vasiyetname gibi önemli belgelerin ve yıllarca uzaklarda kalabilecek hacı ya da haçlı açısından büyük mesele olan servet ve değerli nesnelerin muhafazası için Tapınak ocaklarının kullanılabilmesiydi. Tarihleri boyunca Tapınakçıların ellerinde, yaklaşan haçlı seferlerine atıfla düzenlenmiş belgeler bulunmuştu hep; bunlar, ilk planda seferi olanaklı kılan bir borç için gösterilmiş teminatla veya yola koyulurken Kilise dünyasıyla ilişkisini belli bir düzene sokmak isteyen haçlının büyük önem verdiği bir dini bağışla ilgili olabiliyordu.[141] Ama hacılık ve haçlılık kesinlikle tekin faaliyetler değildi, basiretli kimseler yola koyulmadan önce vasiyetlerini hazırlıyorlardı; Tapınakçıların belgeyi saklamakla kalmayıp vasiyetname şartlarını yerine getirmeyi de üstlenmeleri olağan bir durumdu. Parisli Pierre Sarrasin'in, Santiago de Compostella'ya hacca gitmek üzereyken hazırladığı Haziran 1220 tarihli vasiyet bu türden bir örnektir.[142] Vasiyetname şartları gereği sermayesini Tapınakçılar muhafaza edecek ve buradan çeşitli miktarları talimat uyarınca dağıtacaklardı: 600 *livre parisis* Aziz Victor Manastırına verilecekti, bunun karşılığında Tapınakçılar da manastırın topladığı tahıl paylarını alacaklar ve yıllık 200 *livre* tutan manastır iratıyla, bağışçının, akrabalarının ve dostlarının ruhlarının hayrına her gün ekmek dağıtacaklardı; birtakım başka hayır işleri de

[141] Mesela bkz. bu kitapta, s. 51.

[142] Delisle, *Mémoire*, no. 5, s. 97-8.

yapılacaktı; çeşitli kimselere mirastan pay verilecekti, bunlardan en önemlisi Pierre Sarrasin'in 100 *livre* alacak olan annnesiydi; nihayet mülkten geriye kalanlar Tapınakçılar tarafından, reşit olmalarına değin varisler için muhafaza edilecekti. Kimi vasiyetname sahipleri de doğrudan Kutsal Topraklarla ilgili hükümler getiriyorlardı. 1281'de, La Rochelle Tapınak İdarecisi Lege'li Guillaume, Cognac Beyi Lusignan'lı Gui'in vasiyetinin hükümlerini yerine getirenler arasındaydı; Kutsal Toprakların savunulması için bırakılmış toplam 1500 *livre*'lik bir semayeden Outremer'deki Tapınakçılara yılda 250 *livre* ödemekle görevlendirilmişti.[143] Bu vasiyetin idaresi tarikatın olağan işlevlerine gayet uygundu, ancak Tapınakçılar kendilerine başvuranların faaliyetlerinin haçlı seferleriyle uzaktan yakından hiçbir ilgisi olmadığında da emanetçilik hizmeti sunabiliyorlardı. Böylesi durumlarda işe siyaset de karışıyordu genelde. XIII. yüzyıl İngiliz kralları tarikata bu işlevinden ötürü itibar etmişlerdi. Kral John Londra Tapınağını kraliyet mücevherlerinin kasası olarak kullanmıştı; ama 1261'de İngiltere'deki baron muhalefetiyle başı derde giren oğlu III. Henry, muhaliflerinden uzak ve Londra'daki muadiline göre hayli güvenli olan Paris Tapınak kalesine gönderildikleri takdirde mücevherlerin daha emin ellerde olacağını düşündü. Mücevherat, III. Henry'nin baldızı Fransa Kraliçesi Marguerite'e gönderildi – kraliçe bunların envanterini çıkarttırıp iki çekmece içinde Parisli Tapınakçılara emanet etti. Üç yıl sonra Henry bu mücevherleri, Montfort'lu Simon önderliğindeki muhalefetle mücadelesini finanse etmek için girdiği bir borca teminat gösterdi.[144]

---

[143] *Chartes et documents poitevins du XIIIe siècle en langue vulgarie*, yay. haz. M. S. La Du, cilt II, Archives historiques du Poitou 58, Poitiers, 1963, no. 412, s. 341.

[144] *Rotuli Litterarum Patentium*, yay. haz. T. D. Hardy, cilt I(i), Londra, 1835, s.

Haçlıların belge ve paralarını koruma hizmetinin getirdiği en bariz sorumluluk, hesapların seferler esnasında da kullanılabilmesini sağlamaktı. Joinville –bu işlere gayet yabancı olsa da– IX. Louis'nin haçlı seferi sırasında Tapınakçıların böylesi bir hesabı nasıl tuttuklarına dair değerli bir açıklama sunar. 1250'de Mısır'da uğranan bozgundan sonra kral deniz yoluyla Filistin'e gitmeye karar vermiş ve sonraki dört yılı orada geçirmişti. Bu da maiyetinin finansmanını iyice zora sokmuştu haliyle; zira çoğu önderin bir ya da iki mevsimde tamamladığı seferler, altı yıl yurttan uzaklarda yaşamayı gerektirmişti. Joinville'in sunduğu örnekte sistemin tam bir yetkinlikle işlediği söylenemese de, bu örnekten o dönemin haçlılarının Tapınak "bankası"ndan nasıl yararlandıklarına dair bir fikir edinilebilir yine de. 1250 yazında ordu Akkâ'dayken Joinville 400 *livre*'lik bir alacağını tahsil etmişti. Paranın kırk *livre*'ini günlük masrafları için alıkoyup kalanını Tapınağa yatırmıştı. Fakat kırk *livre* daha almak için bir adamını yolladığında, Tapınak kumandanı paranın kendisinde olmadığını, hatta Joinville'i tanımadığını iddia etmişti. Joinville Büyük Üstat Vichiers'li Renaud'ya şikâyette bulunduğunda da herhangi bir sonuç elde edememişti. "Bunu duyduğunda fena halde sarsıldı ve bana şöyle söyledi: 'Ey Joinville Beyi, siz pek severim, ama şunu iyi bilin ki, bu talepten

---

48B, 54B; *Foedera, Conventiones, Literae et Cuiuscunque Generis Acta Publica*, yay. haz. T. Rymer, 3. basım, cilt I (ii), Hague, 1745, s. 65, 84, 120-1. İngiliz krallarının Londra Tapınağından –özellikle de Hazine ve Maliyeye yönelik hizmetlerinden– yararlanması konusunda bkz. A. Sandys, "The Financial and Administrative Importance of the London Temple in the Thirteenth Century," *Essays in Medieval History presented to Thomas Frederick Tout*, yay. haz. A. G. Little ve F. M. Powicke, Manchester, 1925, s. 147-62. Ayrıca Aragónlu I. Jaime'nin mücevher emaneti konusunda bkz. Forey, *The Templars in the Corona de Aragón*, Ek I, no. 18, s. 385-6.

vazgeçmezseniz artık sizi sevemem, zira biraderlerimizin hırsız olduğuna inanılmasını istiyorsunuz.'" Ama Joinville iddiasının doğruluğu konusunda ısrar etmiş, dört gün sonra da büyük üstat gelip parayı tahsil edebileceğini söylemişti. Bu süre zarfında Joinville büyük bir endişeye kapılmıştı ve anlaşıldığı kadarıyla parasını geri alabildiği için öylesine rahatlamıştı ki, meseleyi pek kurcalamamıştı. Tek bildiği, o kumandanın başka bir yere gönderildiğiydi.[145]

Bu olayın ardında yetersizlik mi yatıyordu yoksa sahtekârlık mı, kestirmek güç; zira o dönemde Paris'te Tapınakçıların böylesi hesapları tutmak için gayet iyi düzenlenmiş, kılı kırk yaran kayıtlara dayalı bir sistemleri vardı. Ana Kraliçe Castilla'lı Blanche da tarikatın kalburüstü müşterileri arasındaydı. Yılda üç kez, Kandil Yortusu, Ağma Günü ve Tüm Azizler Günü hesap dönemlerinin başlarında Tapınakçılar Ana Kraliçeye hesap özeti gönderiyorlardı. Léopold Delisle'in yayımladığı, 1243 Kandil Yortusu dönemine ait hesap özeti, içerikleri belirsiz kalemlerin kronolojik bir dökümünden ibaret değildir; özet önceki hesap döneminden devreden bakiyeyle başlar, her bir kalemin dikkatle kaydedilmiş kaynak ve hedefiyle birlikte kredi ve borçları belirtir. Girdiler, kraliçenin malikânelerini yöneten *bailli* ve *prévôt*'lar tarafından toplanan iratlardan gelmiştir; çıktılar ise büyük ölçüde bağış ve borç olarak çeşitli dini teşkilatlara veya kraliçenin şahsi harcamalarına gitmiştir.[146] Joinville'in Akkâ'da muhatap olduğu Tapınak görevlisi de bu kadar titiz idiyse eğer, söz konusu 360 *livre* basitçe "kaybolmuş" olmasa gerektir.

---

[145] Joinville, *Histoire*, s. 224-7.

[146] Delisle, *Mémoire*, no. 8, s. 99-102. Bkz. J. Piquet'nin çözümlemesi, *Des Banquiers au Moyen Age. Les Templiers. Etude de leurs Opérations financières*, Paris, 1939, s. 38-45.

Delisle, Paris'teki Tapınağın 19 Mart 1295 - 4 Temmuz 1296 arasına ait günlük nakit işlem kayıtlarının günümüze ulaşan kısmına ilişkin çözümlemesinde sistemin nasıl işlediğini ortaya koymuştur.[147] Bugüne sadece sekiz parşömen ulaşmıştır; ama bunlar belli bir plana göre işlenmiş 222 kayıt içerir ve her birinin başında görevli Tapınak kasadarının ismiyle tarih yer alır. Ardından o günün çeşitli muamelelerine dair kısa açıklamalar gelir: ödemenin miktarı, mudinin ismi, yatırılan paranın nereden geldiği, paranın aktarılacağı hesap sahibinin ismi ve makbuzun işleneceği sicilin kaydı. Sadece Tapınak görevlileri değil, tarikat dışından çeşitli kişiler ve başka teşkilatlar da para yatırmıştır. Kaydedilen kalemlerin çoğu, bu işe ayrılmış bir kısım üzerinden yapılan çeşitli miktarlardaki ödemelerin makbuzlarıdır. Günlük makbuzların tümü ocakta bulunan bir tür merkeze teslim edilmiştir – anlaşıldığı kadarıyla bu merkez Birader Hubert'in yönetimi sırasında, muhtemelen 1260'ların sonlarıyla 1270'lerin başlarında inşa edilmiş büyük kuleydi ve ikisinin de adı Tour'lu Jean olan son hazinedarlar isimlerini bu kuleden almışlardı.[Ψ] Söz konusu dönem zarfında işlemde olan altmıştan fazla hesap vardır ve Delisle müşterileri beş öbeğe ayırmıştır: Tapınak görevlileri, kilise ileri gelenleri, kral, kraliyet ailesinin diğer üyeleri ve önemli asillerle burjuvalar. Tapınak kayıtlarına göre bunların çoğu işlerini vekil ya da görevlileri aracılığıyla görmüştür. Kayıtlar, teslim alınan paralar için ek cetveller de düzenlendiğini gösterir – bir banka görevlisi makbuz tarihleriyle örtüşen düzenli kayıtlar tutmuştur. 1295-96'dan günümüze ulaşmış bu varakalardan, tarikatın en azından on ayrı defteri kebir tuttuğu anlaşılır. Yani bütün

---

[147] Delisle, *Mémoire*, s. 73-86; no. 29, s. 162-210. Ayrıca bkz. Piquet, *Des Banquiers*, s. 119-46.

[Ψ] *Tour:* Fransızcada kule –çn.

meblağlar sınıflandırılmıştır, kimi sicilde sözgelimi tarikatın idare merkezlerinin iratları, kiminde de Paris *prévôt*'su veya Vermandois *bailli*'si gibi önemli müşteriler adına yatırılmış mevduatın kayıtları bulunmaktadır.

Journal du Trésor'u ["Hazine Bülteni"], belli çalışma saatleri olan, hesap sahibi veya temsilcisinin önceden haber vermeksizin gelip gidebileceği modern bankalarınki gibi istendiğinde başvurulabilecek bir bankoda yürütülmüş işlemlerin kaydı olarak görme eğilimine kapılabilir insan. Ama iki tam yılı kapsamayan, ikinci yılın sadece Nisan, Mayıs ve Haziran aylarının faaliyetlerini gösteren *Journal*'in sunduğu sınırlı verilere bakarak bundan emin olmak imkânsızdır. En önemli yortu günleri olan Paskalya, Ağma Günü ve Noelde, Bakire Yortusu, Vaftizci Yahya Yortusu ve –hepsi de cengâverlikle, şehitlikle ilintili Mattias, Georgius, Stephanus, Yakup, Mikâil, Laurence ve Simun ile Yahuda gibi– tarikatın itibar ettiği azizlere ayrılmış günlerde çalışılmıyordu.[148] Ayrıca bankanın faaliyet takvimi müşterilerinin ihtiyaçlarıyla da yakından ilintili gibi görünmektedir. Kasım, Aralık ve Temmuz en yoğun aylardır; bu aylarda, Tüm Azizler Günü (1 Kasım) ile Vaftizci Yahya Yortusunda (24 Haziran) veya bunlara yakın tarihlerde toplanan paralar yatırılmıştır Tapınağa – bunlar, beratlarda ve ödemeler için yapılan tarımsal alan ölçümlerinde de en çok anılan günlerdir. Mesela Kasım 1295'te işlem masası yirmi üç gün açık tutulmuş, elli yedi işlem görülmüştür; en sakin ay olan Ağustosta ise işlem masası sadece altı gün açık kalmış ve bu süre zarfında yalnızca sekiz işlem görülmüştür. Normalde haftada üç ila beş gün çalışıldığı, ama ihtiyaç halinde taleplerin de karşılandığı anlaşılmaktadır: Aralık 1295'te işlem masası art ar-

[148] Ama "Kanun"da Tapınakçılara kutlanması emredilen birkaç yortu gününde çalışılmıştı, *Règle*, mad. 75, s. 72-3.

da on bir gün aralıksız çalışmıştır.

Latin Hıristiyanlarının, özellikle de haçlıların mali meselelerine bu ölçüde müdahil olmanın gerektirdiği kaçınılmaz hizmetlerden biri de borç tedarikiydi. Büyük bir kredi kaynağı olarak tarikattan ilkin İkinci Haçlı Seferi sırasında Fransa Kralı VII. Louis faydalanmıştı – kralın bu hareketi tarikatı mali çöküşün eşiğine getirmişti.[149] Yüz sene sonra VII. Louis'nin ikinci göbekten torunu IX. Louis, Nil Deltasındaki feci geri çekilişin ardından daha da ciddi bir buhranla karşılaşmış, Nisan 1250'de esir düşmüştü.[150] Ancak İkinci Haçlı Seferi döneminden farklı olarak bu tarihte artık bireysel hesaplar yaygınlaşmış durumdaydı ve Tapınak hazinedarı, uyulduğu anlaşılan ilke (bu hesapların dokunulmazlığı, mevduat sahibi müşteri dışında bunlara kimsenin el uzatamayacağı ilkesi) ile kralın fidyesi için acilen daha çok para bulma zorunluluğu arasında bocalamıştı. Bu anlaşılabilir bir tutumdu; zira Tapınakçıların haçlı seferlerine sundukları mali destek genelde gayet esnek olsa da, fiilen seferdeyken bariz fiziksel kısıtlamalar çıkıyordu ortaya. Fidye için gereken para, Mısır açıklarındaki Tapınak kadırgalarında muhafaza edilen hesaplardan karşılanmıştı mecburen; Fransız ordusunun berbat hali göz önüne alınırsa, hesap sahipleri de kısa vadede paralarına ihtiyaç duymuşlardır muhtemelen. Eğer böyle olduysa, Tapınakçılar Filistin'den veya batıdan hızla başka kaynaklar sağlamak için büyük zorluklar çekmiş olmalıdırlar. Ayrıca tarikat, İkinci Haçlı Seferi döneminin –neredeyse iflaslarına sebep olacak olan– *ad hoc* [*bu sorunlara özgü*] düzenlemelerine de yanaşmıyordu artık: XIII. yüzyılın ortalarında borçları teminat karşılığında verme teamülü yerleşmiş durumdaydı – kuşkusuz Mısır'da söz konusu olamayacak bir şeydi bu.

[149] Bkz. bu kitapta, s. 118.

[150] Bkz. bu kitapta, s. 240-241.

Tapınakçılar on yıl önce, son derece ağır mali sorunları olduğu bilinen Konstantinopolis'in Latin İmparatoru II. Baudouin'e "çok büyük bir meblağ" diye nitelenen bir borç vermişler ve karşılığında paha biçilmez mukaddes emanet Gerçek Haç'ı teminat olarak almışlardı.[151]

XII. yüzyılda doğrudan haçlı seferleri yararına borç vermek gayet olağan bir uygulamaydı; XIII. yüzyılda ise iktisadi büyüme ve hükümdarların askeri, siyasi girişimlerindeki artış, Tapınağın Avrupa maliye sisteminin asli unsurlarından biri haline gelmesini sağladı. Mesela İngiltere Kralı John'un başvurduğu mali kaynaklardan biri Tapınak Tarikatıydı. Krala verilen borçlar bazen çok ufak miktarlar olabiliyordu: Kral 1213'te, aforozunun kaldırılması üzerine bağışlanma gününde sunulması gereken dokuz mark altını tedarik edememiş, bu meblağı Tapınağın İngiltere üstadından ödünç almıştı. Ama Haziran 1215 tarihli Magna Carta'nın çıkartılmasından önce ve sonra aldığı borçlar çok daha büyüktü. Mayıs ayında 1100 ve 2000 marklık iki borç talebinde bulunmuş, Ağustos ayında da Poitou ve Gaskonyalı askerlere para ödemek için 1000 mark daha istemişti.[152] Tarikat sadece laiklere borç vermiyordu. XIII. yüzyılda, ana aktörlerin eskiye oranla çok daha büyük oynadıkları bir ikdisadi ortamla karşı karşıya kalan manastırların birçoğu borca batmıştı. Bunlar arasında Cluny gibi meşhur

---

[151] "Récit du XIIIe siècle sur les translations faites en 1239 et en 1241 des saints reliques de la Passion," yay. haz. N. de Wailly, *BEC*, 38 (1878), no. 39, 410; Delisle, *Mémoire*, s. 17.

[152] *Rotuli Litterarum Clausarum*, yay. haz. T. Hardy, cilt I, Londra, 1833, s. 148B; *Rotuli Litterarum Patentium*, cilt I(i), s. 135A, 141A, 152A-153B. Tapınakçıların İngiltere'deki mali faaliyetleri için bkz. T. W. Parker, *The Knights Templars in England*, Tucson, Arizona, 1963, s. 58-80. Aragónlu I. Jaime ile yapılan bir borç anlaşması için bkz. Forey, *The Templars in the Corona de Aragón*, Ek I, no. 23, s. 394-5.

teşkilatlar da vardı – Cluny Manastırının başrahibi Girold 1 Nisan 1216'da, tarikatın Paris'teki hazinedarı Birader Haimard'a iki ay içinde geri ödemek üzere Tapınaktan 1000 mark gümüş borç almıştı. Champagne kontesi de başrahibe kefil olmuştu.[153]

Bu gibi faaliyetler Tapınağı XIII. yüzyıl ile XIV. yüzyıl başlarının finans piyasalarında önemli bir aktör haline getirdi ve tarikat İtalyan tacirlerle bankerlerin Avrupa ve Doğu Akdeniz'de oluşturdukları ağa katıldı kaçınılmaz olarak. 1304 ve 1305'te Londra'da görülen iki işlem bu konuda aydınlatıcı olabilir. İlk işlem, İngiltere Üstadı Guillaume de la More'un Floransa Mozi şirketinden iki tacire 1300 mark borç vermesiydi – üstat tacirlerin bu parayı 1304 yazı ortasında Paris'te geri ödemeyi vaat ettiklerini söylüyordu. William'a göre şirketin Paris temsilcileri bu vaadi yerine getirmemişlerdi, dolayısıyla üstat da şirketin İngiltere'deki mallarına haciz konması talebiyle meseleyi kraliyet mahkemesine taşımıştı. Üstat ayrıca şirketin Londra'daki tacirlerinin, ilk borç alındıktan sonraki yıl Tapınak aracılığıyla tedarik ettikleri yünün bedeli olan 700 marklık bir diğer borcu da inkâr etmesinden korkuyordu. 1305'te de Siena Galerani şirketi ile Floransa Frescobaldi şirketine 879 mark, 6 s[ou], 8 d[enier] verilmiş, ama bu kez borç vaktinde ödenmişti.[154]

Bu işlemlere ilişkin belgelerde haçlı faaliyetlerine atıfta bulunulmaz, ikinci işlemde zaten hiçbir dolaysız haçlı bağlantısı yoktur muhtemelen. Aynı şey 1304'te alınan borç için de geçerli olsa gerektir. Kambiyo işlemleri borçlardan sağlanan kazancın gizlenmesini kolaylaştırmış olmalıdır, zira bu tür işlemlerde yabancı kurun değerini düşük gösterme ve böylece geri ödemeden kâr sağlama yaygın bir uy-

[153] Delisle, *Mémoire*, no. 4, s. 96-7.

[154] *Calendar of the Close Rolls. Edward I*, cilt V, 1302-7, s. 172-3, 343.

gulamaydı. Ancak o sırada Guillaume de la More'un zaten –erzak ihtiyacının had safhaya vardığı– Kıbrıs cephesine gitmek için yola çıktığı göz önüne alınırsa, üstadın Paris Tapınağı üzerinden gidip doğuda kullanılacak alacakları toplamayı düşünmüş olması da muhtemeldir. Ayrıca veresiye yün tedariki, İngiliz Tapınakçıların kendi mülklerinde yürüttükleri koyunculuk faaliyetinden ticari olarak faydalanmaları sayesinde böylesi borçlar verebildiklerini düşündürür – neticede dolaylı olarak haçlı davasının hizmetine sunulmuş bir faaliyettir bu.

Hükümdarlar para kadar böylesi işlerin sağladığı mali uzmanlığa da ihtiyaç duyuyorlardı. Tapınak yöneticilerinden özellikle iki güç yararlanmıştı: Papalık ve Fransa krallarıyla hanedanın yan kolları. VII. Louis İkinci Haçlı Seferi sırasında tarikata borçlandığında, bu borç Paris'te, muhtemelen doğrudan Paris Tapınağına kralın vekilleri tarafından ödenmiş, böylece Fransız monarşisiyle XIV. yüzyıl başlarına kadar sürecek bir işbirliği kurulmuştu. II. Philippe döneminde tarikat, kralın 1180'de tahta çıkışından hükümranlığının sona erdiği 1223'e değin olağan yıllık gelirlerin neredeyse yüzde 120 oranında artmasını sağlayan bir mali yapının temel unsurlarından biri haline gelmişti.[155] Tapınakçılar, 1190'larda Capet malikânelerine yeni bir mali düzenlenme getirilmeden önce de bu değişime müdahil olmuş durumdaydılar, zira Philippe Temmuz 1190'da haçlı seferine çıkmadan önce topraklarından gelen hasılatın Paris Tapınağına ödenmesini emretmişti.[156] Eldeki ilk Capet "bütçe"sinin ait olduğu 1202-1203 yıllarında malikâne hesapları, yılda üç kez hesap dönemlerinde Paris Tapınağına teslim

---

[155] J. W. Baldwin, *The Government of Philip Augustus. Foundations of French Royal Power in the Middle Ages*, Berkeley ve Londra, 1986, s. 248.

[156] Rigord. *Oeuvres de Rigord et de Guillaume le Breton*, yay. haz. H.-F. Delaborde, cilt I, Société de l'Histoire de France, Paris, 1882, s. 103-4.

edilmişti. Tapınağın hazinedarı Birader Haimard kralın has müşavirlerinden biriydi; 1204 zaferinin ardından Normandiya hazinesinin başına geçmiş, 1222'de gelecekte Philippe ile Kraliçe Ingeburge'nin vasiyetlerini yerine getirmekle görevlendirilmişti.[157] Haimard, XIII. yüzyılda Capet krallarına hizmet eden Tapınak hazinedarları silsilesinin ilk halkasıydı: Haimard (1202-27) ile Fransa'daki diğer Tapınakçılar gibi 1307'de tutuklanan Birader Tour'lu Jean arasında en azından sekiz hazinedar görev yapmıştı.[158] Kraliyetin nüfuzu, Paris Tapınağının kral tarafından seçilmiş birinin egemenliğinde olmasını sağlıyordu. Sözgelimi 1263'te IX. Louis Papa IV. Urbanus'a bir mektup yazıp Birader Amauri de la Roche'un Fransa idarecisi olmasını istedi. Papa kralın isteğini Büyük Üstat Thomas Bérard'a iletti, o da bu talebi kabul etti. Evvelce doğuda büyük kumandan olan Amauri bu görevi 1265'ten 1271'e değin yürüttü.[159] İdare heyetinin Tapınaktaki özel toplantıları – Joseph Strayer'in işaret ettiği gibi, bu oturumlar için önceden çıkarılan hesaplara ayrıntılı olarak bakılmasa da– tüm XIII. yüzyıl boyunca sürdü.[160] Heyetin siyasi ağırlık taşıyan üyeleri bu oturumlara yılda sadece bir kez katılıyorlardı muhtemelen. Anlaşıldığı kadarıyla bu komitede, belki de teknik yardım sunmak üzere, en azından bir Tapınakçı bulunuyordu. Bu biraderlerden biri de, 1289'da Breuil'de düzenlenmiş bir toplantıya ait kayıtlarda adı geçen Reims İdarecisi Wisemale'li Fleming Arnoul'du. Ölümü Reims ölüm kaydı tomarlarında, "Fransa'nın efendisi olan kralın idare heyetinde yer almış büyük

---

[157] Haimard için bkz. Baldwin, *Government of Philip Augustus*, s. 57, 118-19.

[158] Bkz. Delisle, *Mémoire*, s. 61-73.

[159] BN, *NAL*, var. 400; *RRH*, no. 1318, s. 344; Léonard, *Introduction*, s. 114; *Procès*, cilt II, s. 192, 298.

[160] Strayer, *Reign of Philip the Fair*, s. 144-5.

bir şahsiyetti" şerhiyle anılmıştı.[161]

Fransız krallarıyla Tapınakçılar arasındaki işbirliği, Capet hanedanının diğer üyelerince de benimsenen bir model oluşturmuştu. Tapınakçılar sadece IX. Louis'nin değil, annesinin, kardeşlerinin ve oğullarının da bankeriydiler. Bu kardeşlerin en zorlu ve en hırslısı, 1266'da Sicilya Kralı olan Anjou'lu Charles, bir Tapınak hazinedarını –Birader Arnoul'u– çalıştırmıştı emrinde; 1277'de Antakyalı Maria'dan Kudüs krallığı hakkını satın aldıktan sonra da, doğuya erzak ihracı konusunda tarikatla sık sık işbirliğine girmişti. Charles Antakyalı Maria'dan krallık hakkını devraldığında, ödeyeceği tazminat çerçevesinde, Anjou Kontluğunda topladığı kiralardan 4000 *livre tournois*'lık bir gelir de bağışlamıştı ona – Antakyalı Maria bu parayı yıllık olarak Paris'teki Tapınakçılardan alabilecekti.[162] Kraliçe Blanche'ın çeşitli istekleri de karşılanmıştı. Kraliçe, malikânesinin mali idaresini Tapınakçılara bıraktığı gibi, gözde tasarılarından biri olan Maubuisson Manastırının inşası için para bulma sorumluluğunu da onlara vermişti. 1236 ile 1242 arasında, bu amaca yönelik olarak neredeyse 24.500 *livre* geçmişti Tapınakçıların elinden.[163]

Nasıl II. Philippe mali yapının yeniden tanzimi için Tapınağı kullandıysa, papalık da hem Outremer'de hem İtalya'da kendi siyasetini hâkim kılmak üzere giderek daha çok sayıda Tapınak görevlisini işe koştu. Dördüncü Haçlı Seferinin Kutsal Topraklara pratikte pek bir

---

[161] *OR*, s. 324-5. Söz konusu oturuma katılan *curiales*'in [idare heyeti üyeleri] tam listesi için bkz. Delisle, *Mémoire*, s. 121-2.

[162] Delisle, *Mémoire*, s. 35, 37; P. Durrieu, *Les Archives angevines de Naples*, cilt I, BEFAR 46, Paris, 1886, s. 97; *Histoire de l'Ile de Chypre*, yay. haz. L. de Mas Latrie, cilt I, Paris, 1852, s. 86.

[163] H. de L'Epinois, "Comptes relatifs à la fondation de l'Abbaye de Maubuisson," *BEC*, 19 (1858), 550-67; Delisle, *Mémoire*, s. 32-3.

yardımının dokunmaması III. Innocentius'u çok sarstı ve papa haçlı sistemini, II. Philippe'in 1190'larda idari yapıya uyguladığı ölçüde kapsamlı bir düzenlemeden geçirmeye karar verdi.[164] 1198'de önemli bir adım atıp haçlı seferlerinin masrafına katkıda bulunmak üzere ruhbana nispi vergiler saldı; bundan böyle papalık Tapınak ile Hayırseverler Tarikatını bu paraların birikme merkezleri ve doğuya nakil acentaları olarak kullanacaktı.[165] Tapınakçıların bu sorumluluğu hiç değilse 1208'den itibaren üstlendikleri anlaşılmaktadır; ama faaliyetin asıl yoğunlaştığı dönem, Innocentius'tan haçlı seferi planlarını miras alan ve böylece Beşinci Haçlı Seferini (1218-21) düzenleyen III. Honorius'un dönemiydi. Sözgelimi 1220'de papa İngiltere'deki elçisi Pandolf'e, yirmilik vergileri ve papalık ödentilerini tahsil edip Paris'teki Tapınağa göndermesini emretmişti. Bunun karşılığında Tapınakçılar da Mısır'da papalık elçisi Albanolu Pelagius için hazırda para bulunduracaklardı. 24 Temmuz tarihli bir mektup, papanın yirmiliklerle haçlı yemini kefaretlerinin nakli için Fransa, İngiltere, Macaristan ve İspanya'ya Tapınakçılar gönderdiğini ortaya koyar.[166]

Ne ki papalar genel olarak Kilisenin ihtiyaçlarıyla ilgili bu geniş bakış açısı ile kendi özel sorunlarını bağdaştırmak gibi bir güçlükle uğraşmışlardı hep. Tapınakçıların mali uzmanlığından geniş çapta yararlanan ilk papa III. Alexander'dı; zira 1176 Legnano savaşından sonra sağlanan uzlaşmaya değin III. Alexander'ın papalık döneminin büyük bir kısmında, Friedrich Barbarossa'nın yarattığı papalık mücadelesi

---

[164] J. M. Powell, *Anatomy of a Crusade 1213-1221*, Philadelphia, 1986, s. 15-32.

[165] Delisle, *Mémoire*, s. 21-2, 25.

[166] III. Honorius. *Regesta Honorii Papae III*, cilt I, no. 2620, s. 435; *Epistolae Saeculi XIII e Regestis Pontificum Romanorum*, yay. haz. C. Rodenberg, cilt I, no. 124, s. 89-91.

yüzünden[Ψ] bir hizipleşme yaşanmış, bu da papalığın olağan gelir kaynaklarından birçoğunun kullanımını zora sokmuştu. Tapınakçı *cubicularius*'ların [özel hizmetli] 1163'ten itibaren Papa Alexander'ın gelirlerini yönettikleri ve papa için borçlar ayarladıkları anlaşılmaktadır – bu borçlar papanın çoğunlukla aleyhine işleyen siyasi koşullar altında faaliyetlerini sürdürmesini sağlamıştı.[167] Tapınakçı *cubicularius*'lar XIII. yüzyılda da papalık sarayında ve papalığa bağlı tüm devletlerde ön plandalardı; özellikle de Orta İtalya'da imparatorluk kuvvetleriyle girilen uzun mücadelede papalık yanlısı Guelf'lerin mali işlerine sağladıkları destekle dikkati çekmişlerdi. Son derece faal bir birader olan Bonvicino, papalık adına sürdürdüğü siyasi etkinliklerini papalık *cubicularius*'luğu göreviyle birleştirmişti – bu görevi hiç değilse 1230'lardan, 1260'ların ortalarında ölene dek yürütmüştü. Hohenstaufenlilerden Kral Manfredi ile ihtilafında IV. Alexander adına yürüttüğü faaliyetlerle, özellikle de 1260 Montaperdi savaşında Ghibellino'ların[Ψ] galip gelmesinden sonra doğduğu kent olan Perugia'nın Manfredi'ye destek vermemesi için harcadığı çabayla iyice ön plana çıkmıştı.[168] Papalığın

---

Ψ III. Alexander 1159'da papalığa seçilmiş, ama bu arada Friedrich'in adayı Ottaviano di Monticelli de IV. Victor adıyla papalığını ilan etmişti –çn.

167 Bkz. Robinson, *The Papacy*, s. 257-9. Yazar bu Tapınakçıların *curia*'da [idare heyeti], II. Urbanus, II. Paschalis ve II. Calixtus dönemlerinde Cluny mensuplarının üstlendikleri rolün aynısını yerine getirdikleri yorumunda bulunur. Ancak İtalya'daki Tapınakçıların başlangıçta hangi tarafa sadakat gösterdikleri pek belli değildir. Rahewin'in Şubat 1160 tarihli listesine göre, Aventine tepesindeki (Roma'daki Tapınak merkezi) Tapınak üstadı ve biraderleri, Alexander'ın rakibi karşı-papa IV. Victor'u destekleyenler arasındaydı, Freising'li Otto ve Rahewin, *Gesta Friderici I*, 4.67, s. 482. Aventine tepesindeki Tapınak ocağı için bkz. Bramato, *Storia*, s. 112-14.

Ψ Papalar karşısında Cermen imparatorları destekleyenler –çn.

168 Bkz. bu kitapta, böl. 7, n. 92. Bonvicino'nun ölümünden sonra, Aziz Petrus

İtalya'da uğraştığı siyasi sorunların haçlıların ihtiyaçları karşısında öncelik taşıması şaşırtıcı değildir. IV. Martinus'un papalık döneminde (1281-85) olduğu gibi, ihtiyaç doğduğunda haçlılara gidecek paraların Paris'teki Tapınak hazinesi gibi bir merkezde toplanması büyük kolaylıklar sağlıyordu. Mesela 1281'de Tapınak, Fransa'daki Cistercium ocaklarından toplanan ondalıklardan ve Aziz Louis'nin seferleri için ettiği yemini tutamayan haçlıların kurtarmalıklarından oluşan haçlı paralarını kabul etmişti. Bu tür birikimler arasında en dikkat çekicisi, Fransa Kralı III. Philippe'in önerdiği haçlı seferi için toplanan yaklaşık 100.000 *livre tournois*'ydı. Ama Romagna'da bir ayaklanma çıkmış ve IV. Martinus Aralık 1282'de tüm bu birikimi, papalık otoritesini yeniden tesis etmek üzere Fransa'dan devşirilen birliklerin masrafını karşılamak için borç olarak almıştı. Borç alınan miktar toplamda 155.000 *livre tournois*'dan az değildi.[169] Papalıkla tarikat arasındaki bağlantı duruşma sırasında bile sürüyordu. 1307 ve 1308'de tüm Fransa'daki Tapınakçılar kraliyet görevlilerince tutuklanırken, Poitiers'de V. Clemens'a çalışan *cubicularius*'lara ayrıcalık tanınmış ve bunlar doğrudan papalığın yargısına teslim edilmişlerdi.[170]

Böylesi hizmetlerden Tapınağa kalan kârlar çeşitli yöntemlerle hesaplanabilir. Tapınakçıların kendi topraklarında etkili faaliyetlerde bulunma serbestiliğini elde edebilmek için hükümdarlarla işbirliği

---

Vakfı Tapınak idarecisi olan ve anlaşıldığı kadarıyla Perugia'da da faaliyet gösteren Guillaume Charnier benzer bir görev üstlenmişti, Tommasi, "L'Ordine dei Templari," Ek I, no. 7, s. 51. Ayrıca bkz. Bulst-Thiele, "Templer in königlichen und pâpstlichen Diensten," *Festschrift Percy Ernst Schramm*, cilt I, s. 303-4.

169 Bkz. Delisle, *Mémoire*, s. 29-30; ve açıklayıcı belgeler, no. 18, s. 112-13; no. 19, s. 113-14; no. 20, s. 114-15; no. 21, s. 115-16.

170 *Papsttum und Untergang des Templerordens*, cilt II, no. 74, s. 114.

sağlamaları gerekiyordu. Mesela İngiltere'de 1227'de III. Henry tarafından kapsamlı imtiyazlar tanınmış, bunlar 1285'te I. Edward tarafından da teyit edilmiş, böylece tarikat, mülkleri ve bu mülklerin sakinleri üzerinde tam yetki sahibi olmuştu.[171] Hükümdarların iyiniyeti özellikle XIII. yüzyılın ikinci yarısında büyük önem taşımıştı; bu dönemde Outremer'de gitgide şiddetlenen buhran, ihtiyaç duyulan malların batıdan tahditsiz ihracını mutlak bir zorunluluk haline getirmişti. Bununla birlikte tarikatın hizmet bedeli talep ettiği açıktır. Delisle, IV. Philippe'in 1290-93 arası tarikatla ilgili hesaplarında bu tür kalemlerin yer aldığına dikkati çeker;[172] keza borçlara faiz yüklendiği de aşikârdır – ne ki muamelelere ilişkin belgelerin hepsinde faizler açıkça belirtilmiş değildir. Aslında ortaçağda faize getirilen kısıtlamalar, Gratianus'un yaklaşık 1140 tarihli hükmünün düşündürdüğü ölçüde katı değildi;[173] yasa koyucular meşru "masraflar" temasının onca çeşitlemesini kabul ettiklerine göre, kredi tedariki zaman zaman iddia edildiği kadar engellenen bir şey olmaktan uzaktı. Şüphesiz Tapınakçılar, özellikle haçlı seferlerinin finansmanı gibi karmaşık bir meseleyle uğraşırken sahiden masrafa da giriyorlardı. Ayrıca çoğu zaman Akdeniz'in bir ucunda verilen bir borcun bir süre sonra denizin öbür yakasında tahsil edildiği düşünülecek olursa, tarikat göreli kur değeri farklılıklarından kâr sağlamak bakımından çoğu kredi kaynağına göre daha iyi konumlanmış durumdaydı. Öte yandan faiz kaleminin açıkça

---

[171] Bkz. Piquet, *Des Banquiers*, s. 225. İngiltere'deki Tapınakçılara verilen daha eski kraliyet beratları için bkz. *Records of the Templars in England in the Twelfth Century*, s. 137-44. İngiltere'deki imtiyazlar için bkz. T. W. Parker, *The Knights Templars in England*, Tucson, Ariz., 1963, s. 25-31.

[172] Delisle, *Mémoire*, s. 87-8.

[173] Bkz. T. P. McLaughlin, "The Teaching of the Canonists on Usury," *Medieval Studies*, 1 (1939), 81-147; 2 (1940), 1-22.

belirtildiği de oluyordu bazen. Mesela Ağustos 1274'te İngiltere Kralı I. Edward, 1272 haçlı seferi sırasında aldığı 27.974 *livre tournois*'lık büyük bir borcu, "hizmet bedeli, masraflar ve faiz" karşılığı 5333 *livre*, 6 *sou*, 8 *deniers*'le birlikte ödemişti Tapınakçılara.[174]

Tapınakçıların bu alanda başarılı olmalarının ana sebeplerinden biri, kendilerine emanet edilen şeylerin idaresinde gösterdikleri tarafsızlıktı – zaten aksi halde, aynı anda hem Fransa hem İngiltere kralının hizmetinde olmaları siyaseten aykırı addedilebilirdi.[175] 1214'e değin vaatlerine pek az kimsenin güvendiği Kral John'un gözünde Tapınakçıların bu ünlerinin özel bir değeri vardı. Kral Poitou'daki müttefiklerine düzenli gelir bağlayarak destek olmak istediğinde, tarikatın güvenini La Rochelle'deki ocakta bulunan Tapınak hazinesine para yatırarak kazanmıştı – talimata göre ödemeler birkaç yıl buradan yürütülecekti.[176] Ayrıca 1260'larda Katalonya'da yaşanan olayın (bir birader sahte mühür hazırlayıp bunu mektuplarda kullanmıştı) yanı sıra birtakım münferit mali skandallar çıkmış olsa da, Tapınakçıların hata yapanları cezalandırma ve dürüstlük konusundaki ünleri kovuşturmalarla zedelenmiş değildi genelde.[177] "Kanun" bu konuda tavizsizdi: Her birader "kendisi için para, altın veya gümüş saklamamaya titizlik gösterecektir; zira bir din adamının kendisine ait hiçbir şeyi

---

[174] *Foedera*, cilt I(ii), s. 141.

[175] II. Henry ile VII. Louis arasındaki süreğen ihtilafları giderme girişiminin ardından 1158-59'da, gayet hassas bir bölge olan Norman Vexin'deki kalelerin Tapınakçılara emanet edilmesi konusunda bkz. W. L. Warren, *Henry II*, Londra, 1973, s. 72, 90.

[176] *Rotuli Ritterarum Patentium*, cilt I(i), s. 119A, 121B.

[177] Mesela bkz. bu kitapta, böl. 3, n. 120; *Catalan Rule*, var. 49B-51A; sahte mühür için bkz. "Un nouveau manuscrit," yay. haz. Delaville Le Roulx, mad. 42, s. 205-6.

olmamalıdır, azizin dediği gibi 'sikkesi olan din adamı beş para etmez'." Eğer bir birader öldüğünde üzerinden taşımaya yetkili olmadığı bir para çıkarsa cenazesi Hıristiyan usulüne göre kaldırmazdı, zira bu para çalıntı sayılırdı. Tapınakçıların arada bir para taşımaları gerekiyordu elbette, izin verilen bir şeydi bu; ama ister büyük ister küçük bir miktar söz konusu olsun, "birader kaldığı yere varır varmaz artan parayı hazineye veya kendisinden aldığı kişiye iade etmeli"ydi.[178]

Ne ki tarikat imansızlarla savaşmak için kurulmuş dini bir cemaatti, müşterilerinin ahlakıyla ilgilenmeyen İsviçre bankalarının kayıtsız tavrını benimseyemezdi elbette. Kral II. Henry'nin Becket cinayeti için ödediği tazminat çerçevesinde tarikata yatırdığı para, 1187 Hattin savaşı öncesinde yaşanan buhran sırasında Ridefort'lu Gérard tarafından birlik toplamak için kullanılmıştı.[179] Anlaşıldığı kadarıyla kral bundan gocunmamıştı, zira Tapınakçılar ertesi yıl İngiltere'de "Selahattin ondalığı" denen vergileri toplama yetkisi taşıyanlar arasında bulunmaktaydılar. Öte yandan birçok hükümdarın, özellikle de siyasi ve askeri ihtiyaçların baskısıyla Tapınak varlıklarını ele geçirmenin kışkırtıcılığına kapıldığı da oluyordu. Fransa ile İngiltere'deki Tapınak ocakları kesinlikle güvenli değildi, sadece Paris'teki hazine kararlı bir mütecavizin yoluna cidden zorlu bir engel çıkarabilecek durumdaydı; Londra Tapınağının bile direnç gösteremediği olmuştu. Haziran 1263'te, Montford'lu Simon'a karşı yürütülen mücadele yüzünden kraliyet hazinesi dara düştüğünde, Prens Edward Tapınakçıların engelleme çabalarına rağmen tarikatın hazinesine girmiş, burada muhafaza edilen birkaç kasayı zorla almıştı. El koyduğu para, çeşitli baronlarla tacirlere ait yaklaşık 10.000 *paund*'du – bu parayı beraberinde Windsor Kalesine

[178] *Règle*, mad. 329-331, s. 190-1.

[179] Bkz. bu kitapta, s. 179.

götürmüştü.[180] Böylece oğlu için de yol açılmış oldu. II. Edward, Temmuz 1307'de babası öldükten kısa bir süre sonra, Piers Gaveston'la birlikte, Londra Tapınağındaki para, mücevher ve kıymetli taşlara el koydu – bunların tutarı yaklaşık 50.000 *paund*'du.[181] Böylesi tecavüzler sadece İngiltere'de olmuyordu. 1285'te Aragónlu III. Pedro, küçük kardeşi Mallorca Kralı Jaime'nin elinde bulunan Roussillon'u işgal etti; kardeşinin, topraklarını işgal etmek üzere olan Fransız haçlılarıyla işbirliği içinde olduğu şüphesine kapılmıştı. Seferi sırasında kardeşinin ikamet ettiği Perpignan şehrine sızmayı başardı ve Tapınağın buradaki idare merkezine girdi. Aragónlu vakanüvis Bernat Desclot'ya göre, burada kardeşinin korunması için bıraktığı hazinenin yanı sıra suç delili sayılabilecek birtakım belgeler de buldu – Desclot'un iddiasına göre bu belgeler Jaime'nin sahiden de ağabeyi aleyhine entrika çevirdiğini, haçlılar Pedro'yu yendiklerinde Valencia Krallığının Fransa Kralı III. Philippe tarafından Jaime'ye verileceğinin vaat edildiğini gösteriyordu.[182]

Neticede ister kral ister ister sıradan hırsız söz konusu olsun herkes için temel caydırıcı unsur kaba güç değil ahlaktı. Hükümdarlar nasıl –kendi güvenilirliklerinin sistemin ayakta kalmasına bağlı ol-

---

[180] Canterbury'li Gervase, *The Gesta Regum with its Continuation*, yay. haz. W. Stubbs, RS 73, Londra, 1880, s. 222. Ancak Dunstable yıllıklarına göre miktar 1000 *paund*'du, "Annales Prioratus de Dunstaplia," yay. haz. H. R. Luard, *Annales Monastici*, cilt III, RS 36, Londra, 1866, s. 222. Bu olaylara yol açan koşullar için bkz. F. M. Powicke, *King Henry III and the Lord Edward*, Oxford, 1947, s. 439-40.

[181] Hemingborough'lu Walter, *Chronicon de Gestis Regum Angliae*, yay. haz. H. C. Hamilton, cilt II, English Historical Society 14, Londra, 1849, s. 273-4.

[182] Bernat Desclot, *Chronicle of the Reign of King Pedro III of Aragon, AD 1276-1285*, çev. F. L. Critchlow, Princeton, 1928, s. 201-2.

duğunu bildikleri için– vasallara karşı taşıdıkları feodal yükümlülükleri çiğnemekte tereddüt gösteriyorlarsa, Tapınak mülklerini yağma etme düşüncesinden de geri durmaya çalışıyorlardı. Ama her zaman akıl çelici bir düşünce oldu bu – ve genellikle de çeşitli gerekçelendirmelere ihtiyaç duyuldu. Ekim 1307'de Fransa Kralı IV. Philippe'in görevlileri tam da böyle bir örtmece-hikâye geliştirdiler.

SEKİZİNCİ BÖLÜM

TARİKATIN SONU

XII ve XIII. yüzyıllarda Tapınak Tarikatı, Latin Hıristiyanlığının siyasi düzeninin asli bir öğesi, imansızlara karşı savaşta, haçlılara hizmette ve papalarla hükümdarların maliyelerinde vazgeçilmez bir unsur olmuştu. Ama Papa V. Clemens, 22 Mart 1312 tarihli *Vox in excelso* tebliğiyle, Dauphiné'deki Vienne'de topladığı büyük konsile katılan Kilise babalarına tarikatın "bozulması söz konusu olmayan kalıcı bir hükümle" lağvedildiğini duyurdu. Tebliğe göre, tarikat mevcut kaldığı müddetçe bastırılması mümkün olmayan ciddi bir skandal söz konusuydu.[1] Sudheim'lı Ludolph'un rastladığı iki Tapınakçı –tarikata dair son hatıraları, yakılıp yıkılan Akkâ'da yoldaşlarının Memluklar tarafından katledilişi olan o iki ihtiyar– Fransa'ya döndüklerinde, Müslümanların cebirle başaramadıkları şeyi papalığın emirle başardığını, tarikatlarının tamamen yok olduğunu gördüler. Hem o dönemde hem de sonraki yüzyıllarda, Aziz Bernard'ın halel gelmez sandığı –demesine göre, vücutları demir zırhla, ruhları iman siperiyle korunan– Tapınakçıların nasıl olup da böyle bir akıbete uğradığını açıklamak için tartışmalarla dolu dev bir literatür üretildi.[2]

---

[1] *Decrees of the Ecumenical Councils*, yay. haz. N. P. Tanner, cilt I, Londra, 1990, s. 336-43.

[2] Tapınağa ilişkin o döneme ait tasavvurlara dair eksiksiz bir inceleme için bkz. H. J. Nicholson, *Templars, Hospitalers and Teutonic Knights. Images of the Military Orders, 1128-1291*, Leicester, Londra ve New York, 1993.

De laude novae militiae, o çağın en iyi tebliğcisinin dilsel mahareti sayesinde çok büyük bir etki sağlamış, güçlü ve sarsıcı bir çalışmadır. Sunduğu esin de Bernard'ın zamanının çok ötesine ulaşmıştır. 1216-1228 arası Akkâ piskoposu olan ve arada bir yerel Filistin Franklarının ataletinden acı acı yakınan Vitry'li Jacques, neredeyse bir yüzyıl sonra Tapınakçıların şevkine övgüler yağdırmıştı. "Kudüs Tarihi"nde Tapınakçıları "cenkte aslan, ocakta kuzu gibi uysal; harp meydanında yırtıcı şövalye, kilisede münzevi veya keşiş; Hıristiyanlık düşmanlarına karşı tavizsiz ve vahşi, Hıristiyanlara karşı yardımsever ve şefkatli," diye nitelemişti. Dindarlık ve mütevazılıklarından ötürü herkesin kalbini kazandıklarını, ünlerinin Kilise dünyasının dört bir yanını tuttuğunu iddia etmişti.[3] Rahiplere vaaz malzemesi sağlamak için yazılmış, dolayısıyla halka hitap edecek bir üslupla kaleme alınmış hikâyelerden oluşan *exempla*'sında da [kıssalar] aynı coşkuyu taşıyordu. Aşağıdaki *exemplum*'da [kıssa] ahlak dersi çıkarmak için Tapınakçıların imanı temasına başvurmuştur:

> Kilisenin müdafaası uğruna ölenlerimizin şehit sayıldığını okuruz eski tarihlerden; mesela Kudüs kralı Askalon'u uzun süren bir kuşatmaya almış ve Sarazen direnişi karşısında bir türlü şehri zaptetmeyi başaramamışken, birtakım cesur Tapınak şövalyeleri Sarazenlere esir düşmüş ve bunların hepsi de İsa'nın ismi horlanarak şehrin kapısında sallandırılmıştı. Kral ve Tapınak biraderleri neredeyse çaresizlikten cinnet getirme derecesine varan bir kederle bu durumu görüp kuşatmayı kaldırmaya niyetlendiklerinde, imanı güçlü müstesna bir adam olan Tapınak üstadı bunu engelleyip şöyle söyledi: "Bilin ki darağacında sallanan şu şehitler, şehri bize verebilmek için önden gidip Tanrı yolunda ilerlediler." Nitekim üstadın dediği doğru çıktı; zira iki gün içinde şehirde umulanın tersi oldu ve [Hıristiyanlar] ele geçirebilecek-

[3] Vitry'li Jacques, *Historia Hierosolimitana*, cilt I (ii), s. 1083-4.

lerine katiyen inanmadıkları şeye ulaştılar.[4]

Büyük Alman ozanı Wolfram von Eschenbach'ın (ö. 1225) *Parzival*'de bu örnek kişileri Grail'in [Kutsal Kase] koruyucuları haline getirmiş olması da şaşırtıcı değildir: Tıpkı Bernard'ın tasarladığı Küdüs'ü ve kutsal mekânları koruyan gerçek Tapınakçılar gibi, Grail'in bulunduğu mukaddes toprakları disiplin ve kararlılıkla koruyan halis savaşçılardır bunlar. Wolfram'ın sunduğu değişkede Grail bir kâse değil bir taştır, ama Hıristiyanların asıl mücadelesinin hedefi olarak her şeyin merkezindedir gene. Tapınakçıların rolü Parzival'e şöyle açıklanır:

> "Gayet iyi bildiğim bir şey var ki," dedi ev sahibi, "pek çok yaman savaşçı Grail'le birlikte Munsalvaesche'te. Bunlar macera arayışıyla sürekli akınlara çıkıyorlar. İster dert devşirsinler ister şöhret bu Tapınakçılar Grail'i günahlarından ötürü taşıyorlar. Cenkçi bir cemaat yaşıyor orada. Sana nasıl geçindiklerini de anlatayım. Halis bir Taş sayesinde yaşıyorlar. Eğer hakkında hiçbir şey işitmediysen, adını söyleyeyim. 'Lapsit exillis' denir ona. Bu Taş sayesinde Zümrüdüanka yanıp içinden yeniden doğacağı küle dönüşür."[5]

Gayet çarpıcı imgelerdir bunlar, ama gerçek hayata ait değillerdir; davasına ne kadar bağlı olursa olsun hiçbir topluluğun pratikte böylesi ideallere uygun olması beklenemez. Wolfram'ın Tapınakçıları, etten kemikten olmalarına karşın tensel kışkırtmalara kapılmazlar; ama gerçek bir toplumda yaşayan Tapınakçılar daima kendilerine atfedilen edebi role uygun davranabilmiş değillerdi. Mesela önemli bir Kilise hukukçusu olan Vincentius Hispanus (ö. 1248), rahiplerin bekâr kal-

---

[4] Vitry'li Jacques, *Exempla*, no. 86, s. 39.

[5] Wolfram von Eschenbach, *Parzival*, çev. A. T. Hatto, Harmondsworth, 1980, s. 239.

masını onca önemseyen papalığın imtiyazlı grupların bu konudaki ihlallerine göz yumduğunu düşünmüş, bu nedenle papalığı eleştirmişti. Söz konusu gruplar arasında bilhassa Tapınakçıların adını anıyordu; papalığın onları kendi yargı yetkisi altına almış olmasından ötürü Tapınakçıları kimsenin cezalandıramadığını söylüyordu.[6] Ciddi bir sorunun özü saklıdır bu sözlerde; zira papalığın abartılı hamiliğinden ötürü, içerisinde iş gördüğü toplumu konumu ve faaliyetleriyle giderek tedirgin eder hale gelen bir teşkilat çıkmıştı ortaya. Bu geniş çaplı birliğin büyümesinin getirdiği gerilimler, Tapınak muarızlarının, tarikatın korkunç miktarlarda paralar tüketmesini haklı gösterebilecek haçlı faaliyetleri yürütmediği hükmüne varmasıyla iyice arttı. XIII. yüzyılda askeri tarikatlar haçlı devletlerini savunma işini düzenli olarak sürdürmüş, dolayısıyla masrafları da yükselmeye devam etmişti. Atlit veya Safed gibi bir kale inşa etmek tüm olası kaynakları zorlamayı gerektiriyordu; Tapınakçıların batıdaki topraklarıyla haklarından sonuna kadar faydalanma telaşına düşmeleri sonucunda, bir yüzyıl evvel sadece bağışçıların bulunduğu bölgelerde birtakım düşmanların da ortaya çıktığını gösteren veriler mevcuttur. Ama çabalar akim kalmıştı. Haçlı devletleri küçülüp durmuş, zihinlerde Hattin'in yerini La Forbie ve Mansure gibi yeni felaketler almıştı. Askeri tarikatlar da ithama elverişli bir odaktı – bunlar olmasa suçlamalar gerçek bir hedeften yoksun kalırdı.

XIII. yüzyılın son çeyreğinde olası muarızlar her zamankinden daha sağlam bir zemin elde ettiler. 1274 Lyon Konsilinde Papa X. Gregorius papalık gündeminin ilk maddesini, haçlı seferlerinde izlenebilecek en iyi yöntemlerin gözden geçirilmesine ayırdı; 1291'de Akkâ'nın

[6] Bkz. J. A. Brundage, *Law, Sex and the Christian Society in Medieval Europe*, Chicago ve Londra, 1987, s. 403 ve n. 415.

kaybedilmesi ise, birtakım ayrıntılı incelemelerin kaleme alınmasıyla aleniyet kazanan daha da zorlu ve yaygın bir tartışma başlattı.[7] Kaçınılmaz olarak askeri tarikatların bu bozgundaki rolü yoğun eleştirilere konu oldu. Tapınakçılar ta 1160'lardan beri askeri harekâtlarının ahlaki düsturlara uygunluğu konusunda münferit suçlamalarla karşılaşıyorlardı, ama daha önce benzeri görülmemiş bir durumdu bu; her ne kadar haçlı seferlerine ilişkin tarih yazımında 1291'in olaylarını dönüm noktası saymaktan vazgeçmek gibi yeni bir eğilim doğmuş olsa da,[8] bunun en azından Tapınakçılar için tarihlerindeki en önemli eleştiri olduğunu söylemek mümkündür. Haçlı devletlerinin ve kutsal mekânların savunulması, diğer tüm askeri tarikatlardan ziyade Tapınağın işiydi. Önderler stratejik koşullardan ötürü buna mecbur kalmış olsalar da, önce Atlit'i, ardından da Ağustos 1291'de Tortosa'yı terk etme kararının alınması meşum bir adımdı; bunun tarikat içinde ve dışındaki yankıları da derin olacaktı elbette.

1291 sonrasında kötü duruma düşen sadece Tapınakçılar değildi tabii ki. Hayırseverler ve Töton Şövalyeleri de Hıristiyan bozgununu engelleyememişti; kaldı ki en çok tartışılan öneriler yalnızca Tapınakla ilgili değildi, tüm askeri tarikatların reformdan geçirilmesi söz konusuydu. Aslında askeri tarikatların hiçbir zaman ciddiyetle eğilmedikleri önemli bir sorundu bu. Tapınakçıların reforma en yakın oldukları dönem, "Kanun"a 113 madde ekledikleri 1260 civarıydı – bu maddeler-

---

[7] Bkz. S. Schein, *Fidelis Crucis, The Papacy, the West and the Recovery of the Holy Land 1274-1314*, Oxford, 1991, s. 74-111.

[8] XIV. yüzyıl haçlı seferi tasarılarının kapsamı ve çeşitliliği konusunda bkz. N. Housley, *The Avignon Papacy and the Crusades 1305-1378*, Oxford, 1986. Batılı Hıristiyanlar açısından haçlı seferleri önemini korudu, Tapınağın hep bir tartışma konusu olmasını açıklamaya yardım edebilecek bir durumdur bu.

de Tapınakçılara özgü yasa ihlali örnekleri sunulmuş, bunların önemi ve cezaları tartışılmıştı. Ama sistematik bir reform değildi bu; ayrıca aleniyet de hedeflenmemişti. Bu girişim, mesela geniş çaplı bir içsel sorgulama ve yenilenmeden geçmeyi başaran Cistercium'ların reformuyla veya XIII. yüzyılda hayat tarzları ve hedeflerine dair arızi bir tartışma vesilesiyle önemli bir dönüşüm geçiren Fransiskenlerin reformuyla karşılaştırılabilecek nitelikte değildi. En çok üzerinde durulan fikir, askeri tarikatların bunlara mensup olmayan güçlü bir önderin idaresi altında birleştirilip tek bir teşkilat haline getirilmesiydi; iddiaya göre böylece, varsayılan tarikat rekabeti ortadan kalkacak, kaynaklar birleşecekti, bu da Kutsal Toprakları yeniden ele geçirmek için düzenlenecek haçlı seferlerinde tarikatların daha etkili olmasını sağlayacaktı.[9]

Tapınak kaynaklarında bu önerinin memnuniyetle karşılandığını gösteren bir verinin bulunmaması şaşırtıcı değildir. Bununla birlikte 1306'da Papa V. Clemens Hayırsever ve Tapınak üstatlarını meseleye eğilmeye mecbur etmişti – birlik fikrine ilişkin görüşlerini özetleyen birer *mémoire* [bildiri] hazırlamalarını emretmişti üstatlara. Tapınağın Büyük Üstadı Molaylı Jacques'ın getirdiği uslamlamalar bu fikrin hem lehte hem aleyhte irdelendiği izlenimini yaratır, ama aslında ikinci taraf ağır basmaktadır.[10] Molay bu fikrin ta 1274'te, Lyon Konsilinde ciddiyetle tartışılmış olduğunu, fakat İberya'daki tarikatlarını muhafaza etmek isteyen İspanyol krallarının itirazları üzerine reddedildiğini

---

[9] Bkz. Forey, "Military Orders," s. 317-45; ve s. Schein, "The Templars: The Regular Army of the Holy Land and the Spearhead of the Army of its Reconquest," *MS*, s. 15-25. 1274'ten sonra Tapınakçılar ve Hayırseverlerin durumu konusunda bkz. Housley, *The Later Crusades*, s. 204-33.

[10] *Le Dossier*, s. 2-15.

hatırlatmıştır.[11] Aynı öneri 1291'de de IV. Nicolaus tarafından –Molay'a göre, felaketin engellenememesinden ötürü papalığa yöneltilen eleştirileri yatıştırmak üzere– gündeme getirilmiştir. Büyük üstat, papanın bu konuyla "Kutsal Topraklar meselesine bir çare bulmak istediği anlaşılsın diye" uğraştığını, ama "neticede hiçbir şey yapılmadığını" söyler.[12] VIII. Bonifatius da birleşmeden çokça söz etmiş, ancak "her şeye rağmen, etraflıca düşündükten sonra, o dönemin bazı kardinallerinden de öğrenebileceğiniz gibi, konuyu kapatmayı uygun bulmuştu." Molay birleşmenin, avantajlı olmak şöyle dursun, sonuçta iki tarikatın sadaka verme, deniz yoluyla insan ve levazım nakliyatı, hacılar ile haçlıların korunması ve Sarazenlerle savaş gibi konularda ayrı ayrı sağladıkları faydanın azalmasına sebep olacağına inanıyordu. Molay'a göre iki tarikat birbirine benziyordu, ama aynılık söz konusu değildi; kaldı ki kişiler ayrımına varılan farklardan ötürü birine veya diğerine katılmayı tercih ediyorlardı, onları "kendileri istemedikçe bir başka tarikatı seçmeye" zorlamak hakça olmazdı. Yeni katılımcıların farkına vardıkları şey, tarikatların aynı ıraya sahip olmadıklarıydı; Hayırseverlerde hayır işleri öncelikliydi, oysa Tapınak "özellikle bir şövalyelik teşkilatı olarak kurulmuştu." Dolayısıyla tarikatlar arası rekabetin getirdiği yegâne şey faydaydı, zira iki tarafa da diğerini aşma gayreti aşılıyordu.

Molay tarikatların artık farklı bir ortamda faaliyet gösterdiklerini de gayet iyi biliyordu elbette; geçmişte kişilerin kendilerini tarikatlara

---

[11] Molay'ın Lyon'daki tartışmalara bizzat tanık olmadığı açıktır, zira 1270'te ölen Aziz Louis'nin konsile katıldığını sanıyordu, *Le Dossier*, s. 2-3.

[12] Papa Nicolaus piskoposlara kilise meclisleri toplayıp, benzer başka meselelerin yanı sıra birleşme meselesini de tartışmalarını emretmişti aslında, Potthast, cilt II, no. 23781, 23784, 23786, 23787, 23803. Bu konuda bkz. Schein, *Fidelis Crucis*, s. 75-6, 91-2.

vakfettiklerini, ama artık "tarikatlara vermekten çok onlardan almak derdinde olan çok daha fazla kimsenin bulunduğunu" ileri sürmüş, birleşik bir tarikatın kendisine zarar verebilecek kimseler karşısında haklarını daha iyi koruyabileceğini söylemişti. Ama Molay'ın son sözü bu değildi. Askeri tarikatlar haçlı seferlerini teşvik etmenin en iyi vasıtasıydı hâlâ. "Dahası, Kutsal Babamız, işittim ki, itaatle boyun eğen tarikatların Kutsal Toprakların geri alınıp savunulmasında başka herkesten daha işe yarar, daha faydalı olacağını anlatmışlar size."

Aslında Molay biraz art niyetlidir açıklamalarında, zira tarikatların birleşmesine ilişkin tartışmalar onun sunduğu kabataslak tarihçedekinden çok daha hararetli ve yoğundur. Birleşme fikrinin en güçlü taraftarlarından biri, hayatını yaklaşık 1263'ten itibaren Hıristiyan misyonları aracılığıyla Müslümanların dinlerinden döndürülmesi için en iyi yöntemleri bulup geliştirmeye adayan Mallorca'lı yazar Ramón Lull'du. Lull önceleri İslamla barışçıl ilişkiler kurmaktan yanaydı; ama anlaşıldığı kadarıyla 1291'deki kayıplardan ötürü bu yöntemin işe yaramayacağına ikna olmuş ve –sadece misyonların yolunu açmak için olsa da– bir haçlı seferinin gerekli olduğunu kabul etmişti. Bu da, askeri tarikatların durumunu dikkate alma gereği duyması demekti haliyle; 1292'de, *Bellator Rex*, Savaşçı Kral denen bir önderin yönetiminde birleşik bir tarikat kurulması fikrini ortaya attı. 1308'de, Tapınakçıların kendilerine isnat edilen suçları işlediklerine ve dolayısıyla başlangıçta öngördüğü haliyle tasarısının gerçekleşemeyeceğine kanaat getirene değin ısrarla bu planı savunmayı sürdürdü.[13]

Lull göz ardı edilemeyecek bir güce sahipti, papalık idare heyeti karşısında, Aragón, Fransa ve Sicilya saraylarında hiç durmaksızın

[13] J. N. Hillgarth, *Ramon Lull and Lullism in Fourteenth-Century France*, Oxford, 1971, s. 66-74.

planlarını savunuyordu; ayrıca verimli bir yazardı, 1305'te tamamladığı *Liber de fine*'inde [*Bitiş Kitabı*] geliştirilen düşünceyle –tarikatların bir kralın oğlu liderliğinde birleştirilmesi fikriyle– Fransa Kralı Güzel Philippe'i de etkilemişti muhtemelen.[14] 1308 baharına tarihlenen bir belgeye göre Philippe 1305'te karısının ölümünden kısa bir süre sonra, papadan tüm askeri tarikatları birleştirip tek tarikat haline getirmesini istemişti; bu gerçekleştiği takdirde krallığından feragat edip Kudüs kralı sıfatıyla bu yeni kuvvetin önderliğini üstlenecekti. Kudüs Şövalyeliği Tarikatı adını alacak olan bu güç, kralın bir oğlu veya kralın oğlu yoksa kraliyet tarafından atanan biri tarafından yönetilecekti.[15] Molay birleşme fikrini üstatlık mevkiine yönelik bir tehdit saymış da olabilirdi elbette, zira mülk birleşmesi kaçınılmaz olarak hiyerarşilerin yeniden düzenlenmesi anlamına gelecekti – Molay'ın *mémoire*'ında dolaylı yoldan değindiği bir sorundu bu. Ancak IV. Philippe'in düşüncelerine ilişkin belgede söylenenler doğruysa eğer, Molay'ın muhalefeti yalnızca tutuculuktan ya da mevkiine dair kaygılarından değil, Fransız sarayının hükmü altına girdiği takdirde böyle bir birliğin ne hale geleceğini bilmesinden de kaynaklanmıştı muhtemelen.

Molay'ın, birliğin geçmişte akim kalmış, yerleşiklik kazanamamış bir fikir olduğu konusundaki bariz inancı, yazarken içerisinde bulunduğu ortamın etkisiyle şekillenmişti. 1291 ile 1311-12 Vienne Konsili arasındaki dönemde eylemden çok düşünce üretildiği ileri sürülebilir rahatlıkla;[16] kaldı ki, tarihçiler önem atfetseler de *Bellator Rex* önerisi,

---

[14] Ramón Lull, "Liber de Fine," yay. haz. A. Madre, *Raimundi Lulli Opera Latina*, Corpus Christianorum. Continuatio Mediaevalis 35, Turnhout, 1981, s. 270-1.

[15] *Papsttum und Untergang des Templerordens*, cilt II, no. 75, s. 118.

[16] C. J. Tyerman, "Sed Nihil Fecit? The Last Capetians and the Recovery of the Holy Land," *War and Government in the Middle Ages*, yay. haz. J. Gilling-

ister Fransızlar ister Aragónlular söz konusu olsun, zorlama bir fikir addedilmişti hep. Molay ise doğu tecrübesi 1270'lere değin uzanan faal bir haçlıydı aslında, alengirli kuramlardan ziyade askeri plan ve faaliyetlerin tafsilatına aşinaydı. Bu eğilimi, aynı dönemde papanın isteği üzerine kaleme aldığı bir diğer *mémoire*'ına da yansımıştı; Kutsal Topraklara düzenlenecek bir saldırı için öngördüğü en önemli şartları çok daha etkili bir dille sunmuştu burada.

XIII. yüzyılın son çeyreğinde askeri tarikatların işlevi gibi haçlı seferlerinin niteliği de sıkı bir sorgulamaya tabi tutuldu. IX. Louis gibi bir kralın liderliğinde olsa bile, sahici bağlılıklar ve büyük kaynaklardan bol bol nasiplenen geniş çaplı maceralar, ödenen insani ve maddi bedellerin karşılığını verememişti. Buna bağlı olarak da Lyon Konsilinden itibaren, *passagium particulare* [*özel geçit*] –esas haçlı birlikleri gelmeden önce küçük bir kuvvetin geçişi sağlayacak bir mevzi edinmesi– fikri yaygınlık kazanmıştı.[17] Anlaşıldığı kadarıyla V. Clemens, Molay'dan bu tür planlar hakkında görüş bildirmesini istemişti.[18] Ne ki büyük üstat *parvum passagium*'un [*küçük geçit*] "buradan geçen herkesin kaybedilmesine sebep olacağı"na kaniydi. *Parvum passagium*'a destek sağlayabilecek bir üs olmayacaktı, zira Hıristiyanlar anakaradaki bütün mülklerini kaybetmişlerdi, ayrıca Memluklarla çarpışmaya girmek için gereken güce de sahip olunmayacaktı. Molay acı deneyimlerinden yararlanarak yazıyordu bunları: 1302'de benzer bir amaçla

---

ham ve J. C. Holt, Woodbridge, 1984, s. 170. Kimi düşünceler eylem imkânları da sunuyordu, ama Molay üstesinden gelinmiş şeylerin ne kadar az olduğunun farkındaydı.

17 Bkz. Housley, *The Avignon Papacy*, s. 3.

18 *Vitae Paparum Avenionensium*, yay. haz. E. Baluze, yeni basım, G. Mollat, cilt III, Paris, 1927, no. 32, s. 145-9.

Tortosa açıklarındaki Ruad adasına yerleştirilmiş bir Tapınak birliği tamamen silinip gitmişti.[19]

Zaman zaman gündeme getirilen bir diğer seçenek de Hıristiyan Ermenistan'a, yani Küçük Asya'nın güneydoğusundaki Kilikya'ya mevzilenmekti. Molay bu düşünceye de büyük bir kuşkuyla yaklaşıyordu; yalnızca Kudüs'teki Müslüman kuvvetleriyle savaşmak bile 12.000 ila 15.000 atlı ve 40.000 ila 50.000 okçu gerektirecekti, üstelik bir de kolaylıkla karşılarına çıkartılabilecek olan Mısır'daki ana Memluk gücü vardı. Ayrıca Kilikya'da mevzilenmenin getirdiği ek sorunlar olacaktı; iklim batılılar için öylesine elverişsizdi ki, Molay'ın tahminine göre, yola koyulduklarında güçlü ve sağlıklı olsalar bile 4000 atlının ellisinden fazlası bir yılı aşkın süre hayatta kalabilirse bu bir mucize olurdu. Hem savaştaki güvenilmezliklerinden hem de Frankların "krallıklarını ellerinden almaya" çalıştıkları kuşkusu duymalarından, dolayısıyla da kalelerine ve müstahkem mevkilerine girmelerine izin vermeyecek olmalarından ötürü Ermenilere de bel bağlayamazlardı. Molay yine Tapınakçıların tecrübesini dillendiriyordu; tarikat ile Ermeniler arasında Amanos dağlarında yaşanan uzun süreli, yıpratıcı ihtilaf her iki tarafı da tüketmişti.[20] Son olarak, Kuzey Suriye'deki dağ geçitleri hem yörenin doğasından hem de oralarda Türklerden Bedevilere değin çeşitli halkların yaşamasından ve bunlardan hiçbirinin Frankları dostça karşılamayacak olmasından ötürü aşılması çok zor noktalardı.

Dolayısıyla Molay papadan, "böylesine dindarca ve takdire şayan bir iş için yürekleri Tanrı'nın ışığıyla aydınlanabilecek Fransa, İngiltere, Almanya, Sicilya, İspanya krallarını ve küçüklü büyüklü diğer top-

[19] Bkz. bu kitapta, s. 448.

[20] Bkz. bu kitapta, s. 192-194.

rak efendilerini" faaliyete geçirerek en kısa sürede büyük bir sefer başlatmaya çalışmasını istemişti. Nakliye Cenovalılar, Venedikliler ve diğer denizci şehir devletleri tarafından büyük yük gemileriyle sağlanabilirdi – bunların kapasitesi kadırgalarınkinin dört katı, maliyeti ise üçte biri kadardı. Deniz savaşlarında kullanılan kadırgalara ihtiyaç yoktu, çünkü Memlukların deniz gücü dikkate almaya değer büyüklükte değildi. Molay bu konuda da bildiklerine dayanarak konuşuyordu, zira Tapınak gemileri 1290'ların başlarından beri Mısır ve Doğu Akdeniz sahillerine düzenlenen akınlarda başı çekiyordu.[21] Molay, geçmişte Baybars'ı püskürtmeye yettiği varsayılan asker sayısından ve Aziz Louis'nin seferine katılmış eski askerlerle görüşmelerinden hareketle, tam bir koridor oluşturmak için 12.000 ila 15.000 şövalye ve 5000 piyadeye ihtiyaç duyulacağı tahmininde bulunmuştu. Toplanma noktası sefere katılan krallar tarafından belirlenebilirdi, ama önce Kıbrıs'a yerleşip anakaraya buradan saldırı düzenlemek hayati önem taşıyordu. Nihai hedef gizli tutulmalıydı; üstat papaya bu bakımdan en uygun yerlerin gizli listesini sunmaya hazırdı. Bu arada papadan acilen, son donanma kumandanı ünlü Lauria'lı Roger'nin (ö. 1305) oğlu Rogeron'un emrinde on kadırga göndermesini istiyordu; anlaşıldığı kadarıyla amaç Müslümanlara saldırmaktan ziyade denizci şehir devletlerinin yürüttüğü yasadışı ticareti engellemekti. Bu nedenle Molay söz konusu filonun bir askeri tarikat mensubunun idaresinde olmasını istemiyordu – Venedik ve Cenova'yla, vahim sonuçlar yaratacak ihtilaflara düşülebilirdi. Bu çerçevede Mısır'la ticaret yasağı da, "sair zamanlarda âdet olduğu üzere, [denizci şehir devletleri gemilerinin] sefer dönüşü söz konusu hükümden kolayca affedilmelerine" meydan verilmeksizin sıkı sıkıya uygulanmalıydı. Molay bu meseleleri

[21] Bkz. bu kitapta, s. 446-449.

yazmaktansa karşılıklı konuşarak daha iyi anlatabileceğini söylüyordu ve anlaşıldığı kadarıyla 1307'de batıya giderken amaçlarından biri de iddialarını ayrıntılı olarak sunmaktı. Molay'ın *mémoire*'ı müstakbel haçlı seferinin akıbeti için bir tür hayırdua sayılabilecek sözlerle sona eriyordu. "Kadiri Mutlak Tanrı size, en hayırlı yolu tutmanız için inayet ve Efendimiz İsa Mesih'in insan soyunun selameti uğruna yaşayıp ölmeye layık bulduğu o mukaddes yerleri geri almanız için kudret ihsan etsin."

Bu hislerin samimiyetinden kuşkulanmak için bir sebep yoktur; zira Molay, kırk yılı aşkın bir süre önce Filistin'e ilk gidişinden beri haçlı davasının tavizsiz destekçisi olmuştu. Dahası Thibaud Gaudin 1292 veya 1293'ün 16 Nisanında ölmüş,[22] böylece 1291'in getirdiği sorunların asıl mirasçısı da Molay olmuştu. Tarikata 1265'te, Autun piskoposluk bölgesindeki Beaune'de katılmış, geniş tecrübeye sahip bir Bourgogne'luydu Molay. Onu tarikata kabul edenler, İngiltere ve Fransa üstatları –dolayısıyla batıdaki en önemli Tapınakçılardan ikisi– Pairaud'lu Humbert ile Amauri de la Roche'du – ailesinin de Tapınakla iyi ilişkiler içerisinde olduğunu düşündüren bir durumdur bu. Veriler doğuda en azından on yıl hizmet ettiğini gösterir – aslında yirmi yılı aşkın bir süre Filistin'de kalmış olsa gerektir. Duruşmada ifade ve-

---

[22] *OR*, s. 319. Thibaud Gaudin 1291'den sonra anılmaz, Molay'ın üstat sıfatıyla anıldığı ilk atıfsa 8 Aralık 1293 tarihlidir, *Calendar of the Close Rolls, Edward I*, cilt III, AD 1288-96, s. 339. Tirli Tapınakçı, Molay'ın Thibaud Gaudin'in halefi olduğunu söyler, *Gestes des Chiprois*, s. 329. Molay'ın hayatı konusunda bkz. M. C. Barber, "James of Molay, the Last Grand Master of the Temple," *Studia Monastica*, 14 (1972), 91-124; Bulst-Thiele, *Magistri*, s. 295-359; ve J. Fried, "Wille, Freiwilligkeit und Geständnis um 1300. Zur Beurteilung des letzten Templergrossmeisters Jacques de Molay," *Historisches Jahrbuch*, 105 (1985), 388-425.

ren bir tanığa göre, "Akkâ'nın kaybedildiği yıl" Nicosia'da [Lefkoşe] bir ruhani meclise katılmıştır;[23] ne ki bu atıfta Akkâ'nın düşmesinden öncesinin mi sonrasının mı söz konusu olduğu açık değildir, dolayısıyla Molay'ın Mayıs 1291'deki kuşatmaya katılıp katılmadığı bilinmemektedir.

Tapınağın ilgası karşısında tarihçilerin tarikatın aniden silinip gidişine bir açıklama bulmak üzere son büyük üstadın kişiliği ve tavırlarına özel bir dikkatle eğilme gereği duymaları anlaşılabilir bir durumdur. Bir ölçüde bu ilgiden ötürü cazip, ama tehlikeli, kendinden menkul bir yaklaşım benimsenmiştir. Kuşkusuz Molay'ın ününü zedeleyen şey duruşmaydı zaten; duruşmanın baskısı tarikatın müdafaasını ve güvenilirliğini yerle bir eden birtakım bocalamalara sürüklemişti Molay'ı – normal şartlar söz konusu olsa bunlar kişiliğindeki ciddi bir çarpıklığın yansıması addedilebilirdi pekâlâ. Ayrıca başka koşullar altında sesleri hiçbir zaman işitilmeyecek, hapis ve işkence gerilimi olmasa başka türlü konuşacak tanıklar, üstadı itham ederlerse çektikleri ezadan kurtulabileceklerine inandırılmışlardı. Bir şövalyeye göre Molay üstat olmak için seçime hile karıştırmıştı; yakın maiyetinden bir hizmetli birader Molay'ın kendisiyle eşcinsel ilişkide bulunduğunu savunmuş, doğuya hiç gitmediği anlaşılan bir diğer birader de özel hizmetlilerinden birine, George adlı bir genç adama sevdasının dile düştüğünü iddia etmişti.[24] Ancak muarızlarının hepsi duruşmaya katılmış değildi. Tarikata yüklenen suçların işlendiğine inanmayan ve geçmişte kâtipliğini yürüttüğü Beaujeu'lü Guillaume'a hayranlık duyan Tirli Tapınakçı'nın Molay'dan hazzetmediği aşikârdı. Onu "akıl almaz ölçüde bayağı" biri diye niteliyor, IV. Philippe'i renci-

[23] *Procès*, cilt II, s. 139.

[24] *Procès*, cilt II, s. 224-5, 290, 207-8. Seçim konusunda bkz. bu kitapta, s. 291.

de ettiğini söylüyordu – kendisine bildirmeksizin krala 400.000 altın florin borç verdiği için bir hazinedarı azletmişti. Hem kraldan hem papadan bu konuda baskı görmesine rağmen söz konusu hazinedarı görevine iade etmeyi reddetmiş, hatta papanın mektubunu ateşe atmıştı.[25] *Chronique d'Amadi*'de de anılan,[26] Fransa kralının tarikata karşı harekete geçmesini açıklayabilecek bir saik göstermesinden ötürü tarihçiler arasında tutulan bir hikâyedir bu. Aslında Paris Tapınağının hazinedarı Tour'lu Jean tutuklamalar başlayana değin görevini sürdürmüştü; ama muhtemelen yazar Molay'ın tutumunun tarikata zarar verdiği kanaatini kanıtlamak istemiş, bunu sağlamak için de –olup biteni gayet iyi bilen bir gözlemci olmasına rağmen– bu tür hikâyeleri tekrarlamaktan geri kalmamıştı.

Ancak Molay bir bakıma Tirli Tapınakçı'nın hamisi Beaujeu'lü Guillaume'a benziyordu, XIII. yüzyılda haçlı devletlerinin siyasetlerini zedeleyen tarafgir tutumlardan kurtaramamıştı kendisini. Molay, Tapınak ile Kıbrıs kralları arasında Beaujeu'nün Anjou davasına bağlılığı sebebiyle doğan ihtilafın mirasçısıydı[27] – Tapınakçıların 1291'den sonra Kıbrıs'ta üslenmek zorunda kalmalarından ötürü iyice keskinleşmiş bir ihtilaftı bu. Molay, Anjou'larla bağlantılarını korumak konusunda selefi kadar kararlıydı, zira Kıbrıs'a Apulia limanlarından gelen levazım tarikat açısından hayati önem taşıyordu; dolayısıyla 1285'te kardeşinin ardından Kıbrıs kralı olan, Hugues'ün oğlu II. Henri'nin papaya süregiden Tapınak muhalefetinden yakınmış olması şaşırtıcı değil-

[25] *Gestes des Chiprois*, s. 329-30.

[26] Amadi, *Chroniques*, s. 280-1. Kayıp bir Fransızca kaynağın, adı bilinmeyen bir tercüman tarafından yapılmış İtalyanca çevirisidir bu.

[27] Bkz. bu kitapta, s. 270.

dir.[28] VIII. Bonifatius bu ihtilafta arabuluculuk etmeye çalışmış, krala askeri tarikatların krallık açısından taşıdığı değeri, Molay'a da Kutsal Toprakların kaybedilmesinden sonra Tapınakçılara Henri'nin sahip çıktığını hatırlatmış,[29] ama kalıcı bir barış sağlayamamıştı. Adadaki gerilimler Nisan 1306'da –Tir beyi ve kralın kardeşi olan Lusignan'lı Amauri önderliğinde toplanan Kıbrıs beyleri meclisi Henri'yi tahttan indirmeyi ve yerine bir naipler heyeti geçirmeyi başardığında– zirveye ulaştı. Şubat 1310'da Amauri kardeşinin Kilikya'ya sürülmesini sağladı. Bu tarihte Molaylı Jacques hapsedildiği Paris'te, Fransız yönetiminin yönelttiği suçlamalar karşısında haysiyetini koruma mücadelesi veriyordu; ama 1306 baharında, başlatan kendisi olmasa da II. Henri karşıtı harekete iyice karışmış durumdaydı. XVI. yüzyıl vakanüvisi Florio Bustron, Amauri'nin vali sıfatıyla yönetime el koyma bildirisini Molay ile Limasol Piskoposu Erlant'lı Pierre'in kaleme aldığını söyler; *Chronique d'Amadi*'de de Tapınakçıların Amauri'ye yakın zamanda 50.000 *besant* borç verdikleri iddia edilir – tarikatın darbeye mali destek sağladığını ima eden bir savdır bu.[30] *Amadi*'ye göre Amauri, II. Henri'nin saralı olduğu için yönetme gücüne sahip bulunmadığını öne sürmüş, ülkenin savunma ve donanım yetersizliğini, adalet sisteminin

---

[28] *Histoire de l'Ile de Chypre*, yay. haz. Mas Latrie, cilt II(i), s. 108-9; kralın Roma'daki elçisine verdiği talimatların özetini içeren metin, tarikatın kralla ihtilafının geçmişini de ana hatlarıyla serimler. Belgede tarih yoktur, ama Mas Latrie metni Mayıs 1306 öncesine tarihler, zira Lusignan'lı Amauri'nin saldırısı anılmamıştır. Aslında belge Henri'nin hükümdarlığının Mayıs 1306'ya kadarki herhangi bir dönemine ait olabilir.

[29] VIII. Bonifatius. *Les Registres de Boniface VIII*, yay. haz. G. Digard, cilt II, BEFAR dizi 2, Paris, 1884, no. 2348, s. 37-9; no. 2439, s. 38-9 (1298).

[30] Florio Bustron, *Chronique*, s. 137-8; Amadi, *Chroniques*, s. 248. Bu olaylar için bkz. P. W. Edbury, *The Kingdom of Cyprus and the Crusades, 1191-1374*, Cambridge, 1991, s. 109-31.

gereğince işletilemeyişini de iddiasına kanıt göstermişti.[31] Askeri tarikatlar ile ruhbanın bu durumdan en çok zarar görenler arasında olduğu söyleniyor, hatta Molay'ın yanı sıra Hayırseverlerin büyük üstadı Villaret'li Foulques da bu protestonun destekçileri arasında yer alıyordu.

Aslında büyük üstadın tutumunu açıklayacak şey budur belki de; zira –duruşma tanıkları ve Tirli Tapınakçı kaynaklı eleştiriler ciddiye alınsın alınmasın– Molay'a ilişkin 1290'ların başlarına uzanan kayıtlar, onun eski Tapınak üstatlarının katıldıkları türden bir haçlı seferine çıkmak konusunda tam bir kararlılık sergilediğini gösterir. Tarikatın ortadan kalkışını Tapınakçıların geleneksel görevlerini boşlamasına bağlayan açıklamalar –Norman hukukçu Pierre Dubois gibi makam mevki meraklısı bir fikir adamının amaçlarına hizmet etmiş olsalar da– inandırıcı değillerdir.[32] Tarikat iki sorunla karşı karşıyaydı: Batıdan adam, erzak ve giysi tedarikini sürdürüp artırmak ve anakaradaki üsler kaybedilmiş olsa da Sarazenlere karşı, Tapınakçıların kutsal savaşı geçmişteki kadar büyük bir gayretle sürdürdüklerini herkese gösterecek seferler düzenlemek. Kapatılması gereken ilk gedik insan gücü açığıydı, 1291'de çok ağır kayıplar verilmişti kuşkusuz. Ama Tapınakçılar daha önce de –özellikle Hattin ve 1240 bozgunlarının ardından– toparlanmayı başarmışlardı; dolayısıyla duruşma tarihinde Clermont piskoposluk bölgesindeki La Fouilhouze'ün idareciliğini yürüten ama 1285-91'de doğuda hizmet vermiş olan Jean Cenaud'nun, Akkâ'nın

---

[31] "Allocution au Roi Henri II de Lusignan," yay. haz. L. de Mas Latrie, *Revue des Questions Historiques*, 43 (1888), 524-41.

[32] Pierre Dubois, *De Recuperatione Terre Sancte*, yay. haz. C. V. Langlois, Collection de Textes pour servir à l'étude et à l'enseignement de l'histoire, Paris, 1891, s. 13-14. Bkz. Barber, *Trial*, s. 15-16.

kaybedildiği yıl Nicosia'da düzenlenen bir ruhani mecliste 400 birader gördüğü yolundaki tanıklığı gerçeği yansıtıyordu muhtemelen.[33] Yılın hangi döneminden söz edildiği belirsiz olsa da, verilen sayı, bunun Thibaud Gaudin tarafından yıl sonuna doğru toplanan meclis olduğunu, anılan adamların da Akkâ savunmasında ölenlerin yerine batıdan takviye olarak gönderildiğini düşündürür. Tarikat batıdaki idare merkezlerinden adam nakletmeyi 1307'ye, duruşmaya değin sürdürmüştü: 1310'da Kıbrıs'ta sorgulanan yetmiş altı Tapınakçının yetmiş biri, Mora dahil batıdaki idare merkezlerinde tarikata katılmış, en azından elli dokuzu da 1291'den sonra devşirilmişti.[34]

Molay batıya gidip önemli hükümdarlara bizzat başvurarak tarikatın aldığı yardımları artırmaya çalışıyordu. Aragón Kralı II. Jaime'ye yazdığı bir mektupta, V. Celestinus'un yönetimden çekildiği, VIII. Bonifatius'un papa olduğu Aralık 1294'te Roma'da papalık idare heyetinde bulunduğunu bildirmişti; anlaşıldığı kadarıyla Paris ve Londra'ya gitmeden önce altı ay daha Orta İtalya'da kalmıştı.[35] Aragón'daki Graynane ocağının idarecisi St Just'lu Pierre'e yazdığı bir diğer mektupta da "Hıristiyan cemaati namına ve ocağımızın hayrına deniz ötesinden buralara geldiğini" söylüyordu.[36] 1297'ye değin uzamış olması ihtimali bulunmakla birlikte muhtemelen bir yıl kadar sürmüş olan bu seyahat sırasında Molay'ın II. Jaime'nin yanı sıra, doğrudan veya temsilcileri aracılığıyla VIII. Bonifatius, Napoli Kralı II. Charles, Fransa Kralı IV. Philippe ve İngiltere Kralı I. Edward'la irtibat kur-

---

[33] *Procès*, cilt II, s. 139. Ayrıca bkz. bu kitapta, s. 361.

[34] *Der Untergang des Templer-Ordens*, cilt II, s. 166-218. Bkz. Barber, "Supplying the Crusader States," s. 320-1.

[35] *Acta Aragonensia*, cilt I, Berlin, 1908, no. 17, s. 26-7.

[36] *A.g.e.*, cilt III, no. 18, s. 31-2.

duğu anlaşılmaktadır.[37]

Bu girişimler hem o sıralarda hem de sonraki yıllarda belirgin sonuçlar verdi. VIII. Bonifatius Temmuz 1295'te, Tapınağın Kıbrıs'ta Kutsal Topraklardaki imtiyazlarının aynısına sahip olduğunu teyit eden bir tebliğ çıkardı.[38] Napoli Kralı II. Charles daha da atik davrandı; Ocak ayında Apulia'daki liman görevlilerine, Tapınakçıların o ildeki topraklarında ürettikleri ve Kıbrıs'a ya da Kutsal Topraklara gönderdikleri gıda mallarından –belli miktarların aşılmaması ve Barletta, Manfredonia veya Brindisi limanlarının kullanılması kaydıyla– ihraç vergisi almamalarını emretti. Miktar konusundaki sınırlar buğday için 2000, arpa için 3000, sebze için 500 *salmae*'ydi ve babasının döneminde de olduğu gibi bunlar yalnızca "söz konusu ocağın fertleri ve adamları için"di, yani satış söz konusu değildi.[39] 1299'da Apulia Liman Şefi Her-

---

[37] Molay'ın II. Jaime'ye yazdığı mektup bu ziyaretin yegâne tarih kaydını içerir. St Just'lu Pierre'e yazdığı mektupta sadece ayın kaçı olduğunu belirtmiştir Molay. Paris ile Londra'ya gittiği, duruşmada sunulan tanıklıklardan çıkarsanır; ama tanıkların bellekleri tam anlamıyla güvenilir olmasa gerektir. Molay'ı 1294'te İngiltere'de gördüğünü söyleyen Stoke'lu John'dan, tarikata Molay tarafından duruşmadan on yıl önce, yani 1297'de, Vaftizci Yahya Yortusunda, Paris'teki Tapınakta kabul edildiğini söyleyen Picardie Correus İdarecisi St Just'lu Pierre'e (Molay'ın 1294'te mektup yazdığı Pierre değildir bu) değin pek çok tanık vardır. St Just'lu Pierre yortu konusunda yanılmıyordu muhtemelen, zira Parisli Tapınakçılar teamül gereği yılın o döneminde büyük bir ruhani meclis toplarlardı, eğer o sıra batıda idiyse Molay'ın da mutlaka katılacağı bir toplantıydı bu; ama idareci yıl konusunda yanılmış olabilir. *Conciliae Magnae Britanniae*, cilt II, s. 387-8; *Procès*, cilt I, s. 475. Ayrıca bkz. *Der Untergang des Templer-Ordens*, cilt II, s. 192.

[38] VIII. Bonifatius. *Les Registres de Boniface VIII*, yay. haz. A. Thomas, cilt I, Paris, 1884, no. 487, s. 169-70. Bu imtiyazlar, Kutsal Topraklar geri alınana değin geçerli olacaktı.

[39] *Histoire de l'Ile de Chypre*, yay. haz. Mas Latrie, cilt II(i), s. 91-2; L. de Mas

ville'li Henri, Manfredonia'daki kraliyet görevlilerine, aralarında İtalyan bankacılık şirketi Bardi'nin de bulunduğu çeşitli alıcıların ihraç edilmek üzere Hayırseverler adına buğday satın almasına izin vermelerini emretmişti – bu da, tarikatların ihraç faaliyetlerini sadece kendi topraklarından sağlanan ürünlerle sınırlayan kısıtlamanın gevşemesi anlamına geliyordu. Bu yük, Kıbrıs'ta tarikata gidecek hububatın yüklendiği bir Tapınak gemisiyle taşınacaktı.[40]

VIII. Bonifatius, tarikatın Kıbrıs'taki imtiyazlarını teyit ettiği gün İngiltere Kralı I. Edward'a da bir mektup yazmış ve Kıbrıs'ta tutunabilmeleri için Tapınakçılara serbestçe mal ihraç etme izni tanımasını istemişti.[41] Edward o dönemde hüküm sürenler arasında bizzat doğuda haçlı seferine çıkmış yegâne hükümdardı, ama Gaskonya ve İskoçya'daki acil sorunlarla uğraşmaktan 1272 seferini tamamına erdirememişti. Bununla birlikte II. Charles'ın tanıdığı imtiyazların aynılarını tanımaya hazırdı. 1296'da Berwick'ten, Dover Kalesinin muhafızı Pencestre'lı Stephen'a, Tapınağın eski İngiltere üstadı Foresta'lı Guy ile o dönemdeki İngiltere üstadı Jay'li Brian'a Kıbrıs'a gitme izni tanıması için iki emir belgesi göndermişti. Foresta'lı Guy her biri altı mark değerinde üç at ve biraderlerin giysileri için yün kumaş götürüyordu yanında, Jay'li Brian ise tarikatın İngiltere ilinden toplanan mukabeleleri taşıyordu. Jay'li Brian'ın esas gayesi büyük üstatla görüşmekti.[42] Bu imtiyazlardan bir sonraki İngiltere üstadı Guillaume de la More da

---

Latrie, "Rapport sur le recueil des archives de Venise intitulé 'Libri pactorum,' ou 'Patti'," *Archives des Missions Scientifiques*, 2 (1851), 365.

40 Mas Latrie, *Histoire de l'Ile de Chypre*, cilt II(i), s. 97-8.

41 VIII. Bonifatius. *Les Registres de Boniface VIII*, cilt I, no. 489, s. 170. Ayrıca bkz. Sicilya ve Fransa krallarıyla Romalıların kralına yazdığı mektuplar.

42 *Calendar of the Close Rolls, Edward I.*, cilt III, AD 1288-96, s. 511.

yararlandı. Kral tamamen İskoçya seferiyle meşguldü hâlâ (bu kez emri Stirling'den gönderecekti); yine de 10 Mayıs 1304'te Dover Muhafızı Burghersh'lü Richard'a, üstadın maiyeti, atları, silahları ve sair eşyasıyla birlikte, ayrıca harcamaları için yanına para da alarak Kıbrıs'a gitmesine izin vermesini emretti – hem de krallıktan para çıkartılmasını yasaklamış olmasına rağmen. Üç gün sonra Molay'a yazdığı mektupta, krallığa sunduğu hizmetlerden ötürü Guillaume de la More'u övmüş, büyük üstattan onu mümkün olduğunca çabuk geri göndermesini istemişti. Ayrıca çeşitli savaşların haçlı seferine çıkmasını engellediğini, ama bunlar biter bitmez yemininin gereğini yerine getirmeye kararlı olduğunu bildirmişti. Bu nedenle Guillaume de la More Kutsal Toprakların haline dair malumat ve Tapınakçıların önerilen sefer konusundaki tavsiyesiyle dönmeliydi geriye.[43]

Büyük bir haçlı seferi düzenlemektense adam, para ve levazım tedarik edilmesi, Tapınakçıların Sarazenlerle savaşma girişimlerine destek sağlıyordu. Herville'li Henri'nin 1299 tarihli emri, tarikatın Apulia limanlarında kendi yük gemilerini işletmeyi sürdürdüğünü gösterir; Tapınakçılar 1293'te savaş gemileri de edinmişler, mevcut iki kadırgaya ek olarak "Kıbrıs adasının savunulması için" Venedik'ten altı kadırga daha almışlardı.[44] Bazı çevrelerde Moğollarla ittifak kurmanın müm-

---

[43] Bulst-Thiele, *Magistri*, Ek I, no. 8, s 366-7; *Calendar of the Close Rolls, Edward I.*, cilt I, AD 1302-7, s. 137-8. Molay'ın I. Edward'ın desteğine atfettiği önem, kralı doğudaki gelişmelerden haberdar etme kaygısından da çıkarsanabilir, ayrıca bkz. William Rishanger, *Chronica monasterii S. Albani*, yay. haz. H. T. Riley, RS 28, Londra, 1865, s. 400-1 (1299); ve Bulst-Thiele, *Magistri*, Ek I, no. 7, s. 366 (1301).

[44] James Doria, "Annales Ianuenses," *Annali genovesi de Caffaro e dei suoi continuatiori*, yay. haz. C. Imperiale de Sant'Angelo, cilt V, Roma, 1929, s. 167. Ayrıca bkz. Schein, *Fidelis Crucis*, s. 82.

kün olduğuna inanılmasından ötürü 1300-1302 arası en hararetli dönem oldu. Hem Papa IV. Innocentius hem de Kral IX. Louis Moğollara temsilciler gönderdiyse de cesaret verici sonuçlara ulaşılamadı. Ama anlaşıldığı kadarıyla Memlukların güçlenmesi ve 1260 Ayn Calut bozgunu Moğolları Hıristiyanlara karşı olumlu bir tavır takınmaya yönlendirmiş, 1267'den itibaren, ortaklaşa bir sefer hazırlamak için batıya düzenli olarak elçi heyetleri gönderilmişti. Yani 1300'de ittifak fikri yeni bir şey değildi; ama bu fikri uygulamaya koyma çabaları, önceki girişimleri kazaya uğratan lojistik ve siyasi güçlüklerin hâlâ mevcut olduğunu gösterecekti.

Bu süreçte düzenlenen seferler Outremer Hıristiyanlarının nasıl kara ordularından deniz kuvvetlerine dönüşmeye başladıklarını ortaya koyar – Hayırseverlerin ortaçağ sonlarında başarıyla tamamlayacakları bir dönüşümdür bu. Temmuz 1300'de, askeri tarikatlar, kral ve Lusignan'lı Amauri'nin donattığı on altı kadırga Famagusta'dan yelken açarak geniş bir alanı, Mısır, Filistin ve Suriye sahillerini tarayıp Reşit, İskenderiye, Akkâ, Tortosa ve Maraclea'ya saldırdı.[45] Tapınak İdarecisi Vares'li Pierre'in o yılın Şubat ayında Cenovalılardan bir gemi kiralaması da bu seferle ilintiliydi muhtemelen. Gemi Mart-Temmuz arası kullanılacak, Famagusta ve Limasol'dan aldığı yükle Tortosa, Trablus, Tir ve Akkâ'ya gidecekti. Önerilen kâr bölüşümü amacın ticaret olduğunu düşündürür; ama anılan limanlar Memlukların elinde olduğuna göre, bu girişimin o yaz düzenlenecek saldırılardan sonra gerçekleştirilmesi planlanmış da olabilir.[46] Anlaşıldığı kadarıyla bu

---

[45] Amadi, *Chroniques*, s. 236-7; *Gestes des Chiprois*, s. 303-5.

[46] "Actes passés à Famagouste de 1299 à 1301 par devant le notaire génois Lamberto di Sambuceto," yay. haz. C. Desimoni, *AOL*, cilt II(ii), no. 74, Paris, 1884, s. 42-3. Bkz. Richard, "The Eastern Mediterranean," s. 36, n. 109.

akınlar Moğollarla ortaklaşa düzenlenecek bir saldırının başlangıcıydı; zira Kasım ayında Lusignan'lı Amauri ile Tapınak ve Hayırsever üstatları, en azından yarısı askeri tarikatlarca sağlanmış yaklaşık 600 şövalyeden oluşan bir kuvvetle Tortosa yakınlarındaki küçük Ruad adasına çıktılar. Buradan kasabaya akınlar düzenlediler; ama İlhan Gazan'ın komutası altındaki Moğolları boşuna beklemişlerdi – neticede Memluk tehdidinin çok büyük olduğuna, dolayısıyla Kıbrıs'a geri çekilmekten başka çarenin bulunmadığına karar verdiler. Vasalları Ermenistan Kralı Hethum'un da eşlik ettiği Moğollar ertesi Şubat ayında çıktılar ortaya, ancak öngörülen birleşmeyi sağlamak için çok geçti artık.[47]

Her şeye rağmen Tortosa'nın seçilmiş olması anlamlıdır, zira Tapınağın nüfuzunu ortaya koyan bir seçimdir bu. Tortosa, tarikatın en önemli bölgelerinden birinin merkezi ve Atlit'le birlikte 1291'de terk edilen son korunağıydı. Memluklar Atlit'i yıktıkları için Tortosa – özellikle de Ruad'ın üs olarak kullanıma elverişli olmasından ötürü– en pratik seçenek addedilmişti kuşkusuz. Böylece Tapınakçılar 1300 akınının ardından adaya hatırı sayılır bir kuvvet yerleştirip istihkâmlar kurdular (veya eskileri yeniden inşa ettiler). Bu faaliyete katılanların sayısı, Suriye'de yeniden toprak kazanmaya yönelik ciddi bir girişimin söz konusu olduğunu gösterir; zira tarikat müşiri Bartholomé'nin idaresindeki 120 şövalye, 500 okçu ve 400 hizmetlisiyle bu

[47] Amadi, *Chroniques*, s. 237-8; *Gestes des Chiprois*, s. 305-6; Marino Sanudo, *Liber secretorum fidelium crucis, Gesta Dei per Francos*, yay. haz. J. Bongars, cilt II, s. 242; Florio Bustron, *Chronique*, s. 132. Molay Moğollarla ittifak kurma ihtimalini çok ciddiye almış, seferi finanse etmek için batıdaki ocaklardan ek kaynaklar sağlamaya çalışmıştı, *Acta Aragonensia*, cilt I, no. 55, s. 78-9. Bu tasarı batıda kısa bir süre büyük coşku yaratmıştı, bkz. Housley, *The Later Crusades*, s. 23.

garnizon, XII. yüzyıl Kudüs Krallığının olağan görevli sayısının yarısına yakın bir nüfus barındırıyordu. Ama buradaki Tapınak kuvveti yalnızdı. 1302'de Memluklar Trablus'tan en az on altı kadırgalık bir donanma gönderip adayı kuşattılar. Garnizon sıkı bir direniş gösterdiyse de çekilen kıtlık yüzünden sonuçta teslim oldu. Birader Dampierre'li Hugues seyahat tezkeresi alabileceklerini sanarak müzakereye girdi, ama birliktekilerin çoğu ya öldürüldü ya da esir düştü. Onları kurtarmak için hazırlanan bir donanma Famagusta'dan yola çıktı, ne ki geç kalmışlardı.[48] Ruad'ın düşmesi Kıbrıs'taki Hıristiyan kuvvetlerinin yetersizliğini ortaya koydu – Memlukların daimi bir deniz gücü olsaydı eğer, Kıbrıs bile tehlikeye girerdi. Nitekim Mart 1302'de Rodoslu korsanlar İbelinli Gui ile ailesini Limasol yakınlarındaki kalelerinden kaçırıp esir aldılar; bu rehineler, Molaylı Jacques 45.000 gümüşlük fidyeyi ödeyene değin kurtarılamadı.[49] Molaylı Jacques'ın görüşlerini işte böylesi tecrübeler şekillendirmişti; bunlar ayrıca büyük üstadın başka güçlerle –mesela Ermenilerle– ittifaka kuşkuyla yaklaşmasını ve 1306 tarihli *mémoire*'ında *passagium parvum* [*küçük geçit*] fikrine şiddetle karşı çıkmasını da açıklar.

Kısacası Tapınakçıların 1291'den sonra içine düştükleri koşullar pek de lehlerine değildi. Aziz Bernard'ın mükemmel Hıristiyan savaşçı tasavvurunu yüklenmiş, ama bunun hakkını verememişlerdi ve Kutsal Topraklardan elde kalanların da yitirilmesi ideal ile gerçek arasındaki uçurumun evvelce hiç görülmemiş ölçüde göze batmasına yol açmıştı.

---

[48] Amadi, *Chroniques*, s. 238-9; Florio Bustron, *Chronique*, s. 133; *Gestes des Chiprois*, s. 309-10, burada Ruad'ın 1303'te kaybedildiği söylenir. Molay 1301'de Aragón Kralı II. Jaime'ye, Moğolların geleceği beklentisiyle Ruad'da bir garnizon kurduğunu bildirmiştir, *Papsttum und Untergang des Templerordens*, cilt II, no. 3, s. 3-4.

[49] Amadi, *Chroniques*, s. 238; Florio Bustron, *Chronique*, s. 134.

Bernard Tapınakçıları her şeyden önce kutsal mekânların korunmasıyla ilişkilendirmiş, hatta *De laude*'nin neredeyse yarısını bu mekânlara yapılmış tinsel bir yolculuğa ayırmıştı; dolayısıyla vakti geldiğinde, diğer tarikatlardan ziyade Tapınak Tarikatının kusurlu olduğu düşünüldü. Bu da Tapınakçıların kıyasıya eleştirilmesine, fikir adamlarının sorgulayıcı bakışının üzerlerine çevrilmesine neden oldu: 1291'de askeri tarikatlar reformu haçlı gündeminin ilk maddesi haline geldi. Ama yine de 1291-1307 arasında tarikatın inançsızlarla mücadelede üstlendiği görevi geçmişte olduğu gibi yerine getirmeye gayret gösterdiği, çağdaşlarının da bunu teslim ettiği açıktır. Kaldı ki tarikatları birleştirme fikri, gelecekte doğuda kurulacak ideal *regnum* [*krallık*] için geliştirilmiş –hata olduğu düşünülen başka şeyleri de düzeltmeye yönelik– birçok tasarıdan biriydi.[50] Hiç kimse Tapınak Tarikatının onulmaz bir kusur taşıdığını söylemiyordu; Pierre Dubois bile ilga talebini, tutuklamaları haber aldıktan sonra eklemişti incelemesine.[51] O dönemin münekkitlerinin hayretinden ya da müstehzi tepkilerinden anlaşılabileceği gibi, başka hiç kimse bunu düşünmemişti. Aniden başlayan tutuklamalar şaşırtıcı ve sarsıcıydı; Fransız yönetimi bile bu

---

[50] Bkz. S. Schein, "The Future *Regnum Hierusalem*. A Chapter in Medieval State Planning," *JMH*, 10 (1984), 95-105.

[51] *Vitae Paparum Avenionensium*, cilt III, s. 161-2. Dubois, tarikatın döneklik ve riyakârlığının baştan beri belli olduğuna inandığını iddia etmişti. Bkz. Pierre Dubois, *The Recovery of the Holy Land*, çev. W. I. Brandt, Records of Civilization. Sources and Studies 51, New York, 1956, s. 6-8. Brandt, I. Edward'ın ölümünü –7 Temmuz 1307– sınır sayarak Dubois'nın incelemesini 1306'ya tarihler. Ilgaya ilişkin kısım sonradan eklenmiştir; tarikatın dönekliği hakkındaki sözler, bu kısmın Ekim ayındaki tutuklamalardan kısa süre sonra, muhtemelen 1308'in başlarında kaleme alındığını düşündürür.

fikri birkaç aydan fazla irdelememişti muhtemelen.[52] Aslında birleşme önerileri Tapınağın nizamiliğine delalet ediyordu – Tapınakçılara Ekim 1307'de atfedilen türden sapkın inançlara ve edebe aykırı eylemlere kapılmış, yozlaşıp çürümüş bir teşkilat, Kilisenin birleşmesi öngörülen sağlıklı organlarına maraz bulaştırabilirdi. Tapınakçıların Aziz Bernard'ın getirdiği insanüstü ölçütleri tutturamamaları yargılanmalarına imkân tanımıştı, ama kendi başına bir neden olamazdı bu.

Dolayısıyla Tapınağın ortadan kalkışının açıklamasını, tarikattan ziyade, Fransa kralıyla ona bağlı yönetimi harekete geçiren saiklerde aramak gerekir. Güzel Philippe 1285'te, daha on yedi yaşındayken kral olmuştu. Köklü bir geleneğin mirasçısıydı, zira taht 987'den beri Capet hanedanının elindeydi; Güzel Philippe özellikle de ünlü büyükbabasının, 1297'de aziz ilan ettirdiği IX. Louis'nin yetkesinin, kutsiyetinin etkisi altındaydı. II. Philippe döneminden (1180-1223) itibaren Capet'lerin toprak kazanımı çok büyük olmuş, hanedanın mülkü Ile-de-France'da mütevazı, içerlek bir malikâne olmaktan çıkmış, Normandiya ile Toulousain'ı kuşatan, Avrupa çapında önemli bir güç merkezi haline gelmişti. IV. Philippe Fransa'nın Tanrı'nın seçilmiş krallığı olduğuna, bu krallığın hükümdarlarının da –coşkulu inançlarından, ister içten ister dıştan gelsin yıkıcı tehditlere karşı hep tetikte olmalarından ötürü– Tanrı tarafından gözetildiklerine kaniydi.[53] Ne ki Fransa

---

[52] Papa meseleden Kasım 1305'te, Lyon'daki taç giyme töreninde haberdar olduğunu iddia etmiştir; ama anlaşıldığı kadarıyla 1307 baharına değin Fransızların öncelikli meseleleri arasında yer almayan bir konudur bu, bkz. Barber, *Trial*, s. 48, 73.

[53] Bkz. J. R. Strayer, "France: The Holy Land, the Chosen People, and the Most Christian King," *Medieval Statecraft and the Perspectives of History. Essays by Joseph R. Strayer*, yay. haz. J. F. Benton ve T. N. Bisson, Princeton, New Jersey, 1971, s. 300-14.

kralı veya danışmanlarının 1307'den önce de Tapınak Tarikatının yıkıcı bir tehdit olduğundan şüphe ettiklerini düşündürecek hiçbir veri yoktur elde. Şayet Tapınak 1307'den yıllar önce kötü eğilim ve sapkınlıklara gömüldüyse, bu durum, malikâne hesaplarının tutulması ve çeşitli ödemeleri için Paris'teki tarikat hazinedarlarına başvuran Fransa krallarından başarıyla gizlenmiş olsa gerektir. Delisle, Şubat 1288'e (1287 Kandil Yortusu dönemine) ait makbuz ve harcamalara ilişkin incelemesinde, IV. Philippe'in hükümdarlığının ilk on yılında Tapınakçıların mali işlerdeki rolünün, geçmiş dönemlerdekinden farklı olmadığını kanıtlamıştır. Delisle'in çözümlemesi, Tapınakçıların kraliyet için dokuz temel mali görev üstlendiğini ortaya koyar: *Bailli*'lere yerel giderler için para ödemek; Auvergne Yahudilerine salınan *taille*'den [beylerin saldığı vergi], çeşitli *sénéchaussées*'den, Chartres ve Champagne kontluklarından, Sommières ile Paris darphanelerinden ve (Fransızların yakın dönemde savaşa girdikleri) Aragón Krallığıyla ilgili meseleler için toplanan ondalıklardan gelen tutarları teslim almak; krala borçlu olunan, tevdi veya iade edilen paraları tahsil etmek; kral ve prenslerin özel giderlerinin hesaplarını tutmak; kraliyet hazinesinin üstlendiği kira, aylık, bağış ve borçların bir kısmını ödemek; kralın büyükannesine ve çeşitli baronlara vereceği borçlar için para çıkartmak; çeşitli diplomatik misyonların harcamalarını ödemek; Navarra Krallığındaki Fransız askerleri ile çeteleri desteklemek; kralın İtalyan bankerlerle Fransız tebaadan aldığı borçları kapatmak.[54] Kral tarikatın sağlamlığına ve yetkinliğine güvenmeseydi eğer bunların hiçbiri söz konusu olamazdı.

Ne ki 1295 civarı bir tarihte kral Louvre'da yeni bir kraliyet hazinesi kurdurdu; mali yönetimdeki bu yenilenmenin, Tapınağın işlevini

[54] Delisle, *Mémoire*, s. 53-5 ve no. 27, s. 133-60.

azaltmaya yönelik olduğu düşünülebilir. Daha akla yakın bir diğer açıklama ise, Güzel Philippe'in hükümranlık döneminde, özellikle de uzayıp giden –ve etkileri 1290'ların ortalarından itibaren hissedilir hale gelen– İngiltere ve Flandre savaşlarının baskısıyla, kraliyet maliyesinin genişlemiş, karmaşıklaşmış olmasıdır.[55] Bundan böyle bu iki hazine birlikte çalışmış, "Biche ile Mouche" diye anılan İtalyan bankerleri gibi kral tarafından görevlendirilmiş başka maliye uzmanlarıyla da işbirliğine gidilmiştir. Ancak 1303 civarında Louvre hazinesinin kimi görevlerinin –kraliyet memurları tarafından sıkı sıkıya denetlenmek kaydıyla– tekrar Tapınağa devredildiği sanılmaktadır.[56] Dolayısıyla 1305 ve 1306'da (kimi tarihçilere göre Güzel Philippe bu yıllarda tarikata karşı harekete geçmeyi aklına koymuş durumdaydı[57]) Paris Tapınağı *bailli* ve *prévôt*'ların hesaplarını tutmayı, ayrıca krallığın Picardie ve Flandre'da görevlendirdiği askerlerin ücretlerini ödemeyi sürdürüyordu.[58] Kısacası kraliyet maliyesinin 1307'ye değin kaydettiği gelişmeler, Tapı-

---

[55] 1286-90 dönemine ait rakamların da ortaya koyduğu gibi, kraliyet malikâne gelirleri savaşlardan önce yükselişe geçmiş durumdaydı. IV. Philippe 1292'den itibaren her çeşit kraliyet gelirini artırmak için büyük bir gayret gösterdi. Bkz. Strayer, *Reign of Philip the Fair*, s. 143 ve n. 4, s. 148-9.

[56] Strayer bu karara bir anlam veremez; yazara göre, 1303'te papalık ve Flamanlarla ilişkilerde ortaya çıkan vahim sorunlar düşünülürse, kötü bir zamanda alınmıştır bu karar, *Reign of Philip the Fair*, s. 174. Ama akla yakın bir açıklama da sunar Strayer: "Varılabilecek tek sonuç, Philippe'in bunu nihai bir değişiklik saymadığıdır." Keza 1295'te Louvre hazinesinin kurulması da, zaman zaman büyük bir dönüşüm diye nitelenmesine karşın, pek önemli bir yenilik değildi belki.

[57] Mesela G. Mollat, *The Popes at Avignon 1305-1378*, çev. J. Love, Londra, 1963, s. 232-3.

[58] Delisle, *Mémoire*, s. 56-8. Bkz. mesela no. 33, s. 226-7; Ocak 1305-Kasım 1306 dönemine ait kayıtlar yer alır burada.

nakçıların yargılanacağını sezdiren herhangi bir veri sunmaz; tamamen mali ihtiyaçlara bağlı gelişmelerdir bunlar.

Tapınakçıların tahta yönelik bir tür siyasi veya askeri tehdit oluşturdukları, dahası serbestliklerinin kralın hükümranlık anlayışına dokunacak seviyeye ulaştığı varsayımı da pek güvenilir değildir. Hem III. hem IV. Philippe, IX. Louis'nin 1258'de Tapınak mülklerine verdiği onayı tarikatın bunlardan başka mülk edinmesini engellemek üzere kullandıysa da,[59] bu dönemin hükümdarlarının çoğunun yürüttüğü, Kiliseye bağlı teşkilatlara ait meşruta arazilerinin oranını düşürme faaliyetleri çerçevesinde değerlendirilmeli,[60] yalnızca Fransa'daki Tapınağı hedef alan bir eylem olarak görülmemelidir. Tapınakçıların krallığa muhalif olduklarını gösteren hiçbir veri yoktur (oysa bazı Fransız piskoposları hakkında böylesi veriler mevcuttur); Haziran 1303'te, Fransa Müfettişi ve bu ildeki en önemli Tapınak görevlisi olan Pairaud'lu Hugues, IV. Philippe'in Pamiers Piskoposu Bernard Saisset'yi tutuklatıp yargılatması üzerine kral ile VIII. Bonifatius arasında doğan ihtilafta kralı destekleyenler arasındaydı. Ertesi yıl kral tarikatın Fransa'daki mülklerine bir kez daha genel onay verdi.[61] Askeri tehdit ihtimaline gelince: Molay idaresindeki Tapınakçıların ana karargâhlarını

---

[59] H. Prutz, *Entwicklung und Untergang des Tempelherrenordens*, Berlin, 1888, no. 3, s. 297 (Louis'nin onayı); no. 10-13, s. 302-3 (IV. Philippe'in kararları). *Mainmorte* [meşruta] yasağı konusunda bkz. *Lettres inédites de Philippe Le Bel*, yay. haz. A. Baudouin, Mémoires de l'Académie des Sciences, Inscriptions et Belles-Lettres de Toulouse, dizi 8, Toulouse, 1886, no. 184, s. 211-13.

[60] Mesela bkz. İngiltere'de I. Edward'ın çıkardığı "Meşruta Yasası" (1279). Sonuçları konusunda bkz. P. Heath, *Church and Realm 1272-1461*, Londra, 1988, s. 36-9.

[61] Prutz, *Entwicklung*, no. 21, s. 307-8.

Kıbrıs'tan Fransa'ya nakletmek gibi bir niyetlerinin olmadığı açıktır;[62] duruşmada verilen ifadeler de, Fransa'daki idare merkezlerinde yaşayan Tapınakçıların sağlam bir askeri kuvvet toplamak bakımından Cistercium veya Fransiskenlerden daha iyi durumda olmadıklarını gösterir. Nitelikli askerlere asıl doğuda ihtiyaç duyuluyordu.[63]

Ancak XIII. yüzyıl sonlarında gayet iddialı bir tablo sergilemesine karşın IV. Philippe sorunsuz bir miras devralmış değildi. Hükümdarlık dönemi başladığında, babasının 1284-85'te Aragón'a düzenlediği başarısız haçlı seferinden kaynaklanan korkunç bir borç yükü vardı ortada; 1290'lardan itibaren de İngiltere ve Flandre savaşları ek mali baskılar getirdi – dolayısıyla monarşi geniş kaynaklara sahip olsa da, sürekli ve acilen daha da büyük miktarlarda paralar bulmak gerekti. IV. Philippe'in Papa VIII. Bonifatius'la 1296-97'de düştüğü ilk anlaşmazlık, yönetimin ruhbandan zorla para toplamasından kaynaklanmıştı – bu arada kralın para basımına sık sık müdahale etmesi de, yönetiminin "kalpazan" addedilmesine neden olmuştu. 1291 ve 1311'de "Lombardlar"ın –İtalyan bankerlerinin– ve 1306'da da Yahudilerin mallarıyla adamlarına el konması, yönetimin uzun vadeli planları bir yana bırakıp kısa vadeli mali ihtiyaçlara öncelik verecek kadar yoğun bir baskı altında olduğunu gösterir. Neticede bu müsaderelerin krallığa mali bir fayda sağladığı da şüphelidir; IV. Philippe'in ölümünden bir yıl sonra, 1315'te Yahudiler –dokuz yıl önce "ebediyen" kovulmuş olmalarına rağmen– geri çağrıldılar.[64] Keza Fransa'daki Tapınakçıların

---

[62] Bkz. H. C. Lea, *A History of the Inquisition of the Middle Ages*, cilt III, New York, 1889, s. 248-9.

[63] Fransa'daki Tapınakçıların yaş ortalamaları için bkz. Barber, *Trial*, s. 54; ve "Supplying the Crusader States," s. 320-1.

[64] *Ordonnances des Roys de France de la troisième race*, yay. haz. E. de Laurière, cilt I, Paris, 1723, s. 595-7.

birdenbire tutuklanmalarının ardında da birtakım mali sebepler vardır; zira Tapınakçılar, bankerler gibi kayda değer bir nakit birikimiyle devredilebilir varlıklara ve arazi sahipleri gibi –Normandiya'dan Provence'a Fransa'nın her yerinde– menkul ve gayri menkullere sahiplerdi. Tutuklamaların ardından titizlikle bir mülk envanterinin çıkarılması, arazilerin müsadere edilip kiraya verilmesi, varlıklara el konması ve Tapınak hazinesinin Ekim 1307'den sonra da kraliyet görevlilerinin idaresinde kullanımda kalması –1308'de Philippe'in önemli nazırlarından Plaisians'lı Guillaume böyle bir niyet beslendiğini ısrarla reddetmiş olsa da– yönetimin Tapınakçılardan maddi çıkarı olduğuna dair sağlam birer kanıt sunar.[65] Tarikatın nakit birikimiyle kıymetli madenlerini ele geçirmek için önemli bir sebep daha vardı; kral 1306'da, yıllarca süren tağşişten sonra, sikke basımının yeniden IX. Louis'nin 1266'da getirdiği standartlara göre yürütülmesini emretmişti – yeni sikke basımı için çok miktarda malzeme sağlanmaksızın altından kalkılamayacak bir işti bu.[66] O dönemde yaşamış pek çok kişi, özellikle de olup biteni XIV. yüzyıl başları batı dünyasında paranın gücünün en iyi anlaşıldığı yer olan İtalya'dan takip edenler, tarikata yönelik hareketin ana sebebinin para olduğuna kaniydi.[67] Dante'ye göre Hugues Capet'den beri tüm Capet hanedanının kanında tamahkârlık vardı; Güzel Philippe "yağma yelkenini çalımlanarak" Tapınakçılara açmış yeni bir Pilatus'tu.[68]

Ancak saikler böylesine yalın değildir genelde. Son yıllarda IV. Philippe'in kişiliği hakkında yürütülen araştırmalara bakılırsa, müsa-

---

[65] *Le Dossier*, s. 114-15.

[66] Bkz. Barber, *Trial*, s. 38-9.

[67] Bkz. mesela Giovanni Villani ve Guglielmo Ventura di Asti.

[68] Dante, *Purgatorio* [*Araf*], şarkı 20, dize 91-3.

derelerden çıkar sağlamak istemiş olsa da, bu durum kralın Tapınakçıların suçlu olduklarına, dolayısıyla da ne pahasına olursa olsun harekete geçmenin kaçınılmaz bir görev olduğuna inanmış ya da inandırılmış olması ihtimalini ortadan kaldırmaz. Philippe hükümdarlığın saygınlığı ve hükmünü sağlamlaştırmak için mesafeli ve katı bir tavır sergilemişti hep; hakkında bilinenlere, yani yalnız, sevgisiz bir yetişme döneminin ürünü olan ve onu diğer insanlardan uzak tutan katı ahlak anlayışıyla tavizsiz soğuluğuna uygun bir tavırdı bu.[69] Bu özellikler karısı Navarralı Jeanne'in Nisan 1305'te otuz iki yaşındayken ölmesi üzerine iyice pekişmişti muhtemelen. Bu ölüm onu çok sarsmıştı; evvelce kraliçenin maiyetinde bulunan Troyes Piskoposu Guichard'ın kraliçeyi zehir ve büyüyle öldürdüğüne (bununla ilgili dava Ağustos 1308'de görülmeye başlandı), hatta ailesinin kalanı için de bir tehdit olduğuna inanacak hale gelmişti.[70] Dolayısıyla Tapınakçıların sapkınlığa ve cinsel günahlara karşı koyamadıkları fikrine kapıldıysa eğer, ortalığı Yahudilerden "temizlediği" gibi Tapınakçılardan da "temizlemeye" girişmiş olması mümkündür. William Jordan, kralın 1306 hareketinden büyük kazançlar sağladığını, ama aynı zamanda da Yahudilerin mütemadiyen mukaddesata hürmetsizlik ettiklerine inandığını ortaya koymuştur.[71] Keza Tapınağın servetinin o murdar ellerden alınması da bu "en Hıristiyan kral"ın kutsal görevi olmuştu. Bu düşünüş tarzını göz önünde bulunduran kimi tarihçilerin varsayımına göre kral, etrafını kuşatan ve Tapınakçı kovuşturması dahil tüm siyaseti belirleyen

---

[69] E. A. R. Brown, "The Prince is Father of the King: The Character and Childhood of Philip the Fair of France," *Medieval Studies* 49 (1987), 282-334.

[70] A. Rigault, *Le Procès de Guichard, Evêque de Troyes (1308-13)*, Paris, 1896.

[71] W. C. Jordan, *The French Monarchy and the Jews. From Philip Augustus to the Last Capetians*, Philadelphia, 1989, s. 191-4, 209-12.

birtakım nazırlar tarafından yönlendiriliyordu. Bu kimselerin etkisinin ne boyutlara vardığı belli değildir; ama Philippe zamanındaki teşebbüslerin çoğunun onun dünya görüşünün damgasını taşıdığı düşünülürse, kralın bir hiç olduğuna inanmak da güçtür. Philippe, nazırı Nogaret'li Guillaume 1303'te Anagni'de, Fransa'daki ithamları cevaplaması için VIII. Bonifatius'u ele geçirmeye kalktığında papaya karşı, 1314'te kadınların zina işlemesi meselesinde oğullarını küçük düşürüp karılarını cezalandırdığında da kendi ailesine karşı eyleme geçmekte tereddüt göstermemişti. Ne ki bir kukla olmasa da, danışmanlarını istismara açık yetkilerle donatıyordu. Nogaret'yi "gerçek bir Rasputin" diye nitelemek abartılı olur;[72] ama kral belli türden iddialara karşı gayet hassastı, nazırları da bunun farkındaydılar kuşkusuz: Tapınakçılar, Yahudiler, VIII. Bonifatius ve Troyes'lı Guichard vakaları arasındaki bağ, büyü bilgilerinden gelme gizli saklı donanımlarla silahlanmış bu kimselerin gerçek Hıristiyanlığı ve kutsal Fransa'yı çökertmeye çalıştıkları inancıydı. Kral Tapınakçıları devlet için bir tehlike saydıysa eğer, bu onları askeri bir teşkilat olarak değil, şeytani bir güç olarak görmesindendi.

Bir ihtimal daha vardır: Güzel Philippe Tapınakçılara yönelik hareketiyle, hanedanının VII. Louis zamanından beri kendini adadığını iddia ettiği haçlı ideallerini gerçekleştirmeye çalışıyordu belki de. Philippe hanedanda en çok büyükbabasına hayrandı, azizin hayatının değişmez izleği de haçlı davasına adanmışlıktı kuşkusuz.[73] Philippe gibi bir kral için, birleştirilmiş askeri tarikatlara liderlik eden *Bellator*

---

[72] R.-H. Bautier, "Diplomatique et histoire politique: ce que la critique diplomatique nous apprend sur la personnalité de Philippe le Bel," *Revue historique*, 259 (1978), s. 27.

[73] Bkz. Jordan, *Louis XI*, s. 3-13, 220.

Rex fikrinin belli bir cazibe taşıdığı düşünülebilir – Tapınak mülklerinin kontrolü ile haçlı saygınlığının benzersiz bir bileşimi elde edilebilirdi böylelikle. İngiliz rahip ve Kilise hukukçusu Murimouth'lu Adam ile Cenovalı tacir Christian Spinola gibi çok farklı çevrelerden kimseler buna inanmışlar, kimi modern tarihçiler de bu inanca katılmışlardır.[74] Christian Spinola Tapınakçıların tarikatların birleşmesi teklifine karşı çıkmasının Philippe'i kızdırdığını düşünüyordu, Murimouth'lu Adam ise 1312 Vienne Konsilinde Tapınakçıların mahkûm edilmesini kralın sağladığını söylüyordu, "zira [kral] oğullarından birinin Kudüs kralı olmasını istiyordu, böylece Tapınakçıların tüm toprak ve mülkleri oğluna kalacaktı." Tapınakçılar, özellikle de Büyük Üstat Molaylı Jacques bu nedenle yakılmıştı. Ne ki Tapınağın gelirleriyle mallarını Hayırseverlere aktaran papa kralın planlarını altüst etmişti.[75]

IV. Philippe'in Vienne Konsili öncesinde böyle bir tasarı geliştirdiğini gösteren sağlam bir veri yoktur aslında; zira bu fikir 1308'de Aragónlu birine yazılmış bir mektupta laf arasında geçen bir atıfa ve bir Fransız kardinali ile birtakım Aragón elçileri arasında 1309'da yürütülmüş bir görüşmenin dökümüne dayalıdır büyük ölçüde.[76] Kralın Kudüs tahtı uğruna Fransa tahtından feragat edeceği düşüncesi de hiç

---

[74] Murimouth'lu Adam, *Continuatio Chronicarum*, yay. haz. E. M. Thompson, RS 93, Londra 1889, s. 16-17; *Papsttum und Untergang des Templerordens*, cilt II, no. 34, s. 51. Bkz. Hillgarth, *Ramon Lull*, s. 94-5; ve N. Cohn, *Europe's Inner Demons*, Londra, 1976, s. 81-2.

[75] Ne ki Murimouth'lu Adam, anlaşıldığı kadarıyla ağızdan ağıza dolaşan bilgilere dayanarak yazmıştı bunları, zira Tapınakçılar papa tarafından mahkûm edilmediler, tarikat ilga edildi, Molaylı Jacques da malların Hayırseverlere nakline karar verildikten çok sonra, 1314'te idam edildi.

[76] *Papsttum und Untergang des Templerordens*, cilt II, no. 75, s. 118; no. 101, s. 183.

inandırıcı değildir. IV. Philippe'in vehme kapılabildiği açık olmakla birlikte, sahiden böyle bir tasarıyı uygulamaya niyet ettiğine veya bu uğurda Tapınağı ortadan kaldırmaya hazır olduğuna inanmak güçtür. IV. Philippe'in haçlı seferi tutkusu da abartılmıştır, zira yirmi dokuz yıllık uzun bir hükümranlık dönemi geçirmiş olmasına rağmen fiilen haçlı seferine çıkmışlığı yoktur. Bunun için çeşitli gerekçeler bulunabilir; ama önceki kralların kendi yurtlarında aynı derecede zorlu koşullarla karşı karşıya olduklarında bile seferler düzenledikleri, II. Philippe gibi gayet isteksiz bir haçlının dahi –görece kısa sürmekle birlikte– Kutsal Topraklarda sefere çıktığı da dikkate alınmalıdır. Capet hanedanının oğullarından birinin birleştirilmiş tarikatların başına getirilmesi daha gerçekçi bir seçenek addedilmiş olabilir; ama böyle bir tasarıyı Fransız sarayıyla doğrudan bağlantılandırabilmek için, Tapınak mülklerinin tasfiyesi tartışmasının en hararetli olduğu tarihe, 1312 Vienne Konsiline uzanmak gerekir – tahtın tarikat mülklerine egemenliğini sürdürmek üzere ciddi bir haçlı seferindense bu seçeneği yeğleyeceği sonucuna varmak için de meseleye biraz menfaatler açısından bakmak yeterlidir.

Kraliyet görevlileri Tapınağın idare merkezlerine girdiklerinde, bir ay önce gönderilen emre göre hareket ediyorlardı; bu emrin uygulanması, genellikle Kıbrıs'ta üslenen tarikat ileri gelenlerinin o tarihte bir Paris ziyaretinde bulunmaları fırsat bilinerek öne alınmıştı muhtemelen. Herhangi bir direnişle karşılaşılmadı, çünkü Tapınakçıların çoğu silahsız, bir kısmı da orta yaşlı, hatta yaşlıydı. Paris Tapınağı hariç ocaklar büyük ölçüde istihkâmsızdı. Ancak birkaç Tapınakçı kaçabildi, büyük kısmıysa gafil avlandı, Engizisyon adına çabucak toplanıp hapse atıldı, işkenceden geçirildi. Hedef, sapkın kabul törenlerine katıldıklarını, bu törenlerde İsa'yı yadsıdıklarını, haça tükürdüklerini

veya başka edimlerle hürmetsizlik ettiklerini, sonra da soyunup, kendilerini tarikata kabul eden kişi tarafından kuyruksokumlarından, göbeklerinden ve dudaklarından edepsizce öpüldüklerini itiraf etmelerini sağlamaktı. Bu tören, Hıristiyan inancının yerine puta tapınmanın benimsendiği, şövalye erdenliğinin simgesi beyaz giysilerin töreleşmiş eşcinsellik aracılığıyla alaya alındığı bir tarikata katılımın yoz başlangıcıydı. Görünüşte Engisizyon idaresinde hareket eden, gerçekteyse emirleri Fransız yönetiminden alan kraliyet görevlileri bir hafta içerisinde Tapınakçıları halka teşhir etmeye başladılar – çoğunun kendilerine yönelik ithamları kısmen veya tamamen kabul edeceğinden emindiler.[77]

Bu güven boşa çıkmadı. Paris'te 1307'nin Ekimi ile Kasımı arasında düzenlenen duruşmalardan günümüze ulaşmış 138 ifadeden yalnızca dördünde suçlamalar toptan reddedilmiştir ve direnç gösterenlerden hiçbiri tarikat hiyerarşisinde önemli bir yere sahip değildir. Molaylı Jacques, Pairaud'lu Hugues ve Normandiya İdarecisi Charney'li Geoffroi de itirafta bulunmuştur. Ama tarihçi gözüyle bakılırsa, bu beklenmedik hukuki muamelelerin, Tapınakçılar ile Fransız tahtı arasında 1285'ten beri süren görünüşte normal ilişkilerle bağdaşmazlığı sarsıcıdır. Bunun en bariz örneği, Paris'teki Tapınağın hazinedarlığını yürüten ve selefleri gibi kralın güvenilir mali müşavirlerinden biri olduğu anlaşılan Tour'lu Jean'ın durumudur. Tour'lu Jean 26 Ekim 1307'de papalığın Fransa'daki Engizisyon sorgucusu Parisli Guillaume'un karşısına çıkmış ve tüm suçları itiraf etmişti. Aşağı yukarı elli dokuz yaşında olduğunu ve Paris'in hemen güneybatısında bulunan Maurepas'daki ocağa yine Tour'lu Jean adlı selefi tarafından yaklaşık otuz iki yıl önce kabul edildiğini söylemişti. Tanıklığının özü noter tarafından

[77] Bkz. Barber, *Trial*, s. 45-71.

şöyle kayda geçirilmiştir:

> Yemini üzre, kendisini kabul eden kişinin, tarikatın kural ve sırlarına vakıf olma konusunda vaatlerde bulunduktan sonra onu sunağın önüne götürdüğünü, üzerinde çarmıhta İsa tasviri bulunan belli bir haç gösterdiğini, oraya sureti resmedilmiş kişiye inanıp inanmadığını sorduğunu, kendisinin de bu soruyu cevapladığını, ardından kabul edenin emriyle İsa'yı yalnızca bir kez yadsıdığını ve bir kez de haça tükürdüğünü söyledi. Yemini üzre, bundan sonra kabul edenin kendisini üç kez –kuyruksokumundan, göbeğinden ve ağzından– öptüğünü söyledi. İçtiği erdenlik andına dair soru sorulduğunda, yemini üzre, kadınları bilmenin kendisine yasak edildiğini, ama şehvete gelirse biraderleriyle birleşebileceğini ve kendisinin de aynı şeye müsaade etmek zorunda olduğunu söyledi; bununla birlikte yemini üzre, bunu hiç yapmadığını, birilerinin yaptığına da tanık olmadığını söyledi. Yemini üzre, tarikata kabul ettiği biraderleri, kendisinin kabul edildiği gibi mi kabul ettiği sorulduğunda, "Evet" dedi. Yukarıda anılan kafa sorulduğunda, yemini üzre, bir keresinde bir tahta üzerinde bir kafa tasviri gördüğünü, bir mecliste buna tapındığını, diğerlerinin de aynı şeyi yaptığını söyledi. Cebir gördüğü için, zindan ya da işkencelerden korktuğu için veya sair bir sebeple yanlış ifade verip vermediği sorulduğunda, yemini üzre, öyle olmadığını, bilakis en saf haliyle tüm hakikati anlattığını söyledi.[78]

Ama görünüşe bakılırsa iflah olmaz bir sapkın olan bu adam, tutuklandığı tarihte krallığın mali işleriyle uğraşmakta, Rouen'deki Norman hazinesine bağlı Michaelmas idare heyetinin denetlenmesine yardım etmekteydi. Engizisyon önünde itirafta bulunacağı Paris'e getirilmesi için, bir yaverle dört kişiden oluşan bir refakat heyetine kırk *livre tournois* ödenmişti.[79]

---

[78] *Procès*, cilt II, s. 315-16.

[79] Delisle, *Mémoire*, s. 72 ve n. 2.

Başka kabuller incelenecek olursa iddiaların inandırıcılığı iyice azalır; zira teamül gereği hazinedarların yeni üyeleri, Paris'teki Tapınak kompleksinin kulesinde yer alan hazine dairesine bitişik küçük şapelde kabul ettikleri anlaşılmaktadır.[80] Tour'lu Jean'ın selefi burada son olarak 1301-1302'de en azından iki kişiyi tarikata kabul etmiş,[81] Tour'lu Jean da 1304 veya 1305'te Foligny'li Jean adlı bir hizmetli biraderin kabulünde yine burayı kullanmıştı.[82] Ama hiç değilse 1303'ten – muhtemelen de bundan çok daha önceden– beri kraliyet görevlilerinin –anlaşıldığı kadarıyla serbestçe girebildikleri–[83] Tapınak hazinesindeki hesapları düzenli olarak denetlediklerine, diğer müşterilerle bunların temsilcilerinin de kuleyi ziyaret edebildiklerine dair sağlam veriler mevcuttur. Foligny'li Jean şafak vakti kabul edildiğini söylemiştir, dolayısıyla kabul töreninin yabancıların gelmesinden önce düzenlendiği düşünülebilir; ama XIV. yüzyıl başında Paris'teki Tapınak hazinesinin günlük hayatına dair bir anlamlandırma olarak böylesi bir senaryo pek de gerçekçi görünmemektedir. Bununla birlikte Tour'lu Jean ile diğerlerinin tanıklığına dayanılarak, Jean'ın selefinin sapkınlıktan suçlu bulunduğu ve Mayıs 1310'da mezarının kazılıp kemiklerinin yakıldığı anlaşılmaktadır.[84] Söylenenlerin harfiyen doğru

---

[80] Bkz. bu kitapta, s. 405.

[81] *Procès*, cilt I, s. 353, 589.

[82] *Procès*, cilt I, s. 598, kendi ifadesi. Ayrıca 1294 civarında Paris'teki ana şapelde bir Tapınakçıyı daha kabul etmişti, *Procès*, cilt I, s. 597. Törenin "gizli bir yer" diye nitelediği şapel hücresinde düzenlendiğini söyleyen Foligny'li Jean'ın tanıklığı için bkz. *Der Untergang des Templer-Ordens*, cilt II, s. 35.

[83] Bkz. Strayer, *Reign of Philip the Fair*, s. 174-5.

[84] *Chronique Latine de Guillaume de Nangis de 1113 à 1300 avec les continuations de cette chronique de 1300 à 1368*, yay. haz. H. Géraud, cilt I, Société de l'Histoire de France, Paris, 1843, s. 381.

olması için, ilk Tour'lu Jean'ın çeyrek yüzyılı aşkın bir süre tuhaf bir ikili hayat sürmüş olması icap ederdi. Hem krallığın hem Tapınağın hazinedarlığını yürütürken aynı zamanda bir de, çoğu kulenin yanındaki şapelde düzenlenen, küfür ve edepsizlik dolu, tek bir sözcüğünün ifşasıyla tüm tarikatın çökmesine sebep olacak törenlerle birtakım biraderleri tarikata kabul etmiş olması gerekirdi.[85]

İtirafları özenle düzenlenmiş bir halka ilan seferberliği izledi ve Papa V. Clemens başlangıçta olan bitene –yetkesinin alenen çiğnendiğini düşünerek– itiraz ettiyse de, başka pek bir seçeneğinin olmadığını görüp soruşturmanın elzem olduğu gerekçesiyle 22 Kasımda Fransa dışındaki Tapınakçılar için genel bir tutuklama emri çıkardı. Clemens, Fransız yönetiminin faaliyetini durdurmak için yapabileceği hiçbir şey olmasa bile, işi hiç değilse görünüşte üzerine alarak papalığın yetkesini yeniden tesis etmeye çalışmıştı. Clemens'ın emirleri kimi hükümdarlar tarafından kuşkuyla karşılandıysa da (İngiltere Kralı II. Edward ile Aragón Kralı II. Jaime bunlar arasındadır), Tapınağın ocak ve adamlarının bulunduğu diğer topraklarda da eşgüdümden hayli uzak birtakım faaliyetlere girişildi.[86] Fransız yönetimi, tarikat önderlerinin itirafları ve papanın itaatkârlığıyla meselenin önceki yıl Yahudi meselesinde olduğu gibi –sürgün ve müsadereyle– halledilebileceğini ummuş olsa gerektir. Ancak papanın duruma mü-

---

[85] Tour'lu Jean'ın durumu, mesnetsiz itirafın –yoğun işkence, sözlü tehdit ve ağır hapsin neticesi olmadığında bile– mahkûmiyet için sağlam bir dayanak teşkil edemeyeceğini duruşma çerçevesinde ortaya koyan birçok örnekten biridir.

[86] Mesela Aragón'daki duruşmanın düzensiz seyri konusunda bkz. A. J. Forey, "The Beginnings of the Proceedings against the Aragonese Templars," *God and Man in Medieval Spain. Essays in Honour of J. R. L. Highfield*, yay. haz. D. W. Lomax ve D. Mackenzie, Warminster, 1989, s. 81-96.

dahale ettiği bir ay içerisinde itiraflarını geri alan önderlerin beklenmedik direnişinden ve papanın bunu ifadelerden kuşkulanmak için neden addetmesinden ötürü dava sürüncemeye girdi. Clemens'ın meseleyi yeniden ele almaya mecbur kalması için yönetim altı ay boyunca düzenli olarak baskı uyguladı ve papa Temmuz 1308'de, biri piskoposluk bölgelerinde tek tek kişilerin suçluluğunu masumluğunu incelemeye yönelik, diğeri de Paris'te kurulan bir papalık komisyonunca bir bütün olarak tarikatın durumunu açıklığa kavuşturmaya yönelik iki ayrı soruşturma başlattı. Davayı uzatmak için geliştirilen bu yöntemler işe yaradı, papalık komisyonunun oturumları 5 Haziran 1311'e değin sürdü, kimi illerde ise hukuki işlemler bu tarihte bile hâlâ tamamlanmamıştı. Artık Molaylı Jacques'ın değil tarikatın eski papalık temsilcisi Bologna'lı Pierre'in idaresi altındaki Tapınakçılar da bu süre zarfında etkin ve kesintisiz bir savunma yürütmüşler, bu savunma sadece Mayıs 1310'da, birtakım piskoposluk bölgelerinde Tapınakçıların küçük topluluklar halinde iflah olmaz sapkınlar olarak hüküm giyip idam edilmeleriyle hezimete uğramıştı – söz konusu bölgelerde yargılama işiyle görevlendirilmiş yüksek düzey din adamları mevkilerini büyük ölçüde Fransız tahtına borçluydular. Neticede dava Mart 1312'de ilga kararıyla sonuçlandı; ne ki kralın isteklerini karşılamaya yetmemişti bu, zira tarikat için genel bir mahkûmiyet kararı çıkmamıştı. Dahası *Ad providam* tebliğiyle (2 Mayıs 1312) tarikatın malları, vakfedildikleri asıl dava –yani Kutsal Topraklar– için kullanılabilsinler diye, Fransız tahtına değil Hayırseverlere devredildi. Tapınakçılara gelince, Kiliseyle uzlaşan veya aleyhine delil bulunmayanlar ile iflah olmadığı veya nedamet getirmediği iddia edilenler arasında bir ayrım gözetildi. İlk kategoridekilerin çoğuna ücret bağlandı, hatta bunlardan bazıları eski Tapınak ocaklarında yaşamaya devam ettiler, kalanları da

Cistercium ve Augustinusçular gibi başka tarikatların bilhassa İngiltere'deki ocaklarına gönderildiler – karşılıklı huzursuzluklara, kötü hislerin doğmasına neden olan bir düzenlemeydi bu.[87] İflah olmayanlarla nedamet getirmeyenler, genelde en sertleri Fransa'da olmak üzere, çeşitli süre ve ağırlıkta hapis cezaları aldılar; önderler ise papalığın hükmüne bırakıldılar – 1314'te büyük üstadın yakılarak öldürülmesiyle sonuçlanacak bir karardı bu.

Tapınakçıların çoğunun kaderi, V. Clemens'ın Temmuz-Ağustos 1308'de başlattığı piskoposluk soruşturmalarıyla belirlenmişti zaten. Bunlara dayalı duruşmalar, Fransa'daki yargılamanın elde en az belgesi bulunan kısmıdır; yakın zaman değin sadece Elne ve Nîmes piskoposluk bölgelerine ait kayıtlar yayımlanmış durumdaydı.[88] Ama artık Auvergne'deki Clermont piskoposluk bölgesine ait Haziran 1309 tarihli tutanakları içeren bir eleştirel edisyon da mevcuttur; bu veriler belli bir Tapınakçı topluluğunun halinin incelenmesini mümkün kıldığı gibi, davanın bütünü açısından da önem taşır.[89] Piskopos Aubert Aycelin başkanlığındaki mahkeme, piskoposluk soruşturmalarının çoğundan farklı olarak, özenli hazırlıkları sayesinde büyük bir hızla işleyen, gayet etkili bir yargılama yürütmüştü. Papa, illerdeki sorgulamalarda seksen sekiz maddelik bir soru listesinin temel alınmasını istiyordu; Clermont'da tarikata katılıma, hataların kaynağı ve nedenine, bir de

---

87 Bkz. R. Hill, "Fourpenny Retirement: The Yorkshire Templars in the Fourteenth Century," *Studies in Church History*, 24 (1987), s. 123-8. Papa XXII. Johannes bu durumu gayet can sıkıcı bir sorun olarak görmüş ve en geç 1324'te, Castilla, León ve Portekiz'de laikler arasında yaşayan eski Tapınakçıların ücretlerini kestirmişti, bkz. Mollat, *Comptes Rendus*, s. 376-80.

88 *Procès*, cilt II, s. 421-515; L. Ménard, *Histoire civile, ecclésiastique et littéraire de la ville de Nismes*, cilt I, Paris, 1750, *preuves*, no. 136, s. 166-95.

89 *Le Procès des Templiers d'Auvergne* (1390-11), yay. haz. Sève ve Chagny-Sève.

puta tapınmaya dair üç soru hariç tutularak, seksen beş madde on beş başlık altında gruplandırılmıştı. Bu yöntem ifade vermeyi gayet kolaylaştırmış, altmış dokuz Tapınakçının beş günde dinlenebilmesini mümkün kılmıştı. Her bir Tapınakçı için uzun uzun zaman harcanmamıştı: İtirafta bulunan ilk Tapınakçı, Villars'lı Bernard adlı bir rahip, madde gruplarının her biri için ayrıntılı olarak sorgulamadan geçirilmiş, böylece bir itiraf "modeli" sağlanmış ve itirafta bulunan sonraki otuz dokuz Tapınakçının ifade verme süreleri büyük ölçüde kısalmıştı. İtirafa yanaşmayan yirmi dokuz Tapınakçıya ise daha da sade bir şema uygulanmış, hepsi birden tek bir gün içinde, 7 Haziran Cumartesi günü dinlenmişti.

Bu soruşturmanın kralın istekleri uyarınca yürütülmüş olması beklenirdi; piskoposların birçoğu gibi Aubert Aycelin'in de tahtla yakın ilişkisi vardı, kralın önemli danışmanlarından Narbonne başpiskoposunun –Gilles Aycelin'in– yeğeniydi. Ama yargılananların hepsinin birden itiraf etmesini sağlamadı: Toplam sayının neredeyse yüzde 43'ünü bulan önemli bir azınlık direndi. Tarikat üyeleri üzerinde Fransız kralının veya Navarra ile Napoli'deki akrabalarının görevlileri tarafından kurulan egemenliğin duruşmadaki itiraflarda ne ölçüde belirleyici olduğu, bu sonuç sayesinde anlaşılabilir. Bu merkezlerden uzaklaşıldıkça soruşturmaların tektip itiraflarla sonuçlanmasına da daha az rastlanır – söz konusu piskoposluk bölgesinde bile durum böyledir. Çalışmanın editörlerinin de belirttiği gibi, bu Tapınakçılar işkenceden geçirilmemiş olabilir; zira editörlere göre, duruşmalar işkenceye vakit kalmayacak kadar hızlı yürütülmüştür.[90] Ama bu kanıtlanmış değildir. Beş gün süren duruşmalarda (bu süre de kesin değildir) işkence uygulanmadığı farz edilse bile, duruşma öncesinde

[90] *Le Procès des Templiers d'Auvergne* (1390-11), s. 50-1.

işkence için bolca zaman vardı – kaldı ki piskoposun sağladığı verim dikkate alınırsa, büyük ihtimalle işkence önceden yapılmıştı. Dahası bu Tapınakçıların, Paris'teki meslektaşları gibi, 1307 sonbaharında düzenlenmiş önceki bir duruşmada işkenceden geçirilmiş olmaları da mümkündür.

Bu gibi duruşmalarda sağlanan itiraflar Paris'te ortaya çıkan kalıptan çok da uzaklaşmamakla birlikte birtakım ayırıcı ve ilginç öğeler içerirler; bunlar, duruşmada verilen ifadelerin çözümlenmesine ilişkin yöntem sorunlarına dikkat çektiği gibi, kimi tanıklıkların verdiği gerçeklik izleniminin etkisi altında kalan yazarların niçin bunların üretilmiş –hatta işkence altında üretilmiş– olduklarına inanamadıklarını açıklamaya da yardımcı olur.[91] Mesela Tapınakçıların tapındıkları farz edilen putlara dair tasvirler kimi zaman renk, biçim ve duruşa ilişkin canlı ayrıntılarla yüklüdür. Papalık Devleti ve Abruzzi'deki yargılamalar sırasında Apulia'dan bir hizmetli birader, Apulia ve Abruzzi'nin büyük idarecisinin kendisine Tapınakçıların Torremaggiore'deki ocaklarında sakladıkları hazineyi görüp görmediğini sorduğunu iddia etmişti. "Hayır," cevabını alınca bu idareci hizmetli biraderi "korunaklı ve gizli bir yere götürdü (...) ve pek çok nadide kilise kabıyla silah gösterdi; idareci, girişe göre sol tarafta ve bir oluğun hemen yanında bulunan bir mukaddes emanet mahfazasını açtı, kafasını örtüp ellerini kavuşturarak diz çöktü ve biraderin madenden yapılmış olduğunu sandığı, ayakta duran bir çocuğu andıran bir put gösterdi, putun boyu yaklaşık bir dirsekti."[92] Bu Tapınakçı tecrübesi haricinde kalan bir şey icat edememiş, böylece mukaddes emanet mahfazası puta, ocağın hazinesi de esrarengiz bir harime dönüşmüştü.

---

[91] Mesela Prutz, *Entwicklung*, s. 231.

[92] *The Trial of the Templars in the Papal State and the Abruzzi*, s. 133.

Kayıtlar Tapınakçıların Clermont'da da benzer sorunlarla boğuştuklarını gösterir. Tarikatın özgün deyişler kullanılarak suçlandığı esoterik tapımların ayrıntılarını, törenlerini tarif edebilecek durumda olmayan Rahip Bartholomé Vassales, Kilisenin kendi yıkımına çalışanlara ilişkin terminolojisine başvurmaktan geri duramamıştı. Güya rahibin kabul töreni sırasında Müfettiş Pairaud'lu Hugues orada bulunanlara şöyle söylemişti: "Burada düşmana hizmet etmek için toplandık"[93] – taptıkları varsayılan bir şeyi tanımlamak için garip bir deyiş seçmişlerdir doğrusu; söz konusu hizmet de, şaşırtıcı bir özgünlük yoksunluğuyla "put" adı verilen belli bir kafaya tapınmaktır. Şeytan'ı nitelemek için kullanılan 'düşman' terimi, sapkın bir tapımdan ziyade, Joinville'li Jean ile Aziz Louis'nin ilahiyat tartışmalarını çağrıştırır.[94] Kuşkusuz hiçbir sapkın teşkilat inandırıcılıktan bu kadar uzak yeni üyeler devşiremezdi; Katharlar gibi gerçek sapkınlarla aradaki tezat çarpıcıdır, zira düşmanlarının doğrudan Katolik Kilisesi –hileli, şeytani ayinleriyle günahkârların kilisesi– olduğu konusunda Katharların herhangi bir şüphesi yoktur.[95] Ama Bartholomé'nin terminolojisi, onu hayal gücü sınırlı bir yalancı gibi göstermekle birlikte, duruşma dışı verilerden tarikatta mevcut olduğu anlaşılan bir suçu betimlerken doğruyu da söyleyebileceğini düşündürür; zira kendi kısıtlı tecrübelerinden iddia makamınca yaratılmış hayal dünyasına sıçramasının neredeyse imkânsız olduğu aşikârdır. Dolayısıyla ifadesinin sonunda

---

93 *Le Procès des Templiers d'Auvergne* (1390-11), s. 150-2.

94 Joinville, *Histoire*, s. 24-5.

95 Rainerius Sacconi, "Summa de Catharis et Pauperibus de Lugduno," *Un Traité néo-manichéen du XIIIe siècle: Le Liber de duobus principiis, suivi d'un fragment de rituel cathare*, yay. haz. A. Dondaine, Roma, 1939, s. 64. Rainerius, Dominikenlere katılmış eski bir Kathardı. 1254-1259 arası Lombardia'da Engizisyon üyesiydi.

sunduğu din istismarına ilişkin tasvirin ciddiye alınması gerekir: "Müfettişin onu birader olarak tarikata alması için, söz konusu ocağa mal yardımı olarak altı *setier* tahılla müfettişe otuz *livre tournois* vermesi gerekiyordu, o da bunları verdi ve böylece tarikata kabul edildi."

Bir diğer örnek, gerçekleştiği neredeyse kesin olan birtakım eylemlerin anlamının, bunların yanlış bağlamlara yerleştirilmesiyle nasıl değiştiğini ortaya koyar. İddia makamı, tarikatın en azından yirmi otuz yıl boyunca tam bir gizlilik sağlamasının çok zor, hatta imkânsız olduğunun düşünüleceğini gayet iyi biliyordu. Dolayısıyla bu gizliliğin, tarikat içerisinde tehdit ve gözdağıyla yaratılan korku ortamının bir sonucu olduğu varsayımı getirildi. La-Roche-Saint-Paul'ün idareciliğini yürüten bir rahip, Villars'lı Bernard, dilini tutamayanların başına neler gelebileceğini anlatmıştı: "Birader Jean Culet, sırları ifşa edeceğinden korkulduğu ve belli yerlerde bu gibi şeylerden fazlaca söz ettiği için, o sıra Fransa müfettişi olan Vichy'li Geoffroi tarafından Sardunya'ya gönderildi, vadesini çabucak doldursun ve artık geri dönemeyeceğini bilsin diye orada kalması kararlaştırıldı."[96] Bu adamın Sardunya'ya gönderilmesinin ardında –ille de disiplinle ilgili olması gerekmeyen– birtakım başka sebepler de olabilirdi kuşkusuz. Amaç sahiden tarikat hakkında fazlaca konuşmasını engellemek olsa bile, söz konusu "sırlar"ın sapkın törenlerle ilintili olması da şart değildi; askerlik, bankacılık ve siyaset alanlarında büyük sorumluluklar taşıyan bir tarikat sırdaşlığına güvenilemediği takdirde ciddi kayıplara uğrayabilirdi.

Son olarak bu kayıtlar, bu kişilerin çoğunun sonradan Paris'te tarikatı toptan kovuşturan papalık komisyonunun da karşısına çıkmış olmasından ötürü ayrı bir önem taşır; Clermont'daki piskoposluk so-

[96] *Le Procès des Templiers d'Auvergne (1390-11)*, s. 116.

ruşturması, yargılananların suçlamalar karşısında evvelce bulundukları durum ile komisyon önündeki işlevleri arasında bir bağıntı kurmayı mümkün kılar. Bu karşılaştırma, Fransız yönetiminin, komisyon oturumlarını kendi bakış açısına göre yönlendirmek için tarikatın adamları üzerindeki gücünü nasıl kullandığını ortaya koyar. Şubat 1310'da Auvergne ilinden gelen bu Tapınakçıların otuz ikisi, Bologna'lı Pierre ile Provins'li Renaud'nun belirlediği genel çerçeveye bağlı kalarak tarikatı savunmaya girişti. Bunlardan yirmi dokuzu suçlamaları reddedenlerden, üçü de itirafçılardandı. Clermont Tapınakçılarından iki kişi, Carlat İdarecisi Sartiges'li Bertrand ile Blaudeix İdarecisi Chambonnet'li Guillaume savunma sözcüleri arasındaydı.[97] Bu savunma Güzel Philippe yönetimini öylesine telaşlandırdı ki, Mayıs 1310'da savunmayı bastırmak üzere Sens ili Tapınakçılarından bazılarının seçilip idam edilmesi gibi sert bir girişimde bulunuldu. Tapınakçıların birçoğu korkup geri çekildi; buna rağmen idamlardan sonra mahkemeye çıkmasına izin verilecek Tapınakçılar eski itiraf kayıtlarına bakılarak titizlikle seçildiler.[98] Clermont Tapınakçı topluluğu da bu şekilde kullanıldı: 1311'de mahkemeye çıkan yirmi bir kişiden yirmisi, zaten 1309'da piskoposun önünde itirafta bulunmuştu. Clermont'da itirafta bulunup da Paris'te savunmaya katılan üç kişi ise bunlar arasında değildi.[99]

Ne ki neticede, hangi tutumu benimserse benimsesin hiçbir Tapınakçı tarikatın ilgasını engelleyemedi. Diğer askeri tarikatlar da bu işi zararsız atlatamadılar, zira duruşma 1291'den beri hüküm süren tekinsizliği pekiştirmişti. Tapınak mülklerinin devri Hayırseverlerin başına,

---

[97] *Le Procès des Templiers d'Auvergne*, s. 65-6; *Procès*, cilt I, s. 58-9, 126.

[98] Bkz. Barber, *Trial*, s. 161.

[99] *Le Procès des Templiers d'Auvergne*, s. 70-1.

Dublin'den Nicosia'ya pek çok piskoposluk bölgesine yayılmış eski Tapınakçılara gelir bağlama külfetinden, Fransız yönetimince belirlenmiş tazminat ve masrafları karşılamanın getirdiği baskılara değin birçok dert açtı.[100] Anlaşıldığı kadarıyla Fransız yönetimiyle nihai anlaşma 1318'de sağlandı, ama mülklerin tam anlamıyla el değiştirmesi çok daha uzun zaman aldı: Mesela İngiltere'de 1338'de, kral ile diğer beylerin elinde hâlâ değer taşıyan tarikat arazileri bulunmaktaydı.[101] Çark her an yeniden işletilebilirdi; zira Tapınak Tarikatının ortadan kalkışı tarikat reformu taleplerini dindirmemiş, haçlı seferleri için en iyi yöntemin ne olduğuna ilişkin tartışmaları sona erdirmemişti. Mesela Ramón Lull, muhtemelen hâlâ IV. Philippe'i Müslüman ülkelere yönelik misyon ve yeniden eğitim çalışmalarının yolunu açacak bir haçlı seferinin düzenlenmesi bakımından en umut verici kişi addetmesinden ötürü, sonunda Tapınakçıların suçluluğuna kanaat getirmişti. Bununla birlikte –artık laik bir kralın değil meslekten şövalyeler arasından seçilmiş bir üstadın başa geçmesini öngörse de– birleşik bir askeri tarikatın yararlılığına duyduğu inancı koruyordu.[102]

Diğer askeri tarikatların da mevcut halleriyle yetersiz olduğuna inananların cephanesi boldu, zira bu yıllarda Kutsal Toprakların kurtarılması konusunda herhangi bir ilerleme kaydedilememişti. Hayırseverlerin 1309-10 haçlı seferi bariz bir başarısızlık olmuş, Rodos'ta 1306-10 arası edinilenler de genel olarak haçlı hareketi açısından dişe doku-

[100] Mollat, "Dispersion définitive des Templiers," 377-8.

[101] Hayırseverlerin o yılki durumu için bkz. *The Knights Hospitallers in England*, yay. haz. L. B. Larking ve J. M. Kemble, Camden Society, old series 65, Londra, 1857, s. 212-13.

[102] Hillgarth, *Ramon Lull*, s. 98-113.

nur bir kazanç sağlamamıştı henüz.[103] IV. Philippe'in önerilen Hayırsever "reformu"na ilişkin Ağustos 1312 tarihli meşum atıfının tehdit imasını aşan sözler içermesi şaşırtıcı olmadı.[104] Aralık sonunda V. Clemens reform planı getiren bir tebliğ çıkardı; bu tebliğ, manastır teşkilatlarına bağlı olmayan ve tarikatın bağımsızlığıyla imtiyazlarının çok fazla olduğunu düşünen din adamlarının bildik kaygılarını, askeri tarikatların doğuya yeterince kaynak ve adam göndermediğini ileri süren fikir adamlarının eleştirilerini dillendiriyordu.[105] Clemens'ın programı, Tapınaktan alınanlar dahil olmak üzere Hayırseverlere ait her bir ocağın gelirlerine ilişkin bir araştırmayla da desteklenecekti. Bu araştırma doğrultusunda insan gücü yeniden düzenlenecek, batıda az sayıda yöneticiyle yaşlı ve hastalar kalacak, diğerleri cephelere gönderilecekti. Muhtemelen 1314'te papayla kralın ölmesinden ve ardından papalık makamının iki yıl boş kalmasından ötürü, bu planlar işlemedi neticede. Ancak Hayırseverlerin büyük idarecisi Schwarzburg'lu Albert Tapınak mülklerinin kendi tarikatına devrini mübalağalı bir karşılaştırmayla "yeni Constantinus bağışı" diye nitelese de,[106] Tapınağın ilgası halkın Hayırseverlere bakışı üzerinde de olumsuz bir etki yaratmıştı kuşkusuz – tarikat kolay kolay kurtulamayacaktı bundan.

---

[103] N. Housley, "Clement V and the Crusades of 1309-10," *JMH*, 7 (1982), 29-43.

[104] *Le Dossier*, s. 200.

[105] Bkz. A. Luttrell, "Gli Ospitalieri e l'eredità dei Templari," *MS*, s. 76-8.

[106] *Papsttum und Untergang des Templerordens*, cilt II, no. 116, s. 220. Zengin Tapınak arazilerinin devri, başlangıçta Hayırseverler açısından büyük sorunlar yaratmıştı aslında. Mesela bkz. Essex'teki durum, *The Cartulary of the Knights of St John of Jerusalem in England. Secunda Camera. Essex*, yay. haz. M. Gervers, Records of Social and Economic History, new series 6, Oxford, 1982, s. xlvii-xlix.

Töton Şövalyeleri ise Doğu Akdeniz'deki faaliyetlerden iyice uzaklaşmışlardı; XIII. yüzyılda Kuzeydoğu Avrupa ve Baltık bölgesinde toplanmışlardı. Vistül nehri üzerindeki Chelmo'ya daha 1226'da yerleşmişler, XIII. yüzyıl boyunca yavaş yavaş Prusya'yı ele geçirmişler, 1308'de de Polonya Krallığından Baltık limanı Gdansk'la birlikte kıymetli Pomeranya bölgesini alarak çemberi tamamlamışlardı. 1310'da karargâhlarını geçici bir üs olan Venedik'ten Vistül kıyısındaki Marienburg'a taşıdıklarında uzun vadeli niyetlerinin ne olduğu açıklığa kavuştu. Saldırgan yayılmacılıkları Hıristiyan cemaatinin içinden ve dışından düşmanlar edinmelerine sebep oldu; 1298, 1300 ve 1305 hareketlerine yönelik protestolarla karşılaştılar. Baş muhalifleri Riga Başpiskoposu Friedrich pek çok şeyle suçladı Tötonları; bu suçlamalar arasında, Litvanyalılar ve Ruslarla mücadele konusunda haçlılık görevlerini yerine getirmedikleri iddiasına ek olarak, Kiliseye saldırı, cinayet ve iç yozlaşma da vardı. 1312'de açılan bir soruşturma ertesi yıl yargılanmalarına sebep oldu, ama muhaliflerinin hiçbiri Güzel Philippe kadar nüfuzlu değildi.[107] Neticede Hayırseverler de Töton Şövalyeleri de mevcudiyetlerini korudular, ama üzerlerindeki tehdit ağırdı. İberya'da ise krallar Tapınağın kalıntılarını yeni ve düzenli askeri kuvvetlere dönüştürmeyi başarabildiler. 1317'de Aragón Kralı II. Jaime'nin, İspanyol Calatrava Tarikatını model alarak Montesa Tarikatını kurması kabul edildi; Portekiz Kralı Dinis'e de 1319'da İsa Tari-

[107] Bkz. Housley, *The Avignon Papacy*, s. 267-81; ve W. Urban, *The Livonian Crusade*, Washington, 1981, s. 29-62. Housley, Töton Tarikatı içerisinde genel amaçlar konusunda yürütülen tartışmalara dikkati çeker; ama bir yandan da, Tapınak duruşmasının –Venedik'teki büyük üstadın savunmasızlığını ortaya koymak suretiyle– şövalyelerin hedeflerinin netleşmesine yardımcı olduğunu, böylece Marienburg'a geçişi çabuklaştırdığını ileri sürer, *The Later Crusades*, s. 326-7.

katını kurma izni verildi – büyük ölçüde Tapınak mülklerine dayalı, pek çok eski Tapınakçının da katıldığı bir teşkilattı bu.

Duruşma Tapınakçıların tarihini sarsıcı ve trajik bir sonuca bağladı; tarikata ve dünyasına ilişkin imgeyi o zamandan beri dolaysızca etkileyen bir akıbettir bu. Ama söz konusu imge açısından başka, dolaylı neticeler de yaratmıştır; zira tarikatın yıkılması tarihinin asli koruyucularını da ortadan kaldırdı ve manastır tarikatlarının dikkat çekecek bir özenle muhafaza ettikleri belgeleri olayların insafına bıraktı – tarikatın akıbetiyle uğraşan hayal gücü geniş bazı vakanüvisler neye inanırlarsa inansınlar, mezardakilerin müdahale edebileceği olaylar değildi bunlar. Tarikatın ilgasından bir süre sonra, doğudaki faaliyetlerin tasavvuru açısından çok faydalı olabilecek beratlar içeren ana arşiv toptan yok oldu, geriye varlığını anıştıran izler kaldı sadece. Ciddi tarihçiler için büyük bir kayıptır bu, ama gizli bilim ve gizem meraklıları için dizginsiz spekülasyonlara alan, sayısız yayına da fırsat tanıyan büyük bir nimet olmuştur. Neyse ki Rudolf Hiestand sorunun ciddiyetini ortaya koymuş, ikna edici akıl yürütmeleriyle konunun bu yönünü makul bir sonuca bağlamıştır.[108]

Tarikat arşivi 1187'ye değin Süleyman Tapınağında korunmuş olmalıdır; ama o yılın Ekim ayında Kudüs'ün Selahattin tarafından alınması ile 1191'de Hıristiyanların Akkâ'ya tekrar yerleşmeleri arasında arşive ne olduğuna dair hiçbir veri yoktur elde. Bu tarihten sonra Akkâ'daki Tapınak kompleksinde arşivin yeniden derlenmiş olması mümkündür: 1291'de o bölgeyi anlatan Tirli Tapınakçı tarikat hazinesinin deniz tarafındaki kulede muhafaza edildiğini söyler;[109] arşivin de burada bulunduğu varsayılabilir, zira mülklere, ipoteklere ve verilen

[108] Hiestand, "Problem," 17-38.

[109] *Gestes des Chiprois*, s. 253.

borçlara dair belgeler nakit birikimi kadar değerliydi ve aynı dikkatle korunmuş olsa gerekti. Ancak 1217-18'de inşa edilen Atlit de güvenli bir merkezdi; önemli belgelerin hiç değilse suretlerinin burada saklanmış olması, hatta krallığın son yıllarında –Memlukların Akkâ'ya saldırması beklendiği için– ana arşivin buraya taşınmış olması mümkündür. Akkâ'nın tersine Atlit düzen gözetilerek tahliye edilmişti; ana arşivin 1291'de burada olduğu görüşüne destek sağlayabilecek bir durumdur bu. Hiestand arşivin o yılki felaketleri atlattığını iddia eder; zira hem bir XIV. yüzyıl suretçisinin Akkâ'nın düşüşünü önceleyen özgün bir metni kullanmış olduğuna dair kanıt vardır elde, hem de Molaylı Jacques papalığın Tapınak beratlarını yenilemesi için herhangi bir girişimde bulunmamıştır – beratlar 1291'de yok olsaydı, akıl almaz bir ihmal olurdu bu. Ayrıca Hayırseverler ve Töton Şövalyeleri arşivlerini Provence ve İtalya'ya götürebildiklerine göre, Tapınakçılar da kendilerince bir tedbir almış olmalıdırlar.[110]

Ne ki artık bu arşiv tamamen yok olmuştur; doğudaki Tapınak belgeleri arasında bulunan asıllarından çıkarılmış, biri Trablus Kontluğuna ait 1152 tarihli, diğeri de Kudüs Krallığına ait 1166 tarihli iki suret vardır elde sadece. Bu suretler, henüz keşfedilmemiş bir arşivin habercisi olduklarını düşündürebilecek sebeplerden ötürü hazırlanmış değildir.[111] Arşivin Fransız tahtına veya papalığa devredildiği varsayımları uslamlama yoluyla çürütülebilir; zira yukarıda değinildiği üzere, Molay'ın tarikatın karargâhını Fransa'ya nakletmek gibi bir niyeti olmadığı gibi, 1306-7'de arşivle hazineyi beraberinde Fransa'ya götürmesi için bir sebep de yoktu, keza son yüz yılda papalık arşivlerinde yürütülen ayrıntılı çalışmalardan da herhangi bir sonuç çıkmış

[110] Hiestand, "Problem," 19, 35-6.

[111] 1152 tarihli belge için bkz. bu kitapta, böl. 3, dipnot 59.

değildir. Molay'ın belgeleri yaktığı fikri de bir tarafa bırakılabilir, bir dini tarikat liderinin olası hiçbir koşul altında yapmayacağı bir şeydir bu.[112] Büyük üstat Hıristiyanların yeniden anakaraya yerleşeceğini ümit ediyor, tüm girişimlerinde bu hedefi gözetiyordu. Haklarıyla mülklerinin belgelerle kanıtlanması –özellikle de askeri tarikatların birleşmesi veya yeniden yapılanması konusunda büyük gürültülerin koptuğu o dönemde– hayati önem taşıyordu.

Dolayısıyla varılabilecek en yalın sonuç, arşivin 1291 felaketlerinden sağlam çıktığı ve 1312'de Hayırseverlerce devralındığıdır; Hayırseverlerin batı illerinde Tapınak belgelerinin muhafaza edilmiş olması da bunun dolaysız kanıtıdır. Bu nedenle Tapınakçıların doğu arşivinin, Hayırseverlerin 1530'da yerleştikleri son Akdeniz karargâhlarında, Malta'da olduğu da düşünülebilir. Ancak Malta arşivindeki Tapınak belgeleri, ya Hayırseverlerin işleriyle bağıntılı, dolayısıyla tarikat tarafından her halü kârda saklanacak belgelerdir ya da Güney Fransa'ya ait, XVII. ve XVIII. yüzyıllarda bu dönem büyük üstatlarının merkezileşme siyasetleri gereği Malta'ya götürülmüş belgelerdir. Hiestand, Tapınakçıların doğudaki işleriyle ilgili iki belgenin mevcut olmasına ve bunlardan üçüncü bir belgenin daha bulunduğu sonucunun çıkmasına karşın, Tapınak belgelerinin Fransa'daki Hayırsever arşivine karıştırılmadığını da kanıtlar.[113] Buna bağlı olarak, 1291'de anakara tahliye edilip Kıbrıs'a geçildikten sonra Tapınak arşivinin adadan hiç çıkarılmadığı kanısındadır Hiestand. 1312'den sonra Tapınak arşivi, Hayırseverlerin Kıbrıs iliyle ilgili belgeleriyle birlikte, 1571'de Os-

[112] Bu görüş, düşmanın yaklaşması veya polis baskını halinde belgeleri imha etmek gibi modern bir alışkanlığı referans alır, ortaçağ manastır tarikatlarında hüküm süren eğilimleri değil.

[113] Hiestand, "Problem," s. 23-25.

manlıların adayı istilasına ve her iki belge öbeğinin de imha edilmesine değin burada muhafaza edilmiştir – Hayırseverlerin Kıbrıs belgelerinin de hiçbir zaman bulunamamış olması, Hiestand'ın yorumuna güçlü bir destek sağlar.

1307'ye değin Tapınakçıların ilgi odağı hep Kutsal Topraklar oldu; tarikat XVI. yüzyıla ulaşabilseydi eğer, haçlı seferlerinin hâlâ önem taşıdığı, ama önceliklerin değiştiği bir dünyaya uyarlanmak veya bu dünyada anakronik kalmayı göze almak gerekecekti. Tapınakçıların Filistin ve Suriye'deki uğraşlarını belgeleyen ve 1320'lerden itibaren büyük ölçüde atıl kalan, göz ardı edilen kayıtların yok olması, tarikatın geç ortaçağ dünyasına uzaklığının bir göstergesidir.

DOKUZUNCU BÖLÜM

MOLAY'IN LANETİNDEN *FOUCAULT SARKACI*'NA

Molay ile Charney'in 18 Mart 1314 akşamı Paris'te yakılarak idam edilmeleriyle Tapınak Tarikatı fiilen ortadan kalktı. Kimi şövalyeler mahkûm veya mütekait olarak, hatta Portekiz'deki İsa Tarikatı gibi yeni kardeşliklere katılıp kısa bir süreliğine yeniden iman savaşçısı olarak beş on yıl daha yaşadıysa da, Sudheim'lı Ludolph'un Filistin'de iki eski Tapınakçıya rastgeldiği 1340'larda hâlâ hayatta bulunan pek az Tapınakçı olsa gerekti. Bu tarihte artık dini tarikatlara yönelimin yerini, İngiltere'deki Dizbağı Tarikatı (1348) ve Fransa'daki Yıldız Tarikatı (1351) gibi laik şövalyeliklere gösterilen hararetli ilgi almış durumdaydı.[1] Belli belirsiz bir Tapınak nostaljisi kaldıysa bile, bu da XIV. yüzyıl ortalarının zorlu koşulları altında hızla dağılıp gitmiş olmalıdır: 1348'de veba salgını çıkmış, Fransa ile İngiltere arasındaki bitmez tükenmez savaşlar büyük yıkımlar yaratmış ve papalıkta Aziz Petrus'un "dikişsiz" giysisinin parçalanmasına neden olan bir hizipleşme skandalı patlak vermişti.

Bununla birlikte Tapınakçıların sarsıcı akıbeti 1314'ten sonra kısa bir dönem, özellikle de İtalya'da vakanüvislerden rağbet görmüş, bu yazarlardan bazıları anlatılarını Tapınağın intikamı hikâyeleriyle süsle-

---

[1] Askeri tarikatlarla yeni laik şövalyelikler arasındaki farklar için bkz. Y. Renouard, "L'Ordre de la Jarretière et l'Ordre de l'Etoile," *Le Moyen Age*, 55 (1949), 281-300; ve M. Keen, *Chivalry*, New Haven ve Londra, 1984, s. 179-99. Renouard'a göre yeni şövalyeliklerin kurulmasının bir sebebi de, askeri tarikatların hatalarına tepki duyulmasıdır.

me fırsatını kaçırmamıştı. Tarikat önderlerinin idamından yaklaşık bir ay sonra, 20 Nisan 1314'te, uzun ve ıztıraplı bir hastalık geçiren Papa V. Clemens öldü; yedi ay sonra da Güzel Philippe avlanırken bir at kazasında öldü. Şaşılacak bir şey yoktu bu ölümlerde: Clemens papalık süresi boyunca sürekli ağır iç hastalıkları geçirmişti, IV. Philippe'in av merakı da neredeyse bir takıntı olup çıkmıştı. Ama efsaneler için bereketli bir toprak sağlamıştı bu durum; hele bir efsane vardı ki, ardıl yorumların nasıl da kehanetin değer biçilmez müttefiki haline gelebildiğini ortaya koyuyordu: İddiaya göre Molay, alevlere gömülmeden önce, kendisine zulmedenlerin bir yıl içinde Tanrı'nın önünde hesap vereceklerini söylemişti. Bu hikâyenin bir çeşitlemesini de çağın vakanüvislerinden Vicenzalı Ferretto dillendirmiş, kalıbı Napolili bir Tapınakçıya uyarlamıştı – V. Clemens'ın huzuruna çıkarılan bu Tapınakçı papayı haksızlık etmekle suçlamıştı. Bir süre sonra, tam idam edilecekken, davasını "sizin şu çirkin mahkemeniz"den alıp "mekânı Cennet olan, yaşayan, gerçek Tanrı"ya havale etmiş, bir yıl bir gün sonra IV. Philippe'le birlikte Tanrı'nın huzurunda hesap vermek zorunda kalacağını söyleyerek papayı uyarmıştı.[2]

Zamanla bu olup bitenlerin bir etkisi daha çıktı ortaya: Birtakım yazarları, Tapınak tarihine, yükseliş ve çöküşün kaçınılmazmış gibi görüneceği yalın bir düzen vermeye teşvik etmek. Böylesi gözlemcilerden biri de, Güneybatı Almanya'daki Ulm'dan Dominiken Felix Fabri'ydi; Birader Felix Kutsal Topraklara 1480 ve 1483'te iki hac yolculuğu yapmış, bu ziyaretler gördüğü yerler ve buralara ait teşkilatlar hakkında kafa yormasına vesile olmuştu. Tirli Guillaume veya Vitry'li

[2] Vicenzalı Ferretto, "Historia rerum in Italia gestarum ab anno 1250 ad annum usque 1318," RIS, cilt IX, s. 1017-18. Ferrotte 1328 civarında yazmıştı. Çeşitli değişkeler için bkz. Lea, cilt III, s. 326-7.

Jacques'ı okumuştu kuşkusuz, onlardan etkilendiği belliydi; ama Tapınakçılara ilişkin hükmü daha ziyade duruşmada ortaya konan taraftgir görüşten beslenmişti:

> Başlangıçta kutsiyet ve faziletle donanmışlardı, ama iyice semirip tüm yeryüzüne yayıldıktan sonra seleflerinden uzaklaşıp yozlaştılar. Dolayısıyla V. Clemens zamanında –Sarazenlere katıldıkları ve büyük servetleri yüzünden birtakım fena huylar edindikleri herkesin malumu olduğu için– Hıristiyanlarca ele geçirilebilenleri öldürüldü; Asya'nın yanı sıra Fransa'da da, Roma'da hüküm süren papanın rızasıyla Fransa Kralı Philippe tarafından yok edildiler, zira fevkalade rezil bir hayat sürüyorlardı.

Yazarın "aşırı" bulduğu servetin bir kısmı Hayırseverlere, kalanı da aralarında Dominikenlerin de bulunduğu diğer tarikatlara bağışlanmıştı; ayrıca birtakım başka ocakların yanı sıra Viyana, Strasbourg, Esslingen ve Worms'daki eski Tapınak ocakları da Dominikenlere devredilmişti. Felix Fabri Tapınakçıların mahkûmiyetini haklı bulmuş, ama karşıt görüşün de varlığını sürdürdüğünü ortaya koyan bir değiniyle bağlamıştı sözünü: Kimileri de Tapınakçıların Güzel Philippe'in tamahkârlığının talihsiz kurbanları olduğuna inanıyordu.[3]

Tirli Guillaume'dan itibaren kesintisizce izi sürülebilen, ama en sağlam temellendirmesine duruşma ve ilga sayesinde ulaşan bu yükseliş-çöküş tasarımı o zamandan beri varlığını korudu. Sözgelimi XVII. yüzyılda Anglikan ilahiyatçı Thomas Fuller (1608-61), 1639'da yayımlanan *Historie of the Holy Warre*'ında ["Kutsal Savaşların Tarihi"] bu tasarıma yer vermiştir.

---

[3] Felix Fabri. *The Book of the Wanderings of Brother Felix Fabri (c. 1480-1483)*, çev. A. Stewart, cilt II, Palestine Pilgrims' Text Society 9, Londra, 1893, s. 320-1.

> Evet, Kudüs kralı ile patriği bu çocuk-tarikatı iyice ağırlaşıp dizlerini kırana kadar kucaklarında hoplattılar; bu nankör Tapınakçılar, altında palazlandıkları koruyucu kanatların tüylerini yoldular. Dilenciyken bey oldular; başlangıçta yiğitlerdi (kaçmaktansa ölürüz diye yeminler ederlerdi), ama sonra sonra miskinlikten silahları unutup göbek bağladılar. Bebe kundaklarının içinden kendi yasalarıyla alay ettiler; patriği umursamadılar, ondan değnek yemek için fazla büyük olduklarını sandılar – biraz yozluklarından, biraz servetlerinden ötürü kökleri kazınasıya.[4]

Başvurduğu dev genelleme Tapınakçılar ile Hayırseverleri ayrıştıramamasına sebep olsa da, Edward Gibbon'ın sesi daha gürdü:

> Ancak Kudüs'ün en sağlam istihkâmı, Saint Jean Hastanesi ile Süleyman Tapınağının şövalyeleriydi [Hayırseverler ve Tapınakçılar], manastır hayatı ile askeri hayatın, fanatikliği çağrıştıran, ama kuşkusuz siyaseten kabul gören tuhaf bir bileşimiydi. Seçkin Avrupa asilzadeleri bu saygın tarikatların haçlı binişlerini giyip antlarını içmeye talip oldular; ruhları ve disiplinleri ebediydi; kısa sürede bağışlanan yirmi sekiz bin çiftlik –veya rahip malikânesi– sayesinde, Filistin'i savunmak için süvari ve piyadelerden oluşan düzenli birlikler beslediler. Silah kullanmak manastır sofuluğunu hızla giderdi: Dünya bu Hıristiyan askerlerinin kibir, tamahkârlık ve yozluğundan kaynaklanan skandallarla sarsıldı; muafiyet ve salahiyet iddiaları Kilise ile devlet arasındaki uyumu bozdu; haset dolu rekabetleri halkın huzurunu kaçırdı. Ama Hastane ile Tapınağın şövalyeleri en sefih zamanlarında bile pervasız ve fanatik karakterlerini korudular: Hayata karşı kayıtsızdılar, Isa'nın hizmetinde ölmeye ise hazırdılar.[5]

---

[4] T. Fuller, *The History of the Holy War*, Londra, 1840, s. 71 (ilk basım 1639). Bkz. ayrıca s. 92, 191, 271-3, 242-7.

[5] E. Gibbon, *The History of the Decline and Fall of the Roman Empire* [*Roma İmparatorluğu'nun Gerileyiş ve Çöküş Tarihi*], cilt VII, yay. haz. F. Fernández-Armesto, Londra, 1990, s. 304 (ilk basım 1788).

Sir Steven Runciman'ın üç ciltlik *Haçlı Seferleri Tarihi*'nin "Sonsöz"ünde de benzer bir ileti taşıyan örtük bir yapı vardır. İki büyük askeri tarikatın kaderini karşılaştıran yazar şu sonuca varır:

> Tapınak şövalyeleri daha az müteşebbis ve daha az şanslıydılar. Bunlar eskiden beri Hayırseverlerden daha çok düşmanlık kazanmışlardı. Tarikatları daha zengindi. Bu tarikat uzun süreden beri doğuda ana banker ve tefeci rolü oynamaktaydı: Sempati kazanmaya pek müsait olmayan, başarıyla uyguladıkları bir sanat. Tarikatın siyaseti katı bir bencillik ve sorumsuzluk olmuştu. Şövalyeleri savaş sıralarında daima kahramanca savaşmakla beraber, para ticareti yüzünden Müslümanlarla sıkı ve yakın bir temas içindeydiler. Bunlardan birçoğunun Müslüman dostları olup, İslam dini ve İslam ilmine karşı ilgi duymaktaydılar. Dolaşan söylentiler, tarikatın, kalelerinin duvarları arkasında garip bir ezoterik felsefeyle uğraştığı ve sapıklık sayılabilecek bazı törenler düzenlediğini iddia ediyordu. Tarikata giriş merasimlerinden, bunların Tanrı'yı inciten bir türde ve ahlaksızca olduklarından dem vuruluyor ve tabiata aykırı sapıklıkların yer aldığı orjiler yapıldığı fısıldanıyordu. Bu söylentileri, düşmanların hiçbir temele dayanmayan uydurmaları saymak akıllıca bir şey olmaz. Muhtemelen bu rivayetlerde, tarikata en etkili ve inandırıcı biçimde nasıl saldırılabileceğini gösterecek kadar gerçek payı mevcuttu.[6]

Tapınakçıların kaderi hem döngüsel terimlerle sunulmaya, hem de XVI. ve XVII. yüzyıllarda tarih incelemeleri ile siyaset tartışmalarında önemli bir yer tutmaya devam etti.[7] Şövalye nostaljisine saplanmış

---

[6] Runciman, *Haçlı Seferleri Tarihi*, cilt III, s. 368.

[7] Bu dönemde Tapınakçılara yönelik tutumlar konusunda bkz. P. Partner, *The Murdered Magicians. The Templars and their Myth*, Oxford, 1981, s. 90-7; ve A. Wildermann, *Die Beurteilung des Templerprozesses bis zum 17. Jahrhundert*, Freiburg, 1971. Wildermann, duruşma tarihinden Pierre Dupuy'nin dönemine değin tüm önemli yazarları, ülkelere göre düzenlenmiş sistematik bir çözümlemeyle ele alır.

olanlar tarikatın akıbetine yazıklanırlarken, *ancien régime*'in monarşi yanlısı yazarları –mesela Pierre Dupuy ile Etienne Baluze– Güzel Philippe yönetiminin icraatını aklamak için o döneme dair değerli, ama fazlasıyla seçicilik gösterilmiş belge koleksiyonları derliyorlardı.[8] Ancak Tapınakçılara yönelik ilgi asıl XVIII. yüzyılda, farmasonluğun doğuşuyla canlandı. Farmasonlar sözde-tarihlerini yaratırlarken, Tapınak imgesine ikinci olmazsa olmaz öğesini –"gizli cemiyet" öğesini– eklediler. Farmasonluk önce İngiltere'de, üyelerinin yardımlaşma andı içtiği kulüpler halinde örgütlendi; kulüplerin üye olmayanlara kapalı olması, bu örgütlenmenin etkisini artırıyordu. Kapalılığı belirtmek için de birtakım gizli işaretlere, özel toplantı ve ritüellere başvuruluyordu; iddiaya göre bunlar, meslek "sırları"nı kuşaktan kuşağa aktaran, böylece uzmanlıklarının başkaları tarafından ele geçirilmesini engelleyen ortaçağ mason localarından alınmıştı – ne ki, XVIII. yüzyıl başlarında, hâlâ işleyen gerçek mason localarının mevcut olması hayli zordu. İngiltere'de ortaya çıktığı sıralarda bu hareketin şövalyelikle bir ilgisi yoktu; ama Fransa'ya yayıldığı 1730'larda, masonluğun mazisinin şövalyelere uzandığı inancı gelişmeye başladı. Bu fikir büyük ölçüde İskoç farmason Andrew Michael Ramsay'den (1696-1743) çıkmıştı; Ramsay 1737'de, Fransa Büyük Locası Üstadı sıfatıyla, ileride temel bir öğe olarak Tapınakçıların da dahil edilecekleri farazi farmasonluk tarihinin ana hatlarını belirlemişti. Ramsay'in geçmiş kurgusuna göre, masonların tarihi kadim zamanlara uzanmakla birlikte en önemli dönem, Kutsal Topraklarda düşmanların ortasında Tapınağı yeniden kurma mücadelesi veren Hıristiyanların birbirlerini tanımak

[8] *Histoire de l'Ordre Militaire des Templiers ou Chevaliers du Temple de Jérusalem*, yay. haz. P. Dupuy, Brüksel, 1751 (ilk basım 1654, Dupuy'nin ölümünden üç yıl sonra); *Vitae Paparum Avenionensium*, aslı iki cilt, Paris, 1693.

ve korunmak için birtakım gizli işaretler geliştirdikleri haçlılar çağıydı. İleri gelenleri "İskoç locası"ndan olan bu kimseler, Hıristiyanlık davasının hem kurucusu hem savaşçısıydılar. Bunları Hayırseverlerin yardım teşkilatıyla ilişkilendirmek için de küçük bir adım yeterli olmuştu.[9] Bu düşünce, mazisinin ortaçağa uzandığı varsayılan sözde-şövalye tarikatlarına meftun Fransız aristokrasisi için özel bir cazibe taşıyordu. Genel bir haçlı bağlantısı kurulmuş olmakla birlikte, 1760'larda Alman masonlar özel bir Tapınak bağlantısı da geliştirdiler; iddiaya göre tarikat, Süleyman Tapınağında faaliyet göstermesinden ötürü, Molaylı Jacques'ın idamından önce halefine devrettiği, XVIII. yüzyıl farmasonlarının da doğrudan mirasçısı oldukları bir gizli ilimler-sihirli güçler hazinesi edinmişti.[10]

Bu fikir kısa süre içinde verimli bir söylen kaynağı haline geldi. Localarda Tir Kralı Hiram'ın katli efsanesine büyük önem atfedildi; efsaneye göre Hiram Süleyman tarafından Tapınağın inşasıyla görevlendirilmiş, ama bunun sonucunda, vakıf olduğu mason sırlarını ele vermediği için suikasta uğramıştı. Güya Süleyman da Hiram'ın intikamını almak üzere birtakım "seçilmiş" üstatları görevlendirmişti – XVIII. yüzyıl sonu masonluğunun karmaşık "intikam dereceleri"ne tahvil edildi bu fikir. Dev bir yapı kurma fırsatı doğmuştu. Tapınağın ilgası, mevcut yetkeleri tehdit eden köklü hakikatlerin koruyucusu olmuş bir tarikatı ezmeye kararlı, baskıcı dini ve siyasi kurumların suç eyle-

---

[9] Ramsay konusunda bkz. J. M. Roberts, *The Mythology of the Secret Societies*, Londra, 1972, s. 35-8; ve Partner, *The Murdered Magicians*, s. 103-6. Bu gelişmelere ilişkin en kapsamlı açıklama için bkz. R. Le Forestier, *La Franc-Maçonnerie templière et occultiste au XVIIIe et XIXe siècles*, yay. haz. A. Faivre, Paris, 1970.

[10] Partner 1760 civarına ait Tapınak-Almanya bağıntısı icadının izini sürer, *The Murdered Magicians*, s. 110-14.

mi diye yorumlanabilmişti. Tapınakçıların yüzyıllarca gizliden gizliye varlıklarını sürdürmeleri, tarikatın yok edilmesinin, özellikle de Molay'ın ölümünün intikamının alınmasının hâlâ mümkün olduğunu gösteriyordu – tıpkı Hiram'ın katlinin bedelini ödeten Süleyman'ın yaptığı gibi. Bu senaryo bazı mason topluluklarının yanı sıra ve daha ziyade bunların muhaliflerini cezbetti – 1790'ların başlarında Fransız Devriminin sergilediği şidddetin etkisiyle, eski düzenin bozuluşunu bir gizli komployla açıklama fikrine kapılmışlardı bunlar. Charles Louis Cadet de Gassicour'ün (1769-1821) 1796'da yayımlanan *Le Tombeau de Jacques Molay*'ına ["Molaylı Jacques'ın Mezarı"] bakılırsa, son büyük üstadın laneti gerçekleşmişti sonunda: IV. Philippe'in yirmi ikinci dereceden halefi XVI. Louis, yirmi ikinci büyük üstat Molay'ın işkenceden geçirildiği söylenen kuleden çıkarak giyotine gitmişti.[11]

Ertesi yıl, Fransa'dan sürülmüş eski bir Cizvit olan Başrahip Augustin Barruel (1741-1820), bu dağınık fikirleri genel bir tarih dizgesi haline getiren çalışmasını ciltler halinde yayımlamaya başladı; eserinde, III. yüzyılda yaşayan ve düalist Maniciliğe ismini veren Farsi Mani'den terör çağının devrimci Jakobenlerine uzanan muntazam bir toplum aleyhtarı öğretiler hattının çizilebileceğini öne sürüyordu Barruel. Bu inançların aktarıcıları arasında, XIII. yüzyılda Languedoc'ta yaşayan ve bir tür düalizme inanan sapkın Katharlar ile bizzat Tapınakçılar da bulunuyordu. XVIII. yüzyıldaki temsilcilerse Filozoflar,[Ψ]

---

[11] C. L. Cadet de Gassicour, *Le Tombeau de Jacques Molai*, Paris, 1796, özellikle s. 10-11; bu kısımda, mason kisvesine bürünmüş Tapınakçılar, papa ile Fransa krallarının soyundan intikam almaya adanan dört locayı kurmadan önce Molay'ın küllerini toplarlar. Bkz. A. A. Mola, "Il Templarismo nella Massoneria fra Otto e Novecento," *MS*, s. 266.

[Ψ] XVIII. yüzyıl Fransasının Voltaire ve Rousseau gibi ünlü düşünürleri –çn.

farmasonlar ve Bavyera Aydınlanmışlarıydı.[12] Barruel'in Tapınak tarihine ilişkin görüşü, tanıdık yükseliş-çöküş tasarımına dayanıyordu. Başlangıçtaki iffetin yerini hırs ve sefahat almıştı, Müslümanlarla tehlikeli ilişkilere giren Tapınakçılar zorba ve adaletsiz gâsıplara dönüşmüşlerdi. Parisli Matthew'nun vakayinameleri, bu suretle nasıl İmparator II. Friedrich'in aleyhine çalıştıklarını açıkça ortaya koyuyordu. Dolayısıyla uğradıkları akıbet pek şaşırtıcı değildi; suçları da itiraflarıyla kanıtlanmıştı. Açıktır ki, Barruel bu konuda tamamen yaşadıklarının etkisi altındaydı; 1773'te mensubu olduğu İsa Birliği ortadan kaldırılmıştı ve bu yüzden büyük bir hınç besliyordu. "Cizvitler lağvedildiler; yargılanmadılar, kimse davalarını dinlemedi: Üyelerinin tarikatları aleyhine tek bir itirafı yoktur. Kendi aleyhlerinde aynı kanıtları sunsalardı eğer, Tapınakçılar gibi onları da suçlu addederdim." Mesele 1314'te kapanmamıştı elbette; tarikatın ortadan kaldırılmasından sonra bazı suçlu Tapınakçılar yasakları delmeyi başarmışlardı. Misillemede bulunma azmiyle "korkunç gizemlerine" bir de intikam yemini eklemişlerdi; tarikatlarını ortadan kaldıran krallarla papalardan, öğretilerini aforoz eden dinden öclerini alacaklardı. Simya ustaları yetiştirildi, tapım ve yeminler kuşaktan kuşağa aktarıldı. Masonların övünmeye kalkıştığı atalar böyle kimselerdi işte. "Aynı tasarılar, aynı usuller, aynı korkular babadan oğula bundan daha büyük bir sadakatle nakledilemezdi."

---

[12] A. Barruel, *Mémoires pour servir à l'histoire du Jacobinisme*, cilt I, Vouillé, 1973, s. 456-77 (ilk basım dört cilt, 1797-8). Bkz. Roberts, *Mythology*, s. 188-202; ve Partner, *The Murdered Magicians*, s. 131-3. Farmasonluğa olağan ruhban ithamlarını yöneltirken bu akımın köklerinin Şeytancı bir tapının üstatları olan Tapınakçılara uzandığını söyleyen Fransız piskopos Monsenyör Besson'un yapıtlarında da böylesi bir bağıntı açığa vurulur, *Oeuvres pastorales*, cilt I, Paris, 1879, s. 217.

Geniş çaplı tarih açıklamalarının öyle bir cazibesi vardır ki, yazarlar veri yokluğundan gözleri yılmaksızın hep kapılmışlardır bunlara. Son yıllarda televizyon ve ucuz basım kitaplar sayesinde, Tapınakçıların asli tarihsel görevlerini yerine getirdikleri iletisi (bunun iyiliğine kötülüğüne ilişkin yorumlar, bakış açısının radikal veya muhafazakâr olmasına göre değişir), eskiye oranla çok daha fazla kişiye ulaşmıştır. Ama XVIII. yüzyılda olduğu gibi bugün de Tapınakçıların "sırları"nın, ne idüğü belirsiz, manasız bir tinsel aydınlanmanın yavanlığına kıyasla çok daha heyecan verici, toprağa gömülü sahici bir hazine olduğu tahayyül edilir genelde. Hikâyenin kimi değişkelerine göre Tapınakçılar bu hazineyi, Katharların Pirenelerdeki Montségur istihkâmının 1244'te Fransız kraliyet kuvvetlerince alınmasından hemen önce ele geçirmişlerdi – bu istihkâmın düşmesi Kathar *bonhommes*'larından (vaizlerinden) pek çoğunun topluca yakılmasıyla sonuçlanmıştı. Başka değişkelere göreyse Tapınakçılar sınırsız olduğu iddia edilen zenginliklerini, büyük bir özenle korudukları büyü pratikleri sayesinde elde etmişlerdi. Neticede Katharlarla aynı akıbete uğramaları şaşırtıcı değildi, aradaki fark Tapınak önderlerinin hem tinsel hem maddi sırları sonraki kuşaklara devrederek süreklilik zincirini koruyabilmiş olmalarıydı. Böyle bağlantılar tarihsel komplo teorisi taraftarları için başlı başına bir ikna olma sebebidir; zira bunlar rastlantısallıktan hiç hazzetmez, tarihi de genellikle –katılımcılarının geleceğin Hercule Poirot'ları için birtakım "ipuçları" bıraktıkları– tek ve dev bir bulmaca olarak görürler.

Veri eksikliği bu tür yazarlar açısından ciddi bir sorun olmamıştır hiç; bununla birlikte XIX. yüzyılda kimileri bu kuramları, Tapınakçıların rolünün sahiden söylendiği gibi olduğunu kanıtlayacak mucizevi belge ve nesne keşifleriyle pekiştirme gereği duymuşlardı. Bu keşifler

arasında, Molay'dan beri görevi yürüten Tapınak büyük üstatlarının listesi; Yahudilik ile Hıristiyanlığın yaratılış öykülerini yadsıyan erken dönem Gnostik mezheplerle ilintili imgelerin işlendiği, Tapınakçılara ait olduğu iddia edilen mahfaza, sikke ve madalyonlar; Tapınakta Katharların vaftiz edilmiş *bonhommes* veya *perfecti*'si[Ψ] gibi özel bir erginlenmişler kesimini içeren bir kademeleşme olduğunu göstermeyi amaçlayan gizli "Kanunlar" da bulunuyordu. Bu belge ve nesnelerin çoğunun geçmişi 1800'lerden önceye uzanmıyordu, dolayısıyla beş yüz yıl önce dava görülürken Nogaret'li Guillaume ile adamlarının bunlardan hiçbirini tespit edememiş olması şaşırtıcı değildir. Bununla birlikte bir yazar, Viyana'da Metternich için çalışan Avusturyalı şarkiyatçı Joseph von Hammer-Purgstall, 1818'de yayımlanan ve İngilizceye *The Mystery of Baphomet Revealed* ["Açığa Çıkmış Bafomet Gizemi"] adıyla tercüme edilen çalışmasında, tam da böylesi nesnelere ilişkin bir yoruma dayanan alengirli bir tez geliştirdi. Barruel'inkine benzeyen şümullü tarihsel yaklaşımıyla, bu nesnelerin Gnostiklerden, hamisi Metternich'in pek ciddiye aldığı çağdaş radikallere değin yıkıcı gruplar arasındaki bağlantıları ortaya koyduğunu iddia etti. Tapınak Tarikatı toplumsal dokuyu tehdit etmiş böylesi örgütlerden biriydi; zira Tapınakçılar, kökleri Hıristiyanlık öncesi zamanlara uzanan ve iddiaya göre büyü ve gizli ilim uygulamalarının temel taşı olan Bafomet adlı erselik bir puta tapıyorlardı. Açıktır ki Bafomet –duruşmada verilen ifadelerde geçen bir sözcük olmakla birlikte– Muhammet isminin Eski Fransızcadaki bozulmuş halidir aslında; sözcüğü Gnostik "ruh vafti-

---

Ψ Kilisenin kutsamalarını kabul etmeyen Katharlarda özel bir "ruh vaftizi" (*consolamentum*) uygulanıyordu. 'Kusursuzlar' (*perfecti*) denen kesim, bu vaftizden geçmiş sıradan dindarlar ya da vaizlerden (*bonhommes*, "iyi insanlar") oluşuyordu –çn.

zi"yle bağlantılandıran Hammer'in atfettiği etimoloji geçerli değildir. Hammer düşüncelerini Latince kaleme alıp pek tanınmamış bir Alman dergisinde yayımlatmış olsa da, tercüme edilip çok sayıda okura ulaştırıldığı Fransa ile İngiltere'de bu fikirler büyük rağbet gördü.[13]

Hammer'in tezinin nasıl ciddiye alındığını gösteren tipik bir örnek, Jules Loiseleur'ün 1872 tarihli olmasına karşın 1975'te bile yeni baskısı yapılan *La Doctrine secrète des Templiers*'sinde ["Tapınakçıların Gizli Öğretisi"] ortaya çıkar (bkz. resim 16).[14] Loiseleur, Hammer'in Gnostik bağlantılara ilişkin uslamlamasını uzun uzadıya irdeleyip reddetmiş, ama bunu yalnızca onunkinin yerine –Tapınakçıların ifadelerindeki tanıklıklara dayandığını düşündüğü– kendi tasarımını geçirmek için yapmıştı. Tapınakçıların sahiden sapkınlık suçu işledikleri kanısındaydı Loiseleur – yani çağın hâkim töreleriyle ihtilafı olan gizli cemiyet fikrini sürdürüyordu. Katharcılığın bir dalı olan bu sapkınlık, Bogomillerin öğretileri ile Luciferciler dediği (sapkınlıkları inceleyen ciddi tarihçilerce artık mevcudiyeti kabul edilmeyen) bir mezhebin uygulamalarının bir bileşimiydi. Loiseleur'e göre ortaçağ "Tapınakçılığı" iki tanrı tanıyordu; biri semavi âlemdeki üstün bir varlıktı, safi tindi ve mükemmeldi, diğeri ise maddi dünyayı düzenleyen kötü bir tanrıydı, maddi dünya onun hayat verici tohumlarından filizlenmiş, zenginlik de bu tohumlardan doğmuştu. Kötü tanrı, semavi Baba'nın ona başkaldırmış büyük oğluydu aslında; küçük oğul da İsa Peygamberdi. Mal mülk meraklısı Tapınakçılar haliyle maddiyat tanrı-

---

[13] J. von Hammer-Purgstall, "Mysterium Baphometis revelatum," *Fundgruben des Orients*, 6 (1818), 1-120, 445-99. Ama Hammer'in görüşlerine o dönemde bile birtakım itirazlar yöneltilmişti, bkz. F. J. M. Raynouard, "Etude sur 'Mysterium Baphometi revelatum'," *Journal des Savants* (1819), 151-61, 221-9.

[14] J. Loiseleur, *La Doctrine secrète des Templiers*, Paris ve Orléans, 1872, yazarın vardığı genel sonuçlar için s. 43-8, 140-8.

sına yönelmiş, putlarında onu tasvir etmişlerdi. İsa Peygamberi suçlarından ötürü idam edilmiş, dolayısıyla sadakati hak etmeyen bir sahtekâr sayıyorlardı. Haça hakaret, İsa'nın yadsınması, missada kutsama sözcüklerinin atlanması –bunların hepsi duruşmada ortaya konmuş şeylerdi– İsa'nın kutsiyeti fikrinin tamamen reddedildiğinin birer göstergesiydi. Loiseleur ayrıca sapkınlığın Hayırseverlere de sızdığına ve bu durumun 1238 civarında Papa IX. Gregorius tarafından örtbas edildiğine inanıyordu – söz konusu sapkınlığın içeriği açığa çıkmış olsaydı eğer, bu bilgi Tapınakçılara ilişkin iddialarını pekiştirmeye hizmet edebilirdi.

Entrika fantezileri sadece XVIII ve XIX. yüzyıla özgü değildir: 1321'de Fransa Kralı V. Philippe cüzamlılar, Yahudiler ve Müslüman hükümdarların garip bir ittifaka girdikleri, kuyuları zehirleyip meşru yetkeleri ortadan kaldırmak suretiyle Hıristiyanlığı yıkmak için komplo kurdukları inancına kapılmıştı; Engizisyon da XIV. yüzyılın büyük bir kısmını, Özgür Ruh Kardeşliği adlı mevcut olmayan bir teşkilatı kovuşturarak geçirmişti – bu teşkilatın, benimsenmesi halinde tam bir toplumsal yıkım getirecek kadar münafık ve habis fikirler yaydığı düşünülüyordu.[15] Ama komplo teorilerinin en verimli dönemi, evvelce benzeri görülmemiş hızlı toplumsal ve siyasi değişimlere bir açıklama getirme ihtiyacının duyulduğu 1789-1848 arasıydı. J. M. Roberts'a göre komplo teorileri "olgunlaşmakta olan burjuva toplumunun bir sapkınlığı"ydı,[16] Tapınakçılar da bunların ideal taşıyıcısı olmuştu. Fransız Devriminin yarattığı bunaltıcı ortamda, böylesine ağır bir kar-

[15] Bkz. M. C. Barber, "Lepers, Jews and Moslems: The Plot to Overthrow Christendom in 1321," *History*, 66 (1981), 1-17; ve R. E. Lerner, *The Heresy of the Free Spirit*, Berkeley ve Londra, 1972.

[16] Roberts, *Mythology*, s. 2.

gaşanın olsa olsa uzun zamandan beri laik ve dini yapılanmayı yıkmaya çalışan gizli odakların faaliyetlerinin bir sonucu olabileceği kanaati derhal rağbet görmüştü. Anlaşıldığı kadarıyla, Tapınakçıların tarikatın ilgasından sonra da nüfuzlarını korudukları fikrinin makrokozmik tarihsel değişim mekanizmaları görüşüne (Hıristiyanlık öncesine uzanan bir değişim söz konusudur burada) eklemlenmesi gayet tatmin edici bir sonuç vermişti.

Ama okur sayısı bakımından Sir Walter Scott'ın yanına ne Barruel yaklaşabildi ne de Hammer; Britanya kaynaklı en inandırıcı modern Tapınakçı imgesi, Scott'ın az önce betimlenen ortamda yazdığı romanları *Ivanhoe* ile *Tılsım*'da ortaya çıkmıştır muhtemelen. Scott'ın romanlarında kutsiyetini kaybedip yozlaşan tarikat tasarımı ile kötülük saçan gizli cemiyet fikri, bu eserlerin öncesinde veya sonrasında benzeri görülmedik bir etkileyicilik ve çarpıcılıkla bir araya getirilmiştir. Kendi çağında gayet popüler olan Scott, XX. yüzyıl sonlarında revaçta değildir artık. Ama tarihi romans edebiyat piyasasının temel ürünlerinden biridir hâlâ; keza Scott'ın kibirli Nörman fatihler ile hınç dolu Sakson halk arasındaki husumetle ikiye bölünmüş bir dünya olarak anlattığı XII. yüzyıl İngilteresi de, birçok okur için anlamlandırılabilen ve Scott'ın meşhur karakterlerini taşıyabilen bir dünyadır hâlâ: İnatçı, bazen de sorumsuz, ama kalben doğruluktan şaşmayan Kral Richard; onun hain, entrikacı kardeşi Prens John; yalnızca adalet ve dürüstlük erdemlerini savundukları için kanun kaçağı olan Robin Hood ve adamları. 1819'da yayımlanan *Ivanhoe*'nun iskeleti budur ve romanda Tapınakçıların önemli bir rolü vardır.[17] Tapınak şövalyesi Sir Brian de Bois-Guilbert temel anlatı kişilerinden biridir, kitabın ikinci kısmında son sahnelerin mekânı da tarikattır.

[17] Sir Walter Scott, *Ivanhoe. A Romance*, 1819.

Ana hatlarıyla *Ivanhoe*, kadim Sakson davasını tam anlamıyla benimsememesinden ötürü, tavizsiz bir yurtsever olan babası Cedric tarafından reddedilmiş genç bir Sakson şövalyesinin, Ivanhoe'lu Wilfred'ın hikâyesidir. Cedric, Kral Alfred'in soyundan gelen ve vesayeti altında bulunan Rowena'yı, mevcut Sakson asillerinin en önemlisiyle evlendirerek davaya hizmet etmek ister. Wilfred'ın Rowena'ya âşık olması, babasının isteklerine saygı duymadığının bir kanıtıdır. İngiltere'den ayrılıp haçlılarla birlikte savaşır, bu arada Kral Richard'la sıkı bir dostluk kurar. Ne ki Richard'ın yokluğunda İngiltere, kötü kardeş John ile onu destekleyenlerin hükmü altına girmiştir. John'un destekçilerinden biri de, o sıra bir İngiltere ziyaretinde bulunan ünlü Tapınak şövalyesi Sir Brian de Bois-Guilbert'dir. Ashby-de-la-Zouche'de, Prens John'un yönettiği büyük bir turnuva düzenlenir. Burada Bois-Guilbert dövüşteki maharetini kanıtlar; yalnızca ilk günün sonunda, kendine Reddedilmiş Şövalye diyen gizemli bir katılımcı (Ivanhoe), ikinci gün de Reddedilmiş Şövalye yenilmek üzereyken araya giren kara zırhlı bir diğer kimliği belirsiz şövalye (Kral Richard) atından düşürebilir onu. Ne ki John'un el altından, Avusturya'da esir tutulan Richard'ın kurtulduğu, yeniden egemenlik sağlamak üzere İngiltere'ye dönüş yolunda olduğu haberini almasıyla birlikte turnuva yarıda kalır. John'un iktidarı elinde tutması için hızla harekete geçmesi gerekmektedir, York'taki taraftarlarını bir araya getirmeye yönelik planlar geliştirmeye koyulur.

Ama John'un destekçilerinin, önderlerinin amacından uzaklaşmalarına neden olan başka planları vardır. Maurice de Bracy, Rowena'yı ele geçirmeyi ve onunla evlenmeyi kafasına koymuştur, Tapınakçı ise Yahudi tefeci Isaac'ın güzel kızı Rebecca'ya karşı dehşetli bir şehvet duymaktadır. Cedric, Athelstane, Rowena ve Saksonlarla seyahat eden

Isaac ile Rebecca'yı kaçıran De Bracy ve Tapınakçılar onları Torquilstone'a götürürler; kalenin sahibi, John'un bir diğer destekçisi Reginald Front-de-Boeuf'tür ve Isaac'tan yüklü miktarlarda para çekmek gibi özel bir çıkarı vardır bu işten. Ama kale Locksley'nin (Robin Hood) topladığı kuvvetler tarafından kuşatılınca. entrikaları bozulur, Locksley'yi Cedric'in pusudan kurtulmayı başaran iki adamı Gurth ile Wamba harekete geçirmiştir. Kuşatma sonucunda kale düşer, Front-de-Boeuf öldürülür, De Bracy esir alınır; Rebecca'yı kaçırıp Tapınağın o civardaki idare merkezine, Templestowe'a götüren Tapınakçı kurtulur bir tek (bkz. resim 17). Tapınak merkezinin o sıra, reform yapmayı aklına koymuş fanatik Büyük Üstat Lucas de Beaumanoir'ı ağırlamakta olması Bois-Guilbert için bir talihsizliktir; onun Rebecca'yı ocakta sakladığını anladığında büyük üstadın hiddeti, merkezin idarecisinin Bois-Guilbert'in mutlaka büyülenmiş olduğunu ileri sürmesiyle yatıştırılabilir ancak. Rebecca yargılanıp suçlu bulunur, ama bir müdafinin kendisi için dövüşmesi hakkını öne sürerek infazını erteletmeyi başarır. Büyük üstat Bois-Guilbert'in uğradığı utancı dikkate alıp onu Tapınak namına dövüşmekle görevlendirir, Rebecca'ya da bir müdafi bulması için üç gün süre tanınır. Son anda Ivanhoe çıkar ortaya; at sırtında yaptığı uzun yolculuk ve Ashby-de-la-Zouche'de aldığı yaranın hâlâ iyileşmemiş olması yüzünden takatsizdir. Son dövüşte attan düşmesi şaşırtıcı olmaz, ama Tapınakçı da attan düşmüştür ve Ivanhoe ona doğru ilerlerken ölmüş olduğu anlaşılır, "çarpışan şiddetli tutkularının kurbanı"dır. Kral Richard da tam karşılaşma bittiğinde çıkar ortaya ve Prens John safındaki en önemli entrikacılardan biri olan Templestowe İdarecisi Albert de Malvoisin'i tutuklar. Bu hareket büyük üstatla ihtilafa sebep olur ve davayı papaya taşımak üzere Tapınakçılarını İngiltere'den gönderir büyük üstat. Sonuçta Cedric de iste-

meye istemeye Sakson monarşisini yeniden tesis etme hayalinin imkânsızlığını kabullenir ve Wilfred'ın Rowena'yla evlenmesine izin verir; Rebecca ile Isaac ise, huzur içinde yaşama umuduyla Müslüman Granada'ya yerleşirler.

Scott'ın Brian de Bois-Guilbert portresinde Tirli Guillaume'un dileyebileceği her şey mevcuttur. "Tarikatında yiğitlerin yiğidi olduğunu söylerler; ama cemaatinin malum kusurları olan gurur, kibir, gaddarlık ve zevk düşkünlüğüyle lekelenmiştir bu yiğitlik; ne dünyevi ne semavi hiçbir korku tanımayan katı yürekli bir adamdır." Yabancı olduğu besbellidir, despotik tavrı ve Sarazen uşaklardan oluşan egzotik maiyetiyle Orta İngiltere'de pek münasebetsiz kaçar. Gururlu Sakson serflere, ehlileştirdiği vahşi esir Türklere gösterilen muamelenin gösterilemeyeceğini bile anlayamaz. Böyle bir adam tarikat "Kanunlar"ının kısıtlayıcılığına da gelemez elbette. "Yeminimi sorarsanız, büyük üstadımız muafiyet tanıdı bana; vicdanıma gelince, üç yüz Sarazeni kılıçtan geçirmiş bir adamın, Hayırlı Cuma arifesi ilk kez günah çıkaran bir köylü kızı gibi öyle her küçük kabahati mesele etmesi gerekmez," der. Aslında böyle birinin Tapınağa girmiş olması da tuhaftır, ama gönül verdiği bir Gaskon leydisi tarafından reddedilmiş, hınç ve kederler içerisinde tarikata katılmış "bedbin ve ümitsiz" biri olduğu anlaşılır sonradan. Ridefort'lu Gérard'ın Botrun'un varisiyle evlenememesi üzerine kapıldığı kızgınlığın romantikleştirilmiş bir değişkesidir bu kuşkusuz; Tapınakçı küstahlığının Saint-Amand'lı Odon'u hatırlatması da tesadüfi değildir.

Ancak Brian de Bois-Guilbert –güçlü ve baskın bir karakter olmakla birlikte– münferit bir örnek olarak sunulmaz; özellikleri alttan alta mensubu olduğu tarikatla bağlantılıdır. Açgözlülük ve şehvet düşkünlüğü yüzünden süflileşmiş bir tarikattır bu, üyelerinin "Süley-

man misali" kurallara bayrak açması mümkündür. Kimileri sapkınlığa bulaşmış, kimileri de Selahattin'in saldırıları karşısında uğranan mağlubiyetlere hizmet etmiştir. Böylesi adamların, Kral Richard'la ihtilafında sürekli Fransa Kralı II. Philippe'i tutmuş olmaları hiç şaşırtıcı değildir. Bu kadarı yetmezmiş gibi birtakım kötücül tasarıların da mevcut olduğunu hissettirir Bois-Guilbert. Rebecca'ya şöyle söyler:

> Batıl inançlılardan başka kimsenin gözünde bir değer taşımayan ıssız çölleri yok yere savunmaya çabalarken, açlıktan, susuzluktan, salgınlarda veya vahşilerin saldırılarında şehit düşme mutluluğu uğruna hayatın zevklerinden uzak durmaya ant içen kurucularımızın ahmakça çılgınlığına uzun zaman göz yumduğumuzu zannetme. Tarikatımız kısa süre içinde daha atak, daha esnek görüşler benimsedi ve fedakârlıklarının karşılığını almak için daha iyi bir yol buldu. Avrupa'nın bütün krallıklarına yayılmış sınırsız mülklerimiz, tüm Hıristiyan illerinden en seçkin şövalyelerin teşkilatımıza akmasını sağlayan büyük bir askeri ünümüz var. Bunlar, sofu kurucularımızın hayal edemeyecekleri amaçların hizmetinde – tarikatımızı eskimiş ilkelere hapsetmeye çalışan ve batıl inançları yüzünden atıl piyonlarımız haline gelen zayıf ruhlardan gizliyoruz bu niyetleri. Ama ben sırlarımızın ardına çekilmeyeceğim artık.

Bu sırada sahneye Büyük Üstat Lucas de Beaumanoir çıkar; suiistimalleri önlemeye yemin etmiştir büyük üstat, ama bu çaba bile tarikatın aleyhine döner, çünkü olağan insani duygulardan yoksun, katı yürekli, dar görüşlü biridir Beaumanoir. Yoldaşlarına tarikatı temizlemeye kararlı olduğunu söyler:

> Lekesiz kurucularımızın, hayatlarını Tapınağa ilk adayanların, Payns'lı Hugues'ün, Saint-Omer'li Godefroi'nın ve kutsanmış Yedilerin ruhları Cennet'in nimetleri arasında bile rahatsız. Conrade, gece rüyamda gördüm onları; kardeşlerinin günahları, budalalıkları ve içine yuvarlandıkları çirkin, utanç verici sefahat yüzünden mukaddes gözlerin-

den yaşlar akıyordu.

Ama Beaumanoir da gurur günahıyla maluldür. Krala itaat etmeyecektir, tarikatın imtiyazlarına dokunulmasına izin vermektense ülkeyi terk eder. Papaya müracaatında hem Saint-Amand'lı Odon'un Haşşaşin elçisi meselesindeki sözlerini tekrarlar, hem de Vincentius Hispanus'un getirdiği genel suçlamayı haklı çıkarır. Tarikatın yıkımını hazırlayan öğeler de belirmiştir burada, Tapınakçılar mütevazılık ve yoksulluk yerine "sonunda ilgalarına sebep olan kibir ve zenginliği" seçmişlerdir. Scott ister çocuklara yönelik bir macera hikâyesinden öte bir şey yazmamış olsun, ister kimilerince iddia edildiği gibi romantizm ve şovenizm aleyhtarı bir ileti sunmayı hedeflemiş olsun,[18] özellikle de gerçek tarihi kişiliklerle kurulabilecek koşutluklar düşünülürse, *Ivanhoe* okurlarının zihinlerinde Tapınakçılara dair canlı bir tablonun oluşmaması mümkün değildir. Scott şövalye dünyasına özgü tehlikeleri göstermek istediyse eğer, bu bakımdan Tapınakçılar en az Kral Richard kadar önemli bir dolayımdır. Ayrıca *Ivanhoe* gizli cemiyetlerin varlığına hararetle inanılan bir dönemin ortalarında yayımlanmıştır. XIX. yüzyılda pek çok kimsenin duruşmada tarikata yöneltilen ithamların mesnetsiz olduğunu düşünememesi, hatta Tapınakçıların sahiden de Bois-Guilbert'in deyişiyle birtakım "sırlar"ın koruyucusu olduklarına inanması hiç şaşırtıcı değildir.

Tapınakçılar bir diğer Scott romanında, "Haçlı Hikâyeleri"nden biri olan ve 1825'te yayımlanan *The Talisman*'da da [*Tılsım*] ön plandadır (diğer "haçlı hikâyesi" *The Betrothed*'dir ["Nişanlı"]).[19] Bu kez olaylar doğrudan Filistin'de geçer, ama *Ivanhoe*'daki Brian de Bois-Guilbert

[18] Bkz. mesela J. E. Duncan, "The Anti-Romantic in *Ivanhoe*," *Walter Scott. Modern Judgements*, yay. haz. D. D. Devlin, Londra, 1968, s. 142-7.

[19] Sir Walter Scott, *The Talisman*, 1825.

kadar önemli bir Tapınakçı figürü yoktur bu romanda; bununla birlikte tarikatın başındaki Büyük Üstat Birader Giles Amauri'nin işlevi ve tavırları, hedefine ulaşamayan, manevi gücü tükenen haçlı ordusunun entrikalarına, kötü hissiyatına eşlik eden ve neticede kanlı, sarsıcı bir akıbete bağlanan bir motif oluşturur. Ortaya çıkan tablo, *Ivanhoe*'da yaratılan tarikat imgesini desteklediği gibi, tarikatın meşum simya ustalarından oluşmuş gizli bir cemiyet haline geldiği fikrini de iyice pekiştirir. Hikâye Üçüncü Haçlı Seferi döneminde geçer, temel anlatı kişisi de Scott'ın gayet milliyetçi bir dille sunduğu I. Richard'dır. Ancak romanın başında ateşler içinde yatmaktadır Richard, bu arada haçlı ordusunun birbirini kıskanan ve baskıcı kişiliğinden ötürü Richard'a hınç besleyen çeşitli grupları da entrikalar ve karşı-entrikalar tertipleyerek dönüp dururlar hastanın etrafında.

Hikâye bir İskoç şövalyesinin, Sir Kenneth veya "Panterin Şövalyesi"nin tek başına çıktığı misyon yolculuğuyla başlar; Hıristiyan Prensler Konsili tarafından (o sıra hasta olan Kral Richard bu konsilde yer almaz), ünlü münzevi Engaddili Theoderick'e bir mesaj ulaştırmakla görevlendirilmiştir İskoç şövalye. Mühürlü mektuplar taşır; temel amaç, Selahattin'e, haçlı ordularının çekilmesini izleyecek kalıcı bir barış önermektir. Selahattin'den hürmet göreceğine inanılan münzevi de aracılık rolünü üstlenecektir. Seyahat sırasında Sir Kenneth Sarazen bir emire rastgelir; hakkaniyetli bir dövüşe tutuşurlar ve sonuçta aralarında bir saygı bağı kurulur. Bunun üzerine Sarazen, Kral Richard'ın tedavisi için kendi hekimini göndermeyi kabul eder; özel bir muskanın, "tılsım"ın yardımıyla başarılı bir tedavi uygulanır krala. Kralın iyileşmesi Hıristiyan kampındaki çekişmeleri şiddetlendirir; çünkü diğer önderlerin hepsi –Fransa Kralı Philippe, Avusturya Dükü Leopold, Montferrat Markisi Conrade ve büyük üstat– çeşitli ge-

rekçelerle haçlı seferinden vazgeçilmesini istemektedir, Richard ise seferi sürdürüp Kudüs'ü geri almaya kararlıdır. Montferrat'lı Conrade'ın haçlı seferini baltalamak için çıkardığı sancak tartışması bu ortamda doğar. Conrade, Selahattin'in kendisine bağışlayacağı topraklara vali atanmayı ummaktadır – Richard'ın haçlı seferini sürdürmesi halinde gerçekleşemeyecek bir emeldir bu. Conrade'ın ustaca hileleri ve şarap yüzünden sersemleyen Avusturyalı Leopold, kralın önderliğine muhalefetini göstermek için, kendi sancağını kampın ortasına, Richard'ın sancağının hemen yanındaki bir tepeciğe diker. Kişiliğinden beklenebileceği üzere büyük bir hiddete kapılan Richard bu sancağı alaşağı eder ve ertesi gece kendi sancaklarını korusun diye sadık tazısıyla birlikte Sir Kenneth'ı bekçi bırakır.

Bu arada Sarazen hekim el-Hâkim Sir Kenneth'a, Selahattin'in aslında düşmanlıklara son vermeye hazır olduğunu, bunun için de Richard'ın akrabası Leydi Edith ile evlenmek istediğini çıtlatır. Sir Kenneth kulaklarına inanamaz, aklı başından gider, tepkisinin tek sebebi bu evliliğin dini sınırları çiğneyecek olması değildir, uzun süredir uzaktan uzağa sevdalıdır Edith'e; tam da kafası böyle altüst olmuşken, Edith'ten geldiği söylenen bir mesaj yüzünden nöbeti bırakır. Aslında Richard'ın kraliçesi Berengaria'nın manasız bir şakasıdır bu, ama sonuçları kötü olur, Sir Kenneth oradan ayrıldığında sancak indirilir, tazı da fena halde yaralanır. Sir Kenneth görevi ihmalden ötürü ölümle cezalandırılmaktan, Richard'ın izniyle el-Hâkim'in kendisini köle olarak almasıyla kurtulabilir ancak. Müslüman kampına dönüldüğünde emir ile el-Hâkim'in aslında Selahattin'in ta kendisi olduğu açığa çıkar; Selahattin şövalyeyi, sultanın bir hediyesi olarak Nuba köle kılığında tekrar krala gönderir. Amaç, Sir Kenneth'a hatasını telafi etmesi için bir fırsat sunmaktır; Sir Kenneth da önce Richard'ı bir

Haşşaşin hançerinden kurtararak, ardından da sadık köpeği sayesinde sancağı indirenin Conrade olduğunu ortaya çıkararak bu fırsatı değerlendirir. Conrade suçunu inkâr eder, bu nedenle bir sınama dövüşü düzenlenir, dövüş Selahattin'in nezaket gösterip hazırlattığı egzotik sahnede gerçekleşir, Richard'ı Panterin Şövalyesi temsil eder. Sir Kenneth hakkıyla galip gelir ve Conrade'ı ağır yaralar; marki suçunu kabul eder. Sir Kenneth'ın da yoksul bir İskoç şövalyesi olmadığı açığa çıkar, aslında Huntingdon Kontu ve İskoçya Prensi David'dir Sir Kenneth – küçük görülme korkusu duymaksızın Edith'le evlenmesini sağlayabilecek bir unvandır bu.

En gerilimli sahnelerden biri vardır daha sırada; haçlı önderlerine çadırında buzlu şerbet ikram eden Selahattin birdenbire palasını çeker ve daha kâseye dudakları değmemiş büyük üstadın kafasını bir vuruşta gövdesinden ayırır. Scott'ın bir ekteki açıklamasına göre bu olay, Gibbon'ın Hattin savaşının ardından Châtillon'lu Rainald'ın Selahattin'in çadırında idam edilişine ilişkin tasvirinden alınmıştır; yalnız Scott'ta kötü adam Rainald değil büyük üstattır. Selahattin bunu niçin yaptığını açıklayarak şaşıran haçlıları sakinleştirir:

> Binbir türlü hıyaneti değil; kendi silahtarının da tanıklık edebileceği üzere, Kral Richard aleyhine kışkırtıcılığa kalkışması değil; İskoçya prensi ile beni çölde kovalaması, bizi ancak atlarımızın hızı sayesinde canımızı kurtarabilecek hale düşürmesi değil; bu olayın akabinde Marunileri bize saldırmaları için tahrik etmesi, bir anda pek çok Arabın yardıma koşmasını sağlamasam bu planın akim kalmayacak olması da değil; her biri ölüm hükmünü gerektirse de bu suçların hiçbiri değil, şimdi burada böyle yatmasının sebebi: Olsa olsa yarım saat evvel, havayı zehirleyen samyeli gibi meclisimizi kirletmiş, birlikte kurdukları çirkin planları itiraf etmesin diye yoldaşı ve yardakçısı Montferrat'lı Conrade'ı hançerlemiş olması.

Büyük üstat kişisel hedefleri ve tarikatın amaçları uğruna her türlü suçu işleyebilecek biri olarak sunulur; Scott bu hak edilmiş ölüme uygun bir kişilik kurmaya özen göstermiştir. Kral Richard, savaştaki yiğitliğine karşın büyük üstadı çoktandır "karanlık ve habaset dolu mahzenlerde, gizli köşelerde en karanlık, en gayri tabii suçları işleyen bir putperest, bir şeytanatapan, bir büyücü" diye bilmektedir. Hayırseverlerin ise bu tür bir leke taşıdıkları düşünülmez – bununla birlikte laf arasında, para için Sarazenlerle haince pazarlıklar yürüttüklerinden kuşkulanıldığı dile getirilir. Ama Scott'ın asıl ilgilendiği, "bin türlü meşum entrikanın karanlık izini taşıyan çehresiyle" büyük üstattır. Üstadın amacı, "aslında korumak için kurulduğu dini tehlikeye atsa bile" Tapınak Tarikatının ihyasını sağlamaktı; "bu kardeşliğin üyeleri, Hıristiyan rahibi gibi görünmekle birlikte sapkınlık ve büyücülükle suçlanmış, Mukaddes Tapınağı korumaya ve kurtarmaya ant içmiş olmakla birlikte gizliden gizliye Sultana çalıştıkları kuşkusu uyandırmışlardı; kumandanları veya büyük üstatlarının karakteri ve tüm tarikat, teşhiri halinde herkesin tüylerini ürpertecek bir muammaydı." Dolayısıyla Tapınakçılar, Hayırseverlerle paylaştıkları emelin, "kendi bağımsız ülkelerini" kurma tasarısının suya düşmemesi için, Avrupalı hükümdarların haçlı seferlerinde başarılı olmasını önlemeye kararlıdırlar. Büyük üstadın engel tanımazlığının sebebi budur. "Peygamber kavursun, hem köklerini hem dallarıyla sürgünlerini" der civanmert Selahattin. Walter Map ile Parisli Matthew'nun hayaletleri karşımızdadır gene.

Tapınağın birtakım sırlar saklamasının sebeplerine ve sapkın bir tapının odağı olan bir "put"un mevcudiyetine dair spekülasyonlar XX. yüzyıl sonlarında bile miadını doldurmuş değildir. Ama hiç değilse kimi yazarlar, Torino Kefeni diye bilinen ortaçağ mukaddes emane-

tinin (iddiaya göre İsa'nın mucizevi bir suretini taşıyan defin giysisinin) sahiciliğine ilişkin tartışma çerçevesinde, bu nesne için kesintisiz bir tarihsel köken çizgisi ve bir laboratuvar analizi sunmaları gerektiğini anladılar – yoksa okurları kefene duydukları inancı kaybedebilirlerdi. Bu da bilimciler, sanat tarihçileri, gazeteciler, yayıncılar ve televizyon bilgelerinin benzer kazançlar sağladıkları, gayet faal küçük bir sanayiye ciddi zararlar verebilirdi. Ne yazık ki tarihsel kayıtlarda, kefenin İsa'nın yaşadığı çağdan kaldığını kanıtlamayı güçleştiren gedikler vardır. Dördüncü Haçlı Seferi döneminde Latinlerin Konstantinopolis'in –belki Torino Kefenini de içeren– zengin mukaddes emanetler koleksiyonunu yağmaladıkları 1204 ile kefenin Charney'li Geoffroi adlı bir Fransız soylusu tarafından Troyes'da sergilendiği 1389 arasında ise bir uçurum söz konusudur bu bakımdan. Ian Wilson'ın 1978 tarihli *The Turin Shroud*'unda ["Torino Kefeni"] Tapınakçılar, 1760'lardan beri sık sık görüldüğü üzere, ara halka haline getirilirler gene. Wilson'a göre bu dönemde kefen, onu kullanan ve gizli ayinlerinin temel dayanağı olmasından ötürü kopyalarını üreten Tapınakçıların elindeydi. Ama neticede ağır bir bedel ödemişlerdi, zira duruşmada karşılaştıkları puta tapma ithamını esinleyen şey bu faaliyetlerdi. Ne ki Güzel Philippe'in adamları da amaçlarına ulaşamamışlardı; tutuklamalardan önce Tapınaktan çıkarılan, sonra da Charney ailesinin koruması altına giren kefeni ellerinden kaçırmışlardı – varsayıma bakılırsa, 1314'te Molay'la birlikte idam edilen Normandiya İdarecisi Charney'li Geoffroi da bu aileye mensuptu. Aslında Tapınakçıların bu mukaddes emanetle bir bağıntısı olduğunu gösteren en ufak bir veri bile yoktur bu kitapta, ama kuramın yapısının XVIII. yüzyıl sonu ile XIX. yüzyıl başı fantezilerine çok şey borçlu olduğu açıktır.[20]

[20] I. Wilson, *The Turin Shroud*, Harmondsworth, 1979 (1978 basımının gözden

Üstatları ve erginlenmişleriyle bu komplo ve gizli cemiyet âlemi, kozmik tarihsel değişim açıklamalarına duyulan açlık karşısında kendinden geçen yayıncıların bu âlemden faydalanışları, İtalyan felsefeci ve filolog Umberto Eco'nun muazzam hicvine de konu olmuştur. *Foucault Sarkacı*'nda (1988) üç yayınevi editörü, Belbo, Diotallevi ve Casaubon, prensip yoksunu patronları Signor Garamond tarafından bir gizli ilimler dizisi hazırlamakla görevlendirilir.[21] Marksist ideolojinin modası geçmiştir; Garamond, bir inanç öbeğinin yerini bir diğerinin almasından kaynaklanan bir boşluk tespit eder piyasada. "Bir altın madeni bu. Bu insanların her şeyi yuttuklarını anladım, yeter ki sizin dediğiniz gibi 'hermetik' olsun, yeter ki okul kitaplarında okuduklarının tam tersini söylesin. Hem bunun kültürel bir görev olduğuna da inanıyorum. Doğuştan iyiliksever değilim ben, ama şu karanlık günlerde birine bir inanç sunmak, doğaüstüyle ilgili bir ışık tutmak..." Hem tapım meraklılarını hem bilim çevrelerini içerecek dev bir okur kitlesi görür Garamond: "Haydi, şimdi iş başına beyler. Kitaplıklara gidin, kaynakçalar derleyin, kataloglar isteyin."

Malzeme devşirmeye koyulan editörler, bir yandan da kendi "gizli dünya tarihi" değişkelerini kurmaya başlarlar; bu hayali tarihin merkezinde –onların deyişiyle– "Plan" yer almaktadır. Tapınakçılar hakkında bir tez yazmış olan Casaubon'un teşvikiyle, Tapınakçıların

---

geçirilmiş hali), s. 193-237. Bkz. M. C. Barber, "The Templars and the Turin Shroud," *The Catholic Historical Review*, 68 (1982), 206-25. Bu türe ait, büyük ilgi toplamış bir diğer kitap: M. Baignent, R. Leigh ve H. Lincoln, *The Holy Blood and the Holy Grail*, Londra, 1976. Mesela s. 34: "Tapınakçılara eğilmemizle birlikte araştırmalarımız somut belgeler sunmaya başladı ve gizem tahayyülümüzü kat kat aşan boyutlar kazandı."

[21] U. Eco, *Foucault Sarkacı*, çev. Şadan Karadeniz, İstanbul, 1993. Alıntılar s. 252-3, 430-1, 57, 357-8, 444, 589, 99, 73-4.

sırrının kuşaklar, ülkeler aşılarak bugüne ulaştırıldığı fikrini işleyip inceltirler. Güzel Philippe de sırrı elde etmek istemiştir haliyle, zira insanlık tarihindeki bilinmez gücün anahtarıdır bu sır. "Doğru akımı yönlendirirsen, toprağın altını üstüne getirebilir, milyarlarca yılda yaptıklarını on saniyede yaptırabilirsin ona; bütün bir Ruhr havzası elmas yatağına dönüşür. Eliphas Lévi evrenin gelgitlerini ve akımları bilmenin, insanın her şeye gücü yeterliğinin gizini içinde barındırdığını söylüyordu." Ne ki Tapınakçılar ifşa etselerdi bile bu sırrın pratikte Güzel Philippe'e pek bir hayrı dokunamazdı.

> Gizi ele geçirdikten sonra Tapınakçıları durduran neydi? Bu gizden yararlanmalıydılar. Ama bilmekle yapmak arasında uçurum vardır. Böylece, şeytancı Ermiş Bernard'ın yol göstericiliğinde, Tapınakçılar, Keltlerin acınası menhirlerinin yerinde, çok daha duyarlı, çok daha güçlü, içlerinde kara bakirelerin bulunduğu, radyoaktif katmanlarla doğrudan bağıntılı yeraltı gömütleriyle Gotik katedraller kurmuşlar, Avrupa'yı baştan başa, yersel akımların güçlerini, yönlerini, gerilimlerini karşılıklı olarak birbirlerine ileten bir alıcı-verici istasyonlar ağıyla donatmışlardı.
>
> Bana kalırsa, Yeni Dünya'da gümüş yatakları ortaya çıkardılar; sonra Gulf Stream'i denetim altına alarak, bu madenleri Portekiz kıyılarına akıttılar. Tomar, dağıtım merkeziydi. Fôret d'Orient, başlıca ambar. Varsıllıklarının kaynağı buydu işte. Ama bunlar ufak tefek şeylerdi. Gizlerinden tam anlamıyla yararlanabilmek için en az altı yüzyıl sürecek bir teknolojik gelişimi beklemek zorunda olduklarını anlamışlardı.

Torino Kefeni taraftarlarına göre Tanrı, kefenin sahiciliğinin ancak XX. yüzyılda ortaya çıkabilecek teknik becerilerle kanıtlanmasını istemiştir; kendi kazdıkları bilimsel ussallık kuyusuna düşen bu inançsızlar gibi Eco'nun editörleri de, "Plan"ı oluşturacak ilgisiz öğeleri bir araya getirmek için XX. yüzyıl sonunun büyük icadı bilgisayardan ya-

rarlanırlar. Amaçları açısından ideal bir makinedir bu, çünkü dev veri yığınlarını rahatlıkla kullanılabilir hale getirir; bu da üç editörün, komplo teorisi meraklılarının gönlünde yatan bağıntıları üretmesini kolaylaştırır. Casaubon'un dediği gibi: "Eğer iki şey birbiriyle bağdaşmıyorsa, ama bunların ikisine de inanılıyorsa, bir yerlerde bunları birleştiren üçüncü bir şeyin gizli olduğu düşünülür; safdillik budur." Neredeyse her şeyin konması mümkündür bu potaya. Dolayısıyla Casaubon'un "büyü tarihinin şimdiye değin yayımlanmamış bir bölümünü" yazma önerisi, diğerleri tarafından coşkuyla karşılanır. "Bunun yerine [bilgisayara] Şeytancıların yapıtlarından alınmış –'Tapınakçılar İskoçya'ya kaçtılar' ya da 'Corpus Hermeticum Floransa'ya 1460'ta getirildi' gibi– yirmi otuz kısa tümce, birkaç tane de –'açıktır ki' ya da 'bu da gösteriyor ki' gibi– bağlaç öbeği verirsek, bize ipucu sunan dizeler elde edebiliriz." Olasılıklar sonsuzdur; Gül-Haçlar, Saint-Germain Kontu, Okhrana, Haşşaşinler, Cizvitler, hatta Minnie Mouse katılabilir oyuna. Ama temel bir aksiyom da getirir Casaubon: "Her işin içinde Tapınakçılar vardır."

Ne ki editörler komplo teorilerinin baştan çıkarıcılığını hafife alıp kendilerini bu işe iyice kaptırırlar: "Sanırım, öyle bir an gelir ki, inanıyormuş gibi yapmaya alışmakla, gerçekten inanmaya alışmak arasında bir ayrım kalmaz," der Casaubon. Ayrıca ciddi ciddi Tapınakçıların sırrı aracılığıyla evrenin anahtarına ulaşmaya çalışanların kararlığını da hafife alırlar – "Plan"ın mutlaka var olmasını isteyen, bu derin psikolojik ihtiyacı karşılamak için her şeyi yapabilecek kimselerdir bunlar. "Gerçekten bir Plan varsa, başarısızlığa uğramak söz konusu değildir. Yenik düşmüş olabilirsiniz, ama sizin suçunuz değildir bu. Bir Kozmik isteme boyun eğmek utanılacak bir şey değildir. Korkak değil, kurbansınızdır."

Tapınak söylenleri gayet kalıcı olmuş, gerçek Tapınakçıların modern çağdaki imgesine, tarikatın 1119-1314 arası belgeli tarihinin katkısı kadar büyük bir katkıda bulunmuştur. Gnostisizm gibi bu söylenlerin de uzun ömürlülüğü esneklikleriyle ilgilidir belki; zira bunlar, hem komplocu tarih kuramlarının muhafazakâr ve radikal taraftarlarınca, hem ortaçağ nostaljisine gömülmüş romantiklerce, hem sözde-dini ritüellere ve teatralliğe düşkünlüklerini açıklamak için renkli bir tarih arayan farmasonlarca, hem de kolay kandırılabilen kimselerin sırtından kazanç sağlamaya bakan şarlatanlarca kullanılmıştır. Bir akşam Casaubon Tapınakçıların hikâyesini anlattığında, dinleyicileri arasından bir kız ne kadar etkilendiğini dile getirir. "Çok hoştu," dedi Dolores, "tıpkı bir film gibi." Belbo ise bu kadar kolay etkilenmez. Kafaların çekildiği bir gecenin sonunda, birisinin deli olduğunu nasıl anladığı sorusuna tereddütsüz cevap verir: "Onun için her şey her şeyi kanıtlar. Delinin bir saplantısı vardır, bunu doğrulamak için her şeyden yararlanır. Kanıtlamakta hiçbir sınır tanımayışından, esin pırıltılarından yararlanmasından tanırsınız deliyi. Size garip gelecek, ama bir deli eninde sonunda Tapınakçıları atar ortaya."

KAYNAKLARA DAİR

Tapınakçılara ilişkin bir çalışmaya zemin sağlayacak asli belgeler mevcut değildir, çünkü tarikatın doğudaki ana arşivi yok olmuştur. Bu arşiv, Osmanlı Türkleri 1571'de Kıbrıs'ı aldıklarında imha edilmiştir muhtemelen. Rudolf Hiestand'ın bu konu hakkında eksiksiz bir çözümlemesi vardır (*Archivalische Zeitschrift*, 1980). Dolayısıyla Tapınakçıların Doğu Akdeniz'deki faaliyetlerine dair malumatın, büyük ölçüde, Tapınakçılarla ilişkide bulunan kurumlarca –özellikle de Hayırseverler ve Kutsal Kabir rahipleri gibi Kiliseye bağlı teşkilatlar ve İtalyan ticaret şirketlerince– derlenmiş beratlardan, hukuk metinlerindeki sınırlı sayıda atıftan ve tarihçilerin, doğuya giden haçlıların ve hacıların anlatımlarından çıkarılması gerekir. Kayda değer veriler sunan, doğrudan tarikata ait yegâne belge, XII ve XIII. yüzyıllarda kaleme alınmış çeşitli Fransızca eklentileriyle birlikte "Kanun"dur.

Latin doğunun tarihçileri arasında Tapınak tarihi kaynağı olarak önplana çıkan iki kişi vardır: Tirli Guillaume ve Tirli Tapınakçı. Guillaume'un 1184'e kadar gelen Kudüs Krallığı tarihi, Tapınakçıların rolü ve tarikatın iş gördüğü ortam konusunda önemli bilgiler sunar. Ancak başpiskoposun "yükseliş ve çöküş" gibi hazır bir kalıp çerçevesinde geliştirdiği tavizsiz sunumu ve tarikatın olgunluk dönemi konusunda peşin hükümlü olması, görüşlerini tümden kabulden veya abartılı bir tepkiyle reddetmekten sakınmak için bilinçli bir çaba göstermeyi gerektirir. XIII. yüzyılda, *Gestes des Chiprois* adlı derlemede Tapınakçılara pek çok atıfta bulunulmuştur; ama derlemenin en faydalı bölümü, Tirli Tapınakçı adıyla tanınan ücretli bir tarikat yöneticisi (belki de

Büyük Üstat Beaujeu'lü Guillaume'un kâtibi) tarafından kaleme alınan kısmıdır – bu kısım, son derece kritik bir dönemi, 1249-1309 arasını kapsar. Burada, Tapınakçıların söz konusu dönemde doğudaki siyasi ihtilaflarda üstlendikleri rollere dair açıklamalardan, tarikatın Akkâ'daki karargâhının XIII. yüzyıla ait değerli bir tasvirine değin pek çok malzeme bulunmaktadır. Ayrıca doğuya gidip izlenimlerini kaleme almış ziyaretçilerin büyük bir kısmı da Tapınakçılara atıfta bulunur; bunun tek sebebi tarikatın doğunun meselelerindeki ağırlığının kavranmış olması değildir, Tapınakçıların bazen propaganda amacıyla ziyaretçileri etkilemeye çalıştıkları anlaşılmaktadır. Würzburg'lu Johannes, Theoderich, Paderborn'lu Oliver ve Joinville'li Jean'ın, ayrıca Marsilya piskoposunun maiyetinde bulunan ve piskoposun 1240 sonrası Safed'in yeniden inşasında oynadığı rolü anlatan adı belirsiz kaynağın anlatıları önemli malzemeler sağlar. Müslüman kaynaklarıysa bunlar kadar faydalı değildir, zira haçlı seferleri İslam tarihinde Hıristiyan mirasında tuttuğu kadar önemli bir yer tutmaz; bununla birlikte mesela İmadettin çarpıcı ve renkli diliyle, tarikatın dini muhaliflerine nasıl göründüğü konusunda esaslı bir bakış imkânı sunar.

Tarikata 1129 Troyes Konsilinde verilen, Latince yazılmış 72 maddelik ilk "Kanun," 1267 civarına gelindiğinde 686 maddeye ulaşmıştı – sonraki maddeler, Latincesi kıt biraderlerin anlamasını kolaylaştırmak için Fransızca yazılmıştı. "Latince Kanun"da savaş alanından ziyade manastır hayatı dikkate alınmış, dolayısıyla askerlik ve disiplinle ilgili ihtiyaçlar bu eklentileri zaruri hale getirmişti. Askeri hiyerarşiye, manastır hayatının idaresine, ruhani meclis toplantılarına ve karmaşık ceza sisteminin uygulanımına ilişkin bölümler –hepsi aynı döneme ait olmamakla birlikte– 1187 öncesinde, muhtemelen de 1140'larla 1160'ların başı arasında eklenmişti. XIII. yüzyıl ortalarında ceza sistemi

konusunda getirilen yeni açıklamalarla "Kanun" daha da genişlemişti. Bu son kısmın yazarı görüşlerini desteklemek için Tapınak tarihinden alınma gerçek olaylara başvurmuş, böylece Tapınağın faaliyetleri hakkında başka hiçbir yerde bulunmayan bilgiler sunmuştur. Katalanca yazılan kısım daha da geç bir tarihe aittir, 1268'de Bagras'ın kaybedilmesine ilişkin benzersiz bir anlatım yer alır bu kısımda.

Tapınakçıların batıdaki rolüne dair belgelerse dağınık olmakla birlikte daha çoktur. Başka yerlerin yanı sıra Provins, Richerenches, Douzens ve Huesca gibi belli ocakların değerli sicil kayıtları yayımlanmış durumdadır; İngiltere'deki Tapınak üstadının 1185'te yürüttüğü soruşturmadan da, bir ilin, arazilerin ve bu arazilere bağlı hakların idaresine ilişkin bir fikir edinmek mümkündür. Reims idare merkezinde saklanan ölüm kaydı tomarları ise, ocağın yöre halkıyla ilişkileri konusunda ilk bakışta sanıldığından daha aydınlatıcı bir tablo sunar; ayrıca büyük üstatların çoğunun ölüm tarihini içerir bu kayıtlar. Marquis d'Albon'un Tapınak berat ve tebliğlerini içeren genel bir koleksiyon derleme girişimi, zamansız ölümüyle yarıda kalmıştır; ama marki 1150'ye kadarki dönemi kapsayan hacimli bir cilt yayımlamış, koleksiyonunun kalanı ise –mektup ve notlarıyla birlikte– Bibliothèque Nationale'e devredilmiştir. E.-G. Léonard'ın 1930'da yayımladığı liste ve çözümlemeden de anlaşılabileceği gibi, bu belgeler tarikatın Fransa'daki ocaklarına ilişkin çalışmalar açısından özel bir değer taşır. D'Albon yayımladığı cildin sonuna, tarikatla ilgili önemli papalık tebliğlerini de eklemiştir; ama artık Rudolf Hiestand'ın yayıma hazırladığı 1972 ve 1984 tarihli iki ciltlik eser kullanılmaktadır.

Ne ki batıda bile Tapınak kayıtlarında ciddi gedikler vardır: Tapınakçıların –XIII. yüzyılda kuşkusuz kaynakların işaret ettiğinden daha büyük bir önem taşıyan– gemi taşımacılığı faaliyetleri konusunda bili-

nenler pek azdır; keza tarikatın mali sistemine dair belgeler de yetersizdir. Mali sistem konusunda Léopold Delisle'in 1889'da yayımlanan öncü çalışması yeni araştırmalara zemin sağlamıştır. Delisle Tapınak bankacılığının temel öğelerini çözümlemekle kalmamış, temel belgeleri de yayımlamıştır. Bu belgelerden biri –1295-96'ya ait *Journal du Trésor*'dan günümüze ulaşmış varakalar– bu konuda karşılaşılan sorunları ortaya koyar. Günlük işlemlerini gören Paris Tapınak bankasının kışkırtıcı bir görüntüsü bir anlığına beliriverir burada – ne ki on yedi aydan kısa bir dönem söz konusudur.

Tarikata dair sağlam kanaatler geliştirmek, sadece haçlı devletlerine gidenler veya yerleşenlere mahsus değildir elbette. Clairvaux'lu Bernard'ın incelemesi *De laude novae militiae*, tarikata ilişkin en ünlü ve en çarpıcı betimleme olmuştur hep; tarikat üyeleri hakkında hükümlere varmayı sağlayan ölçütleri de yine bu metin getirmiştir. Ancak Aziz Bernard'ın döneminde ve sonrasında, onunkine kıyasla deyişleri bütünlük ve incelikten uzak olsa da, Tapınakçıların icraatı konusunda söz söylemek gereğini duyan pek çok batılı yazar çıkmıştır. Bunlar arasında en tanınmışı –ve sonraki tarihçileri en çok etkilemişi– Parisli Matthew'dur. Önyargıları Tapınakçılarla husumeti olan bilgi kaynaklarınca bilenmiş olsa da, yazdıkları sadece umumi kanaati yansıtmasından ötürü değil, doğudaki olaylar hakkında –ön saflardaki önderlerin mektupları dahil– pek çok malumat içermesinden ötürü de değerlidir. Vakanüvislerin atıfları bir yana, 1274 Lyon Konsilinden sonra haçlı seferlerinin neliği ve amaçlarına ilişkin bir tartışma başlamış, bu tartışma kaçınılmaz olarak askeri tarikatların rolünü gözden geçirmeyi de gerektirmişti. 1291'de Papa IV. Nicolaus'un isteği üzerine raporlar hazırlayan din adamlarının yanı sıra Padualı Fidenzio, Ramón Lull, Anjou'lu II. Charles, Pierre Dubois ve Tapınak Üstadı

Molaylı Jacques da Tapınağa ilişkin görüşlerini bildirmişlerdi. Tartışma büyük ölçüde, Tapınakçılar ile Hayırseverlerin birleşmesinin haçlı seferleri açısından hayırlı olup olmayacağı sorusu etrafında dönmüştü.

Tapınakçıların yargılanmasına ilişkin kaynaklarsa gayet zengindir; bunun nedeni hem duruşmaların –arkalarında dev bir ifade yığını bırakan– yetkin noterlerce zapta geçirilmiş olması, hem de meselenin pek çok tebliğ, mektup, sefir raporu ve vakayiname atıfının kaleme alınmasına neden olacak kadar büyük bir tartışma yaratmış olmasıdır. Paris'teki duruşmalarda verilen ifadelerin büyük kısmı, Jules Michelet'nin 1841'de yayımladığı iki ciltlik çalışmada mevcuttur; bu eserde, Paris'te Ekim ve Kasım 1307'de görülen ilk davaların, 1309-11 arası tarikatı bir bütün olarak inceleyen papalık komisyonunun ve 1310'da Roussillon'da yürütülen piskoposluk soruşturmasının kayıtları bir araya getirilmiştir. 1308'de Poitiers'de yürütülen papalık soruşturmasını, 1310'da Brindisi, Papalık Devleti ve Kıbrıs'ta görülen davaları incelemek için gereken malzeme ve Vienne Konsili için hazırlandığı anlaşılan İngilizlere ait tarihsiz bir soruşturma raporu, Konrad Schottmüller tarafından, Tapınakçıların düşüşüne ilişkin çalışmasının (1887) ikinci cildinde yayımlanmıştır. Yakın zamanlarda ise Roger Sève ve Anne-Marie Chagny-Sève tarafından Auvergne duruşmalarıyla ilgili (1987), Anne Gilmour-Bryson tarafından da Papalık Devleti ve Abruzzi'deki duruşmalarla ilgili (1982) yeni ve önemli belgeler yayımlanmıştır. Heinrich Finke'nin derlediği (1907) belge koleksiyonunda bulunan, Aragón sefirine ait dava raporları da aynı ölçüde değerlidir. Dava Vienne'de Tapınağın ilgasıyla sonuçlandı (1311-12); buna dair belgelerin, Norman Tanner tarafından yayıma hazırlanan İngilizce çevirisi de mevcuttur artık (1990). Temsili nitelik taşıyan en kullanışlı

dava belgeleri koleksiyonu ise George Lizerand tarafından derlenmiştir (1923).

Tapınak tarihinin canlandırılması bakımından yazılı kaynaklar esastır, ama bunların çizimler ve maddi kalıtlarla pekiştirilmesi de mümkündür. Mesela Paris'teki Tapınak merkezi mevcut değildir artık; ama buranın görünümü ve planı hakkında, XVIII. yüzyıl gravürlerinden veya bunların Bibliothèque Nationale'deki Cabinet des Estampes'ta bulunan kopyalarından bir fikir edinilebilir. Doğudaki kalelerin çoğu, zamanın ve yeni savaşların gadrine uğramıştır: Memluklar tarafından büyük ölçüde yıkılmış olan Atlit şimdilerde İsrail'e ait bir deniz üssüdür, Safed'in kalıntıları bir parkta gömülüdür, Beaufort yakın tarihli bölgesel çatışmalarda hasar görmüştür, Bagras'ı da depremlerle bakımsızlık harap etmiştir. Batıda ise Londra'daki Tapınak Kilisesine 1941'de bomba isabet etmiş, zemindeki heykeller bundan büyük zarar görmüştür. Ama önemli kale ve kilise kalıntıları da ulaşmıştır günümüze. Mesela İberya'daki Segovia Tapınak Kilisesi, sonradan eklenen bir kuleyle görünümü değişmiş olsa da etkileyicidir hâlâ; başka yerlerin yanı sıra Miravet, Peñíscola, Almourol ve Tomar'da önemli kale kalıntıları vardır. Cressac (Charente) ile San Bevignate'deki (Perugia, Umbria) iki kilise, mimari bakımdan gayet sade olmakla birlikte, etkileyici fresk bezemelere sahiptir. Montsaunès'deki (Haute-Garonne) küçük idare merkezinin kilisesinde bulunan solgun fresk kalıntıları dikkate alınırsa, Tapınak kiliselerinde bu tür bezemelerin mevcut kalıntıların düşündürdüğünden daha yaygın olduğu da söylenebilir. Böylesi süslemeler Tapınakçıların kendilerini nasıl gördükleri konusunda önemli ipuçları sunmaktadır.

Tarikat tarihinin çeşitli dönemleri arasında eşit dağılım göstermeyen bu kaynaklar, son derece geniş bir ikincil literatür alanı ya-

ratmıştır. M. Dessubré ve Heinrich Neu'un hazırladığı iki standart kaynakça (sırasıyla Paris, 1928 ve Bonn, 1965), bu alanın genişliği konusunda bir fikir verebilir. Ne ki Neu'dan sonra incelemelerin konusu epey değişmiştir. İki iyi genel inceleme –Marie Luise Bulst-Thiele, *Sacrae Domus Militiae Templi Hierosolymitani Magistri* (1974) ve Alain Demurger, *Vie et mort de l'ordre du Temple* (1985)– ile askeri tarikatların tarihine dair özlü ve çözümleyici bir giriş çalışması –Alan Forey, *The Military Orders* (1992)– kaleme alınmıştır. Tarikat hakkında üretilen tuhaf "sonraki tarih" ise, Peter Partner'ın *The Murdered Magicians*'ında (1980) incelenmiştir. Tapınak "imparatorluğu"nun belli bölgelerine ilişkin çalışmalar da ilginç bir yaklaşım çeşitliliği sergiler: Birbirinden çok farklı, ama aynı ölçüde faydalı iki örnek, Alan Forey'in Aragón Tapınakçılarına ilişkin ayrıntılı araştırması (1973) ile Mario Roncetti, Pietro Scarpellini ve Francesco Tommasi'nin Perugia San Bevignate Tapınak Kilisesinin tarihine ve sanatsal niteliğine ilişkin ortak incelemesidir (*Templari et Ospitalieri in Italia*, 1987). Yakın tarihli süreli yayınlarda da, Tapınak kaynaklarının mükemmelen kullanıldığı makalelerle konunun belli yönleri açıklığa kavuşturulmuştur. Mesela bkz. Joshua Prawer'ın XIII. yüzyılın ikinci yarısında askeri tarikatlara yönelik genel tutumlarda görülen değişimleri sergilediği makalesi "Military Orders and Crusader Politics" (1980); Benjamin Kedar ve Denys Pringle'ın yazılı kaynaklar ile alan araştırmasını bir araya getirerek hazırladıkları La Fève Kalesine ilişkin inceleme (1985); Rudolf Hiestand'ın, Troyes Konsilinin tarihlenmesine ilişkin uzlaşmayı altüst eden çalışması "Kardinalbischof Matthäus von Albano" (1988); ve Matthew Bennett'ın "Kanun"u Tapınağın askeri faaliyetleri konusunda kaynak olarak kullandığı yazısı (1989). Son olarak, 1987'de Poggibonsi-Siena'da düzenlenen Tapınakçılar konulu uluslararası konferansta sunulan ve

Giovanni Minnucci ile Franca Sardi tarafından yayıma hazırlanan bildirilerden (1989) mevcut araştırma yönelimlerine dair bir fikir edinmek mümkündür.

YARARLANILAN ESERLER

KAYNAKLAR

Acta Aragonensia, yay. haz. H. Finke, 3 cilt, Berlin ve Leipzig, 1908-22.

Acta imperii inedita, yay. haz. E. Winkelman, cilt I, Innsbruck, 1880.

"Actes passés à Famagouste de 1229 à 1301 par devant le notaire génois Lamberto di Sambuceto," yay. haz. C. Desimoni, *AOL* içinde, cilt II(ii), Paris, 1884.

"Actes passés en 1271, 1274 et 1279 à l'Aïas (Petite Arménie) et à Beyrouth par devant des notaires genois," yay. haz. C. Desimoni, *AOL* içinde, cilt I, Paris, 1881.

Adam, Murimouth'lu, *Continuatio Chronicarum*, yay. haz. E. M. Thompson, RS 93, Londra 1889.

Alberico, Trois Fontaines'li, "Chronica a monacho novi monasterii Hoiensis interpolata," yay. haz. P. Scheffer-Boichorst, *MGH SS*, cilt XXIII.

Albertus Aquensis, "Historia Hierosolymitana," *RHCr. Occidentaux*, cilt IV.

"Allocution au Roi Henri II de Lusignan," yay. haz. L. de Mas Latrie, *Revue des Questions Historiques*, 43 (1888).

Amadi, *Chroniques d'Amadi et de Strambaldi*, yay. haz. R. de Mas Latrie, cilt I, Collection de documents inédits sur l'histoire de France, Paris, 1891.

Ambroise, *L'Estoire de la Guerre Sainte par Ambroise*, yay. haz. G. Paris, Collection de documents inédits sur l'histoire de France, Paris, 1871.

The Anglo-Saxon Chronicle, çev. D. W. Whitelock, Londra, 1961.

"Annales Herbipolenses," yay. haz. G. H. Pertz, *MGH SS*, cilt XVI.

"Annales Monasterii de Burton 1004-1216," yay. haz. H. R. Luard, *Annales Monastici*, cilt I, RS 36, Londra, 1864.

"Annales Prioratus de Dunstaplia," yay. haz. H. R. Luard, *Annales Monastici*, cilt III, RS 36, Londra, 1866.

"Anonymous Pilgrim," *V.2*, çev. A. Steward, *Anonymous Pilgrims (11th and 12th centuries)*, Palestine Pilgrims' Text Society 6, Londra, 1894.

Anselme, Havelbergli, *Dialogues*, yay. haz. ve çev. G. Salet, cilt I, Sources Chrétiennes 118, Paris, 1966.

Arab Historians of the Crusades, yay. haz. ve çev. F. Gabrieli, İng. çev. E. J.

Costello, Londra, 1969.

"Assises de la Cour Bourgeois," *RHCr. Lois* içinde, cilt II.

"Assises de la Haute Cour," *RHCr. Lois* içinde, cilt I.

Les Assises de Romanie, yay. haz. G. Recoura, Bibliothèque de l'Ecole des Hautes Etudes, Paris, 1930.

Gli Atti Perduti della Cancelleria Angioina, yay. haz. C. de Lellis, cilt I (i), *RCI* 25, Roma, 1939.

Bahaettin İbni Şeddat (Beha ed-Din), *Life of Saladin*, çev. C. R. Conder, Palestine Pilgrims' Text Society 13, Londra, 1897 (yeni basım 1971).

Bartholomé, Neocastro'lu, *Historia Sicula*, yay. haz. G. Paladino, RIS içinde, cilt XIII(iii).

Benjamin, Tudelalı, *Itinerary*, çev. ve yay. haz. M. N. Adler, Londra, 1907.

Bernard, Clairvaux'lu, "Apologia ad Guillelmum Abbatem," *S. Bernardi Opera* içinde, cilt III, *Tractatus et Opuscula*, yay. haz. J. Leclercq ve H. M. Rochais, Roma, 1963.

"Liber ad Milites Templi de Laude Novae Militiae," *S. Bernardi Opera* içinde, cilt III.

Epistolae, Sancti Bernardi Opera içinde, cilt VII, VIII, Roma, 1974-7.

"In Praise of the New Knighthood," *The Works of Bernard of Clairvaux* içinde, cilt VII, *Treatises*, 3, çev. C. Greenia, önsöz R. J. Z. Werblowsky, Cistercian Fathers Series 19, Kalamazoo, Mich., 1977.

Bernat Desclot, *Chronicle of the Reign of King Pedro III of Aragon, AD 1276-1285*, çev. F. L. Critchlow, Princeton, 1928.

Bibliothèque Nationale, *Manuscrits Latin* 14679.

Moreau 871, *Cartulaire de l'Abbaye de de Rosières*

Nouvelles Acquisitions Latines, 2, 3, 37, 38, 46, 59, 70.

Bonifatius, VIII. *Les Registres de Boniface VIII*, yay. haz. A. Thomas, cilt I, II, BEFAR dizi 2, Paris, 1884.

"Bulles pour l'ordre du Temple tirées des archives de Saint-Gervais de Cassolas," yay. haz. Delaville Le Roulx, *ROL*, II (1905-8).

Burchard, Monte Sion'lu, "Descriptio Terrae Sanctae," yay. haz. J. C. M. Laurent, *Peregrinatores Medii Aevii Quatuor*, Leipzig, 1864.

Calendar of the Close Rolls, Edward I., cilt III, AD 1288-96, Londra, 1904; cilt V, AD 1302-7, Londra, 1908.

Calendar of the Patent Rolls preserved in the Public Record Office, Henry III, 1232-47, Londra, 1906.

Cartulaire de l'abbaye de Saint-Aubin d'Angers, yay. haz. A. de Bertrand de Broussillon, cilt II, Paris, 1903.

Le Cartulaire du Chapitre du Saint-Sépulchre de Jérusalem, yay. haz. G. Bresc-Bautier, Documents relatifs à l'histoire des croisades publiés par l'Académie des Inscriptions et Belles-Lettres 15, Paris, 1984.

Cartulaire de la Commanderie de Richerenches de l'ordre du Temple (1136-1214), yay. haz. Marquis de Ripert-Monclar, Documents inédits pour servir à l'histoire du Départment de Vaucluse, Paris, 1907 (yeni basım 1978).

Cartulaire de l'Eglise Collégiale Notre-Dame de Beaujeu, yay. haz. M.-C. Guigue, Lyon, 1864.

Cartulaire général de l'Ordre des Hospitaliers de Saint-Jean de Jérusalem, 1100-1310, yay. haz. J. Delaville Le Roulx, 4 cilt, Paris, 1894-1905 (yeni basım 1980).

Cartulaire général de l'ordre du Temple 1119?-1150. Recueil des chartes et des bulles relatives à l'ordre du Temple, yay. haz. Marquis d'Albon, Paris, 1913.

Cartulaires des Templiers de Douzens, yay. haz. P. Gérard ve E. Magnou, Collection de documents inédits sur l'histoire de France 3, Paris, 1965.

Cartulario del Temple de Huesca, yay. haz. A. Gargallo Moya, M. T. Iranzo Muñio ve M. J. Sánchez Usón, Textos Medievales 70, Zaragoza, 1985.

The Cartulary of the Knights of St John of Jerusalem in England. Secunda Camera. Essex, yay. haz. M. Gervers, Records of Social and Economic History, new series 6, Oxford, 1982.

Catalan Rule, Archivo de la Corona de Aragón, Barselona, *Cartas reales*, 3344.

Chartes de Terre Sainte provenant de l'abbaye de Notre Dame de Josaphat, yay. haz. F. Delaborde, Paris, 1880.

"Chartes de Terre Sainte," yay. haz. J. Delaville Le Roulx, *ROL*, 11, 1905-8.

Chartes et documents poitevins du XIIIe siècle en langue vulgarie, yay. haz. M. S. La Du, cilt II, Archives historiques du Poitou 58, Poitiers, 1963.

"Les Chemins et pelerinages de la Terre Sainte," yay. haz. H. Michelant ve G. Raynaud, *Itinéraires à Jérusalem*, Cenevre, 1882.

Chronica de Mailros, yay. haz. J. Stevenson, Edinburgh, 1835.

"Chronica regia Coloniensis," yay. haz. R. Röhricht, *Testimonia Minora de*

Quinto Bello Sacro, Cenevre, 1882.

"Chronicon Sampetrinum, yay. haz. B. Stübel, *Geschichtsquellen der Provinz Sachsen*, cilt I, Halle, 1870.

Chronique Latine de Guillaume de Nangis de 1113 à 1300 avec les continuations de cette chronique de 1300 à 1368, yay. haz. H. Géraud, cilt I, Société de l'Histoire de France, Paris, 1843.

Chronique de la Maison de Beaujeu, yay. haz. M.-C. Guigue, Collection Lyonnaise 4, Lyon, 1878.

Clemens, IV. *Les Registres de Clement IV*, yay. haz. E. Jordan, cilt I, BEFAR dizi 2, Paris, 1893.

Codice Diplomatico sui rapporti Veneto-Napoletani durante il Regno di Carlo I d'Angiò, yay. haz. N. Nicolini, RCI 36, Roma, 1965.

Conciliae Magnae Britanniae et Hiberniae, yay. haz. D. Wilkins, cilt II, Londra, 1737.

La Continuation de Guillaume de Tyr (1184-1197), yay. haz. M. R. Morgan, Documents relatifs à l'histoire des Croisades publiés par l'Académie des Inscriptions et Belles-Lettres 14, Paris, 1982.

Crusaders as Conquerors. The Chronicle of the Morea, çev. H. E. Lurier, Records of Civilization. Sources and Studies 69, New York ve Londra, 1964.

The Crusades. Idea and Reality 1095-1274, yay. haz. ve çev. L. ve J. Riley-Smith, Londra, 1981.

Daniel. "The Life and Journey of Daniel. Abbot of the Russian Land," *Jerusalem Pilgrimage* içinde, yay. haz. J. Wilkinson, Hakluyt Society 167, Londra, 1988.

Dante Alighieri, *The Divine Comedy*, Cantica II, *Purgatory*, çev. D. Sayers, Harmondsworth, 1955.

"De constructione castri Saphet," yay. haz. R. B. C. Huygens, *Studi Medievali*, dizi 3, 6 (1965).

Decrees of the Ecumenical Councils, yay. haz. N. P. Tanner, cilt I, Londra, 1990.

Deliberazioni del Maggior Consiglio di Venezia, yay. haz. R. Cessi, cilt II, R. Accademia dei Lincei. Commissione per gli atti delle Assemblee Constituzionali Italiane, Bologna, 1931.

Diplomatic Documents (Chancery and Exchequer), yay. haz. P. Chaplais, cilt I, 1101-1271, Londra, 1964.

"Un document sur les débuts des Templiers," yay. haz. J. Leclercq, *Revue d'Histoire Ecclésiastique*, 52 (1957).

Documenti del commercio veneziano nei secoli XI-XIII, yay. haz. R. Morozzo della Rocca ve A. Lombardo, 2 cilt, RCI 28, Roma, 1940.

Documenti sulle relazioni delle città toscane coll'Oriente cristiano e coi Turchi fino all'anno 1531, yay. haz. G. Müller, Floransa, 1879.

Documents concernant les Templiers extraits des archives de Malte, yay. haz. J. Delaville Le Roulx, Paris, 1882.

Documents en Français des Archives Angevines de Naples (Règne de Charles Ier), yay. haz. A. de Boüard, 2 cilt, Paris, 1933.

"Documents relatifs à la successibilité au trône et à la régence," *RHCr. Lois* içinde, cilt II.

Le Dossier de l'Affaire des Templiers, yay. haz. ve çev. G. Lizerand, Les Classiques de l'Histoire de France au Moyen Age, 2. basım, Paris, 1964.

Ebu Şame (Abu Shama), "Le Livre des Deux Jardins," *RHCr. Historiens Orientaux* içinde, cilt IV,V.

Ebülfida (Abu'l Feda), "Annales," *RHCr. Historiens Orientaux* içinde, cilt I.

"Emprunts de Saint-Louis en Palestine et en Afrique," yay. haz. G. Servois, *BEC* 19, (1858).

Epistolae Saeculi XIII e Regestis Pontificum Romanorum, yay. haz. C. Rodenberg, *MGH Epistolae* içinde, cilt I, Berlin, 1883.

"Epistola Sancti Ludovici Regis de Captione et Liberatione sua," yay. haz. A. Duchesne, *Historiae Francorum Scriptores*, cilt V, Paris, 1649.

Eracles. L'Estoire d'Eracles Empereur et la Conqueste de la Terre d'Outremer, RHCr. Occid. içinde, cilt I, II.

Ernoul-Bernard. Chronique d'Ernoul et de Bernard le Trésorier, yay. haz. L. de Mas Latrie, Paris, 1871.

Etudes sur les actes de Louis VII, yay. haz. A. Luchaire, Paris, 1885.

Felix Fabri. *The Book of the Wanderings of Brother Felix Fabri (c. 1480-1483)*, çev. A. Stewart, cilt II, Palestine Pilgrims' Text Society 9, Londra, 1893.

Ferretto, Vicenzalı, "Historia rerum in Italia gestarum ab anno 1250 ad annum usque 1318," RIS içinde, cilt IX.

Flores Historiarum, yay. haz. H. R. Luard, cilt II, III, RS 95, Londra, 1890.

Florio Bustron, *Chronique de l'Île de Chypre*, yay. haz. R. de Mas Latrie, Colec-

tion de documents inédits sur l'histoire de France. Mélanges historiques 5, Paris, 1886.

Foedera, Conventiones, Literae et Cuiuscunque Generis Acta Publica, yay. haz. T. Rymer, 3. edisyon, cilt I(ii), Hague, 1745.

"Fragment d'un cartulaire de l'ordre de Saint-Lazare en Terre Sainte," yay. haz. A. de Marsy, *AOL* içinde, cilt II, Paris, 1884.

Fulcherius Carnotensis, *Historia Hierosolymitana*, yay. haz. H. Hagenmeyer, Heidelberg, 1913.

Geoffroi, Clairvaux'lu, *Vita S. Bernardi, PL* içinde, cilt 185 (i).

Gerald, Wales'li, "De Principis Instructione Liber," yay. haz. G. F. Warner, *Giraldi Cambrensis Opera*, cilt VIII, RS 21, Londra, 1891.

Gervase, Canterbury'li, *The Gesta Regum with its Continuation*, yay. haz. W. Stubbs, RS 73, Londra, 1880.

Gesta Crucigerorum Rhenanorum," yay. haz. R. Röhricht, *Quinti Belli Sacri Scriptores Minores*, Société de l'Orient latin: série historique 2, Cenevre, 1879.

Gesta Regis Henrici Secundi Benedicti Abbatis: The Chronicle of the Reigns of Henry II and Richard I, AD 1169-1192, known commonly under the name of Benedict of Peterborough, yay. haz. W. Stubbs, 2 cilt, RS 49, Londra, 1867.

Gestes des Chiprois, yay. haz. G. Raynaud, Cenevre, 1887.

Grégoire, Rahip. "Chronique de Grégoire Le Prêtre," *RHCr. Documents Arméniens* içinde, cilt I.

Guillaume, Nangis'li, "Vie de Saint Louis," *RHG* içinde, cilt XX.

Guillaume, Tirli, *Chronique*, yay. haz. R. B. C. Huygens, 2 cilt, Corpus Christianorum. Continuatio Mediaevalis 63, 63A, Turnhout, 1986.

A History of Deeds done beyond the Sea, çev. E. M. Babcock ve A. C. Krey, 2 cilt, Records of Civilization. Sources and Studies 35, New York, 1943 (yeni basım 1976).

Guiot, Provins'li, "La Bible," *Les Oeuvres de Guiot de Provins, poète lyrique et satirique* içinde, yay. haz. J. Orr, Manchester, 1915.

Henry, Huntingdon'lı, *Historia Anglorum*, yay. haz. T. Arnold, RS 74, Londra, 1879.

"Epistola ad Walterum de Contemptu Mundi," *Historia Anglorum* içinde, yay. haz. T. Arnold.

Hethum, "La Flor des Estoires de la Terre d'Orient," RHCr. *Documents*

Arméniens, cilt II.

Histoire de l'Ile de Chypre, yay. haz. L. de Mas Latrie, cilt II, Paris, 1852.

Histoire de l'Ordre Militaire des Templiers, ou Chevaliers du Temple de Jérusalem. Depuis son Etablissement jusqu' à sa Decadence et sa Suppression, yay. haz. P. Dupuy, Brüksel, 1751 (ilk basım 1654).

Historia Diplomatica, yay. haz. J.-L.-A. Huillard-Bréholles, cilt I, II, Paris, 1852.

Honorius, III. *Regesta Honorii Papae III*, yay. haz. P. Pressutti, cilt I, II, Roma, 1888-95.

Innocentius, III. *Innocenti P. P. Registrorum, PL* içinde, cilt 214-16.

Innocentius, IV. *Les Registres d'Innocent IV*, yay. haz. E. Berger, cilt I-III, BEFAR dizi 2, Paris, 1884-97.

Instrumenta Episcoporum Albinganensium, yay. haz. G. Pesce, Documenti del R. Archivo di Stato di Torino, Collana Storico-Archeologica della Liguria Occidentale 4, Albenga, 1935.

Isaac, L'Etoile'lü, "Isaac de l'Etoile et son siècle: Texte et commentaire historique du sermon XLVIII," yay. haz. G. Raciti, *Cîteaux: Commentarii Cisterciensis*, 12, 1961.

Das Itinerarium peregrinorum. Eine zeitgenössische Chronik zum dritten Kreuzzug in ursprünglicher Gestalt, yay. haz. H. E. Mayer, *MGH Schriften* içinde, cilt XVIII, Stuttgart, 1962.

Itinerarium Peregrinorum et Gesta Regis Ricardi, yay. haz. W. Stubbs, cilt I, RS 38, Londra, 1864.

İbnülesir (Ibn al-Athir), "Extrait de la Chronique intitulée Kamel-Altevarykh," *RHCr. Orientaux* içinde, cilt I, II (i).

İbnülfurat (Ibn al-Furât). *Ayyubids, Mamlukes and Crusaders. Selections from the Tarikh al-Duwal wa'l-Muluk of Ibn al-Furat*, metin ve çev. U. ve M. C. Lyons, tarihsel önsöz J. Riley-Smith, 2 cilt, Cambridge, 1971.

İbnülkalanisi (Ibn al-Qalanisi), *The Damascus Chronicle of the Crusades*, yay. haz. ve çev. H. A. R. Gibb, University of London Historical Series 5, Londra, 1932.

İmadettin İsfahani ('Imâd ad-Din al-Isfahânî), *Conquête de la Syrie et de la Palestine par Saladin*, çev. H. Massé, Paris, 1972.

Jaime, Aragónlu, *The Chronicle of James I, King of Aragon, surnamed the Conqueror*, çev. J. Forster, 2 cilt, Londra, 1883.

James Doria, "Annales Ianuenses," *Annali genovesi de Caffaro e dei suoi continuatiori* içinde, yay. haz. C. Imperiale de Sant'Angelo, cilt V, Roma, 1929.

Jacques, Vitry'li, "Historia Hierosolimitana," yay. haz. J. Bongars, *Gesta Dei per Francos*, cilt I(ii), Hanover, 1611.

The Exempla or Illustrative Stories from the Sermones Vulgares, yay. haz. T. F. Crane, New York, 1890.

Lettres de Jacques de Vitry: (1160/1170-1240), évêque de Saint-Jean-d'Acre, yay. haz. H. B. C. Huygens, Leiden, 1960.

Jerusalem Pilgrimage 1099-1185, yay. haz. J. Wilkinson, J. Hill ve W. F. Ryan, Hakluyt Society 167, Londra, 1988.

Jean, Joinville'li, *Histoire de Saint Louis*, yay. haz. ve çev. N. De Wailly, 2. edisyon, Paris, 1874.

Ioannes Kinnamos, *The Deeds of John and Manuel Commenus*, çev. C. M. Brand, Records of Civilization. Sources and Studies 95, New York, 1976.

John, Salisbury'li, *Historia Pontificalis*, yay. haz. ve çev. M. Chibnall, Londra, 1956.

Ioannis Saresberiensis Episcopi Carnotensis Policratici, cilt II, yay. haz. C. C. Webb, Oxford, 1909.

Policraticus: Of the Frivolities of Courtiers and the Footprints of Philosophers, yay. haz. ve çev. C. J. Nederman, Cambridge, 1990.

Johannes, Würzburg'lu, "Descriptio Terrae Sanctae," yay. haz. T. Tobler, *Descriptiones Terrae Sanctae ex saec. VIII. IX. XII. et XV.*, Leipzig, 1874.

The Knights Hospitallers in England, yay. haz. L. B. Larking ve J. M. Kemble, Camden Society, old series 65, Londra, 1857.

Layettes du Trésor des Chartes, yay. haz. M. A. Teulet, cilt I, II, Paris, 1863.

"Lettre des Chrétiens de Terre-Sainte à Charles d'Anjou," yay. haz. Delaborde, *ROL*, 2 (1894).

"Lettre inédite de Hugues de Saint-Victor aux Chevaliers de Temple," yay. haz. C. Sclafert, *Revue d'ascétique et de mystique*, 34 (1958).

"Lettres inédits concernant les croisades," yay. haz. C. Kohler ve C.-V. Langlois, *BEC*, 52 (1891).

Lettres inédites de Philippe Le Bel, yay. haz. A. Baudouin, Mémoires de l'Académie des Sciences, Inscriptions et Belles-Lettres de Toulouse, dizi 8, 8, Toulouse, 1886.

Lettres des Premiers Chartreux, cilt I, *S. Bruno, Guiges, S. Anthelme,* Sources Chrétiennes 88, 2. basım, Paris, 1988.

"Libellus de expugnatione Terrae Sanctae per Saladinum," yay. haz. J. Stevenson, Coggeshall'lu Ralph, *Chronicon Anglicanum* içinde, RS 66, Londra, 1875.

"Les Lignages d'Outremer," *RHCr. Lois* içinde, cilt. II.

Ludolph, Sudheim'lı, *Liber de Itinere Terrae Sanctae*, yay. haz. F. Deycks, Stuttgart, 1851.

"Majus Chronicon Lemovicense," *RHG* içinde, cilt XXI.

Makrizi (Maqrisi). *Histoire d'Egypt de Makrizi*, çev. E. Blochet, *ROL*, 6 (1898); 8 (1900-1); 9 (1902); 10 (1903-4); II (1905-8).

Histoire des Sultans Mamelouks de l'Egypte, yay. haz. ve çev. M. E. Quatremère, cilt I, II, Paris, 1837-45.

Marino Sanudo, *Liber secretorum fidelium crucis, Gesta Dei per Francos*, yay. haz. J. Bongars, cilt I, Hanover, 1611.

Martin da Canal, *Les Estoires de Venise. Cronaca veneziana in lingua francese dalle origini al 1275*, yay. haz. A. Limentani, Civiltà Veneziana, Fonti e Testi 12, Floransa, 1972.

Matthew, Parisli, *Chronica Majora*, yay. haz. H. R. Luard, cilt IV-VI, RS 57, Londra, 1880.

"Menkonis Chronicon," yay. haz. L. Weiland, *MGH SS* içinde, cilt XXIII, Leipzig, 1925.

Mikhael, Suriyeli, *Chronique de Michel Le Syrien, Patriarche Jacobite d'Antioche (1166-99)*, yay. haz. ve çev. J.-B. Chabot, cilt III, Paris, 1905.

Monumenta Boica, yay. haz. Academia scientiarum Boica, cilt XXIX(ii), Münih, 1831.

"Un nouveau manuscrit de la Règle du Temple," yay. haz. J. Delaville Le Roulx, *Annuaire-Bulletin de la Société de l'Histoire de France*, 26 (ii) (1889).

"Obituaire de la Commanderie du Temple de Reims," yay. haz. E. Barthélemy, *Mélanges historiques. Collection des Documents inédits* içinde, cilt IV, Paris, 1882.

Odon, Deuil'lü, *De Profectione Ludovici VII in Orientem*, yay. haz. ve çev. V. G. Berry, Records of Civilization. Sources and Studies 42, New York, 1948.

Oliver, Paderborn'lu, "Historia regum Terre Sancte," yay. haz. O. Hoogweg,

Die Schriften des Kölner Domscholasters, Bibliothek des Litterarischen Vereins in Stuttgart 202, Tübingen, 1894.

Oliveri Paderbornensis Historia Damiatina, yay. haz. O. Hoogeweg, *Die Schriften*.

Ordericus Vitalis. *The Ecclesiastical History of Orderic Vitalis*, yay. haz. ve çev. M. Chibnall, cilt VI, Oxford, 1978.

Ordonnances des Roys de France de la troisième race, yay. haz. E. de Laurière, cilt I, Paris, 1723.

Otto, Freising'li ve Rahewin. *Gesta Friderici I. Imperatoris auctoribus Ottone et Ragewino praeposito Frisingensibus*, yay. haz. G. H. Pertz, *MGH SS* içinde, cilt XX.

Papsttum und Untergang des Templerordens, cilt II, yay. haz. H. Finke, Münster, 1907.

Papsturkunden für Templer und Johanniter, yay. haz. R. Hiestand, Vorarbeiten zum Oriens Pontificius, cilt I ve II, Abhandlungen des Akademie der Wissenschaften in Göttingen 77, Göttingen, 1972-84.

Pierre, Muhterem. *The Letters of Peter the Venerable*, yay. haz. G. Constable, cilt I, Cambridge, Mass., 1967.

Philippe, Novaralı, *The Wars of Frederick II against the Ibelins in Syria and Cyprus*, çev. M. J. Hubert ve J. L. La Monte, Records of Civilization. Sources and Studies 25, New York, 1936.

Pierre Dubois, *De Recuperatione Terre Sancte*, yay. haz. C. V. Langlois, Collection de Textes pour servir à l'étude et à l'enseignement de l'histoire, Paris, 1891.

The Recovery of the Holy Land, çev. W. I. Brandt, Records of Civilization. Sources and Studies 51, New York, 1956.

Portugaliae Monumenta Historia, Leges et consuetudines, cilt I, Lizbon, 1856.

Procès des Templiers, yay. haz. J. Michelet, 2 cilt, Collection de documents inédits sur l'histoire de France, Paris, 1841.

Le Procès des Templiers d'Auvergne (1309-11): Edition de l'interrogatoire de juin 1309, yay. haz. R. Sève ve A.-M. Chagny-Sève, Mémoires et documents d'historie médiévale et de philologie, nouvelle collection, Paris, 1987.

Provins. Histoire et cartulaire des Templiers de Provins, yay. haz. V. Carrière, Paris, 1919 (yeni basım 1978).

Rainerius Sacconi, "Summa de Catharis et Pauperibus de Lugduno," *Un Traité néo-manichéen du XIIIe siècle: Le Liber de duobus principlis, suivi d'un fragment de rituel cathare* içinde, yay. haz. A. Dondaine, Roma, 1939.

Radulphus Cadomensis, "Gesta Tancredi in Expeditione Hierosolymitana," *RHCr. Occidentaux* içinde, cilt III.

Ralph, Coggeshall'lu, *Chronicon Anglicanum*, yay. haz. J. Stevenson, RS 66, Londra, 1875.

Raoul, Diceto'lu, *Opera Historica*, yay. haz. W. Stubbs, cilt II, RS 68, Londra, 1876.

Ramón Lull, "Liber de Fine," yay. haz. A. Madre, *Raimundi Lulli Opera Latina*, Corpus Christianorum. Continuatio Mediaevalis 35, Turnhout, 1981.

Ramón Muntaner, *Crónica Catalana*, yay. haz. ve çev. A. de Bofarull, Barselona, 1860.

The Chronicle of Muntaner, çev. Lady Goodenough, Hakluyt Society 50, Londra, 1920-1.

"Récit du XIIIe siècle sur les translations faites en 1239 et en 1241 des saints reliques de la Passion," yay. haz. N. de Wailly, *BEC*, 38 (1878).

Records of the Templars in England in the Twelfth Century. The Inquest of 1185, yay. haz. B. A. Lees, British Academy Records of the Social and Economic History of England and Wales 9, Londra, 1935.

Regesta Pontificum Romanorum, yay. haz. A. Potthast, 2 cilt, Berlin, 1873-5.

Regesta Regni Hierosolymitani, yay. haz. R. Röhricht, 2 cilt, Innsbruck, 1893-1904.

Regesto del Capitolo di Lucca, yay. haz. P. Guidi ve O. Parenti, cilt I, RCI 6, Roma, 1910.

I registri della cancelleria angioina, yay. haz. R. Filangieri, cilt IX, XI, XXVI, Napoli, 1957-79.

La Règle des Templiers, yay. haz. ve çev. L. Dailliez, Nice, 1977.

La Règle du Temple, yay. haz. H. de Curzon, Société de l'histoire de France, Paris, 1886.

Richard, Poitou'lu, *Chronica*, *MGH SS* içinde, cilt XXVI.

Rigord. *Oeuvres de Rigord et de Guillaume le Breton*, yay. haz. H.-F. Delaborde, cilt I, Société de l'Histoire de France, Paris, 1882.

Robert, Torignili, "Chronicle," *Chronicles of the Reigns of Stephen, Henry II, and*

Richard I, yay. haz. R. Howlett, cilt IV, RS 82, Londra, 1889.

Roger, Hoveden'lı, *Chronica*, yay. haz. W. Stubbs, cilt II, III, RS 51, Londra, 1870.

Roger, Wendover'lı, *Liber qui dicitur Flores Historiarum*, yay. haz. H. G. Hewlet, cilt II, RS 84, Londra, 1887.

Rorgo Fretullus de Nazareth et sa description de la Terre Sainte. Histoire et edition du texte, yay. haz. P. C. Boeren, Amsterdam, 1980.

Rothelin, "Continuation de Guillaume de Tyr de 1229 à 1261, dite du manuscrit de Rothelin," *RHCr. Occidentaux* içinde, cilt II.

Rotuli Litterarum Clausarum, yay. haz. T. Hardy, cilt I, Londra, 1833.

Rotuli Litterarum Patentium, yay. haz. T. D. Hardy, cilt I (i), Londra, 1835.

The Rule of the Templars. The French Text of the Rule of the Order of the Knights Templar, çev. J. M. Upton-Ward, Woodbridge, 1992.

Adam, Salimbene'li, *Cronica*, yay. haz. G. Scalia, cilt I, Scrittori d'Italia 233, Bari, 1966.

Schlesisches Urkundenbuch, 1231-1250, yay. haz. W. Irgang, cilt II, Viyana, Köln ve Graz, 1977.

"Six lettres relatives aux Croisades," yay. haz. P. Riant, *AOL*, cilt I, Paris, 1881.

Suger, Saint-Denis'li. *Abbot Suger on the Abbey Church of St Denis and its Art Treasures*, yay. haz. ve çev. E. Panofsky, 2. edisyon G. Panofsky-Soergel, Princeton, 1979.

Syllabus Membranarum ad Regiae Siclae archivum pertinentium, yay. haz. A. A. Scotti, cilt I, Napoli, 1824.

Tabulae ordinis Theutonici, yay. haz. E. Strehlke, Berlin, 1869 (yeni basım 1975).

"The Templars and the Castle of Tortosa in Syria: An Unknown Document Concerning the Acquisition or the Fortress," yay. haz. J. Riley-Smith, *EHR*, 84 (1969).

Theodericus Libellus de Locis Sanctis, yay. haz. M. L. ve W. Bulst, Editiones Heidelbergenses 18, Heidelberg, 1976.

The Trial of the Templars in the Papal State and the Abruzzi, yay. haz. A. Gilmour-Bryson, Studi e Testi 303, Città del Vaticano, 1982.

Der Untergang des Templer-Ordens, yay. haz. K. Schottmüller, cilt II, Berlin, 1877 (yeni basım 1970).

Urbanus, IV. *Les Registres d'Urbain IV*, yay. haz. J. Guiraud, cilt IV, BEFAR di-

zi 2, Paris, 1906.

Die Urkunden der Deutschen Könige und Kaiser, yay. haz. F. Hausmann, *MGH Diplomata* içinde, cilt IX, Viyana, 1969.

Urkunden zur Reichs-und Rechtsgeschichte Italiens, yay. haz. J. Ficker, cilt II, Innsbruck, 1874.

Die ursprüngliche Templerregel, yay. haz. G. Schnürer, Freiburg, 1903.

Üsame bin Munkiz (Usamah Ibn-Munqidh), *An Arab-Syrian Gentleman and Warrior in the Period of the Crusades*, çev. P. K. Hitti, New York, 1929 (yeni basım 1987).

Vitae Paparum Avenionensium, yay. haz. E. Baluze, yeni edisyon G. Mollat, cilt III, Paris, 1927.

Walter, Hemingborough'lu, *Chronicon de Gestis Regum Angliae*, yay. haz. H. C. Hamilton, cilt II, English Historical Society 14, Londra, 1849.

Walter Map, *De nugis curialium*, yay. haz ve çev. M. R. James, düz. C. N. L. Brooke ve R. A. B. Mynors, Oxford, 1983.

Wilbrand, Oldenburg'lu. "Wilbrandi de Oldenborg Peregrinatio," yay. haz. J. C. M. Laurent, *Peregrinatores Medii Aevi Quatuor*, Leipzig, 1864.

William Rishanger. *Chronica monasterii S. Albani. Willelmi Rishanger ... Chronica et annales*, yay. haz. H. T. Riley, RS 28, Londra, 1865.

Wolfram von Eschenbach, *Parzival*, çev. A. T. Hatto, Harmondsworth, 1980.

İkincil Kaynaklar

Abulafia, D. "Marseilles, Acre and the Mediterranean, 1200-1291," *Coinage in the Latin East: The Fourth Oxford Symposium on Coinage and Monetary History* içinde, yay. haz. P. W. Edbury ve D. M. Metcalf, British archeological reports, International Series 77, Oxford, 1980, s. 19-39.

"Southern Italy and the Florentine Economy, 1265-1370," *Economic History Review*, dizi 2, 33 (1981), s. 377-88.

"The Crown and the Economy under Roger II and his successors," *DOP*, 37 (1983), s. 1-14.

Frederick II. A Medieval Emperor, Londra, 1988.

Alart, B. "Suppression de l'Ordre des Templiers en Roussillon," *Bulletin de la Société Agricole, Scientifique et Littéraire des Pyrénées-Orientales*, 15 (1867), 22-115.

Albon, Marquis d'. "La Mort d'Odon de Saint-Amand, Grand Maître du Temple," *ROL*, 12 (1909-11), 279-82.

Arbois de Jubainville, H. d'. *Histoire des Ducs et des Comtes de Champagne*, cilt III, V, Paris, 1861-3.

Baignent, M., R. Leigh ve H. Lincoln. *The Holy Blood and the Holy Grail*, Londra, 1976.

Baldwin, J. W. *The Government of Philip Augustus. Foundations of French Royal Power in the Middle Ages*, Berkeley ve Londra, 1986.

Baldwin, M. W. *Raymond III of Tripolis and the Fall of Jerusalem (1140-87)*, Princeton, 1936.

Baratier, E., G. Duby ve E. Hildesheimer. *Atlas Historique. Provence. Comtat Venaissin. Comté de Nice. Principauté de Nice. Principauté de Monaco*, Librairie Armand Colin, Paris, 1969.

Barber, M. C. "The Origins of the Order of the Temple," *Studia Monastica*, 12 (1970), 219-40.

"James of Molay, the Last Grand Master of the Temple," *Studia Monastica*, 14 (1972), 91-124.

The Trial of the Templars, Cambridge, 1978.

"Lepers, Jews and Moslems: The Plot to Overthrow Christendom in 1321," *History*, 66 (1981), 1-17.

"The Templars and the Turin Shroud," *The Catholic Historical Review*, 68 (1982), 206-25.

"The Social Context of the Templers," *TRHS*, 5. dizi, 34 (1984), 27-46.

"Supplying the Crusader States: The Role of the Templars," *The Horns of Hattin* içinde, yay. haz. B. Z. Kedar, Kudüs ve Londra, 1992, s. 314-26.

Barruel, A. *Mémoires pour servir à l'histoire du Jacobinisme*, 2 cilt, Vouillé, 1973 (ilk basım dört cilt, 1797-8, gözden geçirilmiş basım 1818).

Bautier, R.-H. "Diplomatique et histoire politique: ce que la critique diplomatique nous apprend sur la personnalité de Philippe le Bel," *Revue historique*, 259 (1978), s. 3-27.

Bennett, M. "*La Règle du Temple* as a military manual, or How to deliver a cavalry charge," *Studies in Medieval History presented to R. Allen Brown* içinde, yay. haz. C. Harper-Bill, C. Holdsworth ve J. L. Nelson, Woodbridge, 1989, s. 7-19.

Benton, J. F. "The Revenue of Louis VII," *Speculum*, 42 (1967), 91.

Benvenisti, M. *The Crusaders in the Holy Land*, Kudüs, 1972.

Berry, V. G. "Peter the Venerable and the Crusades," *Petrus Venerabilis (1156-1956): Studies and Texts Commemorating the Eighth Centenary of his Death* içinde, yay. haz. G. Constable ve J. Kritzeck, Roma, 1956, s. 141-62.

Besson, L. F. N., *Oeuvres pastorales*, cilt I, Paris, 1879.

Bevere, R. "Notizie storiche tratte dai documenti conosciuti col nome di 'Arche in carta bambagina'," *Archivo Storico per le Province Napoletane*, 25 (1900), s. 241-75, 389-407.

Bisson, T. N. *The Medieval Crown of Aragon. A Short History*, Oxford, 1986.

Bleis, H. "La place prise par l'abbaye de Clairvaux, au temps de Saint Bernard, dans la rivalité entre le Comte de Champagne et le Duc de Bourgogne," *MSB* içinde, s. 28-31.

M. Borracelli, "La Magione Templare di Frosini e l'importanza delle strade che vi convergevano," *MS* içinde, s. 311-30.

Boswell, J. *Christianity, Social Tolerance and Homosexuality*, Chicago, 1980.

Boussard, *Le Comté d'Anjou sous Henri Plantagenêt et ses fils. 1151-1204*, Paris, 1938.

Bramato, F. "L'Ordine dei Templari in Italia. Dalle origini al pontificato di Innocenzo III (1135-1216)," *Nicolaus*, 20 (1985), fas. I, 183-221.

"L'Ordine Templare nel Regno di Sicilia nell'età Svevo-Angioina," *MS* içinde, s. 17-41.

Storia dell'Ordine dei Templari in Italia. Le Fondazione, Roma, 1991.

Brown, E. A. R. "The Prince is Father of the King: The Character and Childhood of Philip the Fair of France," *Medieval Studies*, 49 (1987), 282-334.

Brundage, J. A. "The Crusader's Wife: A Canonistic Quandary," *Studia Gratiana*, 12, Collectanea Stephan Kuttner 2, Roma, 1967, s. 427-41.

"The Crusader's Wife Revisited," *Studia Gratiana*, 14, Collectanea Stephan Kuttner 4, Roma, 1967, s. 243-51.

Medieval Canon Law and the Crusader, Madison, 1969.

"A Transformed Angel (X 3.31.18): The Problem of the Crusading Monk," *Studies in Medieval Cistercian History presented to Jeremiah F. O'Sullivan* içinde, Cistercian Studies Series 13, Spencer, Mass., 1971, s. 55-62.

Law, Sex and the Christian Society in Medieval Europe, Chicago ve Londra, 1987.

Bulst-Thiele, M. L. "Templer in königlichen und päpstlichen Diensten," *Festschrift Percy Ernst Schramm* içinde, cilt I, Wiesbaden, 1964, s. 289-308.

Sacrae Domus Militiae Templi Hierosolymitani Magistri: Untersuchungen zur Geschichte des Templeordens 1118/9-1314, Göttingen, 1974.

"The Influence of St Bernard of Clairvaux on the Formation of the Order of the Knights Templar," *The Second Crusade and the Cistercians* içinde, yay. haz. M. Gervers, New York, 1992, s. 57-65.

Burton, J. E. "The Knights Templars in Yorkshire in the Twelfth Century: a Reassessment," *Northern History. A Review of the History of the North of England and the Borders*, 27 (1991), 26-40.

Cadet de Gassicour, C. L. *Le Tombeau de Jacques Molai*, Paris, 1796.

Cahen, C. *La Syrie du nord à l'époque des croisades*, Paris, 1940.

Carrière, V. "Les Débuts de l'Ordre du Temple en France," *Le Moyen Age*, 18 (1914), 308-35.

Cazelles, R. *Nouvelle histoire de Paris de la fin du règne de Philippe Auguste à la mort de Charles V 1223-1380*, Paris, 1972.

Chartrou, J. *L'Anjou de 1109 à 1151*, Paris, 1928.

Cohn, N. *Europe's Inner Demons*, Londra, 1976.

Conder, C. R. ve H. H. Kitchener. *The Survey of Western Palestine. Memoirs of the Topography, Orography, Hydrography and Archaeology*, 3 cilt, Londra, 1881-3.

Contamine, P. *War in the Middle Ages*, çev. M. Jones, Oxford, 1984.

Cousin, P. "Les Débuts de l'Ordre des empliers et Saint Bernard," *MSB* içinde, 49-51.

Curzon, H. de. *La Maison du Temple de Paris. Histoire et description*, Paris, 1888.

Davies, C. "Sexual Taboos and Social Boundaries," *American Journal of Sociology*, 87 (1982), 1032-63.

Delaruelle, E. "L'idée de croisade chez saint Bernard," *MSB* içinde, s. 53-67.

Delisle, L. *Mémoire sur les Opérations Financières des Templiers*, Mémoires de l'Institut National de France, Académie des Inscriptions et Belles-Lettres 33 (ii), Paris, 1889.

Demurger, A. *Vie et mort de l'Ordre du Temple*, Paris, 1985.

"Les Templiers, Matthieu Paris et les sept péchés capitaux," *MS* içinde, s. 153-68.

Deschamps, P. *Les Châteaux des Croisés en Terre Sainte*, cilt II, *La Défense du Royaume de Jérusalem*, Paris, 1939.

Les Châteaux des Croisés en Terre Sainte, cilt III, *La Défense du Comté de Tripoli et de la Principauté d'Antioche*, Paris, 1973.

Deschamps, P. ve M. Thibout, *La Peinture murale en France. Le Haut Moyen Age et l'Epoque Romane*, Paris, 1951.

La Peinture murale en France au début de l'époque gothique, Paris, 1963.

IV. Dessubré, M. *Bibliographie de l'Ordre des Templiers*, Paris, 1928 (yeni basım 1966).

Dickson, G. "The Flagellants of 1260 and the Crusades," *JMH*, 15 (1989), 227-67.

Dubois, G. "Recherches sur la vie de Guillaume des Roches, sénéchal d'Anjou, du Maine et de Touraine," *BEC*, 30 (1869), 377-424.

Duby, G. *The Three Orders. Feudal Society Imagined*, çev. A. Goldhammer, Chicago ve Londra, 1980.

Duffy, C. *The Military Experience in the Age of Reason*, Londra, 1987.

Dunbabin, J. "From Clerk to Knight: Changing Orders," *The Ideals and Practice of Medieval Knighthood* içinde, cilt II, *Papers from the Third Strawberry Hill Conference 1986*, yay. haz. C. Harper-Bill ve R. Harvey, Woodbridge, 1988, s. 26-39.

J. E. Duncan, "The Anti-Romantic in *Ivanhoe*," *Walter Scott. Modern Judgements* içinde, yay. haz. D. D. Devlin, Londra, 1968, s. 142-7.

Durbec, J.-A. "Introduction à une liste des biens du Temple saisis en 1308 dans la region des Alpes-Maritimes," *Nice Historique*, 54 (1951), 45-52.

"Les Templiers en Provence. Formation des Commanderies et répartition géographique des leurs biens," *Provence Historique*, 9 (1959), 3-37, 97-132.

Durrieu, P. *Les Archives angevines de Naples. Etude sur les Registres du Roi Charles I (1265-1285)*, cilt I, BEFAR 46, Paris, 1886.

Eco, U. *Foucault's Pendulum*, çev. W. Weaver, Londra, 1989.

Edbury, P. W. *The Kingdom of Cyprus and the Crusades, 1191-1374*, Cambridge, 1991.

"The Templars in Cyprus," *The Military Orders. Fighting for the Faith and Caring for the Sick* içinde, yay. haz. M. C. Barber, Londra, 1994, 189-95.

Edbury, P. W. ve J. G. Rowe, *William of Tyre, Historian of the Latin East*,

Cambridge, 1988.

R. W. Edwards, "Bağras and Armenian Cilicia: A Reassessment," *Revue des Etudes Arméniennes*, 17 (1983), 415-35.

The Fortifications of Armenian Cilicia, Washington, 1987.

Eistert, K. "Der Ritterorden der Tempelherren in Schlesien," *Archiv für Schlesisches Kirchengeschichte*, 14 (1956), 1-23.

Emery, R. W. *The Jews of Perpignan in the Thirteenth Century*, New York, 1959.

Evergates, T. *Feudal Society in the Bailliage of Troyes under the Counts of Champagne, 1152-1284*, Baltimore, 1975.

Farmer, D. H. *The Oxford Dictionary of Saints*, Oxford, 1978.

Favreau-Lilie, M.-L. "Landesausbau und Burg während der Kreuzfahrerzeit: *Safad* in Obergalilaea," *Zeitschrift des Deutschen Palästina-Vereins*, 96 (1980), 67-87.

Fleckenstein, J. "Die Rechtfertigung der geistlichen Ritterorden nach der Schrift 'De laude novae militiae' Bernhards von Clairvaux," *Die geistlichen Ritterorden Europas* içinde, yay. haz. J. Fleckenstein ve M. Hellmann, Sigmaringen, 1980, s. 9-22.

Forey, A. J. "The Order of Mountjoy," *Speculum*, 46 (1971), 250-66.

The Templars in the Corona de Aragón, Londra, 1973.

"The Military Orders in the Crusading Proposals of the Late-Thirteenth and Early-Fourteenth Centuries," *Traditio*, 36 (1980), 317-45.

"The Will of Alfonso I of Aragon and Navarre," *Durham University Journal*, 73 (1980-1), 59-65.

"The Militarisation of the Hospital of St John," *Studia Monastica*, 26 (1984), 75-89.

"The Failure of the Siege of Damascus in 1148," *JMH*, 10 (1984), 13-23.

"The Military Orders and the Spanish Reconquest in the Twelfth and Thirteenth Centuries," *Traditio*, 40 (1984), 197-234.

"The Emergence of the Military Order in the Twelfth Century," *Journal of Ecclesiastical History*, 36 (1985), 175-95.

"Recruitment to Military Orders (Twelfth to mid-Fourteenth Centuries)," *Viator*, 17 (1986), 139-71.

"Novitiate and Instruction in the Military Orders during the Twelfth and Thirteenth Centuries," *Speculum*, 61 (1986), 1-17.

"Women and Military Orders in the Twelfth and Thirteenth Centuries," *Studia Monastica*, 29 (1987), 63-92.

"The Beginnings of the Proceedings against the Aragonese Templars," *God and Man in Medieval Spain. Essays in Honour of J. R. L. Highfield* içinde, yay. haz. D. W. Lomax ve D. Mackenzie, Warminster, 1989, s. 81-96.

The Military Orders. From the Twelfth to the Early Fourteenth Centuries, Londra, 1992.

Fossier, R. *Peasant Life in the Medieval West*, çev. J. Vale, Oxford, 1988.

Fourmont, H. de. *L'Ouest aux Croisades*, cilt III, Paris, 1867.

Fried, J. "Wille, Freiwilligkeit und Geständnis um 1300. Zur Beurteilung des letzten Templergrossmeisters Jacques de Molay," *Historisches Jahrbuch*, 105 (1985), 388-425.

Fuller, T. *The History of the Holy War*, Londra, 1840, (ilk basım Cambridge, 1639).

García Larragueta, S. A. *El Gran Priorado de Navarra de la Orden de San Juan de Jerusalén*, cilt II, Pamplona, 1957.

Gem, R. "An Early Church of the Knights Templars at Shipley, Sussex," *Anglo-Norman Studies* içinde, cilt VI, *Proceedings of the Battle Conference 1983*, yay. haz. R. A. Brown, Woodbridge, 1984, s. 238-46.

Gervers, M. "*Pro Defensione Terre Sancte:* The Development and Exploitation of the Hospitallers' Landed Estate in Essex," *The Military Orders. Fighting for the Faith and Caring for the Sick* içinde, yay. haz. M. C. Barber, Londra, 1994, s. 3-20.

Gibbon, E. *The History of the Decline and Fall of the Roman Empire*, cilt VII, yay. haz. F. Fernández-Armesto, Londra, 1990 (ilk basım 1788).

Girgensohn, D. "Das Pisaner Konzil von 1135 in der Überlieferung des Pisaner Konzils von 1409," *Festschrift für Hermann Heimpel* içinde, cilt II, Göttingen, 1972, s. 1063-1100.

Giry, A. "Les châtelains de Saint-Omer, 1042-1386," *BEC*, 35 (1874), 325-55.

Grousset, R. *Histoire des Croisades et du Royaume Franc de Jérusalem*, cilt II, III, Paris, 1935.

Gwynn, A. ve R. N. Hadcock. *Medieval Religious Houses. Ireland*, Londra, 1970.

Hallam, E. M. Hallam, *Capetian France 987-1328*, Londra, 1980.

"Royal Burial and the Cult of Kingship in France and England, 1060-1330,"

JMH, 8 (1982), 359-80.

Hamilton, B. *The Latin Church in the Crusader States. The Secular Church*, Londra, 1980.

Religion in the Medieval West, Londra, 1986.

Hammer-Purgstall, J. von. "Mysterium Baphometis revelatum," *Fundgruben des Orients*, 6 (1818), 1-120, 445-99.

Hammerstein, H. von. "Der Besitz der Tempelherren in Lotharingen," *Jahrbuch der Gesellschaft für lothringische Geschichte und Altertumskunde*, 7 (1985), 1-29.

Heath, P. *Church and Realm 1272-1461*, Londra, 1988.

Hiestand, "Chronologisches zur Geschichte des Königreiches Jerusalem um 1130," *Deutsches Archiv*, 26 (1970), 220-9.

"Zum Problem des Templerzentralarchivs," *Archivalische Zeitschrift*, 76 (1980), 17-37.

"Kardinalbischof Matthäus von Albano, das Konzil von Troyes und die Entstehung des Templeordens," *Zeitschrift für Kirchengeschichte*, 99 (1988), 295-325.

Hill, G. *A History of Cyprus*, cilt II, Cambridge, 1948.

Hill, R. "Fourpenny Retirement: The Yorkshire Templars in the Fourteenth Century," *Studies in Church History* içinde, 24 (1987), s. 123-8.

Hillgarth, J. N. *Ramon Lull and Lullism in Fourteenth-Century France*, Oxford, 1971.

Hodgson, M. G. S. *The Order of the Assassins*, Hague, 1955.

Housley, N. *The Italian Crusades: The Papal-Angevin Alliance and the Crusades against Christian Lay Powers, 1254-1343*, Oxford, 1982.

"Clement V and the Crusades of *1309-10*, *JMH*, 7 (1982), 29-43.

The Avignon Papacy and the Crusades 1305-1378, Oxford, 1986.

The Later Crusades. From Lyons to Alcazar, 1274-1580, Oxford, 1992.

Irwin, R. "The Supply of Money and the Direction of Trade in Thirteenth-Century Syria," *Coinage in the Latin East* içinde, yay. haz. P. W. Edbury ve D. M. Metcalf, Oxford, 1980.

Jackson, P. "The Crisis in the Holy Land in 1260," *EHR*, 95 (1980) 481-513.

"The End of Hohenstaufen Rule in Syria," *Bulletin of the Institute of Historical Research*, 59 (1986), 20-36.

"The Crusades of 1239-41 and their Aftermath," *Bulletin of the School of Oriental and African Studies*, 50 (1987), 32-60.

Jacoby, D. "Crusader Acre in the Thirteenth Century: Urban Layout and Topography," *Studi Medievali*, 20 (1979), 1-45.

"Les communes italiennes et les ordres militaires à Acre: aspects juridiques, territoriaux et militaires (1104-1187, 1191-1291)," *Etat et colonisation au Moyen Age et à la Renaissance* içinde, yay. haz. M. Balard, Lyon, 1989, s. 193-214.

Jacoby, Z. "The Workshop of the Temple Area in Jerusalem in the Twelfth Century: Its Origin, Evolution and Impact," *Zeitschrift für Kunstgeschichte*, 45 (1982), 325-94.

Jobin, J.-B. *Saint Bernard et sa Famille*, Paris, 1891.

Johns, C. N. "Excavations at 'Atlit (1930-1)," *The Quarterly of the Department of Antiquities in Palestine*, 2 (1932-3), s. 41-104.

Guide to 'Atlit, Kudüs, 1947.

Jordan, W. C. *Louis IX and the Challenge of the Crusade*, Princeton, 1979.

The French Monarchy and the Jews. From Philip Augustus to the Last Capetians, Philadelphia, 1989.

Kedar, B. Z. "Gerard of Nazareth, a Neglected Twelfth-Century Writer in the Latin East. A Contribution to the Intellectual and Monastic History of the Crusader States," *DOP*, 37 (1983), 55-77.

Crusade and Mission. European Approaches toward the Muslims, Princeton, 1984.

Kedar B. Z. ve R. D. Pringle, "La Fève: A Crusader Castle in the Jezreel Valley," *Israel Exploration Journal*, 35 (1985), 164-79.

Keen, M. *Chivalry*, New Haven ve Londra, 1984.

Knowles, D. Ve R. N. Hadcock. *Medieval Religious Houses. England and Wales*, Londra, 1953.

Laborde, F. "L'église des Templiers de Montsaunès (Haute-Garonne)," *Revue de Comminges*, 92 (1979), s. 335-73, 487-507; 93 (1980), 37-51, 227-41, 335-55.

Lambert, E. *L'Architecture des Templiers*, Paris, 1955.

La Monte, J. L. *Feudal Monarchy in the Latin Kingdom of Jerusalem*, Cambridge, Mass., 1982.

Landon, L. *The Itinerary of King Richard I*, Pipe Roll Society, yeni dizi 13,

Londra, 1935.

Langlois, C. V. *Notice sur le château de Plessis-Macé*, Angers, 1932.

Larner, J. *Italy in the Age of Dante and Petrarch 1216-1380*, Londra, 1980.

Lawrence, A. W. "The Castle of Baghras," *The Cilician Kingdom of Armenia* içinde, yay. haz. T. S. R. Boase, Edinburgh ve Londra, 1978, s. 34-83.

Lawrence, C. H. *Medieval Monasticism*, 2. basım, Londra, 1989.

Lea, H. C. *A History of the Inquisition of the Middle Ages*, cilt III, New York, 1889.

Leclercq, J. "Saint Bernard's Attitude toward War," *Studies in Medieval Cistercian History* içinde, cilt II, yay. haz. J. R. Sommerfeldt, Kalamazoo, Mich., 1976, s. 1-39.

Monks and Love in Twelfth-Century France. Psycho-Historical Essays, Oxford, 1979.

Le Forestier, R. *La Franc-Maçonnerie templière et occultiste au XVIIIe et XIXe siècles*, yay. haz. A. Faivre, Paris, 1970.

Legras, A.-M. *Les Commanderies des Templiers et des Hospitaliers de Saint-Jean de Jérusalem en Saintonge et en Aunis*, Paris, 1983.

Léonard, E.-G. *Introduction au Cartulaire Manuscrit du Temple (1150-1317) constitué par le Marquis d'Albon*, Paris, 1930.

L'Epinois, H. de. "Comptes relatifs à la fondation de l'Abbaye de Maubuisson," *BEC*, 19 (1858), 550-67.

Lerner, R. E. *The Heresy of the Free Spirit*, Berkeley ve Londra, 1972.

Lewis, S. *The Art of Matthew Paris in the Chronica Majora*, Aldershot, 1987.

Little, L. K. "Pride Goes before Avarice: Social Change and the Vices in Latin Christendom," *American Historical Review*, 76 (1971), 16-49.

Lloyd, S. *English Society and the Crusade 1216-1307*, Oxford, 1988.

Loiseleur, J. *La Doctrine secrète des Templiers*, Paris ve Orléans, 1872 (yeni basım 1975).

Lourie, E. "Free Muslims in the Balearics under Christian Rule in the Thirteenth Century," *Speculum*, 45 (1970), 624-49.

"The Will of Alfonso I, 'El Batallador,' King of Aragon and Navarre: A Reassessment," *Speculum*, 50 (1975), 635-51.

"The Confraternity of Belchite, the Ribat, and the Temple," *Viator. Medieval and Renaissance Studies*, 13 (1982), 159-76.

"The Will of Alfonso I of Aragon and Navarre: A Reply to Dr. Forey," *Durham University Journal*, 77/2 (1984-5), 165-72.

Luchaire A. *La Société Français au temps de Philippe-Auguste*, Paris, 1909.

Lüpke, H. "Das Land Tempelburg. Eine historisch-geographische Untersuchung," *Baltische Studies*, 35 (1933), s. 43-97.

Lundgreen, F. *Wilhelm von Tyrus und der Templerorden*, Berlin, 1911.

Luttrell, A. "Two Templar-Hospitaller Preceptories North of Tuscania," *Papers of the British School at Rome*, 39 (1971), 90-124.

"Gli Ospitalieri e l'eredità dei Templari," *MS* içinde, s. 67-86.

Luzzatto, G. "Capitale e lavoro nel commercio veneziano dei secoli XI e XII," *Studi Storia Economica Veneziana* içinde, Padua, 1954, s. 89-116.

Lynch, J. H. *Simoniacal Entry into the religious Life from 1000 to 1260*, Columbus, Ohio, 1976.

McLaughlin, T. P. "The Teaching of the Canonists on Usury," *Medieval Studies*, 1 (1939), 81-147; 2 (1940), 1-22.

Magnou, E. "Oblature, classe chevaleresque et servage dans les maisons méridionales du Temple au XIIme siècle," *Annales du Midi*, 73 (1961), 377-97.

Martin, J.-B. *Conciles et Bullaire du diocèse de Lyon*, Lyon, 1905.

Mas Latrie, L. de. "Rapport sur le recueil des archives de Venise intitulé 'Libri pactorum,' ou 'Patti'," *Archives des Missions Scientifiques*, 2 (1851), 261-300, 341-85.

Histoire de l'Ile de Chypre, cilt I, Paris, 1861.

Mayer, H. E. "Studies in the History of Queen Melisende of Jerusalem," *DOP*, 26 (1972), 95-182.

"The Concordat of Nablus," *Journal of Ecclesiastical History*, 33 (1982), 531-43.

"The Succession to Baldwin II of Jerusalem: English Impact on the East," *DOP*, 39 (1985), 139-47.

The Crusades, 2. basım, Oxford, 1988.

"Angevins *versus* Normans: The New Men of King Fulk of Jerusalem," *Proceedings of the American Philosophical Society*, 133 (1989), 1-25.

Melville, M. *La Vie des Templiers*, Paris, 1951.

Ménard, L. *Histoire civile, ecclésiastique et littéraire de la ville de Nismes*, cilt I, Paris, 1750.

Miller, W. *The Latins in the Levant. A History of Frankish Greece (1204-1566)*, Londra, 1908.

Minnucci G. ve F. Sardi. *I Templari: Mito e Storia. Atti del Convegno Internazionale di Studi alla Magione Templare di Poggibonsi-Siena, 29-31 Maggio 1987*, Siena, 1989.

Miret y Sans, J. "Itinerario del Rey Pedro I de Cataluña, II en Aragón," *Boletín de la Real Academia de Buenas Letras de Barcelona*, 3 (1905-6), 365-87; 4 (1907-8), 15-36.

Les Cases de Templers y Hospitalers en Catalunya, Barselona, 1910.

Mola, A. A. "Il Templarismo nella Massoneria fra Otto e Novecento," *MS* içinde, s. 259-78.

Mollat, G. "Dispersion définitive des Templiers après leur suppression," *Comptes rendus des Séances de l'Académie des Inscriptions et Belles-Lettres*, Paris, 1952, s. 376-80.

The Popes at Avignon 1305-1378, çev. J. Love, Londra, 1963.

Morgan, M. R., *The Chronicle of Ernoul and the Continuations of William of Tyre*, Oxford, 1973.

Müller-Wiener, W. *Castles of the Crusaders*, çev. J. M. Brownjohn, Londra, 1966.

Neu, H. *Bibliographie der Templer-Ordens 1927-1965*, Bonn, 1965.

The New Encyclopaedia Britannica. Macropaedia, 15. basım, cilt 20, 29, Londra, 1986.

Nicholson, H. J. "Templar Attitudes towards Women," *Medieval History*, 1 (1991), 74-80.

Templars, Hospitalers and Teutonic Knights. Images of the Military Orders, 1128-1291, Londra, 1993.

Nicolini, U. "Bonvicino," *Dizionario biografico degli Italiani* içinde, cilt VII, Roma, 1970, s. 471-2.

Nicolle, D. C. *Arms and Armour of the Crusading Era 1050-1350*, 2 cilt, New York, 1988.

Niermeyer, J. F. *Mediae Latinitatis Lexicon Minus*, Leiden, 1976.

Nowell, C. E. "The Old Man of the Mountain," *Speculum*, 22 (1947), 497-519.

O'Callaghan, J. F. *A History of Medieval Spain*, Ithaca ve Londra, 1975.

Oliveira Marques, A. H. *Historia de Portugal*, 11. basım, cilt I, Lizbon, 1983.

Origo, I. "The Domestic Enemy: The Eastern Slaves in Tuscany in the Fourteenth and Fifteenth Centuries," *Speculum*, 30 (1955), 321-66.

Painter, S. *William Marshal*, Baltimore, 1933.

"The Crusade of Theobald of Champagne and Richard of Cornwall, 1239-1241," *A History of the Crusades* içinde, cilt II, yay. haz. R. L. Wolff ve H. W. Hazard, Madison, 1969, s. 463-85.

Parker, T. W. *The Knights Templars in England*, Tucson, Arizona, 1963.

Partner, P. *The Murdered Magicians. The Templars and their Myth*, Oxford, 1981.

Perjés, G. "Army Provisioning, Logistics and Strategy in the Second Half of the 17th Century," *Acta Historia Academiae Scientarium Hungaricae*, 16 (1970), 1-51.

Persan, P. N. C. *Recherches historiques sur la ville de Dole*, Dole, 1812.

Piquet, J. *Des Banquiers au Moyen Age. Les Templiers. Etude de leurs Opérations financières*, Paris, 1939.

Powell, J. M. *Anatomy of a Crusade 1213-1221*, Philadelphia, 1986.

Powicke, F. M. *King Henry III and the Lord Edward*, Oxford, 1947.

Prawer, J. "Military Orders and Crusader Politics in the second half of the XIIIth century," *Die geistlichen Ritterorden Europas* içinde, yay. haz. J. Fleckenstein ve J. Hellman, Sigmaringen, 1980, s. 217-29.

Pringle, R. D. "Reconstructing the Castle of Safad," *Palestine Exploration Quarterly*, 117 (1985), 139-49.

The Red Tower (al-Burj al-Ahmar): Settlement in the Plain of Sharon in the time of the Crusaders and Mamluks (AD 1099-1516), British School of Archaeology Monographs Series 1, Londra, 1986.

"A Templar Inscription from the Haram Al-Sharif in Jerusalem," *Levant*, 21 (1989), 197-201.

"Templar Castles on the Road to the Jordan," *The Military Orders. Fighting for the Faith and Caring for the Sick* içinde, yay. haz. M. C. Barber, Londra, 1994, s. 148-66.

Prutz, H. *Entwicklung und Untergang des Tempelherrenordens*, Berlin, 1888.

Pryor, J. "Transportation of horses by sea during the era of the Crusades. Part I: To *c.* 1225. Part II: 1228-85," *Mariner's Mirror*, 68 (1982), 9-27, 103-25.

Raspa P. ve M. Marchesi, "Note sull'architettura di San Bevignate," *TOI*, s. 79-92.

Rassow, P. "La Cofradía de Belchite," *Anuario de historia del derecho español*, 3 (1926), 200-26.

Raynouard, F. J. M. "Etude sur 'Mysterium Baphometi revelatum'," *Journal des Savants* (1819), 151-61, 221-9.

Renouard, Y. "L'Ordre de la Jarretière et l'Ordre de l'Etoile," *Le Moyen Age*, 55 (1949), 281-300.

Rey, E. G. "Geoffrey Fulcher. Grand-Commandeur du Temple, 1151-70," *Revue de Champagne et de Brie*, 6 (1894), 259-69.

Richard, J. *Le Comté de Tripoli sous la dynastie toulousaine (1102-87)*, Paris, 1945.

"Quelques textes sur les premieres temps de l'Eglise Latine de Jérusalem," *Recueil Clovis Brunel* içinde, cilt II, Paris, 1955, s. 420-30.

"The Eastern Mediterranean and its Relations with its Hinterland (11th-15th Centuries)," *Les Relations entre l'Orient et l'Occident au Moyen Age* içinde, Variorum. Collectes Studies 69, Londra, 1977, s. 1-39.

The Latin Kingdom of Jerusalem, çev. J. Shirley, Amsterdam, 1979.

"Les Templiers et les Hospitaliers en Bourgogne et en Champagne méridionale," *Die geistlichen Ritterorden Europas* içinde, yay. haz. J. Fleckenstein ve M. Hellmann, Sigmaringen, 1980, s. 231-42.

Rigault, A. *Le Procès de Guichard, Evêque de Troyes (1308-13)*, Paris, 1896.

Riley-Smith, J. *The Knights of St John in Jerusalem amd Cyprus c. 1050-1310*, Londra, 1967.

The Feudal Nobility and the Kingdom of Jerusalem, 1174-1277, Londra, 1973.

"The Templars and the Teutonic Knights in Cilician Armenia," *The Cilician Kingdom of Armenia* içinde, yay. haz. T. S. R. Boase, Edinburgh ve Londra, 1978, s. 92-117.

"Peace Never Established: The Case of the Kingdom of Jerusalem," *TRHS*, 5. dizi, 28 (1978), 87-102.

The Crusades. A Short History, Londra, 1987.

yay. haz. *The Atlas of the Crusades*, Londra, 1991.

Roberts, J. M. *The Mythology of the Secret Societies*, Londra, 1972.

Robinson, I. S. "Gregory VII and the Soldiers of Christ," *History*, 58 (1973), 169-92.

The Papacy, 1073-1198. Continuity and Innovation, Cambridge, 1990.

Röhricht, R. *Beiträge zur Geschichte der Kreuzzüge*, cilt I, Berlin, 1874.

Roncetti, M., P. Scarpellini ve F. Tommasi (yay. haz.), *Templari e Ospitalieri in Italia: La Chiesa di San Bevignate a Perugia*, Electa, Milano, 1987.

Round, J. H. "Some English Crusaders of Richard I," *EHR*, 17 (1903), 475-83.

Rovik, S. S. "The Templars in the Holy Land during the Twelfth Century," yayımlanmamış doktora tezi, Oxford Üniversitesi, 1986.

Runciman, S. *A History of the Crusades*, cilt II, III, Cambridge, 1952-4.

Russell, F. H. *The Just War in the Middle Ages*, Cambridge, 1975.

Sandys, A. "The Financial and Administrative Importance of the London Temple in the Thirteenth Century," *Essays in Medieval History presented to Thomas Frederick Tout* içinde, yay. haz. A. G. Little ve F. M. Powicke, Manchester, 1925, s. 147-62.

Scarpellini, P. "La chiesa di San Bevignate, i Templari e la pittura perugina del Duecento," *TOI* içinde, s. 93-158.

Schein, S. "The Future *Regnum Hierusalem*. A Chapter in Medieval State Planning," *JMH*, 10 (1984), 95-105.

"The Templars: The Regular Army of the Holy Land and the Spearhead of the Army of its Reconquest," *MS* içinde, s. 15-25.

Fidelis Crucis, The Papacy, the West and the Recovery of the Holy Land 1274-1314, Oxford, 1991.

Schnürer, G. "Zur ersten Organisation der Templer," *Historisches Jahrbuch*, 32 (1911), 298-316, 511-46.

Scott, Sir W. *Ivanhoe. A Romance*, 1819.

The Talisman, 1825.

Setton, K. M. *The Papacy and the Levant (1204-1571)*, Philadelphia, 1976.

Shahar, S. "Des lépreux pas comme les autres. L'ordre de Saint-Lazare dans le royaume latin de Jérusalem," *Revue Historique*, 267 (1982), 19-41.

Siberry, E. "Victorian Perceptions of the Military Orders," *The Military Orders. Fighting for the Faith and Caring for the Sick* içinde, yay. haz. M. C. Barber, Londra, 1994, s. 365-72.

Smail, R. C. *Crusading Warfare (1097-1193)*, Cambridge, 1956.

Smalley, B. "Ecclesiastical Attitudes to Novelty *c.* 1100-1250," *Studies in Church History* içinde, 12 (1975), s. 113-31.

Spicciani, A. "Papa Innocenzo IV e I Templari," *MS* içinde, s. 41-65.

Starnawska, M. "Notizie sulla composizione e sulla struttura dell'Ordine del Tempio in Polonia," *MS* içinde, s. 143-52.

Strayer, J. R. "France: The Holy Land, the Chosen People, and the Most Christian King," *Medieval Statecraft and the Perspectives of History. Essays by Joseph R. Strayer* içinde, yay. haz. J. F. Benton ve T. N. Bisson, Princeton, New Jersey, 1971, s. 300-14.

The Reign of Philip the Fair, Princeton, 1980.

Szabò, T. "Templari e viabilità," *MS* içinde, s. 297-307.

Tallett, F. *War and Society in Early-Modern Europe, 1495-1715*, Londra, 1992.

Tibble, S. *Monarchy and Lordships in the Latin Kingdom of Jerusalem 1099-1291*, Oxford, 1989.

Tommasi, F. "L'Ordine dei Templari a Perugia," *Bollettino della Deputazione di Storia Patria per l'Umbria*, 78 (1981), s. 1-79.

"I Templari e il culto delle reliquie," *MS* içinde, s. 191-210.

Trudon des Ormes, A. "Listes des maisons et de quelques dignitaries de l'ordre du Temple, en Syrie, en Chypre et en France, d'après les pièces du procès," *ROL*, 5 (1897), 389-459; 6 (1898), 156-213; 7 (1900), 223-74, 504-89.

Tyerman, C. J. "Sed Nihil Fecit? The Last Capetians and the Recovery of the Holy Land," *War and Government in the Middle Ages* içinde, yay. haz. J. Gillingham ve J. C. Holt, Woodbridge, 1984, s. 170-81.

Urban, W. *The Livonian Crusade*, Washington, 1981.

Valous, G. de "Quelques observations sur la toute primitive observance des Templiers et la *Regula pauperum commilitorum Christi Templi Salomonici*, rédigée par saint Bernard au concile de Troyes (1128)," *MSB* içinde, s. 32-40.

The Victoria History of the Counties of England, yay. haz. L. F. Salzman, *A History of Cambridgeshire and the Isle of Ely*, cilt II, Londra, 1948.

Walker, J. "The Patronage of the Templars and the Order of Saint Lazarus in England in the Twelfth and Thirteenth Centuries," yayımlanmamış doktora tezi, St Andrews Üniversitesi, 1990.

Warren, W. L. *Henry II*, Londra, 1973.

Wildermann, A. *Die Beurteilung des Templerprozesses bis zum 17. Jahrhundert*, Freiburg, 1971.

Wilson, I. *The Turin Shroud*, Harmondsworth, 1979.

DİZİN

T: Tapınakçılar H: Hayırseverler TŞ: Töton Şövalyeleri

Aaliz, 399
Abbas, 132, 133
ABD, 356
Abdullah, 163, 165
Abraham, 301
Abruzzi, 312, 468, 511
Açalaidis, 95, 96
Ad providam (1312), 465
Adam, Murimouth'lu, 459
Adam, Wallaincourt'lu, 339
Adrianus, 104, 105, 172
Adriyatik, 368, 370, 378, 402
Afonso Henriques, 63, 64
Afrika, 380
Agnes, 176
Ahamant, 141, 142, 143
ahırlar, 149, 306, 390
Aigues-Mortes, 235
  aile, 394, 395
Aimeri, Lusignan'lı, 194
Aimeri, St. Maur'lu, 331
Aimeric, 100
Akdeniz, 18, 265, 266, 366, 368, 385, 404, 414, 421, 437, 477, 507
Akkâ, 17, 31, 69, 73, 118, 119, 123, 142, 145, 153, 155, 174, 175, 179, 181, 182, 183, 184, 186, 187, 192, 195, 203, 204, 206, 207, 210, 212, 213, 216, 218, 220, 225, 227, 228, 232, 235, 242, 246, 247, 248, 249, 250, 251, 252, 255, 257, 261, 262, 267, 270, 271, 272, 273, 274, 276, 277, 278, 280, 293, 294, 298, 304, 310, 319, 326, 328, 332, 336, 347, 348, 349, 357, 358, 363, 368, 373, 375, 376, 399, 405, 408, 409, 426, 427, 429, 439, 442, 447, 475, 508
Akova, 380
Alamettin, 192
Alamut, 162
Alan Martel, 207
Albenga, 48, 378
Alberico, 204, 220, 222
Albert de Malvoisin, 494
Albert, Aachen'li, 27
Albert, Canellili, 370
Albert, I. (Habsburg'lu, Almanya Kralı), 436
Albert, Schwarzburg'lu, 473
Albertus Aquensis, 27
Albizzo Guidi (Biche, banker), 453
Albon, 57, 70, 124, 509
Alcacer do Sal, 205
Alcanadre, 403
Alcántara, 66, 381
Aleth (Aziz Bernard'ın annesi), 125
Alexander, III (Papa), 105, 154, 199, 418
Alexander, IV (Papa), 248, 419

Alfonso, I Savaşçı (Aragón kralı), 53, 56, 57, 59, 61
Alfonso, III (Aragón kralı), 277
Alfonso, VI, Castilla'lı, 63, 380
Alfonso, VII, Castilla'lı, 54, 56, 60, 63, 66
Ali, 162
Alice, 228
Almanlar, 207
Almanya, 32, 43, 202, 211, 231, 248, 357, 379, 384, 480
Almenar de Soria, 66
Almourol, 381, 512
Alphonse Jourdain (Toulouse Kontu), 72, 93, 329
Alphonse (Poitiers Kontu), 241
Alpler, 248, 385
Altabella, 404
Amadeus, 248
Amanos, 68, 135, 157, 304, 436
Amauri de la Roche, 252, 404, 416, 438
Amauri, 129, 142, 154, 155, 157, 158, 159, 160, 161, 162, 164, 166, 167, 168, 169, 170, 171, 194
Amauri (Kudüs kralı), 114, 200, 217, 441
Amauri, Lusignan'lı, 441, 447, 448
Amman, 141
Amur, 220
Anacletus, 100, 101
Anagni, 458
Anceau, 213
Ancessa, 62
Ancona, 378
Andras, 203
André, Montbard'lı, 69, 104, 122, 123, 124, 125, 126, 127, 132, 136, 153, 157, 296, 359
André (T şövalyesi), 32
Andreas, 262
Angers, 49, 92, 196
Anglosakson Vakayinamesi, 35, 153
Anjou, 25, 29, 31, 34, 35, 42, 70, 114, 186, 189, 190, 196, 251, 265, 266, 268, 270, 272, 275, 370, 372, 377, 385, 417, 440, 510
Anjou'lar, 70, 272, 275, 301, 370, 440
Anno, 246, 249
Ansell, 399
Anselme, 91
Antakya, 19, 22, 32, 68, 70, 72, 104, 114, 118, 123, 126, 135, 136, 137, 152, 157, 174, 182, 192, 193, 194, 207, 220, 224, 246, 247, 253, 257, 293, 295, 300, 326, 336, 338, 359, 372, 375, 377
Anterius, 172
Apologia, 84
Apulia, 211, 268, 271, 293, 326, 367, 368, 370, 371, 372, 377, 385, 400, 440, 444, 446, 468
Aragón nehri, 60, 403
Aragón, 18, 45, 46, 47, 53, 55, 56, 57, 61, 62, 63, 66, 71, 93, 139, 174, 269, 286, 287, 293, 354, 355, 371, 377, 381, 382, 383, 388, 397, 403, 433, 443, 449, 452, 455, 459, 464, 474, 511, 513

Arames, 257
Archibald, 117
Arezzo, 402
Arka, 158
Armand, 217, 218, 220, 221, 222, 225, 226, 228, 229, 233, 259, 345, 346, 347, 353
Arnaud, Bedocio'lu, 45
Arnaud (Morimond Başrahibi), 33
Arnaud, Sournia'lı, 99
Arnaud, Torroja'lı, 174, 387
Arnoul, 416, 417
Arsuf, 212
Arsuz, 137, 138
Arşiv, T, 148, 475, 476, 477, 507
Ascó, 383
Ashby-de-la-Zouche, 493, 494
Asi, 141
Askalon, 19, 20, 27, 67, 114, 125, 128, 129, 154, 160, 184, 188, 202, 222, 227, 234, 393, 427
Assise, 168
Assises de la Cour Bourgeois, 167
Assises de Romanie, 167
Asti, 18
aşar muafiyeti, 104, 141, 172
Aşmun-Tannah, 236
Athelstane, 493
atlar, 35, 51, 206, 294, 322, 332, 363, 364, 366, 388
Atlas, 385
Atlit, 204, 206, 211, 220, 221, 224, 243, 247, 250, 254, 257, 258, 263, 279, 280, 304, 309, 310, 319, 328, 349, 354, 373, 375, 429, 430, 448, 476, 512
Attaleia, 117
Aubert Aycelin, 466, 467
Aude, 45, 344
Augustinus rahipleri, 308
Augustinus, 74, 110, 308
Aunis, 359
Autun, 438
Auvergne, 19, 204, 314, 378, 452, 466, 471, 511
Avellino, 217, 218
Avida, 96
Avignon, 95
Avusturya, 203, 493, 498
Ayalon, 145
Ayas, 372
Aybek, 241, 244
Aydone, 217
Ayn Calut, 249, 250, 275, 447
Ayn Musa, 142
Aziz Antonios Kapısı, 278
Aziz Bartholomé Kilisesi, 30
Aziz Lazaros Tarikatı, 69, 71
Aziz Lazaros, 73, 333, 337, 354
Aziz Sabas, 246
Aziz Stephanus Kilisesi, 25
Aziz Victor Manastırı, 406
Aziz Victor, 30
Azize Anne Sokağı, 374
Azize Helena Kapısı, 139
Azize Meryem Kilisesi, 30, 51, 399

Bafomet, 489
Bagras, 137, 148, 152, 192, 193, 195,

201, 253, 286, 509, 512
Bağdat, 27, 246, 247
bağışlar, 25, 43, 50, 53, 55, 58, 64, 65, 71, 127, 198, 384, 392
Bahaettin ibni Şeddat (Beha ed-Din), 185, 186
Bahriye, 245
Bakire Meryem, 255
Baldwin, 415
Balear, 381
Balian, 177, 184, 218, 270, 271
Baltık, 474
Baluze, Etienne, 484
Baniyas, 142, 153, 157, 259, 307
bankacılık, 445, 470
Banna, 148
Barbara, 312
Barbará, 58, 64
Barbonne, 34, 50, 398
Bardi, 445
Bardonas, 96
Bari, 354, 368, 371
Barletta, 199, 368, 444
Barruel, 486, 487, 489, 492
Barselona, 45, 46, 47, 56, 59, 63, 95, 286
Bartholomé (Fransa Kralı VII. Louis'nin başvekili), 117
Bartholomé Vassales, 469
Bartholomé (Laon piskoposu), 53
Bartholomé (Neocastro'lu), 215
Bartholomé (Tartosa piskoposu), 272, 448
Bartolomeo, 397
Baudouin (Apulia üstadı), 371
Baudouin, I (Flandes kontu, Doğu Latin İmparatoru), 379
Baudouin, I, 19
Baudouin, II (Doğu Latin İmparatoru), 413
Baudouin, II, 23, 24, 31, 33, 43, 67, 99, 104, 148
Baudouin, III, 114, 119, 123, 124, 126, 129, 169, 170, 359
Baudouin, IV, 115, 176
Baudouin, V, 176
Bavyera Aydınlanmışları, 487
Baybars, 250, 251, 252, 253, 257, 262, 264, 267, 275, 276, 404, 437
Bayonne, 315
Beaufort, 247, 250, 253, 264, 512
Beaune, 361, 438
Bedevi, 236, 261, 436
Beisan, 21, 230
Bekaa, 247, 264
Béla, IV (Macaristan kralı), 242
Belbo, 503, 506
Belchite
Belen, 137
Belka, 142
Belvoir, 184, 234, 256
Benedict, 258, 260, 262
Benediktenler, 316, 337
Benevento, 370
Benjamin, 151
Bennett, 513
Berberi hanedanı, 380
Berengar (Fréjus Piskoposu), 31

Berengar, Rovira'lı, 46, 47, 391
Bernard Amati, 95
Bernard Saisset (Pamiers Piskoposu), 454
Bernard Sesmon, Albedun'lü, 344
Bernard, Clairvaux'lu, 30, 32, 33, 36, 52, 69, 82, 84, 90, 104, 125, 126, 127, 396, 510
Bernard (Hazinedar), 180, 191, 211, 212, 215
Bernard (Montbard Beyi), 125, 126
Bernard (Nasıra Piskoposu), 25
Bernard, Trémélay'lı, 124, 125, 129, 130, 132, 296
Bernard, Villars'lı, 309, 467, 470
Bernat Desclot, 424
Bertaldo Bozzolino, 51
Bertrand Guasc, Rodezli, 322, 335
Bertrand, Blanquefort'lu, 136, 153, 154, 155, 156, 157, 168, 169, 172
Bertrand, Fox'lu, 267
Bertrand (Saint Gilles'li, Trablus kontu), 72
Bertrand, Sartiges'li, 471
Bertrandimir, 148
Berwick, 445
beslenme, 321, 333
Besson, 487
Bethania, 85, 86
Bethphage, 85
Beyrut, 31, 183, 184, 210, 213, 255, 272, 332
Beyt Nuba, 145, 187, 364
Beytcibelin, 67, 70, 128, 132
Beytsayda, 262
Beytşan, 67
Beytüllahim, 85, 249, 318
birleşme, 432, 434, 451
birlik, 27, 56, 57, 144, 212, 224, 361, 423, 431
Bizans, 115, 117, 135, 153, 155, 190, 192, 265
Bizanslılar, 118
Blanche, Castilla'lı (Fransa kraliçesi), 400, 409
Blanche, Navarralı (Champagne kontesi), 414
Bogomiller, 490
Boğaz (Konstantinopolis), 117
Bohémond, III (Antakya prensi), 157, 193
Bohémond, IV (Trablus kontu), 193, 224
Bohémond, V (Trablus kontu, Antakya prensi), 232
Bohémond, VI (Antakya prensi), 248
Bohémond, VII (Trablus kontu, yasal Antakya prensi), 272, 273
Bohemya, 32, 384
Bologna, 18
Bolsena, 313, 386
Bona Soariz, 96
Bonifatius, 432, 441, 443, 444, 445, 454, 455, 458
Bonnel limanı, 137, 138
Bonvicino, 313, 317, 385, 419
borçlar, 118, 413, 415, 419, 452
Bordeaux, 385
Botrun, 175, 176, 273, 276, 495

Bourbouton, 98, 395
Bourgogne, 17, 24, 47, 63, 129, 326, 355, 361, 367, 438
Bouzonville, 52
Braga, 47, 65, 97
Brandenburg, 383
Bremen, 195
Bretagne, 46, 50
Brian de Bois-Guilbert, 492, 493, 495, 497
Brian, 445
Brie, 213, 401
Brindisi, 368, 372, 444
Bukayye, 142
Bulst-Thiele, 125, 129, 175, 204, 307, 438, 446, 513
Burchard, Monte Sion'lu, 257, 263
Burchard, Schwanden'li (TŞ büyük üstadı), 273
Burlos, 206
Butera, 217
büyük savaş (1191), 187

Cabinet des Estampes, 512
Caco, 144, 178
Cadet de Gassicour, 486
Caesarea, 71, 145, 148, 155, 170, 207, 224, 243, 253, 254, 257, 263, 310, 346, 375
Cafarlet, 257
Cafarsset, 264
Cahors, 350
Calansue, 67
Calatayud, 54
Calatrava, 66, 109, 474
Calixtus, 32, 419
Calvarium, 85
Camin, 18
Campania, 378
Cantavieja, 383
Canterbury, 18, 360
Capet'ler, 34, 118, 211, 267, 301, 359, 451
Capua Kararları, 216
Capua, 218
Carcassonne, 45, 344
Casal Brahim, 342
Casal des Plains, 145
Casaubon, 503, 505, 506
Cassel, 35
Castel Arnald, 145, 148
Castello, 18
Castellote, 383
Castelo Branco, 382
Castilla, 56, 60, 61, 63, 73, 305, 312, 379, 380, 466
Catherine, Azize, 314
Catherine, Clermont'lu, 266
Cavlan, 250
Cebail piskoposları, 198
Cebail, 175, 375
Cebele, 224, 375
Cedric, 493
Celalettin, 219
Celestinus, II (Papa), 102
Celestinus, III (Papa), 198
Celestinus,V (Papa), 443
Celile, 21, 31, 59, 141, 177, 225, 250,

253, 254, 258, 261, 263, 393
Cengiz Han, 220
Cenova, 47, 221, 437
Cenovalı, 247, 459
Cenovalılar, 229, 246, 274, 373, 437, 447
Cerches, 49
cezalar, 336, 339, 340
Chagny-Sève, 511
Chalamera, 58, 383
Châlons-sur-Marne, 47
Champagne, 22, 29, 34, 45, 221, 329, 398, 452
Champfleury, 401
Channel, 385
Charente, 313, 512
Charles, I (Sicilya kralı), 251, 265, 266, 267, 268, 270, 271, 274, 275, 370, 371, 377, 417
Charles, II (Napoli kralı), 443, 444, 445, 510
Chartres, 36, 194, 203, 204, 365, 452
Chartreuse, 74, 89, 319, 339, 396
Chastel-Blanc, 138, 140, 172, 185, 199, 213, 253, 301, 304
Chastellet, 142, 143
Château Pèlerin, 337, 349
Châteaudun, 377
Chauffour, 401
Chelmo, 474
Chevru, 401
Chieti, 312
Christian Spinola, 459
Chrisy, 401
Chronica Majora, 229
Chronique d'Amadi, 440, 441
Chwarszczany, 383
cinayet, 164, 308, 474
Cistercium, 28, 33, 38, 41, 44, 74, 104, 108, 109, 125, 164, 196, 306, 307, 309, 319, 321, 328, 345, 396, 397, 420, 431, 455, 466
Cîteaux, 36, 125
Cleeles, 50
Clemens, IV (Papa), 251, 293, 294
Clemens, V (Papa), 420, 426, 431, 435, 464, 466, 473, 480, 481
Clermont Konsili (1095), 19
Clermont, 309, 350, 469, 470
Cluny, 43, 71, 77, 105, 282, 413, 419
Coïmbra, 64
Colle di Baggiano, 402
Conan, 50
Conrade, Monferrat Markisi, 496, 498, 500
Constant, 401
Constantinus, 314, 473
Corbie, 180
Corbins, 58
Corpus Domini Yortusu, 313
Corrado, Monferratolu, 182, 185, 191, 194
Coulommiers, 401
Coulours, 47
Cowley, 50
Cressac, 282, 313, 318, 512
Cresson kaynakları, 144, 145, 151, 178, 184, 283, 358, 360
cüzam, 115, 333

cüzamlılar, 333, 491

Çalan, 137, 304
Çerkezler, 372
çıraklık, 330
Çin, 220
çocuklar ve T, 328

Dağın Yaşlı Adamı, 162, 242
Dalmaçya, 43, 312, 352, 369, 378, 385
Daniel, 20, 21
Darbsak, 137, 192, 358
Daroca, 54, 58
Daron, 229
dârülaceze, 65, 335
Dauphiné, 426
David, 500
Davud, 106, 281
De laude novae militiae, 79, 82, 283, 427, 510
Decretum, 391
defin, 49, 103, 200, 290, 502
Delaville Le Roulx, 287
Delbate, 51
Delisle, 406, 409, 410, 413, 414, 417, 418, 421, 452, 453, 462, 510
Demurger, 513
Denney, 333
Dessubré, 513
Destroit, 146, 254
deve, 152, 206
Dicle, 219
Diego Gelmirez, 26, 32
Dimyat, 203, 204, 205, 206, 207, 221, 235, 240, 243, 255, 349
din değiştirme, 166, 348
din istismarı, 73, 308, 343, 345, 347, 470
Dinis, 66, 474
Diotallevi, 503
Disigius, 199
Dizbağı, 479
Doc, 225
Dolores, 506
Dominikenler, 307
Dor, 146
Douzens, 45, 47, 51, 344, 509
Dover, 248
Drogo, 69
Dublin, 18, 472
Duero, 63
Dupuy, Pierre, 484
duruşma, 66, 334, 350, 386, 420, 442, 464, 467, 469, 471, 481, 483
duruşma tutanakları, 511

Eagle, 333
Ebro, 47, 54, 381
Ebu Bekir, 162
Ebu Şame, 131, 143, 154, 174, 179, 185, 244, 250, 363
Ebülfida, 276, 280
Eco, 503, 504
Edith, 499
Edmund, 134
Edward, I (İngiltere kralı), 253, 265, 274, 342, 421, 422, 443, 445
Edward, II (İngiltere kralı), 424, 464

Edwards, Robert (tarihçi), 138
el-Âdil, 194, 196, 203, 222, 256
El-Arimah, 140
el-Atrun (bkz. Şövalyelerin Torunu), 145, 230
Elbert, Châlons-sur-Marne Piskoposu, 92
Eleanor, 52
el-Efdal, 178
el-Eşref Halil, 278
eleştiriler, 82, 111, 231, 286, 442
El-Fahri, 276
el-Fula (bkz. La Fève), 143
Elişa, 87
el-Kâmil Muhammet (Mısır'ın Eyyübi sultanı), 203, 204, 205, 206, 207, 212, 214, 221
el-Merkab, 264, 276, 386
el-Muazzam (Şam hükümdarı), 203, 206, 207, 254, 255
el-Muvaylih, 132
el-Muzaffer, Mahmud (Hama hükümdarı), 222
el-Nasır Davut (Şam ve Maverai Ürdün hükümdarı), 222, 225, 226, 230, 233
el-Nasır Yusuf, 244
Elne, 206, 466
el-Salih Eyüp (Şam hükümdarı ve Mısır sultanı), 222, 225, 226, 227, 231, 234
el-Salih İsmail (Şam ve Baalbek hükümdarı), 222, 225, 230, 231, 234
Engizisyon, 460, 461, 462, 469, 491
Erfurt, 263
Eriha, 147
Ermengol, VI (Urgel kontu), 59
Ermeni Kilisesi, 193
Ermeniler, 192, 436
Ermenistan, 136, 192, 193, 246, 264, 326, 348, 436, 448
Ermentrude, 53
Ermessende, 391
Ernoul, 22, 175, 177, 179, 180
Esarib, 32
Eschiva, 393
Espéraza, 344
Essex, 386
Esslingen, 481
Estremadura, 64, 97
eşcinsellik, 336, 342, 351, 461
Etampes, 52
Etampes, kraliyet prévôt'su, 52
Etienne, Bosco'lu, 350
Etienne, Chartres'lı, 36
Etienne, Otricourt'lu, 241
Etienne, Reims'li, 390
Etienne, Sissey'li, 250, 268, 293
Etienne, T Şövalyesi, 247
Etienne, Troyes'lı, 361
Etiyopyalılar, 20
Euboea, 379
Eugenius, 102, 116
Euphemia, 310, 312
Eustorge, 204
Everard, 46, 117, 118, 122, 123, 124, 125, 291, 296, 359
evli biraderler, 41, 396

Exempla, 428
Eyyubiler, 222, 244

Falkenburg, 383
Famagusta, 191, 447, 449
farmasonlar, 487
Fatımiler, 202
Féccia, 401
Felix Fabri, 480, 481
Fenikeliler, 256
Ferentino, 209
Fernand Menendiz, 64, 97
Ferrand, 349
Ferretto, 480
Fırat, 193, 197
Fidenzio, 510
fief, 169
Filipus, 262, 312
Filistiler, 128
Filistin, 18, 71, 77, 203, 205, 206, 207, 232, 245, 249, 258, 276, 352, 408, 412, 427, 438, 447, 478, 479, 482, 497
Filozoflar, 486
Finke, 277, 511
firar, 208, 342, 348
Flandres, 25, 34, 35, 93, 183
Floransa (T idare merkezi), 402
Flores Historiarum, 229, 248, 249, 372
Florio Bustron, 272, 280, 441, 448, 449
Foggia, 368
Foix, 92
Forey, 59, 62, 287, 379, 513
Fossier, 355
Foucaud du Merle, 236
Foucault Sarkacı, 503
Foulques (Anjou kontu, Kudüs kralı), 25, 29, 31, 35, 41, 42, 70, 114, 115, 217
Foulques, Letrie'li, 268
Foulques (Taberiye kale beyi), 142
Foulques, Villaret'li, 442
Francia, 43
Francon, 248, 377
Fransa, 18, 32, 45, 46, 53, 67, 71, 76, 116, 118, 121, 122, 123, 124, 131, 174, 176, 186, 202, 217, 219, 242, 247, 251, 252, 267, 293, 296, 301, 307, 314, 326, 352, 359, 377, 378, 379, 380, 384, 385, 388, 398, 416, 418, 420, 422, 423, 426, 433, 438, 440, 445, 451, 452, 454, 455, 456, 458, 459, 461, 464, 466, 470, 476, 477, 479, 481, 484, 486, 490, 491, 498, 509
Fransız Devrimi, 486, 491
Fransızca, 87, 152, 284, 286, 287, 288, 291, 292, 293, 300, 307, 317, 322, 327, 351, 362, 377
Fransiskenler, 111, 307, 308
Frescobaldi, 414
Friedrich Barbarossa (Alman imparator), 186, 418
Friedrich, 210, 213, 215, 218, 370
Friedrich, II (Alman imparator), 207, 209, 218, 221, 227, 231, 233, 251, 353, 368, 369, 371, 384, 400, 487

Friedrich (Regensburg Vekili), 150
Friedrich (Riga Başpiskoposu), 474
Frisia, 203
Frosini, 402, 403
Fulcher, 130
Fulcherius Carnotensis, 19, 20, 28, 32, 116, 149, 366
Fuller, 482

Gaimard, 379
Galdinus, 47
Galerani, 414
Galla Placidia, 318
Garamond, 503
García Ramírez, 56, 61
García, 56, 94
García, Yesalı, 403
García (Zaragoza Piskoposu), 61
Garin, Bouzonville'li, 52
Garin, Montaigu'lü (H büyük üstadı), 204, 209
Garonne, 306
Gaskonya, 445
Gaston, 137
Gastria, 191, 272
Gaudry, 125
Gautier Mesnil'li, 200
Gautier, Avesnes'li, 221, 254
Gautier (Brienne ve Yafa kontu), 220, 233
Gautier, Châtillon'lu, 239
Gautier, Mesnil'li, 163, 166
Gautier (Rahip), 172
Gautier (Saint-Omer kale kumandanı, Celile prensi), 393
Gautier (Saint-Vaast başrahibi), 49
Gazan, 448
Gazze, 67, 128, 129, 132, 134, 135, 138, 143, 148, 157, 184, 185, 189, 222, 223, 226, 229, 232, 258
Gdansk, 474
geçici/fahri üyeler, 17, 29, 57, 64, 102, 157, 343, 387
Gelucourt, 383
Geoffrey Fitz Stephen, 387
Geoffroi Fulcher (T vekil ve idarecisi), 69, 155, 157, 296, 297
Geoffroi Martel, Angoulême'li, 314
Geoffroi, Charney'li (T Normandiya idarecisi), 461, 502
Geoffroi, Charney'li, 502
Geoffroi, Clairvaux'lu, 43
Geoffroi, Donjon'lu (H büyük üstadı), 197
Geoffroi, Sargines'li, 252, 405
Geoffroi, V (Anjou kontü), 35, 42
Geoffroi, Vichy'li, 470
George, 439, 512
Georgius, 20, 305, 314, 411
Gerald, Balmis'li (T bağışçısı), 95
Gerald (Beytüllahim piskoposu), 126
Gerald (Valania piskoposu), 172
Gerald, Wales'li, 360
Gérard, Bouzonville'li, 52
Gérard (Kutsal Kabir Başrahibi), 26
Gérard, Malbergli, 338

Gérard, Montségur'lü, 98
Gérard, Nasıralı (Lazkiye piskoposu), 337
Gérard, Ridefort'lu, 144, 145, 173, 175, 176, 177, 178, 179, 180, 181, 183, 185, 188, 189, 283, 360, 423, 495
Gerçek Haç, 295, 305, 312, 413
Gerold, 211, 213
Gerona, 46, 58, 96
Gervase, 424
Gestes des Chiprois, 210, 216, 218, 219, 225, 226, 228, 229, 233, 235, 247, 250, 251, 253, 263, 264, 265, 267, 268, 270, 271, 272, 273, 274, 276, 277, 278, 279, 280, 294, 299, 328, 332, 375, 438, 440, 447, 448, 475, 507
Ghibellino'lar, 313, 419
Gibbon, Edward, 482, 500
Gibel, 224
Gilbert d'Assailly, 156
Gilbert de la Porrée, 108
Gilbert Erail, 195, 196, 199, 200
Gilbert Marshal (Guillaume Marshal'ın oğlu), 331
Gilbert, Ogerstan'lı, 167
Giles Amauri, 498
Gilles Aycelin (Narbonne başpiskoposu), 467
Gilmour-Bryson, 511
Girold, 414
giysiler, 28, 37
gizlilik, 287, 288, 308, 470
Gnostik, 489, 490
Gnostisizm, 506
Godefroi, Bouillon'lu, 19
Godefroi, Saint-Omer'li, 23, 24, 35, 392, 396, 496
Gondemar, 32
Goscelin, 69
Grail, 428
Granada, 495
Grañena, 57, 59, 64, 93
Gratianus, 391, 421
Grégoire, 136
Gregorius, VII (Papa), 74, 75
Gregorius IX (Papa), 209,, 210, 215, 219, 221, 229, 346, 369, 371, 382, 491
Gregorius, X (Papa), 268, 429
Grisenich, 57
Grosseto, 402
Grousset, 131, 197
Gubbio, 312
Guelf'ler, 313, 419
Guérin (H Büyük Üstadı), 218
Gui, Basainville'li, 245, 248, 377
Gui, Brisbarre'li, 31
Gui, II, Embriaco (Cebail Beyi), 273
Gui, Ibelinli (Yafa kontu), 449
Gui, Lusignan'lı (Cognac Beyi), 407
Gui, Lusignan'lı (Kudüs kralı), 176, 186, 191, 194
Gui, Milly'li, 168
Gui, Montpelier'li, 396
Guichard, Beaujeu'lü (Montpensier Beyi), 266

Guichard, IV (Beaujeu'lü), 266
Guichard, Troyes Piskoposu, 457, 458
Guienne, 217
Guigo (La Grande Chartreuse'ün başrahibi), 89, 90
Guillaume (Auch başpiskoposu), 54
Guillaume (T kethüdası), 69
Guillaume Cadel (T kumandanı), 209
Guillaume Charnier (T biraderi ve papalık hostarius'u), 317, 420
Guillaume Clito (Flandres kontu), 34
Guillaume de la More (T İngiltere üstadı), 414, 415, 445, 446
Guillaume Dorel (Botrun Beyi), 175
Guillaume Falco, 45, 69
Guillaume Normanno (T elçisi), 48
Guillaume Pierre (Douzens'ta T bağışçısı), 51
Guillaume Taillefer (Angoulême kontu), 314
Guillaume, Balmis'li (T bağışçısı), 95
Guillaume, Baudement'lı, 45
Guillaume, Beaujeu'lü, 266, 268, 270, 271, 272, 274, 275, 276, 277, 278, 283, 439, 440, 508
Guillaume, Born'lu (T şövalyesi), 350, 351
Guillaume, Bures'lü, 31, 32, 34
Guillaume, Chambonnet'li, 471
Guillaume, Chartres'lı (T büyük üstadı), 194, 203, 204, 365
Guillaume, Châteauneuf'lü (H büyük üstadı), 234
Guillaume, I (Tartosa piskoposu), 138
Guillaume, II (Agen'li Kudüs patriği), 252
Guillaume, II (Saint-Omer kale kumandanı), 93, 98, 392, 393
Guillaume, II (Sicilya kralı), 216
Guillaume, II, Agen'li (Kudüs Patriği), 404
Guillaume, II, Auxerre (Nevers ve Tonnerre kontu), 36
Guillaume, Lege'li (T La Rochelle idarecisi), 407
Guillaume, Messines'li (Kudüs patriği), 104
Guillaume, Montrodon'lu, 381
Guillaume, Nangis'li, 235, 236
Guillaume, Nogaret'li, 458, 489
Guillaume, Parisli, 461
Guillaume, Plaisians'lı, 456
Guillaume, Poitiers'li, 30
Guillaume, Ponçon'lu (T şövalyesi), 267
Guillaume, Rochefort'lu, 233
Guillaume, Saint Jean'lı, 307
Guillaume, Sonnac'lı, 234, 235, 237, 239, 242, 244, 347
Guillaume, St. Thierry'li, 84
Guillaume, Taberiyeli, 139

Guillaume, Tir başpiskoposu, 22
Guillaume, Tirli, 22, 25, 27, 28, 31, 68, 69, 70, 71, 99, 108, 115, 116, 120, 128, 129, 131, 132, 134, 135, 143, 145, 146, 151, 155, 158, 159, 163, 165, 166, 171, 173, 176, 181, 201, 299, 348, 480, 481, 495, 507
Guillaume, VII (Montpelier Beyi), 396
Guiot, Provins'li şair, 282
Gunter, 390
Gurth, 494
Guy, Foresta'lı (T İngiltere üstadı), 445
Gül-Haçlar, 505
Güzel Kapı, 149
H Kalesi, 253
Hacılar Kalesi, 254, 257, 309
Hacılar, 87, 149, 254, 257, 309
hacılık, 313, 404, 406
haça tükürme, 350
haçlı seferleri
  Albililere karşı (1209-26), 202
  Aragón'a karşı (1285), 424, 452, 453
  beşinci (1218-21), 202, 205, 221, 254, 365, 418
  birinci (1095-9), 19, 34, 42, 72, 74, 304
  dördüncü (1201-4), 202, 417, 502
  ikinci (1148-9), 42, 46, 52, 68, 69, 73, 93, 114, 119, 122, 123, 127, 129, 150, 151, 211, 412, 415
  II. Friedrich'in (1228-9), 214
  Champagne'li Thibaud'nun (1239-40), 221
  Cornwall'lu Richard'ın (1241), 219, 226
  çocukların haçlı seferi (1212), 202
  IX. Louis'nin (1248-54), 235, 242, 252, 359
  Prens Edward'ın (1271-2), 253
  üçüncü (1189-92), 186, 191, 194, 196, 201, 498
Haimard, 202, 414, 416
Halep, 32, 114, 115, 123, 246, 247, 358
Hama, 220, 222, 278
Hammer-Purgstall, 489, 490
Harbiye, 232
Haremi Şerif, 150
Harim, 157, 358
Harizm Türkleri, 219, 232
Hasan, 162, 166
Haşşaşinler, 162, 164, 166, 242, 505
Hattin, 113, 114, 115, 144, 148, 151, 160, 176, 179, 182, 183, 185, 186, 225, 233, 235, 253, 358, 360, 363, 423, 429, 442, 500
Hayfa, 145, 253, 254, 308
Hayırsever istihkâmı, 253
Hayırseverler, 24, 44, 55, 58, 67, 73, 79, 94, 132, 136, 139, 141, 144, 148, 156, 158, 174, 176, 182, 184, 186, 187, 188, 190, 197, 198, 199, 203, 210, 220, 223, 224, 225, 227, 233, 238, 243, 246, 247, 251, 252, 253, 270, 274, 278, 303, 328, 334, 353, 354, 362, 380, 386, 418, 431, 445, 448, 473, 474, 477, 507
Hebron, 21, 68, 128, 169, 229

Heinrich, 191, 193, 511, 513
Helena, 312
Heliadis, 390
Henri la Borde, 398, 399
Henri Sanglier (Sens başpiskoposu), 36
Henri, Blois'lu (Winchester Piskoposu), 78
Henri, Cesur Saksonya Dükü, 165
Henri, Doğu Latin imparatoru, 379
Henri, Herville'li Apulia Liman Şefi, 445, 446
Henri, I (Champagne kontu, Troyes kont-palatini), 399
Henri, I (Lusignan'lı Kıbrıs kralı), 232
Henri, I, Bourgogne'lu (Portekiz kontu), 63
Henri, II (Champagne kontu, Troyes kont-palatini), 194, 399
Henri, II (İngiltere kralı), 189
Henri, II (Kıbrıs ve Kudüs kralı), 274, 440, 441
Henri, II (Bar kontu), 222
Henri (Malta kontu), 208
Henri (Reims kilise heyeti üyesi), 390, 391
Henri, Reims'li (Başpiskopos), 390
Henry, Genç (İngiltere kralı, II. Henry'nin oğlu), 189
Henry (Huntingdon başdiyakozu, vakanüvis), 78
Henry, I (İngiltere kralı), 35, 50
Henry, II (İngiltere kralı), 108, 161, 167, 170, 176, 179, 180, 182, 184, 422, 423
Henry, III (İngiltere kralı, Apulia liman şefi), 215, 219, 248, 251, 310, 331, 358, 405, 407, 421
Henryk, Sakallı (Silezya Dükü), 383
Heraclius, 306, 310
Hermann, 209, 211
Hermant de Pierregort, 346
Hersenius, 170
Hesdin, 49
Hethum, Corycus'lu (Ermeni vakanüvis), 247
Hethum, I (Kilikya Ermenistan kralı), 248, 264
Hethum, II (Kilikya Ermenistan Kralı), 448
hırsızlık, 200, 336
Hiestand, 26, 36, 100, 139, 358, 475, 476, 477, 507, 509, 513
Hiram, 485
Hisar (Davut Kulesi), 149
Hohenstaufen, 211, 215, 229
Holborn, 310
Honorius, II (Papa), 91
Honorius, III (Papa), 202, 203, 418
Hubert, 214, 410
Hugues Capet (Fransa kralı), 456
Hugues Normanno (T elçisi), 48
Hugues Revel (H büyük üstadı), 246, 263
Hugues (Amboise beyi), 35
Hugues, Bourbouton'lu (T Richerenchers idarecisi), 394

Hugues (Brienne kontu), 252
Hugues, Caesarea beyi), 155
Hugues (Champagne Kontu), 29, 30, 34
Hugues, Dampierre'li (T kumandanı), 449
Hugues, Faure'lü (T şövalyesi), 291, 292, 350
Hugues, III (Kıbrıs kralı), 265, 271, 274, 440
Hugues, Jouy'lü (T müşiri), 244, 245
Hugues, Pairaud'lu (T batı müfettişi), 292, 454, 461, 469
Hugues, Payns'lı (T büyük üstadı), 22, 23, 24, 25, 26, 31, 32, 33, 34, 36, 42, 44, 58, 67, 70, 78, 79, 82, 89, 90, 99, 116, 153, 366, 391, 392, 396, 496
Hugues, Rigaud'lu (T vekili), 45
Hugues, Saint Omer'li (Celile prensi), 394
Hugues, St. Victor'lu, 79
Hugues, VIII (Lusignan'lı, La Marche Kontu), 314
Hulagu, 246
Humberge, 125
Humbert, Baniyas piskoposu, 307
Humbert, Pairud'lu (T İngiltere üstadı), 438
Humbert, V (Beaujeu beyi), 267
Humus, 232
Huntingdonshire, 342

Ile-de-France, 45, 451
Inés, 397
Innocentius, II (Papa), 60, 100, 102
Innocentius, III (Papa), 78, 193, 194, 197, 198, 200, 201, 343, 345, 386, 418
Innocentius, IV (Papa), 232, 338, 356, 357, 370, 382, 447
Isaac (*Ivanhoe*), 493, 495
Isaac, L'Etoile'lü, 108, 109, 110
Isabelle (Brienne'li Kudüs kraliçesi), 194, 205
Isabelle, Hainault'lu (Fransa kraliçesi), 266
Itinerarium, 187, 188, 363, 364
Ivanhoe (Sir Walter Scott), 492, 493, 497, 498

İbelin ailesi, 180
İbelin, 128, 177, 180, 213, 332
İberya, 18, 43, 53, 59, 60, 67, 76, 286, 376, 379, 380, 381, 431, 474, 512
İbnülesir, 131, 150, 186
İbnülfurat, 250, 262, 263, 265
İbnülkalanisi, 130, 131
İbrahim'in Bahçesi, 147
idare merkezleri, 43, 47, 50, 267, 305, 319, 330, 342, 352, 362, 368, 376, 386, 387, 397, 401, 404, 411, 443, 455, 460
iklim, 311, 436
ilga, 163, 450, 465, 481
İlyas, 87
İmadettin İsfahani, 113
İnab, 122, 123
İndus, 219

İngiltere, 35, 43, 46, 50, 53, 67, 71, 170, 174, 175, 176, 180, 207, 208, 219, 225, 235, 251, 253, 267, 275, 293, 310, 314, 326, 331, 333, 342, 348, 352, 353, 357, 358, 360, 377, 379, 380, 385, 386, 387, 393, 407, 413, 414, 418, 421, 422, 423, 424, 436, 438, 443, 444, 445, 453, 454, 455, 464, 466, 472, 479, 484, 490, 493, 494, 495, 509
Ioannes Kinnamos, 135, 136, 153
Ioannes Komnenos, Bizans İmparatoru, 136
İran, 162, 220, 246
İsa Birliği, 487
İsa Tarikatı, 66, 475, 479
İsa'yı yadsıma, 350
İskenderiye, 155, 221, 236, 447
İskenderun, 138
İskoçya, 35, 445, 500, 505
İspanya, 18, 45, 46, 59, 60, 64, 66, 94, 139, 151, 174, 195, 204, 217, 245, 247, 267, 321, 379, 380, 418, 436
İspanyollar, 76, 109, 274, 348, 371, 382, 431, 474
işkence, 439, 467, 468
İtalya, 18, 43, 47, 51, 174, 199, 211, 212, 215, 265, 266, 277, 312, 313, 371, 378, 380, 385, 417, 419, 443, 456, 476, 479
İtalyanlar, 71, 114, 175, 301, 317, 357, 371, 374, 414, 445, 452, 453, 455, 503, 507
itiraflar, 468
Jacques, Mailly'li (T müşiri), 178
Jacques, Molaylı (T büyük üstadı), 111, 134, 283, 289, 291, 309, 335, 361, 376, 431, 441, 449, 459, 461, 465, 476, 485, 511
Jacques, Vitry'li, 116, 179, 204, 304, 321, 427, 481
Jaime, I (Aragón kralı), 381, 382, 408, 413
Jaime, II (Aragón kralı), 382, 443, 449, 464, 474
Jaime, II (Mallorca kralı), 424
Jakobenler, 486
Jean Cenaud (T La Foilhouze idarecisi), 309, 442
Jean Culet (T biraderi), 470
Jean Embriaco (Cebailli Gui II. Embriaco'nun kardeşi), 273
Jean I (Tour'lu T Paris hazinedarı (1274-1302 c.), 463
Jean Michel (Troyes Konsili kâtibi), 26, 37
Jean, Brienne'li (Kudüs kralı), 194, 195, 197, 204, 205, 208, 209
Jean, Carcella'lı (T şövalyesi), 269
Jean, Cebailli (Kudüs kraliyet müşiri), 250
Jean, Foligny'li (T hizmetli biraderi), 463
Jean, I (İbelinli Beyrut beyi), 210, 213, 218, 257, 332
Jean, I (Kıbrıs ve Kudüs kralı), 274
Jean, I (Tour'lu T Paris hazinedarı (1274-1302 c.), 410, 461
Jean, II (Beyrut beyi), 250, 267

Jean, II (Tour'lu T Paris hazinedarı (1274-1302 c.), 416, 440, 464
Jean, II (Tour'lu T Paris hazinedarı (1302 c.-1307), 461, 463
Jean, İbelinli (Kudüs krallık kumandanı), 250
Jean, Joinville'li, 186, 236, 469, 508
Jean, Montford'lu (Tir beyi), 271
Jean, Villiers'li (H büyük üstadı), 292
Jeanne (Navarralı Fransa kraliçesi), 457
Johannes, Würzburg'lu (Alman hacı), 121, 152, 303, 335, 508
Johannes, XXII (Papa), 466
John (İngiltere kralı), 407, 413, 422, 493
John, Mohunlu (T biraderi), 342
John, Salisbury'li (bkz. *Policraticus*), 105, 107, 108, 121
John, Stoke'lu (T rahibi), 444
Johns, C. N. (arkeolog), 256, 375
Jordan, 457
Jorge, 348
Joscelin, 33, 49
Josias, 177
Journal du Trésor, 411, 510
Juan, Braga'lı (Başpiskopos), 65, 66, 97
Julian le Jaune, 274
Julian, 247, 264, 348, 376

kadınlar ve T, 42, 96, 327, 338, 342, 349, 390, 404
Kadmos, 117
Kahire, 132, 133, 134, 154, 162, 194, 225, 236, 242
Kalavun, 275, 276, 277, 278
kaleler, 132, 141, 145, 166, 168, 257, 354
Kan Tarlası, 32
Kana, 262
Kanun, Aziz Benedictus, 319, 321, 323
Karadağ, 338
kardeşlik cemiyeti (şövalyelik), 54, 76
Karmel, 146, 254, 256, 257, 308
Karmelitler, 309
Karpatlar, 378
Katalan Bölüğü, 373
Katalanca, 286, 333, 348
Katalonya, 53, 56, 57, 93, 287, 369, 371, 381, 393, 422
Katharlar, 469, 486
Kedar, Benjamin (tarihçi), 513
Kefar Nahum, 262
kendini kırbaçlayanlar, 313, 316, 385
Kenneth, 498, 499
Kent şerifi, 348
Kerak, 142, 169, 185, 222, 226, 233
Khirbet Kara, 144, 145
Khirokitia, 191
Kıbrıs, 18, 190, 195, 203, 209, 219, 220, 221, 228, 235, 242, 246, 255, 265, 270, 271, 272, 274, 280, 286, 301, 311, 342, 361, 376, 379, 415,

437, 440, 443, 444, 445, 446, 448, 449, 455, 460, 477, 507, 511
Kızıl Sarnıç, 147
Kilikya, 68, 136, 138, 192, 193, 299, 348, 372, 436, 441
kiliseler, 104, 304, 306, 310
Kitbuga, 246, 249
koloni, 382
komplo, 488, 491, 503, 505
Konrad, III (Almanya kralı), 114, 119, 120
Konrad, IV (Almanya kralı), 210, 228, 229, 242, 370
Konrad (Mozavya ve Kujawy dükü), 384
Konradin (Swabia dükü, Kudüs kralı), 251, 265
Konstantinopolis, 117, 155, 170, 202, 248, 379, 413, 502
köleler, 371
Köln, 18, 312
Krak des Chevaliers, 67, 140, 141, 148, 158, 172, 182, 185, 199, 213, 253, 314
Krey, 134, 159
Kubbetüssahra, 23, 149, 182, 305
Kudüs Krallığı, 24, 25, 40, 67, 69, 71, 81, 93, 115, 124, 127, 151, 152, 154, 159, 160, 167, 168, 173, 175, 182, 191, 194, 213, 218, 234, 247, 267, 284, 293, 294, 354, 377, 393, 417, 449, 476, 507
Kudüs saray kâtibi, 208
Kudüs Tarihi (Vitry'li Jacques), 427
Kumanlar, 117
Kurtuba Halifeliği, 380
Kutsal Haç Kilisesi, 278
Kutsal Haç, 184
Kutsal Kabir Kilisesi, 27, 85, 86, 88, 94, 184, 213, 305, 348
Kutsal Kabir rahipleri, 55, 58, 72, 198, 507
Kutsal Topraklar, 17, 33, 38, 84, 121, 122, 126, 147, 209, 215, 216, 221, 223, 227, 246, 248, 252, 260, 262, 275, 277, 280, 311, 317, 329, 352, 353, 355, 357, 361, 364, 368, 370, 371, 377, 379, 380, 387, 390, 402, 407, 417, 431, 432, 433, 435, 441, 444, 446, 449, 460, 465, 472, 478, 480, 484
Kutuz, 245, 249, 250
Kyrenia, 219

L'Estoire d'Eracles, 167, 264, 273
La Doctrine secrète des Templiers, 490
La Fauconneire, 270
La Ferté-Gaucher, 401
La Fève, 143, 178, 185, 513
La Forbie, 231, 232, 234, 235, 239, 349, 354, 358, 360, 429
La Motte-Palayson, 30
La Neuville, 47
La Roche de Roussel, 137, 138, 253
La Roche Guillaume, 137, 138
La Rochelle, 53, 385, 407, 422
La Sablonnière, 401
La Villedieu-en-Dreugesin, 375
Lagny-le-Sec, 401

Lagny-sur-Marne (T idare merkezi), 401
Lamia, 379
Lanetli Kule, 279
Languedoc, 486
Lannia adası, 50
Laodikeia, 117
Laon, 305
Las Navas de Tolosa, 204, 380
Laterano Konsili, 171
Laterano, 101
Latin Yunanistanı, 167
Latince, 37, 39, 40, 41, 79, 82, 284, 287, 318, 319, 327, 329, 330, 391, 396, 508
Laurence, 312, 411
Laurence, Aziz, 317
Lazaros, 73, 86, 333, 354
Lazkiye, 276, 337
Le Mans, 32, 35
Le Tombeau de Jacques Molay (*Molayli Jacques'in Mezarı*), 486
Leffinges, 72, 392
Legnano, 418
Legnica, 384
Lentini, 217
León, 56, 466
Léonard, 401, 416, 509
Leopold, V, Babenburglu (Avusturya dükü), 191, 498
Leopold, VI, Babenburglu (Avusturya dükü), 203
Lesnica (T idare merkezi), 383
Lévi, 504
Levon Kazelier, 262
Levon, 192, 193, 194, 262
Liège, 18, 268, 359
Liguria, 48
Limasol, 191, 221, 235, 272, 441, 447, 449
Limoges Saint Martial vakanüvisi, 263
Linières, 196
Litvanyalılar, 474
Lizbon, 64, 65, 205
Lizerand, 512
Lod piskoposu, 197
Lod, 20, 145, 212, 364
Loire, 45, 47, 375
Loiseleur, 490
Lombarda, 48
Lombardia, 326, 378, 469
Lombardlar, 455
Londra, 18, 248
Longroiva, 64, 97
Lope Sanchéz, 58
Lope (Pamplona Piskoposu), 62
Lorraine, 383
Louis, Charles, 486
Louis, I (Bavay Dükü), 207
Louis, IX (Fransa kralı), 223, 235, 242, 245, 251, 252, 263, 267, 328, 355, 359, 361, 377, 405, 408, 412, 416, 417, 432, 435, 436, 447, 451, 454, 456, 469
Louis, VII (Fransa kralı), 52, 69, 93, 114, 116, 118, 119, 121, 123, 152, 157, 187, 267, 296, 412, 415, 422, 458

Louis, XVI (Fransa kralı), 486
Lourie, 56, 60, 61
Louvre, 452, 453
Lucas de Beaumanoir, 494, 496
Lucas, 349, 494, 496
Lucca, 402
Luciferciler, 490
Ludolph, 17, 19, 277, 278, 311, 426, 479
Luka, 88, 140, 395
Lundgreen, 131, 133, 156, 165
Lübeck, 195
Lübnan dağları, 162
Lübnan, 162, 264
Lyon 828, 177
Lyon Konsili, 268, 272, 429, 431, 435, 510
Lyon, 178, 181, 429, 431, 432, 435, 451

Maaneşşamih, 142
Macaristan, Tili, 293, 312, 377, 378, 418
Macarlar, 378
Madrid, 139
Magdala, 262
Magdeburg, 18
Magna Carta, 413
mağara-istihkâm, 161
Mainz, 18
Makrizi, 241, 251, 276, 278
Mala Olesnica, 383
Malazgirt, 193
Maldoim, 147
Mallén, 62
Mallorca, 18, 382, 424, 433
Malta, 208, 477
Mandreona, 96
Manfredi, 251, 370, 419
Manfredonia, 444
Mani, 486
Manicilik, 486
Mansure, 236, 237, 239, 358, 429
Manuel, 117, 153, 171
Maraclea, 139, 172, 447
Marguerite, 328, 407
Maria Komnena (I. Manuel'in yeğeninin kızı), 171
Maria Magdalena, 317
Maria, Antakyalı, 265, 266, 267, 270, 271, 417
Maria, Monferrat'lı (Kudüs kraliçesi), 195, 197
Marienburg, 474
Marittima, 378
Marmoutier, 35, 47
Marsilya, 221, 242, 258, 366, 367, 373, 385, 508
Marta, 86
Martinus, 420
Mas Latrie, 445
Mas-Deu, 92, 97, 99, 388
Massa Marittima, 401
Matilda (İngiltere kraliçesi), 50
Matilda (İngiltereli imparatoriçe), 35
Matilda (Portekiz kraliçesi), 65
Matta İncili, 96, 97, 98, 394

Matta, Aziz, 262
Matthew, Parisli (Saint Albans vakanüvisi), 211, 213, 214, 215, 216, 222, 223, 226, 227, 228, 229, 231, 233, 234, 236, 237, 238, 243, 246, 270, 282, 294, 310, 312, 349, 353, 360, 361, 369, 487, 501, 510
Matthieu, 36
Mattias, 411
Maubuisson Manastırı, 417
Maurepas, 461
Maurice de Bracy, 493
Maverai Ürdün, 232
Mayer, 35, 124, 127, 155
mektup, 82, 85, 89, 102
Melfi, 218
Melisende, 115, 126, 169
Melun, 52
Memluklar, 245, 249, 250, 265, 275, 279, 280, 283, 305, 426, 448, 512
Mercayun, 143, 154, 173
Merle, 146, 236
Meryem (Lazaros ile Marta'nın kardeşi), 86
Mescidiaksa, 23, 71, 148, 149, 150, 303
Messina, 368, 369, 371
Meşruta Yasası (1279), 454
Metternich, 489
Metz (T idare merkezi ve kilise), 52, 314, 383
mezarlık, 306
Mısır, 114, 115, 128, 129, 132, 143, 154, 155, 158, 170, 188, 197, 202, 204, 206, 208, 209, 213, 215, 221, 226, 229, 233, 235, 237, 240, 244, 245, 250, 251, 262, 267, 296, 353, 376, 408, 412, 418, 436, 437, 447
Mısırlılar, 20, 128, 129, 134, 208, 232, 239
Michelet, 511
Mikâil, 61, 184, 304, 411
Mikhael, 22, 23, 29
Milano, 18
Miles, 125
Milites Templi, 100, 103, 107
Militia Dei, 100, 103, 107
Milon, 48
Minnie Mouse, 505
Minnucci, 514
Miño, 63
Miravet, 381, 383, 512
Mleh, 136, 299, 348
Moğollar, 245, 246, 248, 250, 448
Moisy, 401
Mondego, 64
Mongay, 58
monofizit sapkınlar, 193
Monreal del Campo Birliği (askeri), 54
Montaigu, 209, 401
Montaperdi, savaş (1260), 419
Montbellet, 314
Montbouy, 375
Mont-de-Soissons, 401
Monte Gargano, 402
Montelopio, 402
Montesa Tarikatı, 474
Montferrand, 68, 266

Montford, 271, 423
Montjoie Tarikatı, 354
Montmusard, 278
Montréal, 142, 169, 185
Montroque, 273
Montsaunès, 306, 314, 512
Montségur, 98, 488
Monzón, 381, 383
Mora Vakayinamesi, 380
Mora, 18, 43, 202, 443
Moral, 391
Morgan, 22
Mozi, 414
Muhammet, 161, 233, 261, 489
mukabele, 375
mukaddes emanetler, 102, 186, 305, 309, 310, 312, 313, 502
Murabıtlar
Murabıtlar (Berberi hanedanı), 63
Muret, 381
Musciatto Guidi (Mouche, banker), 453
Muvahitler (Berberi hanedanı), 380
mühürler, T, 28

Naaman, 88
Nablus, 26, 169, 229, 230, 318
Nahal Siah, 308
Naman, 225
Nantes, 50, 385
Nanteuil-les-Meaux, 401
Napoli, 18, 251, 467
Nasıra, 85, 144, 178, 249, 262, 303, 307
Nasirettin, 132, 133, 134, 164
Navarra, 56, 61, 62, 221, 452, 467
Nebi Samvil, 104
Nephin, 175, 273, 276
Neu, 513
Nicolas, Bourbouton'lu (T şövalyesi), 394
Nicolas (Elne Piskoposu), 206
Nicolaus, III (Papa), 317
Nicolaus, IV (Papa), 276, 432, 510
Nicosia, 18, 191, 204, 311, 439, 443, 472
Nil, 205, 236, 254, 412
Nîmes, 466
Normandiya, 34, 35, 189, 190, 375, 378, 416, 451, 461, 502
Notre-Dame Katedrali, 140
Novillas, 47, 61, 62
Noyon, 45
Nurettin Mahmud (Suriye hükümdarı), 115, 123, 124, 127, 140, 153, 154, 157, 166, 168, 314
Nusayri dağları, 140

Oberto, 48
Obstal, 48
Oddo, 48
Odo Poilechien, 271, 274
Odon, Deuil'lü (Saint-Denis vakanüvisi), 117, 152, 363
Odon, Grandison'lu, 292
Odon, Montbéliard (Kudüs Krallığı şehir muhafızı), 218
Odon, Montfaucon'lu, 68, 69

Odon, Saint-Amand'lı (T büyük üstadı), 143, 153, 161, 163, 167, 170, 173, 174, 495, 497
Odon, Wirmis'li (T hizmetli biraderi), 352, 353
Ogier, 199
oğlancılık, 349
Okhrana, 505
Olava, 383
Oliver, Paderborn'lu, 182, 204, 205, 254, 255, 280, 319, 328, 508
Oliver (T İspanya üstadı), 46
Oliver, Termes'li, 252
Omne datum optimum, 100, 101, 103, 106, 131, 167, 171, 200, 286, 291, 306, 330
Orange, 47
Orbellito, 403
Ordericus Vitalis, 29, 68, 69
Orléans piskoposu, 245
Orléans, 47, 245
oruç, 27, 39, 323, 337
Orvieto, 313
Osmanlı Türkleri, 507
Osto, 69, 70, 93, 392, 393
Otto, 119, 150, 419
Oultrejourdain, 141, 161, 169
Ourique, 63
Ouvèze, 95
Ovidius, 130

Ölü Deniz, 17
Özgür Ruh Kardeşliği, 491

Pagan, 169
Paganus, 24
Palau, 47
Palmae, 119
Pandolf, 418
Papalık devleti, 312
papalık, 17, 24, 26, 36, 60, 63, 66, 74, 76, 99, 105, 121, 159, 193, 198, 201, 205, 212, 218, 224, 251, 265, 267, 268, 291, 293, 313, 343, 352, 369, 380, 386, 406, 417, 418, 429, 433, 443, 453, 465, 470, 473, 476, 480, 509, 511
Paphos, 272
paralı asker, 151, 213, 259, 261, 373
Paris, 69, 79, 116, 131, 138, 202, 252, 305, 312, 352, 359, 361, 414, 415, 417, 418, 420, 423, 440, 441, 452, 460, 465, 468, 470, 479, 510, 511, 512, 513
Paris, Bibliothèque Nationale, 509
Partner, 485, 513
parvum passagium, 435
Parzival, 428
Paschalis, 419
Paterno, 217
Paul, 273
Paulus, Aziz, 39, 87, 98, 183, 208, 315
  Paulus'un Efesoslulara Mektubu, 90, 101
  Paulus'un Galatyalılara Mektubu, 98
  Paulus'un Korintoslulara Birinci Mektubu, 80, 88, 102

Paulus'un Korintoslulara İkinci Mektubu, 88
Paulus'un Romalılara Mektubu, 87
Payen, 44, 377
Peçenekler, 117
Pedro, II (Aragón kralı), 381
Pedro, III (Aragón kralı), 424
Pelagius (Albano kardinali), 205, 206, 207, 224, 418
Pelagius (Braga başpiskoposu), 65, 66
Peñiscola, 383, 512
Perpignan, 388, 424
Perugia, 18, 28, 229, 282, 385, 419, 420, 512
Peter, 199, 263, 513
Petra, 132, 142
Petronilla, 56
Petrus Abelardus, 108
Petrus, 101, 102, 108, 110, 140, 183, 208, 262, 315, 318, 419, 479
Philippe, Alsace'lı (Flandres kontu), 183
Philippe, II (Fransa kralı), 186, 209, 389, 415, 417, 418, 451, 460, 496
Philippe, III (Fransa kralı), 420, 424, 454
Philippe, IV (Fransa kralı), 111, 288, 389, 421, 425, 434, 439, 443, 451, 452, 453, 454, 455, 456, 458, 459, 460, 471, 472, 473, 474, 480, 481, 484, 486, 502, 504
Philippe, Milly'li (Nablus Beyi, T büyük üstadı), 142, 161, 168, 170, 291
Philippe Novaralı (vakanüvis), 213, 214, 228, 332
Philippe, Pleissez'li (T büyük üstadı), 196, 197, 201, 203
Philippe, V (Fransa kralı), 491
Picardie, 23, 168, 392, 453
Pierre Dubois (Norman hukukçu), 442, 450, 510
Pierre Sarrasin, Parisli, 406, 407
Pierre, St Just'lu (T Graynane idarecisi), 443
Pierre, Alençon kontu, 243
Pierre, Bologna'lı (T papalık sarayı temsilcisi), 386, 465, 471
Pierre, Erlant'lı (Limasol piskoposu), 441
Pierre, Fontaines'li (T Sicilya ve Apulia idarecisinin vekili), 271
Pierre, Limoges'li (Caesarea başpiskoposu), 346
Pierre, Montaigu'lü (T büyük üstadı), 204, 206, 207, 208, 217, 218, 255
Pierre, Muhterem (Cluny başrahibi), 77, 90, 126
Pierre, Rovira'lı (T Provence üstadı), 46, 392, 395
Pierre, Sevrey'li (T müşiri), 279
Pierre, St Just'lu (T Correus idarecisi), 444
Pierre, Vares'li (T idarecisi), 447
Pierre, Vieille Bride'li (H büyük üstadı), 226

Pierrevillers (T idare merkezi), 383
Piers Gaveston (Cornwall kontu), 424
Pireneler, 54
Pisa Konsili (1135), 100
Pisalılar Sokağı, 374
Pisalılar, Pisa, 155, 274
Pistoia, 402
Pleissez, 196
Plivain, Pisalı tacir, 175
Poggibonsi, 402
Poitiers, 30, 241, 377, 420, 511
Poitou, 35, 108, 293, 300, 357, 413, 422
Policarp, 312
Policraticus, 105
Polonya, 383, 474
Pomeranya, 384, 474
Poncius Chalveria, 94
Pons, 394
Pontigny Manastırı, 108
Porta Sole, 313
Portekiz, 46, 47, 53, 61, 63, 66, 71, 96, 293, 305, 377, 381, 382, 383, 466, 474, 479, 504
Prawer, 223, 513
Premonstratensius, 74
prévôt, 52, 409, 453
  prévôt'su, 411
Pringle, 260, 303, 513
Provence, 30, 43, 45, 46, 47, 174, 195, 204, 328, 357, 369, 384, 387, 456, 476
Provins, 34, 45, 50, 282, 329, 398, 399, 400, 401, 509
Prusya, 190, 383, 474
Prutz, 284, 454, 468
puta tapma, 502

Quarantene dağı, 147

Radulphus Cadomensis, 138
Rahewin, 419
rahipler, 55, 62, 94, 102, 307, 308
Raimond Rater (Toulouse'lu T bağışçısı), 51
Raimond, 129
Raimond, Balmis'li (T bağışçısı), 95
Raimond, II (Trablus kontu), 67, 141, 166
Raimond, III (Trablus kontu), 139, 141, 166, 175, 176, 177, 179, 181, 184
Raimond, IV (Toulouse kontu), 72
Raimond, Le Puy'lü (H büyük üstadı), 119
Raimond, Luzençon'lu, 99
Raimond, Montesquieu'lü, 97
Raimond, Poitiers'li (Antakya prensi), 123, 135
Raimond (Reims Başpiskoposu), 48
Raimond, Rovira'lı, 391, 392
Raimond (T Coulours idarecisi), 47
Raimond, V (Toulouse kontu), 329
Raimond-Rupen, 193, 194, 224
Rainald, 500
Rainard, 125

Rainerius Sacconi, 469
Ramiro, 56, 57, 60, 94
Ramla, 364
Ramón Berenguer, III (Barselona kontu), 57, 59, 93
Ramón Berenguer, IV (Barselona kontu ve Aragón kralı), 46, 56, 57, 59, 64, 71, 93, 122
Ramón Lull, 433, 434, 472, 510
Ramón Muntaner (vakanüvis), 368, 372, 373
Ramón Sa Guardia (T Mas-Deu idarecisi), 388
Ramsay, 484, 485
Ranieri Zeno, 369
Raniero Fasani, 313
Raoul Caslan (T biraderi), 69
Raoul, Diceto'lu, 174
Raoul, Domfront'lu (Antakya patriği), 104
Raoul, Patingy'li (T şövalyesi), 69
Raoul (Tirli Guillaume'nin kardeşi), 173
Raoul, Vermondois'lı (Péronne kontu), 118
Ravenna, 318
Ravennika, 379
Raynouard, 139
Rebecca, 493, 496
reconquista, 59, 60, 66
Recordane, 225
Reddecoeur, 274, 276
Reginald Front-de-Boeuf, 494
Reims ölüm kaydı tomarları, 125, 416
Reims, 48, 389, 416, 509
Remolins, 58
Renaud, 242, 347
Renaud (Martigny'li, Reims başpiskoposu), 36
Renaud (Odelina'nın oğlu), 329
Renaud, Provins'li (T rahibi), 471
Renaud, Sidonlu, 184
Renaud, Vichiers'li (T müşiri, büyük üstat), 241, 242, 243, 244, 245, 408
Renouard, Yves (tarihçi), 479
Reşit, 447
Rhône, 95, 385
ribât, 76
Richard Filangieri (imparatorluk müşiri, Kudüs bailli'si), 216
Richard, Burghersh'lü (Dover Kalesi muhafızı), 446
Richard (Cornwall kontu), 214, 215, 219, 223, 226, 227, 228, 233, 238, 239
Richard, Feckenham'lı (T biraderi), 348
Richard, Flor'lü (Alman şahinci), 373
Richard, I (Ingiltere kralı), 181, 185, 186, 188, 212, 217, 363, 492, 494, 496, 497, 498, 501
Richard, Poitou'lu (Cluny vakanüvisi), 71
Richerenches, 47, 92, 95, 98, 387, 394, 401, 509
Ridefort ailesi, 175
Riley-Smith, 135, 139, 141, 148, 156,

159, 166, 168, 172, 186, 301
Rispe, 52
Roaix, 47, 95
Robert Curthose (Normandiya dükü), 34
Robert, Courçon'lu (kardinal, papalığın Fransa elçisi), 343
Robert, Craon'lu (T büyük üstadı), 25, 58, 69, 70, 119, 122
Robert, I (Artois kontu), 236, 238, 239
Robert, Nantes'li (Kudüs patriği), 354
Robert, Sablé'li (T büyük üstadı), 189, 190, 195, 196
Robert, Sandford'lu (T İngiltere üstadı), 225, 226, 229, 235
Robert (T kethüdası), 45
Robert (T şövalyesi), 25
Robert (Torignili), 42
Roberts, J. M. (tarihçi), 491
Robin Hood, 492, 494
Rodez, 47, 99
Rodos, 190, 311, 472
Roger (Alman, T biraderi), 349
Roger, Flor'lü (T yaveri ve kaptan), 279, 372, 373
Roger, Hoveden'lı, 182, 183
Roger, Lauria'lı (amiral), 437
Roger, Moulins'li (H büyük üstadı), 174, 176, 178
Roger, Salernolu (Antakya prensi), 32
Roger, San Severinolu (Akkâ'nın Anjou bailli'si), 270, 271
Roger (T San Gimignano İdarecisi), 376
Roger, Wendover'lı, 207, 209, 210, 211, 215, 229, 372
Rogeron, Lauria'lı (amiral), 437
Rohard, 169
Roma, 43, 101, 121, 167, 193, 293, 312, 368, 378, 385, 400, 402, 419, 441, 443, 481
Romagna, 420
Romano Mairano (Venedikli tacir), 366
Roncetti, 513
Rorritus, 51
Rouen, 462
Rouergue, 330
Roul (Merencourt'lu Kudüs patriği), 203
Roussillon, 95, 99, 388, 424, 511
Rovira ailesi, 391, 392, 395
Rowena, 493
Ruad adası, 436, 448
Rudolf, 26, 36, 275, 475, 507, 509, 513
ruhani meclis, 69, 102, 116, 259, 285, 288, 293, 299, 325, 327, 336, 337, 359, 361, 377, 384, 388, 439, 443, 444, 508
Rumlar, 249, 372
Runciman, Steven (tarihçi), 155, 156, 483
Ruslar, 474

sadaka, 335, 432
Safed, 59, 142, 143, 148, 185, 225,

247, 250, 253, 254, 258, 259, 260, 261, 263, 299, 304, 305, 354, 429, 508, 512
Safita, 138
Saint Albans manastırı, 215
Saint-Denis, 117
Saint-Germain, 505
Saint-Gilles, 79
Saint-Omer, 23, 24, 35, 69, 70, 72, 93, 98, 392, 393, 395, 496
Samuele Mairano, 366
San Bevignate Kilisesi, 294, 315, 513
San Bevignate, 28, 313, 316, 317, 512
San Germano anlaşması, 215
San Gimignano, 402
San Pedro Manastırı, 56
sancak, 282, 302, 339, 499
Santa Maria Latina, 24, 25
Santarém, 64
Santiago de Compostella, 406
Santiago Tarikatı, 66, 381
Saône, 385
sapkınlık, 308, 336, 490, 501
Sardi, 514
Sardunya, 378, 470
Sarlat, 306
Sarthe, 189
Sattalia, 379
Savigny, 52, 93
Saxe, 356
Scarpellini, 318, 513
Schnürer, 37
Schottmüller, 511
Sclippes, 72, 392
Scott, 495, 497, 500, 501
Sebastian, 134
Segna, 385
Segovia, 305, 312, 512
Selahattin Eyyubi, 113, 114, 115, 138, 142, 150, 151, 154, 157, 158, 174, 177, 179, 180, 182, 184, 185, 187, 188, 189, 191, 194, 198, 212, 250, 253, 374, 475, 496, 498, 499, 500, 501
Selahattin ondalığı, 167, 423
Selanik, 202
Selçuklu Türkleri, 19
Sennevières, 401
Sens, 36, 47, 471
Sephoria, 179
Sevilla, 381
Sézanne, 34, 398
Sıpt İbnülcezvi, 214
Sibylle, Hainault'lu, 266
Sibylle, I (Amauri'nin kızı, Kudüs kraliçesi), 176, 194, 265
Sicilya Krallığı, 212, 213, 216, 248, 251, 265, 267, 369, 377
Sicilya Vesperum Ayaklanması (1282), 271, 274
Sicilya, 190, 209, 215, 216, 217, 231, 252, 266, 271, 326, 367, 368, 371, 379, 385, 433, 436
Sidon piskoposu, 198, 200
Sidon, 163, 198, 247, 263, 264, 273, 279, 322, 375, 376
Siena, 402, 414
silahlar, 51, 123, 279, 294
silahtarlar, 298

Silezya, 383
Silsile Sarayı, 374
Silsile sokağı, 149
Simon, 223, 407, 423
Simun, 411
Sina dağı, 314
Sina, 132, 314
Sir Walter Scott, 492, 497
Siracusa, 217
Sommières, 452
Son Yargı, 313, 315, 317
Soria, 66
Soruşturma, 386
Soure, 64
Southampton şerifi, 348
Spicciani, 356
Spoleto, 378
Starnawska, Maria, 384
Stephanus, 312, 315, 411
Stephanus, Aziz, 317
Stephen Harding, Cîteaux başrahibi, 36
Stephen, Blois'lu, İngiltere kralı, 46, 50
Stephen, Pencestre'lı, Dover Kalesi muhafızı, 445
Stirling, 446
Strasbourg, 481
Strayer, 350, 416, 453
Subeibe, 259
Suerio, 47
Suger, 116, 118, 123, 359
sulama, 395, 403
Suleçin, 383
Surdenay, 259
Suriye Kapıları, 137
Suriye, 18, 19, 77, 115, 137, 138, 139, 163, 164, 166, 167, 205, 221, 245, 246, 262, 280, 282, 286, 436, 447, 448, 478
surları, 278
Sussex şerifi, 348
Süleyman Tapınağı, 93, 99
Süleyman, 23, 28, 55, 65, 66, 92, 94, 99, 149, 475, 482, 485, 496
Sünniler, 162
Süveydiye, 118

Şahin, 373
Şam Kapısı, 25
Şam, 27, 31, 42, 68, 114, 115, 119, 122, 132, 142, 154, 194, 197, 212, 213, 215, 222, 225, 226, 232, 234, 243, 244, 246, 247, 254, 259, 261, 275, 353, 366
Şaver, 155
şehir, 19, 20, 24, 25, 27, 31, 35, 42, 51, 55, 65, 66, 70, 71, 72, 73, 76, 91, 92, 94, 98, 99, 104, 114, 116, 119, 123, 143, 145, 146, 148, 150, 151, 169, 170, 182, 184, 187, 188, 195, 197, 202, 205, 212, 214, 220, 230, 231, 232, 245, 246, 265, 270, 281, 290, 293, 295, 298, 304, 310, 319, 326, 329, 337, 353, 364, 373, 377, 393, 436, 475, 499
Şeyzer, 163
Şiiler, 162
Şirkuh, 115, 154, 155, 160

şövalyeler, 37, 38, 41, 55, 59, 83, 86, 101, 106, 108, 117, 123, 134, 143, 145, 151, 237, 279, 283, 307, 320, 391, 472, 479
Şövalyelerin Toronu, 145, 230

T bölgeleri, 374
T idare merkezi ve kilisesi, 305, 310, 311, 331, 404, 407, 408, 414, 423, 443, 444
T idare merkezi, 306, 329,, 334, 368, 375, 384, 385, 397,, 398, 399, 400, 401, 402, 403, 404, 405, 406, 407, 409, 410, 443, 444, 453, 461, 462, 463, 509
T kalesi, 139, 140, 148, 152, 164, 172, 182, 199, 213, 275, 279, 304, 376, 430, 436
Taberiye piskoposu, 198
Taberiye, 142, 143, 177, 179, 183, 198, 234, 264
Tabor dağı, 234, 255, 262
Tagliacozzo, 373
Tagus, 63, 64, 381
Tanis, 206, 208
Tanner, 511
Tanrı Tapınağı rahipleri, 23, 24, 149, 305
Tanrı Tapınağı, 23, 24, 45, 92, 149, 150, 182, 305, 312
Tanrı'nın Oğlunun Kalesi, 255
Tapınak bölgesindeki işlik, 303, 304
Tarazona, 54
tarikata kabul, 285, 288, 326, 327, 331, 336, 338, 361, 373, 438, 461, 462, 463, 470
tarikattan kovulma, 40, 299, 325, 327, 336, 342, 345, 346
Tartus, 138
Tebriz, 372
Tedaldo Visconti, 268
tefecilik, 357
Tempelburg, 383
Templestowe, 494
Teresa, 63, 64
Terre Galifa, 148
Terricus, 151, 182, 183, 184, 185, 199
Teslis Tarikatı, 348
The Betrothed, 497
The Mystery of Baphomet Revealed, 489
The Talisman, 497
The Turin Shroud, 502
Theoderich, 144, 147, 149, 152, 303, 374, 508
Theoderick, 498
Thibaud Gaudin (T kumandanı, büyük üstat), 274, 279, 280, 291, 438, 443
Thibaud, 226
Thibaud (Akkâ piskoposu), 198
Thibaud (Blois ve Champagne kontu), 34
Thibaud (Champagne kontu ve Navarra kralı), 400
Thibaud, II (Blois ve Champagne kontu), 34, 36
Thibaud, III (Champagne kontu), 400

Thibaud, IV (Champagne kontu ve Navarra kralı), 221, 222, 258
Thibaud, Payns'lı (başrahib), 30
Thibaud, V (Champagne kontu ve Navarra kralı), 252
Thierry, 25, 34, 35, 84, 93
Thomas Agni, 249
Thomas Becket, 161
Thomas Bérard, 129, 245, 247, 251, 253, 266, 275, 293, 312, 357, 376, 377, 416
Thomas Fuller, 481
Thomas, Aquino'lu (Acerra Kontu), 228
Tibble, 68, 71, 128, 148, 224
Tir, 19, 22, 27, 31, 32, 71, 114, 124, 135, 163, 173, 177, 182, 184, 185, 198, 207, 216, 219, 229, 263, 271, 336, 375, 447, 485
Tirli Tapınakçı, 263, 266, 270, 273, 277, 278, 280, 374, 438, 439, 440, 442, 475, 507
Toledo, 63, 380
Tomar, 305, 504, 512
Tommasi, 420, 513
Torino Kefeni, 501, 504
Toros, 136, 348
Torquilstone, 494
Torremaggiore, 368, 468
Tortosa (Aragón), 139
Tortosa (Suriye), 104, 127, 224, 447, 448
Toscana Aziz Petrus Vakfı, 378
Toscana, 376, 378, 401
Toulousain, 51, 451
Toulouse, 17, 45, 47, 315
Tournai, 18
Tours, 47
Töton Şövalyeleri, 73, 190, 195, 209, 211, 227, 233, 246, 247, 253, 254, 270, 274, 338, 384, 430, 474, 476
Trablus, 19, 67, 72, 114, 138, 139, 141, 152, 157, 158, 163, 166, 171, 175, 177, 182, 196, 198, 207, 213, 246, 247, 253, 255, 257, 267, 272, 273, 276, 293, 295, 301, 326, 334, 336, 342, 375, 377, 447, 449, 476
Trani, 18
Trapesak, 137
Tréfols, 401
Treviso, 51
Troyes Konsili, 26, 27, 33, 36, 44, 49, 64, 81, 100, 119, 125, 358, 381, 392, 508, 513
Troyes, 29, 33, 43, 91, 92, 358, 361, 381, 399, 457, 502
Tudela, 54
Tuna, 378
Turanşah, 240, 244
Türkler, 117, 183, 188, 239, 282
Türkmen, 250
türkopol, 250, 260, 279, 289, 295

Ulger, 49, 92
Ulm, 480
Umbria, 313, 385, 512
Unur, 120
Urbanus, II (Papa), 19, 75, 91, 105, 419
Urbanus, III (Papa), 183, 360

Urbanus, IV (Papa), 251, 293, 294, 416
Urfa, 19, 114, 232
Uriah, 106
Urraca, 56

Ürdün, 20, 21, 27, 85, 87, 142, 144, 145, 146, 153, 160, 205, 214, 226, 230, 261, 295, 364
Üsame bin Munkiz, 71, 132, 133

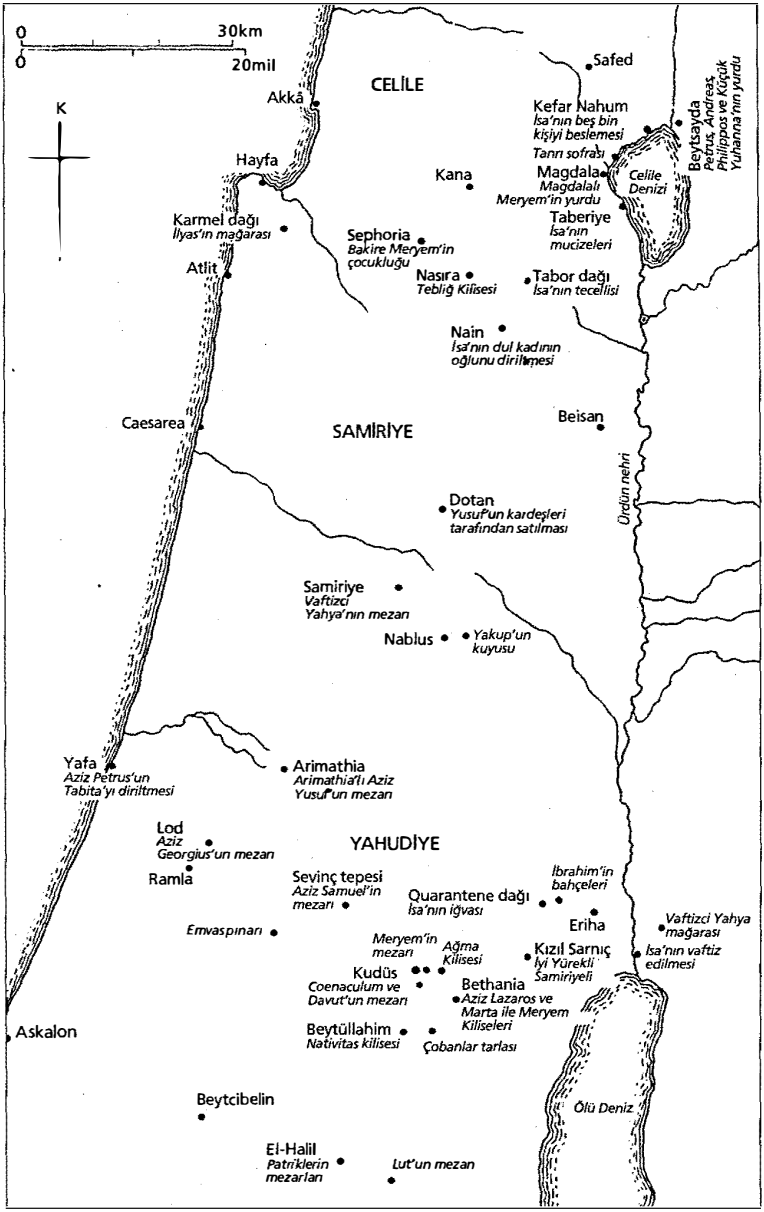
Valania piskoposu, 172
Valania, 171, 199, 224, 264, 334, 386
Valencia, 55, 380, 382, 424
Vaour, 330
Varenne, 399
Vassayll, 372
Vaucluse, 387, 394
veba, 479
Venedik, 202, 278, 369, 385, 437, 446, 474
Venedikliler, 31, 32, 229, 246, 272, 378, 385, 437
Vermandois bailli, 411
Verona, 174
Vetrella, T idare merkezi, 386
Vexin, 422
Via Cassia, 386
Victor, 419
Vienne Konsili, 434, 459, 511
Vietnam Savaşı, 356
Vignale, 402
Villa Sicca, 67
Villel, 383
Vincentius Hispanus, 428, 497
Vistül, 474
Viterbo, 313, 386
Viyana, 191, 481, 489
Vox in excelso, 426

Walter Map, 22, 24, 108, 109, 110, 132, 134, 164, 165, 343, 353, 501
Wamba, 494
Warmund, 23, 24, 26, 31, 36, 93
Warrêton-Bas kale kumandanlığı, 392
Westminster Manastırı, 310
Wibald, 120
Wilbrand, 137, 139, 140
Wildermann, 483
Wilfred, 493, 495
William Longespée, 236, 237
William Marshal, II (William Marshal'ın oğlu), 331
William Marshal (Pembroke Kontu), 301, 331, 332
Wilson, 502
Windsor Kalesi, 423
Wither, 50
Wolfram von Eschenbach, 428
Worms, 481
Würzburg salnamecisi, 121

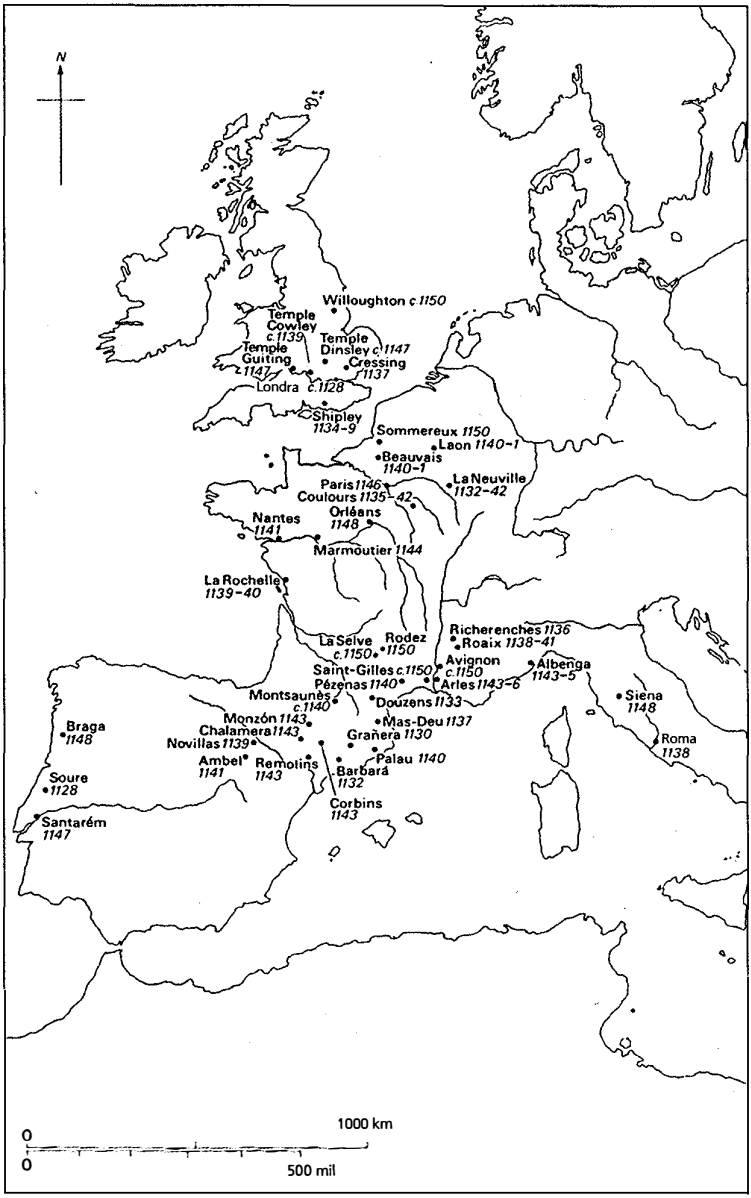
Yafa Kapısı, 149
Yafa, 20, 145, 187, 212, 214, 220, 233, 245, 253
Yahuda, 411
Yahudiler, 455, 458, 491

Yahya, 411, 444
Yahya, Vaftizci, 411
Yakup geçidi, 142, 154
Yakup, 411
Yakup, Küçük (havari), 262
Yakup'un Mektubu, 101
Yalu, 145
yaverler, 42, 102, 116, 151, 298, 300, 320, 324
Ydes, 314
Yeni Ahit, 97, 314
Yeremya, 86, 316, 318
Yermasoya, 191
Yeşu, 87
Yıldız Tarikatı, 479
Yizre'el vadisi, 144, 255, 257
York, 18, 493
yortular, 39, 317
Yosafat, 85, 86, 124, 195
Ypres, 48, 393
Yuhanna İncili, 101
Yusuf, 262
Yüksek Şüra, 265

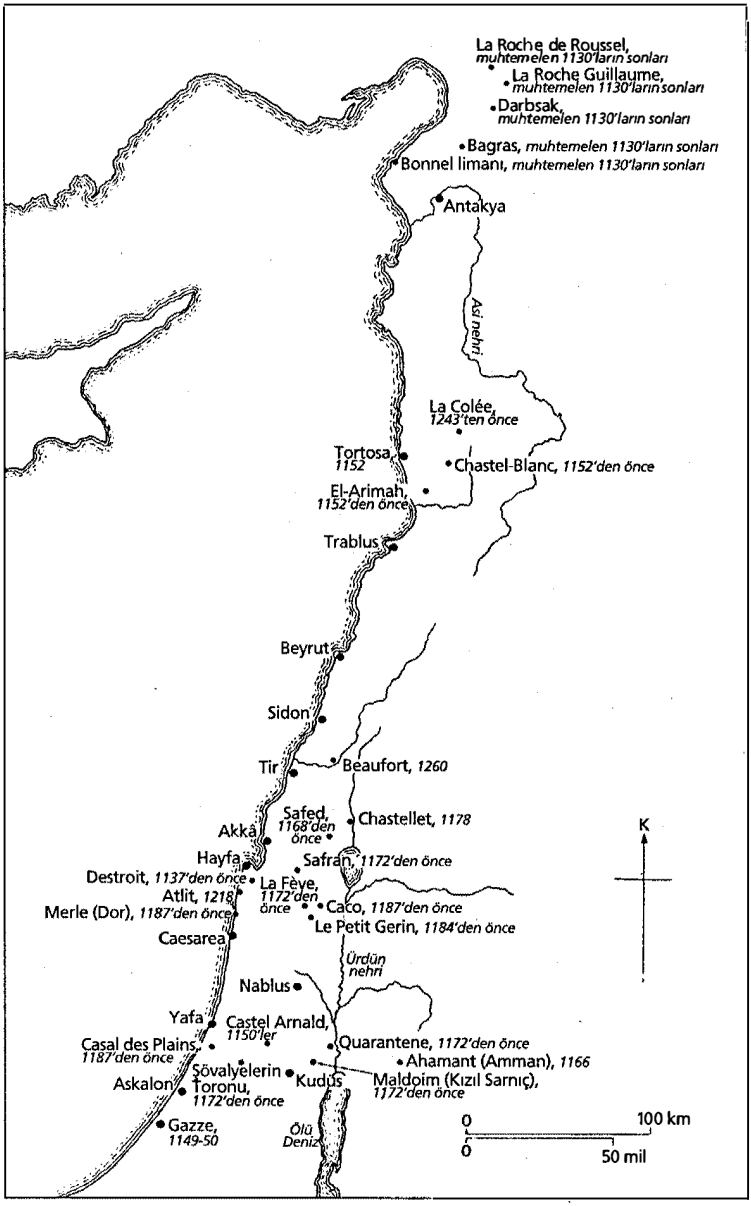
Zara, 312, 369
Zaragoza, 54, 56, 57, 59
Zengi, 68, 114, 115, 123, 147
Zeytindağı, 85

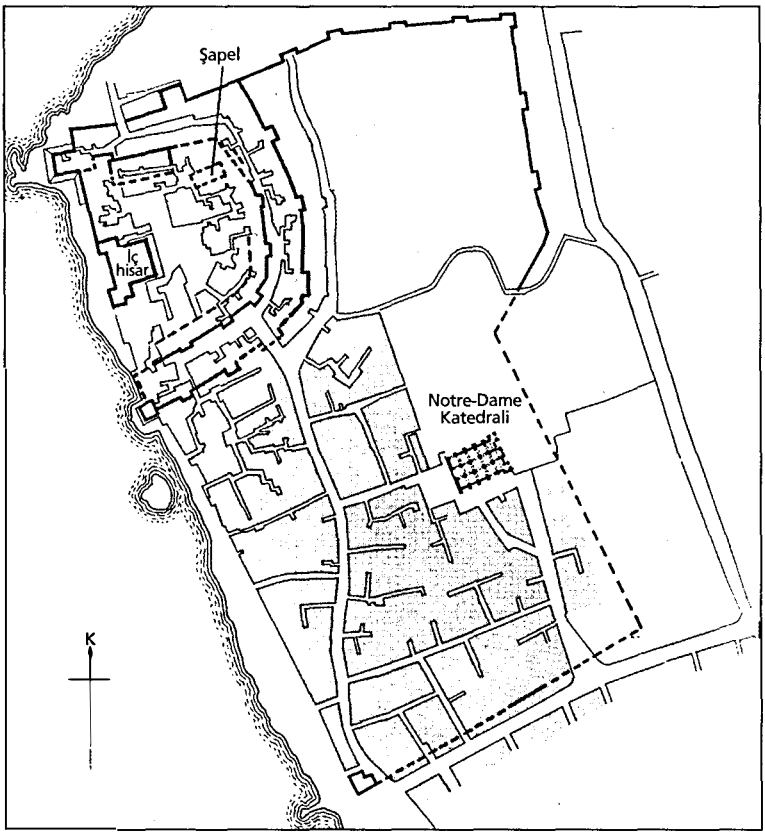
Çizim 1: Haçlılar çağının gözde hac merkezleri

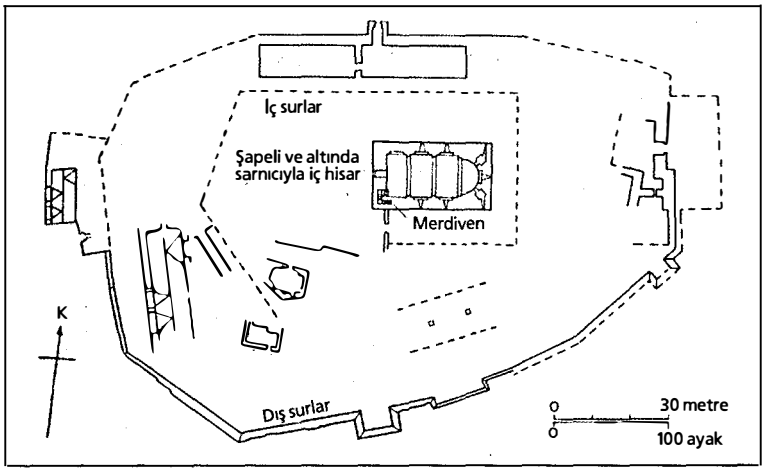
Çizim 2: Tapınakçıların batıdaki kaleleri ve idare merkezleri (1150'ye değin)

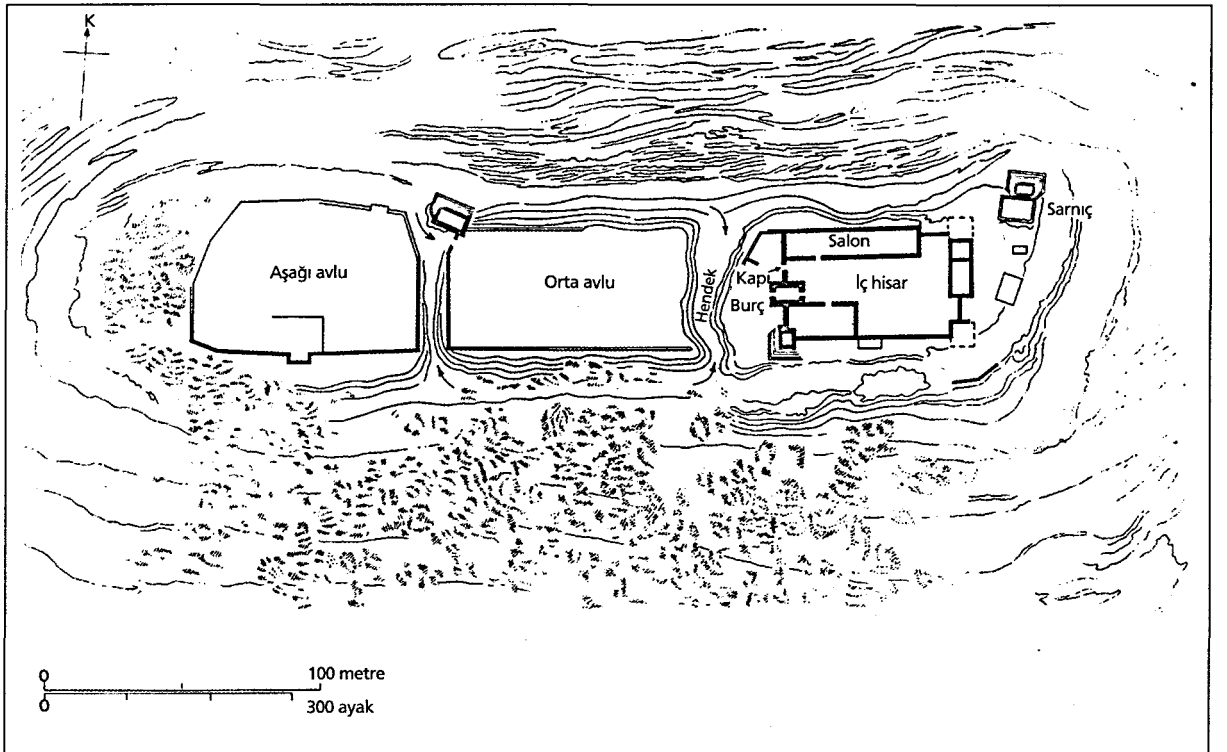
Çizim 3: Tarikatın Suriye ve Filistin'deki önemli kaleleri

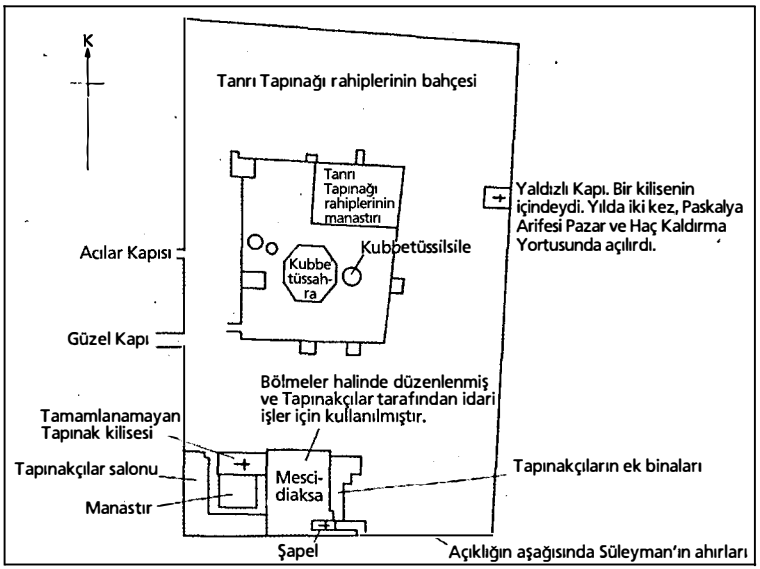

Çizim 4: Tortosa Kalesinin ve kasabanın planı

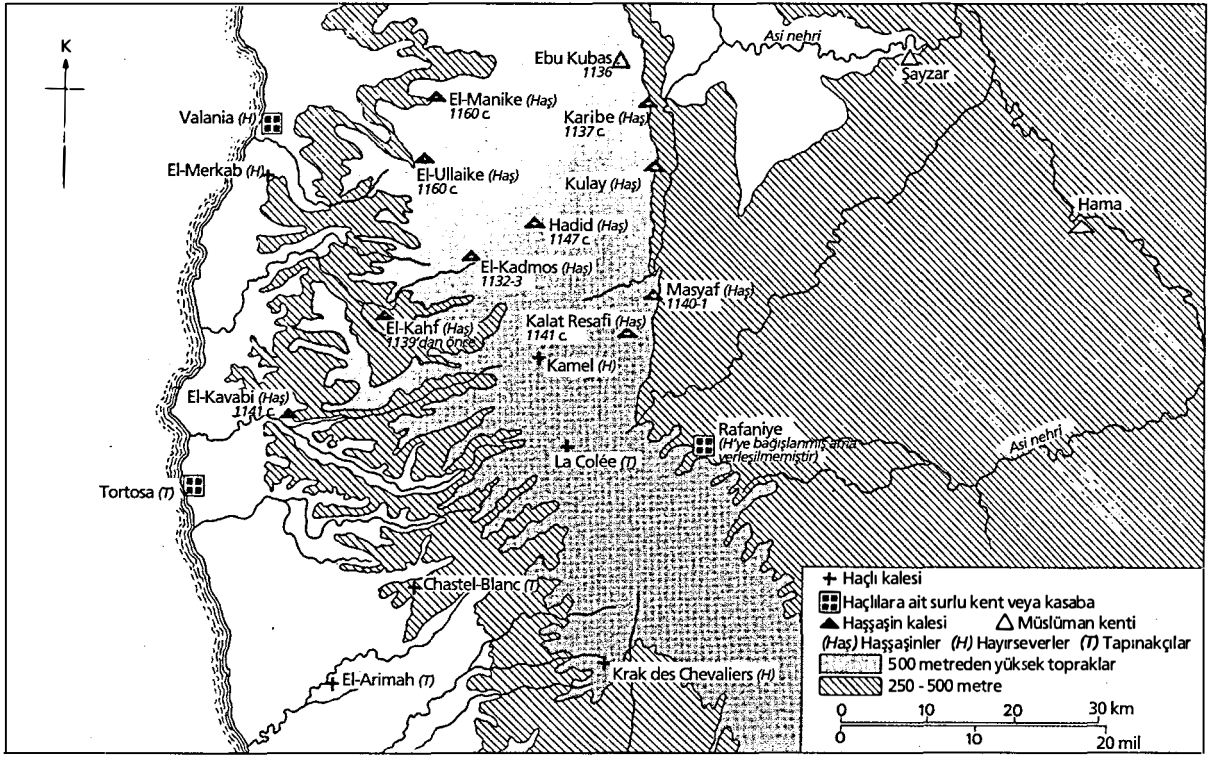

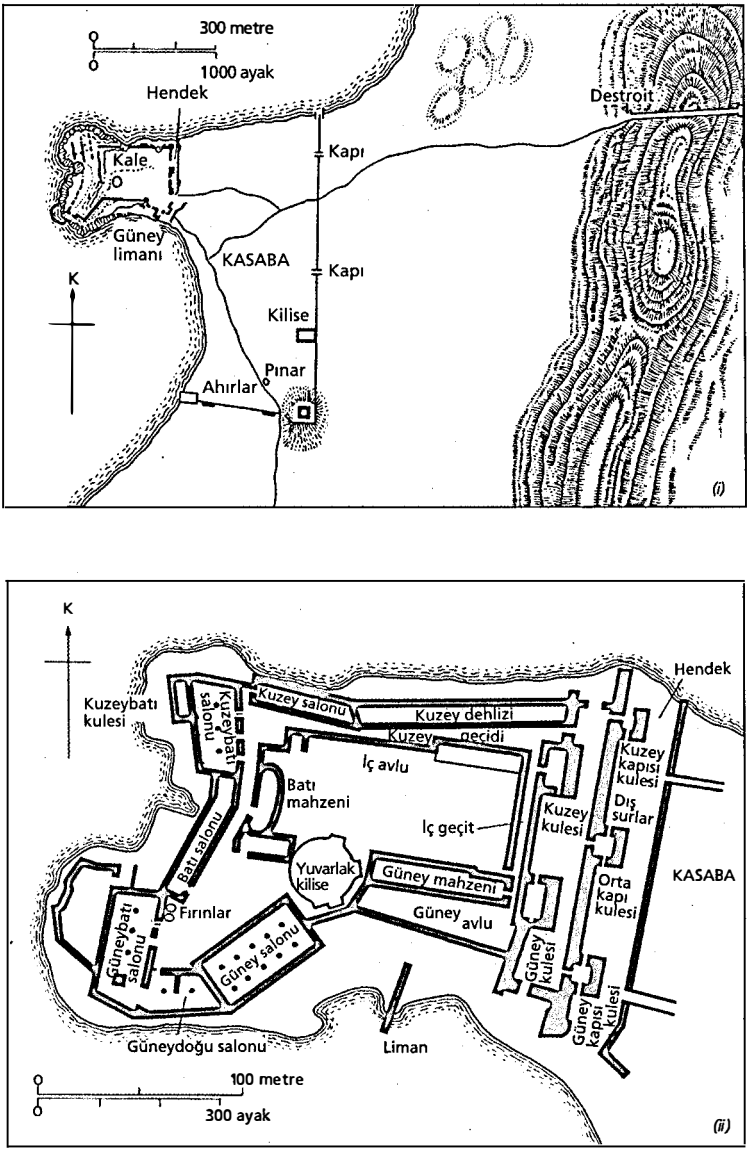
Çizim 5: Chastel-Blanc'ın planı

K
Aşağı avlu
Orta avlu
Hendek
Kapı
Burç
Salon
İç hisar
Sarnıç
0
100 metre
0
300 ayak

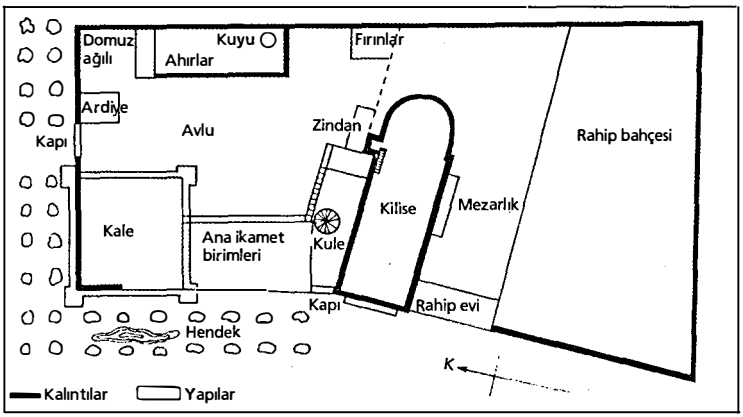

Çizim 7: Kudüs'te Tapınak bölgesi, 1187'den önce

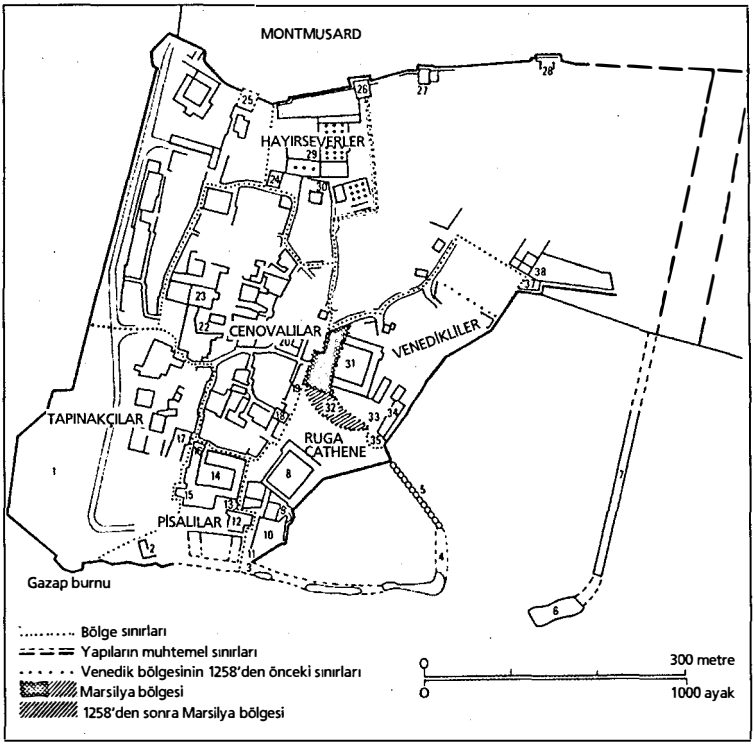

K
Ebu Kubas
1136
Asi nehri
Sayzar
El-Manike (Haş)
1160 c
Karibe (Haş)
1137 c
Valania (H)
El-Merkab (H)
El-Ullaike (Haş)
1160 c
Kulay (Haş)
Hama
Hadid (Haş)
1147 c
El-Kadmos (Haş)
1132-3
Masyaf (Haş)
1140-1
El-Kahf (Haş)
1139'dan önce
Kalat Resafi (Haş)
1141 c
Kamel (H)
El-Kavabi (Haş)
1141 c
Rafaniye
(H'ye bağışlanmış, ama yerleşilmemiştir)
Asi nehri
La Colée (T)
Tortosa (T)
Chastel-Blanc (T)
El-Arimah (T)
Krak des Chevaliers (H)
Haçlı kalesi
Haçlılara ait surlu kent veya kasaba
Haşşaşin kalesi
Müslüman kenti
(Haş) Haşşaşinler (H) Hayırseverler (T) Tapınakçılar
500 metreden yüksek topraklar
250 - 500 metre
0 10 20 30 km
0 10 20 mil

Çizim 9: Atlit: (i) çevre; (ii) plan

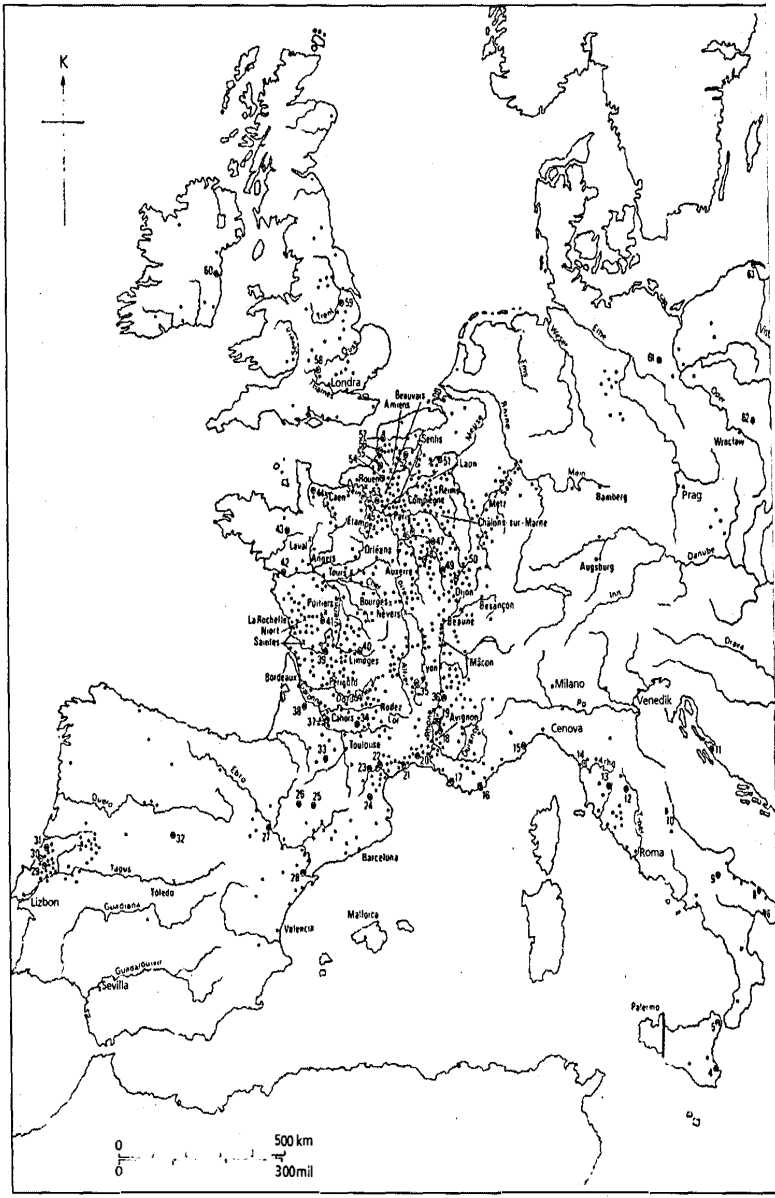

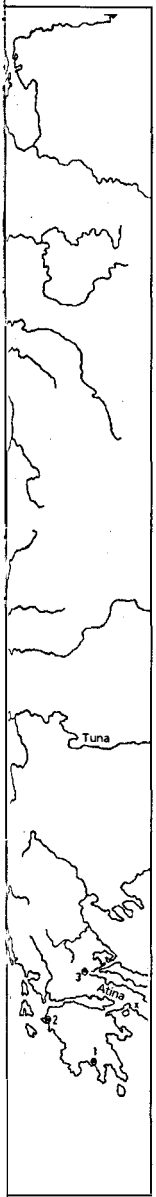
Çizim 10: Montsaunès'deki (Haute-Garonne) Tapınak ocağının planı

Çizim 11: XIII. yüzyıl ortalarında Akkâ'nın planı.

Haçlı yerleşimleri: 1. Tapınakçıların kalesi. 2. Aziz Andreas Kilisesi. 3. Güney dalgakıranı. 4. No. 3'ün kuzeye uzanımı. 5. Limanın bir kısmını kapatan zincir. 6. Sinekli Kule. 7. Doğu dalgakıranı. 8. Silsile Sarayı (Kân el-Umdan). 9. Yuvarlak Kule. 10. Ebu Hıristo kahvehanesi. 11. *Porta ferrea* (Demir Kapı). 12. Pisalıların (?) depoları. 13. Pisa bölgesinin doğu kapısı ve "eski" kule. 14. Pisa *fondaco*'su (Kân eş-Şuna). 15. Pisa bölgesinin batı kapısı. 16. Pisalıların "yeni" kulesi. 17. Tapınak bölgesinin müstahkem kapısı. 18. Güney Cenova bölgesinin müstahkem kapısı. 19. Anayol (şimdiki Çarşı caddesi). 20. Lamonçoia, Cenovalıların ana kulesi. 21. Cenova bölgesinde köşe bina. 25. *Porta balnei* (Hamam Kapısı). 26. *Porta Hospitalis* (Hastane Kapısı). 27. *Porta Domine nostre* (Hanımımız Kapısı) 28. Kraliyet *Castellum*'unun doğusunda bulunan, Montmusard'ın iç surlarıyla bağlantılı kule. 29. Hayırseverler hisarı. 30. Hayırseverler hamamı (sonraları Türk hamamı olan, bugün de Şehir Müzesi olarak kullanılan yapı). 31. Venedik *fondaco*'su (Kân el-İfranj). 32. Marsilya bölgesinde Azize Provençaux'lu Marie Kilisesi. 33. Venediklilerin San Marco Kilisesi. 34. Sahildeki Venedik kulesi. 35. Aziz Demetrios Kilisesi. 36. Venediklilerin müstahkem kulesi (Burç es-Sultan). 37. Şehir muhafızının konutu (?). 38. Kraliyet silahhanesi.

K
Londra
Beauvais
Amiens
Senlis
Laon
Rouen
Caen
Reims
Metz
Chalons sur-Marne
Paris
Evreux
Orléans
Laval
Angers
Tours
Auxerre
Dijon
Besançon
Poitiers
Bourges
Nevers
Beaune
La Rochelle
Niort
Saintes
Limoges
Mâcon
Lyon
Bordeaux
Périgueux
Aurillac
Rodez
Avignon
Cahors
Toulouse
Milano
Venedik
Cenova
Roma
Barcelona
Mallorca
Valencia
Lizbon
Toledo
Sevilla
Palermo
Wroclaw
Prag
Bamberg
Augsburg
Donau
Inn
Drava
Po
Ebro
Duero
Tajus
Guadiana
Guadalquivir
0
500 km
0
300mil

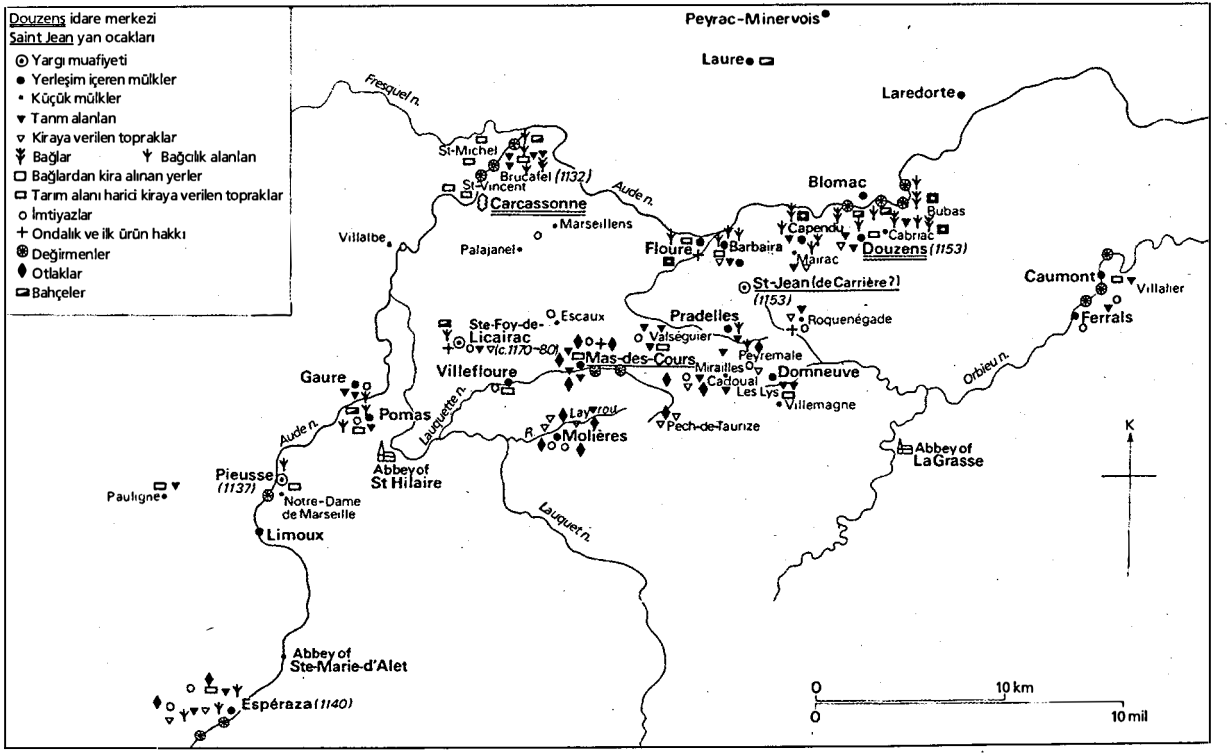

Çizim 12: XIII. yüzyıl sonlarında Tapınak ocaklarının dağılımı

KEY

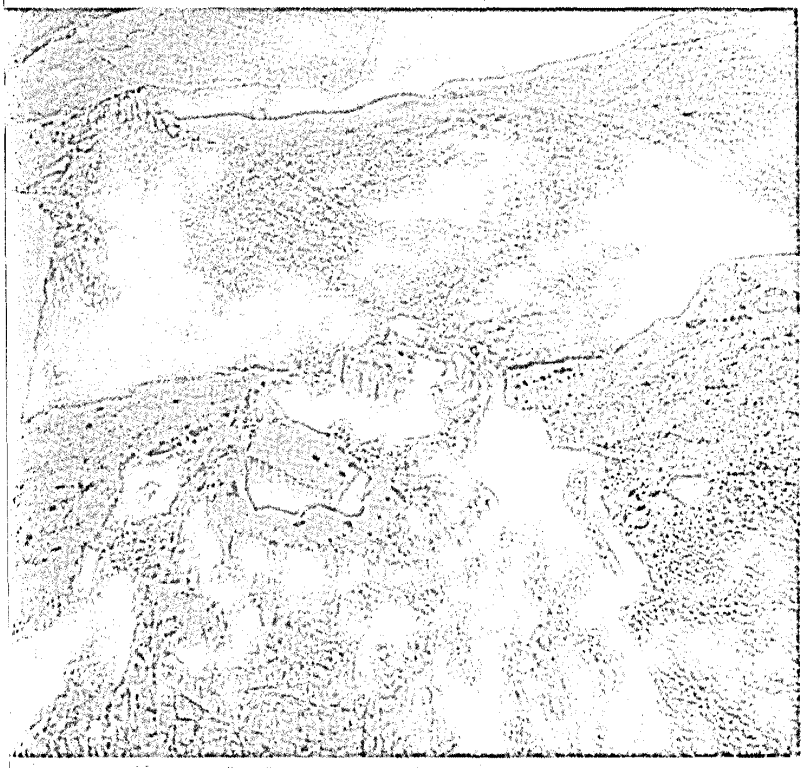
1 Fuste
2 Paleopolis
3 Lumia
4 Siracusa
5 Messina
6 Taranto
7 Brindisi
8 Bari
9 Troia
10 Penne
11 Vanna
12 Perugia
13 Siena
14 Lucca
15 Albenga
16 Hyères
17 Marsilya
18 Roaix
19 Richerenches
20 Saint-Gilles
21 Montpellier
22 Douzens
23 Carcassonne
24 Mas-Deu
25 Monzon
26 Hoesca
27 Zaragoza
28 Tortosa
29 Tomar
30 Pombal
31 Soure
32 Segovia
33 Montsaunès
34 Vaour
35 Le Puy
36 Valence
37 Agen
38 Romestaing
39 Angoulême
40 Gentioux
41 Civray
42 Nantes
43 La Guerche
44 Baugy
45 Prunay
46 Provins
47 Troyes
48 Coulours
49 Epailly
50 Bure-les-Templiers
51 Bertaignemont
52 Arras
53 Ivry
54 Sommereux
55 Oisement
56 Abbeville
57 Gombermond
58 Sandford
59 Willoughton
60 Clontarf
61 Tempelhof
62 Mala Olesnica
63 Wielka Weis

Gap
Embrun
Les Orres
St-Jean de Pinaudier
N
Claret
Clamensane
Vaumeilh
Dromon
Authon
St-Pierre-Avez
Lachau
Gaudissart
Clairecombe
Sisteron
Les Omergues
Lardiers
Orange
Avignon
Grillon
Novezan
Oansayes
Valréas
Venterol
St-Paul-Trois-Châteaux
Bourbouton
Richerenches
Vinsobres
Buisson
Beaulieu (Mirabel)
St-Romain-de-Malegarde
Villedieu
Roaix
St-Cécile
Cairanne
Joucas
Château-neuf
St-Maurice
Roussillon
Rognonas
Graveson
Tarascon
Cavaillon
Laurade
Lansac
Arles
Port-Arnaud
Saliers
Castillon
Trinquetaille
Gimel
Auricet
Méjanes
Mourrefrech
Pernes
Mas-Thibert
Paulon
Boisvieilh
Fos
Calissanne
Berre
Marignane
Gignac
Marseille
Carpiagne
St-Michel
Voix
Montaigu
St-Etienne
Manosque
La Cavalerie-de-Limaye
Mallemort
La Tour-d'Aigues
Royère
Vinon
Gréoux
St-Julien
Régusse
Ginasservis
Brauch
St-Vincent
Aix
St-Antonin
Bayles
St-Martin de Vidols (Trets)
Bras
St-Christophe
Peirasson
Montfort
Astros
Vidauban
Roquebrune
Draguignan
Lorgues
Salgues
Ruou
Bresc
Moissac
L'Espérel
Favas
Lagnes
St-Maimes
Pugnafort
La Roque-Esclapon
Comps
Grasse
Nice
Biot
La Faye
Le Broc
La Croix
Rigaud
Roquebilière
St-Etienne de L'Hospitalet
Puimoisson
Sauvebonne
Bormettes
Beaulieu (Sollies)
Toulon
Le Pioll
St-Jean d'Hyères
Cogolin
Ana Tapınak ocakları (1307'ye değin)
Ana Hayırsever ocakları (1338'e değin)
Yan ocaklar
Kilise illerinin sınırları
Piskoposluk bölgelerinin sınırları
0
50km
0
30 metre

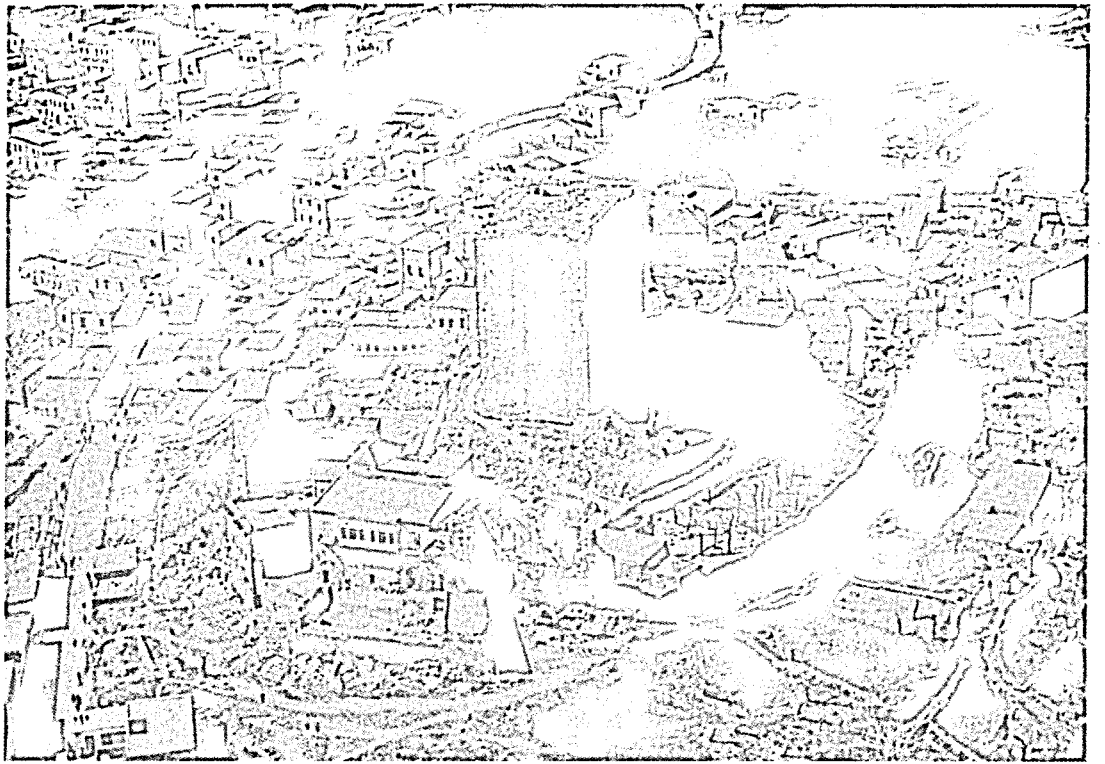

Douzens idare merkezi
Saint Jean yan ocakları
Yargı muafiyeti
Yerleşim içeren mülkler
Küçük mülkler
Tarım alanları
Kiraya verilen topraklar
Bağlar
Bağcılık alanları
Bağlardan kira alınan yerler
Tarım alanı harici kiraya verilen topraklar
İmtiyazlar
Ondalık ve ilk ürün hakkı
Değirmenler
Otlaklar
Bahçeler
Peyrac-Minervois
Laure
Laredorte
Fresquel n.
St-Michel
St-Vincent
Brucafel (1132)
Carcassonne
Aude n.
Marseillens
Villalbe
Palajanel
Floure
Barbaira
Blomac
Capendu
Cabriac
Bubas
Mairac
Douzens (1153)
St-Jean (de Carrière?) (1153)
Caumont
Villalier
Ferrals
Roquenégade
Pradelles
Valséguier
Peyremale
Ste-Foy-de-Licairac
Escaux
(c.1170-80)
Mas-des-Cours
Villefloure
Mirailles
Cadoual
Les Lys
Domneuve
Villemagne
Orbieu n.
Gaure
Pomas
Laugnette n.
Layrou
Pech-de-Taurize
Molières
Abbey of La Grasse
Pieusse (1137)
Abbey of St Hilaire
Paulıgne
Notre-Dame de Marseille
Limoux
Lauquet n.
Abbey of Ste-Marie-d'Alet
Espéraza (1140)
K
0
10 km
0
10 mil

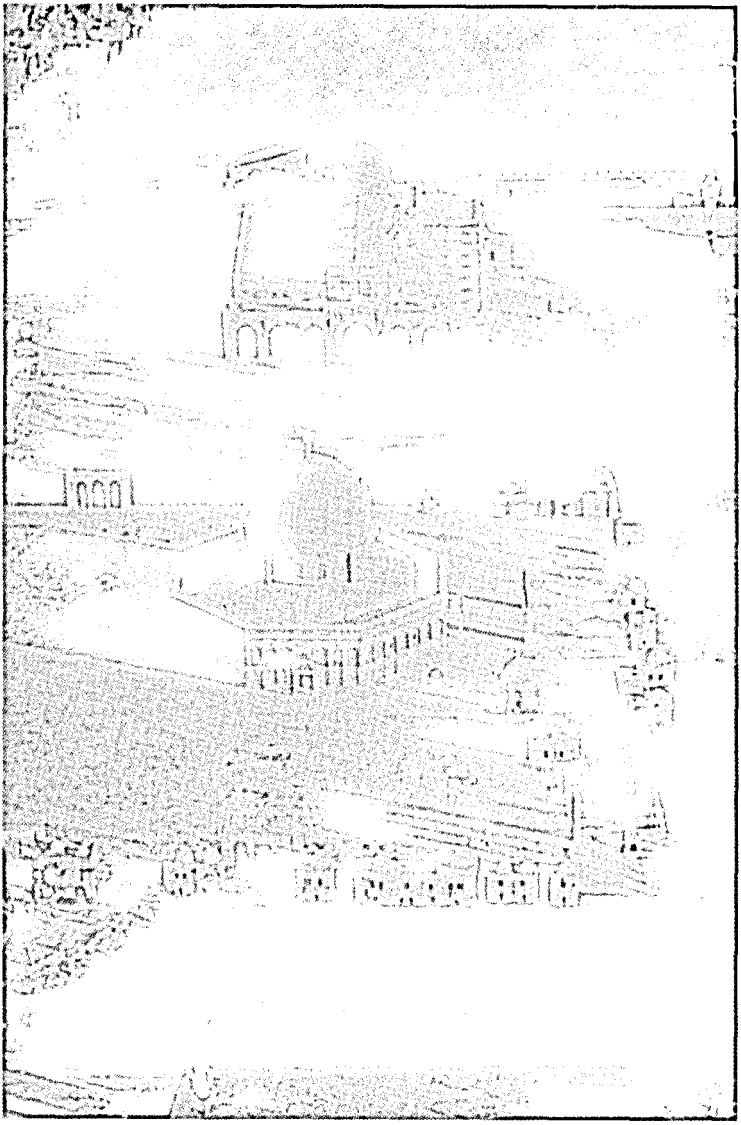

Resim 1: Maldoim (Kızıl Sarnıç) ve Kudüs-Eriha yolu. Tapınakçılar Ürdün nehrine giden hacıları korumak için bu güzergâhta sürekli devriye bulunduruyorlardı.

Resim 2: Bagras'ın havadan görünümü. Antakya'nın kuzeyindeki Amanos dağlarında bulunan Tapınak kalelerinin en önemlisi Bagras'tı.

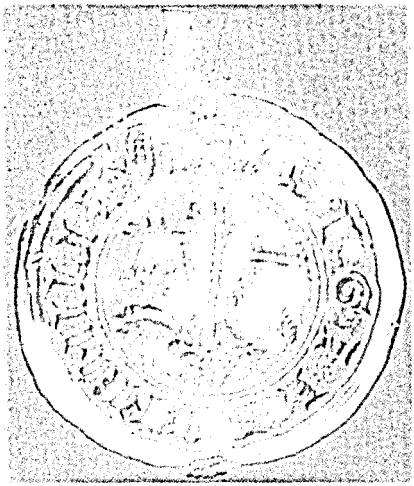

Resim 4: Tapınak bölgesi, Kudüs, kuzeyden bakış. Tapınakçılar, tepenin güney kısmında bulunan Mescidiaksa'nın etrafındaki bölgeye yerleşmişlerdi.

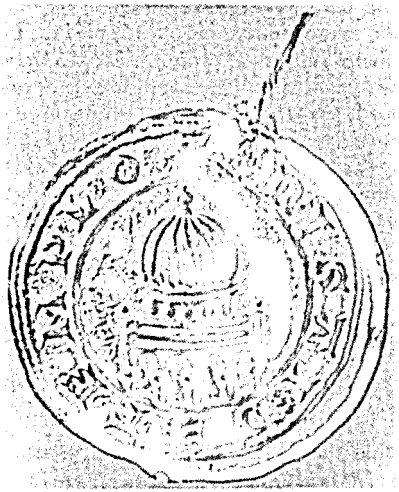

Resim 5: Tapınak tepesinin güneydoğu ucunun altında yer alan Süleyman'ın ahırları.

Babiloud

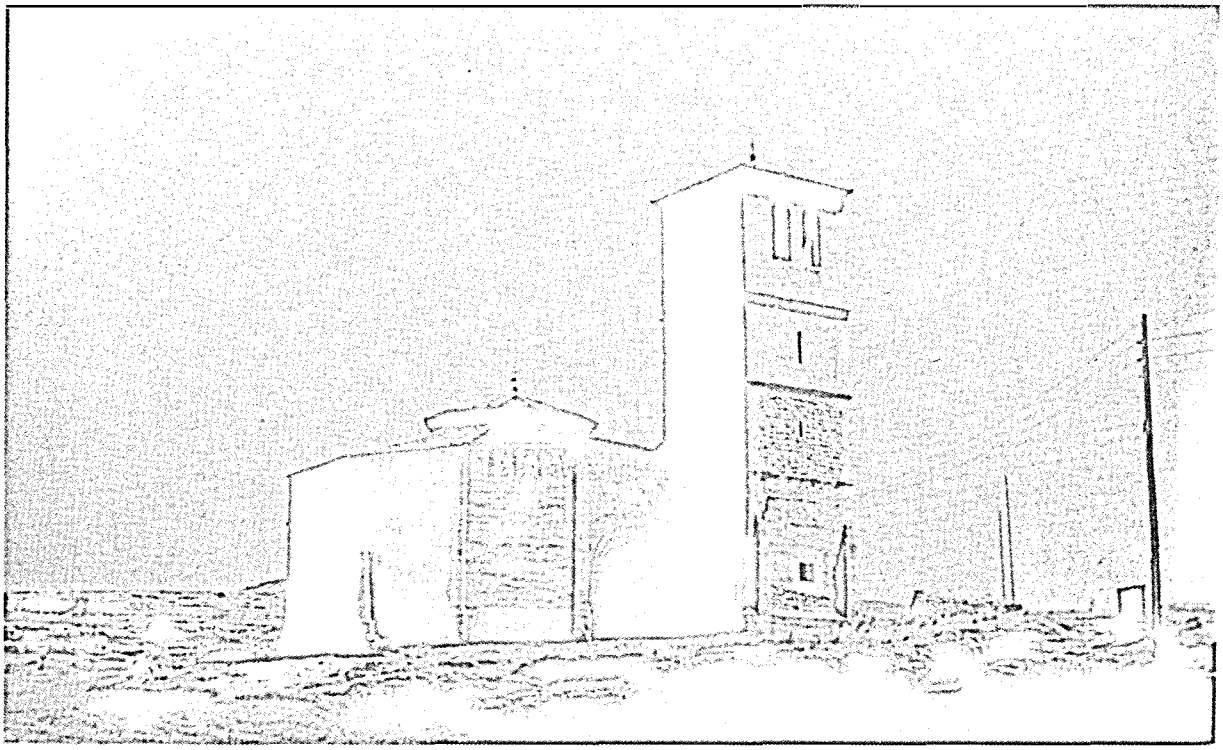
(a)

(b)

Resim 7: Blanquefort'lu Bertrand'ın mührü, 1168: (a) yüz; (b) ters.

Resim 9: Castilla, Segovia'daki Tapınak şapeli

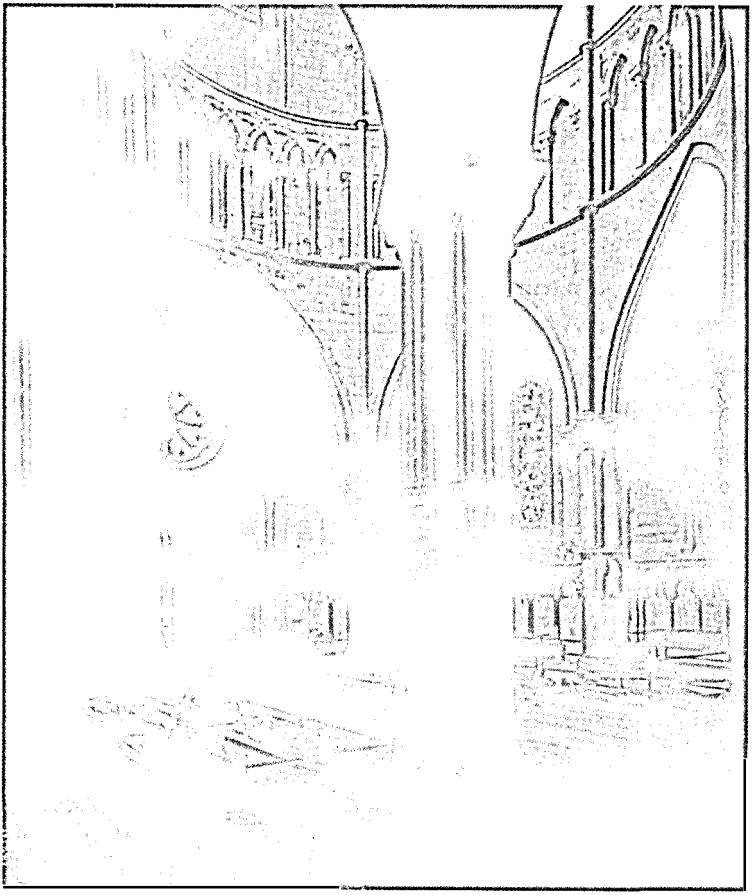
Resim 10: Perugia, San Bevignate'deki Tapınak kilisesi.

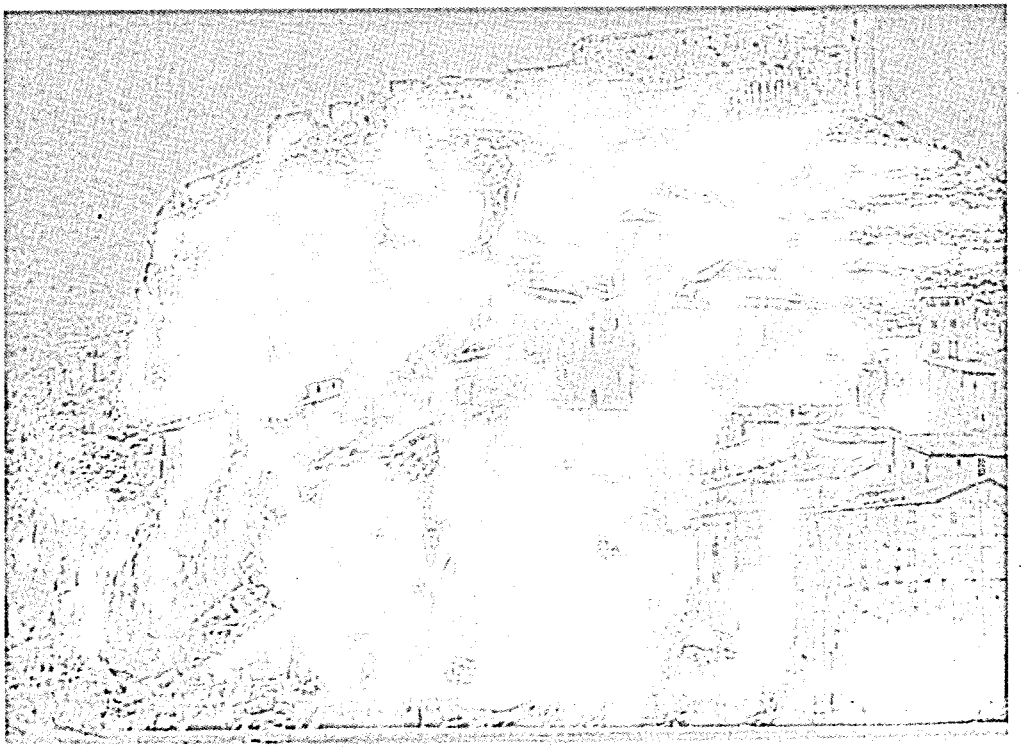
Resim 11: Tapınak gemisi, San Bevignate, üçüncü sanatçı, batı duvarı. Tapınakçıların hacıları taşıyıp korumalarını resmeden fresk.

Resim 12: Tapınak manastırı, San Bevignate, üçüncü sanatçı, batı duvarı. Tapınakçıların Hıristiyanlığın savunulmasında üstlendikleri rolü simgesel yoldan anlatan fresk.

Resim 13: Tapınağın fahri üyelerinin heykelleri, Londra Tapınak Kilisesi.

Resim 16: Tarikatı Bafomet denen hayali bir puta tapımla bağlantılandırmaya yönelik bir girişim çerçevesinde Tapınakçılara atfedilen Coffret d'Essarois.

Resim 17: Tapınakçı'nın Rebecca'yı kaçırışı, *Ivanhoe*.